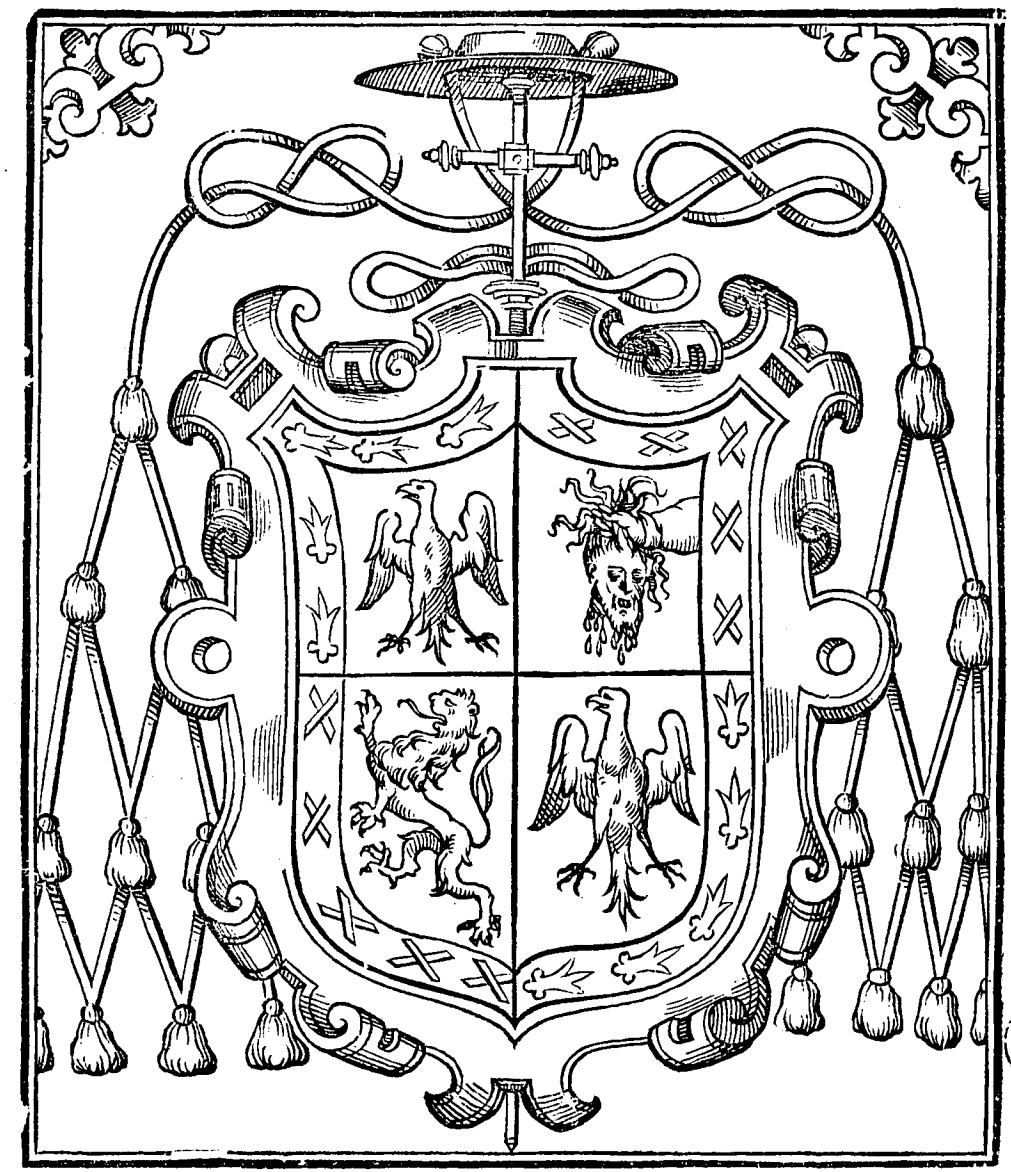

R 98 92

*ΛΑΚΟΝΙΣΜΟΣ
 LACONISMVS, SEV CHILO-
 NIVM PRO PRAGMATICAE QVAPANIS PRE-
 ciū taxatur in interioris foro Hominis Elucidatione, LVDOVICO MESSIÆ,
 à Germanica Legione PONTIO, in Iure Cæsareo Licentato,
 Ciue Hispalensi, Autore.

UNIVERSITARIA
 DE GRANADA

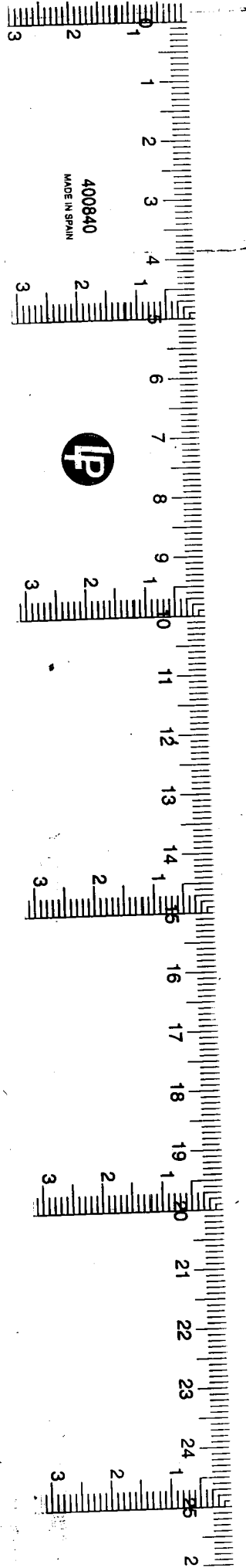
AD ILLVSTRISSIMVM, AC REVERENDISSIMVM DOMI-
 NVM, D. DIDACVM A SPINOSA, SACROSANCTÆ ROMANÆ ECCLESIE, TITVL.
 S. Stephani, Montis Cælij, Presbyterum Cardinalem, Episcopum Secontinū PHILIPPI magni, & Chri-
 stianissimi, huius Nominis secundi, Hispaniarum, ac noui Orbis Regis, Potentissimi, Prætorio
 summo, Præfectum, ac suis in Regnis, de Fidei Catholicæ negotijs, supremum,
 Cognitorem, & Censorem diligentissimum.

HISPALI.

Apud Ioannem Gotherium Typographum, in via Genuensi.
 Cum Priuilegio Regis.

1569.

UNIVERSITARIA
 DE GRANADA

No 1
 1-15

19-5-10

25
 90

R 98 92

*ΛΑΚΟΝΙΣΜΟΣ

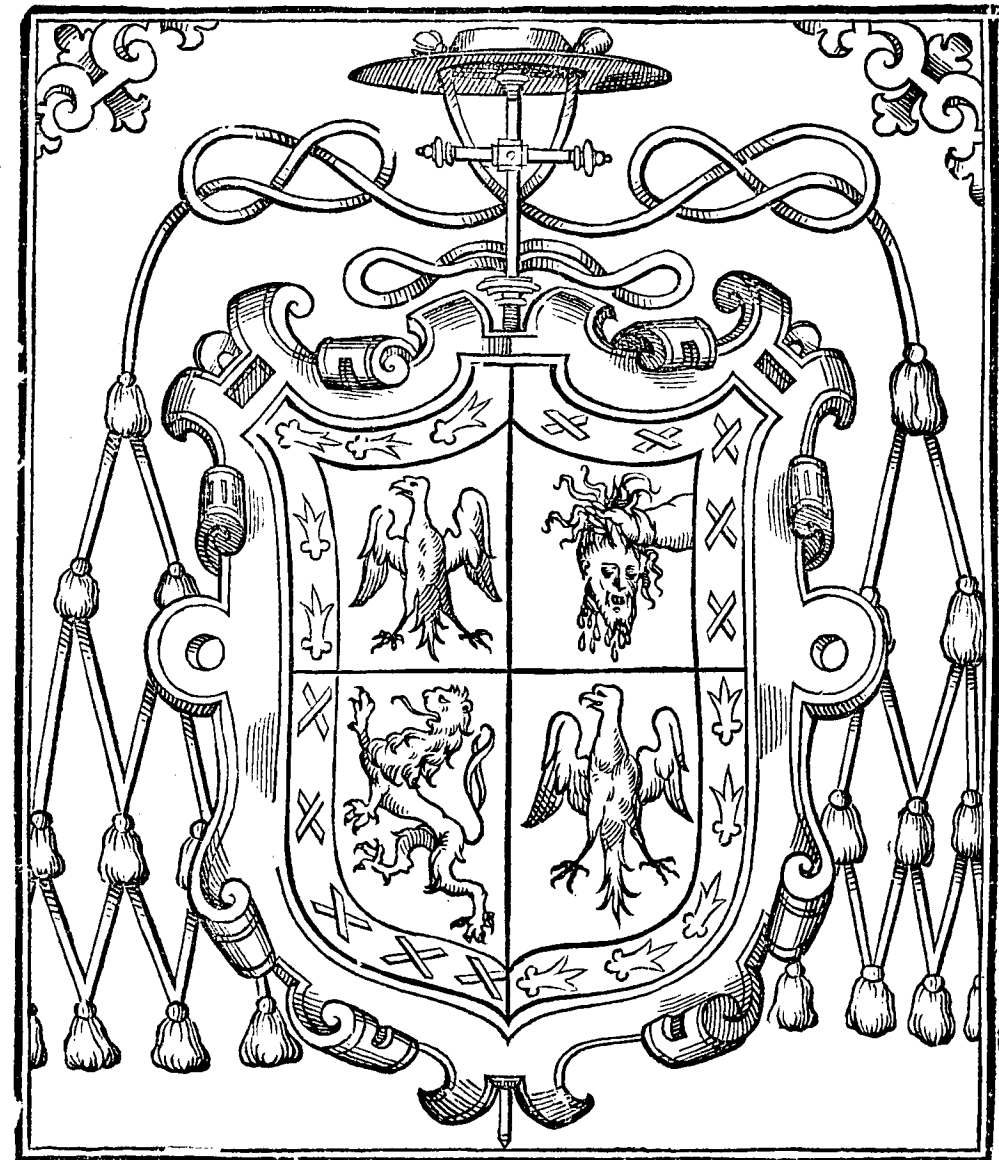
LACONISMVS, SEV CHILO-

NIVM PRO PRAGMATICAE QVAPANIS PRE-

ciũ taxatur in interioris foro Hominis Elucidatione, LVDOVICO MESSIÆ,

à Germanica Legione PONTIO, in Iure Cæsareo Licentato,

Ciue Hispalensi, Autore.

UNIVERSITARIA
DE
GRANADA

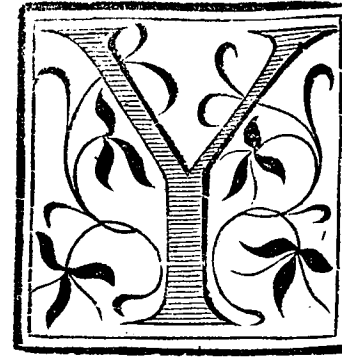
AD ILLVSTRISSIMVM, AC REVERENDISSIMVM DOMI-
 NVM, D. DIDACVM A SPINOSA, SACROSANCTÆ ROMANÆ ECCLESIE, TITVL.
 S. Stephani, Montis Cælij, Presbyterum Cardinalem, Episcopum Secotinũ PHILIPPI magni, & Chri-
 stianissimi, huius Nominis secundi, Hispaniarum, ac noui Orbis Regis, Potentissimi, Prætorio
 summo, Præfectum, ac suis in Regnis, de Fidei Catholicæ negotijs, supremum,
 Cognitorem, & Censorem diligentissimum.

HISPALI.

Apud Ioannem Gotherrum Typographum, in via Genuensi.

Cum Priuilegio Regis.

BIBLIOTECA
UNIVERSITARIA
DE GRANADA

YO PEDRO DEL MARMOL,
Secretario del Consejo de su Magestad, doy fee,
que por los Señores del Consejo de su Magestad
fue tassado el libro intitulado, Sobre la Pragma
tica dela tassa del Pan, hecho por el Licenciado
Luys Mexia Ponce de Leon, vezino dela ciudad
de Seuilla, à tres maruedis el pliego de cada vo
lumen en papel. Con que la fee se ponga al prin
cipio del dicho libro, y para que dello conste por mandado delos di
chos señores del Consejo de su Magestad di la presente. Que es fecha en
la villa de Madrid, à diez y ocho de Março, de Mil y quinientos y setenta
años.

Pedro del
Marmol.

DOR QUANTO POR PARTE DE VOS EL LICENCIADO LVYS MEXIA PONCE de Leó: vezino de la ciudad de Sevilla, nos fue hecha relacion, q̄ vos auades hecho vn libro, sobre la Pragmatica de la tassa del Pan. Y en le hazer, auades passado mucho trabajo, y en le sacar à luz. Porende, q̄ nos suplicauades os diessemos licéncia para poder lo imprimir, y Priuilegio por treynta años, para q̄ ningú impressor, ni otra persona alguna lo pudiesse imprimir sin vuestra licéncia, ò como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mādado se hizierō las diligéncias, q̄ la Pragmatica por nos hecha, sobre la impressiō de los libros dispone. Por os hazer bié, y merced, fue acordado, q̄ deuiamos mandar dar esta nuestra Cedula, en la dicha razon, è nos touimos lo por bien. Y por la presente os damos licencia, y facultad, para q̄ por esta vez, por tiépo de seys años primeros siguientes, que corran, y se cuenten, desde el dia de la fecha desta nuestra Cedula, en adelante, vos ò la persona q̄ vuestro poder ouiere, podays imprimir, y vender, el dicho libro q̄ de suso se haze menciō. Y mādamos, que qualquier impressor destos Reynos, q̄ vos quisierdes, y señalardes, imprima el dicho libro: sin q̄ otra persona alguna lo pueda imprimir ni vender sin vuestra licencia. So pena que el q̄ lo imprimiere, ò vendiere, aya perdido, y pierda, todos, y qualesquier libros, y moldes, que imprimiere, ò vendiere. Y con que primero q̄ se venda, lo ayays de traer, y presentar, ante los del nuestro Consejo: juntamente cō el Original q̄ en el se vio: que va Rubricado, y firmado al cabo, de Pedro del Marmol, nuestro Escriuano de Camara, de los q̄ residen en el nuestro Consejo. Para que se vea si la dicha impressiō esta conforme al Original. Y se tasse el precio, que por cada volumen ouieredes de auer. Y mādamos à los del nuestro Consejo: Presidéte, y Oydores de las nuestras Audiencias: Alcaldes, y Alguaziles de la nuestra Casa, y Corte, y Chancillerias. Y à todos los Corregidores, Afsistentes, Gouvernadores, Alcaldes mayores: y otras Iusticias qualesquier, de todas las Ciudades, Villas, y Lugares, de los nuestros Reynos, y señorios, ansi à los que agora son, como à los q̄ será, que vos guarden, y cumplā esta nuestra Cedula, y Merced, q̄ ansi vos hazemos. Y cōtra el tenor, y forma della, vos no vayan, ni passen, ni consientan yr, ni passar por alguna manera: so pena dela nuestra Merced, y de diez mil maravedis para la nuestra Camara. Fecha en Madrid, à .xxvij. dias del mes de Março. De mil, y quinientos, y sessenta y nueue años.

YO EL REY.

Por mādado de su Majestad.

A 2

Antonio de Erasso.

PETRI FERNANDEZ PRESBYTERI

HISPALENSIS, LINGVÆ LATINÆ, OLIM
professoris. Ad Ludouicum Mexiam
Pontium de Leon, huius Operis
Autorem.

Qui Generis Mexia, colit Te Nomine tantum,
Desipit, ac meritis, detrahit ille tuis
Te tua Progenies, Series quoq; longa tuorum,
Illustrat, quis enim tan manifesta neget?
Sunt hæc, magna quidem, sed cur maiora Silentur?
Quæ te multorum, docta per ora ferunt,
Doctrina insignis, Grauitas, Prudentia, Virtus,
Sunt hæc, certa tibi, sunt Tibi vera bona.

ARS, ET VIRTVS, ARDVA QVÆQVÆ, PETVNT.

Ad Illustrissimū, ac Reuerendissimū Dominū

D. DIDACVM A SPINOSA, SACRO SAN-
CTÆ ROMANÆ ECCLESIAE, TITVLI SANCTI, STEPHA-
ni, Montis Cælij, Presbyterum Cardinalem: Episcopum Secontinum: PHI-
LIPPI Magni, & Pientissimi, huius Nominis, Secundi, Hispaniarū, Ac noui Or-
bis, Regis Inuictissimi, supremo Prætorio præfectum: suis quæ in Regnis,
de Fidei Catholicæ Negotijs, Summum Cognitorem, & Censorem di-
ligentissimum, LVDOVICI MESSIÆ, à Germanica Le-
gione Pontij, in Iure Cæsareo Licentiati, Ciuis Hispa-
lensis, in Pragmaticæ qua Panis preciū ta-
xatur, in foro Hominis interioris, elu-
cidatione, Præfatio.

VRIS PRVDENTIA, VEL HOC ARGVMENTO, TAN-
to maxime, Cardinalis Reuerendissime, Præsul ac
Præses amplissime, inter cœteras artes, & disciplinas
quæ hominem ornant, & sustinent, maior est censen-
da, quod omnibus, omnium gentium actionibus, mo-
derandis quæ Consilijs, præcipue vacet. Quæto quæ,
in hac, omnis iusti, iniusti, æqui ve, ac iniqui Regula
nihil vt aberretur, plusquam alijs in rebus, omnium ho-
minum inter sit. Is enim, eadem (vt est in proverbio)
cera, Scopus est, quo omnia tendunt, æqua lance, iusta
q; trutina, pensanda. Quo fit, vt vel hac ratione, om-
nes artes, commune quodam vinculum, cum hac prudentia habeant: & quasi
cognitione quadam, inter se contineantur: Sapien-
tiam quæ conueniat, in recen-
sendis legibus rem prudenter considerare, impedimenta summouere, in men-
tes hominum sensim irrepere, pederentim animos allicere, tum demum prohi-
benda vetare, iusta autem omnia, æqua quæ præcipere. Non enim temere, &
casu, societas ciuili, (qua nihil dulcius, aut vtilius,) sed singulari, DEI optimi,
& Maximi, Consilio, atq; ope, constituta est. Qui, & religionis veræ Doctri-
nam, Humano generi tradidit: & Imperia, leges quæ imposuit, vt iter, ad cele-
stem, perpetuamq; vitam, monstraret: interim vero, pacem in terris muniret:
& effrenes Hominum cupiditates, & furores coherceret. Vnde non incite, le-
gem esse dicunt, mentem sine cupiditate, sine perturbatione, atq; affectu, & Re-
publicæ, quæ sine scripto iure, fuerunt, magnis motibus, ac procellis, hanc ip-
sam ob causam, quassatæ sunt: cum ciuium cōtrouersia, non scriptarum legum
æquitate, sed incertis potētum voluntatibus, iudicarentur. A deo sanctum, hoc
nomen legis, tam efficax, & colendum, atq; obseruandum, vt iure, Humanam
societatem, sine lege, non hominum, sed ferarum, veteres dixerint. Nec quidē
societatem, sed pugnam, & malorum Omnium esse sentinam. Ea; in re, quan-
tum sit periculi, vita & si communis docet, tamen Aristotelis, in tertio Politi-
corum verba, digna memoria, admonent: qui legē vult præesse (inquietis) vi-
detur, summam potestatem, DEO, & legibus commendare, qui vero, Humano
Arbitrio, tribuit Imperium, adiungit & belluam. Quid ergo quæso, bellui-
num magis, quam, quod quisq;, suo pro nutu, frumentum venderet? & suo qui
visantro, quadam Cyclopica immanitate Celaret? Quodq; cum his Cyclopi-
bus

bus, monoculis, in frumentum tamen, dum taxat defixis, hisce nostris diebus, ipsum Regem nostrum, Clementissimum, huius Nominis, Secundum PHILIPPUM, decertare, ac Iura armari oportuerit. Pragmaticamque edere, quae, precia taxaret, & cupiditatem illam belluinam reprimeret, iniustos quae illos impetus arceret, & subiectorum utilitati, ac totius Reipublicae, prouideret, poena in transgressores sancita. Quo effectum fuit, ut cum poenalis, ea lex, ab aliquibus iudicaretur, quod poenam, in ea contentam respiceret: minime quae ob hoc, in Conscientiae foro obligare, alijs aliud suadentibus, & asserentibus, contrauenientes, ultra praefatam poenam, reos esse peccati mortalis, & restitutionis super accepti, vulgus, non quorum vis hominum, sed Studioforum, in contraria iudicia scinderetur: & de sensu ipsius Legislatoris, differeret. Quod ego, quae ipsud ratione nitatur, conijcere non possum: cum res haec, de se sit clara, si iustum, aut iniustum, aequum, ve, aut iniquum, & caeteras iuris prudentiae, partes, ex quibus, Pragmatica ipsa constat, per quasdam iuris naturalis, primeuas ve aulas, meo iudicio deriuetur, ac consideretur. Quam ne obscurarem, siquidem explanandam suscepi, magis quam elucidem: opiniones, opinionibus, & argumenta, argumentis haud inculcans, simplicem rerum enarrationem, longe magnificentiorem, splendidioremque, mihi persuadens, quam cum, in vtramque partem, adductis rationibus, & legibus, exhorrendo illo, ac tenebroso commentariorum Chaos, depromptis, disputationem fastidiosam: qua incertiores, dimitti auliores solent, quam acceperint, operam dedi, ut quae ad interioris hominis rectitudinem, idonea, atque utilia esse comperi, ea, si minus eleganter, & splendida oratione, simplici vero, & non nimis (ut spero) abiecta, per conclusiones quasdam, vulgari sermone, exponerem. Non quod proprietas Latini, cui merito attribuitur laus, & qui longe mihi facilius, indulgentiorque foret, negligatur, sed quod hic scribendi, omnibus quadret Stylus: & quo eo, magis vtuntur, peculiarius delectentur. Quodque Martini illius, ab Azpilcueta, Nauarri, Praeceptoris mei, & vtriusque Iuris,emporijrefertissimi, scribendi modo conueniat, in illo Codice, quem Manuale confessorum, inscripsit vbi, hanc rem satis docte, in cap. 23, explicuit. post cuius terga metentis, instar Ruth Moabitidis, haec eiusdem farinae, quas collegi spicas, in hunc perbreuem redegi manipulum: tribus quae bolis, (vt in proverbio est) seu verbis, cum dictum, sapienter, factum. Qui & si primo aspectu, tenuis forte, ac perexiguus appareat, ut quae, Pomerio quam potui, angustissimo, concluderim: multo plus habere, in recessu quam in fronte polliceatur, affirmare ausim. Et mihi, metuendum putem, ne lector, copiam pertesus, clamet, O he, iam satis est, quam vllam desideret accessionem. Quem, tuae, Purpurate Praesul, Praesesque Clarissime, amplitudini, etiam dicare, ipsamque mei instituti, declarare rationem, non dubitavi: siquidem nullus sit, qui prudentia, eruditione, iudicio ve maiori, possit, haec iudicare, & probare. Cum praeter maiorum, & Generis fidelissimi, Nobilitatem conspicuam, ac Dignitatis excellentissimae, Splendorem, bonarumque Literarum, iuris Diuini, & Humani peritia, vitaeque integritate, nec non eloquentiae, fonte vberissimo, summa erga omnes pietate, & admirabili rerum gerendarum experientia Doctrina quae incomparabili, adeo praestantissimus, vt Diuino Numine, a Potentissimo, & Humanissimo, eodem Rege nostro PHILIPPO, niueorum vitae tuae morum, & optimarum partium, quibus constas, intuitu. Hisce nostris diebus, ad nostram & totius Reipublice Christianae, salutem, prosperitatem, & pacem, Sacro, ac Supremo suo Praetorio, dignissime, omnium aplausu, & collegarum oblectamento, Summus designatus fueris Praefectus. Et etiam Fidei Catholicae, & Decalogi mandatorum, tuitioni, Qui in decem his Talentis, supra omnes cōseruos, fidelior fueris in

uentus

uentus. Ita vt à Cardine Sacrosanctae Romanae Matris Ecclesiae, vnus nunc & dignissimus sis, Sedis Secōtinæ, Cardinalis Illustrissimus. Quis enim nō gestiat, & in modico exiliat gaudio, tã solidæ eruditionis virum, perinde ac consultissimum quendam Nestorē, his amplissimis, & ascribi, & praesse Ordinibus. Et quē, omnibus absolutū numeris, horū munerū, & tãtū Apicis, postulet auctoritas. Supplico ergo, hoc vt munusculū, in lucē, tuo iussu prodiendū, voluntate meamagis quidē coacta, quã spontanea, vt pote, quotidianis amicorū efflagitationibus, extortum, & quasi me inuito, ac renitente, emanibus, in tempestiue raptum, ea, qua solet humanitate, Reuerendissima Dominatio vestra, quantulum cunquae suscipiat: vt sit Testimonium perpetuum, & publicum, mei, non immemoris in te Animi. Quod quale est, perinde erit, vt acciperis. Dum quae alia, tibi, maioris momenti, offero, tui erit Cadoris, è pusillo amplum, e mediocri, eximium, adspirante, tui fauoris Aura, reddere. Vale, nostrae Hispaniae Decus, & Ornamentum,

A 4

LECTORI CANDIDO SALVTEM, ET

IN CHRISTO IESU, CHARITATEM, SINCERAMQUE BENEVOLENTIAM,

Ludouicus Messia, à Germanica Legione, Pontius,
in Iure Cæsareo Licentiatus, Vtrariensis,
admodum exoptat.

() ()

OST TRIGINTA, ET EO, AMPLIUS ANNOS, LE-
ctor literatissime, quos euoluendis Iuris interpretū
quam pluriū Commētarijs, cōsumpsi, vbi plura scitu
dignissima, me legisse memini, quantum vix eloqui
possum: Cum ad manus venisset, Pragmatica illa, à
Serenissimo, Sacro, Cæsareo, Catholico, & Inuictis-
simo nostro PHILIPPO, Huius Nominis, Secundo,
Hispaniarū, & noui Orbis Rege, nona die mensis
Martij. Ann. 1558. Valli Oleti promulgata, qua pa-
nis precia taxauit, Eidē, hercle, (vt Reuera opinor)
suoq; Regio Senatui, per prius cælitus reuelata, ab Optimo, Maximo DEO, ac
vero Iupitre, qua, nos, ea, qua est misericordia, iuuaret. Et ab impia Reuendito-
rū, & Auariciæ ydolo seruentiū, tyrānide redimeret. Et Respublica, quæ & Bæ-
tylū (vt est in prouerbio) præ inedia deuoraret, pene cōsumpta, respiraret. Si-
quidē, Vtrariæ, (quā incolui, præter omniū spē, quime, studia q̄ mea, dū Salamā-
ticæ agerē, nouerūt) paucis antea diebus, fanecā tritici, (sic illā mēsurā vocant)
quadraginta nouē argēteis cōstasse, plurimorū testimoniū perhibet. Ea q; mul-
tarētur, frumentū, aut ordeū, vltra taxatū in illa precii, vendētes. Dubio q; v-
bi quæ foret, ei, contrauenientes, obnoxij ne essent, peccati mortalis, & restitu-
tionis, excessus superuēditionis, siquidē, fuerit condita, à Rege nō recognoscē-
te superiorē, bono quæ innitatur publico. An ex quo, Lex pœnalis esset, pœnā
in ea contentā, dūtaxat respiceret, satis quæ fieri, ipsius p næ soluende, pericu-
lose exposuisse: Cū duplici pœna, quis puniri nō debeat. Nec Deus, in id ipsum
bis puniat. Alijs, aliud suadētibus, & peccato mortali, restitutioni quæ super
accepti, obnoxios trāsgressores, prædicantibus: vt ex nostris celebres Ioānes
Methyneus, Cōplutensis, Alphōsus Castrensis, & Dominicus à Soto, fratres
Theologi, insignes quidē literis, & vita. A quorū opinione, Martinus ille ab
Azpilcueta, Nauarrus, quondā Præceptor meus, literis etiā, & vtraque profes-
sione clarus, & si eos citās, dissentit, in contrariā inclinans sententiā: aliorū Do-
ctorū (ni fallor) grauiū autoritati innixus. Res q; hæc digna sit, ppter quā (iuxta
proverbiū) vadimonij deseratur. Ac tātū momēti (vt eodē vtar) quod vel Me-
garā vsquæ, siquidē agitur, de detrimēto Animæ, quæ omnē cōmutatiōnē, &
lucrū excedit. At quæ cōfessarijs maxime conducatur, præ oculis, vt habeant, cui,
munus absolutiōnis, impēdere, seu denegare debeāt. Nec mihi, cū istamen nō
sim, qui me falli nō putē, (præsertim in tanta Codicū, tū inopia, tū vero foren-
siū causarū, & aliorū negotiorū occupatione, deniq; tū angusto tēporis spacio,
quod otio nostro, magis quā operis ratione, metiri fuit necesse) hoc assummo,
vt quemquam exijs, qui aliter, quam ego, sentiunt, ad meam opinionem
traducam. Nequæ in vilius quidem Hominis, iustam reprehensionē, incur-
surum me putauī, si de rebus vtilissimis, & cognonitione dignissimis, qui me
us sit sensus, explicarē. Ac patefacerē: Amicis, id potissime familiariter, & hu-
maniter effragitantibus: vt singularis, sua in me beneuolentiā, ac obseruantia,
& meus in illis amor, postulat. Ratio q; ipsa vtilitatis, me vicit: quod hanc ope-
ram, plurimum conducere videam, tum ad eludendas non sanas, seu tutas ex-
pris-

priscais Autoribus opiniones: tum, ad submouendas Salebras, ad quas, subinde
restitabant, nōnulli maximi Literati, de quibus, si quid post hac, cōpertius, vel
posterior cogitatio, quæ (vt dici solet) melior esse consuevit, vel vberior libro-
rū copia, suppeditabit, haud quaquam pudebit sequi. Veterūq; exēplo, si quis
alius anteuertit, nostra quæ castigarit, huic, multam etiā gratiam, habiturus
sum: tantum aberit, vt mihi, iniuriam esse factam, arbitrer. Cui, animus (inge-
nue fateor) fuit, de eodem (quod aiunt) oleo, adiungere scite dicta, sententias
eximias, allusiones quæ venustiores, ex ipsa, Iuris vtriusquæ Sylua, tāquam in
mea arena, proprio quæ meę professionis munere. Ac etiam ex Theologis, ali-
qua annectere, quod ea Sacra pars (cui, aliquando Salamantica, operam naua-
ui, sub egregia Francisci à Victoria, & dicti Dominici à Soto, disciplina) nō
solum ad ingenij cultum, verum etiam, ad vitæ pietatem pertineat: vt omnis
eius supellex, quo magis ornatio, eo pulchrior appareret. Ac pariter, ad locu-
pletandum, venustandam quæ orationem conduceret. Et perpēderem, Floscu-
los, ac gemmas, quibus eruditi, scripta sua, consueuerunt insignire, plusculum
habere gratiæ, si quis sibi, ex Autoribus, non omnino vulgo prostitutis, decer-
pat. Sed huius Opusculi conclusiones, in tantam molem asurgere, considerans,
prolixa prope, laboris eximij, magnitudine deterritus, reduxi calculū: hac ver-
borum pertenui, ac breui serie contentus: alij, quicquæ volet, operis vices
capessere, lampada tradens, reliquum illum laborem fugere decreui: non solū,
nulla studiosorum iactura, verum etiam lucro aliquo: Ne, quæ oportebat fecer-
ni, forte miscerentur, & confunderentur: & quæ natura coniungi postulat, ad
inanem solum quandam memoriæ ostentationem, seiungerentur, & distrahe-
rentur. Et, vt, quod de veteribus quibusdam iure consultis, scriptū reliquit Ci-
cero, multo rectius, in meretorqueri posse videretur. Sed iure cōsulti (inquiēs)
siue erroris obijciendi causa, quo plura, & difficiliora scire videātur, siue (quod
similius veri est,) ignoratione docendi, sæpe, quod positum est in vna cognitio-
ne, id, in infinita dispertuntur. Sic enim fit, vt omnes, in omnium interpretum,
qui prope innumerabiles sunt, commentarijs, magis quam legibus interpretā-
dis, occupati, de re paucissima, præter rem, infinita, & scribunt, & loquuntur, vt
alienissimis locis, quæcunquæ libet, inculcent. Et vnus vculæ, arrepta occasio-
ne, euagentur à proposito. Nihil pensi habētes, quid quoquæ loco, aut dicatur,
aut scribatur. Quasi vero, non cui vis homini, ingenioso, & mediocriter in his
studijs, versato, id factum, perquam facile sit. Nec in vtramquæ partem, Diale-
cticorum more, quæstiones traham, ne calumniandi materiam, quibusdam præ-
beam: qui interdum, sursum, deorsumquæ miscntes, omnia conturbant. Sed so-
la, ipsa veritate rerum, contentus, & eam, concissa ratione tradens, argumenta
Scholis, & Gimnasticis certaminibus relinquā. Si quid ergo, quod placere pos-
sit, ediderim, ad DEI gloriam, eiusquæ Intemeratæ Virginis, MARIE matris,
Patronorumq; meorum, Michaelis Archangeli, Iacobi, & Hieronymi, liben-
ter impertior. Contra, si quid fefellit, non minus libēter, admoneri me patiar.
Iuxta paratus, vel candide docere, quod scio, vel ingenue discere, quod igno-
ro. Vale, Ex Vtraria.

•• PETRI FERNANDEZ PRES ••

BITERI HISPALENSIS, LINGVÆ

Latinæ, Olim professoris. De Ludo
uico Mexia Pontio de Leon,
huius Operis Autore.
Ad Lectorem.

)+(

HOc quicūq; legis (post tot, iā scripta priorū,
Docti MEXIÆ, nobile, Lector opus.

Iudicium differ, donec perlegeris illud,
Iurabis, quidquam nil placuisse magis.
Nil vnquam melius, legum de fontibus haustum
Quo ciues clara viuere luce queant.
Multa quoq; inuenies, quæ luxu perditā nostra,
Argenti q; Siti, tempora cæca docent.
Cuncta etiā quæ scribit, habet fortissima pōdus,
Funiculus triplex, rumpitur haud facile
Iure probat siquidē triplici, quod is astruit, atq;
Singula componens, roborat, & decorat.

•• IOANNIS MAL LARRE ••

HISPALENSIS, LINGVÆ LATINÆ

Professoris, in laudē operis, & Ludovici
MESSIÆ Pontij de Leō,
eius Autoris.
Carmē.

Cum bene dispositas auidi lego tēporishoras
Quo sua scripta virū semp clarissima Proles
Nobilitat Studijs in cōmoda publica promptis,
Non possum reticere tuos sine fraude labores,
Quos hominum vitæ commendas, vt tua viuāt
Otia, & æterna vigeant pia Nomina laude.
Semp̄ enim virtus tua pectora munijt ardens
A Puero, & possum testari, quantus vbiq;
Me condiscipulo fueris, cum limina Petri
Fernandi, assiduo pede percurreret vterq;
Grammatices clausi cancellis, tempora donec
Nos ablegarunt, vbi tunc Salmantica alebat
Egregios legum Doctores, Prouidus illinc
Haulisti latices, viuo de flumine dulces,
Iura vbi Pontificum Sacrorum, legibus aptas
Cæsareis, opera, quam impendis partibus æquis,
Inuigilas etiam Scriptis, quæ Diuus Aquinas
Exposuit, nec non numerosa volumina voluis,
Quæ te sollicitum, cautumq; ad plurima reddūt.
His ergo Numeris fretus, bonus arua Colonus
Aggrederis, Studijs q; tuis patet Area fœlix
Hesperix, precium, Leges, & Iura daturō
Triticæā in messē, ne cū ferus horrea claudat

Agricola, esuriem populis extorqueat auro,
Quod Vega disposuit, magno pietatis amore,
Adductus, Laturus opem, pereuntibus vltro,
Quod Rex, quod Cæsar, quod Tēpli Sūma pote-
Laudibus eximijs, ad puri culmina Cœli, (stas
Euehit, Annonæ populorum, & consulit vni,
Nec satis est aliquid, Sanxisse in publica Reges,
Si dirum Imperium reuocat peruersio morum,
Si petit à superis ad nostra incommoda messes
Agricola, atq; sibi tantum desiderat arua?
Quid mihi tam lætas segetes, & sydere terras
Versas fœlici, si carius horrea constant,
Quam sulcis quādo steriles dominātur Auenæ?
Condidit vtq; domi frumenta colonus auarus
Dū gemitu assiduo torquet se ignobile vulgus,
Clamorem ingentē dum plebs ad Sydera tollit,
Non audit quæstus miserorum, nullaq; mentem
Pertentat pietas, non improba fratris egestas
Solicitat, iacet in tenebris pia mortis imago.
Sic fas proteritur Diuinum, iuraq; sordent
Cæsaris, & Regis vilescunt iussa PHILIPPI.
At Tu (Nobilitas cui fulget clara) LVISI
PONTIVS, & Legio cuidat Germanica nomē,
Reddis opus gratum populis, vt Sedula nobis
Declarat mulier, quam CHRISTI exempla
profantur,
Quæ tribus in fatis fermentum condidit, vnde
Redderet egregie Saturos, quos pasceret omnes
Nam Ius Humanum, Diuino iungis, ab alto
Numine de promissis mensuras, vt sua vulgus
Gaudia peruideat: Quim Rex, & clara Senatus
Nomina peruigili statuunt pia scita frequenti
Prætores Studio, renouent in crimina pœnas,
Crimina auariciæ, quæ publica damna retractat,
Quæ sibi tantū inhiās, Annonā intercipit Almā.

•• IOANNIS GVÆRRRA DE EN ••

CISO, ARTIVM LYTÆ, PRÆBY-

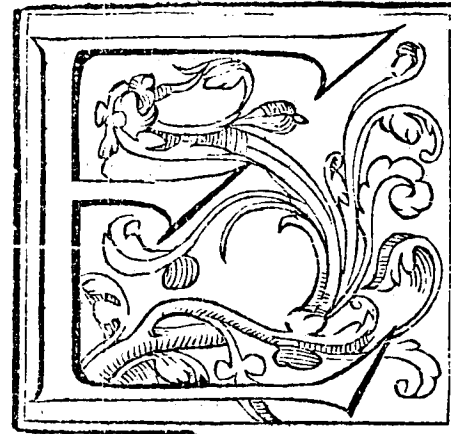
teri Vtrariensis, in laudem Ludouici
Messiæ Ponce de Leon, Iurif-
consulti Clarissimi,
Operis huius
Autoris.

•

Ostendūt alij, quā extremos pergat ad Indos
Nauita, quaq; suam dirigat ille viam.
Atq; alij ostendunt, habeant quid viscera terræ,
Effodiuntur opes aurea massa rudis,
Terrea non Indica promit egenis
Æthereas sed nunc hic dabit Autor opes

•• EN

Operis Argumentum, seu introductio.

BN TENDIENDO QUANTO IMPORTA
al seruicio de Dios, y quietud de consciē
cias scrupulosas, saber. Si la Pragmatica
del Rey nuestro Señor, sobre la tassa del
Pan, ya que obliga à la pena temporal, à
los que à mas della, vendiessen, aun por
lo que Realmente les tuuiesse de costo,
(de la qual, aqui no tractamos.) Los obli-
gue à peccado mortal, y restitucion, de lo
que mas lleuassen de la dicha tassa, por la

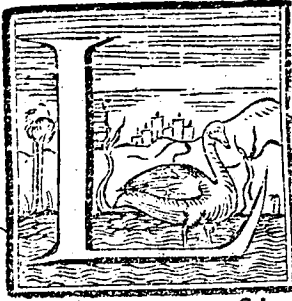
dicha causa, o si el lleuar el dicho costo, los escusa del, y de la dicha resti-
tucion, delante la Diuina Majestad.

¶ Y como en el fuero de la Consciencia, se deua entender la dicha Proui-
sion Real, contra los transgressores, o que al precio della, vendiessen el
pan.

Saluo mejor juyzio, y fometiendo siempre el mio, à lo que nuestra San-
cta madre Yglesia Catholica Romana, tiene determinado, y determina-
re. Por cūplir cō lo que por muchos Señores mios Sacerdotes, y Legos,
me ha sido mandado, y encargado, dexado à parte lo superfluo, y lo mu-
cho que se pudiera traer, vsando de toda breuedad, por las Conclusio-
nes siguientes, que en el margen van prouadas. Y alegados los lugares,
de do fueron sacadas,

¶ Digo

Ex, I, Conclusionē sequenti.

Negis ea est natura, ut per omnes tendat, ad utilitatē tamen totius vniuersi. nu. 1.

¶ Natura, quando quæ læditi partē, ut cōseruet totū. ibidē.

¶ Legis Humanæ considerata intentione, ex ea quis recte agit, vel patitur, quod ita ad bonum cōmune sit regulatus. nu. 2.

¶ Vendere quis compellitur merces, ubi Respublica, annonæ penuria præmitur. Etiam si venales non exposuerit: quidē iusto precio, à Principe, vel Magistratibus definito. nu. 3.

¶ Princeps, aut Magistratus, seu Rector Provinciæ, ingruente omnium rerum penuria, ac annonæ caritate, precia rerum taxare potest: etiā minus quam valeant. nu. 4.

¶ Caristiæ tempore, quilibet depopulo cogitur ad vendendum subiectis, etiam si diues sit. nu. 5.

¶ Diuites penuriæ tempore, compelli possunt ad eleemosynam faciendam. ibidem.

¶ Eleemosynam tenetur quis sub mortali peccato, exhibere, existenti in extrema necessitate, Etiam ex bonis, quæ ei necessaria sunt, ad statum quem habet, modo ipse his nõ indigeat, ad naturalem, & propriam necessitatem subleuandā. nu. 6.

¶ Eleemosynā tenetur quis ex precepto facere nõ solū extreme indigentibus, sed et aliis pauperibus penuria, & egestate oppressis, ex his quæ pro suo statu, abundantius habet, sub pœna pecc. mort. nu. 7.

¶ Eleemosyna faciendā est etiam his pauperibus qui propria culpa in pauperatē inciderunt. nu. 8.

¶ Res Ecclesiæ alienari possunt ad alendos pauperes, & Redemptionem eorū, qui ob crimina carceribus publicis opprimuntur: quomodo id accipiendum sit. ibidem.

¶ Privilegia, à iure concessa his, qui inopia & paupertate laborant, non competunt his, qui data opera, ex culpa, ad casum paupertatis præmeditata, & ordinata, in paupertatem incidunt, ut dictis privilegijs utantur. nu. 9.

¶ Privilegia, concessa à iure, his, qui inopia, & egestate, opprimuntur, non sunt seruanda, quoties alteri sit præiudicium, si pauperes, & inopes in eum statum, ob scelera, & propriam culpam de-

uenerunt. nu. 10.

¶ Lex. 1. tit. 1. lib. 3. Ordina. Regia. Citatur, & intelligitur. ibidem.

¶ Alienare prohibitus rem aliquam ex causa fidei commissi expressi, vel taciti, non potest eam vendere, ad hoc ut ex eius precio, liberetur à carcere publico, vel à publica condemnatione: etiam si ob paupertatē, nõ possit aliunde soluere cōdemnationem: quomodo id accipiendum sit. num. 11.

¶ Pauperibus, & egenis, Caristiæ, seu penuriæ tempore, pro victus tantum necessitate, licet furari, & derobare diuitibus, eleemosynam eis facere recusantibus. nu. 12.

¶ Iudex, ex officio procedere debet contra vendentes alimenta Caristiæ tempore, Carius quam sit taxatum. nu. 13.

¶ Ciuitas cogere potest rusticos habentes frumentum, & victualia, ut illa vendant in ciuitate, & nõ extra territorium: & statuta super hoc facere, pœnam contrauentibus imponendo. nu. 14.

¶ Saccus, in quo panis, seu frumentum asportatur, non cōprehenditur in cōfiscatione panis, vel frumētū. nu. 15. & quomodo id intelligatur. ibidē.

¶ Pragmatica. + De las dagas, y puñales. Madricia, ann. 1566. Citatur: & explicatur. ibidem.

¶ Pragmatica. + De los estoques, y verdugos. Madricia, ann. 1564. Citatur: & explicatur. ibi.

¶ Animalia, seu plaustra, aut vasa commodata, vel conducta, non veniunt in condemnatione, seu cōfiscationem: nisi scienter ad illum usum prohibitum fuerint data. nu. 16.

¶ Dominus ignoranter commodans sua animalia, habet regressum contra asportantem, quando statuto cauetur, quod huiusmodi animalia, cuiuscunq; sint, cōfiscantur. nu. 17.

¶ Restitutio in integrum ex clausula generali, datur domino ignoranti, aduersus statutum, si asportans non sit soluendo. ibidem.

¶ Dñi iuramento, quod ignorauerit, statum indubio: et ignorātia præsumitur, quādo est dubiū. ibi.

¶ Minori extrahenti granum, contra statutum, beneficio ætatis succurritur. nu. 18.

¶ Minori portanti res, non soluto vectigali, subuenitur beneficio restitutionis. ibidem.

¶ Minor, deferens contra statutum res prohibitas, de patris vel domini, aut alterius mandato, non restituitur. nu. 19.

¶ Minor, deferens res suas de nocte, vel per loca insolita, & inuisitata, causa fraudandi gabellā, vel cōtra decretū, non restituitur: ex quo videtur esse

esse in dolo. nu. 20.

¶ Res prohibita si portantur cum licitis, prohibita tantū cōfiscantur, aduersus cōmunem. nu. 21.

¶ Pragmatica. + De los buhoneros. Madricia, ann. 1562. Citatur: & intelligitur. ibidem.

¶ Rem cōmunem contra decretum asportans, inficio vel ignorante socio, amittit tantum partem suam, non tamen socius suam partē amittit. nu. 22.

¶ Statuto stante, quod cōfiscantur plaustra, & animalia super quibus, res asportantur prohibita, si duo super eisdem, asportent prohibita, primo estimationem soluentē, secundus non tenetur, ad plaustrum cum animalibus. nu. 23.

¶ Pœna quando consistit in certa specie, non habet locum multiplicatio. nu. 24.

¶ Licentia correctoris, seu iudicis ciuitatis, non excusat asportantem res prohibitas extra territorium, contra deuectum. nu. 25.

¶ Licentia nulla, & inualida, à pœna non excusat. ibidem.

¶ Ordinatio, 19. tit. + De la entrada del vino, inter ordinationes Hispalē. cita. & intelligi. ibidē.

¶ Caput. 133. + Sobre que nõ aya juegos de risas, ni se echen suertes, comitorum Vallis Oleti, ann. 1555. Citatur, & intelligitur. Et quod non valeat licentia iudicum inferiorum, id concedens. ibidē.

¶ Repertus in via asportare res prohibitas contra deuectum, quando incidat in pœnam statuti, & quomodo id procedat, & intelligendum sit, late examinatur. nu. 26.

¶ Lex, 42. tit. 9. lib. 6. Ordina. Regia. Citatur: & intelligitur. ibidem.

¶ Transitus causa, frumentum, vel panem, extra territorium asportans, in pœnā non incidit. nu. 27.

¶ Ecclesiæ immunitate, non gaudet captus extra cœmenterium, si ducatur per ecclesiam: & ab ea violenter extrahi potest. nu. 28.

¶ Vini metretam, gustus causa, extra territorium asportans, non incidit in pœnam statuti, prohibentis vinum asportari extra territorium. nu. 29.

¶ Vfus sui causa necessaria, vel voluntaria asportans panem, vel frumentum, extra territorium, non incidit in pœnam statuti, prohibentis asportare panem, vel frumentum, extra territorium: & quomodo id intelligatur. nu. 30. Et quod eius iuramento, statum. ibidem.

¶ Agricultores forenses, possunt frumentū quod collegerūt in territorio, extra impune asportare ad domum suam, non sic ciuis exterius, cui Agricole, cum frumētū partem vendidissent. ibidem.

¶ Asportans frumentum, seu panem, ut in pœnā incidat statuti, id prohibentis, requiritur quod sit captus, & comprehensus, non autem sufficit, quod sit risus. nu. 31.

¶ Statutum, puniens inuentum de nocte, non habet locum, nisi fuerit apprehensus. nu. 32.

¶ Repertus extra domum, qui familia eum insequēte, domum aufugit, non potest capi in domo. ibidem.

¶ Inuentus cum armis per officialem, nisi fuerit comprehensus, non potest puniri per iudicem. Etiam si faciat scribi in actis, qualiter talem inuenit cum armis, tali die, & loco. Aduersus Filipopolitum. nu. 33.

¶ Statutum dictans, quod si quis inuenit lupum habeat centū, intelligitur si eum interfecerit. nu. 34.

¶ Statutum disponens, quod si quis fuerit inuentus in ludo, puniatur, oportet quod apprehendatur per familiam. ibidem.

¶ Pragmatica. 71. & 72. Segoniens. ann. 1532. & 72. Tolet. ann. 1525. Citatur, & explicatur. ibidem.

¶ Pragmatica. 133. + De las risas, comitorum Vallis Oleti, ann. 1555. Citatur, & explicatur. ibidem.

¶ Pragmatica. + De los lutos, ann. 1565. Explicatur. ibidem.

¶ Lex, 33. tit. 14. lib. 2. Ordinatio. Reg. Citatur: & intelligitur. ibidem.

¶ Vestes, & Gemmae, per Pragmaticas prohibita defferri, non amittuntur, si visæ sunt per officialem, & non retente. nu. 35.

¶ Pragmaticæ plures, & alie leges regni, hac in materia citantur: & explicantur. ibidem. Vbi de ordi. Hispalensibus.

¶ Pragmatica Taxæ panis, explicatur, & eius verba citantur. nu. 36.

¶ Ciuitas compellere potest ad panem faciendum, & coquendum in diebus etiam festiuis, villas, & loca sibi subiecta. nu. 37.

¶ Necessitas magna, si imminet ciuitati, ne præ penuria aliqui pereant, nec dum subiecti, subditi, & ciues, sed & comitatenses, ad deserendum annonam, & victualia in ciuitatem arclari possunt. Quibus, ob hoc, maior summa assignanda est. nu. 38.

¶ Provinciæ alterius vicini, à Supcriore suo possunt compelli, portare annonam ad ciuitatem egerem, si Comitatus non possent, eiusdem necessitatibus. nu. 39.

¶ Necessitatis tempore omnia sunt communia. ibidem.

¶ Rustici

¶ Rustici vendere debent mercantias in grosso, & non minutatim, ne hac occasione, diu in ciuitate morētur, & Agricultura deferatur. nu. 40.
 ¶ Reipublicæ interest, vt rustici sedulo Agricultura vacent. ibidem.
 ¶ Cultura in tempestiua, agrum deteriore facit. ibidem.
 ¶ Preconium quod aliquando datur, ne homines occupentur in vendendis in foro, aut per calles publicas, victualibus, valet. ibidem.
 ¶ Præuilegia Agriculis concessa, remissine, ibidē.
 ¶ Prouisio Regia, in fauorem Agricolarū. ibidē.
 ¶ Dominus Franciscus Hurtado de Mendoza, Comes Motis Acuti, Dominus oppidi de Almaçã, ciuitati Hispanensi præfectus, laudatur. ibidē.
 ¶ Pragmatica Delos cauallos, è yeguas, nouissimi me latu en Aranjuez. 23. Mēsis Octobris, ann. 1562. citatur. ibidem.
 ¶ Iudex stante penuria panis in ciuitate, statuere debet, quantum panis cocti, vendi debet in ea, singulis diebus, habita consideratione, vt plus vendatur, si militum, aut hospitum, multitudo super uenerit. num. 41.
 ¶ Aequalitas in distributione panis seruanda, ita vt pro uniuscuiusq; vicini in digentia, elargiatur, & communicetur vsus, pauperi, vt pauperi, & honestioribus, suæ vt exigūt qualitates. nu. 42.
 ¶ Lex. 4. tit. 28. part. 3. citat. & explicatur. ibidē.
 ¶ Clerici vicini gaudere debent sicut & laici, cōmoditate, & distributione panis. nu. 43.
 ¶ Res publica succurrere si nequeat, omnibus originariis, & incolis, subueniendum prius est in firmis, & in validis: & data paritate, pauperibus magis dignis. Et qui dicantur magis digni. nu. 44. Et quomodo probetur paupertas. ibidem.
 ¶ Monialibus pauperibus, magis quam uiris, etiã Religiosis, faciendã est elemosyna: & qua ratione. nu. 45.
 ¶ Monasterium monialium, præsumitur pauperius. ibidem.
 ¶ Pragmat. De los vestidos y trajes, comitorū Madritiorum, ann. 1563, citatur: & explicatur. ibidem.
 ¶ Nobilibus pauperibus, potius est eroganda publica annona, quam rusticis: Et potius senioribus, quam iuuenibus. nu. 46.
 ¶ Erogator non videtur culpandus, qui suos consanguineos pauperes, alijs anteposit, quando ordinatum non est, quibus, in specie, erogatio sit faciendã: & quomodo id intelligendum sit. nu. 47.

¶ Prælati, licite possunt de redditibus Ecclesiæ, subuenire consanguineis in digentibus. ibidem.
 ¶ Executores testamentorum, licite distribuunt bona testatoris, in suos consanguineos pauperes: & quomodo id accipiendum sit. nu. 48.
 ¶ Executor sibi ipsi erogare potest, si pro veritate sit pauper, contra Panormitanum. nu. 49.
 ¶ Ciuitas, in distribuendo panem tempore pestis, seu carestie, aut magnæ penuriæ, inter pauperes, quæ ordinem debeat seruare. nu. 50.
 ¶ Iudex taxare debet precium panis cocti, habita præsentis Pragmaticæ ratione, quæ, in hac panis cocti venditione, normam tradit. nu. 51.
 ¶ Taxatio panis cocti, & victualium, quæ in foro venduntur, etiam si ex Statuto, vel cōsuetudine, à rectoribus fiat ciuitatis, intelligitur, accumulatiue ad Correctorem, vel iudicem ordinarium spectare. nu. 52.
 ¶ Proconsul, generalis est uisitor, & circuitor totius prouinciæ, & non tollitur commissio hæc generalis, per aliquam commissionem specialem, ibidem.
 ¶ Statuta confirmata, vt rectores taxent, intelliguntur, sine præiudicio ordinarij iudicis. ibidem.
 ¶ Ciuitas emere potest frumentum, vt necessitatis tempore reuendat, pro ciuitatis prouisione, & abundantia. nu. 53.
 ¶ Ciuitas, dare potest triticum ad renouandum, pro conseruanda annona publica. ibidem.
 ¶ Lex, 5. tit. 19. lib. 8. ord. Reg. citatur, & limitatur. ibidem.
 ¶ Ciuitatis rectores, & præfecti, si in ea sit, vel speretur sterilitas, possunt mittere vnum, vel plures, etiam ex eis discretos viros, pro frumento cōparando, ad alienas prouincias: & constituere eis salariū de publico. nu. 54.
 ¶ Caupones, Stabularij, & pistores possunt emere frumentum, & ordeum, pro suorum officiorum fulcimento: & vendere in minuto ordeum: & in pane cocto frumentum: & quomodo id practiceretur, & accipiendum sit. nu. 55.
 ¶ Frumentum interdici potest, ne extrahatur de ciuitate, vel territorio, donec prouisum, & peruisum fuerit, an ciuitas, abundantiam habeat frumenti: & quomodo id sit practicandum. nu. 56.
 ¶ Necessitate durante, vel eminente, edictum potest sub pœna proponi, & valet, nequis, annonã deferat, extra prouinciam. ibidem.
 ¶ Lex, 3. tit. 9. lib. 6. ordinatio, Regia, citatur: & limitatur. ibidem.

¶ Famis necessitas, pestis est omnium teterrima, populo perniciosior: & ad omne scelus suadendū efficacissimã: Et qui multa de ea scripserunt, remissine. num. 57.
 ¶ Concilium fame urgente, pecunijs si careat, cogere potest in communi diuites, mutuare pecunias vt frumentum ematur, & fiat panis depositum, (quod vulgus Posito appellat) & postea pecuniæ reddantur: & quomodo id sit practicandum. numero. 58.
 ¶ Nobiles & filialgos, compellere potest Concilium, ad mutuandas pecunias, vt frumentum ematur: & fiat panis depositum, quando pecunijs caret, & magna imminet panis necessitas, numer. 59. Et de lege Regis Alphonsi Sexti, in Ordinationibus Antiquis, apud Complutum. ibidem.
 ¶ Præuilegia silere debent, & non loqui, tempore famis, aut guerræ. ibidem.
 ¶ Ecclesiastica personæ, tenentur tempore famis, ad mutuandum pecunias, pro critico emendo ipsi ciuitati, quando eius Concilium ad id nõ haberet. Et quod eas, & etiam laicos, possit ad id compellere Episcopus. nu. 60.
 ¶ Lex, 54. tit. 6. part. 1. citatur. ibidem.
 ¶ Ecclesia, tenetur ad refectionem viarum publicarum, & Pontium, quanuis de nouo fiant: Et quomodo id nostro in Regno, intelligendum sit, & practicandum. num. 61.
 ¶ Lex, 1. tit. 3. lib. 1. Ordinatio, Regia, expenditur: & citatur. ibidem.
 ¶ Villa, pro necessitatibus suis, potest sibi imponere collectã, sine superioris licentia, vsquæ ad tria milia dipondiorum, & non ultra, etiam si allegetur, & probetur in contrarium, consuetudo immemorialis. nu. 62.
 ¶ Lex, 16. tit. 1. lib. 7. Ord. Reg. citatur, & expenditur, & limitatur. nu. sequen.
 ¶ Caput. 34. de Corregidores, citatur. ibidem.
 ¶ Lex, 118. in Regio Gabellarum quaterno, explicatur. & limitatur. ibidem.
 ¶ Collecta, etiam ultra quantitatem trium mille dipondiorum, imponi potest sine Regia licentia, quando magna imminet necessitas, & periculū sit in mora. nu. 63.
 ¶ Ciuitas, tempore necessitatis, pro utilitate publica, & vbertate in communi habenda, facere potest inter ciues collectam, vt mittant frumentū, & alia que habent victualia, quibus Respublica eget, singuli singulo die, ad vendendum in foro publico, certam Annonæ mensuram, pro rata, &

facultate frumenti, & bladorum recollectorum. Ad quod etiam Ecclesiastica tenentur persone. numero. 64.
 ¶ Pragmatica taxa panis verba, citantur. ibidem.
 ¶ Ecclesia tenetur ad onera realia. ibidem.
 ¶ Lex, 49. tit. 7. part. 1. expenditur, & eius verba citantur. ibidem.
 ¶ Personæ Ecclesiastica, aliena rapere conuincuntur, si quidquam, ultra necessaria, sibi retineant. numer. 65.
 ¶ Clerici abutentes redditibus Ecclesiasticis, ad restitutionem tenentur, ac si fures, aut latrones essent. num. 66.
 ¶ Clericus, aliquid expendens de bonis Ecclesiæ, ultra debitum, ad restitutionem tenetur. ibidem.
 ¶ Susceptores, & depositarij seu præfecti Anno næ, qui aliquid de publica Annona, siue ex pecunia, aut frumento publico subtrahunt, aut male distribuunt, vel quidpiam mercati sunt ultra peccatum, & restitutionem faciendam Reipublicæ, in quadruplum tenentur: & pœna deportationis & publicationis bonorum. nu. 67.
 ¶ Rectores ciuitatis, aut populi, salarium habere non debent, quia intersunt distributioni panis Annonæ publicæ. nu. 68.
 ¶ Obligatus aliquid facere, debet facere gratis, & suis saltem expensis. ibidem.
 ¶ Rectores Conciliorum non possunt, Nec debent habere salarium, ob hoc, quod intersunt operibus publicis construendis, seu reficiendis. Et si de facto perceperint, restituere tenentur, iure furi, & populi. Nec remissio Conciliorū, eos excusat, à Reali, & vera restitutione. nu. 69.
 ¶ Rectores Conciliorum, salarium sibi constitutū percipere licite valent, quando deputantur ad negotia, Rempublicam concernentia, extra eius muros, terminos, seu districtum peragenda, in quo, eos oportet, aliquas facere expensas. nu. 70.
 ¶ Concilium populi, potest in expeditione cuiuslibet negotij, salarium administrantibus deputare pro exigentia temporum, & personarum qualitate, cum decreto, & auctoritate iudicis. ibidem.
 ¶ Lex, 19. tit. 2. lib. 7. Ordinatio, Reg. citatur, & intelligitur. ibidem.
 ¶ Tutor, salarium percipere non potest, pro administratione, cura, & solitudine bonorum minoris, secus si peregre profisciscatur: & ultra solitudinem, & animi intentionem, pecuniam expendat. numer. 71.

¶ *Dammum quidquam, publicæ Annonæ obue-*
mens, depositarij, vel susceptoris negligentia, ad
depositarium, vel susceptorem pertinet. nu. 72.
¶ *Depositarius, seu Annonæ publicæ susceptor,*
diligens esse debet: & tenetur admonere Conci-
lium, pro vendendo, aut renouando Annonæ fru-
mento: si præ vetustate, vel alia ratione, immi-
neat, vel ad sit, deterioratio nu. 73.
¶ *Concilium, ubertate imminente, si non sint, qui*
frumentum emant publicæ Annonæ, vel acci-
pant ad renouandum, vel quia præ vetustate,
speretur corrumpi, potest ordinare, quod quilibet
ciuis, seu popularis, teneatur de dicta Annona
emere certam quantitatem: vel ad renouandum
accipere, secundum ratam patrimonij: & quod
clerici ad id teneantur. nu. 74.
¶ *Concilium ciuitatis, cōpellere ne possit, ad hanc*
partitionem, & frumentum ita accipiendum, vi-
cos, & oppida, quæ ipsi subsunt ciuitati? Quæstio
Noua, in vtramq; partem. Et quod ciuitas, hoc
facere non possit, nec debeat, licet Hispanense Cō-
cilium, contrarium fecerit, olim. numero. 75. 76.
& 77.
¶ *Vici, seu villæ, & castra ciuitatis, Reguntur*
lege, & consuetudine ciuitatis, sub qua sunt. ibi-
dem.
¶ *Fidi exequutores ciuitatis Hispanensis, funda-*
tam habere videntur iurisdictionem, ad cognos-
cendum in territorio eius, ex collatione tituli, qui
sibi à Rege datur, de Sculla, y su tierra. Et quia
vnum corpus, territorium sit, cum ciuitate, cui
subest, & eiusdem regatur ordinationibus, & sta-
tutis. Et quod ita determinatū fuit in supremo Hi-
spanensi Tribunali, contra Vtrariam. ibidem. nu-
mero. 76.
¶ *Collecta, vulgariter, sifa, appellata, quam pro*
seruicio Regio, ciuitas Hispanen. à Rege nostro,
super ea, & toto suo territorio, distribuendam pe-
tierat, ad totum ipsius territorium, ex iussu Re-
giæ Maiestatis extenditur. ibidem.
¶ *Forenses exteri, aut Comitatus, possidentes*
bona immobilia, in alieno territorio, tenentur ra-
tione bonorum, contribuere pro fortificatione Ca-
stri, aut villæ, licet ibi non foveant domicilium.
Ex eo quod dicta fortificatio, & refectio, concer-
nit commune omnium bonum. ibidem.
¶ *Legis, omnes, C. de operib. publi. Intellectus,*
numer. 77.
¶ *Ciuitas, aut villa, in contributionum solutione,*
collectam facit: cum locis sibi subditis, Et quomo-

modo, Hispani practicetur. ibidem.
¶ *Ciuitas, à territorio differt. ibidem.*
¶ *Natus ex villa, vel Castro subdito alicui ciui-*
tati, non dicitur ciuis illius ciuitatis. ibidem.
¶ *Interesse secundarium, non habetur in conside-*
ratione. num. 78.
¶ *Commodum veniens alicui in consequentiam,*
non habetur in consideratione. ibidem.
¶ *Collecta pro vīs reficiendis, aut pro fontibus,*
vel similibus adificijs, comprehendit quoscunq;
commorantes in loco, non tamen forenses. ibidem.
¶ *Ciuitas, seu quæuis alia Respublica, quæ frumē-*
tum habet corruptum, de perse non vendibile, aut
erogabile, sine quærela, potest illud miscere cū fru-
mento bono: & ita vendere impune. nu. 79.
¶ *Iura, prohibentia deceptionem, seu speciem fal-*
sitatis, procedunt, in venditione rerum, quæ ita in-
corporantur, quod discerni non possint. nume-
ro. 80.
¶ *Fraudem licet committere, ad excludendum do-*
lum. ibidem.
¶ *Mistura quando patet, & cognosci potest, con-*
trahens, non potest allegare dolum, vel fraudem,
nuuer. 81.
¶ *Licet, per additionem boni veneni, tollere &*
velare nocumentum mali. Et ex inde fit optimū
antidotum. ibidem.
¶ *Mistura, vel quæcunq; velatio prohibetur, in*
frumento, ordeo, tritico, & cuiuscunq; generis pa-
ne, qui solui debeat creditoribus. ibidem.
¶ *Pragmat. 18. lata enel Real de la vega de Gra-*
nada. 5. die mensis Augusti, ann. 1491. Quæ ha-
betur in volum. Pragmatic. verb. diezmos, cita-
tur, & explicatur. ibidem.
¶ *Aromatarij, & alij corrumpentes aromata,*
& merces seu alios liquores, puniuntur extra or-
dinarie. ibidem.
¶ *Princeps primo cogitare debet bonum publicū,*
quam singulorum vilitatem. nu. 82.
¶ *Reipublicæ salutem, propriæ suæ antepone, in*
Principe gloriosissimum est. ibidem.
¶ *Princeps, maritus est Reipublicæ. ibidem.*
¶ *Pactio fieri non potest, quod Princeps, aut domi-*
nus non teneatur administrare iustitiam, & red-
dere ius subditis. nu. 83.
¶ *Cupiditas, Radix est omnium malorum. nume-*
ro. 84.
¶ *Lex, 7. titul. 15. lib. 2. Ordinatio. Regiar. citatur.*
ibidem.
¶ *Pragmaticæ Taxæ panis verba, citantur. ibid.*
¶ *Ratio*

¶ *Ratio finalis legis, colligitur ex proemio: ideo*
proæmium, multum operatur in statutis. nu. 85.
¶ *Dispositio, ab ipsa Ratione proæmiali Regula-*
tur, sicut corpus, ab Anima nu. 86.
¶ *Lex, tota, talis est, quale legis vel statuti Prin-*
cipium, ibidem.
¶ *Disponentis mens, & voluntas, ex proemio*
maxime colligitur. nu. 87.
¶ *Statutum non habet locum in casu, in quo, non*
verificatur proæmium ipsius statuti. nu. 88.
¶ *Dispositio cōstringitur, & declaratur, ex præ-*
fatione statuti. ibidem.
¶ *Ratio legis, iuris noui inductiue, colligitur ex*
eius præfatione: & finalis eiusdem legis appella-
tur. nu. 89.
¶ *Causa omnis, in lege appositæ, finalis præsu-*
mitur veluti ipsi legi coherens. nu. 90.
¶ *Legis ratio, mens est legis. nu. 91.*
¶ *Legis ratio, seu causa, lex est ipsa. ibidem.*
¶ *Legis ratio, debet attendi, tanquam virtus*
intrinseca legis, & tanquam genus prædicans de
suis singulis speciebus. nu. 92.
¶ *Statuti ratio, facit ius. ibidem.*
¶ *Regis nostri mens, ex præfatione Taxæ panis,*
deprehenditur: & secundum eam, Verba illius
Pragmaticæ, declarantur, & sunt interpretan-
da sequentia. nu. 93.
¶ *Iustitia, habitus est animi, communi vtilitate*
conseruata, suam cuiq; tribuens dignitatē. nu. 94.
¶ *Æquitatis Constitutio, Ius est Naturale. ibi-*
dem.
¶ *Æquitas, lex est quedam tacita. nu. 95.*
¶ *Exceptiones, suapte propria natura, procedunt*
ex æquitate. nu. 96.
¶ *Ius regulare, Ius dicitur strictum. ibidem.*
¶ *Ius summum, summa malicia, & summa iniu-*
ria. ibidem.
¶ *Æquitas, Humanitas appellatur. nu. 97.*
¶ *Legum scriptura, valet de per se, ad addendū,*
vel detrahendum aliquid, Iuri Naturali, sed æ-
quitatis regula, ad exitum perducitur. num. 98.
¶ *Natura, sic accedit, & consentit legibus, vt in*
eis regnet, & dominetur semper. ibidem.
¶ *Legis voluntati, coniunctissima est Æquitas,*
& eam sequitur, quocunq; tendat, siue ad huma-
nitatem, siue ad acerbitatem. nu. 99.
¶ *Æquitas, non est proprie clementia, id est seu-*
ritati contraria. Et de casu horrendo, quod Hi-
spani euenit. ibidem.
¶ *Æquitas, ab æquabilitate, & moderatione a-*

nimi, constantia, appellatur. nu. 100.
¶ *Clementia, & Misericordia, longe diuersa*
sunt, ab æquitate. ibidem.
¶ *Iudex, verum sequi semper tenetur: & tantū*
se exorari sinere, quantum iusticia causæ, patitur.
ibidem.
¶ *Æquitas, quandoq; appellatur Clementia,*
& benignitas, per quandam similitudinem. num.
101.
¶ *Legislatoris voluntas, in præsentis Pragmati-*
cæ intellectu, maxime attendenda est. numero.
102.
¶ *Lex, non verbum legis, aut scriptum est, sed*
sententia. ibidem.
¶ *Legis mens, debet attendi, etiam si verba di-*
sponentium, contraria sint menti. num. 103.
¶ *Vendens maiori precio, ex cupiditate magis lu-*
crandi notabiliter, quam à Pragmatica sit taxa-
tum, mortaliter peccat: & restitutioni super ex-
cessus venditionis, obnoxius est. num. 104.
¶ *Lex Humana, aliquid huiusmodi poena temporali præ-*
cipiens, ad mortalem culpam, ex sui natura non
obligat. num. 105.
¶ *Legislator humanus, subditos suæ legis trans-*
gressores, ad poenam æternam obligare non vi-
detur. Qui potius omni cura, diligentia, studio, ac
conatu prospicit, ne illorum illaqueentur animæ.
numero. 106.
¶ *Obligatio ad mortale crimen non cessat, nec*
tolitur, quod à Legislatore, poena fuerit trans-
gressori imposta. nu. 107.
¶ *Franciscus Messia, Iuris vtriusq; Doctor, in*
Bononiensi Hispanorum Collegio, Collega, &
Domina Ioanna Ponce de Leon, eius vxor, Pa-
rentes Autoris. ibidem.
¶ *Pœna, ex quo à Legislatore imponitur, quoni-*
mus legis transgressio fiat, obligationem in foro
Animæ, remouere non debet: Ne transgreden-
di Legem, occasionem præbeat, & ita operetur
contrarium eius, ad quod ea poena, fuit appositæ.
numero. 108.
¶ *Lucrari magis, quam per Pragmaticam præ-*
sentem taxatur, de genere prohibitorum est, quæ
à Iure Diuino, & Naturali descendunt. Ideo
pœna adiecta, vel non posita, huiusmodi trans-
gressor, Reus est peccati, & culpa, in foro Ani-
mæ. numero. 109.
¶ *Culpa vnius violatæ legis, non minuit culpam,*
commissam in altera, quæ etiam violatur Lege,
ibidem.

- ¶ *Præmissæ Taxæ panis, ex animo lucrandi, & magis interessandi transgressor, non ex eo peccat, & restitutioni super accepti, obnoxius est, quod lex hæc quam transgreditur, iusta sit, & à Rege non recognoscere superiorē lata, bono q; ininitatur publico, sed quod Diuina, & naturalis legis, talis transgressor sit. nu. 110.*
- ¶ *Lex, quando iusta est, à lege Diuina, vel naturali derivata, obligat necessario transgressorem, ad mortale. Nec ex voluntate Legislatoris, pendet, utrum talis transgressor peccet, nec ne, Neq; definit peccare, quod à Legislatore fuerit expressum, eiusmodi transgressorem, ad culpam æternā nō teneri, aduersus Alphōsum Castresem. nu. 111.*
- ¶ *Potestas deficit ex parte tam Legislatoris, quā subditorum, ad dispensandum, cum præcepto Diuini, vel naturalis iuris, ibidem.*
- ¶ *Princeps, quantumvis legibus solutus, tenetur ad obseruationem præcepti, quod est de iure Diuino, vel naturali. nu. 112.*
- ¶ *Martini ab Azpilcueta Nauarri, opinio refellicur. nu. 113.*
- ¶ *Cupiditas nimia, in conuentionibus, & contractibus, de iure Diuino, & naturali prohibetur. nu. 114.*
- ¶ *Præceptum, quod tibi non vis, alteri ne feceris, de iure est Diuino, & naturali. nu. 115.*
- ¶ *Lex. 6. tit. 1. part. 1. Expenditur, & eius verba citantur. ibidem.*
- ¶ *Lex Civilis, quæ iuris Diuini, aut naturalis præcepto ininitatur, non tam noua, quam Diuina, aut naturalis legis, detectio, aut repetitio esse videtur. nu. 116.*
- ¶ *Ius Diuinum, aut naturale, esse non definit, quantumvis Principis secularis præcepto, repetitum sit, Nec ob id, efficiatur ius civile. nu. 117.*
- ¶ *Statutū, continens ius commune, non dicitur statutum, sed ius commune. Et ex hoc, recipit omnem interpretationem, quam recipit ius commune. nu. 118.*
- ¶ *Agit nihil denuo, qui declarat: sed quod antea erat, modo repetit, aut detegit. ibidem.*
- ¶ *Iuris Diuini, aut naturalis præcepti transgressor, tam imperatiui, quam prohibitiui, & si iussu humana legis, aut Principis repetiti, siue ea, sit pœnalis, vel non, Diuini, & naturalis iuris, est reus quo ad pœnam æternam. nu. 119.*
- ¶ *Opinio Dominici à Soto, & Alphonsi Castre sis, circa regulā prædicatoriū, suspecta est, ibidem.*
- ¶ *Ius naturale, est ius Diuinum: non vero omne*

- ius Diuinum, est, Naturale: cum in multis, sit super naturale. nu. 120.*
- ¶ *Lex naturalis, subijcitur legi æternæ, & ex ea participat, & qua ratione id procedat, nume. 121.*
- ¶ *Legitimum nihil est, aut iustum, in lege temporali, quod ex æterna lege, non deriuatur. nu. 122.*
- ¶ *Lex, inuentio est quedam, & donum Dei, ibidem.*
- ¶ *Naturali iuri, quæcumq; sunt aduersa, voluntati Diuina, probantur contraria. nu. 123.*
- ¶ *Iuris naturalis præcepta, ita sunt iusta, & necessaria, ut eorum, Contrarium, non possit, non esse nefarium. ibidem.*
- ¶ *Iustitiæ, primum munus est, ne cui quis noceat, ibidem.*
- ¶ *Vendens frumentum ita deprauatum, quodq; quia corruptum esset, tribus solum argenteis conlaret, precio per præsentē Pragmaticā taxato, peccaret mortaliter: & ad ampliorem super excessus precij, quod vendens accepit summam, restituendam tenetur. nu. 124.*
- ¶ *Precium, quod sit iustum, ad bonam fidem pertinet. nu. 125.*
- ¶ *Deceptio intra dimidiam iusti precij, contingens, non est licita in foro conscientie: contra Baid. & alios. nu. 126.*
- ¶ *Iura, non omnia quæ illicita sunt, puniunt: quæ quibusdam ex causis, omitti, & dissimulatione quadam, possunt tolerari: satisq; est, ut ea prouideant, quæ ad hominum conuictum, & reipublicæ integrum, & illæsum statum attinet. nu. 127.*
- ¶ *Lex naturalis, dicitur in contractibus commutatis à republica, & hominū moribus in utriusq; uilitatem institutis, re ipsa exactam & summā æqualitatem requiri ex iustitiæ commutatiua partibus, ad partem. nu. 128.*
- ¶ *Vendens fanecam tritici, communi æstimatione valentem quinq; & tanti vendi solitam, pro precio, per præsentem Pragmaticam taxato, peccat mortaliter: & ad restitutionem super excessus, tenetur. ibidem.*
- ¶ *Lesio, intra dimidiam iusti precij, contingens, licita est, si modica sit: secus si notabilis. numero. 129.*
- ¶ *Lesio intra dimidiam notabilis, illicita est. Et iā si quis bona fide, existimans se iusto precio emere, aut vendere, alterum etiam intra hanc dimidiam leserit. Contra Antonium de Burgos, & Aretin. nu. 130.*

- ¶ *Mala fides, superueniēs ante completam usucapionem, eam impedit: & usucapiens, Domino rem restituere tenetur, nu. 131.*
- ¶ *Restituere quis non tenetur rem legitime iam præscriptam, licet postea mala fides superueniat. nu. 132. cum communi contra communem.*
- ¶ *Deceptio notabilis, & si intra dimidiam, re ipsa esse dicitur, in foro (quem vocant) conscientie: & qua ratione id procedat. nu. 133.*
- ¶ *Veritas in foro conscientie, quocumq; in tempore, omnis erroris est correctiua. ibidem.*
- ¶ *Præscriptio, hodie non procedit cum mala fide: aduersus Michaelem Centifontanum, & Suares. nu. 134.*
- ¶ *Præscriptio immemorialis temporis, cum mala fide non procedit. nu. 135.*
- ¶ *Peccatum non tollitur ex temporis antiquitate, imo, peccatum, quo antiquius, eo grauius dicitur. ibidem.*
- ¶ *Præscribit nullo temporis tractu, aut continuatione, qui habet malam fidem tempore possessionis inchoatæ, aut continuatæ, etiam si centum annis, vel ultra, possessionem continuet. nu. 136. aduersus Saly. Decii, & Nicol. Boerium. ibidem.*
- ¶ *Præscriptio malæ fidei, tollitur, & purgatur possessione triginta annorum. Et quomodo id procedat, & intelligendum sit. nu. 137.*
- ¶ *Tempus immemorabile, non inducit iusti tituli præscriptionem, si constet de titulo iniusto, & uirioso. ibidem.*
- ¶ *Præscriptio triginta annorum, non procedit cū mala fide, & scientia rei alienæ, cum communi, aduersus Menchacensem. nu. 138.*
- ¶ *Præscribi non possunt actiones personales cum mala fide, sicut & actiones reales, reiecta distinctione Barto. & aliorum, inter has actiones. nu. 139.*
- ¶ *Statuta, & leges, de præscribendis actionibus personalibus, ab his qui sciunt se veros debitores esse, minime valent, ob peccatum, & malam ipsius præscribentis fidem, cum communi. nu. 140.*
- ¶ *Lex secularis, cedit, & subijcitur Pontificiæ, quo ad utrumq; forum: ubi de peccato vitæ agitur. ibidem.*
- ¶ *Leges, 21. tit. 29. part. 3. & 3. & 4. tit. 13. lib. 3. ordi. Reg. & 63. Tauri, citantur: & explicatur. nu. 141. & quomodo præsententur. ibidem.*
- ¶ *Præscriptio, non procedit cum scientia rei alienæ, etiam si possessor nullum crimen, nec culpā mortalem contraxerit ex eo quod nō restituit re,*

- & differre possit eius restitutionem, Aduersus Panor. & alios. nu. 142.*
- ¶ *Confessio partis, admittitur in casu. l. 3. tit. 13. lib. 3. ordi. Reg. & cap. 125. Comitiō. Madritio. ann. 1528. nu. 143.*
- ¶ *Lex 5. tit. 8. lib. 3. ordina. regia. citatur: & explicatur. ibidem.*
- ¶ *Creditor, cōpellitur iurare, tam decisorie, quā de Calumnia, clapsis decem diebus, assignatis ad probandum, in casu l. 5. tit. 8. lib. 3. ord. reg. ibidem.*
- ¶ *Probatio per confessionem aduersarij, admittitur, licet via probandi, sit præclusa. nu. 144.*
- ¶ *Confessio partis, tacita, & præsumpta, sufficit, contra iuris, & de iure præsumptionē. nu. 145.*
- ¶ *L. 1. tit. 3. lib. 3. ordin. reg. expenditur: & explicatur. ibidem.*
- ¶ *Confessionibus partium, non intelligitur renunciatum, post conclusum in causa, & probationes omnes renunciatas. ibidem.*
- ¶ *Iudex sententiam ferre potest, etiam post perēptam instantiam, si pars confessas sit. nu. 146.*
- ¶ *L. 6. tit. 16. lib. 3. ordin. reg. citatur: & explicatur. ibidem.*
- ¶ *Via agendi, per denunciationem Euangelicam, non excluditur per leges regias, audientiam negātes, post præscriptionem, & lapsum terminum. nu. 147.*
- ¶ *Debitor, qui post finitam præscriptionem legalem, fatetur pecuniam solutam non esse, ad restitutionem compellitur: nisi ab eo, probata fuisset bona fides: & iuste ignorasset, andebitum fuisset solutum, imo crederet solutionem eius interuenisse, quia defuncto successit: vel quando hæc ignoranta, ex facto alieno, processisset. nu. 148.*
- ¶ *Præscriptio, non potest à dubitante incipere, quia dubitans, bonam fidem non habeat: cum communi: aduersus Panormit. & Menchacensem. nu. 149.*
- ¶ *Debitor, tutus non est in conscientia, quando ignorat, debitumne sit, an in debitum. ibidem, contra Menchacem.*
- ¶ *Præscriptio civilis regia, procedit cum mala fide, quando agitur de præscribendo iure exequendi aliquem contractum. nu. 150. & qua ratione id procedat. ibidem.*
- ¶ *Præscriptio actionum personalium, obtinet quo ad utrumque forum Pontificium, & seculare. Etiam cum mala fide præscribentis, quoties agitur de actionibus à lege civili inductis, & ab initio per eam Legem, certo tempore,*

definitione quadam, restrictis. nu. 151.

¶ Lex. 65. tit. 5. part. 5. citatur: & explicatur ibidem.

¶ Agens redhibitoria, & succumbens, agere potest deinde intra annum, quanto minoris. nu. 152.

¶ Prescriptio, cum mala fide procedit, in actionibus personalibus, & realibus, contra Legatarium, in fauorem heredis. Aduersus Menchacensem, super hoc, in iuste Comarruuiam Carpentē. nu. 153.

¶ Prescriptio, cum mala fide non admittitur, quāuis lege statuatur, leges omnes prescriptionem aliquam inducentes, habere vicem, & vim Consensus ipsorum priuatorum, qui legulatoribus subijciuntur. Aduersus Baldum. nu. 154.

¶ Bona fides, basis est, & fundamentum prescriptionis: & illo, per scientiam rei alienæ, dissolutio, cetera in ruinam tendunt. nu. 155.

¶ Leges. 9. 12. & 14. tit. 29. part. 3. Citantur: & concordantur ibidem.

¶ Decipiens, in foro poli obligatus, ad restitutionem manet, quando re ipsa interuenit deceptio, sine aliquo dolo ipsarum partium, cum earum tamen proposito faciendi Lucrum. nu. 156.

¶ Vendens rem, carius quam valeat, eiusdē, valorem iustum scienti, vel eam vilis emens, a sciente iustum rei valorem, si notabilis sit deceptio, ad restitutionem tenetur. nu. 157.

¶ Lesio tollenda est, vel contractus rescindendus, ubi dolo ledentis, aut decipientis ex proposito, intra dimidium iusti precij, contingit. nu. 158.

¶ Vendens, aut emens, sciens valorem iustum rei, ab ignorante, eius precium, viliori precio intra dimidium iusti, cogendus est, qui sic lesit proximum, lesionem ipsam, in foro exteriori resarcire: præsertim quando qui scit iustum rei valorem, itidē scit, alterum eius ignarum esse. nu. 159.

¶ Agere potest deceptus ignorans, apud iudicem Ecclesiasticum, aduersus deceptorē ex vera scientia precij, ad lesionis compensationem: secundum Panormitanum & alios. nu. 160.

¶ Verbum simpliciter prolatum, intelligitur in potiori, & famosiori significatu. nu. 161.

¶ Vendens frumentum, precio & si per presentem pragmaticam taxato, quod reuendendi gratia, emerat, peccat mortaliter. nu. 162.

¶ Pragmatica, per inuictissimum Carolum huius Nominis, Quintum Imperatorem, Hispaniarum Regem, Contra panis promeratores, Madriti lata. 18. Mēsis Iunij Ann. 1530. citatur. ibidem. & de eius intellectu. nu. 163.

¶ Caput. 180. Comitiorum vallis Oleti, Ann. 1548 citatur, ibidem.

¶ Cupiditas reuendentium, & promeratores, execrabilis, maximumque detrimentum inferens & horum officium, satis sordidum, & exosum. nu. 164.

¶ Reuenditores, Dardanarij dicuntur, a Dardano quodam, qui Maxime dabat operam, ut anno na Carior fieret, emendo omnem, quam inuenire posset, ut postea solus venderet. nu. 165.

¶ Leg. 3. et. 4. tit. fin. lib. 2. ordina. Regia. & 8. cū duabus sequentibus. tit. 7. lib. 4. earund. Ordinatio. citantur. nu. 166.

¶ Pragmat. 48. in vol. Pragmat. & per Potentissimum PHILIPPVM huius Nominis, secundum Hispaniarum & Noui Orbis Regem, latæ Tolet. 26. Mēsis aprilis Ann. 1561. & Madridi, 20. Mēsis Iunij, Ann. 1565. citatur. ibidē, & quod transgressores ad mortale obligent.

¶ Poena de iure communi, contra Dardanarios statuta. Et de poena, quorundam, panem cochium, Hispaniarum reuendentium, ibidem.

¶ Libraria, & obsonatores, Hispani, annonam grauauit, & ideo arceri, & puniri, ibidem.

¶ Statutum valet ob verbatem, & penuriam in Republica communi Regendam, Ne forenses, seu Dardanarij ciuitatis emant victualia, donec transeat hora certa: & interim ciues possint emere. Et de Statutis illustri ciuitatis Hispaniæ, & aliarum ciuitatum, & Oppidorum, super his factis. nu. 167.

¶ Monopolium facientes, ut precium pro ut volunt imponant, iniustissimi sunt, Et ad restitutionem tenentur his, a quibus extorserunt, totius summe, excedentis precium, quod valeret, si non esset huiusmodi monopolium. Et domini cōcedētes hoc, & reliqui, qui sunt causa, huiusmodi iniuste acceptionis, ad hanc restitutionem tenentur. nu. 168.

¶ Monopolia faciētes, ut annona Carior fiat, & officiales inuentes pacta, ne doceant alij, officium suum, puniuntur. ibidem.

¶ Lex. 2. tit. 7. part. 5. citatur. ibidem.

¶ Impositores, qui imposturam faciunt, vel aliud quicquā molitur, quo annona carius vendatur, & qui dolo impediunt, quominus ad ciuitatem deferatur, vel aliquid emunt, plus quam valeat, ut ceteri eodem precio, ad sic emendum, incitentur, tenentur crimine Stellionatus. nu. 169. & quomodo hodie Hispani puniantur.

¶ Statuto, cauere potest, pro veritate conseruan-

da

da, ut nullus emat in foro, ultra duo sextaria grani, ut sic omnes commode habere possint. ibidem.

¶ Frumentum emens, vsus sui causa, si illud postea mutato proposito vendat, non peccat mortaliter. Nec poenam incurrit Pragmaticæ, contra promeratores frumenti Latæ, & quomodo id intelligendum sit. num. 170.

¶ Presumptio est pro reo, quod non deliquerit. ibidē.

¶ Presumptiones duæ, si dentur contraria, confunduntur tamen, & quæ pro reo est, tanquam fortior, & validior, aliam elidit. nu. 171.

¶ Delictum, si probatum est dubie, Reus debet absolui, ibidem.

¶ Iuramento vendētis statuitur, quod sui victus causa, emerit, & non animo reuendendi. nu. 172.

¶ Vendens frumentum, quod sibi fuisse datum in solutum, ex causa necessariæ, quæ fieret a iudice, pro executione rei iudicatæ, non incidit in poenam Pragmaticæ, contra reuenditores frumenti Latæ. num. 173.

¶ Datio in solutum necessaria, non comprehenditur in statutis loquentibus de venditionibus. ibidē.

¶ Datio frumenti in solutum voluntaria, locū & vicem venditionis obtinet: & huiusmodi frumentum, quod sic haberet, vendens, in poenam incidit Pragmaticæ, contra promeratores frumenti Latæ. num. 174.

¶ Retractus, an habeat locum in datione in solutum. Remissio. ibidem.

¶ Datio frumenti in solutum voluntaria, habetur pro venditione, quando frumentum, pro pecunia, datum fuerit in solutum, secus si pro altera specie debita. num. 175.

¶ Species, quando soluitur pro specie, quedam est permutatio, quando vero species soluitur pro pecu-

nia, quedam est emptio. ibidem.

¶ Verba respondentis, referri debent ad omnes qualitates, in interrogatione positas. nu. 176.

¶ Cuius potest reuendere frumentum, quod pro sua necessitate emerat, si sibi superfit, aut speratur abundantia. Et idem possunt facere Pistores, ac panifici, cauponæ, & stabularij. nu. 177.

¶ Licentia, dari potest de iure, durante huius anni. 1567. necessitate (quæ omnes valde præmit) Panificis Virariensibus, ut frumentum per eos aliunde emptum, & suis expensis aduectum, sua Auctoritate distribuatur inter viduas, & miserabiles personas panificas, pro rata precij, & expensarum Leucarum: (Et ita me Patrocinate, fuit data, & obtenta. num. 178.

¶ Pragmatica presentis Taxæ panis, intellectus. ibidem.

¶ Egestas dum durat, a regulis Pragmaticæ panis discendum est, dummodo principale intentum, & dispositio seruetur. ibidem.

¶ Reuenditores, seu promeratores non sunt, qui res comparant, & immutatas, & non integras reuendunt. nu. 179.

¶ Vendere minutatim, quod est emptum, mutatio quedam est. nu. 180.

¶ Vendere licet victualia, quæ quis emisset cum abundantia, ut seruet illa, in tempus necessitatis, ad publicam necessitatem: vel ad eleemosynam pauperum, vel sui, & suæ familie, honestam sustentationem: dum modo ob hanc emptioem, non interdatur, nec sequatur Caristia. nu. 181.

¶ Caput. 49. Comitiorum Madrit. ann. 1552. intelligitur: & limitatur. ibidem.

¶ Petitiō. 124. Comitiorum Vallis Oleti, ann. 1555. citatur. ibidem.

B 3

IVSRO. Cū ad finem conseruationis, & vtilitatis omniū, con-tingat: Legisq; ea sit

QRIMERAMĒTE, que el zelo de nuestro Señor el Rey, en lo que assi dispuesto, fue, y es Sancto, Iusto, ay

me Aymó crauet, tradit, in Cōsi. 132. incipi- en. homines, col. fin. nū. 23. & sic procedit tex. l. si ita vulnerat9 §. penul. ff. ad legem

Natura, vt per omnes tēdat, ad vtilitatē tamē totius vniuersi, & boni cōmunis. Ac ita dicitur, legē debere esse iustā, vtilē, & cōmūnē, nullo priuato cōmodo, sed pro cōmuni ciuū vtilitate cōscriptā: c. erit autē. l. 4. dist. Bonum autem commune, cōstat ex tribus, primo ex personis, ex tempore, & secundū Negotia. vt Lex respiciat, ad personas, ad tēpora, & ad negotia: vt declarat Diuus Antoninus Archiepiscopus Florentinus, in. 1. part. suæ summæ Theologi. titul. 17. cap. v. nic. §. 4. Triaq; requirūtur, vt lex astringat, primum, finem boni communis, secundūm autoritatem, videlicet quod lex lata, nō excedat potestatem ferentis. Tertium, æqualitatem oneris impositi, secundūm proportio- nem ad bonum commune: teste subtili Iuris vtriusq; Doctore Fortunio, in tracta. de vltimo fine Iuris Cano. & Ciuil. numer. 160. Nec si ex hac communi regula, vnus magis lædatur, quā alius, vel tribuatur vni ex particularibus, magis quam alteri, cum ad dictum finem procedat, iniusta censetur: si- quidem ipsa natura lædat quādoquæ partē, vt cōseruet totū: & de alicuius partis cōseruatione nō curet, subueniēs, & accurrēs toti, vt explicat Diuus Thom. in. 1. 2. q. 96. art. 4

2 ¶ Et hinc est, vt hac legis humanæ confide- rata intentione, ex ea quis recte agat, vel patiat, quod ita ad bonum commune sit regulatus. Ab ipsa quæ Æterna lege, hæc re- gulandi potestas, inest humanæ, vt iuste ad vniuersum fiat, quanuis particularis aliquis damnus patiat. Et secundum hoc, (vt di- cit idem Thomas, ibidem) Leges huiusmo- di onera proportionabiliter inferentes, ius- tæ sunt: & obligant in foro conscientiæ: & sunt leges legales. Bonus est tex. l. quod rei- publicæ, ff. de iniurijs. Ex quo notat Ioānes Franciscus à Ripa, de remedijs præseruati- uis contra pestem, numero. 143. quæ publi- cæ vtilitatis causa fiunt, & si in contumeliā alterius cedant, redarguenda non esse. Nec Magistratus, ex hoc iniuriarum posse con- ueniri. Et ita accipienda sunt, quæ nouissi-

Acquil. ibi. Multa autem in iure Ciuili con- tra strictam rationem disputandi pro vtili- tate communi recepta esse, innumerabili- bus rebus probari potest. ¶ Quem dicit (vl- tra alios Doctores) notabil. Hippoli. Marfil. (multa adducens de hac publica vtilitate) in suæ practi. §. Aggredior, numero. 61. Et ita intelligitur lex, si quando, l. C. de operib. pu- blicis, quod huius publicæ vtilitatis causa domus priuatorum possint dirui. Et proce- dit Specul. in ti. de satisfactio. §. est quoq; ver- fic. circa hoc quæritur. 2. col. numero. 2. dum scribit quod pauper nobilis cogi potest ad vendendum palacium quod habet destru- ctum, & propter paupertatem nō valet re- ficere, ne ciuitas eius destructione deturpe- tur, per iura quæ ibi citat quæ refert & sequi- tur Roma. in singul. 777. incip. paup nobilis.

3 ¶ Sic, vbi Respublica annonæ inopia præ- mitur, compellitur quis merces vendere, etiam si venales nō exposuerit. Nec eas pu- blicæ venditioni obtulerit: & quidem iusto precio, à Principe, vel Magistratibus defini- tō, ne quis ob rei penuriam, libere vendat quocunq; precio gratissimo, res quidē ho- minum alimentis necessarias: notant Bart. & dd. communiter in. l. 1. C. de Episcop. au- dien. Panorm. & alij, in. c. 1. de emptio. & vē- di. Idem Barto. in. l. Annonam, ff. de extraor- din. crimin. Bald. & Angel. in. l. si pendentes, §. si quid cloacarū, ff. de usufruc. l. in. l. 1. col. 2. ff. de legib. Mathe. de Afflict. in proæm. Consti. Neapol. quæstio. 3. Felin. in. c. 1. de iu- deis, glosa in. l. 3. tit. 5. part. 5. Lucas de Pena eleganter, in. l. 1. C. de quib. munerib. nemi- liceat se excusare. & omnium optime, ita ac- cipiendus, Reuerendiss. Couarru. Episcopus Segouienis, vtriusq; iuris emporium refer- tissimum, Præceptor meus Colendissimus in cap. 3. nu. 5. lib. 2. varia. resolut. Et ita obti- net. Imperatores, & ibi Bart. ff. ad leg. Jul. de anno. quod ciuitas potest statuere pre- ciū iustū in frumento vendendo. Et sic pro- cedunt, & accipienda sunt, quæ tradunt Ro- manus in. l. 2. num. 12. ff. solu. matri. Alexan.

in Con

in Consil. 190. incipien. æterni Numinis, 2. col. nu. 3. volum. 2. Andre Tiraquel. in præfa- tio. lib. 1. de Retractu, nu. 28. & Ioan. Anton. Rubeus, in Consil. 92. incipien. viso statuto, nu. 2. optimus est tex. in. l. 2. ff. de nundin. & in simili, in. l. 1. C. vt nemi. liceat in emptio. specie. lib. 10.

4 ¶ Et inde, si ea ingruat Rerum penuria, & Annonæ Caritas, vt populo, præ inopia magnum imminet periculum, Princeps, aut Magistratus, seu Rector Prouintia, vt Reipublicæ Consulat, & ne fame, aut ege- state, aliqui moriantur, taxare possunt fru- menti, & aliarum victualium precia, suo ar- bitrio, etiam minus quam valeant: secundū Barto. Communiter receptum in. l. 1. §. Cu- ra carnis, nu. 1. de offit. Præfect. vrb. Ac Pa- normita. in. d. c. 1. de emptio. & vendit. nu. 6. Dunmodo omnibus statuatur personis, & in communi, non autem certis personis, vt Iudeis, vel vni, aut quibusdam tantū Chri- stianis: vt not. idem Bart. in. l. nemo. C. de Iu- deis, & in. l. toties, ff. de pollicitatio. quæ ci- tat. Sequitur, & prosequitur Iaso. in. l. 1. col. 1. cum sequen. ff. de legibus. Et hac ex Ansa (vt opinior) orta est præsens Pragmatica; quæ iusta est, vt Ioan. de Medina, multis cō- probat, in Codice de restitutione, quæst. 36. col. 3. cum sequen. (cuius singulares ratio- nes, quæ hac in parte annexi deberēt, Prag- maticæ huius Iustitiam fouentes, scienter ommitto, cum ibi videri possint) Et ita pro- cedit Prouisio acordata, data valli Oleti, an- no. 1548. quod hac occasione, frumentū re- trahi possit pro tanto à conductoribus (vt ibi disponitur.)

5 ¶ Et cogi potest quilibet de populo ad ita vendendum: vt not. Paris de Puteo, in tra- cta. syndica. ca. de excessib. Baron. nu. 17. per tex. l. item si verberatum, ff. de rei vendica. & in. l. Lutius, ff. de euictionibus. Etiā si diues sit, vt voluit Bart. hac in specie intelligēdus in. d. l. Annonā, & Franciscus Marcus, in deci- sione, 542. part. 1. decisionum Dalphinalium. Qui necdum minus iusto precio, ad sic ven- dendum cogi potest, sed officio iudicis tūc temporis compelli ad eleemosynam paupe- ribus faciendam: vt inquit glosa, verbo, esu- rientium, in. c. sicut. 47. dist. quam ita intelli- git Panormi. in. c. cum causam, col. fin. de ele- ctio. Ioan. de Anania, in. c. si quis propter ne- cessitatem, de furtis, Felin. in. can. 1. col. vlt. 1. dist. Anton. de Burgos, post Panorm. in. d. c.

1. de emptio. & vēdi. & est similis glosa, ver- bo, necessitate, in. c. domino sancto, 50. di- stin. & in. c. exigūt. 1. quæst. 7. notat Alberi. in dictio. æleemosyna, Speculat. in tit. de instru- mēto. editio. §. nūc aliqua, nu. 66. Felin. in. c. 1. de officio iudi. & in. c. si qui testium, de te- stib. Carol. Moline. de cōtractib. quæst. 2. nu. 73. & 74. Et enim quoties quis tenetur ele- mosynam facere, id contingit ex legali de- bito: teste Diuo Thoma, in. 2. 2. quæst. 118. arti- 4. ad secundum. Ideo compelli poterit di- ues officio Iudicis, & Magistratus, pauperi- bus distribuere, quæ ratione iustitiæ, ad cō- mune bonum pertinentis, pauperibus elar- giri tenebatur: Cum ea retinens, & dare re- cusaas, omnino violet iustitiam ipsam, quæ ad commune vtilitatem ipsum debitorē cō- stituit: vt pulchre docet Cavetau. in. d. art. 4 & Domini. à Soto, illustris vita, & literis Do- minicanus, deliberationis in causa pauperū cap. 4. ratio. 2. Et inde, glosa in. d. c. 1. de em- ptio. & vēditio. quæ de admonitione, hac in re loquitur, ad coactionē erit trahēda, & de- ducēda, quoties cōtigerit casus, in quo quis sub peccati mortalis culpa eleemosynam facere teneatur.

6 ¶ Quod ea probatur ratione, nam in extre- ma necessitate existenti, cum quisteneatur sub mortali peccato eleemosynam exhibe- re, etiā ex bonis quæ ei necessaria sunt, ad statū quæ habet, modo ipse his nō indigeat, ad naturalē & propriam necessitatem sub- leuandā, c. pascere fame morientē, 86. dist. ex quo illa extrema proximorū, & priuatorū necessitas præferatur necessitati, quā alter habet, pro suo statu, & conditione substinē- dis: Diues ergo, existenti in extrema neces- sitate, tenetur elargiri quæ ei necessaria nō sunt, secundum naturam: quanuis pro eius statu, eis itidem indigeat: & cū extrema ne- cessitas pauperis, faciat bona diuitum com- munia esse. d. c. si quis propter necessitatem, cōsequēs est, quod diues teneatur bona illa cōmunia, pauperibus distribuere ad cōmu- ne bonū, Quod quidē tēdit, vt arbitrioboni- yri, & discreti, necessitatibus occurratur ma- ioribus: secundū Durandū in. 4. sentē. distin. 15. q. 6. & ibi sanct. Thom. q. 2. art. 1. ad quartā quæst. & Palud. q. 3. art. 2. Ioā. Maior, ibi, q. 7. versic. circa tertiā cōclusio. Cardinal. à Tur- re cremata, in. c. singulis, nu. 6. dist. 86. Cōrra- de cōtract. q. 19. cōcluf. 3. Siluest. verbo elee- mosy. §. 1. & 1. q. 1. Almayn, in vespia. cōcluf. 1.

21
Pragmatica taxæ
huius de qua
Mexiaz episcopus
in sub. d. 1. ff.
lib. 5. recopilacione
de illa vltima
taxa in futurum
dicta, lib. 2. q. 1.
de tota.

Corola. 4. & sentit idem Thom. 2. 2. d. quæst. 18. articu. 4. ad. 2. vbi scribit, ex debito legali quem teneri ad eleemosynam, altero ex duobus casibus, vel propter extremam alterius necessitatem, vel si sibi supersunt bona, & voluit ipse Thomas in. d. 2. 2. quæst. 32. art. 6. dū à Regula per eum proposita quod eleemosyna non sit ex præcepto, quo ad bona necessaria pro cuiusq; statu, & dignitate, excipit casum extremæ necessitatis. Et eandem sententiam veriore ac magis receptam esse Ioan. de Medina opinatur in tracta. de Eleemosyna. cap. de necessitate dandi eleemosynam, & idem sentit Cayeta. in. d. arti. 6. Tametsi contrariam sententiam contentur probare, & veram esse contendunt ipse Cayetan. in summa, verbo, Eleemosyna, Archiep. Florēt. 2. part. tit. 1. cap. 24. §. 5. Panormit. in. c. si vero, col. pen. de iure iuran. Quibus ad stipulantur (vt quibusdam visum est) ipsius diui Thomæ scripta, in dict. quæst. 32. arti. 5. & 6. quorum sensum eruditissime explicat idē Cayetan. in Opusculo de præcepto eleemosynæ, priorē sententiam omnino sequutus.

7 ¶ Ex quibus etiā fit, teneri quē ex præcepto, subpœna peccati mortalis, nō solū extreme indigētibus, sed & alijs pauperibus penuria, & egestate oppræsis, eleemosynā facere, ex his quæ p suo statu abundantius habet, si quidē iusta verbū Domini, Lucæ, 3. iubeatur quis absq; vlla mentione extremæ necessitatis, si habeat duas tunicas, dare vnā non habenti, & bona sua cum pauperibus communicare, quo se agehenna ignis liberum reddat. & ita hanc opinionem sanctus Thomas tenet in. 4. sententia. d. art. 1. ad. 4. quæstionem, & in. d. quæ. 18. art. 4. Ricard. & Paludan. in. 4. distin. 15. quæst. 3. Cardin. de Turre cremat. in. d. c. in singulis, nu. 6. cōclus. 5. Siluest. d. q. 1. felin. in. d. c. 1. ad finem. 1. dist. Latius & erudite Cayetan. in dict. tracta. de eleemosyna, vbi magnis rationibus contendit hanc sententiam vbiq; deduci à verbis Diui Thomæ, & idem annotauit Domini. à Soto in causa pauperum, cap. 8. Quæ opinio tutior est, saltē vbi contingerit grauis, & maxima necessitas, quæ tamē extrema non sit: nec itidem communis, quicquid contrarium teneant, Alex. Hales in. 4. part. quæst. 113. Gerson part. 2. Alphabet. 32. litera O, Panormit. in. d. c. si vero, Gabriel, & Maior. in. 4. sententia. distin. 15. quæst. 7. & Caye

tanus sibi aduersarius in tracta. de indulgē. quæst. 3. censentes extra necessitatem extremam, nullum esse præceptum obligationis ad mortale crimen de danda eleemosyna, etiā si quis habeat bona minime sibi necessaria pro suo statu & dignitate. Quorū sententia, posset meo Iudicio procedere, data communi necessitate, & inopia; quæ maxima non sit, secus autem si inopia & egestas grauis sit, ac maxima (vt supra notauimus) licet Paulo quidem minor, quam extrema quod & Ioan. de Medina censuit in. d. capi. de necessitate dandi eleemosynam, quāuis Durandus in. d. q. 6. Archiep. Florentin. in. d. c. 24. §. 4. & Conrardus. d. quæstio. 19. Cōclusio. 6. non audeant, nec priori, neq; huic posteriori sententiæ, accedere, existimantes probabile esse vtrumq;, non tamen certū.

8 ¶ Quæ nostra procedit sententia, etiam quādo huiusmodi ita pauperes, in paupertatē & inopiam, sua propria culpa incidissent; argum. glosæ, in. c. sacrorum. 12. quæst. 2. probātis res Ecclesiæ, alienari posse ad alendos pauperes, etiam eos qui propter crimen, & prauos mores in paupertatem inciderunt: & ad redemptionem eorum, qui ob delicta carceribus publicis opprimuntur: quam cōmendat Bald. in. l. illud, in prin. C. de sacrosan. eccles. Canpetius in. 3. part. tract. de dote, quæst. 12. & eam sequuntur Alexan. in. l. quanuis. 2. col. ff. solut. matri. Decius in. c. pastoralis, §. verum, de appella. col. 3. Ioan. de Anan. & Felin. in. c. significauit, de Iudeis, idem Felin. nu. 67. & Decius, col. pen. in. c. quæ in Ecclesiarum, de Cōstitutio. Ioan. Lupi à Pala. rub. in repet. rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 78. nu. 30. Quæ tamen accipiēda est, quoties quis in extrema constitutus sit paupertate; ita vt fame periturus sit, nisi ei subuentum fuerit: tunc enim Ecclesiarū bona vendi possunt, ad eorum alimēta, qui tali præmuntur inopia: vt colligitur ex Decio in dict. §. verum, Secus vero ad soluendam pœnam ipsorum delinquentium, vt à carceribus quibus iuste detinentur, liberentur; & redimantur: cum hæc punitio iusta sit, & Reipublicæ conueniens. Et inde nec permittenda est rerum Ecclesiæ alienatio, nec pignoris datio, vt ex pecunia, & precio, à trimibus hi redimantur, qui in id opus publicum ob scelera damnati fuerūt: Nec pro redimendis his à carceribus, qui ob æs alienū, & debita in ibi detinentur. Nec pro alimen

tis

tis pauperum, tunc demū hoc fieri, nisi quādo maxima & ingentissima necessitate, & egestate pauperes præmerentur: Cum non liceat vasa & ornamenta sacra vèdere, aut pignori dare, vt subueniatur cuiusq; pauperum necessitati: vt Autore Theophilato super Marcū docuit CHRISTVS IESVS dum ægre tulit, Apostolos molestos fuisse mulieri, preciosissimo vnguento eius corpus vngenti, ex eo quod maiorem curam haberent pauperibus subueniendi, quā colendi sacratissimum CHRISTI corpus: & quod ei cultus exhiberetur. Nisi vel quando ipsa vasa nimis essent preciosa: & posset pauperum inopia, simul & cultus Diuinus, honeste, ac decore, ex eorum precio tolli atq; exhiberi, vel pauperes extrema vrgerentur fame, & necessitate: vel nisi debitores ipsi, eorum ve parentes, aut filij, ex ea carcerum oppræssione, fame alioqui perirent: vel in eo sint periculo constituti, vt ni à carceribus liberentur, fame sint perituri; à qua, ob eorum industriam, artem, & laborem à carceribus soluti, vero simili cōiectura liberabuntur: qua in re omnino prælatorum Arbitria, præuio diligenti examine exhibenda sunt.

9 ¶ Priuilegia vero his qui inopia, & paupertate laborāt, cōcessa à iure (de quibus p Luc. de Pen. in. l. si. C. de his qui nu. liber. lib. 10. & Iaso. in addit. ad Porc. in. §. 1. inst. qb. ex caus. man. nō licet,) ex eius dispositione minime eis cōpetūt, qui data opa, ex culpa ad casū paupertatis ordinata, & pmeditata, in paupertatē inciderint, vt ipsis vterentur priuilegijs: textus est insignis in. l. pen. ff. de iure dotiū vbi socero, nō cōpetit aduersus generū priuilegiū, ne conueniatur vltra quam facere possit, vbi focer ipse spe futuræ dotis, in duxerit generum; & cum sciret, se præstare dotem non posse, id egerit, vt genero insidiaretur, quem ad hoc not. Paul. de Castro in. l. etiam. §. fin. & in. l. rei iudica. §. vltim. ff. solut. matrim. Alexan. & Iason in. l. non tantum ad finem, & Iason in. l. sicut autem. 2. col. ff. de re iudi. & in princip. instit. de actio. nu. 88. tradit Hippolit. in su. Practi. §. ordine, nu. 13. optimus est tex. in. l. vltim. §. fin. ff. quæ in fraud. credito. Et faciunt quæ scripsimus in. 2. part. respon. de blasphem. in respōs. ad 3. part. 1. fundamen. nu. 25. de ebrietate affectata, vt in ea, aliquod delictum perpetretur; quod non excuset: Cum talis nedū sit in

culpa, sed etiā in dolo: vt colligitur ex Baldo in repet. l. 1. pen. col. nu. 52. C. vnde vi, & scribit Andre. Tiraquel. de pœnis temperā. Caus. 6. nu. 10. & in libro de Retract. municipal. §. 35. glo. 4. nu. 27. Felin. in. c. si. de testibus. Ripa. in. l. quod te mihi, ff. si cert. petat. Ioan. Igneus in. l. 3. §. subuenitur, nu. 149. ff. ad. S. C. Silan. & Iodocus Damhouderius, in suo Enchiridione rerū criminal. cap. 59. nu. 7. cum sequen. & c. 84. nu. 16. bonus est tex. in. l. ita fidei, ff. de iure fisci.

10 ¶ Ex quibus illud etiā pficiscitur, priuilegia à iure cōcessa, his qui inopia, & egestate opprimuntur, nō esse seruāda, quoties alteri sit præiudiciū, si paupes & inopes in eum statū deuenierint, ob scelera, & propriā culpam: secundum glosam, Panormit. Felin. & dd. in. d. c. quæ in Ecclesiarum, Iason. in Authen. resquæ, C. commu. de lega. nu. 20. & Curtiū Iunio. ibi. nu. 32. qui hāc opinionem fatetur esse communem: quæ tamen intelligenda est, quando vt huic tertio præiudicaretur, ea paupertas (supra vt aduertimus) procurata ex industria fuisset: Et ita accipiendi sunt, Andre. de Ifern. in Cōstitu. Neapol. tit. de offi. Magis. Iusti. in Cōstitutio. statuimus nu. 9. & ibi Mathe. de Afflict. nu. 28. & Rebufus, in leges Regias tom. 1. tit. de sentent. provisional. glo. final. col. 4. Et temperādus est Couarru. aduersus eosdem, contrariam probans sententiā: in cap. 6. nu. 3. versic. sed si quis, lib. practi. quæstio. quod ipse ibidem in fine sensit, dum scribit, viduum maritum proprium occidentem, nō esse profecto ad priuilegia viduis cōcessa, admittendā: Quæ sunt notanda ad intellectum & explicatio nem. l. 1. tit. 1. lib. 3. ordina. Reg. vt priuilegio ibidem pauperibus cōcesso, huiusmodi pauperes non gaudeant, alias sic, quod est menti tenendum in praxi.

11 ¶ Et ex eadē glo. præfati deducūt moderni, in. d. Authē. resquæ, phibitū ex causa fidei cōmissi expressi, vel taciti, re aliquā alienare, nō posse eam vèdere, ad hoc, vt ex eius precio, à carcere publico, & à publica condemnatione liberetur: etiam si ob paupertatē, non possit aliunde condemnationem, & pœnam soluere. quod etiam præter Iason. & Curtiū, tenent ibi, Saly. Angel. Paul. Castrensis, & Corne. Roman. Imol. & Angel. in. l. Marcellus, §. resquæ, ff. ad. §. C. Trebel. Alexan. in Consil. 23. incip. oportune considerata, 2. col. nu. 14. volu. 1. quorum opinio com

B v munis

manis est: secūd. Iason. & Curtium, in d. Authen. resquæ, Joan. Crotum col. 18. & Fernan. Aloazes. nu. 363. in. l. Filius familias, §. Diui, ff. de lega. 1. Quicquid Fulgo. in d. Authen. resquæ, col. 1. Alexan. in d. l. quanuis, 2. col. ff. solu. mat. & in d. §. resquæ, col. 1. & in d. Confil. 23. & Fernandus Aloazes, in d. nu. 363. Contrarium teneant, in filio, & descendibus testatoris. Quorū sententia, meo iudicio, maxime refragatur, testatoris voluntati, qui ideo, rem alienari prohibuit, ne ea esset criminibus, Luxuriæ, & vitijs successorum obnoxia. Et aduersatur communi, & receptæ opinioni. Nam cum doctores tractauerint, de interpretatione textus, in d. Authen. resquæ, & ea, in filijs, & descendibus testatoris loquatur, satis constat, eorum opinionem, etiam in filio testatoris intelligendam esse. Nisi eundem Fulgosum, & sequaces eius, intelligamus, vt res hæc, possint alienari, ad subueniendum extremæ necessitati heredum, & successorum, ne hi fame pereant. Vtq; à captiuitate redimantur: vt voluit Barto. (ita intelligendus) in. l. quæ a modum, 2. col. C. de Agricol. & censit. lib. 11. Alexan. in d. §. Diui, 6. col. & doctores cōmunititer, in d. Authen. resquæ, & Ioan. Lup. à Palaci. rub. in d. rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 16. nu. 6. & 9. & est notabile ad extensionem. l. Authen. resquæ. Et ita, vt cūq; res se habeat, loquendo in nostra principali Conclusionē, quantum ad coactionem, exterioris Iudicis officio incumbentem, in ea sum sententia, tunc ei locum fore, cum alit extrema pauperum necessitas, & inopia, vel si parum minor, grauis tamen eorū sit egestas: Ac diuites habeāt bona, sibi præter Naturæ, status, dignitatīq; necessitatē superflua.

12 ¶ Cum in talibus temporibus, diuitibus elemosynam facere recusantibus, liceat egenis ipsis, pro sui victus tantum necessitate, eisdem furari: vt notat Ripa, in d. tracta. de remed. præseruat. contra pestem. nu. 197. qui ita debet intelligi, & Fracif. Marcus, in decisio. 540. nu. 20. part. 1. subiungens, quod si tempore caritatis, famelicus, & medicus furatur panem, non punitur: quæ fuit sententia Angel. in l. 2. §. cum in eadē, ff. ad leg. Rhod. de iact. tenentis etiam ibi, quod ita saluantur stipendiarij, & armigeri, quando depredantur necessaria ad esum, quādo dāt operam rei licitæ. Et ita procedit quod

dicit Bart. in d. §. cum in eadem, quod si aliquis habet panem, alius non, licitum esset auferre panem, de iure Diuino, & humano. textus est, (sic etiam accipiendus) in d. c. si quis propter necessitatem, de furt. & in c. discipulos, de consecra. dist. 5. & Panormit. in c. 1. col. 2. nu. 8. de clerico egrotan. Quæ, nec citra rem adduximus, quod maxime, præsentis Pragmaticæ, egestati prouidentis dispositionem foueant: & diuites admoneantur ipsi, quid inopia durante, eos oporteat facere: vtq; liquido constet, æquissime quæ cogi, vendere rem propriam, viliori etiam precio, ob Annonæ, & mercurij, imminente penuriam, & necessitatem. Cuius ratione, multa in iure permittuntur, & licent, quæ doctores annotarūt, in d. c. si quis propter, Roman. in l. si vero, §. de viro, 54. Fallen. ff. solu. matri. Iason, in l. principalibus, ff. si cert. peta. 2. col. & in repet. l. admonēdi, nu. 214. cum sequen. ff. de iure iuran. & in l. 1. in prin. col. pen. & ibi Purpurat. col. etiam penul. ff. de officio eius cui māda. est iurisdic. & in d. Authē. resquæ, col. 3. & 6. Firmianus, in suo vberē lexico, in verbo, necessitas, fere per totum, Felin. in d. c. quærelam, de iure iuran. col. fin. & in c. cum accessissent, 9. col. de constit. & in c. 2. col. pen. desponsal. Philip. Decius in l. quæ propter, de reg. iur. Hippol. Marfilie. in l. 1. §. præterea, nu. 116. cū plurib. sequen. ff. de quaestio. Fernand. à Loazes in d. §. Diui, nu. 219. cum multis etiam sequen. Gerard. à Petrasancta, in singul. 100. in cip. necessitas, Ioan. Lup. in d. §. 16. & in §. 17. nu. 17. dict. rubricæ. A ltiatus in lib. 1. ad finē, ff. de verbo. signif. & nouissime Andre. Tiraquel. in lib. de retract. §. 26. glo. 1. à. nu. 14. vsq; ad. 28. (quorum dicta, si hic adijcere vellem, ingens volumen conficerem.) Ad Principem ergo, Præsidesq; Regionum, & Ciuitatum magistratus, pertinet penurijs obviare per illos modos quibus possunt, scilicet taxando rationabiliter precium; diuites vt superflua vendant compellendo: mercatores ad Regiones abundantes mittendo: rerum vtilium aduectores, vndecunq; aduenierint admittendo: abductores de ciuitate vel regione prohibendo: inutiles, & ingurgitatores eijciendo, ociosos ad labores coercedo, ac publicos peccatores (propter quorum peccata, & blasphemias, nonnunquā à Deo caristia immittitur,) exterminando: vt horum pœnis, Altissimus placetur, sicut suspē-

suspēdio filiorū Saul, ipse Deus fuit placatus terræ, tēpore famis, quæ cōtingit tēpore Dauid. 2. Reg. c. 21. debetq; per pœnas sufficētes prouidere (vt inquit Cōrrad. in sui tract. de cōtract. 3. part. q. 57. argum. 4.) quod in mercibus nō sit Sophisticatō, nec corruptio, puta putrefactionis, (ne cōmunitas inde morte, aut morbos incurrat. (Quodq; in mēsuris, vel pōderibus, nō sit diminutio (de quibus infra, in. 4. & 5. cōclusiō. glosis agetur.) Quodq; pro arbitrio, & cupiditate vēdētū, precia nō crescāt, sua ex ignauia, negligētia, 16 ¶ Quæ in confiscationē nō veniūt, si commodatā, vel cōducta sint: Nisi sciēter, ad illū vsum prohibītū fuerint data: vt not. Albert. Gādin. in tract. maleficio in rubri. de reb. nō portan. vltra deuēctū, nu. 2. & Barto. in l. cotē ferro, §. dominus, ff. de publi. & vectig. 17 ¶ Vbi etiā subdit, quod si statutū, vel cōsuetudo dictaret, quod huiusmodi animalia, cuius vis sint, cōfiscētur, tūc dominus qui igno- rante cōmodauit sua animalia, habebit regressum, cōtra asportatē: qui si non sit solūdo, restitutio in integrū danda erit, domino ignorātī, aduersus statutū, ex clausula generali, si qua mihi, secūdū Romā. Imol. & Alexā. in d. §. dominus. Et in dubio, ignorātia præsumitur, vel ipsius domini iuramento statur: secūdū Gādinū, quo nuper citauimus loco, & Plateā in l. 1. C. de deserto. milit. lib. 12. 18 ¶ Si autē minor sit, deferēs, beneficio ætatis, sibi succurritur: tex. est notabi. in l. si ex causa §. si in cōmissū. ff. de minor, vbi minori extra hēti granū cōtragabellā, succurritur: quæ credit singularem, Cremensis, in singul. 29. incip. quid si minor, & Petrus de Rauena, in suo Alphabet. aureo, in part. minor si portand. fol. 87. dicēs, quod si minor portauit res nō soluto vectigali, subuenitur ei per remediū restitutōis. Optimus est tex. & in praxi præsentis Pragmaticæ notādus, pro minoribus impuberibus, eiusdē transgressoribus, in c. 2. de delict. puero. ex quo mihi notāt. dd. minore impuberē pubertati proximum, ex delicto minime teneri quod quidem est punibile per statutum, vel consuetudinem, & ad id dicit singul. Roman. in singul. fin. incip. itē audiuiti, dicens, quod nunquam exeat mentem, quia valet ad statutū, quod nemo possit extrahere bladum de comitatu, vt illud statutum minorem seu pupillum non comprehendat. Et sequitur nouissime Petrus à Platea, in l. 1. lib. epitom. delict. cap. 32. nu. 9. asserens pœna in aliquo loco sancita aduersus

mēsis Februarij, Ann. 1566. quod amissa, & cōfiscata sica, vel pugione, vagina nō cēleatur amissa: nec cōfiscata. Et ita etiā intelligi debēt, & practicari possunt Pragmaticæ. + De los estoques, y verdugos. + Lata apud Madridū, 12. mēsis Iulij, Ann. 1564. Et aliæ plures huius Regni leges, & Pragmaticæ, loquētes de armis amittēdis, seu cōfiscādis. Nisi quādo per statutū, pœna cōfiscatiōis animalīū, seu plaustrorū, & valorū sit imposita, vt in alijs Regijs legibus, & ordinati. Hispalē. cauetur. ¶ Quæ in confiscationē nō veniūt, si commodatā, vel cōducta sint: Nisi sciēter, ad illū vsum prohibītū fuerint data: vt not. Albert. Gādin. in tract. maleficio in rubri. de reb. nō portan. vltra deuēctū, nu. 2. & Barto. in l. cotē ferro, §. dominus, ff. de publi. & vectig. 17 ¶ Vbi etiā subdit, quod si statutū, vel cōsuetudo dictaret, quod huiusmodi animalia, cuius vis sint, cōfiscētur, tūc dominus qui igno- rante cōmodauit sua animalia, habebit regressum, cōtra asportatē: qui si non sit solūdo, restitutio in integrū danda erit, domino ignorātī, aduersus statutū, ex clausula generali, si qua mihi, secūdū Romā. Imol. & Alexā. in d. §. dominus. Et in dubio, ignorātia præsumitur, vel ipsius domini iuramento statur: secūdū Gādinū, quo nuper citauimus loco, & Plateā in l. 1. C. de deserto. milit. lib. 12. 18 ¶ Si autē minor sit, deferēs, beneficio ætatis, sibi succurritur: tex. est notabi. in l. si ex causa §. si in cōmissū. ff. de minor, vbi minori extra hēti granū cōtragabellā, succurritur: quæ credit singularem, Cremensis, in singul. 29. incip. quid si minor, & Petrus de Rauena, in suo Alphabet. aureo, in part. minor si portand. fol. 87. dicēs, quod si minor portauit res nō soluto vectigali, subuenitur ei per remediū restitutōis. Optimus est tex. & in praxi præsentis Pragmaticæ notādus, pro minoribus impuberibus, eiusdē transgressoribus, in c. 2. de delict. puero. ex quo mihi notāt. dd. minore impuberē pubertati proximum, ex delicto minime teneri quod quidem est punibile per statutum, vel consuetudinem, & ad id dicit singul. Roman. in singul. fin. incip. itē audiuiti, dicens, quod nunquam exeat mentem, quia valet ad statutū, quod nemo possit extrahere bladum de comitatu, vt illud statutum minorem seu pupillum non comprehendat. Et sequitur nouissime Petrus à Platea, in l. 1. lib. epitom. delict. cap. 32. nu. 9. asserens pœna in aliquo loco sancita aduersus

contrariū me
tenendu et p
ficandū et
in l. 9. §. 6.
6. recog. no. 10
u.
pragmat. de lo
dros y estoque
je hōdie l. 5.
ff. 6. lib. 6. ve

ipodie
l. 10. §. 6.
lib. 6. recog.

extrahentes frumentum, vinum, vel aliam quampiam rem, non teneri minorem impuberem qui contrarium fecerit, quamuis sit doli capax, & dato quod teneatur, restitui posse: beneficio & enim hoc tunc iuuatur. secus autē in minoribus puberibus, qui bene in presenti cōprehēduntur Pragma. argu. eorū quæ Alexā. respōdet, in consil. 65. incip. quoniam, 2. & 3. col. vol. 6. & Petrus Rebuf. in. 2. Tō. cōst. Reg. tract. de mercat. minut. v. d. glo. 2. super verb. quæ Tous. Et ita procedūt Bart. in. 1. cōst. C. idē Bart. & Bal. in. l. si. C. in quib. cau. in integ. resti. nō est neces. idē Bart. in. l. Impatores, ff. de publi. & Ias. in. l. 2. ff. de offi. eius, cui mād. est iuris. Et ipse Rebuf. in dict. 2. Tomo tract. de celsio. actio. art. 1. glo. 11. Quia tamen dicit, quod quādo minor ante dicta, in specie petit restitutionē debet eam petere ex capite ignorantie non tamen debet narrare se de industria hoc fecisse, aliās nō restitueretur: vt notant doctores in Arthea. Sacramenta puberum. C. si aduers. venditio. Et ita debet intelligi. & practicari tex. in. d. si. si in commissum: Et est accipiendum. Quod Didacus à Castell. in. d. l. 1. Tauri fol. 18. col. 1. dicit singulare, & multum nota dignam ad. l. 20. in ordine, cum alijs, in quaterno Gabbellarum, & alij leges loquentes de his qui deferunt res prohibitas extra Regnum, & cōtra eos, qui nō scribāt in nēra corā iudice & notario rerū prohibitarū, de quibus loquitur tit. 9. lib. 6. Ordin. Reg. & alij leg. Aduanarū. Quod si deferētēs, & negligētēs minores sint, iuuatur beneficio restitutionis in integrū

19 ¶ Hoc tamē intelligens, quando minor defert res prohibitas, vt suas, vt restituatur in facto suo, propter suam imbecillitatem: secus si deferat res patris, vel domini, aut alterius, de mandato eorum, quia tunc non restituitur, ex his, quæ dicunt Doctores, & Bald. in. l. fin. in fine, C. de pact. & idem Bal. in. l. si qui hæres. ad fin. ff. de acq. hæred. & nouissime doctissimus Francisc. Serra in sua allegatio. pro. Don Iuan de la Nuca. nu. 151.

20 ¶ Itē etiam nisi minor qui defert res suas, eas deferat de nocte, vel per loca insolita, & inusitata, & sic dolose, causa fraudandi gabellam, vel contra deuectum, quia tunc non restituitur: ex quo videtur esse in dolo vero, per ea quæ scribit Marcus Mantua, in C5 sil. 31. 4. incip. Si verū. nu. 13. & Bart. in. l. qui fiscales. C. de nauib. lib. 11. & in. l. 2. C. de curs. pub. lib. 12. Bal. in. l. Si fugitiui. C. de ser. fugit.

& idem Bart. in. l. minor. 1. ff. de minor. & Ioan. de Platea, in. l. præsidibus. C. de cursu publi. lib. 12. tex. in. l. vn. de. C. delit. & itiner. C. custo. lib. 12. & optimus in. l. 1. ibi. Deuen yr por los caminos vsados. tit. 7. part. 5. (quæ tamen intelligenda est, quando viæ rectæ & v̄sitate tutæ sunt, aliās, secus, secūdm Alberi. de Rosat. in. 1. part. statu. q. 57. & Barth. Cepol. in. l. 3. col. 8. ff. de verb. sig. quos citat, & sequitur dicens notandum, Bertachin. in tracta. de Gabel. 9. par. princip. quæst. 14. in fine, vbi etiam ponit cautelam pro portitoribus rerum prohibitarum.) & satis probatur in. d. si. si in commissum, qui in. 1. eius parte solum procedit, & debet intelligi, quādo minor negligēt er, vel ex quadam facilitate fraudauit gabellas, vel venit cōtra decretū: Quod est valde notandū, ad intellectū præsertis Pragmaticæ, & aliarū Regni legū, & Pragmaticæ: De los buhōeros infra citāda

21 ¶ Quod si super animali, vel plaustro res quæ licite, cū prohibitis portaretur, res tantū, illic inuētæ prohibita, publicatur, & cōfiscata sunt: ex præallega. G. lino, ibidē. nu. 1. per tex. in. l. 1. Trebatius, ff. de aqua quoti. & æstiuā. Et est mēti figendū, ad intellectū Pragm. De los buhōeros, Madrid. lat. 4. die Iulij. An. 1562. (cuius nuper meminimus) & ita tenet Francisc. Lucani, in tract. de priuilegijs. in. 2. q. 4. quæst. princip. Alberi. de Rosate, in. 2. part. statu. q. 4. vbi dicit ita cōmuniter seruari, & Bertach. in. d. tract. gabell. 9. part. princip. q. 8. cū sequē. vsq; ad. 13. inclusiue, & Didac. à Castell. in. d. l. 1. Tauri, in glōf. En los dichos lugares fol. 18. col. 2. Et ita vidi practica. Vtrariæ in mēse Madij, ann. 1567 per valde eruditū, & rectissimū Licētiatum Franciscū de Lazcano, locū tenentē in toto territorio Hispalēsi. Quāuis cōtrariū teneat Nicola. Boæri. (post alios, per eum citatos) in decil. 173. nu. 25. dicēs cōmunē opinionē esse, quod omnia cōfiscātur, siue sint portātis, vel alterius, scientis tamē, & cōsentiētis: & idem Guido Pap. in. quæst. 572.

22 ¶ Si tamē quis portauit cōtra decretū re cōmunē, in scio, vel ignorāte socio, deferēs, perdit partē suā: nō tamē socius: secūdm Bart. & dd. in. l. fraulati, 2. no. ab. ff. de public. & vect. quos citat, & sequit. Castell. in. d. fol. 18. col. 3. vbi discutit, quid si dñs, vel pater illius qui defert res prohibitas, an dñs, vel pater, an ipse extrahēs debeat puniri. Et quid si res prohibita deferri, nō sint in trāsitu, sed sint destinata; vel pa

vel paratæ deferri, an sint confiscandæ, ac si essent, in transitu: & vltra eum, vi. Angel. in l. quis sit fugitiuus. §. Cælius: & §. idem Cælius. quā legit in. l. quod ita. ff. de ædil. edic.

23 ¶ At si stante dicto statuto, duo super eisdem animalibus, vel plaustro, asportēt prohibita, Barto. qui hanc quæstionem mouet in. l. Meuius, §. duobus, ff. de lega. 2. respondet, quod si primus soluit æstimationem, secundus tenetur ad plaustrum cum animalibus. Si verō primus præstet plaustrū, & animalia, secundus liberatur. Quod mihi valde suspectum videtur, tenenti, quod, & si animalia, & plaustrū alterius sint, primo æstimationem soluente, ea amplius non debeatur, quia statuto de amissione plaustri, & animalium disponenti, satisfactum sit, per hanc solutionem: & tale statutum debeat intelligi, si plaustrū, boues, & animalia sint deferentis: vt Ripa docet in. d. tracta. de remed. præserua. contra pestem. n. 137.

24 ¶ Vbi etiam subdit, quod si vna, eademque persona, cū plaustro, & animalibus, sæpius exportauerit frumentum, incidit tantū semel in pœnam: & non toties, quoties cōtra uenit: secūdm Barto. in. d. l. Meuius, §. duobus, tenentem id, hac ratione, quod vbi pœna consistit in certa specie, non habet locū multiplicatio: per. l. Lutius, §. impuberē, ff. de lega. 2.

25 ¶ Nec ab ea, excusationē erit asportanti, quod sibi, à ciuitatis correctore, seu Iudice loci ordinario, licentia fuerit data, deferendi extra territorium, seu intronmittendi intra, res prohibitas contra deuectum: secundum Vbertum de Bobio per tex. ibi, in. l. solent, ff. de offi. procon. quem citat & sequitur Gandin. in. d. rubri. nu. 9. Cū licētia hæc nulla & inualida sit: & talis à pœna non excuset: teste Bartolo, in. l. Iuste, in fine, ff. de acqui. posse. & ibi Iason. nu. 18. & voluit idē Bart. in. l. creditores, §. col. nu. 26. C. de pignor. & in consil. 89. incip. in quæstione vertente, & in consil. 110. incip. quidam accusatus, & scribit Corneus, in Consil. 177. incip. visa copia, vol. 3. & Ludouic. de Gozadin. in Consil. 93. incipien. in causa Mutinensi, 2. col. nu. 13. & Martin. Nauarrus, in prælectio. cap. cum contingat, de rescript. caus. 7. pagin. 128. Et est communis opinio, secundum Hieronym. Gratum, in respon. 76. incip. in presenti causa, lib. 2. (& diximus Latius, in 22. fundamen. part. 2. prælectio. l. 5. ti. 3. lib. 7.

ordin. Reg.) Quod est valde notandum, ad intellectum, pragma. 133. + De las Rifas. + Comitiorum Vallis Oleti, ann. 1555. prohibētis, + Que no aya juegos de rifas, ni se echē fuertes. + Quod non valeat licentia Iudicū inferiorum, id concedens: & quod ea non obstantē, contrauenientes possint puniri, pœna ibidem statuta. Et ad intellectū Ordinationis, 19. titul. + De la entrada del vino. + Inter ordinationes Hispalēses (de quo iam vidi dubitari.)

26 ¶ Nec eadem asportans, euadit pœnam, quod repertus fuerit in via portare frumentum, & panes contra deuectum, antea quā territorium exeat, dummodo ex eius confessione, vel ex alijs vrgentissimis hoc constet indicijs, ac coniecturis, vel quia captus sit in ipso districtus limine, vel ex mercium, aut deferētis qualitate. Et statuti quod trāsgreditur verba, tempus respiciant præteritum, tam perfectum, quam imperfectū. Ex quo tunc censetur delictum consummatum. Cum per eum nō steterit, quo minus cōsumauerit: secundum Bald. Alberi. & Cepolam in. l. si fugitiui. nu. 67. C. de seru. fugit. & Ioā. Bertachin. in. d. tracta. de gabellis, quæst. 14. vltim. part. versic. circa prædicta, d. l. cotē ferro. §. dominus. l. 3. §. & qui volens. ff. de remilit. d. l. quis sit fugitiuus. §. itē Celsus. ff. de ædil. edic. Et ita procedit Ioan. de Platea in l. qui fiscales. C. de Nauicularijs, lib. 12. vbi allegat idem tenere Bald. in. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufruc. & Alexan. in. l. qui Romæ §. Calimachus. ff. de verb. oblig. Et accipiendus est idem Bal. in. c. nam concupiscentiā, 2. col. de consti. quem carpserrat, Iason, in repet. l. quominus. 4. col. nu. 18. ff. de fluminib. Sicq; procedit communis opinio, & cōsuetudo, de qua per Ripam in dict. tracta. de præserua. remed. contra pest. nu. 75. Secus vero, si verba statuti, sint præteriti tantum temporis, significantia actum ex toto perfectum, cum tunc requirāt actum consummatum. l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisq; iuris. Et repertus in via, exportasse non dicatur, sicut de Lupo, qui exit syluam, non tamen exiuit, dicit glo. verb. amitti, in. d. §. de illo. Nam tunc minime punietur statuti pœna, sed mitiori, extra ordinem Iudicis, arbitrio: cum absq; crimine omnino non sit, qui delinquere inchoauit, licet non perfecerit. l. 1. §. fin. ff. de extra ordi. crimin. secundum Baldum, & Cepolam, in. d. l. si fugitiui, Speculator.

tor. titu. de constit. §. 1. Saly. in. l. i. C. de rapt. virgin. Gadin. (post Albertum de Bobio per eum relatum,) in. d. rubri. de rebus non portan. contra deuect. Sicq; intelligenda est Regia lex, 42. tit. 9. lib. 6. ordin. Regia. (quæ in versic. + otrosi por euitar + not. quado trãseu tes dicantur esse in transitu.) Et ita procedit Bal. in. l. si quis non dicam rapere, C. de episco. & cleri. & in. d. l. 3. C. de nauti. fenore, & in. l. non dubium, C. de legib. felin. in. c. significauit, ad finem, de iudeis, & in. c. i. de præsumptio. 3. col. fallent. 8. nu. 12. Iason, in. l. si quis id quod, §. col. ff. de iuris. om. iudi. Hippol. Marfilien. in. l. qui falsam, §. col. nu. 27. ff. ad leg. Cornel. de fals. & Ioan. Franciscus à Ripa, in. di. tracta. de remed. præserua. nu. 76. tenens etiam ibi, in. nu. 77. idem esse dicendum, quando dubitatur velit exportare repertus in via, vel ne, & aliqua subsint coniecturæ probabiles, quibus præsumi possit, quod voluerit extra territorium asportare: secus si nulla subsit asportandi coniectura. Maxime si molendinum, vel casina, tugurium, aut domus, ad quam dicit seminandi gratia se portare, vicina sint: argumē. l. Pedius. §. pen. ff. de incē. ruin. naufra. quia tunc ut ibidem videndus, concludit Ripa, extra pœnam est.

27 ¶ Aqua etiam immunis censetur asportas frumentum, vel panem extra territorium, ex causa transitus. l. si quis post hanc, C. de edif. priuat. vbi notant Bal. & Saly. & per eã Bart, Angel. Paul. Alexan. & moderni in. l. cetera, §. sed si quis, ff. de lega. 1. Alexan. in Consil. 86. incipien. visa inquisitione, vol. 4. Petrus, & Imola in. c. i. de cleri. nõ residen. Ioan. Bertachin. in tract. de gabel. quæst. 18. part. 5. Et secundum Andre de Yfern. in rubri. quæ sint Regalia, col. vltim. si quis veniret ultra mare, cum equis, & armis, & transiret per regnum Siciliae, ex quo, arma, & equi non possunt extrahi sine regis mandato, poterit ipsos libere sine pœna, extra regnum sine licentia Regia, ad locum domicilij conducere: per tex. d. l. si quis post hanc.

28 ¶ Per quam dicit Archidia. in. c. sicut, 18. q. 4. quod si aliquis capiatur à Iusticiario, extra cæmenterium, vel Ecclesiam, & ducatur per Ecclesiam, quod inde violenter extrahi potest: & sequitur vtrumquæ, Nicola. Boærius, in decisio. 178. Palaci. Rub. in. d. repet. rub. de don. int. vir. & vxo. §. 38. nu. 4. Couar. in. c. fin. nu. 13. lib. 2. varia. resolution. Etia

si statutum puniret portantem frumentum per territorium. Secundum Ioan. de Imol. & Paul. de Castro, in. d. §. sed si quis: Alex. in Consil. 86. incip. visa inquisitione, vol. 4. & Pet. Rebut. in. d. 2. Tomo cõst. Regi. titul. de pannarijs mercato. glo. vnic. versic. statuit ergo Rex: dicentes debere intelligi de frumento, & pane, vel rebus quæ intromittuntur, vt ibi sint. Non autem de his, quæ transita causa fuissent inuecta. Quicquid contrarium hac in specie, tenuerint Iacob. de Arenis, & Alberi. in. d. l. si quis post hanc, Angel. Alexan. & moder. in. d. §. sed si quis, quorum opinio, mihi valde suspecta est, ex quo vera si foret, non esset iter liberum mercatoribus, prout esse debet. §. fin. de pace tenēd. in vsib. feudo. Atq; hinc etiam, si aliquis propter iustum timorem inimicorum, excessit fines districtus, fugiendo, non incidit in pœnam statuti, punientis extra districtum bladem portantem tex. est, & ibi not. Angel. in d. l. quis sit fugitiuus, quam legit in. l. quod ita, in prin. ff. de ædil. edic. Quod etiam meo iudicio obtineret, in eo qui propter timorē pestis sic aufugisset: argumē. eorū quæ loã. Frac. de Ripa tradit, in princip. sui tracta. de peste, & quæ diximus in fūd. 14. nu. 9. & 10. cum sequen. in. 2. part. prælectio. l. 5. ti. 3. lib. 7. ord. Reg.

29 ¶ Et inde stante lege municipali, quæ vinum extra territorium asportari prohibet, non incidit in pœnam, qui metretã vini, gustus causa exportauerit: secund. Saly. in. l. i. C. quæ res exporta. non deb. & Iason, in. l. 2. fi. col. nu. 26. ff. de iurisdic. om. iudi. Felin. in. c. ita quorundam, nu. 2. de iudeis, & nouissime Benuenutus Stracha, in tracta. de mercat. 4. part. nu. 26. Quicquid Iason sibi parũ constans, contrarium tenuerit, in. l. non dubium, nu. 46. C. de legib. Alexan. in. additio. ad Barto. in. l. quæsitum, §. illud, ff. de lega. 3. Ioan. de Auan. in. d. c. ita quorundam, & Barba. in Consil. 57. nu. 9. vol. 1. Nicola. Boærius, in decisio. 177. col. 2. nu. 9. & Andre. Altatus, lib. 4. disputation. cap. n. sequenti Baldum in. d. l. i. C. quæ res export. non deb. quæ reprehendunt Felin. in. d. c. ita quorundam, & Iason in. d. l. 2. nu. 26.

30 ¶ Sic etiam, liber a pœna iudicandus est, qui vsus sui causa necessaria, vel voluntaria panem, vel frumentum extra territorium exportat: secundum Bart. & communiter scribentes per tex. ibi in. d. §. sed si quis, & Hippol.

pol. in. singul. 86. incip. statutum, & in rubri. de probatio. nu. 145. Cuius iuramento pro, prio, in hoc standum erit: secundum glo. in clemen. præsentis, de censib. quam ibi sequuntur Cardin. in. 4. quæstio. Bal. in. d. l. 3. denaut. feno. & in. d. l. si quis non dicam rapere, in fine, 4. oppositio. vbi citat textum in. l. i. C. de lit. & itiner. Custod. lib. 12. & sequuntur Alexan. & moder. in. d. §. sed & si quis, & Ioan. Bertachin. in. dict. tract. de gabel. quæstio. 2. 1. part. 8. part. princip. & in. 7. part. principal. 7. q. nu. 13. (vbi id limitat, nisi qualitas rerum, & personarum, aliud suaderet, vel contraria probatio esset in præptu: secund. glo. in clem. fin. dec. lib. & ibi Card. in. 4. q. Quod iam habui in praxi, in causa, cuiusdam Lucæ Garfii Palomero, Vtrariensis, super quodam vino, quod sui vsus causa extra territorium Hispalense emerat, & vtrariæ, contra decretum aduexerat, & ita obtinui, vbi etiam duos testes contra eum receptos, reieci, Ne fidem facerent: quorum vnus dicebat eundem Lucam Garfii, cum dicto vino extra territorium Hispalense vidisse, & alter se vidisse eum in via vinum adducentē: ex singulari sentētia Bal. in. l. obseruare, nu. 13. C. quorum appel. non recipian. determinantis hos testes, non esse coniungēdos ad faciendam perfectam probationem: quem sequitur Ludo. Roman. in Consil. 91. incipien. visis, col. fin. nu. 11. (faciunt quæ dixi in respon. de blasphem. fundam. 3. part. 2. quod etiã est not. ad dictã Ordinatio. Hispalen.) & pro cõclusionē principali, bonus est tex. in. l. si vniuersi, C. de vectigal. vbi possidens prædia extra territorium, potest exportare absq; vectigali soluendo, frumentum necessarium ad seminandum sua prædia: quia vsus sui gratia exportat, facit tex. in. l. si publicanus, §. de rebus, ff. de publicanis. Et inde etiam, agricultores forenses, impune poterunt suam partem frumenti, quam collegerunt in territorio, ad domum suam extra, asportare: vti hac in specie respondit: Philip. Corne. in Consil. 241. incip. in causa inquisitionis, 2. col. nu. 7. vol. 4. contrarium cē sens in ciue, cui Agricola, eam frumēti partem vendidissent, vt à territorio non possit extrahere. Cum ratio illa, qua agricultores possunt extrahere, priuilegium sit ita personale, quod eorum personam non egreditur. Quia personale, ff. solut. matri. regul. priuilegium, de reg. iur. lib. 6. facit tex. l. licitatio,

§. Fiscus, & quod ibi nota. ff. de publi. & vectigal. ¶ Qui ciuis, vt puniatur, requiritur comprehensus sit cum frumento, & captus in via. Nec enim sufficit, vt in pœnam incidat, solum fuerit visus: & nõ captus. Quodq; per testes probetur, panem seu frumentum asportasse: secundum Angel. Raph. & Paul. Castren. per tex. ibi, in. d. l. si fugitiui, C. de seru. fugi. & Alberi. in. 2. part. statuto. quæst. 124. & eundem Alberi. post Iacob. de Aren. per tex. ibi, in. l. quod ait lex, in prin. ff. ad leg. Iul. de adulter. quos citat, & sequitur Cepola, in. d. l. si fugitiui, vbi has discutit quæstiones à nu. 72. vsq; ad. 85. Ea; mouentur ratione, quod nunquam aliquis dicitur inuentus in delicto, nisi apprehēdatur: vt est tex. nota. secundum Bart. Bald. Angel. & alios ibi, in. l. si Barsatoram, C. de fideiussor. eundem Bart. Immolam Paul. & Alexan. in. l. i. in prin. ff. de acqui. posse. & Cynū, in. l. licet, C. eod. tit. Ex eo inferētes, ad statutũ, quod si quis inuentus fuerit cum armis, arma perdat, ea non amittat, neq; inuentus dicatur, si non est captus: nec sufficiat sola sine captione visio: tenet Barto. in. l. nunquam nuda, ff. de acquiren. re. domin. idem Bart. & Angelus, in. l. i. ff. ad leg. Iul. de vi pub. Bald. in. l. item lapilli, in fine. ff. de rerum diuisio. Nellus, in tract. Baunitor. in. 2. part. 2. tēpor. quæstio. 48. incip. pone stante statuto, & c. in final. verb. Angel. in. l. qui seruum, ff. de verbo. obliga. & in. l. nec in ea, §. Ius, ff. de adulter. & in. d. l. i. §. hæc autem verba, ff. quod quis. iur. & in. l. m. incipia, C. de seruis fugit. & in. §. Reuerendissimis, in authen. de sanctif. Episcop. Colla. 9. Paul. de Castro, in. l. si fullo, per glo. ibi. ff. de condi. sine caus. Artein. & Alexan. in. l. 3. §. Neratius, ff. de acqui. possessio. idem Alexan. in. d. l. qui seruum, & in Consil. 24. incipien. Animaduersis his, 7. col. nu. 33. versic. accepi etiam, vol. 2. Iason in. l. si priusquam, ff. de no. oper. nuncia. & in. d. l. i. in prin. 19. col. nu. 8. de acqui. posse. vbi dicit hanc Bartoli opinionem (quæ frequenter allegatur in practica) tenendam: & ab ea in iudicando recedendum non esse: cū sit Clementior, & in pœnis minor pars sit tenēda. l. præses, & l. interpretatione, ff. de pœnis, & Not. Chafen. in consuetud. Burgund. rubri. i. §. i. in verbo, aduenies, nu. 3. fol. (mihi) 23. & Ioan. Lup. à Palaci. rub. §. 21. nu. 12. repe. cap. per vestras, de dona. int. vir. & vxo. & Hippo-

Hippolit. dicens communem opinionem, & ita seruari, in. §. pro complemto, 3. col. nu. 24. suæ practiæ. Quicquid cōtrariū teneat, Nicolaus de Neapoli, in. l. i. per glo. finalem, ibi. C. de thesaur. lib. 10. Angel. & Imol. sibi contrarij, in. d. §. Neratius, & Roman. in. d. l. i. in prin. de acqui. pos. Aduersus quos, facit quod inspectio oculorum, nihil operatur, argumento glosæ, in. l. siue, ff. de condict. fur. ti. Vbi, non dicitur fur manifestus, quod aliquis videat ipsum furem furantem, nisi apprehensus sit, & facit glo. l. in laqueum, ff. de acqui. re. do. Et cum valeat argumentū à conuentione ad statutum. l. fin. ad finem, C. de fideiussor. glo. in rubri. de decret. decurion. Cum similib. sicut in conuentione, qui promisit inuenire, intelligitur, & apprehendere. d. l. si Barfatoram, sic ergo in statuto.

32 ¶ Et ita Angel. in. l. i. C. de petitis bono. subla. lib. 10. notab. scribit, quod si statutum puniunt inuentum de nocte, non habet locū nisi fuerit apprehensus. Quem refert, & sequitur Felii. in. c. cum nō ab homine, 3. col. nu. 6. de iudit. Et hinc etiā scribit Bald. in. l. ab eo. C. quomo. & quan. Iud. quod si quis promisit mihi soluere decem ducatos, quos accipit à me mutuo, vbi cūq; fuerit inuentus, nō dicitur inuentus, nisi personaliter sit citatus. Et idem est notandum, de verbo reperire, quod requirat apprehensionem, & captionem. Cum ex communi vsu loquendi, verba hæc inuenio, & reperio, non differat, teste Laurencio Valla, elegant. 300. à Felino, Citato, in. c. 2. col. 3. de rescriptis. Et inde Bal. Roman. Alexan. & Iason in. l. pleriq; 2. col. ampliatio. 9. ff. de in ius vocan. notant, quod si aliquis sit repertus extra domum, & familia eum insequente, domum aufugit, non possit capi in domo. Nam licet repertus fuerit extra domum, quia tamen nō fuit apprehensus, nec captus, illi non nocuit, quod solum fuerit repertus, & ibi dicit Iason, hoc esse tenendum: quicquid Baldus (more solito sibi aduersarius,) contrarium tenuerit, in. l. Cunctos populos, C. de sum. trini. & fid. Catho. Aduersus quem, nostra pro parte, textus vrget, in. d. l. pleriq;, vbi probatur vnicuiq; domum suam, tutissimū esse refugium, per quem, contra Bal. prædictā tenet sententiam Chafen. in consuetud. Burgū. d. rub. i. §. i. in part. aduenies. nu. 7. & 8. Paris de Puteo, in tract. Syndica. verb. captus illicite, nu. 4. & alij, quos nouissime citat

eruditissimus, & deliteris bene meritis, Petrus Platea, in. l. i. lib. epitō. delicto. cap. 8. nu. 19. vbi has opiniones concordare nititur. Tamen aduersus Bal. tex. est in. d. l. quis sit fugitiuus, §. apud Labeonem, ff. de ædil. edict. ¶ Ex quibus minus procedit, valdeq; suspecta redditur eiusdē Baldi decisio, in. l. ictus fustium, 2. col. 3. opposi. ff. de his qui notan. infam. tenentis, quod si officialis inuenit aliquem cum armis, & eum non apprehendit, si tamen fecit scribi in actis, qualiter talem inuenit, cum armis, tali die, & loco, huiusmodi scriptura operatur, vt talis possit puniri, quanuis non captus cum armis. Quam dicit notabil. Hippol. in. d. §. pro complemento, 3. col. nu. 27. & in singul. 395. incip. dubitarunt, vbi dicit menti tenendam. & pro hoc dicto esse glosam, verbo, deprehensus, in. l. i. C. vbi senator. vel clarif. Quæ tamen (vt recte liquet intuenti) hac in specie non procedit, cum loquatur iuncta textui, in delicto iam consummato, in quo sufficit, quod quis sit per probationes conuictus: secundū Angelum, mirabiliter sic distinguentem in. d. §. Reuerendissimis, per illum tex. verbo, inuentus, quem sequitur Augustinus de Arimino in additio. ad Angel. in tract. malefi. in part. dictus Andreas Armatus, nu. 8. & ita procedit tex. in. c. i. de dilatio. Et quod per eum nouissime nostram improbens sententiā Franciscus de Ripa, notat in. d. tracta. de præserua. remed. contra pestem, nu. 104. Nostra q; sit quæstio, in delicto, quod est in fieri, ad quod statutum se refert: qua in specie requiritur vera apprehensio, nec sufficit solus visus: vt Angel. Rapha. & Paul. not. in. d. l. si fugitiui, & ipse Hippol. in. d. §. pro complemento, nu. 26. & sequen. Sed neq; glo. a. d. l. ictus fustium, (ex qua Baldus videtur elicere, quod dicit,) illud probat: sed potius contrarium: cum de Reali apprehensione loquatur. Et ita etiam accipiendus est textus, in. l. vnic. C. de rapt. virgin. (ex quo Ripa conuatur suam opinionem fundare) Si quidem illius verba, si in rapina inueniatur, & apprehensus fuerit, hoc ipsum quod dicimus doceant, quod apprehensio requiratur, vt dicatur inuentus; ita vt possit puniri. Sed & textus in. d. l. i. in prin. de acqui. posse. (quem Ripa obliquare intendit) hoc apertius insinuat, dum innuit quod Lapilli inuenti in litore maris, non efficiuntur inuentoris, nisi apprehendantur.

¶ Et

34

¶ Et inde si statutum dicat, si quis inuenit lupum habeat cētum, intelligitur si eum interfecerit, secundum Baldum in. d. l. si Barfatoram. Et si statuto caueatur, quod si quis fuerit inuentus in ludo, &c. Oportet quod apprehendatur per familiam in ludo: secundum Angel. ibi. Et hinc (vt opinor) ortæ fuerunt Pragmaticæ, 71. & 72. Segouieses anni. 1532. ad quarum decidendi rationem prædicta omnia valde sunt notanda. Et ad intellectum Pragmat. 72. Tolet. Ann. 1525. Et ita etiam intelligi, & practicari debet dict. capit. 133. + De las Rifas, comitorum Vallis Oleti, Ann. 1555. & Pragmaticæ + De los lutos + Madriti lata, 20. mensis Martij, Ann. 1565. & lex, 33. titul. 14. lib. 2. ordinā. Reg.

35

¶ Et accipiendæ sunt aliæ multæ leges, & Pragmaticæ, disponentes, de amissione vestium, & gemmarum, quod non amittantur, si visæ sunt per officialem, & non retentæ: vt notat Baldus. (qui dicit notandum) in. dicta. leg. item lapilli, col. fin. in fine, de rer. diui. quem citat, & sequitur Angel. Aretin. dicens, tenendum menti, in dicta part. dictus Andreas Armatus, nume. 9. & Augustinus Ariminensis, in eiusdem Angeli addition. in part. quod fama publica præcedente. quæst. 13. sub. nu. 75. vbi, dicit, quod ista videtur vera sententia, & communis, quod quis non dicitur inuenisse, nisi apprehendat: licet Roman. in. d. l. i. & Angel. in. d. §. Neratius, aliter distinguat. Et ita intelligi, & practicari debent Pragm. vltim. comitorum Vallis Oleti, anni, 1537. & comitorum Madritio. vltim. die mensis Octobris. Ann. 1563. & paulo antè citat. Pragma. + Para que los buhoneros no anden por las calles, & alia, + De los caldereros +. Dicto. comitio. Madrit. Ann. 1567. & Pragmaticæ (quas superius citauimus) + De los estoques y dagas, y puñales. + Et ita recepit praxis, & consuetudo. Sic etiam infinitæ aliæ intelligi debent Leges, & Pragmaticæ: quarum alteræ vetat extrahi extra Regni fines, aurum, & argentum, ac pecuniam numeratam, etiam æreā, alteræ arma, aut equos, quædam fruges, & omne genus quadrupedum, pecudū, ac armentorum, & mancipia, idq; genus alia, vt patet per totum titulum. 9. + De las cosas vedadas. + Lib. 6. ordinā. Regia. & in tit. 5. libr. 6. compilationis, Andreæ Martinez Burgenfis. Sic etiam accipiendæ, & in-

telligendæ sunt Ordinationes Hispalenses, (quarum supra meminimus). 19. & 28. & aliæ, sub titulo. + De la entrada del vino. +

36

¶ Et dispositio præsentis Pragmaticæ interpretanda, ac intelligenda est, illis in verbis. + Y el que lo sacare fuera de nuestros Reynos, por mar, ò por tierra, que incurra en las penas cōtenidas en las leyes de nuestros Reynos, en que se defiende, que no se saque el pan fuera dellos. + Quorū enucleationis gratia, hoc in loco ante dicta adiungimus. Licet in hac vltima specie, & alijs quæ vetantur extra Regnum extrahi, contrarium soleat practicari, à iudicibus ante quos fiunt denunciationes. Qui his in casibus, hodie procedunt, contra exportantes frumentum: & alias res vetitas, quanuis apprehensi, & capti non fuerint, in ipsa exportatione. Solumq; requirunt, ac exigunt, in informationem testium, qui hæc vetita viderint extra Regnum extrahi, aut iam extracta. Et ita Hispali, in Supremo eius causarum criminalium Prætorio, lis nunc pēdet, inter Rectissimum & valde eruditum Licentiatum Bonifacium, olim procuratorem fiscali, Regiæ dictæ ciuitatis Audientiæ, (& eiusdem nūc dignissimum Prætozem) parte vna accusantem, & ex alia reos Franciscum Yuañez, & Dominicum de Goyas, accusatos & denunciatos, coram admodum illustribus dicti prætorij Prætoribus, quod frumentum ab his Regnis, contra quandam prouisionem, & dictas Leges Regias extraxissent, & apud Vlisponem ciuitatem in Regno Lusitanæ maritimam, vendidissent.

37

¶ Vterius, (ad id vnde digressus sum, redeundo) Ratione vbertatis habedæ, ciuitas cōpellere potest villas, & loca quæ dictæ ciuitati subsunt, ad panem faciendum, & coquendum in diebus etiam festiuis, & ad eum eisdem deferendum: secundum Alberi. in. d. l. 2. de nundinis, & ita quotidie cum imminet, seu speratur necessitas iubet, & practicat, illustris Ciuitas Hispalensis. Sic etiam rustici, & Agricultores, possunt compelli venire ad mercatum in Ciuitate, ad portandum victualia, vt scribit Stephan. Aufrer. in additione, decisio. Tholosan. 446. Quem citat, & sequitur Franciscus Marcus, in prima part. decisio. Dalphina. decisio. 540. nume. fin. vbi etiam in numero. 40.

C

post

- post alios per eum citatos, tenet, quod ne populus fame tabescat, possunt habentes bladum, cogi ad faciendū panē pro exercitu.
- 38 ¶ Et si tanta immineret necessitas, ne aliqui præ penuria pereant, nec dum ciues, sed & comitatenses subditi, ad deferendum annonam, & victualia in ciuitatem arctari possunt: argumen. l. pro locis, C. de anno. & tribu. lib. 10. quibus, ob hoc, maior summa assignanda est, quam ciuibus. l. 1. C. de frumen. vrb. Alexan. lib. 11. Cum satis fatigentur itinere, & nō sine incōmodo, à proprijs auocentur domibus: vt habetur in. d. l. pro locis, & in. l. sed si q̄s, ff. quemad. testamet. aperiā.
- 39 ¶ Quod si comitatenses, supplere non possent necessitatibus ciuitatis, tunc vicini etiā alterius prouinciæ, possent à Superiore suo compelli, portare annonam ad ciuitatē egētem: secund. Angel. in. d. l. pro locis, per textū, in. l. in Nomine Domini, C. de offi. Prætor. Aphri. & quia tempore necessitatis, omnia debēt esse cōmunia. l. 2. §. sed Seruius, ibi, æquissimum enim est, cōmune detrimētum, & in. l. 1. ff. ad leg. Rhod. de iact. l. 3. ti. 9. parti. 5. l. 4. tit. 12. lib. 6. ordin. Reg. & satis deducitur ex verbis præsentis Pragmaticæ, ibi. + Lo pueda sacar, y lleuar por tierra, de vnos lugares à otros. + Quæ ex supra dictis, rationem sic decidendi habet.
- 40 ¶ Curandumq; exactissime erit, ob hanc fructuum ubertatem in ciuitate habendam, ne Agricultura deferatur. l. 1. C. de agricol. & censit. lib. 11. aut ei damnum sequatur, quod rustici vendant mercantias in grosso, & nō minutatim; ne diu hac occasione in ciuitate morentur, vt not. Ioann. de Platea, in. l. Colonos, eod. titul. & Conrra. de contract. q. 65. conclus. 2. Interest enim Reipublicæ, vt rustici Agriculturæ sedulo vacent. l. 1. C. de Colō. fundo. patrimon. eod. lib. Et opera rustica, suo in tempore fiant. Cum intēpestiua cultura agrum deteriore faciat. l. si merces, §. conductor, ff. locati. Inde præconiū, quod aliquando datur, ne homines in vendendis in foro, aut per calles publicas, victualibus occupentur, quod talia, sic per se non vendant, (quale paucis ab hinc diebus Vtrariæ fuit factum, & si sub iudice nunc sit, quia appellatum,) iuri consonum ex præmissis censendum est; vt huiusmodi homines, Agriculturæ intendant. Quod etiam in ipsis Agricultoribus locum obtinet; ante dicta ratione, & longè maiori; siquidem ne à excolendis agris di-

strahantur, & rurali nauentur operæ, multa illis à iure concessa sint priuilegia: (quæ non vacat recensere: ea tamen ponit Ripa, in. d. tracta. de præferua. reme. contra pest. à. nu. 205. vsq; ad num. 264.) Et expræmissis, Reuera, prouisio Regia emanauit, Anno. 1567. proxime elapso, vt frumentum certo tempore, & precio soluendum, summitteretur ab eo, qui superfluum haberet, & inter Agricolas, qui id ad seminandum nō haberent, pro modo indigentia, vt seminaretur, diuiderent deputati ad hoc munus iudices: in quo, maximus est sollertia, (me etiam oculatissimo teste.) Illustrissimus Dominus. D. Franciscus Hurtado de Médoça, Comes motis Acuti, dominus oppidi de Almacã, inter Heroes doctissimus, & Pijissimus ac inter Doctos, Nobilissimus, & religiosissimus: ciuitati Hispalēsi rectissimus Præfectus: & non sine Diuino numine huic excellenti muneri designatus: vere Maximus intitultus Regiæ Maiestatis custos: Quippe qui (vt habetur in. d. l. in Nomine Domini,) Præfatæ ciuitati Hispalēsi, & omnibus suæ Diocesis, ac sibi commissis populis seruadis, semper inuigilet, ac insudet: & ab omni hostiū incurfione curet subiectos suos manere illæfos: & festinet die, nocteq; Dei inuocando auxilium, & diligēter laborando, instar pastorum Bethleem, super gregem suum, noctis vigilias in cessanter custodire. Ita vt Asmodeus ipse, & alij in extirpandis vitijs contra quos dimicat demones, clamēt, iuxta illud Marci. 5. cap. quid mihi, & tibi, adiuro te per Deum, neme torqueas. Sic etiā, ex superiore quam citauimus radice, Pragmatica Regia prouenit, data en Araniuez, 23. Mensis octobris, Ann. 1562. in Agricoliarum fauorem, vt tres, vel quatuor equas de viētre, nutrientes, immunes, sint, ab hospitum receptione, quodq; de vēditione prima, pulorum equinorum, gabellam nō soluant. Quod est notandum ad leg. 31. quaterni Regij Gabellarū intellectu, quod appellatiōe equuorū, in quibus loquitur, nō vēiat pullus equinus, bōus est tex. qui ita decidit in. l. sed addes. §. si quis mulierē. ff. locati. Et facit etiā ad statutū, quod quilibet vadēs ad exercitū habeat solidos decē, pro quolibet equo, nā si sit equa quæ pullum pariat, pullus nou venit, neq; igitur decem consequetur; secundum Albericum, in dictionario, verb. equus, quem citat, & sequitur nouissime Hip-

- Hippolitus Bona cosa, in suo tract. equorū, quæst. 14. (vide quæscripti in. 4. funda. part. 2. prælect. l. 5. ti. 3. lib. 7. ordinat. Reg. & eund. Hippo. in. q. 33. vbi post Iaso. in. l. si extraneus nu. 22. ff. de cond. causæ. data, & in. §. actionum. nu. 6. inst. de act. & Fabia. de Monte, in tract. de emp. & ven. q. 6. prin. num. 27. tenet quod pullus equinus venit vendita matre.)
- 41 ¶ Stanteq; penuria panis in ciuitate, Iudex statuere debet, quantum panis cocti vendi debeat singulis diebus in ea: secundum Ioā. de Platea, in. l. 1. C. de frumen. vrb. Constantinop. lib. 11. habito respectu, ad taxā, (de qua infra in. 4. & 6. conclusione,) & habita etiā consideratione, vt plus vēdatur, similitum, aut hospitum multitudo superuenerit: argumen. eorum quæ tradūt, ipse Platea, & Barto. in. leg. quo ad præsens, C. de Murilegul. eod. lib. de obligato Reipublicæ, ad vendendum quotidie certam quantitatem carniū, aut piscium, quos citat, & sequitur doctissimus Petrus Nunius de Auendaño, lib. 1. de exequend. Princip. mād. cap. 19. nu. 35. versic. inter alia, cum sequen. post Ripam, quæ ibi refert.
- 42 ¶ Seruanda q; erit in distributione æqualitas, argumen. tex. l. prouidendum, C. de postulan. Ita tamen, vt pro vniuscuiusq; vicini indigentia, elargiatur, & communicetur vsus pauperi, vt pauperi; & honestioribus, suæ, vt exigunt qualitates: vt colligitur, ex Alberico, in. l. in tantum, §. Vniuersitatis. ff. de rerum diuisio. & Ripa, in respōs. 22. subti. de legib. & consuetud. Chafen. in cōsuetud. Burgū. rubri. 13. §. 2. nu. 26. Bertrando, in cōsil. 1. incipien. viso consultationis themate, 3. col. nu. 12. vol. 3. Gregor. Lup. in. l. 9. ti. 4. parti. 3. & Aymon. Crauet, in consil. 60. incipie. ex omni capite. 1. col. nu. 3. Et ex doctissimo Burgēsi de Paz, in. 3. cōclusio. 1. part. 1. 3. Taur. nu. 506. Et ita est accipienda, & intelligenda Regia, lex. 4. tit. 28. ead. parti. ibi. + Tambien à los proues, como à los ricos. +
- 43 ¶ Et eodē modo, vicini clerici, sicut & laici, hac commoditate, & distributione gaudere debent: ex his quæ notat glosa, in consuetudin. Aluerniæ, cap. 28. arti. 4. & idē Bertrando, in consil. 101. incipien. quanuis, vol. 3. facit tex. in. l. 49. tit. 7. part. 1.
- 44 ¶ Si vero omnibus originarijs, & Incolis, nequeat Respublica succurrere, tūc infirmis, & inualidis prius subueniendum est. §. si quis autem in nomine, authen. de Ecclesia-

sti. titul. coll. 9. l. si quis ad declinandam, §. vbi autem, C. de Episcop. & cleri. cap. 3. iunct. glo. 2. de testam. c. imprimis, in prin. 12. q. 1. Cum hi pauperiores sint, vt ibidē notatur. Et nulla maior paupertas, quā aduersa valetudo, teste Rebuffo, in. d. 2. Tō. consti. Reg. tracta. de liter. dilat. Annal. arti. 1. glo. 1. nu. 25. Quæ paupertas si tamen notoria non sit, vt ex. d. §. vbi autem, colligitur, licet aliās potius præsumatur paupertas, quam diuitiæ, cum illa sit naturalis, hæc aduentitiæ, ex quo nudi nascimur, ac rerū omniū inopes. c. sicut hi, 47. dist. & rerum Natura, nudos, nos recipit: teste Plinio, lib. 9. cap. 35. Attamē hoc in casu, probari debet, cum sit causā intentionis agentis; glosa, Barto. Alberi. & Angel. (qui eam glosam commēdat,) Paul. de Castro, & Socin. (dicens eam semper pro singulari allegari) & alij in. l. si vero, §. qui pro rei, ff. qui satisf. cogan. Alberi. in. l. ei incumbit, col. vltim. nu. 8. ff. de proba. & in. l. si creditores, ff. de priuileg. credito. Bald. in. l. non prius, in prin. C. quand. fil. vel priua. vbi dicit eam glosam esse meliorem totius iuris, ad hoc, vt cum negatiua, est causa intentionis, id est, vt ipse dicit, aperit viam ipsi intentioni, ea probanda est. Idem Baldus dicens eam glosam singul. in. c. fin. col. 1. de præsumptio. & in. c. in præsentia, 5. col. nu. 34. de proba. & in consilio, 404. incipien. non est nouum, col. 2, vol. 1. (vbi & illud, de paupertate probanda, dicit.) Panormit. in. c. bonæ. 1. col. antepen. de electio. Florianus, qui hanc dicit perfectam esse doctrinam, quæ communiter approbatur, in. d. l. ei incumbit, 2. col. versic. sed si loquamur, Pet. de Anchar. in cōsil. 5. incipien. pro parte nobilis, 1. col. Philip. Francus, in regul. semel malus, circa mediū, de regul. iuris in. 6. & Mathe. de Afflict. dices illā glosam singularē, in decif. Neapol. 377. incipie. Princeps cōcessit. nu. 5. vbi concludit, fuisse votatū, extitisse male iudicatū per Capitaneū, quia debuisset Antonius debitor, probare se fore pauperiorem, creditore. Quod est notandū, ad intellectu. l. 5. tit. 3. & l. 41. tit. 18. & l. 20. tit. 23. part. 3. & l. 1. tit. 1. lib. 3. ordin. Regia. in quarū practica, vt quis citetur ad curiā, de iure pauperi respōsurus, apud Iudices Regios, sufficit summariā quædā probatio paupertatis. Cuius ratione, potest quis ad curiā vocari, etiā si ea probatio, facta fuerit parte nō citata; modo fiat ex mādato, Auditorum Regiæ curiæ. Et idem est, vbi

qui citationis literas impetrare vult, a se E proprio municipio, aliquam probationē summariam, factamq; ex iudicis inferioris mandato, modo in Curia ex iussu Auditorum, à tabellione causæ, vnus testis præter alios, fuerit ad hoc examinatus. Ita enim vsus obtinuit, & decretum est à Carolo Cæsare, Hispaniarum olim inuictissimo Rege, apud Montisonem Aragoniæ, ann. Domini. 1542. idq; decretum, extat inter Cancellariæ Granatensis ordinationes fol. 139. Quod si reus citatus, negauerit hanc qualitatem paupertatis, ad probationem admittitur: vt causa quo ad primam cognitionem, ad iudices inferiores remittatur, si probatum fuerit, actorem non esse pauperem, quodq; in bonis habeat tria millia quadrantum, seu marauetorum, & vltra. Et cum actor, eo ipso quod asserit, tot bona habere, & non plura, paupertatem, suamq; intentionem legitime fundet, qui eum plura bona habere dicit, id probare tenetur: glosa est insignis in l. cū de lege, vbi Angel. ff. de probatio. Bart. in l. 1. §. si vsus fructus, ff. ad leg. falcid. & in l. si constante, quæ. 1. ff. Solu. matrim. quo in loco hoc verum esse censet: etiam si de maximo tractetur præiudicio, & comunē esse sententiam fatentur Corneus in l. fin. §. licentia. C. de iure deliberan. & Ripa in d. l. si constante, nu. 18. vbi Alexan. nu. 7. eam scribit esse in praxi maximæ autoritatis, quam etiam fatentur comunem Carol. Ruinus in Consil. 91. incipien. circa eaquæ, 2. col. nu. 3. vol. 5. eamq; defendit Ioā. Crottus, in 2. lect. d. l. si constante, nu. 34. & idem tenet Guido Pap. quæstio. 142. & felin. in. c. ad aures, nu. 4. de rescrip. & comunem opinionem esse, Alciatus asserit, in suo tract. præsumptio. regul. 3. præsumpt. 20. & Curtius senior, in Cōsil. 27. incip. magnificus vir dominus, 8. col. nu. 17. & eam in praxi seruari, scribit Bald. in Consil. 318. incipien. practica ciuitatis, nu. 2. vol. 1. quauis contra Bartolum teneant Paulus Castré. in l. Meuia, §. fin. ff. solu. mat. Imol. Aretin. Romanus, Alexan. nu. 7. & Ripa, nu. 18. Existimantes contrariam sententiam veriore esse: & hanc tutiorem Carolus Ruinus testatur, in d. Consil. 91. vbi respōdent glosæ. d. l. cum de lege, Quæ reuera (dū citat tex. in d. §. licentia,) manifeste ostendit Negatiuam, ex eo, per assertionem negatis probari, quando pro negate, iuris adest præsumptio. Nam cum hæres confecto inuen-

tario, seu repertorio rerū testatoris, asseruerit, tot legata relicta fuisse à testatore, totq; bona in eius hæreditate mansisse, quæ in eo repertorio censentur, & non plura: Ac maxima sit præsumptio iuris, in repertorijs: & inuentarijs fauorem, Legatarij qui plura dicunt bona à testatore relicta fuisse, id probare tenentur, propter iuris satis vrgentē præsumptionem, quæ fauet hæredis assertioni, ac probationis vim obtinet. Et ita accipienda est Bartoli sententia, quæ in hunc sensum est vera, & procedit, secundum verumq; Imolam, & Franciscum Niconitium in rubr. ff. de no. oper. nuncia. nu. 269. Imolā, Alexā. nu. 7. Aretin. Iason. in. 131. Ripam nu. 20. & Crottum. 1. lectio. nu. 9. in d. l. si constante, Alexan. & Aretin. in. l. in illa, col. pen. Alex. in. l. decem. col. 5. ff. de verbo. obliga. Iason. in. §. item si quis in fraudem, nu. 70. de actio. & in d. §. licentia, Alciatus in d. præsumpt. 20. Iacobinum in d. l. cum de lege, Roderi. Xtiarez, in. l. 1. tit. 1. De las arras, & versic. circa hanc partem, fol. vltim. & Ripā, in. c. cum Ecclesia Sutrina, nu. 83. de causa pos. sel. & proprie. quorum opinio comunis est, & procedit, teste reuerendiss. Didaco à Couarru. in. c. 6. nu. 4. lib. 2. varia. resolutio. (Ex his, intellectum deducete, ad l. 1. tit. 2. lib. 3. for. & l. 50. Taur. & ad alia multa) At cum quilibet præsumatur pauper, (supra notauimus) actore negante, plura se habere bona, onus probandi, nostra in specie, iuste in reum transfertur: cuius & si negatiua sit, in actore assertio paupertatis, probari tamen plene potest, per testes deponetes Titium habere tot bona, & non plura: adiecta ea ratioe quia si plura Titius haberet, testes hoc scirent, nec possent ignorare in specie peculiari, & certa scientia, quam habet de eius patrimonio. glo. singul. verb. & vidisse, in authen. de hæred. & falcid. §. si vero, ad sunt, quam ad id Romanus inducit, in Cōsil. 245. incipien. ad primū, col. fin. nu. 9. glos. apertior in. l. 1. in prin. ff. de itin. act. q; priua. quam dicunt singularem Paulus de Castro, in lege. 1. ad finem, ff. si cert. petat. & Lanfran. Orianus, in repetitio. cap. quoniam contra falsam, de prob. in princip. numero. 14. & commendat Ripa, in dicto capite, cum Ecclesia Sutrina, numero. 86. de caus. pos. & prop. Quod est in praxi. notandum: & ad intellectum præsentis Pragmaticæ: Cuius explicandæ gratia ante dicta

dicta (nec citra rem) adduximus: controuersum cū fuerit, denunciatum vendidisse contra eius taxā, non probantem, cui, quantum, & quo præcio frumentū vendiderit, denunciante (qui generice venditionem tantū probat) ex hoc suffragatē sibi, iuris habeat præsumptionem: argu. d. l. cū de lege, cuius verba sunt, & cū de lege falcidia quæritur, hæredis probatio est, locum habere legem falcidiam: quod cum probare non potest, merito condemnabitur. Nam cum vendens, pro se habeat iuris præsumptionem, quod non deliquerit, l. merito, ff. pro socio. reg. estote de regul. iur. in aduersarium onus probandi, vltra taxā vendidisse, transfertur: & eo non probante, denunciatus absoluitur: textus est, ita accipiendus, in. l. si creditores, ff. de priuileg. credito. Nec enim assertio illius qui probare tenetur, probatio est. l. eū qui, in prin. ff. de iure iuran. Neq; eo casu, quo quis probare tenetur, dicitur probasse, ex eo, quod ab altera parte contrariū non probetur: vt tradit Alexan. in additio. ad Bart. in. l. quoties. §. 1. nu. 3. verb. sed errore, ff. de hæred. instit. ita intelligens glo. in. c. pen. de exceptio. & in. c. sanctorū, de præscriptio. & in. l. 1. C. de testam. milit. tex. l. 2. C. qui testam. face. poss. l. super seruis, C. qui manumit. non pos. aquibus solitū est annotari aliquid probatum esse, eo ipso, quod contrariū probatum non fuerit. Et ita procedunt, & accipiēda sunt quæ præleg. Pet. Rebuf. tradit in. d. 2. Tom. tracta. de Chirogra. & cularum recog. art. 93. nu. 3. quod cedula negata probari debeat a creditore. (Nostrū vero ordinem prosequendo) data paupertatis paritate, erogatio faciēda est pauperibus magis dignis: secundū Ioan. Andre. in. c. 1. de testam. argum. l. cū quidam, ff. de lega. 1. & tenuit Federi. de Senis, in Consil. 282. incip. factum tale est. Et magis digni sunt, qui maioribus abūdant. virtutibus. l. 1. C. de anno. ciuilib. lib. 11. Nā licet omnibus debeatur misericordia, iusto, amplius. c. nō satis, 86. distinct.

45 ¶ Et pauperibus Monialibus, magis quā viris, etiam religiosi, elemosyna est faciēda, quod indigētia in monialibus, magis sit periculosa. c. 1. de stat. regul. lib. 6. Et quia viri, conuenientius operari possunt, quā fœminæ. l. si quis, versic. ad filias, C. ad leg. Iuliam Maiest. & ita determinat Bald. in. l. cū multe, C. de donatio. ante nup. 2. col. nu. 3. post

Cynum ibi, in vltim. quæst. & Federi. in. d. cōsil. 282. & tenuit idem Bal. in. 1. lect. l. in multis, ff. de stat. homin. Subdens, monasterium monialium, reputari à iure locus magis pijs, & pauperior. Et esse tenendū menti. Quod est in praxi. notandum, ad explicatiōem Pragmaticæ supra citatæ, comitorū Madritiorum ann. 1563. die vltim. mēsis Octobris, per quam vestes ibidem prohibitæ, (quæ à iudicibus condemnantur), pijs applicantur locis. Et iam ita, non semel vidi practicari.

46 ¶ Et potius pauperibus nobilibus, eroganda est publica annona, quam rusticis, c. consideranda, 86. dist. facit. c. de multa, de præben. glo. in. l. si societatem, & ibi Saly. ff. pro socio, glo. in. l. prouidendum, C. de postul. tex. in. c. officij, ibi, quendam virum nobile, de electio. Et quod cæteris paribus nobiles sint præferendi tradit eruditus Otalora, in tract. de Nobilit. §. par. prin. c. 1. nu. 9. quibus valde miserendū est; cū post Boetiū (quē in d. c. de multa citat glosa verb. in egestatē,) inter omnes aduersitates fortunæ, in fœlicissimū genus sit infortunij, aliquādo fuisse fœlicē. Et idē dicit Ambrosius, in lib. de officijs, & Ioā. Lup. à Palaci. rube. in repet. d. c. per vestras, §. 12. col. 2. nu. 8. Ac facit, quod scribit Zézelin. in extrauagā. execrabilis, versic. vnde inter cætera, verb. qui mendicant. quod medicitas est cōsiderāda iuxta qualitatem personarū: quid enim (inquit) si homo illustris genere, habeat victū suū, sed iuxta dignitatem suā cætera nō habeat? Certe secundū se, mendicare dicitur; per multa iura ibi allegata. Inde id cassetur in piā causam datū, vel relicto, quod nobili datū, siue relicto est, qui satis bonorū habet, nō tamē vt viuere possit. Aut filias matrimonio collocare, ex suæ nobilitatis ratioe: vt egregie not. Bald. per tex. ibi, in. d. l. si quis ad declinādā, 2. col. C. de Episcop. & cleri. quē sequitur, & commendat Cepola, in tract. de Imperato. milit. deligē. 21. priuileg. Nobilitatis, Benedict. Capra, in Cōsil. 54. incip. pūctus quidam, col. 2. Philip. Decius, in Cōsil. 120. incip. & p. tenui, 1. col. nu. 2. & Iason, in. d. l. si cōstante, nu. 151. ff. solu. mat. Ioā. Lup. in. d. repet. rubri. de dona. int. vir. & vxor. §. 11. nu. 11. & in. d. §. 12. numero. 7. & in. c. per vestras. §. 23. nume. 8. & Alciatus, in lege, quos nos hostes, §. locuples, ff. de verbo. signifi. Et ita accipiēda sunt quæ tradit, Sanct. Thom. in. 4. quæst. 32. art. 7. Barto. (qui eum citat). 7. col. nu. 35.

& Bal. 10. col. nu. 26. in l. 1. C. de sacrosan. Eccl. & Barba. in Consil. 58. incip. clementissimi Dei, col. pen. vol. 1. Et hinc etiam, Bal. No uel. in tract. de dote part. 5. col. 4. in fine, dicit, quod Exequutores dati ad distribuendū in causas pias, possunt erogare pro dotibus puellarum nobiliū, quæ licet aliquid habeat vt possint nubere, non tamen fati, pro earū nobilitate, quem post eundem Ioan. lup. in d. 1. 12. nu. 7. Andre. Tiraquel. citat, & sequitur, in tract. de Nobilita. cap. 20. nu. 155. Nobilis enim & si in bursa habeat centū aureos, ex quibus viuere possit, si dignitatem, & statum suum seruare nō valeat, pauper dicitur: secundū Bald. in d. l. si quis ad declinādam. 2. col. quæ refert Ripa, in d. tract. de remed. præseruati. nu. 179. Quibus conuenit, quod post Iacob. Butri. Barto. scribit, in d. l. si constante, in 2. quæst. 1. quæst. princip. quod index debet arbitrari, an quis sit pauper, aut diues, ex personarū differentijs, miles enim aut nobilis, habens mille in bonis, est pauper: & plebeius, aut (vt loquitur) rusticus, multo minus habens, diues est: per iura quæ ibi allegat. cui consentit Sociu. in Consil. 30. incip. & in causa dominæ, col. 2. vol. 4. Angel. in l. si vero, §. qui pro rei qualitate, ff. qui satisf. cogan. & Decius in consil. 163. incipien. in causa matrimoniali, col. 4. versic. secūdo principaliter. Et ita accipiēda sunt, quæ tradit Bald. 2. col. versic. quæro quidā celsit, post Barto. in l. vltim. C. qui bon. ced. pos. & Tiraquel. ipse in d. cap. 20. nu. 142. cum seq. Et potius eleemosyna danda est nobilibus senioribus, quā iuuenibus. d. c. cōsiderāda, 86. dist. Quod si duo æque indigentes, occurrerint, cæteris paribus, & vtrique eleemosyna dari non possit, sorte iuste quæri potest, cui magis detur: secundum Augustin. in lib. 1. de doctri. Christia. & voluit sanct. Thomas, quæ citat & sequitur Archidia. in c. fors. nu. 1. 26. q. 2. aut gratificationi tunc locus esset: vt probatur in c. cum autē, iunct. glo. in verb. iudicio, de iure patrona. c. duobus. §. fin. de rescrip. lib. 6. & scribit Imola, in c. fin. nu. 18. versic. & si essent paris meriti, de iure patrona. & Paris Parisius, in Consil. 101. incip. si quærimus. nu. 10. & in Consil. 117. nu. 44. & seq. vol. 4. & nouissime Quintilian. Mandosius, in 33. regul. cancel. de Signa. per fiat, & cōces. q. 14. nu. 24.

47 ¶ Et si ordinatum non sit, quibus in specie erogatio sit faciēda, culpādu non videtur

erogator, qui suos cōsanguineos pauperes alijs ante ponit. c. est probanda, 86. dist. Nam etiā prælati licite possunt de redditibus Ecclesiæ, subuenire consanguineis in digētibus c. omnia, cū glo. 31. distin. & c. 1. de cohabi. cleri. & mulier.

48 ¶ Sic etiam, Testamentorū Exequutores, licite distribuunt bona testatoris, in suos consanguineos: secundum Pet. de Anchar. in Cōsil. 387. incipien. in themate, dum tamen cōsanguinei erogatoris, in euidenti sint necessitate constituti: vt vult Anchar. ibi, & Bald. in l. quod pauperibus, C. de Episco. & cleri. Et data paritate paupertatis, secus si alijsint in extrema necessitate, & cognati non: Nā tunc huiusmodi pauperibus, quauis extraneis, prius succurrēdū est: vt innuit glosa, in d. c. non fati. Et dummodo consanguineis suis, moderate conferant: non si immoderate, & causa eos ditandi. c. peruenit, 1. q. 3. Nam paupertas, & Natura sunt, quæ causam erogationi præstant, non gratia, nec affectio: vt probatur in d. c. consideranda. Nō enim licet de bonis quæ Dei sunt, cognatis quicquam dare: quod si pauperes sint, eis vt pauperibus largiatur: nō sub paupertatis occasione, quæ sunt Ecclesiæ defraudentur: c. quisquis, 12. quæst. 2.

49 ¶ Sic etiam Exequutor testamenti, deputatus ad distribuendū bona testatoris, in pauperes, si ipse in summa sit necessitate, potest sibi ipsi erogare: & capere: vt scribit Paul. de Eleazar, in clem. vn. de testam. quæstio. 22. in fine, à Socino (qui bene loquitur) citatus, & sequutus, in Consil. 11. incip. circa præsentem, 2. col. nu. 6. vol. 1. vbi dicit doctores moderniores, hoc tenere in c. fin. de testam. lib. 6. & sequitur Ioā. Lup. à palaci. Rub. in d. rubri. §. 65. nu. 42. vbi refert idē voluisse sanct. Thom. in 2. 2. q. 32. art. 7. ad vltim. & q. 185. art. 7. ad fin. & in 4. sentē. dist. 15. q. 2. art. 6. & Scotū, in eod. 4. sentē. dist. 15. vbi Gabriel, q. 2. col. 5. versic. addit Palude, & melius col. 8. versic. sed nūquid, & in sequē. col. versic. sed vtrū. quicquid Panormitā. notet in c. fin. 2. col. nu. 4. de institutiō. (Qui tamē in nostro nō loquitur casu) Ac in alimētis præstādis, quis sibi primo prouidere debeat. l. 1. §. officio, ff. de tutel. & ratio. distrahē. & ibi Baldus: à Calcaneo citatus, in consil. 7. incipien. in nomine, ante nu. 20. Et in summa, modus erogationis optimus erit, si ad tria Erogor animaduertat, videlicet ad honestum, necessa-

necessarium, & debitum: Nam assignare determinatam prælationis regulam, in singulis, impossibile videtur: cum singulares conditiones, quæ considerandæ sunt, dinumerari facile non possint. Erogorum ergo, docere debent, ratio, & prudentiæ Consilium: vt aduertit Ripa, in tracta. 2. de præseruat. remed. contra pestem. nu. 175. Et his erogare debet, quibus erogari decuriones mandant: seu Annonæ Præfecti. l. his scholaribus C. de erogatio. milit. Anno. lib. 12.

50 ¶ At si ciuitas velit, annonam, vel potius panem coctum distribuere tempore pestis, seu extremæ penuriæ, hic forte esset adhibendus ordo, vt primo per eiusdem tribunus, & per vnā quāque regionem, seu tributum, quot, & quales sint pauperes inquiratur: & eorundem nomina, & singulorum habitationes, in libro scribantur. Et cuilibet assignandi sunt vnus, vel duo panes singulodie: secundum facultatem Annonæ, & vires reddituum ipsius ciuitatis, argumen. l. fin. C. de frumen. Alexandri. qui panes, debet per certos homines ad id electos, deferri ad habitationes ipsorum pauperum: Ne pro elemosyna, contagiosi pauperes, vrbem discurrendo, ipsam vexent: vel inficiant. Quod si redditui, seu Annonæ obstet tenuitas, quo minus omnibus possit subueniri, describendi solum sunt pauperes originarij, eiectis forensibus. l. fin. C. de Anno. ciuilib. lib. 11. Nam & ita, Episcopus legalis Exequutor, & quilibet alius deputatus, ad distribuendum bona defuncti, inter pauperes, tenetur prius prouidere pauperibus loci, vbi testator habebat domiciliū, quam alienigenis. l. nulli, & d. l. si quis ad declinandam, C. de episcop. & cleri. tradit Bart. in l. quæ conditio, §. cū ita, ff. de conditio. & de mostra. (& dicemus infra in 5. conclusione.)

51 ¶ Taxareq; debet iudex, precium panis, habita istius præsentis Pragmaticæ ratione, quæ in hac panis cocti venditione normam tradit. (de quo Latius in cōclusionē, 4. & 6. infradicetur.)

52 ¶ Quæ panis taxa, & victualium, quæ in foro venduntur, etiam si ex statuto, vel consuetudine, à rectoribus fiat ciuitatis, intelligi debet, accumulatiue ad Correctorē, vel iudicem ordinarium spectare: vt scribit Anedanius in d. c. 19. nu. 37. Nam ipse quoq; potest taxare, & reuidere, maxime ad quærelam vendentis, vel procuratoris populi, seu

Concilij: vt not. Bald. pertex. ibi, in l. si in aliquam, nu. 5. ff. de offic. Proconsul. & lega. dicens, quod Proconsul, est generalis visitator, & circulator totius prouinciæ, & nō tollitur commissio hæc generalis, per aliquam commissionem specialem: quia omni alij intelligitur commissum, tanquam sub eo: per. l. nec quicquam, eiusdem tituli. & argum. l. 1. C. de offic. præfect. vrb. c. per hoc, de hæreti. Et statuta confirmata, vt rectores taxent, intelliguntur, sine præiudicio ordinarij iudicis: vt not. idem Bald. in l. sæpe audiu, ff. de offi. præsid. Et ita iurisdictio rectoris, in taxando, cum sit inferior, non extinguit, nec impedit iurisditionem iudicis superioris, secūdum eundem Bald. in proæm. Gregori. in prin. (quod iam habui in praxi, & nō semel vidi magnas circa hoc exortas controuersias inter locum tenentes huius ciuitatis Hispaniæ, & fidos exequutores, & alios sui districtus iudices, ac visitatores, & rectores Vtrarienses, ad hanc taxam, per Cōcilium, seu populum deputatos)

53 ¶ Eademq; publica vtilitate inspecta, potest ciuitas emere frumentum, vt necessitatis tempore reuendat, pro abundantia ciuitatis, argument. l. 1. §. 2. & seq. ff. de administ. rerū ad ciuit. pertin. & in d. l. 1. C. de offi. præfect. vrb. & in Authen. de defensor. ciuit. §. deinde competens, coll. 3. sic etiam, dare potest frumentum ad renouandū. Nec hac in specie, locum habet lex, 5. tit. 19. lib. 8. ordi. Regia. & ita sæpius practicatur. Et ista nō est reuenditio, vel genus Dardanariæ, per iura, & Pragmaticam regiam (de quibus inferius agetur) prohibita.

54 ¶ Imo si in prouincia sit, vel speretur sterilitas, poterunt Præfecti, & Rectores Conciliorum, vnum, vel plures etiam ex eis discretos, & expertos viros eligere, qui pro frumento comparando, se conferant ad alienas prouincias. Quibus hoc in casu, de publico potest constitui salarium: etiam sine iussu Principis. d. l. 1. C. de frumen. Alexan. lib. 11. licet sine Superioris licentia, salarium aliqui de publico, constituere non possint. l. 1. C. de præben. salario, lib. 10. & ita multoties vidi practicari.

55 ¶ Sic etiā Caupones, Stabularij, & pistores possunt emere frumētū, & ordeū, pro suorū officiorū fulcimēto, & videri in minuto ordeū: & in pane cocto frumēt. quæ eorū officii est necessariū, vt not. Angel. in d. l. annonā.

nu. 5. ff. de var. & extra ordin. crimin. Et Frā
cisc. Marcus, in decisio. 540. nu. 18. part. 1. ubi
ante num. 6. notat, quod frumentum com-
mune (vulgo dicitur + Del posito) potest
ante dicta ratione mutuari pistoribus, vt fa-
ciant panes ad sustentationem Reipublicæ,
siquidem hoc etiam tendat ad expeditionē
ipsius negotij, in quod reponitur, & cōgre-
gatur dictū frumētū cōmune. Et facit. Nā ex
quo iura talia permittūt officia, omnia intel-
ligūtur permiffa, sine quibus illa cōmode ex-
pediri non possent. l. 2. ff. de iurisdic. om. iu-
dicum. l. ad rem mobilem, & l. ad legatum,
ff. de procura. l. illud. ff. de acqui. hered. Dū
modo, in his emendis, obseruent statuta ci-
uitatum, & oppidorum, quibus multoties
cauetur, (vt Hispali, & vtrariæ, cautum tra-
ditur,) quod huiusmodi Stabularij, & caupo-
nes, intra tot leucas, per eiusdem ciuitatis,
& illius oppidi girum, non possint emere or-
deum, ad illud vendendum in minuto. Ne
Annona publica, si contra fieret, penuriam
patiat. Et hac de causa, ordinatione fidorū
executorū eiusdē, confirmata per ipsam ci-
uitatem Hispalensem, cautum fuit, anno
1566. 1. die Februarij, quod panem nauti-
cum, siue coptam facientes, emere non pos-
sent pro huiusmodi officiorum suorum ful-
cemento, triticum, aut farinam, intra quin-
decim Ciuitatis Leucas.

56 ¶ Qua etiam ratione, frumentum etiam in-
terdici potest, ne extrahatur de ciuitate, vel
territorio, donec prouisum, & peruisum fue-
rit, an ciuitas, abundantiam habeat frumen-
ti. Quod melius vt cognoscatur, mittere et-
iam possunt, quam cauti, & sine scanda-
lo valeant, discussores, qui districtū & pro-
uinciam discutiat, & diligenter inquirat, quā
tatem Annonæ, & numerum capitum des-
cribat, vt sciatur an tantum Annonæ sit in
prouincia, quæ singulorum necessitatibus
sufficiat. Quæ descriptio, absq; subditorum
damno, fieri debet, nec quicquam pro eo,
extorqueri. d. 5. deinde, de defensor. Ciuita.
Et si ea facta, apparuerit, non plus Annonæ
in prouincia esse, quam sit necessarium, pro-
uincialium vsibus, Edictum potest proponi,
nequis extra prouinciam auronā deferat,
sub pœna, quæ eis videbitur cōuenire. Quod
valet, & obseruandum est: pœna contra fa-
cienti imminente: dict. l. siquis post hanc, C.
de ædif. priua. l. cotem ferro, ff. de publi. &
vestigal. in prin. l. 1. & 2. C. quæ res export.

non deb. tradit Ioan. Francisc. à Ripa, in. d. tra-
cta. contra pestem. nu. 41. cum sequent. Et
ita venit limitada lex, 3. tit. 9. lib. 6. ordinat.
Regia. vt etiā Nunius de Auēdaño notat, in
d. c. 19. ante numer. 36. Et Concessiones Re-
giæ, vt frumentum asportetur in Regna A-
ragonæ, vel Lusitanæ limitari, & intelli-
gi debent, prouiso prius, vt supersit abundan-
tia in regno Castelle: cuius publicæ utilita-
ti, prius cauendum est: vt scribit Ioā. de Pla-
tea, in. l. siquis per diuinam, C. de aquæ duct.
lib. 11. (& dicemus in conclusione vlti. huius
operis.) Et ita hoc Anno. 1567. in mense fe-
bruario (me huius opinionis patrono) No-
bilis ciuitas Afsindensis defendit, ne triticū
ante dicta occasione, extraheretur ab op-
pido Vtrariensi, ubi iam erat emptum, per
quendam factorem regis Portugaliæ, præ-
textu cuiusdam eiusmodi Concessions, &
factis quibusdam scrutationibus, quas vul-
go, + Calas, y Catas del pan. + appellamus,
& quadam necessitatis imminentis infor-
matione habita, iudex votis annuit afsindē-
tium, & Lusitano redditæ sunt pecuniæ, qui-
bus frumentum comparauerat, & sine eo,
quamuis dentibus fremens profligatus est.

57 ¶ Et quidem iure, cauenda cum esset, quæ
sperabatur inedia: qua nihil horribilius, &
populo perniciosius est. c. 2. de obseruatio.
Ieiunio. & quæ omnium pestis est teterrima,
ac ad omne scelus suadendum efficacissima:
vt nouissime Andre. Tiraquel. tradit, in lib.
de retract. titul. 1. §. 26. à. nu. 14. vsq; ad. 28.
multa scribens de necessitate famis.

58 ¶ Quæ si vrgeat, & Aerarium cōmunitatis,
seu Concilij, pecunijs careat, possunt in cō-
muni vicini diuites, nulla etiam Regia præ-
cedente licētia, cogi mutuari pecunias, pro
modo substantiæ, vt frumentum ematur: &
fiat panis depositū, (quod vulgus + Posito, +
appelat,) & postea pecuniæ soluentur, vel
ex pecunia communi, vel ex collecta, auto-
ritate Regis imposita. l. 1. glo. Bart. & alij ibi
dem. C. vt nemi. lice. ab empt. speci. se excus.
Etiam si cōcilium populi, aut loci, recogno-
scantis superiorem sit. Et ita intelligi debet,
& procedit, cap. 127. comitorum Vallis Ole-
ti. Ann. 1555. Et idem si oporteat exercitui
aliquid dare, vt discedat à prouincia, ne mi-
lites depredent vicinos, quas si noliat mu-
tuare, cogendi sunt per capturam, & poni
debent in carcere: vt egregie not. Guillelm.
de Cun. in. l. neminē, C. de sacrosan. Eccles.
& Pla.

& Platea. in. l. 1. C. de omni agro desert. lib.
11. & nouissime Auendanius, dicens istud ha-
beri quotidie in practica, in li. 2. de exequed.
Princip. manda. c. 14. nu. 9. Quæ compulsio,
generalis esse debet, & non particularis, cō-
tra vnum, vel duos vicinos: teste Bartolo.
in. l. nullus, C. de Iudeis, & voluit Lucas de
Pena in. l. 1. C. de quib. mun. & præstatio. &
additio, Capel. Tholosa. in quæst. 446.

59 ¶ Bonus est tex. in. d. l. 1. C. vt nemi. lice. in
emptio. specie. se excusa. vbi, nu. 2. idem Ioā.
de Platea notat, ad hoc etiam teneri nobi-
les, & fidalgos, Nec cuius vis priuilegij ra-
tione excusari. Lex est regis Alphonfi sexti
in ordinationibus antiquis, apud Complu-
tum, quam citat præallegatus Auendanius,
qui hanc sequitur sententiam in. d. c. 19. nu.
34. Et notat Alex. ad Bart. in. d. l. 1. post Dyn.
in. l. Si ex toto, ff. de lega. 1. & præalleg. Fran-
cis. Marcus. in decisio. 542. part. 1. subiungens,
post. dd. in. d. l. 1. habitantes in domibus Im-
peratoris, & ipsam domum Augustalem, ad
id teneri, & non excusari. Quod etiam pro-
cedit, quam vis in priuilegijs dicatur, nō ob-
stante tempore Guerræ, vel alterius neces-
sitis, quicquid dicat Dissu. in addit. Iaco-
bi Rebuffi, in. d. l. 1. vt nemi. lice. facit lex. 15. ti-
tul. 4. lib. 4. ordina. Regia. Necessitas enim
legibus non subest. l. 7. & ibi glo. ff. de offic.
Consul. Et filere priuilegia debent, non au-
tem loqui tempore famis, aut guerræ. l. pro
tyronibus, C. de priuileg. dom. August. lib.
11. Cuius etiam opinionis Cicero fuit, dum
in lib. 2. officiorum inquit, Non est dubium
propter ærarij tenuitatem, tributum esse
conferendum, vt omnes intelligant pro sa-
lute reipublicæ, necessitati parendum. (Facit
tex. in Pragm. 182. in verbo. pan, in vol.
Pragm.)

60 ¶ Ita etiam vt Ecclesiæ, & personæ Eccle-
siasticæ, ad id teneantur, cum sit utilitas pu-
blica, & necessitas communis: vt not. Bar-
to. in. l. nullus, C. de Cursu publi. lib. 12. & do-
ctores Canonistæ post glos. in. c. non minus,
de immunit. Ecclesia. Lucas de Pena, in. l. fi.
in fine, C. de exactorib. tributo. lib. 10. Guido
Papæ, in quæstion. 78. Egidi. de Bell. mera
in Consil. 45. incip. Consules ciuitatis, Iason
in. l. si extoto, in prin. nu. 7. & 10. ff. de lega. 1.
idem Iason (post Barto. & doctores) in. l. le-
ctio. l. placet, 3. col. nu. 14. C. de sacrosan. Ec-
cles. Franciscus à Ripa, lib. 2. de rescript. c. 20.
nu. 5. & 6. Chafene. in Cōsuetudin. Burgūd.

rubri. l. 5. 4. nu. 48. & 49. verific. sed vidimus,
optimus est tex. in. c. si nulla, 23. q. 8. Et cum
hac de re, vtilitatem capiant Clerici, Eccle-
siasticæ q; personæ, par est, ad id, eos esse ob-
ligatos, ne ipsi aliena inuentur iactura. ar-
gumen. l. cum oportet, in prin. C. de bon. q;
liber. l. nam hoc natura, ff. de cond. indebi.
& notat Menchacen. in. c. 6. nu. 4. lib. 1. Con-
trouerf. vsu frequen. quicquid contrarium
velit glosa, verbo, collationibus, in. c. gene-
raliter, §. nouarum, 16. quæst. 1. & Panormi-
tan. in Consil. 3. incipiē. casus super quo, vol.
1. & Iason sibi aduersarius, & parum constās
in. 2. lectio. d. l. placet, 3. col. nu. 16. Quorum
opinio, posset procedere, quando talis es-
set necessitas, quæ æque vt ista, non immi-
neret Ecclesijs, Ecclesiasticisq; personis: &
per potestates seculares poneretur, & non
per Ecclesiasticas: vt idem Panormi. videtur
notare in. d. c. non minus, col. fin. Nostra e-
nim hac in specie, & in eiusmodi ea graui,
quæ omnes vrgeret necessitate, Clerici, &
Ecclesiasticæ personæ per Episcopum com-
pelli debent: secund. Cyn. & Bald. in. l. ad in-
structiones, C. de sacrosan. Eccles. per tex.
in. c. 1. de immu. Ecclesiarum lib. 6. & ita no-
tabiliter cōcludit Carolus de Grassal. in suo
Regal. Franciæ lib. 2. lu. 6. pagin. 255. in uerfic.
Cogi, & regia apud nos lex. 54. tit. 6. part. 1.
& docet Ioan. de Platea, in. d. l. 1. vt nemi. lic.
in emptio. specierum. nu. 4. Subdens, nedum
Ecclesiasticas personas, & clericos, ad id per
Episcopum posse compelli sed etiam Lai-
cos: per. l. fin. §. item Episcopi, ff. de muner.
& honorib. Ex negligentia tamen iudicis se-
cularis. vt colligitur ex eodem Panormita-
no, in. c. 1. de emptio. & vendi. (vbi notabili-
ter loquitur.) Et ita Accipiendus est Sanct.
Thomas, in. 2. 2. quæstio. 60. arti. fin. ad. 3.

61 ¶ Et procedit, lex. 1. tit. 3. lib. 1. ordina. Regia.
disponens, Clericos ad hæc munera teneri.
+ A falfescimiento del concejo + quia publicā
utilitatem, & pietatis opus respiciant. quod
prius cautum erat per legem (ita intelligen-
dam) 20. tit. 32. part. 3. Et ita procedit, & pra-
cticanda est glo. in. d. c. non minus, (vbi Pa-
nor.), & in. d. l. ad instructiones, per tex. ibi,
& Thom. Gram. decisio. 100. incip. in causa.
nu. 25. Quod Ecclesia teneatur ad refectio-
nem viarum publicarum, & pontium, quan-
uis de nouo fiant, dummodo propter neces-
sitate id fiat, & Ecclesia, seu clerici res ibi
possideant temporales, secus si nullum cle-

rici temporale possideat: vt post Guilielm. Bened. in cap. Raynutius, verb. & vxorē. nu. 1030. de testamen. ante citatus Pet. Rebuf. notabiliter tradit in. 1. Tom. Const. Reg. tracta. de senten. prouisional. arti. 3. glo. 6. num. 4. & 5. Sic etiam accipiendum est, quod Iacob. Butrica. & Bald. scribūt, in. d. l. ad instructiones, quod etiam ad gabellam plaustrorum, personæ Ecclesiasticæ teneantur, & ad alia necessaria munimenta ciuitatis: vt voluit ita recipiēdus Bald. in tit. de pace Cōstitū. 5. col. nu. 15. super verb. munitioe ciuitatis. Et ita accipienda, & intelligēda sunt tradita per Otalorā, in tracta. de nobilita. 2. parte. c. 1. nu. 13. post Frācis. Lucanum, in tracta. de Fisco. 3. part. nu. 37. Et ita concordari, & intelligi debent, per Chafene. tradita in. d. 5. 4. in glo. 1. nu. 17. cum seq. & in glo. & Surfes. nu. 43. cum sequent.

62 ¶ Et quæ Alexan. tradit, in. l. si se non obtulit, ff. de re iudi. post Barto. in. l. 1. C. de super indict. & in. l. 1. de mun. & in quo loco, lib. 10. & in. l. solēt, ad fin. ff. de alim. & cib. leg. Bal. in. l. etiam, col. 6. C. de exec. rei iudi. Quod pro necessitatibus suis, villa possit, sibi imponere collectam, sine superioris licentia. Quodq; Petrus Rebuf. ipse scribit in. d. 1. Tom. Cōst. Reg. tracta. de liter. obligat. art. 2. glo. 1. nu. 78. quod ciuitas cōpelli potest, ad imponēdum collectam, suis habitatoribus, ad sua solūda debita: ex glosa singul. verb. pro consul, in. l. 1. §. quod si nemo, ff. quod cuiusq; vniuersi. no. & in. c. cum dilecta, de rescrip. Ad quam qui de nouo venerunt ad habitandum, (secundum eum,) non tenentur pro debito præterito: teste Bal. in. d. l. 1. quæ citat Math. de Afflict. in. d. lib. 1. Cōst. Neapol. rubri. de contumac. Quod tamen apud nos, hoc in Regno, ea solum in specie accipiendum esset, quando obuēisset casus magnæ necessitatis, & vrgentis, scilicet, pro reparatione pontis publici, cuius imminet ruina, propter impetum aquarum, quæ forte rueret, si Princeps aderetur pro impetranda licentia, ad imponendam collectam, pro exigēda pecunia necessaria ad reparationem: argumen. tex. dict. l. pro locis, & l. mediteranæ, C. de anno. & tribut. lib. 10. & expressim Lucas de Pœna notat, in. l. hac prudentissima, col. pē. C. de quib. muner. nemi. lice. se excus. eod. lib. Nam casus tantæ necessitatis, nulla lege, aut dispositione videtur exclusus. c. licet, de ferijs. Secus si pons priua-

tus esset: vt notat Auēdanius in. c. 3. lib. 2. de exequen. Princip. manda. nu. 8. (vidēdus per totum cap.)

63 ¶ Quod est notabile, ad intellectum & limitationem leg. 16. cum seq. tit. 1. lib. 7. ordi. regia. disponētis, Ne collecta ab vniuersitatibus imponatur vltra tria milia marauetino rū, Et cap. 34. De Corregidores: hoc declarantis, & præcipientis, etiam, si allegetur, & probetur in contrarium consuetudo immemorialis. Per quas limitatur lex. 118. in regio gabellarum quaterno, prohibens imponi si fam: & intelligēda est de summa, quæ illorum trium mile marauetino taxam, excederet, secus intra tria milia, quia cum id modici sit præiudicij, licet imponere collectam, vsq; ad hanc quātitatem: non solū per modum contributionis, pro quantitate patrimonij, l. rescripto. §. si. ff. de muner. sed etiam per modum Sisa, vulgariter sic appellata, imponendo tantum pro pondere, aut mensura, panis, vini, aut carniū, vel olei, de qua meminit Chafeneus, in. d. nu. 48. Nā cum in effectu, par sit ratio, in ista Sisa, quæ viget in contributione, vsq; ad quantitatem trium milium marauetino rū, idem ius debet statui. c. dilecta, §. 1. de confirm. vtil. vel inutili. Et explicat Auēdanius (qui circa dictas leges Regias bene loquitur) in. d. c. 14. nu. 4. cum sequen. vbi, per eas limitat plura dicta doctorum, & quatuor ponit casus, in quibus hæc leges locū non habent: inter quos & illum enumerat (in nu. 8.) quādo magna immineret necessitas, & periculū sit in mora: vt tunc collecta imponi possit sine Regia licentia.

64 ¶ Quibus, & quintus, ex præcedentibus addi potest, quando Concilium necessitate famis, & penuria panis vrgente, pro vtilitate publica, & pro vbertate in communi habēda, facit collectam inter ciues frumentū habentes, vt mittant illud, & alia quæ habent victualia, ad quæ rei publicæ se extendit necessitas, ad vendendū in foro publico, vnus quisq; singulo die, certam annonæ mensuram, pro rata, & facultate frumenti, & bladorum recollectorum: vt notat Ioann. de Platea, in. d. l. 1. C. vt nemi. lice. ab empt. spe. nu. 4. & Ioan. Francif. à Ripa, in dict. tracta. de præfer. remed. nu. 187. Et satis deducitur ex præsentī nostra Pragmatica, quæ id vt fiat, necessitatem ita exactam minime exigat, fauorem publicum generaliter respiciēs, & Io-

& loquens etiam in clericis, & personis Ecclesiasticis, & quibus vis exemptis, & Comē datarijs, nemine exempto, qui frumentum habeat. + Que deua è pueda el tal vender + Et scribit ipse Ioan. de Platea, in. d. l. 1. prope finem.

Dicens, vllum vigore priuilegij, ab hoc non valere excusari, cum sit onus patrimoniale, siue Reale. Et inde videri, quod Ecclesia ad hoc etiam teneatur, sicut ad alia onera Realia. l. fin. C. de exactor. tribu. lib. 10. Maxime nostro in themate, in quo vertitur publica necessitas: Cui nisi subueniatur, redundaret etiam in damnum Ecclesiæ: vt notat idem Platea, in. d. l. fin. 2. col. nu. 5. & in. d. l. vltim. de quib. muner. seu præst. bonus tex. (ita accipiendus) in. l. 49. ti. 7. part. 1. ibi. + Antes sera tenuto de guardar las posturas è las costumbres de la tierra, como los legos. + Quodq; cū Ecclesiæ, & clericis, ac personis Ecclesiasticis, id maxime conueniens sit, cōsequens est, ad hanc frumenti elargitionē, & aliarum siquæ habeant, victualiu, potius quam laicos teneri.

65 ¶ Ex quo aliena rapere cōuincuntur, si quid quam vltra necessaria sibi retineant. d. c. si cut hi, 47. dist. & in sum. 42. dist. Et quod male possidetur, alienum sit, male autem possideat, qui male vtitur, c. quid dicam, 24. q. 4. ac male vrantur Ecclesiastici, Ecclesiæ redditibus, si detractis alimentis, cætera pauperibus non erogauerint: vel in fabricam Ecclesiæ, seu vtilitatem publicam non conuerterint. c. de redditibus, 12. q. 2. §. fin. 12. q. 1.

66 ¶ Ita vt Cardinalis, in. c. 1. dist. 44. singulariter censuerit, clericos abutentes redditibus Ecclesiasticis, obligatos esse ad restitutionem, ac si fures, aut latrones essent, quæ ibi sequuntur Dominicus, & Alexādrī. & Felin. (vbi late) in. c. postulasti, 8. col. nu. 7. de rescrip. & respōdet Socin. in Consil. 32. incip. ex his quæ superius, 2. col. nu. 2. cum trib. sequen. vol. 1. Et idem Archid. post Ioan. de Lignano, in clem. gratiæ, de rescrip. not. quod si clericus vltra debitum, aliquid expēdit de bonis Ecclesiæ ad restitutionem tenetur:

67 ¶ Quod per maiorem rationem, erit notandum, cōtra Susceptores, & depositarios Annonæ, & eidē præfectos, qui aliquid de publica Annona conuertūt in proprios vsus; Et de ea subtrahunt; aut male distribuunt; aut ex pecunia publica, vel ex frumento, publico, quidpiam mercati fuerint. Cū quis

vti non debeat re ad alium vsum, quam destinatum. l. parhippum. & ibi Ioan. de Plat. de cursu pub. lib. 12. & post Ioann. Surgeti, in suo Enchiridio. fol. 70. col. 2. not. Ioan. Lup. in rep. c. per vestras, de dona. inter vit. & vxor. notab. 6. §. 3. in fine. Nam quanuis etiam hoc lucrum in conscientia retinere nō possint, & Concilium, seu Respublica illud possit repetere, cum eius esse debeat, cuius est frumentum, aut pecunia, ex qua prouenit. l. apud Labeonem, ff. de præscrip. verb. l. si is qui, §. si quem. ff. commoda. & not. Barto. in l. vn. C. de auri pub. persequ. lib. 10. quod tale lucrum acquiratur reipublicæ, & in. l. diu minime, C. de Suscepto. eod. lib. Ex qua colligit argumentum, contra eos, qui publicas pecunias retinent, & ex eis mercantur; & idem Barto. in. l. 1. & 2. de his qui ex pub. ratio. mutu. pec. accip. lib. 10. Adhuc tamen tales susceptores, depositarij, & præfecti reipublicæ, tenentur in quadruplum; vt nota. in. d. l. 1. & 2. vel saltem in duplum: l. 2. C. de frumē. vrb. Constā. facit tex. in. l. 2. §. quod de frumentaria, ff. de administ. rerum ad ciuit. pertinen. & in. l. fin. C. de condit. in pub. hor. & in. l. fin. C. de can. frum. vrb. Rom. lib. 11. Et etiam puniuntur pœna de portationis, & publicationis bonorum. d. l. fin. de condit. in pub. hor. Qua etiam pœna puniuntur, quicūq; alij furantes frumētum, publici horrei, vel lardum, vel grassum, alicuius cōmunitatis: vti, ibi Ioan. de Plat. not. quem citat, & sequitur præallegat. Francif. Marcus, in decis. 541. Licet alias pro furto, arbitraria pœna imposita sit. l. fin. ff. de furt.

68 ¶ Quæ omnia sunt notanda, contra hos, & Conciliorum officiales, qui de pecunia, & frumento cōmunitatis, faciūt mercatias; pro vt quidam proh dolor, in ipso egestatis tempore + Del trigo del posito. + Vtrariæ faciebant; ipsius rempublicam defraudantes, antea, quam hæc aurea ederetur Pragmatica. Qui dicta lucra nedum potuerunt retinere: sed nec sibi applicare: & habere salarium, quod singulis diebus percipiebant, ex Annona illa publica, quādo in pane cocto distribuēbatur, vt distributioni interessent: cum ex necessitate officij ad id tenerentur: vt not. Ioan. de Platea in. l. 1. C. de delator. lib. 10. & satis, eius honor, illis pro præmio esset: & reipublicæ consuluisse: Quodq; qui tenetur aliquid facere, gratis, & suis saltem expensis debeat facere: secundum Bar-

to. in. l. Cum seruus, nu. 4. ff. de verb. obliga. quem sequitur Campetius, in tract. de dote. 1. part. priuileg. 16. & tenet idem Barto. in. l. Nensenus, ff. de nego. gest. & Ripa in. l. 1. nu. 90. ff. solu. mati. tex. est in. l. suo victu, ff. de operis liber.

69 ¶ Ex quibus etiam proficiscitur, quod Cōciliorum rectores, salarium non possunt, nec debent habere ob hoc, quod operibus publicis construendis, seu reficiendis interfuit, seu præficiantur. Et quod illud restituere tenentur, iure fori, & iure poli, vt per plura cōprobant Domin. & Philip. francus, in. c. statutum, §. assessorem, de rescrip. lib. 6. ita vt remissio, eos non excuset, à reali, & vera restitutione: vt post eosdem, Guilielmus benedict. scribit. in. 2. par. repet. c. Raynutius, ver sic. si absq; liberis moreretur. 2. nu. 33. ad finē, de testamen. Maxime cum dicti officiales, in eorum receptione, iurent seruare statutā, & bonum publicum respicere: nec ei aduersari: & quod omnibus quibus valuerint modis, id curabūt: & eius damnū euitabūt.

70 ¶ Quæ tamen accipienda, & intelligenda sunt, quādo intra, vel prope populū, quæ regunt, illa fierent opera, seu alias occuparentur. Secus autem, si ad alia deputarentur negotia, rempublicam concernentia, extra eius terminos, limites, seu districtum peragenda, in quo officialis deberet eques ire, aut eum oporteret aliquas expensas facere pro annona frumenti, vel carniū emenda, vel pro legatione facienda: Nā tunc populi Cōcilium, Iudicis autoritate, atq; decreto, potest in expeditione cuiuslibet negotij, tāliter se habentis, salaria administrantibus deputare, pro exigentia temporum, & personarum qualitate, secundum Lucam de Pena. & Plateam, in. d. l. 1. C. de præbend. salario. cuius textus, & si huic conclusioni videatur repugnare, de consuetudine non seruat: (cum nimis graue & laboriosum esset Regem adire, in singulis salarijs deputādis) vt testatur Alberi. in. l. ambiciosa, in fine, ff. de decret. ab ord. facien. Atq; sic est accipiendus Conrardus, de contract. 3. part. quæst. 56. conclusio. 3. dum scribit, quod si nobilis miles, vel rusticus, æquali labore & periculo pugnent pro republica, nihilominus ob nobilitatem, & dignitatem personæ militis, maius ei dandum est, vt saluetur iusticia distributina. Quodq; si de republica salariū acciperet, respublica eum conducendo, ratio

nabiliter ei plus dare deberet, quā alteri minus digno. Qui tamen ante dicta intelligit, si dignior sic se habet, quod eius persona singulariter, vel solitarie, ad huiusmodi seruitiū Reipublicæ est apta: Nam si secus, nō oporteret ob hoc illi maius salarium assignare, imputet enim sibi quod ei se immiscuit in quo non minus: sed æque ceteri seruire potuissent, & possent, vel de facto seruiert Reipublicæ. Et ita procedūt, & intelligenda sunt, lex, 19. tit. 2. lib. 7. ordin. reg. & capit. 62. in comitijs Toletan. Ann. 1525.

71 ¶ Et videtur exemplo tutoris, de quo respondet Bal. in cons. 265. incip. super primo pūcto, vol. 3. & Iason, in. l. item, versic. & nota, C. de procurato. quos citat eruditus, & de literis benemeritis, Gaspar Bœtius aduocatus Granatensis, in. c. 1. de decima tutori, Hispanico Iure præstan. nu. 8. subiungēs, quod si negotium directe respicit administrationem, & vel cura est, vel vigilātia, vel sollicitudo, certe nihil illi præstandum: siue colat fundum, siue fulciat domum, siue agerem erigendum curet, siue pupillarem pecuniam collocet. Hæc enim omnia facere tenentur. Si tamē peregre proficiscatur, & ultra sollicitudinem, & animi intentionem, pecuniam expendat, certe refundēda ipsi est: vt late tradit Alberi. in. l. à tutoribus, §. principalibus, ff. de adminif. tuto. & in. l. 1. §. si pupillis, ff. de tutel. & ratio. distrah. Nicola. Bœtius, in consuetudin. Bituricens. titul. de consuetud. inris stat. personal. §. 11. col. 2. & probatur, in. d. §. si pupillis.

72 ¶ Sic instar tutorum, si depositarij, vel susceptoris negligentia, quicquam ex publica annona perierit, ad ipsius damnū referendum est; maxime si pluijs stilicidio cadentibus, frumentū fuerit deuastatū. l. 2. C. de cōdit. in pub. horreis. Nam vt ibi dicit tex. & clarius per Barto. ibidem explicatur, administrator est in maxima culpa, & negligentia, si domos, & horrea, nō inspexerit, & facta tecta reparari non fecerit. Ita quod non erit excusandus, etiam quod idoneū factorem ad custodiam dimiserit, quia facta tecta per se ipsum inspicere debuit. Et in tutore, qui antedicta ratione, ad ea tenetur dāna, loquitur tex. l. Lex quæ tutores, §. ergo, & domus, C. de adminif. tutorum.

73 ¶ Oportet ergo illos diligentes esse, & admonere Concilium, pro vendendo, aut renouando annonæ frumento, si præ vetustate, vel

te, vel alia ratione, adsit, vel immineat deterioratio; vel speretur in proximo vbertas. Nec enim tunc Concilium, aut qui vis alius mutans ad renouandum frumentum, vt nouum recipiat, vsuram committit: Secūd. Ioan. de Ligna. in. c. in ciuitate, de vsuris, & Lauren. de Rodulphis, in tractat. de vsuris, quicquid Goffredus, & Hostien. in summis, de vsuris, distingant. Qui tamē possent procedere quando quis mutuaret frumentum putrefactum, & nihil valens, vt melius recipiat. Et ita accipiendi, & tēperandi sunt Pannormit. col. fi. nu. 20. & Anania. 15. col. nu. 36. in. c. fin. de vsuris, & post Hugon. Archidia. in. c. si quis clericus, 14. q. 4. vt non liceat recipere frumentum, quod valet carius, quā valebat tempore mutui, quando quis mutuauit frumentum vetus, vt reciperet nouum: vt intelligantur quando esset putrefactum, aut corruptum, secus si nō esset corruptū, & bona intentione quis mutuasset. Nam qua ratione, si vilius valeret, teneretur mutans recipere, eadem potest licite recipere, si carius valeat, Et ex eadem ratione, si tēpore mutui, frumentum est carissimum, & quis hoc pacto mutuauit, quod certo tempore reddatur, sibi tantum frumentum, quā tum potuisset habere, pro illa pecunia, quā nunc tempore mutui valet frumentum mutuatum, non est vsura; licet sit plus frumentum in quantitate quod restituitur, quā quod fuit mutuatum. Et est etiā ratio, quia iste intelligitur vendere alteri frumentum nunc, & mutuare pecuniam gratis, quā si bi vult reddi, in frumento tempore solutionis: vt post Ioannem de Fantucis, & Ant. in d. c. fi. de vsur. ibidem testatur Anania. nu. 37 & Ancha. in. c. 1. eodem tit. lib. 6. Præterea ad officium Rectoris prouinciæ spectat visitare horrea publica, & graneria priuata, & an debeat expendi frumentum vetus, ante quā nouum. Sit ne licitum, immiscere frumentum vetus, cum nouo, vt sub velamento noui frumenti, possit vēdi vetus (de quo infra agemus) tex. est in. d. l. 2. C. de condit. in pub. horre. Nec enim debet expendi, vel vendi nouum frumentum, nisi prius vendatur vetus; & quod si tutor cōtra faceret, teneretur: Secūd. Bart. in. l. 1. eiusdem tituli, quem citat, & sequitur dict. Franc. Marcus, in decif. 541. nu. 3.

74 ¶ Vterius, si non sint qui emant, aut ad renouandum accipiant, (eisdem quas publi-

cæutilitatis causa, rationes adduximus.) Cōcilium poterit, ordinare quod quilibet ciuis, seu popularis teneatur de dicta annona, emere certam quantitatem, vel ad renouandum accipere, secundum ratam patrimonij, secundum intellectum Bartoli, in. d. l. 1. C. vt nemi. lice. in emptio. speci. se excus. dicentis, se ita practicasse in ciuitate Perusij, pro sale reipublicæ vendendo. Et nostra in specie loquitur Fran. Marcus, in decif. 542 part. 1. post Lucam de Pœna, in. d. l. 1. (quod iam ego vidi Vtrariæ practitari.) Ad quod etiam Clerici, ex eadem radice tenentur. Nā cum eisdem, etiā maxime, hæc publicā frumenti annona conducāt, habeant in necessitate, & carētiæ tempore, vnde sustententur, & suæ indigentia provideant (supra, vt diximus) consequens est, ad hanc, sicut, & Lai ci distributionem teneri, reg. qui sentit, de regul. Iur. in. 6. l. secundum naturam, ff. eod. ti. Et in Ecclesia. not. Bart. in. l. 1. C. vt nemi. lice. ab emp. spe. quem sequitur ipse Francis. Marc. in. d. decisione. 542.

75 ¶ An autem vici, & opida, quæ ciuitati respondent, & intra eius sunt districtum, ad hanc etiam teneatur partitionem (à nemine Doctorum, quos ego hactenus viderim, tactum in specie non inuenio,) glosā tamē, in verbo, perfoluit, in. §. si quis igitur, in athen. quib. mod. natural. effici. sui, coll. 7. videtur tenere, quod teneantur, quā citat ad id, vterq; Imola, in. l. si se non obtulit, in prin. ff. de re iudicā. & idē prope voluit glos. finalis, in. l. ex ea causa, ff. de postulā. & glos. verbo, Italia, in. l. insulæ, ff. de iudic. quā ibi sequuntur Barto. Bald. Angel. & Paul. textus est, qui hoc videtur insinuare, in. l. omnes C. de oper. publi. vbi post quam præmittit, opus in ciuitate feudum, & adscriptionem currere pro viribus singulorum, subiungit, deinde adscribantur pro æstimationē operis futuri, territoria ciuium, ne plus poscatur aliquid, quā necessitas imperauerit; ne ve minus, ne instans impediatur effectus: oportet namq; per singula non sterilia iuga, certa quoq; distribui, vt par cunctis præbendorum sumptuum necessitas imponatur. Nemini excusatione, vel alia præsumptione, ab huiusmodi immunitate præbenda. Bontis est tex. in. l. si quis naturalem, in prin. ibi, + eius ciuitati adscribendi sunt ordini, sub qua vicus ille, vel possessio cæsetur. + C. de natural. liber. & in. l. nulli. §. quod si in vico,

vico, C. de Episcop. & cleri.

¶ Et in l. fin. C. de exactor. tributo. lib. 10. & ibi, Ioan. de Platea, nu. 7. notat, quod vici, seu villæ, & castra ciuitatis reguntur lege, & consuetudine ciuitatis, sub qua sunt: l. qui ex vico, ff. admunicip. vbi glosa ponit exem- plum, in Vergilio, qui appellatur Mātuanus, licet nō fuerit natus in Mantua, sed in cer- ta villa Mantuæ. Et post Bart. q. 36. in l. 2. C. quæ sit long. consu. Ias. in rep. d. l. omnes po- puli, ff. de iust. & iure. nu. 39. & in l. de qui- bus, nu. 88. ff. delegib. Decius, in Consil. 389. in- cip. v. lōga. nu. 7. Rochus Curt. in suo tra- de consue. nu. 341. & nu. 527. Barba. in. c. fin. de cōsuetud. col. 31. vbi Anton. nu. 63. Aymō Crauet, de Antiquitate tēpor. 4. par. nu. 26. & Carol. Ruy. dicēs communem sententiam in Consil. 29. incip. plura proponuntur. nu. 9. & nouissime eruditus Doctor Burgen- sis de Paz, in relect. l. 1. Tauri. consil. nu. 495. cū sequent. Præterea sicut se habent insulæ Ita- liæ, ad Italiā, & ciuitates prouinciæ, ad pro- uinciam, & ex consequenti territorium ciui- tatis ad ciuitatem: sed ita se habēt, quod al- terum, est pars alterius, & minus cedit ma- iori, & ex omnibus partibus, vnum fit inte- grale, vt in d. l. Insulæ, & in l. notionem, §. 1. ff. de verbo. signifi. §. cum ex aliena, & §. sita- men, instit. de rerum diuisione. l. in rem actio, §. si quis rei, & §. item quæcunq; & §. tignū, ff. de rei vendic. cum similib. Ergo necessa- rio sequitur, quod Castrum, & villa, quæ re- spondent ciuitati, sub appellatione ciuita- tis, continebuntur: & ad eius antē dictā par- tionem tenentur. l. in toto, & l. semper ge- neralibus, ff. de reg. iur. l. 1. ff. de auro & ar- gen. legat. l. siquid eorum, §. 1. ff. de lega. 3. cū complicibus.

76 ¶ Ex quibus, fidi Exequutores ciuitatis His- palensis, fundatam habere videntur iurisdic- tionem, ad cognoscendum in toto territo- rio eius, maxime ex collatiōe tituli, qui sibi à Rege dari solet. De fideles executores de Sevilla y su tierra. Et quia territorium, vñ corpus fit, cum ciuitate, cui subest: & eisdē regatur ordinationibus, ac statutis. Et ita in supremo Hispalensi Regio tribunali, in eo- rum fauorem decisum, & determinatū fuit contra Vtrariam, & Caçalla de la sierra. Et facit, quia cum ex paulo ante citatis, ob id, clerici ad hanc teneantur distributionē, quod vtilitati eis sit, dictam annonam habe- ri, vt necessitate ingruente, inde sustenten-

tur, eadem etiam ratione, incolæ territorij ciuitatis, ad eandem teneantur, propter ip- sum sustentationis commodum, quod ex ci- uitatis annona, percipere & habere pos- sunt, in eodem carestie tempore. Et ita cō- perio ciuitatem Hispalensem, (multi iā an- ni sunt) practicasē in quadam distributione frumenti, quod vt suæ met inopiæ prospice- ret, de Francia comparauerat, & aduexe- rat. Nam imminente panis vbertate, fuit e- tiam, per totum eius territorium distribu- tum, pro modo vniuscuiusq; facultatū. Quā uis (vt audiui) iam fœteret, & olidum esset: & Vtrarienses incolæ, de hac distributione, conquærentur tunc in Granatensi Præto- rio, vbi super hoc, vsq; huc, lis sub iudice est. Et ex eadem (vt aiunt) cera, profectum sus- picor, quod nunc videmus, collectam, vul- gariter + Sifa+ appellatā, quam pro seruicio, potentissimo Regi nostro, exhibendo, ipsa ciuitas Hispalensis, super ea, & toto suo ter- ritorio, distribuendam petierat, ad totum il- lius territorium extendi, ex iussu Regiæ Ma- iestatis, id volentis distribui, simul cum con- tributione gabellaria, quæ + Cabeçō+, vulgo dicitur, non alia (vt opinor) ratione, quam quod emolumentum, Capitulationis inter ip- sos, Regem, & ciuitatem prædictam, factæ, ne de cætero, vllum eiusdem territorij op- pidū, villa, aut Castrum, distraheretur, nec ab ea separaretur, territorium totum, par- ticeps fuerit: ac hoc commodum omnes se- queretur, & tægeret. Quibus ad stipulatur, quod Guido Pap. notat, in quæst. 372. quod forenses exteri, aut Comitatenſes possidē- tes bona immobilia, in alieno territorio, te- nentur ratione bonorum, contribuere pro fortificatione Castri, aut villæ, licet ibi non foueant domicilium. Ex eo, quod dicta for- tificatio, & refectio, commune omnium bo- num concernit. Et ita procedit præallegat. Ioannes Arze de Otalora in d. tracta. Nobi- lit. 2. part. c. 1. nu. 6. dum scribit, quod forenses possint collectari illis in locis, in quibus ha- bent possessiones, & bona immobilia.

77 ¶ Reuera tamen, verum (vt ingenue fa- tear) dicta lex, omnes, C. de operib. publi- meo iudicio, non probat illam, ad quam, eā citauimus conclusionem: si quidem territo- ria ciuium, in illo textu, quæ pro æstimatio- ne operis futuri, adscribenda sunt, ea cen- seantur, quæ vnusquisq; ciuium, possidet im- mobilia, adscribenda, pro futuri operis æsti-

ma-

matione, ne plus, aut minus, ab eis posca- tur. Quod, confestim apertius explicatur, dum ibi, dicitur, oportet namq; per singula nō sterilia iuga, certa quoq; distribui, vt par- eunctis præbendorum sumptuum, necessi- tas imponatur. Sit quæ citra rem, ea textus verba, in id citare, quod oppida, & vici, ac villæ, teneantur ad opus in ciuitate facien- dum: quia de territorio ciuium, ibidem men- tio fiat: ex quo, de hoc, illic non tractetur, nec (vt intuenti liquet) disponatur. Nec glo- sæ, eidem conclusioni fauent, ad quam, su- perius adductæ sunt. Ex quo Accursius. in. d. §. siquis igitur, super verbo, persoluit, so- lum notet, villas, & castra, sub ciuitate, cui subsunt, collectam facere, quasi velit, quod ciuitas, aut villa, cum locis, sibi subditis, col- lectam faciat, in solutione cōtributionum: prout eadem Ciuitas Hispalensis, hodie fa- cit. Quæ, ita solet distribuere, vt duæ soluē- de partes, ipsius ciuitatis corpori cedāt, ter- tia vero pars, populis, sibi subiectis, diuiden- da singulis, per sex deputatos, ad id electos, à maiore parte vniuersitatis populorū sub- iectorum. Ex his quæ notat Calderinus (ita intelligendus) in titul. de his quæ fi. à præla. sine consen. capit. dicens quod maior pars vniuersitatis, potest imponere collectam to- ti vniuersitati, etiam si minor quæ contradi- cit, habeat soluere maiorem quantitatem: quem citat, & sequitur Felin. in. c. cum dile- cta, col. pen. numer. 20. de rescrip. Sed neq; alia allegata iura, eandem fundant conclu- sionem: ctm ciuitas, à territorio differat. c. Rodolphus, & ibi glo. de rescript. c. fi. 12. q. 2. Et non conueniant, ex ipsa dominantis na- tura, cum ciuitas sit dominus, & vicus domi- natus. d. l. qui ex vico, cum alijs, aliudq; (vt patet) sit dominans, & aliud dominatum. Quod quæ cum diuersa habeāt nomina, neu- trum, ergo, est alterum: argum. l. à nullo. C. de seruitu. l. si idē, C. de codicil. §. & aliud, in- sti. de donatio. Inde ciuitas & Castrum, spe- cies sunt oppositæ. l. fin. C. de testamen. cap. statutum, de rescript. bonus est tex. in. d. §. si quis igitur, authen. quib. mod. natural. effi. sui, vbi super verbo, si vero non ciuis, Ange- lus. nu. 5. dicit, nota singulariter istum textū quod licet villa, vel castrum, subditū ciuita- ti, dicatur pars Ciuitatis, vt in. d. l. insulæ Ita- liæ, de iudic. tamē natus ex villa, vel castro, non dicitur ciuis illius ciuitatis. Et ideo si quod priuilegium datur ciuibus, pro forma

legis, vel statuti, non porrigitur ad comitati- uos: quoniam comitatiui nō sunt ciues, per hanc literam. Quod glosa voluisse videtur: in l. prouinciales, ff. de verbo. signi. Ciuitates enim proprie, & stricte intelligendæ sunt, de his, quæ eo nomine appellatæ sunt: & nō improprie, & large. Et ciues accipiendi sunt proprie, & stricte, scilicet pro his qui nati sunt in ciuitate, vel in Suburbijs, vel in cōti- nētibus ædificijs. l. siquid relictum, l. ciuitati- bus, in prin. l. siquis à filio, §. fin. l. si hæres, §. vicis, ff. deleg. l. omnibus, ff. ad. S. C. Trebel. l. qui in continentibus, l. vrbana familia, ff. de verb. sig. l. seruis vrbans, ff. de lega. 3. l. ci- uibus, & l. cum Senatus, ff. de reb. dubijs. (Et hoc iure vtimur. Et vi. præcita. Burgen. de Paz in. 3. cōclu. 1. part. l. 3. Tauri. à nu. 329. vsq; ad num. 545.) Præterea nō est dubiū, quim dictum frumentum, pro cōmorantibus His- pali, aduectum fuerit: igitur, cū ad eos per- tineret, inter eos, dumtaxat distributio illa facienda est: & eorum expensis. l. si irruptio- ne, §. ad officium, ff. fini. regund. l. sed & hæ- reditas, §. plane, ff. ad exhiben. Barto. in. l. si postulauerit, ff. ad leg. Iul. de adulter. tradit Iason, in. l. prætor, §. etiam, ff. de eden. Felin. in. c. quia indicante, de præscriptio. Etiam si de dicto frumento, resultasset commodum Forensibus, seu alijs extra ciuitatem ipsam degentibus.

78 ¶ Cum interesse secundarium, non habeatur in consideratione, sed quod principaliter agitur: vt est glo. verbo, detrimētum, in c. 2. de pact. in. 6. vbi Georgius Natham, con- cordantes adducit. Sic commodum veniens alicui, in consequentiam, non habetur in cō- sideratione: secundum Angel. per tex. ibi, in l. naus, 2. ff. ad leg. Rhod. de iactu, quem cū alijs Auendanius nouissime refert, & sequi- tur in. c. 10. nu. 24. lib. 2. de exequen. Princip. mandatis. Inde, quādo imponitur collecta, pro vijs reficiendis, aut pro fontibus, vel si- milibus ædificijs, quibus principaliter vtun- tur habitātes in loco, & non forenses: in hu- iusmodi casu solunmodo commorantes in loco, vbi fit talis refectio, debent collectari pro istis operibus, & non forenses. Secundū glo. & Bart. (ita accipiendum) in. l. rescrip- to, §. pen. ff. de muner. & hō. & in. l. libertus, §. sola, ff. ad municip. & in. l. 1. C. de mun. & hon. in quo loco, & Francisc. Lucā. in tracta. defisco, in. 3. part. nu. 16. Et ita intelligēda est lex. 20. ti. final. part. 3. quæ (vt Reor) orta est, à. d. l.

ad. l. omnes, C. de operi. pub. Et quod istud, pertineat tantummodo ad habitantes, notat Guido Pap. in decisio. 444. quem citat & sequitur idem Auédanius, in. d. lib. 2. cap. 3. in fine, subiungens hoc facere, vt habentes bona immobilia, intra territorium, quo fit fons, non teneantur pro fabrica contribuire, quia non sunt loci habitatores. (Qui vero dicantur habitantes tradit Thomas Gramati. in decisio. 87. incip. succedete) Collecta ergo distributionis tritici, quæ sic imponitur, diuidi debet in easdem personas, quæ tenerentur ad onus, quæq; reciperet principale commodum: & extendi non debet, ad aliorum bona, extra ciuitatē degentium, pro quibus principaliter frumentum illud aduectum non fuit: vt docet Barto. in. l. i. C. de mulier. & in quo loco, 3. col. nu. 28. versic. sed quæro, lib. 10. bonus est tex. in. d. l. rescripto, in fin. verb. ff. de muner. & hono. tradit Ripa, in suis respon. titul. de rescrip. respon. 20. nu. 3. facit Reg. qui sentit, de Reg. iur. lib. 6. & d. l. secundum naturā, ff. eodē. xquiorq; ac sustentabilior hæc pars mihi videtur. Et Admonitos vellem iudices, summa ope ac vigilantissimo studio, intendant, ne talia fiant, in necem, & damnū Rerū publicarū, & singulorum subditorum, siquidem ex officio iniunctum sit eis, omnibus prospicere: & ius suum cuiq; redere, in prin. & in. §. iuris præcepta, in tit. de iure natu. genit. & ciuil. c. cum deuotissima, 12. q. 2. Et ea ratio, quod lucrum acquirendum, distribuendum sit pro ipsius communitatis necessitatibus, in publicam vtilitatem, hoc in casu, minus iusta sit: cum possit aliunde publicis oneribus, & expensis, subueniri: vt aduertit Reuerendissim. Dida. à Couarru. in. 2. part. relecti. regul. possessor, de reg. iur. lib. 6. §. 4. nu. 7.

79 ¶ Maxime cum ipsa ciuitas, seu quæuis alia Respublica, sibi aliter possit consulere, etiam si frumentum vetus, vel nouum, adeo corruptum sit, quod de per se vendi, vel erogari, sine quærela, licite non possit, miscendo scilicet corruptum, cum frumeto bono. Nam huiusmodi velata corruptio, rempublicam cōseruabit à damno: tex. est in. dict. l. i. C. de condit. in pub. horre. & ibi not. Bar. dicens menti tenendam. & Bald. qui dicit pulchram legem, & Antonius Corsetus celebrem, in singul. 50. in parte commissio, & singularem Angelus in. d. l. Annonam, ff. de extra ordi. criminibus. Nec talis mistura,

peccatum in se habet: secundū Ioan. de Platea in eadem leg. 1. nu. 4.

80 ¶ Dicentem iura prohibentia, deceptionē, seu speciem falsitatis, procedere in venditione rerum, quæ ita incorporantur, quod discerni non possint: vt in vendente currum feni, vel paleæ, qui apponit desuper bonum fenum, & in medio fœtidum: vel cum venditor in summitate Sacci, vel Cophni, ponit rem sanam, aut bonam, & in infimo corruptam, qui extra ordinem puniuntur. l. Saccularij, & ibi glo. ff. de extra ordin. crimin. Et ita obtinent, & praticari debent leg. 8. & fit. tit. 16. part. 7. Sicq; procedunt tradita, per Petrum Nunium de Auendaño, in lib. 1. de exequend. Princip. manda. cap. 19. nume. 30. cum sequen. & Roman. in singul. 526. incip. sui interrogatus, Angel. in. d. l. annonam, & Ripa; in. 1. part. tracta. de remed. præseruat. cōtra pestem, nu. 147.

81 ¶ At cum frumentum corruptum, commistum, cum nõ corrupto, possit discerni, quia le sit, & omnibus apparere, non dicitur species falsitatis, ex quo est apparens: sed quædam industria se conseruandi indemnem, sicut, & aliās, pro conseruatione sui iuris, licet committere fraudem, ad excludendum dolum. l. at qui natura, §. si cum me, ff. de negot. gest. l. cum pater, §. Titio, ff. de lega. 2. l. recusare, §. pen. ff. ad. S. C. Trebel. Et Platea citat, ac sequitur Ripa, in. 2. part. d. tract. nu. 145. dicens, hoc in casu, contrahentem non posse, dolum vel fraudem allegare, ex quo mistura patet: & cognosci potest. l. 1. §. si intelligatur, & l. quæritur, §. fin. ff. de ædil. edicto. Et facit, quia etiam licet, per additionē boni veneni, tollere, & velare nocuentū mali: ex indeq; fit optimum antidotum. l. quod sæpe, §. veneni, ff. de contrahen. emptio. l. qui venenum, ff. de verbo. signi. Quæ tamen in predicto tantum (de quo loquimur) procedunt themate, secus tamen, si triticum, frumentum, ordeum, Tiphā, aut huius generis panis sit, qui solui debeat creditoribus ex quacunq; locatione, contractu, vel deposito, aut qualibet alia ratione, nam tunc quæcūq; mistura, vel velatio, prohibetur sub pœnis cōtentis in Pragmat. 18. lata. + En el real de la vega de Granada +. 5. die mēsis Augusti, Anni. 1491. quæ habetur in volumine Pragmaticarū, in verb. + Diezmost. ibi, + No seã ofados de mezclar ni boluer, nimezclen, ni bueluan con el pan que ouieren de dar

dar paja, tamo, ni tierra, ni arena, ni piedras, ni neguilla, ni mezcla de otra cosa alguna, ni lo den mojado, saluo que lo den limpio, y seco, y enxuto, y tal, q̄ sea de dar, y de tomar. + Et iuxta eius tenorē fuit punitus annis, proxime elapsis, quidam Gaspar Chaparro, vicinus ciuitatis Hispalensis. Qui quandam similē misturam fecerat: En cierto diezmo de pan. In oppido de Teua. Sic etiā, extra ordinarie puniuntur, aromatarij, & alij corruptentes aromata, & alios liquores, siue merces, quia sunt mercimonij falsatores, argum. l. Balsi. C. de vestib. olober. lib. 11. & tenet Fracif. Marc. in decisio. 540. nu. 16. part. 1. post Angel. in. d. l. annonam. Plura autem alia, quæ ad hanc annonam spectant publicā, ex sequentibus hoc in opere patent dictis.

82 **P**UBLICICO. Quod Princeps primo cogitare debet, quā singulorum vtilitatem: textus est, & ibi notat Bart. 2. col. nu. 4. in authen. de hæred. & falcid. in princip. coll. 1. tradit Chafen. in consuetud. ducatus Burgund. in prin. nu. 1. Et ad vtilitatem Reipublicæ, suum debet habere intentū: suæq; salutis, Reipublicæ salutem ante ponere, in Principe gloriosissimū est: vt habetur in somno viridarij, cap. 34. quippe qui, eius sit maritus, vt notat Lucas de Pena, in. l. quicunq; C. de omni agro desert. lib. 11. vbi in. 3. & 4. colu. per plura cōprobat, quomodo inter Principem, & Rempublicam, matrimonium istud contingat. Sed, & Aristoteles, 1. Ethicorū scribit, quod bonum gētis, melius est, quā vnus hominis. Et Plato Atheniēsis, inquebat, quod qui Reipublicæ præfecturi sunt, duo præcepta tenere debent, vnum, vt tueantur vtilitatem ciuium, obliuiscuntur commodorū suorum, alterum vt totum corpus Reipublicæ curent, ne dum aliquam partem tuentur, totum deserant.

83 ¶ Neq; per pactū fieri potest, quod princeps, aut Dominus non teneatur administrare Iustitiam: & redere ius subditis: vt scribit Bald. arguens pro, & contra, in consilio. 483. incipien. magnificus, 2. col. vol. 1. facit, c. Regū. 23. quæstio. 5. præclarissima enim virtutum, videtur esse iustitia, & nec Hesperus, nec Lucifer ita mirabilis, teste eodē Aristotele, lib. 5. Ethicorum. Et iuxta Salustii, in Catilinario, labore, ac iustitia, Respublica excrefcit. Et Macrobius, de Somnio Scipionis, lib. 1. in principio, in

quit, sine iustitia, non solum Respublica, sed neq; exiguus hominum cœtus, nec quædam parua domus, constabit. Et sic Boethi, in. 1. de consolatione, dicebat, obtemperare iustitiæ, summa libertas est. Et secundū eundē Boethium, de eadem consolatione, lib. 4. imperāte, florenteq; nequitia, virtus, non solū præmijs caret, verum etiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur, in loco facinorum supplicia luit. Et Ecclesiasti. cap. 10. Regnum, agere ingentem, transfertur, propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos.

84 **C**ODICIA. Quæ radix omnium malorum est. 1. ad Timot. 6. & c. quia radix, de pœnitent. dist. 2. c. bonorum, 47. dist. cap. 11. Sessio. 22. concilij Tridentini, in princ. & in Authen. vt Iudices sine quoquo suff. Coll. 2. l. 7. titul. 15. lib. 2. ordina. Regia: (vbiglossa, noua.) Et cum hæc causa, in præ-

mio præsentis pragmaticæ posita sit, & pro decidendi, & eandem legem condendi, ratione, assignata, ibi, + Que de razon deuia valer, y vender se à justos, y moderados precios, toda via por la cobdicia de algunos de los que lo tienen. + Finalis ideo censetur: & secundum eam in foro Animæ, Regia hæc dispositio intelligenda est: & accipienda: teste Baldo, in. 1. Cōstitutio. codicis. §. quibus, nu. 1.

85 ¶ Qui ex textu. l. fin. ff. de hæred. instit. (quæ ad hoc expressum esse testatur) notat, quod ratio colligitur ex præmio, & ex hoc præmium multum operari, in statutis: quia ex eo colligitur ratio finalis: & quod est menti tenendum. Et per eandem legem finalem, scribit, in. l. cum hi, circa princip. ff. de transactio. quod præmiū est causa finalis, ipsius legis, & intelligitur per totā legē repetita. Et tenet ipse Baldo. in præm. feudo. 3. col. quod refert, & sequitur Cepola, causa. ciuiliū, cōsil. 34. incipiē. casus, 2. col. nu. 3. subiungens, intentionē statuētū, seu statuti: ex eius præmio. pbari probationēq; hæc legitimā esse. Et voluit idē Bald. in. l. 1. ff. de origin. iuris, & in. l. 1. in prin. vbi etiā Barto. ff. ad senat. C. Macedō. idē Bart. in. l. ambitiosa, col. pen. nu. 27. ff. de decret. ab ordi. faciē. textus est, in. l. regula, §. licet, versic. initiū cōstitutionis demonstrat, ff. de iuris, & fact. ignor. à Baldo citatus, in. l. vt liberis, 1. notab. C.

- de collatio tradit. Philip. Decius in Consil. 10. incipien. viso puncto. 1. col. nu. 2. textus est in. c. ex multa, de voto, & ibi Panor. notat. 2. col. nu. 6. Cardin. in. c. si. de electio. & in. c. pen. de conuersio. Cōiugat. Bart. Bald. & Angel. Imola, & alij. in. d. l. fin. de Hæred. instit. vbi id dicit Bald. in. 2. notab. notatu dignum: Nec aliā esse Legem, quæ ita bene probet, & iterum ibi, in. 1. oppositio. & in. l. nostram, versic. tu dic, C. de testamen. & in consil. 250. incip. in quæstione domini, col. fin. versic. item præmium, vol. 1. Ludo. Roman. in. Consil. 180. incip. si admittimus, 2. col. nu. 6. Alexan. in consil. 119. incip. viso processu causæ, col. fin. versic. circa secundum, vol. 5. Angel. Aretin. in. §. sed & si quis. 2. col. nu. 3. instit. quib. mod. testamē. infirmen. Philip. Francus, in. c. quoniam. 1. col. nu. 3. in fine, de immu. Eccles. lib. 6. Bartho. Socin. in consil. 67. incip. visis, inuestituris, 3. col. nu. 12. vol. 1. vbi dicit, omnes hoc concludere. Et in consil. 165. incip. visis, 3. col. nu. 6. & in cōsil. 159. incip. in præsentia consultatione, 5. col. nu. 20. versic. quarto, & vltimo, & in consil. 273. incip. in præsentia, col. fin. nu. 11. vol. 2. Iacobin. à sanc. Georgio, in. l. fin. 1. col. C. de edict. di. Adriani tollen. Francisc. Curtius senior, in consil. 39. incip. visis, & diligēter, col. 1. Decius, in consil. 379. incip. requisitus pro consilio, 3. col. nu. 5. versic. & vltius ista conclusio, 10. a Francisc. Ozer, in. §. præterea, 3. col. nu. 10. instit. de milit. testamen. Marian. Socin. in consil. 21. incipien. circa propositam quæstionem, col. 1. volumin. 1.
- 86 ¶ Et inde, sicut corpus ab Anima, ita hæc Pragmatica, eiusq; dispositio, ab eiusdem ratione prænotata præmiali, regulatur, & regitur: vt not. Iason, in. l. qui quadringenta, 2. col. ff. ad. S. C. Trebel. refert, & sequitur vidēdus Gometius, in regul. de annal. posses. quæsti. 1. in princip.
- 87 ¶ Mens enim, & voluntas serenissimi nostri Regis, Legislatoris q; ex præmio ipsius Pragmaticæ, maxime colligitur, & quo disponens fuerit voto, & intentione hinc notatur, ac aperte arguitur. I. itē quia, §. fin. ff. de pact. l. cum hi, in prin. & ibi Bart. col. 1. & in. §. eam transationem, vbi Raynerius, ff. de transact. l. regula, §. si quis, & ibi ipse Barto. & Bald. ff. de reg. iuris. l. Titia, §. idem respōdit, ff. de verbo. ob. tradit, Hippolit. in consil. 19. incip. inuocato Diuino præsidio, 2. col. nu. 5.
- 88 ¶ Textus est, in. c. quoniam contra, de proba. & ibi Lanfran. de Oriano, in princip. in. 2. notab. post eundem Baldum notat, dicens te

nendum menti propter statuta, in quorum principijs ponitur præmium, nam si reperitur aliquis casus, in quo non habeatur præmium statuti, nō habebit locum etiam ipsum statutum. Et ita Romanus, in consil. 16. incip. viso themate, col. 1. & in consil. 90. incip. viso themate quæstionis, respondet, & probat, ex statuti præfatione, dispositionem constringi, extendi, & declarari. Sic ergo Lex ista Regia, ex eius præfatione declaratur, & secundum illam intelligitur. Et omnia posita in præsentia Pragmatica procedunt, ac in foro conscientie (de quo solum agimus) accipienda sunt, secundum eiusdem legis principium: vt continetur idem casus, & cauda nō separetur, à capite: glo. in. c. consuetudinis, 11. dist. & scribit Hieron. Gratus, in resp. 101. incip. ex serie facti, col. fin. nu. 51. lib. 2. bonus est tex. in. c. maiores, de baptif.

89 ¶ Et facit, quia cum lex hæc Regia, Iuris noui sit inductiua, ex præfatione illius, ratio eiusdem colligitur: & ista magis proprie appellatur causa finalis, quam ratio. l. cum pater, §. dulcissimis, de lega. 2. l. illis libertis, ff. de condi. & demost. l. adigere, §. quanuis, ff. de Iure patrona. Et hac cessante, cessat lex, (vt ibidē dicitur,) & l. generaliter, C. de episcop. & cleri. leg. quod dictum, ff. de pact. l. illud, ff. ad. l. Acquil. l. 1. §. hoc interdictum, ff. de fonte, c. Neophytus, & ibi glo. verb. causa, 61. distin. c. quod pro remedio, & ibi glo. verbo. cessante, 1. q. 7. Citat plura Tiraquel. in. 1. part. lib. cessante causa, nu. 55. & nu. 130.

90 ¶ Quibus adstipulatur, quod tradit Accursius, verbo non cohæret, in. l. cum tale legatum, §. falsam causam, ff. de conditio. & demost. scribens omnem causam, in lege appositam, finalem præsumi, veluti legi ipsi cohærentem. Et ita intelligit, & sequitur Bal. ibi, & Cynus, in. l. 1. ff. solut. mat. vbi idem Bal. col. 5. versic. item an cessatio, Angel. qui eam glossam singularem dicit, in. l. sciēdum. 2. & ibi Cepola, col. 1. ff. de ædilit. edicto. Cardin. & Imola, ad finem, in. c. ex parte, de cleri. coniuga. Alexan. & Iacobin. illam glossam singularem dicentes, in. d. l. fin. 1. col. de edict. di. Adrian. tollen. Philip. Francus, in. d. c. quoniam, de immuni. eccles. lib. 6. dicit notabil. Cardin. Alexan. in. c. verum, 2. col. nu. 3. de conditio. apposit. & singularem doctissimus Fernāndus Vasquius Menchacensis, dignissimus Canonicus nunc Hispalensis, ex Doctorali præbenda, (ad quā applausu Almæ illius Ecclesie illustris Senatus, fuit electus, & eius possessionē adeptus

adeptus, 28. die mensis Octobris, Ann. 1567.) in. c. 39. num. 17. lib. 2. quæstio. vsu frequent.

91 ¶ Ratioq; hæc, in præfatione præsentis Pragmaticæ posita, mens est Legis eiusdē Regiæ: vt scribit Dinus, in. c. fin. ad finem, de reg. iur. in. 6. Cyn. in. l. non dubium, col. fin. versic. primo quæro, & ibi clarius Barto. 2. col. versic. secundum dubium est, & Bald. col. 3. versic. sequitur videre de tertio. C. de legib. bonus est tex. l. scire oportet, §. aliud autem, versic. sed & si maxime, ff. de excusatio. tuto. vbi ex eo not. Bal. ipse, & in. l. 1. col. fin. in prin. ff. Si certa. quod ratio, est mens, & medulla ipsius statuti, & Cardin. in. c. si quando, de rescrip. ad finem, dicit, mētem legis, & rationem, idē esse: Ideoq; rationem, seu causam Legis, esse ipsam Legem. Quod, & glo. verbo, rationem, vel Legem, paulo post princip. voluit, in. l. 2. C. quæst long. consuet. (& plura congesi, in 2. part. prælectio. l. 5. tit. 3. lib. 7. ordin. Reg. 2. fundam.)

92 ¶ Et inde scribit Bald. in Authē. post fratres 2. col. versic. item frater, C. de legit. hæred. quod ratio legis, debet attendi, tanquam virtus intrinseca legis, & tanquam genus prælicans, de suis singulis speciebus. Et idem Bald. in. c. 1. §. & qui vidimus. 6. col. ante nu. 13. versic. extra quærietur. de his qui seu. l. dare pos. asserit, quod essentia legis, vel statuti, consistit in mente statuentium. & in. c. dilectus, 1. col. versic. item nota, de rescriptis, quod sicut sententia, vel statutum inducit dispositionem, ita ratio statuti, quia ratio facit ius. Et qui satisfacit rationi legis, in omni lege positiua, dicitur legi satisfacere: vt per multa docet Felin. in. d. c. quoniam contra, de proba. & post Panor. mitanum ibi, secundum Curtium Iuniorem, (eundem, cum alijs citantem) in consil. 12. incip. inuocato. 3. col. nu. 10. contraueniens Legi positiuæ, non peccat, quando cessat ratio Legis positiuæ.

93 ¶ Ex præfationis tandem præsentis Pragmaticæ, ante notata ratione, deprehenditur ipsius nostri Regis pijsimi mēs: & dispositio qualis sit: & interpretantur, ac declarantur sequentia. l. si defensor, §. qui interrogatus, ff. de in terrog. actio. §. præterea, instit. de inutil. stipul. c. cæterum, de fide instrumen. (& diximus plenius, in. d. 2. fundamento.) Ad quod potissimum aduertendum est, vt plene sciatur, qua ratione, quo ve in casu, præfens Pragmatica transgressores obliget ad mortale: & restitutionem: & quando non. Quod maxime vere doctis quadrabit Theologis, qui iux

ta illud Dauidicum, psalm. 110. illa amplexantur, & existimant fidelia mandata, quæ in veritate, & æquitate sunt facta: ab ipso DEO id mutuantes, qui suauis dominus est vniuersis: vt idem Dauid concinit in psalm. 144. ibidem subiungens, iustum esse dominum, in omnibus vijs suis, & sanctū, in omnibus operibus suis. Quiq; rectus est dominus, & rectū eius iudicium. Ac omnia fecerit in vero iudicio, & in pondere & mensura quæ fecit.

94 ¶ Quibus Alludens Cicero, iustitiam esse dixit, habitum animi, communi vtilitate conseruata, suam cuiq; tribuentem dignitatem, & ad Herennium scribit, esse æquitatem, vni cuiq; tribuentem pro dignitate vniuscuiusq;: & in lib. 3. officiorum, imprimisq; operam dabant, vt iuris, & iudiciorum æquitate, suum quisq; teneat. vnde legum sane omnium hic finis est, in quo consistat æquitatis constitutio quæ nihil aliud est, quam ius naturale, quod (vt infra super verbo. + Natural + dicitur) ab æterna ratione deriuatur: & ita in. l. pen. ff. de Iusti. & iure, ius naturale, & æquum, & bonum, pro eodem, ponitur, & in. l. 1. eiusd. titu. Ius, est Ars boni, & æqui. Et Cicero ipse in Topicis, definit æquitatem: esse q; dicit, quod naturalis ratio persuasit. Et legum omnestudium, consumitur in conseruatione naturæ. Neq; aliud quicquam moluntur, aut agunt, quam vt Naturæ Ius suū saluum sit, & integrum. Ex quo quidem fit, vt earum volūtas, ad naturam trahenda sit: in quam toto animo, & totis (vt aiunt) viribus inclinant. Quod proprium est æquitatis officium, vt verba legum ciuiliū, ad naturæ legem accomoderet: Quod cum facit, nihil alienum facit consilio, mente, voluntate q; Legislatorum, quin potius sententiam eorum sequitur: quanquam à verbis, aliquantulum recedat. Et sic procedit lex, filio præterito, ff. de iniust. rup. irri. q; fact. testam. dum dicit, + Licet subtilitas iuris refragari videatur, attamen voluntas testatoris, ex bono, & æquo tuebitur. + Et. l. si ita scriptū, ff. de lib. & posthu. & l. si tibi, ff. de dona. & in. l. perfundum, ff. de seruitu. rust. prædio. l. si fundus, §. si pluri, ff. de pignor. & l. si tibi, ff. si cert. pet. l. generaliter, §. si quis seruo ff. de fideicom. libert. l. in bello, §. co licilli, ff. de capti. & postlim. reuers. l. si quis ita scripserit, §. 1. ff. de manumif. test. optimus textus. l. si ex duobus, §. sed, & si plures, ff. de pecul. ibi. + Sed licet hoc iure contingat, tamē æquitas distat. + Et in. l. 1. C. de legi. ibi, + Inter æquitatē, ius q;, interpositam interpretationem.

95 ¶ Ex quibus intelligitur, æquitatem esse tacitam quandam Legem quod, & insinuat textus, in. §. conductor, instituit. de locat. &, leg. 2. §. quanquam, ff. de aqua pluuiæ arcen. ibi, hoc + Æquitas suggerit, etiam si stricto iure deficiamus. + Et in. l. si res tuas, C. ad exhibé. ibi, + Intelligitur nullam te actionem stricto iure habere, utilis tamé tibi propter æquitatis rationé dabitur depositi actio. +

96 ¶ Atq; hinc percipies, Exceptiones suapte propria, & genuina natura procedere ex æquitate. l. qui æquitate, & ibi gl. ff. de dol. mal. exceptio. Et sic intelligitur tex. l. pen. ff. de cōsti. pecu. & l. si quis cū aliter, ff. de verbo. obliga. Et quod scribit Egregius Azo, in summa, tit. de exception. in fine, omnem exceptioné inniti æquitate. Et Bart. in. l. i. ff. de vacatio. muner. Alberi. in. l. plane, ff. de peti. hæredi. & Signorol. in Consil. 139. incip. casus, col. 2. dicunt æquitatem esse matrem exceptionis. Et inde fit, ipsum ius regulare, strictum dici, & strictâ rationem vocari. l. si ita vulneratus. §. si. ff. ad leg. Aquil. l. adeo. §. i. ff. de acqui. re. domi. l. i. §. accusationé, in fine, ff. ad. S. C. Turpil. l. sunt personæ, & ibi, glo. ff. de religio. & sumpt. fun. vbi, & ea opponi videtur summæ rationi, quæ de re, antiquiores, id ius strictum, summû ius vocabant: vt patet ex Columella, lib. 1. rei rusticæ. c. 7. dicente, summum ius, antiqui summam putabant crucem, & ex Teretio in Heauton. summum ius, sæpe summa malicia, & apud Ciceronem, lib. 1. officio. summum ius, summa iniuria est. Et apud eundem, summo iure agere, sæpe dicitur, pro eo, quod nō ex bono, & æquo, siue ex æquitate, sed iniquiore quodam iure, ac præfacto agere: vt inquit Budeus, hoc multis autoritatibus probans in initio Annotatio. priorum, in. ff. Cui alludit eiusdem Terentij, in Adelphis, nimium ipse durus est, præter æquum, & bonum. Et Suetonij, in Claudio, cap. 14. Nec semper præscripta legum sequutus, duriciem lenitatemq; multarū, ex bono, & æquo perinde, vt afficeretur moderatus est. Et sic duritia, pro summo illo iure accipitur, in. l. seruus, in fine, ff. de seruis exportan. & durior interpretatio dicitur, in l. nulla. ff. de legib. & in. l. 2. in prin. ff. de custo. reo. Quibus referri potest, illud Ecclesiastes, 7. capi. (ita accipiendum) + Noli esse iustus multum. + Et illud, + Iustus perit in iustitia sua. + Quæ repetuntur verba, in. c. plerunq; 2. quæstio. 7. & in. c. non potest, 23. q. 4. & in. c. serps de pœnit. dis. 1. Et ex eis patet, huiusmodi sententias pertinere ad immodicam illam rigi-

damq; acstrictam iustitiam: quæ ab hac æquitate necessario temperanda est. Et sic intelligi debet illud prouerbio. 21. + Qui sequitur iustitiam, & Misericordiam, inueniet vitam. + Et in. l. 1. & 2. cap. Iustitiam, iudicium, & æquitatē, Salomon requirit: & in psalm. 9. dicitur. + Ipse iudicabit orbem terræ, in æquitate, & iudicabit populos, in iustitia. Et Esaiæ, cap. 11. Sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate, pro mansuetis terræ. +

97 ¶ Quæ alio ex nomine, humanitas appellatur: in. l. Pantonijs, in prin. ff. de acqui. hæred. vbi glo. & dd. interpretantur hanc humanitatem, pro æquitate facit tex. l. i. §. qui operas, ff. ad. S. C. Tertul. & in. l. pen. §. de illo, ff. de cōdi. & demost. & in. l. Thais, §. libertatem, in fine, ff. de fideicom. lib. l. si debitor. §. i. & l. inter eos, §. i. ff. de fideiussor. Cui conuenit Cicero, dum, in lib. 2. officiorum scribit, tanta q; pœna afficiamus, quanta æquitas humanitasq; patitur, bonus est tex. (ita accipiendus) in. c. si. de transactio. vbi ipsa æquitas, atq; humanitas seueritati opponitur, vnde Donatus Terentianus (sic intelligendus) in Adelphis, inter ius (inquit) & æquitatē hoc interest, ius est, quod omnia recta, & inflexibilia exigit, æquitas est, quæ de iure multum remittit.

98 ¶ Itaq; scriptura legum, & institutorum valet ipsa per se, ad addendum, aut detrahendū aliquid iuri naturali, sed æquitatis regula, ad exitum perducitur. Nec alius est vtēdæ fruēdeq; Legis modus, quam qui ab æquitate cōstituitur. Nam in eo quod scriptum est, vult ius naturæ obseruari. Quæ natura sic accedit, & consentit Legibus, vt in eis Regnet, & dominetur semper: atq; illarum ius omne, ab ea vna, sit & petendum, & impetrandum. Ipsa q; est æquitas, quæ monstrat iter, quo ad naturam eundem est: & quæ patefacit aditum, ac intercedit, rogat, impetrat, & nobis subministrat ius, quo ad legum moderationē vtamur. Quod, quoniam aduersus scripturam legū obtinimus, beneficio æquitatis, æquum, & bonum dicitur. Cuius enim hoc solum, & vnum negotium est, legum scripturarum voluntates, & quasi cogitationes, & sensus omnes, bene nosse: eos q; pro sua bonitate, adducere ad naturalem rationem: quod facere non potest, si à se sola consistet. Nec ad alicuius Legis scripturam accommodetur. Lex igitur, & Æquitas, in ijs sunt, quæ cum aliquo conferuntur. Nec vlla æquitas est quæ non sit alicuius Legis æquitas, & Lex nulla, quæ non ita alicuius æquitatis (vt sic dicā)

dicā) lex sit. Quia nihil tam enucleate dici potest, aut scribi, nihil tam plane, & definite, quod non multa æquitate, sæpe sit aut temperandum, aut supplendum: quæ non ad verba legum, sed ad supplendam earum sententiam, & voluntatem, vt quod in ijs deest, perficiatur, naturalis vocanda est: & re vera ius est naturale: & hoc ipsum à natura habuit æquitas: vnde ius naturale, & æquitas in effectu sunt idem: licet differant ratione, textus est in. l. i. ff. de pactis, vbi, naturæ ius, vocat, æquitatem naturalem, quia sumpta est à natura, ad ius gentium & ciuile moderandum. Et ita procedit, & intelligenda est lex, placuit, C. de iudic. + Placuit in omnibus rebus præcipuā esse iustitiæ, Æquitatisq; scriptæ, quâ stricti iuris rationé. + Vbi mihi videtur, ius naturale intelligere, æquitatis autem verbo, ex æquo, & bono ductam legis expositionem, quæ duo, non alia, quam à me dicta ratione, differunt. Nam re vera, vtriusquæ idē est habitus, & natura eadem.

99 ¶ Et ideo semper, legis voluntati, cōiunctissima æquitas est: eamq; sequitur, quocunq; tēdat siue ad humanitatem, siue ad acerbitatē. Nec vt plures falluntur, Æquitas, Clamētia, est, id est crudelitati cōtraria. Nam siquid peccatum est in legem, quo tēpore maxime fuit conseruanda, & timendum sit, ne ea res, exemplo suo noceat, is verus esse putandus est, & æquisimus legis sensus, qui scriptum eius ad maximam pœnæ acerbitatē cōtorquēbit. Et ita accipiendum est illud dici solitum, propter enormitatem delicti, licitum esse iura transgredi. Quod cum fiet, non tam summo iure, aut ex scripto, quam ex mente, & Consilio Legislatoris, hoc est ex bono, ac æquo iudicatum esse dicetur. Nonq; plus, quam rei vel atrocitas, vel necessitas postulat. Sicuti Hispali practicatum fuit in quodam Iacobo æthiope, mācipio cuiusdā Stephani Lopez, satis gracili, & ætatis viginti fere quinq; annorum, qui ex sentētia admodum magnifici domini Doctoris Ioannis de Lieuana, doctissimi, & rectissimi, locum tenentis Illustrissimi domini, D. Francisci Hurtado de Mendocça, Comitiss Montis Acuti, dictæ ciuitati præfecti in dictum seruum lata, & exequuta die Martis post meridiem, 12. mensis Augusti. 1567. viuus forcipatus fuit, forcipibus ignitis, ac deinde suspensus, & in quatuor sectus partes, vjs in publicis palis affixas: quod hora nona octis præcedentis, Luciam Rodriguez, nutrice, & Eleonorem domicellam Christophori de

Anila mercatoris, prope Ecclesiam sancti Isidori degentis, cultello paruo, vno impetu occiderat, & fere post nouē horas, necasset dominam Menciam de Ribera, & dominam Cōstantiam Manuel, in quarum domū, post paratas primas cedes, confestim se receperat, fugiendo per sartatecta. Quod quidem, maxima fuisse iudicatum æquitate, nemo vnquā negabit, cum iuxta delicti mensuram, plagarum debuerit esse modus. Deuteron. c. 25. & conueniat pœnam delicto esse conformem. l. respiciendum, in prin. ff. de pœnis. c. fœlicis, §. cæterum, eod. titul. in. 6.

¶ Vnde potius æquitas, ab æquabilitate, & moderatione, animi q; constantia, appellanda est. Et ita accipiendum est illud Ciceronis, ad Atticum, perspice æquitatem animi mei, & quod dicitur, æquo Animo esse, id est nō efferi supra modum, aut deficere: neq; rebus prosperis insolescere, neq; concidere aduersis. Quod, & Lactantius notat, in libro quinto Diuinarum institutionum, capit. 15. & Diuus Augustinus, in libro de quantitate Animæ. At clamētia, & misericordia, longe diuersa est, quia vtraquæ harum, plus quam iustū, & æquū est, remittit, nec Iudici permittitur, sed est eius, qui iniuria affectus est, & habet vlciscendi facultatē: quæ idcirco maxime elucet in Principe, qui rerum omnium habet licentiam. Et ita Seneca, dicit, clamētiam esse, temperantiam Animi, in potestate vlciscēdi, vel lenitatem Superioris, aduersus inferiorē, in pœnis constituendis. Ideo solius est Principis, aut eorum magistratuum, qui parem habent cum Principe, in iudicando potestatem. Non autem Iudicis, qui semper verum sequi tenetur: & tantum se exorari sinere, quantum iustitia causæ patitur. Et ita intelligitur illud Exodi, c. 23. + Pauperis quoq; non misereberis in Iudicio. + Et quod dicit Cicero, lib. 2. de inuentione, nullum esse deprecationis vsum, in Iudicijs. Sed nec ipse iudex, imaginariam, & sui capitis debet sequi æquitatē, sed rationi, Legibus, vel consuetudinibus coniunctam: vt scribit Bald. in rub. C. de const. pecu. 2. col. & in Cōsil. 99. incip. super primo, col. 1. in fine, vol. 4. & Roman. in Consil. 149. incip. conclusionem, col. 2. versicul. non est ratio, (vbi, & alios citat,) & Paul. de Cast. in. d. l. placuit, circa medium. C. de Iudic.

¶ Nec me falli oportet, quodquādoq; æquitas appellari videtur, p. clamētia, & benignitate: id enim à cōmuni cōsuetudine trahitū est, similitud. quadā, p. p. terea quod vt plurimū desummo iure,

Iure, multa remittit. & acerbitatem legis, lenitate, vt fere semper temperat: ex quo humanus sentus legis, isdictus est, qui æquo, bonoq; immititur. Et ita procedit tex. Qui summam æquitatem nominat, in l. bona fides, ff. deposit. & in l. eum qui, ff. de dona. Et Cicero in Epistol. ad Q. fratrem, dum inquit, æquitas quæ personis tribuitur, similis sit ei, quæ explanandis legibus accommodatur. Et re vera legū, institutorumq; vsus, in æquitate positus est. Et vt inquit idem Cicero, in Oratione pro Aulo Cecinna, non quibus verbis, quidq; dicatur, quæritur, sed quæ res agatur, etiã vt iam longius à verbis recedamus, ab æquitate, ne tantulum quidem. Hæc q; vna, totius Iuris habenas, tanquam moderatur, & Regit, easq; remittit, cum vult, vel adducit, cum necesse est: semper tamen ex Legislatoris mente, & voluntate.

102 Quæ, in præsentis Pragmaticæ intellectu, maxime attendenda est, ac spectada. l. in omnibus quidem, ff. de regul. iuris. Quam qui sequitur, ex æquo, & bono iudicat. Imo etiam ex legis voluntate, vt vel potius solum voluntati legis obtemperare dicendus sit, qui non verba, non literas, aut vocem, sed Cõsilium, & sententiam eius amplectitur. Lex enim non verbum legis, aut scriptum est sed sententia. l. non figura, ff. de actio. & obli. l. pen. ff. ad exhiben. l. credendum, ff. qui pet. tut. l. 2. §. si mater, versi. si non fuerint, ff. ad. S. C. Tertul. ibi, putolice verba deficiunt, sententiam constitutionis locum habere. l. fed sciendum, ff. ad leg. Pompe. de parricid. l. nominis & rei, §. verbū ex legib. ff. de verb. sign. (lexita accipiēda.) 9. tit. 1. part. 1.

103 Sicq; procedit quod citando Angel. & alia Iura, Alexan. de Imol. respondet, in Consil. 116 incip. animaduersis statutis, 3. col. nu. 14. vol. 2

se refrenassen, y moderassē. Y siēdo esto, el obiecto final, y principal su puesto, de la dicha su Pragmatica. 104 Que las personas, que por mas ganar, lleuassen notablemente à mas del precio por ella dispuesto, (allē de de la pena que pone) peccarian mortalmēte, y serīã obligados à restituciō, delo que ansi mas ouiesse de la dicha tasa, segū los muy Doctos Ioã de Medina, d Alōso de Castro, e y Domingo de Soto, f Segū esta Cõclusiō, entēdidos. Y que no los excusaria el dezir, que la dicha Ley, esmeramente penal, y no obliga la tal, à peccado mortal, como Cepola, g y el Mathesilão, h y otros Doctores quisierō, i y que la intē-

quod mens debet attendi, etiam si verba disponentium, contraria sint menti, tradit Hippol. in l. si quis viduam, ff. de quæstio. & dicitur Latius infra in. 2. conclu. verbo. + Daño + Mens namq; radix est verborum, & eius substantia prima: & sub iugo mentis, verba consistunt, tanquam sub suo proprio originali, & digniori, teste Baldo, in c. mandatum, in prin. de rescrip. alia iura citante. Non enim intentio verbis, sed verba intentioni, debent deferri. c. in his, de verbo. signifi. Et de verbis nõ curamus, vbi ius, vel ratio naturalis, vel mēs de qua constat, aliter sonāt. vt scribit Constātius Rogerius in tract. de iuris interpretatio. pagi. 121. & in tracta. statut. tit. de statut. for. min. excludent. §. nunc videndum, versic. quæ ro vltius est statutum.

d MEDINA, in Codice de restitutio. q. 36. fol. 104. versic. quo præmisso.

e CASTRO. lib. 1. de potest. leg. pœnal. c. 12. pagin. 17.

f SOTO, lib. 1. de Iust. & Iu. q. 6. art. 6. argumē. 5. pagi. 78. a. & lib. 5. q. 8. arti. 4. pagi. 464. b. & Reuerēdis. Couarru. in. c. 14. nu. 3. lib. 3. varia. resolutio.

g CEPOLA, civil. Cauarū, Consil. 13. incip. in causa quæ, col. 2. nu. 4. versic. pro quo facit.

h MATHESILANO, nota bi. 78. inci. nota doctrinam.

i QVISIERON. Docētes Legem Humanam, aliquid præcipientem, & pœnam temporalem addentem, non obligare trãsgressorē ad mortalem culpā. Philip. Decius, in 2. lect. c. nã concupiscentiam, de cõstitu. Ludoui. Gometius,

Sarnensis Episcopus, in. c. 2. nu. 60. eodē, titul. lib. 6. Hostien. & Ioannes Andre. in. c. relatum, ne Cleri, vel Monach. à Iasone sequenti, in. l. 2. nu. 143. C. de iure emphyteo. & in. §. Item si quis postulante, nu. 78. instic. de actio. existimante,

manente, veram esse sententiã: & satis esse trãsgressorem ipsum, se obtulisse periculo pœnæ temporalis: qua, legislator censuit, trãsgressorē Legis sat puniri. Nec eum velit ad mortale obligare. Quod, & Cayetan. voluisse videtur in sua summa, verb. præcepti trãsgressio, circa finem, versic. hinc etiam, & in. 2. 2. q. 186. artic. 9. in respon. ad primum dubium, & quartum responfionis, ad primum, & in eodem articul. in respon. ad. 2. & Henricus de Votis, in tracta. de Synodo, 3. part. arti. 2. ad finem.

106 Quinimo tantum abest, vt Legislator humanus, subditos, suæ Legis transgressores, ad pœnam æternam obligare voluisse videatur. Qui, potius omni cura, diligentia, ac conatu prospicit, ne illorum illaqueentur Animæ. in Authen. vt ij, qui oblig. se hab. perh. in prin. col. 6. Et omnium Legislatorum animum, talem fore, præsumendum esse, Menchacensis notat, in lib. 1. Controuersia. illustrium, cap. 29. nu. 7. per tex. l. quæ sub cõdicionē, in prin. ff. de condicio. instic. vbi in hanc videtur inclinare sententiam: subiungens ibidem, nu. 16. id probe se expertum esse, qui Iuri dicendo, & Reipublicæ administrationi præfuit: id quod Theologi harum rerum (vt ipse dicit) inexperti, nosse non possunt.

107 Cuius tamen cõtrarium, Dominicus à Sãcto Geminiano, & Philippus Francus tenuere in. c. perpetuæ, notab. 6. & in. c. commissã. 2. notab. de electio. lib. 6. glo. verb. sententijs, & idem Domini. in. c. 2. de constitu. eod. lib. Felin. & Decius (sibi aduersarius,) in. l. lect. d. c. nam concupiscentiam, Fortunius Carsiæ ab Erzila de vltimo sine vtriusq; Iuris, illatio. 18. col. 89. (in Insigni Bononiensī Collegio Hispanorum, concollega Francisci MESSIÆ, Iuris vtriusq; Doctoris, genitoris mei, post cuius præcoceim obitum, in insigni Oppido, del Erena, vbi in seruicio Regio, illius Legionensis prouinciæ moderatorē agebat, vnicus dñe Ioannæ Pontix de Leõ, eius fidelissimæ vxori, annos tunc viginti, & vnũ, dütaxat habēti, vnus fere mēsis natus, meæ charissimæ matris, superstes remãsi) tenet, & eandē sententiam, Syluester, in verbo, inobedientia, Ioannes Dryedo, lib. 1. de libertate Christiana. art. 3. Hieronymus de Curiel, in trac. de vsuris, q. 29. argum. 3. part. 1. regul. 7. versic. pono exemplū, pagin. (mihi.) 145. vbi nostra in specie nūcupatim loquitur: & Reuerēdis. Couarr. in. c. 14. nu. 3. lib. 3. varia. resolutio. Ioã. de Medina, in. d. C. de restitu. q. 12. & 36. ad sextū. Alphon

sus à Castro, dict. lib. 1. de potesta. Leg. pœnal. c. 8. cū seq. Dominic. à Soto, lib. 1. de Iust. & Iure, quæst. 6. art. 5. asseuerates, obligationē ad mortale crimen nõ cessare, nec tolli, quod à Legislatore, pœna fuerit trãsgressori imposta.

108 Quibus adstipulatur, quod cum pœna illa imponatur, quominus trãsgressio fiat, obligationē in foro Animæ remouere nõ debet, ne trãsgrediendi Legē occasionē præbeat: & ita operetur cõtrariū eius, ad quod ea pœna fuit apposta, cõtra Leg. eatamē adiectio, ff. de lega. 3. l. legata inutiliter, ff. de adimen. lega. l. non ideo minus, C. de procurato.

Quodq; cū magis lucrari, quã per præsentē Pragmaticã taxatur, ex genere sit prohibitorū, quæ à Iure Diuino, & Naturali descendūt iuxta illud. + Quod tibi nõ vis, alteri ne feceris, & quæ velis tibi fieri, alteri facias (vt infra, in textu, & in glosis ostēdetur.) Et hac ex anfa, quãuis pœna adiecta nõ sit, huiusmodi præ hac cupiditate trãsgressor, reus efficitur culpæ, & peccati, cõsequēs est, etiam pœna adiecta, in foro Animæ, reū hunc esse, culpæ, & peccati. Et multo magis, postquã lex hæc Regia, quã trãsgreditur, lata est: Nã hoc in casu, gemina culpa est: cū nõ solū Legis Diuinæ, & Naturalis, sed etiam Legis positivæ; trãsgressio fiat: argumēt. l. sicū dies, §. fin. & l. Celsus, ff. de arbit. & not. Bal. in. l. cū quis, 7. col. nu. 14. C. de Iuris, & fact. igno. Nec culpã vnus violatæ Legis, minuit culpã cõmissam, in altera, quæ etiam violatur lege: sed potius eam auget. l. 2. ff. de priua. delict. & §. fin. in fine, instic. si quadru. paup. fecit. dicat.

109 Sic sane fit, huiusmodi transgressorem, nõ ex eo, peccare, & restitutioni super accepti, obnoxium fore, quod Lex hæc Regia, quam trãsgreditur iusta sit, & à Rege non recognoscante superiorem lata, bonoq; immitatur publico, (vt Paulo ante citatus Curiel, & fere omnes qui de re hac scripserunt, & cõcionati sunt, opinantur, ne dicam somniantur,) sed quod talis sit trãsgressor Legis Diuinæ, & Naturalis, quæ vetat, quempiam cū suo proximo facere, quod sibi fieri nolet: quæq; sanctæ præcipit, eidem velle, & facere, quod sibi quis fieri vult. Quodq; in quouis negotio, frater non circumueniatur, aut trãsgrediatur. Satis q; supergredi dicatur, quando solo affectu magis interessandi, & lucrandi, supra taxatum precium, aliquid ab eo notabiliter super accipit: aut trãsgressor extorquet.

110 Vnde, admiror vehementer, Alphonsum

Castrensem, virum alioqui circumspēctissimū in lib. 1. de potesta. leg. pœnal. cap. 5. versic. lex humana, sic, hoc in themate alucinare, vt putet ex voluntate legillatoris pendere, vtrum legis humanæ trāsgressor, peccet, necne, quādo ita iusta erat: siquidem hoc in casu, non quia ipse Legillator vltra taxatum precium, frumentum vendi prohiberet, peccet maiori vendens precio. Nec identidem etiam non peccaret, si legillator, solum intendens pœnæ temporali, expressim statueret, transgressorem huiusmodi, ad æternam non teneri. Cum hac in specie, deficiat potestas, ex parte tam legillatoris, quam subditorum, ad dispensandum cum ante relato præcepto, c. cum inferior, de maio. & obediē. l. nam magistra tus, ff. de arbitris.

112 ¶ Ipse q; Princeps, (quanuis legibus solutus, l. Princeps, ff. de legib.) ad huius Præcepti, quod de iure Diuino, & naturali est, teneatur obseruationem: vt ibidē per nouissimos traditur. & in l. 1. ff. de constitu. Princip. c. duo sunt, c. si Imperator, & c. omnes, de maio. & obed. tradit late Barba. in Consil. 1. vol. 1. quē citat Gometius, in proæmio Regularum Cancellariæ, quæst. 4. versicu suadet hoc. & idē Gometius, in 1. & 2. quæstio. de infirmis resignantib. Ac scribit Panormi. Communiter receptus in c. 1. de constitu. nu. 6. & 7. Qui loquitur in Papa, & Imperatore, (& diximus Latius in 17. fundamen. part. 2. prælect. 1. §. tit. 3. lib. 7. ordinatio. Regia. & dicemus infra, in 3. Conclusio. in glo. super verbo, mortal. (Cœtera vero, quæ legem pœnalē respiciūt, an & quādo huiusmodi Lex obliget ad mortale & quando non, in eadem. 3. Conclusio ne adiecimus, super verbo, Naturales.)

114 **N**auarro, in suo libro, quem in scripsit, Manuale cōfessorum, cap. 23. nu. 55. cum seq. & nu. 85. vbi censuit, Pragmaticæ huius transgressores, nō peccare mortaliter.

DIVINO. Ne quis supergrediatur, nequæ circūueniat in negotio fratrem suum. Ad Thesalonicē. 1. cap. 4. & 25. Leuitici, quando vendes quippiā citi tuo, vel emes ab eo, non contristes fratrem tuum. Omnia ergo, quæcūq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex, & Prophetæ. Mathe. 7. glo. verbo, summam. l. 1. in prin. ff. quod quisq; iuris.

NATURAL. quod tibi nō vis, alteri, ne feceris. Thobias. 4. Lucæ, 6. Mathe. 7. & c. Humanum genus. 1. distin. c. dilecti, de maio. & obediē. vbi, glosa, verbo, noles, hos citat verus, quod tibi vis fieri, mihi fac, quod non, mihi noli, sic potes in terris, viuere iure poli. bona est glo. verbo, alterum non lædere, in §. iuris præcepta, institut. de iusti. & iure. Et quod hoc, sit præceptū de iure naturali, tenet glosa, verbo, dispositione, & ibi Panormita. in c. firmiter, de sum. trinit. & fid. Cath. & glo. iuncta textui, in l. 1. ff. de furt. & Robert. Marant. de ordi. Iudicio. part. 3. nu. 6. textus est Regius. l. 6. tit. 1. part. 1. ibi, + Como los omes se amen vnos à otros, queriendo cada vno su de

recho, para el otro, guardando se, de le no fazer, lo que nō querrie q̄ fiziesse a el. Ca en guardando bien estas cosas, biuen derechamente, è con folgura, è en paz, è aprouecharse cada vno de lo suyo, è à, sabor dellor. Atq; ex hac regula, quæ a iure Diuino, & Naturali, descendit, procedit etiam, vt mechus non sis, non fur, non latro, non falsus testis, nō iniquus iudex, quia isthæc ab altero, in te fieri noles, ad Roman. c. 13. C. Mathei 22. D. Non quoquæ

sis auarus, quia si alter te ditior, talis esset, is tibi egenti, non subueniret: sic vt talis esset vicinus tuus, noles. Et per eandem rationem, frumen

frumentum si emeris, veles tibi, nihil magis precio taxato, à venditore super accipi. Et si lex ciuilis statueret, neminem debere fundū alienum, puta vineam, aut hortulum, aut domum ingredi in scio domino (interpretaris, id plerunq; fieri, domino non auente, sicq; includi sub illo præcepto, quod tibi non vis, alteri, non facias.) iusta esset lex, & qui contra faceret, non solum ad pœnam temporalem, ea lege definitam, vel ad arbitrariam, teneretur. Sed etiam, quo ad DEVM, Reus esset peccati, non tam ob transgressionē illius legis humanæ, sed potissimum, eo quod, trāsgressor extitisse videatur, illius præcepti naturalis, quod tibi non vis.

116 ¶ Hocq; in casu, lex hæc ciuilis, non tam noua, quam Diuinæ, aut naturalis legis detectio aut repetitio esse videtur, quam nunc adiuvat pœnam addendo, l. ius ciuile, ff. de iust. & iure, & notat, Egregius Fernandus à Loazes in consilio, pro Marchione de Velez, pagin. 419. nu. 52. dicens tunc non esse legem, aut ius ciuile, sed Diuinum aut naturale: eius ve confirmationem.

117 ¶ Nec quanuis præcepto Principis secularis repetitum sit, definit esse ius Diuinū, aut naturale, nec efficitur ius ciuile. Quia tunc Princeps non tan ius nouum fecisse, quam quod antea erat, repetisse videretur. Neq; vero, ius naturale, si describatur, ciuile putandum est: quia scriptura, non facit ius ciuile, sed rei natura, & condicio, quæ prohibetur, aut iubetur: vt aduertit doctissimus Franciscus Conanus, in 1. libro commentariorum iuris ciuil. capit. 7. nu. 5. & voluit Barto. in l. de quibus, ff. de legib.

118 ¶ Et Angel. per tex. ibi, in d. l. ius ciuile, nu. 7. scribens, argument. esse ad quæstionē, quod si statutum continet ius commune, quod nō dicatur statutum, sed ius commune: & per hoc recipiat omnem interpretationem quā ius commune. Not. glo. & dd. in c. 1. de consti. lib. 6. bonus est rex. in c. pastoralis, de fid. instru. n. & in c. ex parte. 3. de verb. Signif. & ibi Ant. de But. Andre. Tiraq. in lib. de retract. ti. 1. §. 9. glo. 2. num. 54. Facit rex. l. 1. §. 1. & 2. et ibi Bart. ff. ad leg. falcid. & notat Mathe. de Afflic. in cōstitu. Sicilia, incip. de quæstion. Nam qui declarat, nihil denuo agit, sed quod antea erat, modo repetit, aut detegit. l. hæredes palam, §. sed si notam, ff. de testamen. l. adeo, §. cum quis ex aliena, ff. de acqui. re. domi.

119 ¶ Vnde si compræhensa in præceptis Diui-

nis, aut naturalibus, tam imperatiuis, quam prohibitorijs, violauerimus, Diuini, & naturalis iuris, rei esse videbimur, quo ad pœnam æternam: siue ea Præcepta, mandato, aut iussu humanæ quoq; legis, aut Principis repetita, aut confirmata sint, siue nō sint. Licet quādo eis, humanæ legis, aut Principis præceptū adiungitur, quasi crescente contumacia, videamur aliquantulum magis rei, ac obnoxij pœnæ æternæ. Et si pœna temporalis accedat vel expressa, vel arbitraria: vel non etiam accedat. Nihil enim hac in specie interesse existimo, inter huiusmodi legem humanam, pœnalem, aut non pœnalem, quo ad obligādos transgressores ad peccatum. Quandoquidē, quæ lex non habet pœnam expressam, eam habeat implicitam, arbitrio iudicis imponendam. Quodq; earum transgressor, (supra vt notauimus,) nunquam fiat peccati mortalis reus, ex vi, & virtute solius legis huiusmodi, sed ob id potissimum, & per prius, ex vi iuris Diuini, & naturalis, quod implicite pariter violatum reperitur. Nec curo, quod vt Lex hæc Humana obliget in cōscientia, à superiore, seu eiusdem legillatore expressum sit, vel non: pro vt in regula Predicatorum loquendo, Dominicus, à Soto distinguit, lib. 1. de iust. & iure, quæst. 6. art. 4. post Alphon. Castren. in 1. libro de potest. leg. pœnal. cap. 4. dicentes adiectionem illam, in eius exordio positam, quod non obliget ad culpam, sed tantum ad pœnam, argumento esse, quod nisi illa fieret adiectio, nō posset non obligare ad culpam. Quod mihi, ex infra dicendis in 3. conclusione valde suspectum videtur. Nam satis est, quod eiusdem legis transgressor, transgrediat ius Diuinum, vel naturale, cui illa humana dispositio innititur. Cum eius transgressio inducat peccatum mortale: prout in iuris diuini transgressione, Soto, & Castro ipsi, & reliqui omnes fatentur. Et in iuris naturalis transgressione admittunt: ac est indubitātū, excepto Gersone, qui de vita spiritali, lectio. 4. id vltimum negat sed non iure.

120 ¶ Quia omne ius naturale, est ius Diuinum: licet ex diuerso, non omne ius Diuinum, sit Naturale. Cum in multis si super naturale: (quale est, in multis Sacramentis Ecclesiæ:) solumq; ius Diuinum, & naturale, differunt inter se, tanquā genus, & species. Et quicquid est, iuris, naturalis, iuris est Diuini, non econtra.

121 ¶ Lex enim naturalis subijcitur Legi æternæ & ex ea participat, quia ex impræssione eius

habet inclinationes in proprios actus, & fines. Nam Rationalis creatura, Diuinæ prouidentia subiacet: & est eius particeps, cum sibi, & alijs, ipsa ratione prouideat. Vnde in ipsa rationali creatura, participatur æterna ratio: ex qua mouetur ad debitum finem. Et talis participatio, lex, & ratio naturalis dicitur de qua percunctanti, quis ostendit nobis bona? David psalmo, 4. respondet, signatum est super nos lumen vultus tui domine. Quasi dicat, per ipsam figgillationem Diuini luminis, ratio hæc in nobis demonstratur: qua discernimus, quid sit bonum & malum, quodq; nobis fieri nolumus, alteri non faciamus. Hoc enim ipsum lumen intellectuale, quod in nobis est, nihil est aliud, quam quædam participata similitudo luminis increati, in quo continentur rationes æternæ: vt tradit sanct. Thom. in. 1. 2. quæst. 91. arti. 2. At cum æterna ratio, lex sit, qua, supremus gubernator, omnia Diuina, & humana regit. c. gloriosus, de reliq; & venera. sanctorum, lib. 6. Ne cesse est, quod omnis Ratio, qua ista inferiora gubernatur, à Lege æterna deriuetur. Quæ quidem ratio Lex naturalis vocatur: à qua

122 Et hoc est, quod Augustinus, in lib. 1. de libero arbitrio, scribit, in temporali lege, nihil esse iustum, aut legitimum, quod non ex æterna lege homines sibi deriuauerint. Et quod dicitur, prouerbio. 8. per me Reges Regnant, & potentes decernunt iustitiam. Epistol. interclaras, de sum. trin. & si. cath. Et secundum eundem Augustinum, in lib. 8. de ciuitate dei, omnium legum, inanis est censura, nisi Diuinæ legis imaginem gerat. Debet enim iudicium Regis, conforme esse iudicio Diuino. c. deus omnipotens. 2. q. 1. Et exclamat Esaias 10. c. contra Principes, leges iniquas ferentes. Ideoq; lex tantum habet virtutis, quantum magis assimilatur legi naturali, & participat de lege æterna: secundum præallegatū Thomam, in. 1. 2. q. 90. arti. 1. & 2. Atq; hinc, in rebus humanis, id iustum ex eo dicitur, quod est reatum, secundum regulam rationis. Rationis autem prima regula est: lex naturæ, (vt ex supradictis patet.) vnde omnis lex humani-

tus posita, in tantum habet de ratione legis, in quantum à lege naturæ deriuatur: si vero in aliquo, à lege naturali discordet, iam non erit lex, sed legis corruptio: vt notat Sanct. Thom. in. 1. 2. quæstio. 95. arti. 2. Et sic Cicero, in sua inquit Rethorica, quod initium Iuris, est à natura profectum. Ac hoc est, quod Iuriscōsultus docet in. l. omnes populi, ff. de iusti. & iur. Ius esse, quod omnibus, ratio naturalis præscribit. Sed & Demosthenes, apud Grecos, Oratorum Princeps, dicebat, Legem, esse inuentionem quandam, & donum dei, facti. l. 1. §. sed neq; & l. 2. C. de iure vete. enuclean. Et resoluit Dominiicus à Soto, in. d. lib. 1. de iusti. & iure, quæstio. 5. arti. 2.

123 Obligado. Cū enim in naturali Iure, nihil aliud præcipiatur, quā quod Deus vult fieri, & nihil aliud vetetur, quam illud, quod deus fieri non vult, consequens est, quæcunq; sunt aduersa dicto iuri naturali, voluntati diuinæ probari contraria. c. non sana, §. cum ergo, 9. dist. dict. c. 1. dist. 1. c. vt nostrum, vt Ecclesiast. benef. sin. di. minutio. conferan. Et cum præcepta iuris naturalis, ita sint iusta, & necessaria, eorum contrarium

non potest non esse nefarium. Et peccatum, Charitati dei aduersum, mortale est: vt concludit Menchacensis in cap. 29. nu. 14. lib. 1. cōtrouerf. illust. Nam cum nos ipsos amemus, inclinatione naturali, propter bonum totius vniuersi, quod est deus, & deum tāquam nos, & vniuersa continentem diligamus, necesse est, vt humanos quoscunq; amemus, tāquam fratres ab eodem opifice, & patre: quæ natura ipsa, etiam apud Iuriconsultos, veritatis ignaros, ostendit dei veri, operum vniuersorum opificis, religionem. l. veluti, ff. de iust. & iure. l. qui per salutem, ff. de iure iurad. Cumq; proximis faciamus, quæ nobis non velimus, per consequens, eos, ac ipsum deum non amamus: Contra præceptum Decalogi primum. Inde Cicero, ex hoc lumine naturali, in. 1. libro officiorum, de iustitia scribens (inquit,) iustitiæ primum munus est, ne cui quis noceat. Satisq; dicitur nocere, qui suum cuiq; non tribuit: & sibi plusquam par est assumit: & lucrum notabiliter captat: vt infra. in. 6. cō-

clusione Latius ostendetur.

125 NAVARRO, in Manual. Confessorū. capit. 23. nu. 86. Ad bonam enim fidem pertinet, quod sit iustum precium, teste Baldo. in leg. cum ipse, in prin. C. de Cōtrahē. emptio. Nec conuenit bono viro, aliquē circumferibere: glo. l. semp ff. de regul. Iuris, perquādicit Bald. in. c. cum causa, in fine, de testib. quod licet Iura permittant deceptionem intra dimidiam iusti præcij, non tamen id licitū esse in foro Conscientiæ.

126 Peccat namq;, atq; ad restitutionem tenetur, qui contrahendo, proximum notabiliter lædit, etiam intra hanc iusti præcij dimidiam: ex sententia Innocen. Anton. Panormitan. Ananiæ, & Felini, in. c. in ciuitate, post princip. de vsuris. Anton. Butrij, & Burgenfis, in. c. cum dilecti, nu. 2. de emptio. & venditio. Gerard. in singul. 22. incipien. Rogo vt nunquam obliuiscaris, idem Anton. in. c. quia pleriq;, de immu. eccles. & ibi Panormit. in. 9. quæstio. Archidia. in. c. hoc ius, 4. col. 10. quæst. 2. & in. c. si cupis, 16. quæst. 1. Federi. senen. in consil. 21. incip. nunquid hæres, Saly. in authen. ad hæc, 21. quæst. C. de vsuris, Cepola, in tracta. de simulatione. Contractu. 2. præsumptio. col. 3. (vbi ad hoc allegat dictam glo. pro notabili.) Aretin. in Cōsil. 92. incipien. viso legato, col. 2. Barba. in. c. Raynaldus, col. 173. de testamē. Iason. in. 6. sed iste, nu. 104. insti. de actio. & in. l. si quis in conscribendo, nu. 5. C. de pact. & in. l. si quis cū aliter, col. pen. ff. de verb. oblig. Decius, in Consil. 111. incipien. & pro tenui, 2. col. versic. secundo non obstat, & in. 1. lectio. c. 1. de cōstit. 6. col. nu. 18. Fortunius Garfia, in tracta. de vltimo fine vtriusq; iuris, illatio. 17. Ioan. de Medina, in Codice de restitutio. quæstio. 32. Martinus ab Azpilcueta, Nauarrus, in c. qualitas, de pœnitent. dist. 5. nu. 45. Cum sequen. & Latius, in. c. nouit, de iudit. 6. notab. Corollario, 9. & communem opinionem Ludouicus Gometius fatetur, in. c. 2. nu. 2. de constit. lib. 6. & communem, & veriore Andre. Tiraquel. in. l. 9. connubial. numer. 10. Reuerēdis. Dida. à Couarru. in. capit. 4. num. 11. libr. 2. varia. resolution. Quam etiam te-

notablemente mas lleuo, del verdadero valor, de lo que vendio. Y ansi lo tiene, el dicho Doctor Nauarro P. Y no lo escusaria dezir, que podia vender el tal pan, à la tasa de la dicha Ley, mayormente no haziendo ella, distinció de granos, porque alléde que no lo permite, y que sic pre el termino pan, de que ella vsa

nent, & probat sanct. Thom. in. 2. 2. quæstio. 77. arti. 1. & in quodlibet. 2. arti. 10 & in. 4. sententia. distin. 15. quæst. 3. articul. 2. & ibi Gabriel q. 10. col. 9. & Ioan. Maior. q. 40. versic. octauo, arguitur, Scotus, quæst. 2. arti. 2. conclus. 3. Adrianus, quodlibet. 6. articul. 3. Caietan. in.

d. 2. 2. q. 77. arti. 1. Conrad. de contractib. quæstio. 57. conclus. 1. idem Caietan. in quodlibet. 16. quæstionum, cap. 12. fol. 66. Archiepif. Florent. in. 2. part. summa. tit. 1. cap. 16. versic. quantum ad tertium principale, col. 3. & iterum, col. 5. (vbi reprehendit Durandum in sua summa, contrarium tenentem) Siluester, verb. emptio, quæstio. 8. Diuus Bernardinus, in libro de Euangelio æterno, Sermon. 35. Chart. fin. versic. circa hoc autem notandum est, & in eodem sermone, 35. art. 1. capi. 2. & nouissime Adrianus Florentius, in suis, 4. sententiarum quæstionibus. vbi de restitutione differit, in quæstio. incip. consequenter quæro, vtrū indistincte tenetur, in solutione ipsius quæstionis, Alphon. à Castro, lib. 2. de potestate leg. pœnal. cap. 10. fallen. 3. (& diximus Latius in respon. ad. 6. partis, 1. Fundamen. prælectio. l. 5. tit. 3. lib. 7. ordin. Regia. nu. 61) Sed & Conradus, in summa totius operis, de contractib. quæst. 57. distin. 3. asserit, hoc procedere, quātumcunq; modica sit læsio. (quod ibidem examinauimus) Ex quibus patet, præfatam opinionem, vt communem, & verior tenendā esse. Quicquid Bald. in. d. auth. ad hæc, 21. oppos. de vsuris. & in. c. si proponēte, de rescript. Pet. de Ancha. in regul. peccatum, in. 4. Cōclusio. princip. de regul. iur. lib. 6. Francif. Aretin. in. c. cum causa, de testib. & in. d. l. si quis cum aliter, col. pen. de verb. oblig. Socin. sibi contrarius, in Cōsil. 49. incipien. viso instrumento, col. 2. versic. his tamen non obstantib. vol. 4. Andre. Barba. in. c. 1. de emptio. & vedi. col. 3. Philip. Decius, sibi aduersarius, in. d. l. semper, in fine, de reg. Iur. & Ioannes Crottus in. c. 2. notab. 1. de constitu. in. 6. & quidam Autor tractatuli incipientis, Abbas sancti Iacobi, qui aliquādo inscribitur. xij. Doctorum. Contrarium defendere conetur: asseuerantes, nec in hac deceptione peccatū sub-

subesse, nec teneri quem ad restitutionem: hac potissimum ratione, quod ius Canonicum, (cuius principalis est intentio, ut animarum salutem, consulat, ut est tex. in d. c. 2. de constit. & ex autoritatibus veteris, & noui Testamenti, processerit. c. qualiter. 2. de accusa.) approbet huiusmodi contractum, in quo interuenit deceptio intra dimidium iusti precij, d. c. dilecti, & c. pen. de emptio. & vendi. Nam illa iura, in iudicio forensi loquuntur, in quo, & si læsio intra dimidiam contingens, minime rescindatur, non tamen inde sequitur, permiffum esse de iure Canonico, contrahentibus, se intra eandem quantitatem lædere: ita quidem, ut ea permissio licita sit. Nec enim sequitur, actus hic iure non punitur, neque rescinditur, ergo, & is licitus est.

127 ¶ Iura & enim, non omnia quæ illicita sunt, puniunt, nec punire tenentur. Nec actionem eidem dare aduersus eum, qui iure naturali & iusta ratione, quid agere, vel restituere debet: possunt sane hæc, plerumque, quibusdam ex causis omnitti, & dissimulatione quadam, tolerari, qualia sunt Lupanaria, semisses vsuræ, concubinatus, & alia, quæ iuste interdum dissimulantur, & permittuntur: ut notant scriben. in c. inter opera, de sponsal. Alexan. Ales 3. part. summæ, quæstio. 46. sanct. Tho. in 2. 2. quæst. 10. arti. 11. Ioan. Dried. lib. 1. de libert. Christia. cap. 2. pagin. 112. Alphon. à Castro, aduersus hæreses, verbo, peccatum, hæresi. 7. & Ioannes Corralius, Tholosan. lib. 1. Miscella. cap. 3. & latius Pet. Rebuf. in 1. Tom. Cõst. reg. in prox. gl. 1. nu. 37. cõseq. Satisque est, ea leges provideant, quæ ad hominum conuictum, & Reipublicæ integrum ac illæsum statum attingunt: secundum eundem Thomam, in d. quæstio. 77. arti. 1. & tradit Couarruu. in Epitom. in 4. Decretal. part. 1. cap. 4. nu. 9. & de actionibus aduersus ingratos, & pacto nudo iure ciuili omissis, ac interdum negatis, in c. cõ in officijs. nu. 10. de testam. Nec ius positiuum de facto statuit, licere vendenti, & ementi se decipere citra mediætatem iusti precij. Nam leges ad hoc sonantes, nõ dant licentiam excedendi latitudinem iusti precij, sed solum di-

128 ¶ cl. 5. Nec, disputatiue loquedo, videatur quod potuissent leges illæ licentiam dedisse: ex quo decipere proximum, & contra iustitiam commutatiuam agere, contra legem sit naturæ, contra quam, nihil valet lex positiuam disponere (ut infra latius ostendetur) Et quia secundum Augustin. in lib. 1. de libero arbitrio, in legibus temporalibus nihil iustum est, quod nõ ab æterna sibi deriuauerint homines, nutrirentque leges illæ peccatum, cum per eas homines excitarentur ad decipiendum, & ad mala fide, res alienas acquirendum: quare rationabiles non essent, & consequenter non excusarent.

¶ Præterea, nostra assertio verissima est: & manifesta constat ratione, quæ dicitur, naturali lege, in contractibus commutatiuis, à Republica, & hominum moribus, in vtriusque utilitatem institutis, re ipsa, exactam, & summam æqualitatem requiri, ex iustitia commutatiua partis, ad partem: secundum Aristotel. lib. 5. Ethicor. cap. 5. & lib. 1. Polit. c. 6. Quo fit, deceptionem istam, omnino esse, contra virtutem iustitiæ commutatiuæ, quæ in æqualitate consistit: illiusque Paulo antè citati de iure Diuino, & naturali præcepti: Quod tibi non vis, alteri, ne feceris: Siquis igitur ab hoc iustitiæ medio recesserit, declinans in vitium peccat: & ad restitutionem tenetur. Et inde cum valor naturalis rei, validior sit, & perfectioris existentia, secundum speciem, Qui fanecam tritici, communi æstimatione, valentem quinque, & pro hoc precio communiter vendi solitam, pro nouem argenteis venderet, contendens sibi id licere, secundum taxam præsentis Pragmaticæ, peccaret meo iudicio: & ad restitutionem teneretur notabilis huius excessus: siquidem itum fuerit contradictum præceptum, ac æqualitas iustitiæ, in hac specie non seruetur, cum per venditorem exigatur premium excedens valorem mercis, & huiusmodi venditio, plus sit in rem venditoris, quam emptoris: ut notat Conr. d. tract. de contract. 3. par. q. 57. conclus. 1. Ac in vitium notabiliter inclinat.

129 ¶ Vitium vero intelligo, quando læsio, & si intra dimidiam, notabilis esset. Et quæ non paruum causeret detrimentum: (ut in principio huius glorse, & in textu suppositi) secus autem quando modica esset, paucique momenti, quo in casu antedictus venditor non peccaret, & procedere, ac concordari meo genio possent, proxime citati doctores, qui nostræ aduersantur conclusioni. Et ita accipienda est

est ad glosa, verbo, cum multum, in d. c. si cupis, 16. q. 1. quæ dicit in contractibus decipere non esse peccatum: aliàs saluari non potest. Atque etiam concordari potest glosa notab. in 5. hoc ius, 10. quæst. 2. quæ ibi sequitur Archid. & dicit singularem Romanus, in singul. 755. incipien. tuscis, & Bertachin. intracta. de gabelis, 2. par. princip. 8. quæstio. in fine, dum scribit quod licet lex dicat, quod contrahentes possunt se inuicem decipere. Ecclesia tamen, nõ debet rem vendere plurius quam valeat. Ac ita est accipiendum quod tradit Francif. Marcus, in decis. 540. nu. 34. cum seq. part. 1. Et sic intelligenda, & practicanda est communis opinio.

130 ¶ Quæ etiam procedit huiusmodi, (& ex infra dicendis in 3. conclusione) intellecta, non solum, vbi sciens quis in commutationibus proximum inscium, & ignorantem iustum rei valorem lædit, ac decipit, sed etiam si quis bona fide, existimans se iusto precio emere, aut vendere, alterum etiam intra dimidiam læserit: ut exemplo esse potest, illis in vasis argenteis, quæ ab Indijs occidentalibus de Peru, annis proxime elapsis, hic Hispali fuerunt allata, & vendita pro precio, quo vendebatur, tunc argentum purum. Cum tamen illa vasa misturam haberent auri, (ut postea quando conflabantur, apparuit,) quare multo plurius valebant: ut quauis emptores, & venditores, tempore contractus, & traditionis, id ignorarent, & bona fide se iusto precio, & pro eo, quod tunc valebat argentum, emere, & vendere existimarent: qui ea, ita emerunt vasa, restituere venditoribus deberent, quod ratione illius auri, postea reperti, argentum illud magis valebat: ut notant Scotus in 4. sententia. d. dist. 15. quæst. 2. sanct. Antoni. Archiep. Florent. in d. 2. part. tit. 1. cap. 16. §. 3. Conr. de contractibus. d. quæst. 57. Conclus. 5. Caietan. in d. c. 12. Adrian. in d. art. 3. Anton. & Panorm. in d. c. quia plerique, de immuni. Eccles. quorum opinio communis est secundum reuerendiss. Couarru. lib. 2. varia. resol. d. c. 4. pagin. 425. in paruis. Et ea probatur ratione, qua constat, quem ad restitutionem teneri, postquam se proximum læsisse cognouerit: quia rem alienam detinet, inuito domino, & causa detentionis iniuræ, ad restitutionem tenetur.

131 ¶ Sicut is qui bona fide rem aliquam adquisiuit, & habuit ab eo, quem dominum esse existimabat, si nondum completa vsucapione, sciuerit rem illam alienam esse, nec domini consensu sibi traditam, tenetur omnino eam

domino restituere: vel ratione detentionis iniuræ, domino inuito (præsumitur namque semper id contingere domino reuente. l. qui vas, ff. de furtis) vel ratione ipsius rei, quia aliena est: iuxta erudite tradita per Thomam, & Caietan. in 2. 2. quæst. 62. ar. 1. 4. & 6. Et ideo, cum is qui bona fide contraxerit, postmodum cognouerit, re ipsa proximum læsisse, tenebitur ad huius læsionis restitutionem: & compensationem: quadoquidem ad eum peruenit, vel res ipsa empta, vel pecunia, quæ iustum premium excessit. Quod tamen Aretinus, in d. c. cum causa. nu. 12. & Burgenfis, in d. c. dilecti, 5. col. nu. 22. non probant: quia postquam semel dominium sine peccato translatum fuerit, licet superueniat scientia rei alienæ, non fit obligatus restituere:

132 ¶ Assimili præscriptionis semel completæ bona fide, quod si superueniat mala fides, non tenetur quis rem præscriptam restituere: ut est communis opinio, secundum Angel. in l. 1. pen. col. C. de iudic. Imolam, in c. fin. nu. 30. de præscriptio. Felin. in c. vigilanti, nu. 11. eod. tit. Balbum, de præscriptio. 2. part. 3. partis principal. quæst. 9. & eundem Didacum de Couarru. in regul. possessor. dereg. lur. in 6. part. 3. §. 2. quam etiam tenent Thomas, in quodlibet. 12. arti. 4. Conr. de Contract. quæst. 15. conclusio. 3. & 4. Et opinioni Aretini, & Burgenfis subscribere videtur Gometius in d. c. 2. nu. 10. de constitutio. Sed & ipse Burgenfis, in d. nu. 22. testatur huic præscriptionis argumento, responderi non posse.

133 ¶ Quidquid tamen sit, à nostra conclusione recedendum non arbitror. siquidem quando notabilis fit (supra ut aduertimus) intra dimidiam deceptio, re ipsa esse dicatur: quæ & deceptio ex proposito, æquiparatur. l. si quis cum aliter, & ibi, not. Iason, in prin. ff. de verb. obli. l. 2. ff. de doli exceptio. per quæ iura id probat Anchar. in Consil. 39. incipien. pro clariori decisione, & Panormit. in Cõsil. 8. incip. tria ad decisionem. 2. col. & in Consil. 107. incip. quatuor sunt, in 2. dubio, vol. 2. Decius, in Consil. 180. incipien. visa renunciatione, 3. & 4. col. Et licet illa iura communiter doctores intelligant, de deceptioe ultra dimidiam, illud obtinet in foro contentioso, in quo non omnis conscientia, est purganda. quæstio vero nostra est in foro, & puritate conscientia habito respectu, solum ad DEVM, & læsionem proximi, contra cuius voluntatem res retinetur. Ac nemo ambigat illum iniuriam pati in huiusmodi læsione notabili. Quodque illud (cuius

(cuius sæpe meminimus) præceptum Diuinū & naturale, hoc ipsum admoneat, cū ita notabiliter læso fiendum, quod ipse, vice versa, velet lædens, si ita ab alio, vel eodem proximo, in illo læderetur contractu: Et quemadmodum hoc damnum refarciri sibi optaret, pari formi profecto ratione eandem teneatur refarcire læsionem: ne contra æquitatem naturalem durecat, argumen. l. vt vim, cum ibi notatis, ff. de iust. & iure. obidq; collectio non concludat, de foro iudiciali contentioso quanuis Canonico, (supra vt notauimus) ad forum Conscientiæ, in quo veritas quocunq; sit tempore, omnis erroris est correctiua: & in quo lege DE I, non autem lege huius seculi, viuimus. c. filius noster, de testamen. vnde superueniente scientia rei alienæ, induci debet correctio fidei putatiuæ, super falso fundata. d. reg. possessor, & reg. peccati de reg. Iur. in. 6. Quo fit, vt contrariam, in ipsa præscriptione sententiam, & quod superueniente mala fide, teneatur quis rem legime præscriptam restituere, docuerit Panormit. vtriusq; fori peritissimus, in. d. c. quia pleriq; de immu. eccl. Bartol. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, denunciationem. 2. col. Antõ. de Butrio, in. d. c. vigilanti, de præscriptio. Ioan. Andre. in. d. reg. possessor, Petrus Philip. Corne. in consil. 251. incip. in hac consultatione, nu. 4. vol. 3. (qui alios citat) & Frater Gerardus, ac plures Theologi, per Angelum relati, in. d. l. de indic. nu. 59. Summa Rosel. in verbo, præscriptio, & dicit communem opinionem esse Theologorum, Ioannes Banchel, in breuiario sexti libri, in. d. reg. possessor, in fin. quæsti. Sed & Andreas Alciatus, de quinq; pedum præscriptione, nu. 33. & 50. hanc opinionem affirmatiuam, vt restituere teneatur, veriorē esse multis verbis cõtendit. Item dato, quod contraria opinio Negatiua, Paulo ante relata, communior esset, & verior, (quam etiam Scotus tenet in. 4. senten. dist. 15. Archiep. Florent. in. 2. part. princip. suæ summæ Theolog. tit. 1. cap. 7. sanct. Bernard. in dict. lib. de Euangel. æterno, sermone, 37. cap. 1. & c. 3. & 4. Adrian. in suis quæstionibus, & Alij multi per Andre. Tiraquel. id etiam tenentem, citati, de præscriptione. §. 1. glo. 2. ad finem.) Adductum de præscriptione argumentum, super quo Aretin. & Burgensis fundantur, nostræ admodum non refragatur conclusioni, cum solum procedat, in ipsa diutina, & longi temporis præscriptione, bona fide incepta, & completa, perquam funditus abortum est omne ius

eius, contra quem fuit præscriptum: ita vt de cætero qui sic præscripsit, non habeat scientiã rei alienæ, sed suæ, Ita quod iudex, cui directum est rescriptum, vt procedat cum summa æquitate, non possit tollere in vim huius clausulæ, ius, quæsitū præscribenti, per præscriptionem: vt post alios Pet. Rebuf. tradit, in 2. Tomo consil. Regia. tit. de resciss. contract. art. vnic. gl. 19. in fine. reprobata cautela Chafenei, in consuetudinibus Burgund. rubr. des forestz. §. 8. glo. 1. circa finem, quæ iniquū præfidiū est, teste Bal. in. l. 1. C. de præscrip. 30. anno. Socin. in consil. 86. incip. Consilij, col. pen. vol. 1. & in consil. 166. incip. in causa, col. pen. in. 2. vol. & Felin. in rubri. de præscript. col. 2. ideoq; secundum Rebuffum ibidem, in praxi non seruatur.

134 ¶ Nostra quæ assertio, non supponat huiusmodi præscriptionem iam finitam, & lapsum esse cum bona fide, & alijs requisitis tempus, quod ad eam requiritur, quando talis superuenit scientia: & tunc dubium non sit, quim huiusmodi detinens, post quam ciuit alienū, contra conscientiam detineat, cum sciat ad alium pertinere. §. furtiuæ, instit. de vsucap. Quicquid Michael Centifontanus, Conetur, in leg. 63. Tauri, dicens, hodie cum mala fide procedere præscriptionem: cuius dictum omnino falsum est. Et eodem laborat morbo, quod notat Rodericus Suarez, in. l. post rem indicatam, versic. sexto principaliter, ff. de re iudica. quos etiam nouissime carpit, Petrus Nunnus Auendanius, in. 2. parte de exequend. Princip. mandatis, cap. 30. ante nu. 12. bonus est tex. in. c. fin. de præscriptio. ex quo notatur præscriptionem cum mala fide, minime valere in foro Canonico, & ciuili, & probatur, in d. reg. possessor. Nec vlla ratio quæ vera censerī possit, aut rationis nomine digna sit, adduci poterit vnquam, vt ex ea permissum cuiquam sit, rem alienam sibi tempore acquirere, si is malitiam, & culpam in eius possessione habuerit. Alioqui lex Humana tyrannidi, & crimini fomentū daret, quod ab ea alienū ita oportet esse, vt potius malæ fidei possessores puniat, quam defendat.

135 ¶ Vnde nec præscriptio immemorialis temporis, cum mala fide procedit, vt notat glosa verbo, nisi, in. c. 1. de præscriptio. lib. 6. & ibi Francus, col. fin. Angel. Aretinus, in. d. §. furtiuæ, in prin. Anton. Rubeus, in Consil. 13. incipien. viso eleganti consilio, nu. 14. Orlandus de Curte (inter Consilia Calcanei,) Consil. 6. incip. secundum ea. col. pen. Bartholome. de

Vulpis

Vulpis de Soncino, inter Consilia eiusdē Calcanei, Consil. 53. incipien. fons oritur, Angel. in l. qui luminibus, ff. de seruitu. vrb. prædio. Aymon Crauet, in Consil. 146. incip. respondi de iure, nu. 2. Francif. Balb. in. d. trac. præscriptio. 2. part. 3. part. princip. quæst. 6. col. 5. Matheus de Afflict. in decis. 368. incip. in causa nobiliū, nu. 10. Capitius in decisio. 4. col. 7. quorum opinio communis est, secundum Alexand. in leg. cum aliquis, C. de iure deliberan. Et aperta fundatur ratione, quia peccatum non tollitur ex temporis antiquitate, imo peccatum quo antiquius, eo grauius dicitur. c. non debet, in fine, de consang. & affin.

136 ¶ Ideo Dynus, in. d. regul. possessor, nu. 5. scribit, quod ille qui habuit malam fidem tempore possessionis inchoatæ, & continuatæ, nullo temporis tractu, aut continuatione præscribit: etiam si centum annis, vel vltra possessionem continuet: quod probant Panormit. in. c. fin. notab. 1. de constit. Domin. in. c. Sacro sancta, 22. distin. & Felin. in. c. cum nobis, col. 1. de præscriptio. Quicquid Conetur Saly. in. l. 2. nu. 8. C. de seruit. & aqua, Decius in. l. traditionibus, col. 3. C. de pact. & in Consil. 496. incip. in causa domini operarij, nu. 5. & in Consil. 638. incip. Communitas Spedia, nu. 4. Nicola. Boærius, in decisio. 39. nu. 7. asseuerates posse malæ fidei possessorem, rem aliquam tempore immemoriali præscribere malafide, quæ si tanti temporis vis, vitium malæ fidei reinitat: vt opinatur, (licet non iure) Curtius Iunior, in consil. 52. incip. circa controuersiam, 4. col. nu. 11. id sibi astruens, ex Bart. in. l. vltim. C. vnde vi.

137 ¶ Scribente, præsumptionem malæ fidei, tolli, & purgari possessione triginta annorum, quem, quæ plures sequuntur doctores, à Couarru. citati, in. 2. part. d. reg. possessor, §. 8. nu. 3. Qui subiungit, id procedere, etiam si appareat, alium eiusdem rei, fuisse olim antiquiorem possessorem: & possidisse tempore, quo præscribens, eandem propria autoritate fuerit ingressus, esseq; hanc communem opinionem: ex Claudio, nu. 31. & Balbo. 3. part. col. 6. in. l. Celsus, ff. de vsucap. Quæ licet vera sit, solum tamen obtinet in præsumpta mala fide, cuius præsumptio, possessione triginta annorum tollitur. Non autem si probatum sit possessorem, vere malam fidem habuisse: quod in casu, nusquam vitium istud remittitur a possessione. Nec locus in eo erit Bartoli opinionem, quæ re vera de præsumpta mala fide agit, non de vera, vt notat Francif. de Aretio

in consil. 153. incip. consultatio, proposita, col. fin. prope finem, & optime Aymon Crauet, in tracta. de antiquita. tempor. 4. part. versic. materia ista. nu. 20. & sequen. Qui in eadē, 4. parte, versic. absolutis, nu. 59. probat; immemorabile tempus nō inducere iusti tituli præscriptionem: si constet, de titulo vitioso, & in iusto: post Paulum de Castro, (quem ibi citat) in Consil. 424. col. 2. versic. in contrarium facit, part. 2. quia secundum eundem Aymonem, in. d. versic. materia ista, nu. 3. ex hoc vitioso titulo, & iniusto, mala fides apparet. Atq; ideo immemorialis præscriptio, vim propriam amittit, propter malæ fidei vitium. Et ita procedunt, & intelligenda sunt, inuolute tradita per Otalor. in tractat. nobilitat. 3. part. capit. 7. numero. 15. & 16. & in 2. part. 3. princip. nu. 7. Et idem censendum est quoties de initio, & primo titulo constat: cū eo casu, nō de præscriptione immemoriali, sed de titulo, eiusq; viribus, quashabuit, qualq; ex cursu tanti tēporis habere iure possit, agatur

138 ¶ Ex quibus infertur, non bene sibi consistere doctissimum Menchacensem, dum in capi. 5. nu. 10. lib. 1. quæstio. vsu frequen. Carpenis glosam communiter receptam, in. d. reg. possessor, asserit, præscriptionem triginta annorum procedere cum mala fide, & scientia rei alienæ. Quæ opinio, salua tanti viri pace, suspecta est: vt deducitur etiam ex Alexandro, in consil. 99. incip. videtur prima facie, col. 1. vol. 4. Et eodem Menchacen. in libro, de successio. Creatio. §. 10. nu. 33. dum taxans glosam, in. d. c. fin. de præscriptione communiter reprobata, in eo, quod præscriptio tricennalis, de iure ciuili procedit, innuit, non posse præscriptionem cum peccato perfici, sed nequæ etiã inchoari.

139 ¶ Apparetq; inde, veram non esse distinctionem, & differentiam, inter actiones personales, & actiones reales: vt licet actiones reales non possint præscribi, cum mala fide, tamen actiones personales etiam cum mala fide possint præscribi: quam tradit, & tenet Barto. sibi Constans male: in. l. sequitur, §. si viam, ff. de vsucapion. & in. l. 1. eiusdem tituli, & in. l. hæc autem iura, ff. de seruitut. vrb. prædio. Hostien. in summa, de præscriptionibus, rerum immobilium, §. quæ res, col. 1. Romã. in. d. §. si viam. Egidius, de Bellamera, in. d. c. fin. de præscriptio. nu. 6. vbi Felin. in. 1. col. plures alios congerit, & Latius Balbus, in. d. tracta. præscriptio. 2. part. 3. part. princip. quæsti. 13. Decisio Tholosa. 73. Corne. in Consil. 206. incip.

incip. circa thema, vol. 2. & in consil. 296. incip. in præfenti consultatione, vol. 3. Aduersus quos, vrget text. in. d. c. fin. & c. vigilant, de præscriptio. vbi expressim cauetur, actiones personales, ab eo qui scit debitorem se esse, præscribi non posse, non magis quam res corporea, ab eo possessore, qui scit eam esse alienam. Et illæ inibi præscriptiones damnantur, quæ cum peccato mortali procedunt: vt illud euitetur peccatum. Et cum ille, qui scit se alteri debere centum actione personali, habeat semper conscientiam læsam, quod illa quantitas, per eum alteri debetur, & quod teneatur eam aliquando restituere sub peccato mortali, consequens est, non posse hunc præscriptionem cuiuscumq; temporis, se tueri: & a redditione illius debiti se excusare. Vnde actiones personales præscribi non posse a debitore, qui scit se debitorem esse. Nec eas præscriptiones admittendas esse, cuiuscumq; temporis sint, contra præfatos doctores asserunt Anchar. & Francus, in. d. reg. possessor, post glosam, ibi. Alexan. in. d. Consil. 99. col. 2. & in Consil. 102. incipien. visis & ponderatis, ad finem, vol. 1. Anchar. in. Consil. 5. incip. pro par. nu. 6. Francus. Marcus, in. decil. 436. in. 1. part. & Paul. de Castro in. consil. 98. incipien. in causa appellationis, 2. col. nu. 4. par. 2. (vbi testatur dictam decisionem Bartoli communiter reprobari: ipsumq; Bartolum (sibi aduersariū) contrarium tenere, in. l. omnes populi, 3. quæ sit. princip. ff. de iust. & iure.

140. ¶ Et hanc nostram sententiam sequuntur & fatentur communem, Ioan. de Imola, nu. 19. & Felin. col. 2. in. d. c. fin. de præscriptio. idem Imola, in. d. si viā, Balbus in. d. quæst. 13. Ioan. Crotus, in. d. l. omnes populi, conclus. 11. & in l. nemo potest. fol. ante pen. & ibi Ripa, num. 16. de leg. 1. Ludou. Gonetius, in. prin. de action. nu. 68. Hieroni. Gratus, in. respon. 41. incip. quæritur an præscriptio, col. vltim. libr. 1. Menchacen. in. d. §. 10. nu. 29. & post. Matheslan. in. notab. 23. incip. nota quod omnes leges, Fortunius, de vltimo fine vtriusq; iuris, illatio. 2. Ex quorum dictis duo sequuntur. Primum, opinionem glosæ, in. d. c. fin. de præscriptio. tenentis leges Ciuiles, quibus præscriptio cum mala fide permilla est, non esse iure Pontificio sublatas: nec correctas: sed vim legum in foro ciuili, & Laicorū habituras, quoties in iudicium fuerint pro litigantium iure adductæ: ita tamen, vt nihilominus, in animæ iudicio, & in foro Pontificio, teneatur ad restitutionem, qui mala fide præscripsit, omniū

iudicio communiter improbari: Nam ex quo peccatum, ob malam fidem, hac in præscriptione committitur, proculdubio, nec in foro Pontificio, nec in foro Cæsaris, & Seculari, admittenda est: vt est tex. optimus in. d. c. vigilant, & in. c. fin. de præscriptio. & in. c. nouit, de iudic. Secundum, quod statuta Italix, Legesq; Imperiales, de præscribendis actionibus personalibus, ab his qui sciunt, se veros debitores esse, minime valent: nec vim vllam obtinent, ob peccatum, & malam ipsius præscriptoris fidem: quod & Barto. in. d. l. omnes populi, nu. 24. & Balbus, in. d. 2. par. quæst. 14. testantur: communisq; est opinio, huiusmodi (si quæ sint) leges, præscriptionem cum mala fide approbantes, sublatas esse iure Pontificio, ob peccatum euitandum. Nam vbi de peccato vitando agitur, lex secularis cedit, & subijcitur Pontificiæ, quo ad vtrumq; forum: secundum glosam ordinariam, in. d. reg. possessor, quam ibi sequuntur Francus, & doctores, Felin. in. c. 1. col. 8. & in. capit. Ecclesia sanctæ Mariæ, 16. col. de constitutio. & in. c. in causis, 2. col. de testib.

141. ¶ Inter quas, ex iure Cæsareo, ad iudici solent constitutiones, quæ statuerunt, præscriptionem triginta, vel quadraginta annorum, etiā cum mala fide procedere: & vim præscriptoris obtinere. l. si quis emptionis, §. 1. & l. cum notissimi, C. de præscrip. trig. vel quadragin. anno. l. 21. tit. 29. part. 3. quæ in personalibus, & Realibus actionibus loquuntur. Et aliæ, quæ de actionibus tantum personalibus, præscriptione temporis excludendis, tractant, præsertim lex 3. & 4. tit. 13. lib. 3. ordina. Reg. & l. 63. Tauri, quauis posteriores hæc Constitutiones, palam malæ fidei præscriptionem, nec admittant, nec refellat. (Et licet dicta lex 3.) dū respondet, primo decennio actionem personalem tolli, accipiatur, & practicetur communiter, vt actio personalis simplex, absq; iure executionis competens, decem primis annis tollatur, non sic actio personalis, cum iure summaria executionis contingens a qua, licet primo decennio, ius executionis tollatur per. d. l. 3. manet tamen actio personalis salua, in aliud decenium: vt in. d. l. 4. probatur & in. d. l. 63. Tauri, (ita intelligēda) in prima eius parte, vt post Rodericum Suarez, & Couarruu. (ita intellectos,) Fernandus Vasquius Menchacen. annotat in. d. §. 10. de success. creatio. §. 10. nu. 31. qui eos citat.)

142. ¶ Satis est, quo ad institutum nostrum, his Regijs legibus, & cap. 127. Comitiorum Madritiorum

tionū ann. 1528. de mercede famulorū nō exigēda post trienniū, ab eo die quo à famulicio cessarūt: nisi probauerint, intra id triennium, à dominis stipendium petiisse, probatā & receptā esse præscriptionem actionū personalium, quæ raro absq; mala fide potest contingere. Qua propter (ommissis interpretationibus, quæ Adrianus adducit, ad harū legū defensionē, in. 4. sententiarum, tracta. de restitu. tit. de præscrip. & in quodlibet. 6. art. 3.) quæ (vt ex eisdē constat) nō quadrat: cū certissimi iuris sit nō posse constitui præscriptionem, nec procedere cū sciētia rei alienæ, etiā si possessor nullū erimē, nec culpā mortale cōtraxerit, ex eo, quod nō restituit rē, & differre possit eius restitutionem, ex quo sciētia rei alienæ, vel pecuniæ debitæ, impediatur præscriptionem. Quicquid conetur Pauormit. in. d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu. 36. & in. c. quod Clericis, de foro cōpetē. nu. 44. Corneus, in. Consil. 176. incip. ad euidentiā col. 3. vol. 1. & in. Consil. 277. eiusdē initij. vol. 4. Socin. in. Cōsil. 203. incip. capiēdo col. 2. vol. 2. Andre. Tiraquel. in. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nu. 310. C. de reuocā. donatio. Aduersus quos tex. est in. d. c. fin. de præscriptio. vbi, & eos reprobant Imola, col. 21. & Felin. nu. 3. & Couarru. in. c. 9. nu. 5. lib. 1. varia. resol. Et si fatendū sit, Leges Ciuiles, & Seculares permittētes præscriptionem cū mala fide vel actionū realiū, vel personaliū, antiquatas & correctas esse iure Pontificio, ita quidē, vt nec in foro seculari seruandæ sint: Tamen ne præfate Leges Cæsareæ, & Regiæ, omnino antiquatæ, & sublata cēseantur, aut iniquitatis vitio notētur, dici optime posse, per dictas leges seculares, debitores, aut rerū alienarū possessores, minime cōsequi titulū, aut ius ali quod, quibus ex ratione rectæ iustitiæ, liberetur à restitutione eius, quod vel alienū est, vel alteri debetur. Et ita procedit, & accipiendum est quod nouissime Paulo antecitatus Pet. Rebuf. tradit, in. 2. Tomo cōstitutio. Regia. tit. de famulorū Salaris, glo. 10. nu. 8. in materia eiusdem capit. 157. quod non procedit in foro conscientia, quia si Dominus sciat se famulo debere, non est tutus quod ad DEVM quia possessor non præscribit, cum mala fide.

143. ¶ Nā quauis lex humana, hac in specie iudiciali exactionem prohibeat, & repellat, nequaquā tamē ius tribuit possessori, nec debitori, ad rei alienæ acquisitionem: foliq; harū legum decisiones possidētibus, & præscribētibus prodesse, vt in dubio nō probata ab actore mala

eorū fide, præsumatur in foro iudiciali, bona fides: ea quidē præsumptione, quæ sit iuris, & de iure. Nec vllam admittat contrariā probationem, præter Cōfessionem partis, secundū glosam, verbo, priuilegiū, §. dedimus, in authen. de æqualit. dotiū, col. 7. & in. l. in Cōtractibus C. de nō nū. pec. & in. c. 1. de Cōfess. lib. 6. Cynū & alios, in authē. sed iam necesse, C. de donatio. ante nupt. & Roderi. Suarez, in. d. l. post rē iudicatā, versic. sed pulchrū dubiū, nu. 4. fol. (mih) 157. id adducētē ad intellectū leg. §. tit. 8. De las excepciones, lib. 3. ordin. Regia. Et tenentē in. nu. 6. & 12. quod si elapsis decē diebus, pet dict. legē assignatis ad probandū, ille cōtra quē petitur exequutio, deferat iuramentū actori, quod cōpellatur iurare, tam decisorie, quā de calunnia: seq; ita multoties practicasse, & obtinuisse. quod & Felin. tenuit in rubri. de probatio. nu. 6. dicens hanc veram esse declarationem.

144. ¶ Hac inter alias ratione, quod licet via probandi sit præclusa, admittitur probatio per Cōfessionem aduersarij: vt notat glosa, verbo, aduersarij, in. d. c. 1. de Cōfess. & Bal. in Authē. sed nouo iure, pen. col. C. si cert. pet. Sicq; accipiendus est ipse Pet. Rebuf. dum in. d. tracta. de famulorū Salaris, glo. 12. scribit, quod præclusa via agēdi per statutū, si famulus prætenderet vltra tres annos, pecuniam sibi debitā, & super hoc vellet stare iuramento dñi, an plures annos deberet, teneri dñm iurare, quia vult eū facere iudicē & partē, quod est singulare ad intellect. dict. cap. 157. Et ita procedit. glosa singularis, in. l. 1. C. de non nū. pec. & glo. magna, in. l. si ex cautione, eiusdē tituli, dū dicit, quod etiā si debitor renunciasset exceptioni non numeratæ pecuniæ, tamen potest creditori facere positiones, & se iuuare ex confessione eius, quod, & Saly. voluit, in. d. Authen. sed nouo iure fin. col. Sic, & illud Baldi accipiendum est dictū, in. l. eum qui, §. 1. in fin. verb. ff. de iure iurand. quod cum iuramentum nō sit species veræ probationis, sed præsumptionis, vt ibi est casus, licet statutum, vel iudex, repellat veras probationes, tamen nō intelligitur repellere iuramentum: id est probationem, quæ fit per iuramentū. Et ibi respondet ad. §. illo, d. leg. in contractibus, qui casus tamen specialis est: nec ad alios trahendus, facit, quod idem dicit Baldus, in leg. si vnus, §. pactus, pe. colun. ff. de pact. versic. ex prædictis, quandam glosam illius Legis, esse in argumentum ad statuta, quæ dicunt non posse opponi, nisi certas exceptiones, nā

qualibet exceptio apparet p cōfessionē, erit valida, vi cōfessionis: cū cōfessio in iudicio, faciat ius: secus de alijs probationibus. Et in nostra specie, per cōfessionē ipsius dñi debitoris, admittendā esse probationē, Ludo. Romanus probat in Cōsil. 102. incip. super eo. 2. col. nu. 4. Feli. in. c. fin. 5. col. nu. 7. versic. dixit etiā, de præscrip. Hierony. Gratus, in respō. 41. incip. quæritur an pscriptio, 3. col. nu. 28. cū seq. & in respō. 83. incip. pūctus difficultatis, 2. col. nu. 10. lib. 1.

145 ¶ Scribēs etiā, ibi, nu. 11. cōtra præfatā iuris, & de iure præsumptionē, sufficere cōfessionem partis tacitā, & præsumptā: ex Barto. qui hoc singulariter tenet, in. l. absentē, vltim. col. ff. de pœnis, ante. nu. 5. ibi, quia ista ficta cōfessio tollit præsumptionē iuris, & de iure, quæ inducebatur per statutū, a Felino (hoc Latus prosequēte) cū alijs relato, in. c. quāto, 3. col. nu. 3. cū seq. de præsumptio. bonus est tex. l. 2. & ibi Bald. C. de interdīct. mat. l. quoniā, ff. de ijs qui notāt. infam. Et quod tradi solet, cōfessionē fictā, idē operari, quod verā. l. 2. & l. eius qui delatorē, ff. de in reſſi. (& diximus Latus in fundamē. 10. part. 1. prælectio. l. 5. tit. 3. lib. 7. ordina. Reg. nu. 10. cū seq.) vnde cū ex. l. 1. tit. 3. lib. 3. ordin. Reg. Litē nō cōtestans, intra nouē dies, à die qua petitio aduersarij, sibi fuerit intimata, pro cōtumace, & cōfesso, ex huius tēporis lapsu habeatur, (siue vt apud nos recepit praxis) ex partis inculpatione cōfessus, pronūciatur. l. properandū, §. I. C. de iudic. & ibi not. Bald. nu. 4. Huiusmodi quāuis ficta cōfessio, in dictarū legū casu admittatur, aduersus illā, quā inducūt post lapsum terminū præsumptionē iuris, & de iure. Et iudex possit debitorē ita cōtumacē, ac pro cōfesso pronūciatū condēnare: maxime si improbæ infamatus sit conscientiæ: (vt ibi, plenius diximus) Quod etiā procedit, nedū in manifesto, qui dixit se nō venturū cōtumacē, aut in vero, qui apphēsus nō venit. l. vnic. ff. si quis ius dicē. nō obtēp. l. si quis ex aliena, ff. de iudic. l. litigatores, in prin. ff. de arbit. sed, & inficō cōtumace, quæ citationes nō apprehēderūt, in domicilio autē citatus est, qui ex eo dicitur fictus, ad differentiā veri. Et quia ius fingit citationē ad suā peruenisse noticiā per domesticos, & eum per contēptum non venisse: quod tamē vere nō apparet: vt not. dd. in. l. consentaneū, cū Authē. ibi posita. C. quomo. & quā. iud. & Latus Pet. Reb. in. 3. Tom. cōst. Reg. tracta. de cōtuma. & deſſect. art. 10. glo. vn. nu. 7. & 8. cū sequen. Et idē cenſerē, si iussus fuerit verbo à

iudice venire, & nō venerit per. l. 2. C. quomo. & quā. iudex, vbi idē Rebuf. Nec enim videntur iura illa Regia, quæ probationes recipi, aut quod creditor audiatur, negāt post elapsū terminū, partis confessionē excludere: siquidē post cōclusum in causa, probationes quæ omnes renūciatas, renūciatū minime intelligatur partiū confessionibus. l. ampliorē, C. de appellatio. c. cū Ioān. Heremic. de fidē instrumē. not. Bald. in rubri. C. de pbat. 2. col. nu. 5.

146 ¶ Imo quod singularius est, etiā post peremptā instantiā, si pars sit confessā, iudex sententiā ferre potest. Cū per confessionē, factū efficiatur notoriū, & in notorijs nō requiratur iudiciū: vt docet idē Bald. in. l. properandum, C. de Iudic. & singul. Panormit. in. c. cū venerabilis, 6. col. nu. 18. eod. titulo, qui loquitur in terminis statuti, seu legis, 6. tit. 16. lib. 3. ordin. Reg. & voluit Angel. de Aretio, in tract. maleficiorū, in parte comparuerūt dicti inquisiti, nu. 5. versic. Ex quibus inferitur, & ex nostris Frācis. de Auiles, in. c. Prætorū, in forma secretæ syndicationis, in interroga. 49. col. 5. nu. 6 fol. 289.

147 ¶ Nec etiam per paulo ante citatas Leges, quæ post præscriptionem, & lapsum terminū, audientiā negāt excluditur via agēdi per denunciationē Euāgelicā iuxta formā tex. c. nouit, de iudic. secundū eundē Panorm. notab. in. c. fin. 3. col. nu. 9. de præscriptio. dicēte, hanc viam his in casibus remanere: & spectare ad iudicium Ecclesiæ.

148 ¶ Vnde si post finitā præscriptionē legalē, ipse præscribēs fateatur pecuniā solutā nō fuisse, vel rē, possessam, alienā esse, semota præscriptionis vi, licet nō fateatur se habuisse cōscientiā læsam, tēpore præscriptionis, nihilominus, præsumēdū erit, ipsum malā fidē habuisse, & ad restitutionē cōpellendū esset, nisi ab eo bona fides probata fuisset: vel aliqua iusta & vrgēti præsumptione bonæ fidei, contrariā malæ fidei præsumptionē elideret: vt quando is debitor iuste ignorasset, an debitum fuisset solutū, imo crederet solutionē eius interuenisse: quia deſſuncto successit, quæ credit iam soluisse, vel ignorantia hæc processit, ex facto aliās alieno: scilicet ex facto tutoris sui, vel curatoris, aut procuratoris, vel negotiorū gestoris, seu eius, quæ rebus suis præfectum habuisset.

149 ¶ Quibus in casibus, Paulo ante citatæ leges Regiæ procederent, & accipienda sunt quæ Corneus tradit in. dict. Consil. 277. Et quod Menchacensis scribit, in. dict. §. 10. num. 33.

vbi subiūgit, idē intelligi, si nō tā iustā ignoratiæ causam cōuentus habeat: scilicet, quando reuera nō recordatur, vtrū id p̄soluerit, nec ne, dū tamen ignoret, vera quidem, & posita ignorantia, credens solutū: sic enim accipiendū cenſeo. Nec enim Méchacēsis hoc dictū, procedere potest, aut intelligi de ignorantia negatiua, qua quis dubitat solutū ne sit debitum, aut nō: vt deducitur ex Adriano, quod libet. 2. versic. ad secundā, & in. d. 4. sententia. de restit. tit. de præscriptio. & Ioā. de Medina, in. d. C. de restit. q. 10. & 17. Et Couarru. in. d. 2. parte, reg. possessor, §. 7. nu. 3. & 4. Ac, ex cōmuni sententia, quæ negat præscriptionē, à dubitate incipere: quippe qui ita dubitans, bonā fidē non habeat: quicquid Panormi. conetur, in. d. c. fin. de præscriptio. nu. 39. Et Méchacē. dicat, in. d. nu. 33. debitorē tutū esse in conscientia: quando ignorat, debitū nefit, an indebitū. Et ita etiā, intelligēdum est, quod præallegatus Medina tenet, in. d. q. 17. quem citat, & sequitur nouissime Doctor Burgenſis de Paz, in relectio. proxi. Legū Tauri, nu. 406. quod si quis æquilibrium fuerit ambiguus, an rē quā possidet, eius, Petri ve sit, nō constringitur, in conscientia, ipsam Petro tradere, & relinquere, dū tamē cū Petri rē illā esse constiterit, ipse restituere sit prōptus.

150 ¶ Regia quæ itē ciuiliſ hæc procedit præscriptio, etiā cū mala fide, quādo agitur de præscribendo iure exequendi aliquē cōtractū: vt ex forma. d. legis, 63. Taurinæ patet. Nā cum lex. 4. tit. 8. lib. 3. ordina. Regia. tribuat ex maximo priuilegio, illud ius exequēdi contractibus, consequēs est, quod possit eadē lex, ius exequutionis paratæ, auferre post aliquod tēpus, ab eisdē cōtractibus: vt notat nūcupatim Philip. Francus, in. c. 1. ad finē, de præscriptio. lib. 6. & sequitur Frācis. Balb. in. d. tract. præscriptio. 2. part. 3. part. principal. q. 14. Et in harū legū praxi, Roderi. Suarez, in. d. l. post rem iudicatā, firmans in vsu forēsi, ita receptū esse. Et enostris Ioannes Arze de Otało. Pincia nus, in. d. trac. de nobilitate. 3. part. 3. part. prin. cip. cap. 4. nu. 12. scribens ius exequēdi, in causis nobilitatis, præscribi, & omitti, tēpore adiecta lege, 63. diffinito.

151 ¶ Sic etiā, fere eadē ratione, præscriptio actionū personaliū, obtinet, quo ad vtrumq; forū Pontificiū, & Seculare, etiā cū mala fide præscribentis, quoties agitur, de actionibus, à lege Ciuili inductis, & ab initio per eandē legē certo tēpore definitione quadā restrictis: siquidē eadem lex Ciuiliſ, ad illud tēpus eas a

ctiones concessit, ac restrinxit: se cundū Paulū Castrē. in. d. l. sequitur, §. si viā, ff. de vsucapio. Panorm. col. 3. & Felin. col. 2. in. d. c. fin. de præscrip. Balb. in. d. q. 13. Ioann. Crotū, in. d. l. omnes populi, cōclusio. 11. & in. d. l. nemo potest, de leg. 1. Qui loquitur, in actionibus, quāto minoris, & redhibitoria, & similibus, quibus tamē extinctis, ad huc manet obligatio, in Animæ iudicio ad dāni cōpensationē: iuxta distinctionem sanct. Thom. 2. 2. q. 77. art. 4. Maior. in. 4. sentē. distin. 15. q. 40. arti. 3. Siluest. verbo, emptio, quæst. 19. & 20. Conrad. de cōtractib. quæst. 54. Caietan. in. d. arti. 3. & Ioan. de Medina, in. d. lib. de rebus restituēd. q. 34. Et est notandū ad intellectu. l. 65. tit. 5. part. 5. quæ tamē in casu speciali, in quo disponit, procedit, ne aduersetur legi præcedēti, 64. in prima eius parte, quæ contra venditorē scientē serui defectū, actionē de dolo nō excludit: si is qui actionē tēporariā præscripsit, eo, vsus fuerit: & satis deducitur, ex. l. Iulianus, in prin. cip. ff. de actio. empt. & in. l. qui sciens, ff. com. mod. & Panormit. in. c. iniustū, de rerum permuta. & in. c. cū contingat. nu. 24. de iure iurādo. Angelo, & Romano, nu. 28. in. d. l. si quis cū aliter, de verbo. obliga. post Speculator in titu. de emptio, & vēdi. §. nūc videndū, versic. quid si vēditor, & Couarru. in. d. 2. part. regul. possessor, §. n. nu. 5. & sensit Gregorius Lupi, (ita accipiendus) in. d. l. 65. super, verbo. + No podria. + (Sic dicens, in alijs tamē rebus, vel vti pro fundo habente herbā pestilentē, vel aliud vitium in rebus soli, l. 1. ff. eod. l. infundo, & l. si prædiū, C. eod. vel pro tigno, vel libro vitioso, de quibus hic nō loquitur, & pro quibus daretur actio ex empto, forte istæ actiones essent perpetuæ, vt in. l. Iulianus, in prin. ff. de actio. empt. facta distinctione scientiæ, vel ignorantia venditoris. Hactenus, Gregorius, in. d. l. 65.)

152 ¶ Pro cuius etiā intellectu, notādū est, quod si quis egerit redhibitoria, & succubuerit agere potest deinde intra ann. quāto minoris secundū Bald. in. l. pen. 2. col. C. de ædilit. actio. cuius dictū, dicitur singulare, & sequitur Cremēf. in. singu. 164. incip. post sex mēses, & Catellia. Cotta, in memora. dictio. Actio redhibitoria

153 ¶ Expendiq; etiā poterunt, leges præfatæ. seculares, quæ præscriptionē cū mala fide probāt, in actionibus personalibus, & Realibus, aduersus legatariū, in fauorē hæredis, qui scienter potest præscribere rē Titio legatā, tēpore à lege diffinito, nō obstante mala fide: secundū Ancha. in regul. sine possessione, 8. col. nu.

7. in fine, de regul. iuris, in. 6. dicens nouū esse dictū: quē sequūtur Socinus. in cōsi. 2. in fin. v. o. lu. 3. & Balb. in. d. q. 13. & alij plures relati per Antoniū de Fano, in tract. de pignor. 6. part. mēb. 2. nu. 22. Tiraquel. in. d. verbo, reuertatur d. l. si vnquā, nu. 311. de reuocad. dona. Couarru. in. c. 9. nu. 5. lib. 1. varia. resolutio. & Mécha cé. in. d. 10. nu. 38. hāc tamē carpentē sententiā: licet immerito. Nec enim bono (quod ego videā) nititur fundamento: siquidem re vera hęc sit p̄scriptio, quæ nititur negligētia, & ab iectiōe nō petētis, in cuius manu est, rē suā amittere, abijcere, & p̄ derelicto habere. l. 1. & 2. ff. pro derelic. quibus, iuste acquiruntur, res, à domino suo pro derelicto habita. Et ita accipiendus est tex. d. cap. vigilati, dū loquitur de incuria, & segnitie res suas negligētū, & l. sicut, C. de p̄scrip. 30. vel. 40. anno. Sitq; citra rē, dicere, in negāda hac p̄scriptione, quod huiusmodi legatū, ad hāredē pertineat titulo hāreditario, cū re vera is titulus verus sit, super quo fundatur ipsa p̄scriptio: & hęc nō cesset, ob id, quod is adsit titulus: sed potius hac ex anfa, legitime procedat: & cū debita, bonaq; fide. Quicq; si deficeret, p̄scriptioni (vt patet) locus non esset: iuxta omniū communem sententiam.

154 ¶ Secundū quā, etiā falsam esse cōstat Baldi opinionē, in. d. c. si. de p̄scriptio. existimantis, posse p̄scriptionē admitti, etiā si p̄scribens malā fidē habuerit, modo fiat lex, qua statuatur, leges omnes p̄scriptionē aliquā inducentes, habere vicē, & vim cōsensu ipso rū priuatorū, qui legūlatoribus subijciuntur: quia in hac specie, non datur mala fides, propter consensum illius, contra quē p̄scribitur. Siquidē lex, non possit consensum alicuius priuati inducere, vbi, is absit, ac deficiat: Nec possit humana cōstitutio, ex hac fictioe, purgare conscientia, malæ fidei possessoris. Cū sincera fides, nō simulata requiratur. Et ita Ioan. Oldendorpius, in lib. 2. variarū lectionū, tit. de p̄scriptio. ad finē, Bald. eiusq; nouū inuentum, iniquitatis insimulat.

155 ¶ Et ideo (vt ad id vnde digressus sum, redeā) cum bona fides, basis sit, & fundamentū p̄scriptionis, illō, per huiusmodi scientiam rei alienæ, dissoluto, cætera, in ruinā tendūt: (vt videmus, in ædificijs corporeis, & materia libus. l. fin. ff. vnde liber. l. 2. §. si. ff. de donatio. l. adigere, §. quāuis, ff. de iure patrona). Ac reliquū est, hūc qui p̄scribere cœperat, ad restitutionē teneri. Nec ei amplius, in mala fide constituto, p̄scriptionē patrocinari: Authē.

malæ fidei, C. de lōgi tēpor. p̄scriptio. l. Celsus, ff. de vsucapio. l. 2. §. si à pupillo, ff. de vsucap. pro empt. l. cū hāres, ff. de diuer. & tempor. p̄scriptio. l. vn. C. de vsucap. in prin. in sti. eod. l. i. C. de bonis mater. d. c. vigilati, & c. vlti. de p̄scrip. tradit Couarru. in. d. reg. possessor, §. 12. nu. 2. cū sequē. Et ita procedit, & accipienda est lex, 12. tit. 29. part. 3. & meo iudicio, intelligi debet. l. 14. in prin. eiusdem tit. & lib. ne aduerfetur legi nonæ p̄cedēti, eodem titul. & part.

156 ¶ Ex quibus etiā, & per maiorē infertur rationē, idē fore dicendum, quando re ipsa interuenit deceptio, sine aliquo dolo ipsarum partium, cū proposito earū faciendi lucrum: vt talis decipiens, in foro Animæ obligatus ad restitutionē remaneat. Quod & Thomas, Calderin. & Panormit. fatētur per Antonium Burgensem eos sequentē, citati, in dict. c. cum dilecti, §. col. nu. 23. de empt. & vend. quicquid Aretin. cōtrariū velit, in. d. c. cū causa, de testi.

157 ¶ Et idē cenfeo dicendū, quando quis sciētū iustū valorē rei, illā vendiderit carius quā valeat, vel à sciente, eam emerit vilis: secundū Cōrrad. de cōtract. in. d. q. 57. & in sum. eiusdē quæst. dist. 3. post, 14. dictū argumē. 1. & Caiet. in. d. c. 12. quodlib. 16. q. & Reuerēdis. Couarr. in. d. c. 4. nu. 11. versi. superest casus, lib. 2. varia. resolut. Quicquid cōtrariū, & nō bene teneāt Anto. de But. in. c. quiapleriq; de immu. Eccl. Anch. in reg. peccatū, de reg. iur. in. 6. Pantha. Cald. in repet. l. 2. col. 38. versic. 7. & bene est notandū. C. de ref. vēd. & Pet. Rebuf. in. 2. Tom. cōst. Reg. tract. de rescif. cōtract. art. vn. glo. 14. in fine, tenentes, quod si quis emerit à veditore sagace, & astuto, posse, in cōsciētia, rē retinere, etiā si precium sit iniustū, & quod etiā supplere non tenetur.

158 ¶ Omnes tamen conueniunt, etiam in foro exteriori, cōtractum esse rescindendū, vel læsionē tollendā, vbi dolo lædentis, aut decipietis, etiā intra dimidiā cōtigerit: dolo in quā (vt aiūt) ex proposito. l. 1. §. persuadere, ff. de seruo corrup. l. & elegāter, ff. de dolo, dict. l. Iulianus, §. Si veditor, ff. de actionib. empt. Panorm. & Anā. in dicto. c. in ciuitate, de vsuris, Decius, in. c. 1. nu. 18. de cōstitu. Et post glosam cōmuniter receptā, in dict. c. cū dilecti, Fortunius, in. d. illation. 17. Et sensit nouissime Egregius Doct. Gregorius Lup. in glo. vlti. ad fin. in l. fin. tit. vlt. part. 6. subiūgens aliud valde notādū, quod quādo ex aliquibus argumēt. cōstaret de huiusmodi dolo ex proposito, videri quod agere possit deceptus vltra dimidiū iusti

si p̄cij, etiā post quadriēniū iuxta id, quod habetur in. l. 6. tit. 16. part. 7. atq; legē. 4. tit. 7. lib. 5. ord. Reg. disponētē, vt quadriēnio elapso, de ceptus nō audiat, obtinere, dolo aliter nō p̄bato, quā ex quātitate p̄cij, esseq; enim dicendū, quod, & si dolus ex proposito abesset. læsio tamē enormissima cōtingeret, quod ex cederet nimis vltra dimidiū iusti p̄cij, sic de ceptus, etiā elapso quadriēnio audiat. Iuxta dict. l. 6. Neq; in hoc repugnare p̄ælega. l. 4. tit. 7. lib. 5. ordi. Reg. Siquidē illa adiectio, plus vel minus, de qua ipsa lex loquitur, sic absolute dicta, admodicā quātitatē referēda sit, ne dict. l. 4. in hoc presertim corrigat alias leges, maius tēpus huic actioni indulgētis. l. hęc adiectio, ff. de verb. signi. Quod etiā obtinet quāuis veditor renūciasset exceptionibus doli, quod met. caus. ac omni legū auxilio, vt post. dd. in. d. l. si quis cū aliter, & in. d. l. 2. §. ref. vē. Marc. Māt. scribit. in cōst. 82. incip. visis. nu. 15. Et ita p̄cedit, & accipiendū est, quod supra allegat. tradit Otalora, in trac. nobilit. 3. part. 3. par. princip. c. 5. nu. 4. Et facit, quod, & si dolo nō possit pars p̄bare, sufficit re ipsa p̄bari scilicet ex ipsa deceptione. d. l. si quis cū aliter

ff. de verb. oblig. vn de licet dolus in libello allegetur, & postea deceptio p̄betur, ex ipsa deceptione dolus probabitur: vt aduertit no uissime singulariter p̄æfat. Rebuf. in. d. trac. de rescif. cōtra. art. vni. glo. 9. nu. 2. Et ita accipi, & p̄cti. potest quod idē Rebuf. scribit. in. i. tō. cōst. Reg. in trac. de literis obligat. art. 1. glo. 9. nu. 35. de exceptiōe doli, & metus, quod opponi possit cōtra instrumētū. guarētigiū: & docet Feli. in. c. ex parte. 11. fallē. de offi. delega. Et est notādū, ad intelle. l. 4. & 5. ti. 8. lib. 3. Ord. Reg. Quæ etiā p̄cedūt, quāuis res vedita nō extaret, quia tūc agi potest p̄cise, vt suppleatur iustū p̄ciū: secundū Panorm. in specie. d. intelligēdū. in. c. cū dilecti de emp. & vēd. Vbi post Ioā. And. & dd. asserit opinionē cōmunē esse, saltē Canonistarū, & Imol. in. c. cū causa, eod. ti. nu. 19. & Pāthaleō, in. d. l. 2. col. 58. & sequūtur Cremē. in sing. 84. Ripa, in. l. quod te, nu. 11. ff. sicer. Pet. ipse Reb. in. d. art. vn. gl. 15. nu. 24. & testatur seruari in

praxi Carol. Molin. in cōsuet. Parisiē. ti. 1. §. 22. nu. 42. Et ita possunt cōcordari opinionēs cōtrariæ quāuis cōmunes, quas citat Pinellus in 2. par. d. l. 2. nu. 36. & Gometius, de cōtract. c. 2. nu. 22. Et limitāda est lex par. §. 6. ti. 5. par. 5. (Vbi Greg. in cōtrariā videtur inclinasse sententiā) Ac ita accipiendus est Couar. in. c. 4. nu. 14. lib. 2. var. resol. cui post Pinel. accedo: quāuis Pinellus: apud Hispanos subdubitet, in. d. l. 2. ¶ Circa quā, tenēdū etiā est mētī, quod si quis sciēs iustū valorē rei, absq; mēdacio, alia ve p̄suasiōe, eam emerit viliori p̄cio, etiā intra dimidiā, ab ignorāte, quod sit iustū p̄ciū eius rei, cogēdus est, qui sic læsit p̄ximū læsionē ipsam in foro exteriori resarcire: vt notat Carol. Moli. de cōtract. q. 14. num. 173. Et vere (ni fallor) vbi qui scit valorē, itidē scit, alterū eius ignarū esse: quoniā tūc plāe dolo geratur res. Nec potest fraus colore vllō iusto excusari. ¶ Ita vt in foro Canonico, pluribus placueri patribus, deceptū ignorātē, aduersus deceptorē, ex vera sciētia p̄cij, agere posse ad læsionis cōpēsationē, apud iudicē Ecclesiasticū. Panorm. in. d. c. in ciuitate, de vsur. nu. 6. & ibi Anan. nu. 8. Calder. in. c. nauigati, 4. co. eod. ti.

mientras otra cosa no se dize, se ha de entēder, analogamēte. ¶ Y de lo bueno de dar y rescibir. El que de otra suerte, segū dicho es, lo vēdiesse, quebrātaria el dicho derecho natural, y es en culpa. ¶ Yansi tābiē el que reuēdiesse ala tassa, el p̄, que à menos precio ouiesse cōprado, o al mesmo precio, para reuēder, peccaria mortalmēte, por auer quebrāta

Anchar. in. reg. peccatū, nu. 21. de reg. iur. in. 6. idē Panor. in. d. c. cū causa, nu. 4. de testib. & Martinus ab Azpilcueta, Nauarrus in. d. c. no uir, de Iudic. Cor. 9. nu. 79. (Et vid. Quæ in ista materia infra dicemus in. 2. cōclufione, in glosa, super verbo, Costo.)

161 **A**NALOGA MEN te Bart. in. l. fru gē. ff. de verb. sig. Alexand. in. l. triticum, ff. de verbo. obli. & idem Barto. in leg. 1. §. de eo. ff. de aqua pluui. arcē. & Panor. in. c. ex multiplici, de decim. Bertach. in tract. gabell. 2. part. 8. part. princip. q. 11. nu. 17. tex. est in. l. 3. tit. 5. lib. 1. Recopilat. nouæ leg. Reg. ibi: Talq; sea de dar y tomar + Ac omne Analogū per se sumptū stat, p̄ famosiore significatu. Et verbū simpliciter prolātū, intelligitur in potiori, & famosiore significatione. l. 1. §. biduū. ff. quando appell. sit. l. 1. §. in perpetuū, ff. si ager vectig. vel emphyteo. peta. c. cū olim. de testib. c. penult. de sentē. excōmunicat. & post Iasonē, in. §. sed iste, col. penult. nu. 141. instit. de actioni. plura

congerit Hippolit. in. l. de minore. §. plurimū quoq; nu. 104. cū seq. ff. de qua. & in. l. de vno quoq; nu. 2. ff. de re iudic. & in. l. eos, nu. 16. ff. ad. l. Cornel. de falsis, & in cōsi. So. incip. quicū ēta moderatur, nu. 1. cū seq. Decius, in. l. semp in obscuris, nu. 7. ff. de reg. iur. & in cōsi. 522. in cip. in causa, nu. 1. Socin. in cōsi. 304. incip. aliās, vol. 2. col. 1. & nouissime Quintiliā. Mádofius, in. 22. reg. cācella. de vnionib. q. 12. nu. 7. Et argumē. tex. qui id clare decidit, in Pragm. 18. in volū. Prag. in parte Diezmos, ibi, + Limpio, seco, y enxuto, y tal, q̄ sea de dar, y tomar.

DEL. Per Carolum, huius Nominis. V. Imperatorem inuictissimum Hispaniarum, & noui orbis Regē Christianissimū, Mādit. Cōdit. 28. men-

sis Iunij, ann. 1530. Et habetur hodie, post capit. Comitiorum Vallis Oletij, ann. 1548. in quorum capit. 180. extenditur contra conductores reddituum Ecclesiasticorum, & aliorū dominorum panis, ad pecuniam locati. Et tenuit nouissime Doct. Didacus Peretius, Salmātinus studiosus Cathedrarius, admodū mihi familiaris olim condiscipulus, in proæmio Ordinatio. Regiar. 10. quæstion. col. 18. versic. vnde infertur, dicens notandum ad leg. 8. cū sequent. tit. 7. lib. 5. earund. ordin.

164 ¶ Reuendentiū enim cupiditas execrabilis est: omnia, futuri lucri spē, sibi adscribere conantū. Et quorū lucrum turpe est: textus est notabilis, in. c. quicumq; 14. q. 4. secund. Ludou. Roman. in singul. 217. incipiē. fui heri interrogatus, & l. iustissime, §. 1. ff. de ædil. edict. ibi + Nam id genus hominum ad lucrum, vel potius turpiter faciendū, pronius est. + Et in. c. eūtiens. 88. distin. secundū Panormit. in. c. fin. nu. 18. de vsuris. Maximūq; detrimentū popularibus, præsertim pauperibus inferunt. Ideo, horū officiū sordidū, & satis exosum est: Secūd. Tull. li. 1. de offi. & Lucū d̄ Pena, ita cōcludētē in. l. maximā, C. de excusatio. muner. lib. 10.

165 ¶ A quodam Dardano, Dardanarij dicti, qui maxime dabat operam, vt Annona carior fieret emendo omnē quā inuenire posset Anno nā: vt postea solus venderet sicut vellet: teste Accursio, in. l. Annonā, ff. de extraordi. criminib. de quibus tractat Bēuenutus Stracchia, in lib. de mercatore, in tract. de decoctoribus. 7. part. nu. 19. cū quatuor alijs sequētib. Et ideo Parisijs, phibitū fuit pistoribus, ne panes suos

pistores vendāt externis per reuēditores, sed per se ipsos, sub pœna cōfiscationis bonorū. Ne carius panes ab istis reuenditoribus vendantur in Reipub. pernitiē: vt refert Pet. Rebus. in. 2. Tomo cōstitū. Regi. tit. de Mercato. minuta. vendētib. glo. 5. versic. penult. Et in tracta. delit. obligat. art. 1. glo. 1. nu. 45. cū seq. concludit huiusmodi pistores, & debitores ex vēditione rerū comestibiliū, vini, pisciū, ac minutarios vendentes poma, aut alios fructus, & eos recipientes agrossarijs, non iuuari literis dilatorijs, nec moratoria, & soluere cogi sole-

re: sicq; in Curia sapius fuisse iudicatū. Quāq; vituperabiles huiusmodi sint præptores, siue (quos re- ete dixerim præptores, patet a simili, nam omni vitu-

perio dignū esset mēbrū corporis, quod pro sui insatiabilitate, in gluuie, aut superfluitate tantū vsurparet alimēti, quod omnibus alijs mēbris præiudicaret in his quæ eis magis necessaria esēt, sibiq; maiorē arrogaret, & vsurpasset quātitatē, quā illi mēbro necessaria foret. Cū secundū ordinē naturalē, vnū mēbrū paratū sit se exponere proprio periculo, quatenus reliqua mēbra, quorū est maior numerus, & quæ ob multitudinē cēsenture esse ipsum corpus, cōseruētur in esse: vnde tales tanquā pestiferi abscindēdi essent à Republica, sicuti mēbrū prædicto modo se habēs, etiā in arboribus, & plātis abscindēdū esset à corpore naturali, cui est tā dānosum. Est enim summe aduersum iuri naturali, illiusq; sæpe repetito, & valde noto præcepto: Quod tibi nō vis, alteri ne feceris, nec quod tibi nolis, alteri velis. + Et cū tales Dardanarij, mercēs, & victualia pēmat, ceteri ea æconomice emere volētes, nō amplius huiusmodi inueniūt, nisi ab illis p̄emptoribus, qui eos stringūt ad ascēsum præcij, & qui aliās pro lōge minori ea habuissent: qua propter hī præptores per hāc suā huiusmodi præptionē, tenentur satisfacere læsis; quādo eos sciūt: quod si nesciāt, dare debent pauperibus p̄ eis, si tamē eos sciāt, nesciāt tamē quātitatē, in qua quēlibet pximorū læserūt, dēt eā partē quātitatis, in qua credūt eos læsisse: & de reliqua agāt, hoc modo, quod de inceptis in suis eleemosynis intēdāt: quod si sint obligati læsis, in maioribus quam restituerint quod velint illas suas eleemosynas eisdē cedere, in bonū, p̄tāto, in quāto essent eis obliga-

ti: vt

ti: vt annotat notab. Cōrrad. in tract. de contract. q. 67. versic. ex his. Si autem sciret quantitatem, quæ tamen singulas, & innumerabiles cōtinēret minutias, p̄ singulis læsis agat, quod in simili ipse cōsultit Cōrrad. in. d. trac. q. 57. cōclu. 4. horrēdū enim id horū est munus.

166 ¶ Iure q; optimo Paulo ante citata Pragmatica prohibētur; & l. 3. tit. fi. lib. 2. ordina. Reg. ibi, + No lo reuedān. + Et per. l. 4. eiusd. tit. & lib. 1. 8. ibi, + Que no reuendā. + cū duab. legi. sequē. tit. 7. lib. 4. earū dē ordinatio. Et in Pragmat. 48. in vol. Pragm. & per totū tit. 14. lib. 5. cōpilatio. legū. Regiarū. Et in dict. l. Annonā scribitur. + Dardaniorū auaritiæ, obuiā ituna est, tā mandatis, quā constitutionibus, mādati deniq; ita cauetur. Præterea debetis custodire, ne dardanarij vilius mercis sint. Pœna autē in hos varie statuitur. Nā plerunq; si negotiantes sint, negotiatione tantū eis interdicitur: interdū, & relegari solent, humiliores ad opus publicū dari. + Et inde admodū Magnificus dominus Franciscus Egas del Aguila, Licentiatus doctissimus, laudādus Prætor iustitiæ Hispalensis, suiq; territorij, rectissimus, & in munere cui præest, vigilantissimus, & diligentissimus, ann. 1568. cōtra quosdā Gasparē Mendez, natione Lusitanū, Vtrariæ incolā, & Lazarū Mateos, ac Enecum de Garay, Hispalenses indigenas, panis cocti dardanarios, & promercatores, corū illo denunciatos, sententiam protulit; qua eos condēnauit, in pœnam centū verberū, in forma consueta infligendorum, & in exilium trium annorū, à dicta ciuitate, & suo territorio, præcisum: & quod de cætero nullatenus dum viuerent, panē alienū, neq; promercationis ratione vēderent, sub pœna dūcentorum verberum, & exilij duplicati. Quæ licet in se admodum iusta fuerit sentētia, & vt talis in summo dictæ ciuitatis capitalium causarū Prætorio, per admodum Illustres Audientia illius Regiæ, summe commendandos solertissimos, & rectissimos Prætores, in gradu appellationis, vt in plurimū confirmata, quo ad pœnam tamen verberū fuit alterata, & eorum loco, præfati dardanarij fuerunt condemnati, in pœnā verrecundia, more solito infligendæ, cum spiris panis triticej, ad collū positis, quodq; ita, in tribus palis, à solo eleuati, in platea alta sancti Saluatoris, caramidiarētur anullo ferreo ad collum deuincti, per tres horas in publicū stantes spectaculum. Quæ demū fuit exequuta, die Mercurij. 15. mensis Septēbris dicti anni, vbi, & in dictis palis religati, per illas tres

horas ante meridiem steterūt, cū ipsis ad collum spiris, quas reuendere solebāt, in quā rē, singul. & notādus est tex. in. l. Iubemus, C. de defensor. ciuita. in princip. ibi. + Sed eos deprehensos ad iudiciū dirigi cū ipso commissæ fraudis indicio. Ex quo, hodierna dimanauit consuetudo, vt malefactores puniantur cū signo maleficij, secūd. Mōtal. dict. tex. cōmendantem, in. l. 6. tit. 5. lib. 4. for. leg. & Felinus, in additionibus ad principiatū ab abbate opus, in Decretum, 13. col. refert Angelum, dicentē se vidisse rusticos furantes vvas, duci per plateas ad catenā cū vuis ad collum, facit tex. in. c. prouida, de elect. lib. 6. & in. l. defertorē, in prin. ff. de re milit. ibi + Enim eū plecti pœna debere, vbi Facinus admīssum est. Diui verus, & Antoninus rescripserunt. + Et ita in dictis dardanarijs, fuit practicum. Nam in dicto loco, vbi fuerunt positi, facinus illud cōmittebant, pro quo sic fuerunt puniti. Quod hodie contra quasdam librarjas, & obsonatores, qui Annonam hic Hispali grauant, huiusmodi practicum foret: quorum studium eo tendit, vt quæ fauore quæsito emerint, maioribus quam Statutū sit, & ipse emerūt. precijs, reuendant personis priuatis indigētibus, in maximum damnum Reipublicæ.

167 ¶ Ob cuius vbertatem, & penuriam cōmodius regendam, statui potest, ne forenses, & promercatores, ac dardanarij ciuitatis, emāt victualia, donec transeat hora certa, aut dies tertia, prout Hispali, salubriter ordinatū extat. Quod etiam Vtrariæ seruatur, & in multis ciuitatibus, & oppidis, vbi similia habētur, statuta, contra huiusmodi promercatores, & pistores, ac stabularios facta. Quæ omnino, vt seruarentur, magno opere curare fidi exequutores dictæ nostræ ciuitatis, debuissent, nemini parcentes: cū iusta sint, extraditis per Frācis. Marcū, in decil. 540. nu. 44. part. 1. & per Andre. Tiraq. in præfatione de retrac. nu. 14. vt interim ciues possint emere, cum precium rerū vilescat, cessantibus emptoribus. Et tūc precio viliori res emātur, in magnum commodū ciuiū, ex notatis per Ioā. de Platea, in l. septē diebus, C. de erogat. milit. anno. lib. 11. quæ p̄ hac sentētia citat, & sequitur Auēdan. in. l. lib. de exequēd. Princip. māda. c. 19. nu. 35. Et notat Cayet. in. 2. 2. q. 77. arti. 1. dicēs, etiā faciētes monopolij, vt precium p̄ vt volūt imponāt, iniustissimos esse, & ad restitutionē teneri, his, à quibus extorserūt totius summæ excedētis precium, quod valeret, si nō esset huiusmodi monopolij. Et quod dñi cōcedētēs hoc

& reliqui, qui sunt causa, huiusmodi iniustæ acceptionis, ad hanc restitutionem tenentur. Sic & qui monopolia faciunt, quo annona carior fiat, pœna viginti aureorum mulctatur. l.vn.C. de monopol. & alijs pœnis, de quibus in l. 2. titul. 7. part. 5. Quæ etiam punit officiales iniuentes pacta, ne doceant alijs suum officium, & not. Lucas de Pena, in l. fin. C. de legato. lib. 10. Azo. in rubric. tit. de monopol. Corr. de contractib. quæstio. 51. in fine. Et non recipere adiscentem, vel ei non ostendere, sapit monopolium, vt omnium latissime præallega. Petrus Rebuf. ostendit, in d. 2. Tomo, con. titu. Reg. tracta. de Magist. officiorum, & monopol. art. 4. glo. 2. nu. 10. Monopoliumq; committitur, si quis conetur impedire ne aliquis exerceat negociatione vini, aut alterius rei, præter eum. Etiam si in vim rescripti Regij, quia illud rescriptum non valet: quinimo etiã in monopolium incidit. d. l. vn. C. de monopol. secund. eundem Conrad. in dict. q. 51. circa finem. pariq; modo incidunt, qui conventionem faciunt, vt non deferatur frumentum in mercatum, donec suum talis prius vendiderit: teste Socino, in Conf. 272. incip. non profequendo, col. 3. versic. quarto principaliter. 2. vo. Eodemq; modo monopolium committitur in agris non colendis: secundum Alberi. in rubric. C. de monopol. Et in domibus, vel equis non locandis, nisi tali vel magno precio, vel in victualibus, si conueniãt vt augeãtur ex aliqua superuenienti causa: vt aduertit Rebuffus, in d. glo. 2. nu. 12. Item dans arras in emptionem omnium aromatum, seu facari ciuitatis, vt ipse solus vendat carius, cum præciuerit naues ea, aut victualia, seu linthea adducentes submersas, aut captas, monopolium committit. Et potest cogi tempore caristia, vt vedat etiam minus iusto precio. l. 2. §. cum in eadem, ff. ad leg. Rhod. de iactu, secundum Conradum, de contractib. quæst. 65. tenentem etiam idem esse, quando quis emit totum frumentum, vt alij ex eo emant. Et ita monopolium committunt, mercatores, quarumcunq; mercium, nemorum, seu lignorum, conuenientes vt ea non emant, nisi tali precio. Et officiales inter se paciscetes, vt opus ceptum per aliũ, officialis quispiam non impleat: secund. Petr. Rebuf. (quo nuper citauimus loco, ex Budeo in commentarijs linguæ Græcæ, & Alciato, in titu. de Præposit. laborum lib. 12. Et dicente istos hodie per carcerem cogi, vt interdum vidit. Sic etiam dicuntur committere monopolium homines, qui congregati inter se

conspirant, & impediunt, ne aliquis depōnat in tali causa: vt docet Guido Papæ, in consilio. 211. incip. iuxta materiam, col. 1. Subiungens, non solum fieri monopolium, in casibus, in dict. l. vn. conscriptis, verum etiam in qualibet alia illicita congregatione: secundũ Archid. in c. constitutionem, de verborum signific. in. 6. & Innocẽ. in. c. 2. de Scismati. Et vt dicit tex. in. d. leg. vn. §. 1. C. de monopol. Monopolium tunc dicitur, quando illicitæ pactiones concurrunt: aut paciscuntur, vt species diuersorum corporũ negociationis, non minoris quam inter se statuerint venundentur. Quod satis ex cõmuni inter artifices deducetur praxi. Si omnes calligarij, singuliq; calcearij, omnes q; alij opifices, vel artifices, eiusdem sint precij, vnde etiam monopolium, conuentio est plurium mercatorũ, bono obuians publico: vt tradit Felin. in. cap. accedentes, col. 1. de præscript. Quapropter vnus tantum promittens non vendere pannos, monopolium non committit: vt notat Bald. in consil. 445. incip. Titius locauit. 1. vol. Nisi ille mercator æquipolleret pluribus: secund. Rebuf. in dict. glo. 2. nu. 15. argum. l. non tantum, ff. de excus. tutor. & §. Item tria, insti. eod. titu. Est enim Monopolium contra rationem naturalem, quia præcludit viam benefaciendi proximo, & aduersus illud, iam repetitum non semel præceptum. Quod tibi non vis, &c. + Et prouerbio. 3. scribitur. + Noli prohibere benefacere, eum qui potest: sed si vales, ipse benefac. + Est etiam contra vtilitatem publicam, & in perniciem totius corporis mystici, maxime super frumento, & in pane cocto vendendo (vt hic Hispaniã nonnunquam inter panificos, & pistores fit,) quia ad famem, & damnum multorum pertinet. Ideo talia facientes, perpetuo dānnatur exilio, per dict. l. vn. Quæ etiam in fine cauet, primates illius artificij puniri debere quadraginta libris auri, quæ etiam pœna perdict. leg. mulctantur iudices, qui dissimulatione, vel aliã vicio corrupti prædicta monopolia permiserint, & nõ punierint. Et vnde dicatur, & componatur Monopolium, tradit eleganter Conradus, in. d. quæstio. 51. conclusio. fin. Quæ sunt notãda, ad titulum. 14. + De las ligas, y monopodios. lib. 8. recopil. legum Regiarum.

169 ¶ Ita, qui quicquam faciunt, quo Annona carius vendatur, & qui dolo impediunt, quo minus ad ciuitatem deferatur, non solum incurrunt pœnam in foro Dei, sed etiam lege Iulia, de Annona tenentur. l. 2. ff. ad leg. Iul. de Anno.

anno. & etiam puniuntur corporaliter. l. Annonam. ff. de extra ord. crimin. Et not. præalleg. Conradus, in. d. q. 65. conclus. 4. Et puniuntur qui imposturam faciunt: quiq; publice emunt Annonam, vel aliquid aliud, pluris quã valeat: vt ceteri incitentur ad emendum eodem precio, vt Stellionatus rei, secundum intellectum Bartoli, in. l. 3. §. Item si quis, ff. de crimin. Stellion. quem refert, & sequitur, dicens perpetuo esse notandum, Angel. Areti. in. §. fin. in fine, institut. de donatio. subdens contra istos, qui vulgariter dicuntur incantare frumentum, vel mercantias, quod si quis in foro vadit, & de frumento, plus debito offert, vt alij plus emant: vel promittit plus debito, in detrimentum alterius, quod talis committit Stellionatus crimen refert, & sequitur præallegatus Franciscus Marcus, in. d. decif. 540. nu. 39. & 40. Ac Hippolitus Marsilien. in singula. 441. incipien. licet de iure, vbi citat Salycetum, in. l. 1. C. de Episcop. audien. quod illi qui habent curam fertilitatis, possunt statuere, vt nullus emat in foro, vltra duo sextaria grani, vt sic commode omnes habere possint. Et ita, in venditione carniũ, & pisciũ, & aliarum victualium, similia mandata fieri videmus, quæ antedicta ratione valent: & iusta sunt. Hodie tamen, in ciuitate Hispanensi, huiusmodi impostores, vulgo dicti, + Chalanes. + Ex instituto nostri (qui prospere diu uiuat) Illustrissimi domini. D. Francisci Hurtado de Mendoza, Comit. Montis Acuti, Regiæ Maiestatis, Custodis maioris, rectissimi, & vigilantissimi Præfeti vrbi Hispaniæ. in palis quibusdam, in locis publicis, (de eiusdem mandato) positis (vbi tales fiebat imposturæ) ponuntur, anullo ferreo ad collum deuincti, in publicum stantes spectaculum, per certum temporis spatiũ. (quod iam vidi praticari.)

170 ¶ Illud tamen minime ommittã, huius Pragmaticæ mentionem cum fecimus, quod valde conducit ad eius intellectum: quod si quis vsus sui causa, emisset frumentum, aut ordeũ, & postea mutato proposito, illud venderet, non incurrit illius pœnam: vt in simili respondent Guiliel. de cun. & Barto. in. l. cetera, §. fin. numero. 3. ff. de lega. 1. dicentes, quod si statutum sit, in ciuitate, quod nullus emat frumentum, in platea, nisi pro suo victu, quod si quis emit pro suo vsu, & postea mutauit propositum: & illud vendiderit, nonq; conuertit in causam victus, non incidit in pœnam: quia primum propositum fuit bonum, & licitum, bonus est textus, in. l. 1. §. vnde quærit

Offilius, ff. de exerci. actio. vbi, idem tenent Guiliel. Bald. Iacob. de Bel. vis. & Alberi. argumento illius textus, & l. 1. §. illud. ff. de aqua quotid. & æstiu. Et idem Alberi. in. 1. parte statutor. quæstio. 86. & in. 2. part. quæst. 203. Bertachin. in tracta. gabella. 2. part. 8. part. principi. in. 1. quæstio. Alexand. in. d. l. cetera, §. fed, & si quis, & in consil. 7. incipien. viso themate, prope finem, volu. 3. Francisc. de Ripa, in. 2. parte, de remedijs præseruatiuis contra pestem, numero. 111. & 112. cum sequen. Didacus à Castello, in. l. 1. Tauri, fol. 19. col. 1. versic. quod etiam facit, & Andre. Alciatus, in. l. verbo victus sui, ff. de verbo. significa. Et quod primũ propositum sit attendendum, voluit glofa, in l. 2. in prin. ff. si cert. peta. & ibi Paul. de Castro, infert, ad hanc quæstionem. Quam tamen Barto. in. d. §. fin. & Doctores intelligunt, dũ modo cõstet de primo proposito, quod vsus sui causa emerit: aliã præsumitur ab initio habuisse propositum vendendi: per tex. in. l. fed & Iulianus, §. proinde, & §. fed si ab initio, ff. ad. S. C. Macedo. & voluit Bald. in. l. 1. §. ne autem. ff. de exercitor. & Ioan. Bertachin. in tracta. de gabellis. 1. quæst. 2. part. 8. part. principal. Indubio autem præsumendum est, sui victus causa emisse: quia pro reo, præsumptio sit, quod non deliquerit. l. merito, ff. pro socio, regul. estote, de regul. Iuris, & scribit Romanus, in consil. 113. incip. pro decisione. 1. col. numero. 1. duo q; pro hac parte concurrant, fauor nempe rei, ac pro reo præsumptio: quæ aduersæ præsumptioni certe præponderant: vt Panormitan. declarat, in. d. c. cum, p. circa finem, de accusatio.

171 ¶ Quodq; si duæ, hoc in casu, præsumptiones dentur contrariæ, confunduntur tamen, & quæ pro reo est, tanquam fortior, & validior aliam elidit: vt est communis omnium sententia, in. c. accedens, de crimi. falsi, & explicat Marcus Anton. Blancus, in sua praxi, de de defensione reorum, versic. his sic præmissis, 2. col. numero. 5. (in practi. Follerij, pagin. (mihi) 850. In dubio enim præsumi debet, nõ delictum: vt docet Hippolit. in consil. 51. numero. 24. Et cum delictum probatum est dubie, reus debet absolui: secundum Bald. in. l. non solum. §. sciendum. ff. de no. oper. nuncia. quæ probat ibi, Iason col. vltim. dicens, in delictis pro reo præsumi, quod delictum excuset, & voluit idem Baldus, in. l. precibus, §. col. numero. 21. C. de impub. & alijs sublit. (& diximus Latius, in. 1. fundament. part. 1. in respon. de blasphem. numero. 53. cum plurib. sequentib.)

Et profecto, graue satis est, & indecens, vt in re dubia, certa detur sententia: c. graue. ii. quæ sti. 3. Et in re dubia, absolutum non debet esse iudicium, ne veritas offendatur. c. fin. 33. dist. Et promptiores ad liberandum, quam ad cōdennandum, debemus esse. l. Arrianus, ff. de actio. & obliga. Ac æquitas, & si in omnibus, maxime tamen in iure, expectanda est. l. in omnibus quidem, ff. de regul. iuris. ita vt rigori præferatur, l. placuit, C. de iudic. c. fin. de trāfact. l. si tibi, ff. licet. petatur. in req. dubia benignior interpretatio fieri, & sequi debet. l. proxime, ff. de his quæ in testam. delen. l. benignius, ff. de legib. l. si fuerit, in fine, ff. de leg. 3. l. semper in dubijs, ff. de regul. iuris (scripti Larius in. 2. par. Responsi, super privilegio Farfan. nu. 75. cum sequen.)

127. ¶ Hæc in specie, vendentis stabitur iuramento, quod sui victus causa emerit, & non animo reuendendi, ex his quæ notat Ioā. de Imola, in d. l. cætera, §. fin. & Bal. in l. cum proponas, C. de nauit. fœnore, censentes, iuramentum in tali casu, facere plenam probationem: quos refert, & sequitur Hippol. de Marfil. in singul. 86. incip. statutum, & in rubri. de probatio. nu. 145. & Ioan. Fracil. de Ripa, in d. tracta. de remed. præseruati. nu. 109.

128. ¶ Sic etiam, vendens frumentum, quod sibi fuisset datum insolutum, ex causa necessaria quæ fieret à iudice pro exequutione rei iudicatæ, non incidit in pœnam præfatæ Pragmaticæ: ex his, quæ Ioannes de Platea, post alios antiquiores scribit, in l. i. col. 2. de fund. patrimon. lib. ii. Massuerius, tit. de exequutio. & subhast. §. item in precij distributione, ad finē Iason in d. l. cætera, §. fin. col. 2. Mathe. de Af. 175. sicut in tracta. protomixeos, in verbo, licet enim supra diximus, col. 6. versi. sed iuxta prædicta quæro, Fernandus à Loazes, in l. filius familias, §. diui. nu. 228. & nu. 485. de leg. 1. Fabiā. de Mōre Sacti Sab. in tract. de emptio. & vèdi. in. 23. quæstio. 3. quæst. princip. & Decius in cōsil. 160. incip. in causa monasterij, 2. col. Nec enim huiusmodi datio in solutum necessaria comprehenditur in dicta Pragmatica, aut in statutis loquentibus, de venditionibus: vt tenet Alberi. in l. Senatus, in prin. ff. de lega. 1. & in. 2. parte statutor. quæstio. 2. incip. ex prædictis oritur, in prin. & in versic. ex prædictis colligi potest. & in quæstio. 207. incip. in aliquibus ciuitatibus. Romanus in Consil. 107. incipien. circa id de quo quæritur, Ludoui. de Gozadin. in Consil. 103. incipien. videtur, col. pen. nu. 21. cum multis alijs, à Nicolao Boærio con-

gestis in cōsuetudinibus Biturigū, tit. de retractu, §. 3. Et ideo secūd. eundē Alberi. ibi, hoc in casu retractui locus non est, quem citat & sequitur Ioan. de Platea in d. l. i. de fundis patrimon. col. pen. versic. item est argum. hæc lex. à Montaluo, licet corrupte citatus in leg. 13. titulo. 10. lib. 3. fori leg. Et ita accipiendum est, & procedit, quod scribit Bonifacius, in tract. maleficio. in rubri. quid sit accusatio. num. 89. quod stante statuto, quod nullus vèdat equū sub certa pœna, in eam nō incidit dans equū in solutum creditori suo, quem citat & sequitur Hippol. Bona cosa, in suo tracta. equorū. q. 27. Nam cum à iudice datur, in causam iudicati, vix ita reperies appellari, sed potius addicere creditori. l. à diuo pio, §. si pignora, (& sæpe alibi in eadem lege) ff. de iudic. & an notat Alexander, in Consil. 52. incip. viso themate, & statutis, col. i. vol. i.

129. ¶ Secus autem si datio frumenti in solutum voluntaria sit, cum tunc vicem vèditionis obineat. l. si prædiū, C. de euictionib. & ibi not. Ioan. Faber, & nouissime Francif. Serra (ita accipiendus) in su. allegatio. pro. d. Ioan. de la Nuça. nu. 274. & Alberi. l. eleganter, in prin. ff. de pigno. action. l. fin. ff. ex quib. caus. in posse. eat. l. si plus, versic. & si iussu, ff. de euictio. l. Senatus, in prin. ff. de lega. 1. vbi probatur, & hoc procedere in cōstitutione pœnali, & hoc ibi annotant ipse Alberi. & Iason, in. 5. notabil. qui eam legem legunt, cum. d. §. fin. l. cætera, & idem Alberi. in dict. q. 2. part. 2. statuto. & And. de Barulo, in d. l. i. C. de fund. patrimon. lib. ii.

130. ¶ Et quod hæc, venditio appelletur, probatur in l. in numerationibus, ff. de solution. & in alijs iuribus, per quæ, quam plures id notant (ita intelligendi) doctores, quos citat (in quæstione de retractu, an habeat locū in datione in solutum,) Andre. Tiraquel. in lib. de retractu, tit. 1. §. 1. glo. 14. nu. 2. vsq; ad nu. 5. Dū modo frumentum, datum fuerit in solutum pro pecunia: Cum hoc casu, quædam sit emptio: Nam si in alterius speciei debitæ solutū daretur, & non pecuniæ debitæ, nihil esset, quo ad venditionem accederet: & Pragmaticæ præfatæ locus nō esset, vt per glosam, Cynum, Barto. Baldum, & alios. in l. libera, C. de senten. & interlocution. om. iudi. glo. in l. si quis aliam, & ibi Barto. (qui id optime declarat) col. 1. ff. de solutio. dicens quod cum soluitur species, pro specie, est quædam permutatio: sed quando soluitur species, pro pecunia, est quædam emptio. & notat Bologninus, expres-

expressim hanc differentiam faciens, in Consil. 25. incip. in amplissimo, col. 4. versi. plus voluit, & Aristoteles, in prin. lib. 4. Ethicorum, pecunias appellat res omnes, quarum æstimatio ponderatur nummo. Sequitur ergo ex prædictis, licite quem, etiam in foro conscientie, posse vendere frumentum, quod causa sui victus antea comparauerat, sibi cum superfit, vel alia iusta ratione. Nec enim hoc in casu, antecitata Pragmatica, contra Promeratores frumeti facta, locum habet: quod ex eius præfatione maxime colligitur: cuius ibidem assignata ratio, (quæ solum respicit personas, quæ pro viuendi modo id sibi principale assumunt officium promercandi, & reuendendi, frumentum, ordeum, & Typham:) finalis eiusdem legis censetur: & Legislatoris declarat mentem, & dispositionem eius, restringit, qua q; cessante, & ipsa lex cessat: (vt Larius notauimus supra, in glo. 3. super verbo Cobdicia) bonus est textus, in l. quemadmodum, §. fin. ff. ad legem Acquil. vbi verba apposita, in principio dispositionis, intelliguntur repetita, in fine ipsius, (& ibi Late Florianus.) facit text. in l. Seix, §. Caio, ff. de fundo instruct. vbi glosa ponit concordan.

176. ¶ Et quod dici solet, verba respondentis, referri debere, ad omnes qualitates in interrogatione positas. §. præterea, instit. de inutilib. stipulatio l. Titia, §. idem respondit, ff. de verbo. oblig. l. i. C. de diuers. rescript. l. si defensor. §. qui interrogatus, ff. de interroga. actio. (& diximus supra in fine, eiusdem glosæ. 3.)

177. ¶ Sic inde fit, ciuitatem posse reuendere frumentum, cum sibi superfit, vel speratur abundantia, quod pro necessitate cauenda comparauerat: (vt supra in. 1. huius conclusionis glosa notauimus) Et ex eodem (vt aiunt) fonte, pistores, ac panifici, caupones, & stabularij, reuendere impune possunt frumentum quod sibi superesset.

178. ¶ Quorum, postquam meminimus, præterire nolui, in nostrā harum Pragmaticarū specie, quod consultus heri, (nec citra re, & materiam) respondi præmissa magna frumenti egestate, quæ panificos hos, Vtrariæ, vbi degunt, præmebat. Adeo vt hoc Nouēbris mense, ann. 1567. multæ viduæ, & ex eis personæ miserabiles, (quæ alium officium non habet, quam vnam tritici Fanecam beneficiandi, ex cuius micis, quæ cadunt de mēsa, vbi id exercent officium, alūt se, & suos misellos filios,) id ad emendum non inueniant, nec sibi liceat pro eo comparando, secedere in longinquas

partes, posse & debere præfatum illustrissimum Comitem, Hispalensem Præfectum, licentiam de iure dare, durante hac necessitate, eisdem panificis, (pro vt me patrocinante dedit) vt frumentum per eosdem, aliūde emptum, & suis expensis Vtrariæ aduectum, distribuant sua autoritate, inter ipsas viduas, & miserabiles personas panificas, pro rata precij per emptores hos, soluti, & expensarum leucarum, secundum testimonia locorum, vnde illud emerunt, ad faciendum panem pro sua, & eiusdem ciuitatis sustentatione. Tum quia Pragmaticæ hæc Regiæ, hoc non prohibeant, quæ solum dicta testimonia exigunt: Et quantum disponant, exhibenda esse, deputatis ad id personis, ea vt videant, quæ de ordinario, apud horreum stant publicum, non ideo inferunt, frumentum illud, necessario in dicto horreo reponendum, aut deferendum. Maxime cum id pro expedito, in hac egestate panifici prædicti habeant, quod postquam illuc frumentum intulerint, etiā sibi, non fore tutos, aut prouidos, suæ vt consulant necessitati, quippe quod in dictum inferunt horreum, diuidendum sit ad libitum, & dispositionem deputatorum, qui nullo fere bono ordine seruato, solent (vt volunt) frumentum, quod ibidem adducitur, inter personas diuites, fauore q; abundantes, distribuere: pauperibus, & ipsis panificis neglectis. Tum etiam quod ratione dictæ publicæ utilitatis, (vt in glosa prima huius conclusionis primæ, adduximus) & vt hi panifici inuidentur de longe, & vndiquæ panem portare, ac personæ illæ panificæ, eum beneficent in magnum huius ciuitatis, & totius Reipublicæ cōmeatum, diutalis durat egestas, discedendum sit à regulis earundem Pragmaticarum, modo earū principale intentum, & dispositio, quo ad precij obseruetur: argument. leg. si ita vulneratus, §. penult. ff. ad leg. Acquil. & leg. quod Reipublicæ, ff. de iniurijs. Quæ (vt ex eis constat) panificos hos, & alios publico bono, & omnium commodo, & comœtati populorum studentes, & deseruientes, non arcent, sed potius fouent: quodq; damnum non patiantur curant, ac summo opere intendunt. Et patet ex verbis dictæ Pragmaticæ contra promeratores Latæ, ibi. + Y porque nuestra merced y voluntad no es de impedir ni estoruar por esta nuestra Carta el Comercio y tracto de nuestros Reynos, + & ibi, + No se entienda ni estienda à los recueros, ni tragineros, ni otras personas que tienen por tracto y costumbre de lle-

de lleuar mercaderias de vnas partes à otras y en retorno dellas cópran pan para lo tornar à vender, y à los que compraren pan para lo lleuar à véder de vnos lugares à otros, para la prouision y bastecimiento dellos. Et in declaratione præsentis Pragmaticæ. Por q̄ los tragineros y otras personas que lo han de traer siendo obligados à lo véder à la tasa, y comprando lo à el mesmo precio, no lo traerian si no se les pagasse, y diesse lo q̄ pareciesse justo por el camino, y porte. Solúq; per dictas Pragmaticas prohibeatur promer catores alij, qui frumentum, & res alias comparant, vt integras, & immutatas vendendo, lucrentur: quippe qui hi sint, quos de templo Dominus eiecit: secundum Ioannem Chrysostomum, super illud Mathe. 21. citatum, in. d. c. eijciens, 88. distin.

179 ¶ Dicentem non ita eos esse, (qui vt hi panifici) rem comparant, non vt ita integram, & immutatam vendat: sed vt materia sibi sit, in de aliquid operandi. Hi namq; negotiatores non sunt, nec promer catores: vt post alios scribit, Pet. Rebuf. in. d. 2. Tom. Ordin. Reg. titul. de mercator. minutatim vendent. nu. 25. & num. 22. & Bertach. in tract. gabel. 7. part. princip. quæst. 7. nu. 11. Et inde. ¶ Quicumq; tempore melsis, vel vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem, comparat annonã, vel vinũ, verbi gratia, de duobus nummis cõparat modium vnum, & seruat, vsq; dum vendatur, denarijs quatuor, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus. c. quicumq; 14. quæstio. 4. & explicat nouissime Beuenutus straccha in part. 1. tracta. de mercat. nu. 34. cum sequẽ. & Ioan. de Medina, in Codice de restitu. quæstio. 31. versic. alia est negotiatio, cum versicu. sequen. & Guido Pap. in tract. de vsuris, num. 22. dicens etiam (post Raym. per eum ibi citatum) quod grauius in hoc peccat clerici, quã laici. Facit. c. quoniam, ead. caus. & quæstio.

180 ¶ Nisi quando quis intendit vendere immutatam (vt supra proxime notauimus ex dicto. c. eijciens.) Mutatio autem fit, loco, & tempore, ac forma: secundum Sanctum Thomã, in. 2. 2. quæstio. 77. arti. 4. Et vendere minutatim, quod emptum est in vniuerso, mutatio quædam est: ex mente Ioannis Maioris, in. 4. distin. 15. quæst. 41. argumen. 4. & tenet Cõrr. in. d. tracta. de contract. quæstio. 65. cõclusio. 2. vbi ponit sex casus, in quibus potest excusari ad huc, ad reuendendum emens. Et in. 3. cõclus. versic. ex his, scribit idem esse, quando emptor emit ad nullum lucrũ suo marsupio pri-

uato, vel etiam publico fisco Reipublicæ applicandum, intendens sustentationem solum communitatis, cum tunc gerat negotiũ, quasi pater familias respectu familiæ (vt patet de Ioseph. Genes. 41.) vel etiam cum emptor hoc facit, ob lucrum applicandum dicto Reipublicæ fisco, licet non applicandum suo priuato marsupio: vt pleriq; Consules & Rectores ciuitatum, vel communicatum faciunt, qui talia emunt, partim vt succurrant incolis suis tempore indigentia, & partim vt quæ inde lucrabuntur, applicent communi fisco Regentia communitatis. Dum tamen non intendat principaliter, nec secundario lucrum ex huiusmodi emptione, & pro bono Reipublicæ fiat, ad eius subleuandã necessitatem. Alio qui enim minime liceret, cum tunc nõ essent pij patres, sed vitrici dum volunt impinguare caput, scilicet potestatem Regitiuam in suo fisco, cum damno, & maceratione membrorum, quorum vtilitati, & sustentationi intendere debent.

181 ¶ Vel nisi quãdo quis emeret vidualia, cum abundat, vt seruet illa in tempus necessitatis, ad publicã necessitatem subleuandã, & prouidendam: secundum Innocen. in. c. 1. ne cleric. vel Monach. & Cardin. in Clement. 1. quæst. 12. de vsuris. Idem, si ad eleemosynam pauperum, vel sui, & suæ familiæ honestam sustentationem, emisset, dũmodo ob hanc emptionem, non intendatur, nec sequatur Caristia: secundum Archiepiscop. Florentin. in. 2. parte suæ Summ. Theologi. tit. 1. cap. 23. §. 16. (vbi bene loquitur.) Et ita accipiendus est Nauarrus, in suo Manuali Confessorum, cap. 23. nu. 92. facit lex. 2. cum glosa, ff. de nundinis. Quæ sunt notanda ad intellectum cap. 49. Comitiorum Madriciorum ann. 1552. & Petitionis, Comitiorum Vallis Oleti, anni, 1555. & ad explicationem & declarationem illius, (hac in tempestate) notandi tex. Prouerb. 11. capit. ¶ Qui abscondit frumenta maledicetur in populis, benedictio autẽ super caput vendentiũ. ¶ Et ita procedit resolutio, quam (post. S. Thom. in. d. q. 77. & Alexan. de Ales, in. 2. part. q. 50. membro. 1. & Anton. Archiep. Florent. in. d. 2. part. tit. 8. cap. 3. §. fin. Gabriel. in. 4. sententia. dist. 15. quæ. 10. argum. 3. dubio. 2. sum. Syluest. in. ver. emptio. §. 10. Anchar. in. c. 1. de vsuris lib. 6. & Guid. Pap. in. d. nu. 22. Pauor. in. cap. fin. extra eod. ti. & in. d. c. 1. ne cleri vel monach.) tradit nouissime Hieronymus Curiel, in. q. 9. part. 3. part. 1. tracta. de vsurarijs, & eorum pœnis, dicens quod si ille qui emit tales merces, emit ad su-

ad suum vsũ, & commodum & non ad vendendum, & tempore procedente, non indiget eis, & vult eas vendere precio currenti tempore venditionis, licet sit maius precium, quã emit eas, cum tunc precium mutetur, & crescat ratione Cursus, & mutationis temporis, posse licite eas vendere. Et quod antedicti casus procedunt, dum tamen mercatores isti non ponant principaliter spem in lucro, neq; appetant lucrum, quasi finem, sed quasi stipendium sui laboris, & lucrum sit moderatum, secundum præallegat. Thom. in. d. q. 77. ar. 4. & tenuit (ita accipiendus) Francisc. Marcus in. 1. part. decision. parlamen. Delphina. decisio. 540. nu. 43. vbi. nu. 44. meminit glosa illius egregia, in. l. nulli, C. de erogatio. militar. ann. lib. 12. quæ notat illum tex. contra creditores rusticorum, qui tempore fertilitatis, & abundantia, differunt studiose petere blada eis debita, & expectat tempus Caristia, vt habeat

precium bladorum (vt faciebat quidam Albertus Calui) quod hoc facere non possint, & post Bart. & Ioã. de Plat. ibi, Bal. ad id not. in. l. non dubium, §. col. nu. 10. C. de legib. & in. l. acceptam, 12. q. C. de vsur. & in. l. fideicommissa, §. si rem, ff. de lega. 3. Et in. d. l. non dubium nu. 10. ipse Bal. hanc appellat fraudem, quæ craftinandõ committitur, quæ creditori non patrocinator, neq; ex ea debet commodum reportare, argumen. eorum (quæ dicemus infra in. 5. conclusio. in glo. super verbo ¶ Estrãgeros. nu. 126. Quod tamen intelligendum est, nisi mora ex parte debitorum præcesserit. argu. l. mora, ff. sol. mat. l. vinum & l. quod te mihi, ff. si cert. peta. & not. nuncupatum Bart. in proprijs terminis, in lege libertis quos. §. manumissis. nu. 2. ff. de aliment. & cib. legatis, quod iam habui in facto, & dedit mihi honorem.

EX SECUNDA CON-

clusionem sequent.

Argumentum à contrario sensu, in iure validissimum est. num. 1.

Contrariorum uno cognito, cognoscitur & reliquum & contrariorum eadem est disciplina. num. 2.

Contrariorum, licet vis sit contraria, non tamen contrarium eius quod in uno constituitur, in altero, est statuendum. ibidem.

Antecedenti concessio, conceditur & consequens. num. 3.

Pragmatica Taxa Panis, quibus transgressor, penam eius temporalem incurrit. num. 4.

Forum exterius, ab interiori distare, aperta ratione probatur: cum in foro exteriori fraudes fieri possint, in interiori autem minime. ibidem.

Forum conscientie, est boni, & equi conuincti forum, & in eo, de omnibus confitenti creditur: & est tribunal veritatis, & non fictionis. num. 5.

Vendens maiori precio quam à Pragmatica taxato, ex contemptu, aut sine rationabili causa, ultra penam in ea contentam, reus est peccati, & aliquando obnoxius restitutioni superadditionis excessus. num. 6.

Contemptus proprie dicitur, quando voluntarie quis non vult se subicere superioris statuto: non autem quando ex negligentia. num. 7.

Leuius transgressio, que fit ex causa non ex toto sufficiente, peccatum est veniale: secundum Caicta num. ibidem.

Fruentum, ultra taxatum à Pragmatica precium, vendi potest, iuxta expensas in trinfecas que venditoribus confitent, in foro conscientie: & quomodo id procedat ex Legislatoris intentione, & qua ratione non meminerit harum expensarum, in eadem Pragmatica, ubi aliarum meminit. num. 8.

Ratio eadem in pluribus casibus, omnes decedit casus, non quidem per extensionem, sed verius per tacitam dispositionem. num. 9.

Ommissi, & expressi, idem est ius, quando in utroque, eadem est Ratio. num. 10.

Dominicus à Soto, laudatur. num. 11.

Subdito cui palam liquet, occurrenti in casu, non esse mentem legis, ut seruetur, licet facere contra legem: quoniam illa est legis mens. Et qua ratione, id procedat. ibidem.

Contra legem licet facere quantum Recte positam si in euentibus particularibus, contra ius nature sit. num. 12.

Vtilitate pro communi in ductum, non debet esse magis in grauenen unius, quam alterius. ibidem.

Leges etiam que sunt recte posite in aliquibus casibus deficiunt, in quibus si seruantur, essent contra ius nature. num. 13.

Statutum contrarium equitati naturali, est irrationabile. ibidem.

Legum obedientia à primordio generis Humani limitata esse intelligitur, quatenus utilitas & honestas ipsorum subiectorum deponit, & non ultra. num. 14.

Legitimus onus non reijcitur, quando filius vilis est onus non reijci. num. 15.

Filii ex hereditate, sine iusta causa facta, testamentum patris non vitiat, quando ob utilitatem fieret ex hereditate. num. 16.

Inducta in alicuius utilitatem, conuerti non debent in eius lesionem. ibidem.

Potestas tam Principum, quam populorum, in suos ciues, vel subditos, sui natura, restricta, & limitata esse intelligitur. num. 17.

Lex, non aliter legis vim, & potestatem habet, ciuesque, aut subditos obligat, quam si utilis eis sit. num. 18.

Lex nociva, quando nocet, non valet. ibidem.

Dispositio omnis, restringitur, ex mente & sententia agentium, & concedentium, & ad eius mensuram redigitur. num. 19.

Voluntas primum locum tenet in omni dispositione, sequentem verisimilitudo, ultimum verba. num. 20.

Homines omnes, iure nature, & gentium, uti solent, & debent. num. 21.

Inferior, non potest infringere ius superioris, ibidem.

Specialia duo, concurrere non possunt, nec debent, in eo

in eodem subiecto. num. 22.

Venditor licite potest in precium rei, ducere damnum, quod ex venditione accipit: ita ut non solum res aestimetur quantum in se erat, verum & quantum venditori constabat. num. 23.

Venditor, iure potest se seruare incolumem, de dano etiam emergenti. num. 24.

Leges humane, debent esse tolerabiles, atque ad hominum imbecillitatem, à commodate, quas, etiā illi qui non sint adeo virtute progressi, ferre possint. num. 25.

Dominici à Soto Doctrina, explicatur. Et nostre conclusioni non solum non contraria, sed conformis ostenditur: aduersus plurimorum sententiam. Et pro hac noua consideratione, idē Soto, citatur: & multae leges expenduntur. num. 26.

Restitutio saepe conceditur ad damnum vitandū, non ad lucrum captandum. num. 27.

Mutui in contractu, permittitur est aliquid ultra sortem capere, ob laborem creditoris, & expensarum ratione. num. 28.

Obedientiam quis debet Potestatibus, nisi iure aliquo Diuino, aut naturali excusetur. num. 29.

Congregationis Theologorum, in Cœnobio Domini cano Diui Pauli Hispanensi, mentio fit. & qui fuerunt, qui interfuerunt pro presentis Pragmaticæ dubiorum quorundam in foro Conscientie, explanatione, memorantur. num. 30.

Frater Dionysius de Sanctis, Dominicani ordinis Beticæ prouinciæ Prouincialis laudatur. ibidem.

Frater Umberto de Villalam, Magister in sacra Theologia prior Cœnobij Paulini, laudatur. ibidem.

Frater Ioannes de Spinoza Dominicanus, Magister in sacra Theologia, Commendatur. ibidem.

Fratres, Ioannes de Burgoa, Hieronymus de Mendocça, Gregorius de Casuella, & Thomas Duram, in sacra Theologia Magistri, dominicani instituti, laudantur. ibidem.

Frater Franciscus de Sancta Cruz, Magister in sacra Theologia, eius Lector, & Collega in Collegio Dominicano diui Thomae Hispanensi, laudatur. ibidem.

Gonsalus Aemilianus Doctor, Administrator Hospitalis. & Del Cardenal. Hispanensis, & librorum omnium strenuissimus censor, laudatur. ibidem.

Lex cessat pro ea parte, pro qua eius Ratio cessat. num. 31.

Constitutio, continens aliquid non propter se prin-

cipaliter, sed ad aliquem finem, non illaqueat transgressores ad penam, si finis ad quem principaliter tendit constitutio, non violatur. num. 32. Etiam respectu peccati mortalis, dummodo non fiat ex contemptu. ibidem.

Lex, que presumptionem præ se fert, non habet locum in foro poli. num. 33.

Lex manet, quando una eius causa manet, quavis alia eiusdem particularis cesserit. num. 34.

Dominus Antonius de Padilla, Regius in Senatu supremo Consiliarius, laudatur. ibidem.

Leges & præcepta data ad aliquem particularem finem, cessant, earum causa cessante. num. 35.

Frater Ioannes Ochoa Dominicanus, Magister in sacra Theologia, Prior perpetuus Cœnobij sancte Mariæ Montis Syon, Hispanensis, laudatur. ibidem.

Precium iustum est, ut non solum respiciatur ad rem que venditur, sed ad damnum, quod ex venditione incurritur. num. 36.

Venditor, potest licite vendere rem plus iusto precio, respectu precij communis, si illam rem Cariorum habet precio communi, pro aliquo particulari interesse. num. 37.

Vendens rem plus iusto precio, si mentiatur affirmando illud esse iustum precium, propter quod emens persuasus, tali emit precio, ad restitutionem tenetur, non solum in foro Animæ, sed etiam in foro Contentioso, per actionem de dolo, vel ex ipso contractu. num. 38.

Dolum committit, qui mentitur ad lucrum suum in damnum alterius: & tenetur propter dolum ipsum. ibidem.

Doloso optio non datur, ad iustum precium supplendum, vel rem ipsam restituendum, quoties lesio ultra dimidium contingit, vel intra, dolo ex proposito. Et quomodo id procedat, & intelligatur. num. 39.

Agere potest deceptus etiam intra iusti precij dimidium, ad rescissionem estimationis Rerum dotalium. num. 40.

Lex. tit. 11. part. 4. citatur. & de eius intellectu & vera contextura, ne aduersetur alijs legibus: contra Gregorium Lupi. num. 41.

Leges, 4. tit. 7. lib. 5. ordin. Regia. & 56. tit. 5. part. 5. citantur & explicantur. ibidem. Cum. l. 62. eod. tit. 5. part. 5.

Venditor volens in precio ultra ascendere, aut emptor descendere, causam aliquam aquam, & iustam assignare debet. num. 42.

¶ *Causa iusta ascendendi, vel descendendi in precio est, cum qui ad alterius instantiam emit aut vendit, se in leuam seruare, si forte aliquod damni interesse, vel cessantis lucri, inde patiat, nu. 43.*
 ¶ *Venditor iuste tanti vendit, quanti sibi valebat, quando emptor sciens, & prudens, cum illo onere rem emere contenderit. nu. 44.*
 ¶ *Ius naturale in lege, & in Euangelio continetur & eius principium, peccatum euitat. nu. 45.*
 ¶ *Differentia non datur, inter forum conscientie, & ius civile, quando iure naturali iudicatur. nu. 46.*
 ¶ *Iustitia que a principijs naturalibus procedit, semper est una, & tota sibi constat: ac consentit: & immutabilis est. Et eius sator est DEVS: Nec alia est Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia post hac, nec per populum, vel Senatum ab hac solui possunt. nu. 47.*
 ¶ *Observanda sunt in foro civili, pro ut in foro conscientie, quæ Ratio naturalis demonstrat. ibidem.*
 ¶ *Ius naturale perfectius est, legibus positivis, ibidem.*
 ¶ *DEI voluntati conformia sunt, quæ iure naturali consistunt. nu. 48.*
 ¶ *Ius naturale, Et Diuinum, inter se differunt, & quæ genus, & species, Nec si leg. vel Princip. secula. præcepto, ius Natu. aut Diuin. repetitum sit, nõ desinit esse ius Natu. aut Diuin. nec efficitur. inuicem. nu. 49.*
 ¶ *Præceptum nullum continetur in lege Evangelica, quod non sit iuris naturalis, præter Sacramentorum & fidei præcepta. nu. 50.*
 ¶ *Concupiscentia, ponitur semper proprie in mala significatione, voluntas vero proprie in bono semper accipitur. nu. 51.*
 ¶ *Hieronymus à Contreras, in iure Casareo Licentiarus, Regens Authentice Regiæ. quam Hispani, Gradus vocant laudatur. nu. 52.*
 ¶ *Ratio naturalis allegari potest in decisionibus causarum, tanquam lex scripta. nu. 53.*
 ¶ *Lex poenalis etiam in quibus casibus transgressorem non obligat ad peccatum, semper eum ad peccatum obstringere videtur, quando ipse, ex legis transgressione, peccare se falso existimabat. nu. 54.*
 ¶ *Lex desinit obligare in conscientia, in casu, in quo si Legislator foret consultus, exceptum iudicaret. nu. 55.*
 ¶ *Vendens, aut veniens contra ius, ex cupiditate, aut sine causa, in casu de non permissio, peccat: alia non. nu. 55.*
 ¶ *Ieiunium solenne transgrediens, ex aliqua causa, non peccat mortaliter: dum tamen non fiat, ex contemptu. nu. 56.*

¶ *Mens Legislatoris attendenda est: & potius inspicienda, quam verba ipsius. nu. 57.*
 ¶ *Pragmatica. Nouissima de lutos. ann. 1565. citatur, & explicatur, cum altera Regis Ferdinandi. nu. 58.*
 ¶ *Pater in morte filij, vestes potest hodie induere lugubres. ibidem.*
 ¶ *Pater & filius, si sint torquendi, filius primo torquendus est. nu. 59. Et multa de amore parentum, erga filios, ibidem.*
 ¶ *Pater & filius, Correlatiua sunt. ibidem. nu. 60.*
 ¶ *Lexes vulgo dicti Curados, an hodie induere possint vestes Lugubres, sicut & Fratres, pro mortuis Fratribus. nu. 61.*
 ¶ *Maritus, & vxor, Correlatiua sunt. nu. 62.*
 ¶ *Maritus, & vxor, una Caro, & unum corpus & ad imparia iudicanda non sunt. nu. 63.*
 ¶ *Maritus, & vxor, socij sunt Diuinae & Humanae domus. ibidem.*
 ¶ *Dispositio poenalis, concedens priuilegium marito, ad vxorem quoque porrigitur. ibidem.*
 ¶ *Lateritas, nulla maior, quàm viri, & vxoris, qui Diuino consortio, efficiuntur una caro. ibidem.*
 ¶ *Iudicium est idem, de similibus, seu conexis. nu. 64.*
 ¶ *Ratio, quando est eadem in pluribus casibus. Ea ipsa omnes illos casus decedit, nõ quidem per extensionem, sed sicut genus comprehendit species. nu. 65.*
 ¶ *Ratio, ubi est eadem, non dicitur extensio, sed proprius intellectus. nu. 66.*
 ¶ *Tacite videtur inesse, in quo, eadem Ratio reperitur. ibidem.*
 ¶ *Rationem eandem, quando multa habet, licet de vno sit mentio, videtur fieri exemplariter, non restrictiue: nec dicitur extendi constitutio, etiam odiosa, quando extenditur ex mente ipsius. nu. 67.*
 ¶ *Locupletari non debet aliquis, cum alterius iniuria, vel iactura. nu. 68.*
 ¶ *Vsura, omni iure Diuino, Naturali, et Humano, prohibetur. nu. 69.*
 ¶ *Hæreticus est, qui pertinaciter crederet usuram non esse peccatum mortale: & excommunicatus ex communione, summo Pontifici reseruata. ibidem.*
 ¶ *Vsuram non committit, etiam in ipsa mutui specie, qui mutuando non Lucratur, sed tantum damnum euitat. nu. 70.*
 ¶ *Creditor potest ab initio contractus, etiam ex causa mutui, pactum inire cum debitore, de repetendo eo quod Creditoris, siue in damno, siue in lucro, intererit, pendente dilatione, data ad mutui solutionem, etiam ante moram. nu. 71.*

¶ *Iuste quis potest stipulari, se indemnem seruari, tam in lucro, quam in damno, ibidem.*
 ¶ *Debitor, in interiori iudicio, tenetur ad lucrum ommissum, & damnum, quod passus est creditor post moram debitoris: secus ante moram. nu. 72.*
 ¶ *Debitor, ultra sortem, nihil tenetur reddere mutuant, etiam ratione damni, ex causa mutationis interim ante moram incursum. nu. 73.*
 ¶ *Debitor, qui ad diem certum tenebatur soluere mutua pecunia, si nõ soluerit, tenetur ad usuras, quas creditor accepit: et ei restituere cæcia soluta. nu. 74.*
 ¶ *Interesse lucris cessantis, licitum quando sit. ibidem.*
 ¶ *Venditor, potest die data emptori ad solutionem precij, pacisci usuras precij non soluti, eo tempore quo dies constituta expectatur. nu. 75.*
 ¶ *Maritus, cuius est promissa, & eius solutio dilata, potest pacisci cum promissore dotis ultra sortem, certam quantitatem quotannis sibi soluendam: interim dum non fuerit soluta dos. nu. 76.*
 ¶ *Cap. salubriter, de usuris, intellectus, & vera eius decidendi ratio. nu. 77.*
 ¶ *Cap. salubriter de usur. decisio, procedit etiam, quando dilatio data sit socero, a genero, ad soluendam dotem, nec socer ex eo pacto in mora fuerit. nu. 78.*
 ¶ *Vidua, ratione interesse damni emergentis, aut lucris cessantis, potest fructus pignoris percipere præcipuos, ac pacisci, ut interim dum soluitur dos, certam annuam quantitatem recipiat. nu. 79. Cum communi, aduersus communem.*
 ¶ *Vidua, etiam inops, ratione alimentorum, nõ potest ultra sortem dotis, aliquid recipere ob dilata eius solutionem. nu. 80.*
 ¶ *Vsurae permittendæ nõ sunt, ratione pauperum. ibidem.*
 ¶ *Statutum valet, quod viduae detur certa quantitas moderata, ad rationem decem pro centum, quolibet anno interim dum non soluitur dos, ab heredibus mariti. Cum Contrario, contra communem. nu. 81.*
 ¶ *Vendere licite quis potest in foro Anima. frumentum, pro eodem quo emit precio, durante hac nostra Pragmatica, dummodo reuendendi causa, emptum non fuerit. nu. 82.*
 ¶ *Restituere non tenetur, qui licite recipit. ibidem.*
 ¶ *Dammum suum licite quis potest euitare: nec sibi aliquid crescit. ibidem.*
 ¶ *Socius, non tenetur communicare socio, parua lucra. nu. 83.*
 ¶ *Socio administranti, pars maior lucris, tribuenda est à iudice: considerata qualitate personæ, & industria. nu. 84.*

¶ *Expensæ intrinsecæ, dicuntur, quia ab intus sint, & sine illis, ut in plurimum, quod intenditur, expendi non possit. nu. 85.*
 ¶ *Operarius, dignus est mercede sua. nu. 86.*
 ¶ *Venditor, licite potest iure poli deducere, & compensare in aestimatione precij frumenti, impensas, & aestimationem laboris impensæ, in fructibus colligendis, & in ipsius rei cura, solitudine, & administratione personali, & filiorum suorum. nu. 87.*
 ¶ *Casus nullus interuenire potest, qui hoc genus deductionis expensarum impediatur. nu. 88.*
 ¶ *Fructus diminuere debet, quod in fructus redigendos, impensum est. nu. 89.*
 ¶ *Prædo, & intrusus, impensas repetit. nu. 90.*
 ¶ *Fraudator, impensas, & sumptus necessarios deducit. Et quod hoc liceat in foro conscientie. nu. 91.*
 ¶ *Lex. 4.4. tit. 28. part. 3. citatur. ibidem.*
 ¶ *Possessor mala fidei, non tantum potest repetere, aut deducere sumptus, & impensas, à se factas gratia colligendorum fructuum, sed etiam precij operarum suarum. nu. 92.*
 ¶ *Lucrum dicitur quod superest deductis. nu. 93.*
 ¶ *Iustum precium dicitur, impensis deductis, & in aestimando precio, expensæ deducuntur. nu. 94.*
 ¶ *Beneficij valor, aestimatur deductis impensis. Nec magis censetur valere, quam illud, quod remanet deductis impensis & oneribus, ibidem.*
 ¶ *Opponens beneficium pluri valere, quam fuerit expressum in impetratione, non auditur, nisi dicat deductis oneribus. nu. 95.*
 ¶ *Bona Ecclesiæ vacantis, debent intelligi, de his tantum, quæ solutis expensis, & salarijs famulorum superant. nu. 96.*
 ¶ *Ecclesiæ fructuum appellatio, intelligitur de eo, quod superest deductis expensis ministrorum, & onerum, ibidem.*
 ¶ *Gabella, si per statutum debeat solui ex legato, intelligitur de eo, quod superest deductis oneribus. nu. 97.*
 ¶ *Expensæ deduci possunt, propter custodiendum frumentum factæ, nu. 98.*
 ¶ *Fructus, & impensæ, quomodo diuidi debeant, inter fratres laborantes, quorum vnus duos habet filios, qui similiter simul laborant. nu. 99.*
 ¶ *Operarum ratio, habenda est inter socios: non solum eorum sociorum, sed vxorum eorum, ut si vxor vnus, multum operatur in societate, debet deduci pars lucris, pro operibus suis. nu. 100.*
 ¶ *Palca, venit appellatione fructuum, ibidem.*
 ¶ *Lex. 22. tit. 8. part. 5. citatur: & intelligitur, ibidem.*

AZON. Quod argumētum, fortissimū est eg. 1. §. huius rei, ff. de offi. ius cui manlat. est iurisd. leg. qui testan. ento, §. mulier, ff. de testamē. cap.

cum Apostolica, in fine, de his quæ fiunt à prælat. cap. cum virum, de regular. Etiam si verba Canonis, vel Legis, sint condicionalia: vt notant Petrus, Cyn. & Bald. in leg. conuē-

ticula, C. de Episcop. & clericis, Baldus, & Paul. de Castro, in dict. §. mulier, & Alexand. in dict. §. huius rei, licet glosa ibidem aliud lentiat, & non bene. Mens enim, textus etiā dicitur legis, vel statuti: vt est glosa ordinaria, in dic. §. mulier, quæ dicit, sensum contrariū, p. leg. accipi. ita quod istud quod venit à cōtrario sensu

habetur perinde, ac si esset exp̄ssum, in. leg. q̄ dicit nō repiri alibi Bald. in. c. 1. col. 4. de cōsti. & scribit Barto. in. l. omnes populi, pē. col. ff. de iusti. & iur. Ancharra. in. cōsil. 213. incip. pro isto patre instituto, & in repet. c. Canonum statuta, in. 4. quæstion. princip. de cōstitu. satis plene Barba. in. c. nullus, de foro cōpetē.

PHILOSOPHIA. Cognito vno cōtrariorum, cognoscitur, & reliquum. Aristotel. 1. Topicorum, & 4. Ethicor. c. 1. & §. illud, ac ibi glo. instit. de societate. Item contrariū,

eadem est disciplina: ex eodem Aristotele, lib. 2. ad Theodectem. l. pen. & ibi, Bald. C. de solutio. l. & si contra, in fine. ff. de vulg. & pupil. in prin. instit. de tutel. & in prin. instit. de his qui sunt sui, vel alien. iuris. Et idcirco quidem contrariorum, eadem est disciplina, quia eadem est ratio cognoscendi contraria: cū per intelligentiam vnius contrariorum, & alte-

rius vis cognita sit: & altero eorum cognito, vtriusq; proprietates nota sit. Et licet cōtraria vis sit contrariorum, non tamen contrarium eius, quod in vno constituimus, in altero, est statuendum: vt Latus per Alexād. Zasium, & alios, in rubri. ff. de acquirē. posse. Titelmanum, in dialectica, lib. 5. cap. 22. & Reuerendil. Couarru. id optime explicantem in. 2. part. relectio. regu. possessor, §. 7. nu. 2. de reg. iur. in. 6. vbi, & illam adducit argumentationem, ad remotionem vnius contrariorum, sequitur alterius positio: Aristotel. lib. 2. topicor. Cui, argumētū simile est, posito vno cōtrariorum inesse, remouetur & reliquum. l. si interme, & te, ff. de exception. rei iudica. l.

A segunda conclusion, bien mirada, se infiere de la dicha, que por el contrario, arguyendo de la mesma razón, cōforme à principios topicos de Philosophia, quē vdiessse el pan, por lo que verdadera, y realmēte, letuuiessse de costā, aūque fuessse, à mas dela tassa de la dichaley, ya que incurriessse, la

est pmissa defensio. d. l. vt vim, Et ita sicut offensa pximi emptoris, à iure Diuino, & naturali prohibetur, eiusdē veditis, (ne ledatur) defensio, eodē iure permittitur. Et inde, si in rei veditio, magis quā deceat lucrari prohibetur de iure diuino, & naturali, ob id quod emptori faciā, quæ mihi vediti fieri nolē, ex eadē à cōtrario ratione, licitū est, re vendere p̄ eo, quo mihi cōstat precio: siquidē ob hoc emptori iniurius nō sim: Nec hac in specie aduersari videor, iuri Diuino, & naturali: nec eī dē iuri, quis ita vendendo aduersatur: cū vice versa, qui nūc est emptor, veditor si foret, id sibi caueret. Et ex eodē iure diuino, & naturali teneatur mihi etiā velle, quod sibi voluisset, Nec itidē mecū facere, quod sibi fieri nequiret

¶ Quo antecederi, concessio, infertur, & cōcedēdū necessario est, cōsequēs, in textu citatū. l. 1. §. 1. ff. si vsuf. pet. l. 3. §. qui habet, & ibi Pau. de Cas. ff. de serui. rust. præd. l. refectionis gratia, ff. cō. p̄dio. Late Euerat. d. cetur. lo. 94 Et cum inuicem correspondētia sint, non debent

beat diuerso iure censerī, sed potius ita interpretari, vt posito vno, positum, & aliud, & vno sublato, aliud etiam remotum existimetur. leg. etiam. §. ex causa, ff. de minor. leg. fin. ff. de acceptil. leg. clemens, §. 1. ff. de hæred. instituit. leg. filia, §. matri, & leg. alumna, §. Setia, ff. de adimen. lega. leg. cum emptor, derelic. vend. Bart. in. leg. si quis seruum, ff. de condic. & demost. Alexand. in. cōsil. 111. incip. viso superiore, numer. 2. volum. 3. Socin. in. cōsil. 150. incip. dominus, numero, 27. vol. 1. & in cōsil. 27. numer. 23. vol. 4. Iason, in. leg. Luctius, numer. 18. ff. de vulg. & pupil. & in. leg. in testamento, col. penult. circa finem, C. de testament. milit.

UTERIOR. Quod respicit communem utilitatem, ne fraus fiat legi, si daretur, quod in foro exteriori, excusaretur vendēs pluris, quam per præsentem Pragmaticā

fit taxatum, quando precium quo vendit, ex impensa intrinseca, rei veditæ sibi constaret: cum quilibet iniustus transgressor, pœnam illam, vt euaderet, argueret, pluris sibi, vel eo precio, quo vendidit constare: & periurio, falso q; testimonio probaret: quod secus est in foro interiori, cui fraus fieri non potest: & in eo, de omnibus consenti credatur. c. signifi casti, de homicid.

¶ Est enim, boni æquiq; coniuncti forum: & tribunal veritatis, & non fictionis: secundum Bald. in. leg. vnic. C. de confes. 2. col. numero, 6. à Iasone (qui plura congerit) citatum, in. §. sed iste, numer. 108. instit. de actio. (vidēdo etiam à numer. 101. vsq; ad numer. 139.) Vnde quando actus relinquitur conscientia alicuius, non potest pars appellare: vt notat glos. sing. in. cap. statutum. §. assessorem, de rescrip. in. 6. quam citant. Alexand. & Iason, in. leg. de pupillo. §. qui opus, ff. de no. ope. nū. Quia cum conscientia alicuius relinquitur, solus d. e. v. s. est cognitor. (Requiritur tamē, quod is iuret suam conscientiam hoc dictare, secundum glos. & Doctores, in. dict. §. assessorem, & tradit Rebuffus, in. 3. Tom. const. Regia. tracta. de adiunct. seu subscrip. articul.

1. glos. 2. subiungens superiorem tamen posse emendare, per viam supplicacionis, non appellationis: vt docet glo. verb. oneramus in. clem. 1. de iure patron. Angel. & Iason, in. dict. §. sed iste. Qui inter compromittētes Laicos, laicus, qui sine compromisso iudicaret, iudex erit, inter Clericos autem officialis Episcopi, vt notat Panormit. in. 3. not. c. cum sit generale, de for. comp. Felin. in. cap. post cessionem, col. 1. de prob. Si vero Clericus, & Laicus, velint supplicare, vel petere reductionē ad arbitrium boni viri, petendum est coram superiore arbitratoris, teste Auferrio, in. tract. de potest. Ecclesiast. Super Laicos, versic. 18. quæ citat, & sequitur ipse Rebuffus, in. dict. 3. Tom. tracta. de arbit. art. 1. glo. 9. num. 13.)

¶ Et inde est, quod qui ex contemptu, id est sine rationabili causa, maiori precio, quam Pragmatica taxato, pro vt hic dicitur, venderet, sine dubio in conscientia foro vltra pœnam in ea contentam, reus esset peccati, & restitutionis superuendicionis: cum auctoritati legis directe obuiet.

¶ Et ideo, Calderin. in. cap. 1. de constitu. contemptum proprie esse dicebat, quando ex sola voluntate, quis non vult se subijcere superioris statuto: non autem quando ex negligentia, & ita hoc in casu, venialiter peccare, & non mortaliter. Quod dictum dicit mirabile Panormitan. in. rubrica, de obseruatio. ieiunio, fin. col. numero. 12.

Cui alludere videtur illud Caietani, in. artic. 3. quæstio. 147. 2. 2. quod transgressio ieiunij, quæ sit ex causa, non ex toto sufficiente, peccatum veniale est. (quando autem leges transgredi censeantur ex contemptu, post Thom. in. eadem, 2. 2. quæstio, 186. articul. 9. Ioannes Gerson, in. lectio. 5. de vita Animæ spiritual. & Adrianus, quodlibet. 6. articul. 2. ac nouissime Fernandus Vasquius Menchacensis, in. præfatione. lib. 1. de successio progres. 13. col. cum sequen. numer. 82. cum sequentibus.)

¶ Et ex prædictis percipies causam meo iudicio, quare Legislatores iancies maiori precio vltra taxatum, posse frumentum vendi secū dū testimonia locorū, pro leucarum distantia vnde portabatur, nō id sanxerit p̄ modo aliarū expensarū intrinsecarū, quæ veditoribus,

aliis constabant, quando eadem insit ratio, in vno, & altero capite, scilicet, ne si aliarum expensarum intrinsecarum meminisset, fraus (vt diximus) in foro exteriori fieret, in allegandis, taxandis, & probandis illis expensis, quæ cum cesset in foro interiori, (vt superius notauimus) consequens est, iuxta eandem expensas intrinsecas, ultra taxatum precium posse in eo, frumentum vendi ex paritate rationis.

9 Quæ cum eadem sit in his casibus, omnes decidit, non quidem per extensionem, sed sicut genus comprehendit species, sic generalis ratio comprehendit diuersas species casuum emergentium: secundum Petrum, & Cynum, in l. iura non in singulas, & in l. quod vero contra, ff. de legib. & Bald. in l. de quibus, eod. titul. & in Authen. post fratres, 2. C. de legit. hæred. & in c. quia. V. Paulo ante finem, de iudic. vbi dicit, quod quæ rationis nexus connexuit, dispositio iuris, non separat. Nec id quidem contingit, per extensionem, sed verius, per tacitam eiusdem dispositionem: leg. his solis, C. de reuocan. donatio. not. Anchar. in Consil. 96. incipien. super dicto, col. 1. Paul. de Castro, in Consil. 86. incipien. præfens casus, 2. col. part. 2. vbi id eleganter declarat. & Latus Andre. Tiraquel. in repet. l. si vnquam, in verbo, libertis, nu. 37. versic. quorum sententia, C. de reuocan. donatio. & in libro, de retractu, §. 27. glosa. i.

10 Quodq; cum omisi, & expressi, eadem sit ratio, & idem ius debeat esse. l. si extraneus, ff. de condi. ob caus. l. final. §. vltim. ff. manda. l. liquis mihi bona, §. sed si madaui, & ibi Bal. & recentiores, ff. de acqui. hæredit. glo. verb. mulieri, in l. sicum dotem, in prin. ff. solut. matri. & in l. Gallus, §. & quid si tantum, verbo, emancipatus, ff. de lib. & posthu. Oldra. in consil. 224. incipien. istæ sunt allegationes. 7. col. nu. 33. Bald. in l. sed & si mors, ff. de donatio. int. vir. & vxo. & in c. inter corporalia, col. 1. C. de transla. Episco. per. l. fin. C. de indict. vidui. & Signorol. in consil. 14. incip. super infra scriptis, col. vlt. quicquid Anchar. conetur, in consil. 245. incip. duo prima, col. 2. versic. contrarium. Maxime cum id colligatur, ex ipsa huius Legislatoris intentione, ex qua licet arguere ad casum omissum, in eadem leg. l. milites agrum, ff. de re milit. glo. in l. quauis, vbi Bald. & Paul. C. de fideicom. cum similib. Iason, in leg. Barbarius, 2. col. numero. 5. ff. de offic. prætor. Late Hippolit. in leg. sed sciendū, 1. col. nume. 2. cum sequentib. ff. ad leg. Pom-

pe. de parricid. Et nouissime Quintilian. Mandosius, in regul. Cancel. de non tollen. iur. quæ sit. 8. quæ sit. numero. 3. & in reg. 16. quæ sit. 19. nume. 8. & in regul. 27. de non iudican. iux. form. suppli. por. quæ sit. 5. num. 3.

11 Nec ab hac nostra opinione, Frater Dominicus à Soto, de literis, & Religione adeo benemeritus, vt inter Dominicanos luminare sit, (si recte inspiciatur) dissidet, prout plures autumant, siquidem lib. 1. de iustitia, & iure, quæ sit. 6. artic. 8. pagin. 71. a. de Epieikeia, disputans, subdito (inquit) cui palam liquet, occurrenti casu, non esse mentem legis, vt feruetur, licere facere contra legem: quoniam illa est legis mens, & tunc vnusquisq; potest sibi esse iudex, ex mente Alphonsi Castrensis, in lib. 1. de potestat. leg. p. 2. cap. 5. versicul. lex humana, Neq; ad rem pertinet, quod legem superioris, soli Principi interpretari liceat, & præterea nemini, leg. fin. C. de legib. Nam illud procedit, in legis dubiæ interpretatione: secus esset, vbi constaret eam legem cessare: vt ibidem, in versic. 3. Alphonsi. de Castro censet, post Sanct. Thomam, in 2. 2. quæ sit. 120. artic. 1. Nec vero, quodlibet verbum legis ambiguum, necessitatem imponit adeundi Principis: sed cum verborum ambiguitas certitudinem tollit sententiæ, vt ostendit Francisc. Connanus, in lib. 1. commentariorum, iuris Ciuilis, capit. 11. numero. 8. subiungens, non esse moris nostri, consulere Principem de omnibus etiam priuatis controuersijs, quæ difficultatem habere videantur: vt solebant olim Romani. Et ita procedit, & intelligi debet, l. & ideo, ff. de legibus, + Quæ certius statuendum dicit, + Scilicet, quod nimirum erat obscurum, nec satis perspectum, & cognitum. Obscurum enim est, quod intelligi non potest, leg. 2. ff. de his, quæ pro non scrip. habent. leg. ita Fidei, ff. de iure filci. glosa. 2. in leg. veteribus, ff. de pactis, Felin. & Ad dition. in glosa. 1. in princip. Decretal. numero. 4. Deinde dicta lex finalis, de legibus, procedit, in foro exteriori: non sic in foro Animæ: ex eodem Castrensi, ibi, in 5. documento. Et satis sit rationem subesse, quanuis in lege non expressam, quæ vero similiter (vt in nostra specie) Legislatorem mouere ad id dicendum potuisset: argument. eorum quæ Panormitanus notat, in cap. quia pleriquæ, de immunitat. Eccles. Cyn. & Bald. in leg. non dubium, C. de legibus, idem Bald. in l. fin. C. de lib. præteri. & in l. vlti. ff. de hæred. instit. Castrensis, in d. versic. 3. Sanct. Thom. in d. 2. 2. quæ sit.

quæ sit. 147. & est de mente Aristotel. in 5. Ethico. cap. 10. facit egregia glosa, verb. per exceptionem, in leg. tale pactum, §. fin. ff. de pactis, quod habetur pro statuto, in casu omisso, quod Legislator verisimiliter statueret, si de eo fuisset interrogatus, quam ibi, & vbiq; doctores probant, & (vltra loca ordinaria) eam dicit singularem, & auream (plures referens commendationes,) Hippolit. in leg. siquis viduam, nu. 9. ff. de quæ sitio. (vbi alias glosas citat.) & in leg. vn. nu. 232. C. de rapt. virgin. & in singul. 343. incip. verisimilitudo, & omnium latissime Andre. Tiraquel. in repet. dictæ. leg. si vnquam, in prin. nu. 55. C. de reuocand. donatio. sed & Baldus ibi, in dicto. §. fin. illam glosam dicit multum notandam, & menti tenendam esse: obtinereq; non solum in dispositionibus legum, sed etiam statutorum, rescriptorum & contractuum. Quod dictum dicens egregium, Barbatus sequitur in consil. 1. incipien. magnus scripsit Psalmista. 32. col. vol. 1. & idem Baldus eam sequitur, & generaliter, trahit ad omnem materiam in leg. 1. C. quæ res pign. oblig. pos. bonus est textus & ibi not. Paul. & Alexand. in leg. Titius, §. Lutius, ff. de lib. & posthu. & in leg. fin. C. de posth. hæredib. instit. secundum communem intellectum. Barto. Bal. Angel. Paul. Castren. & Alexan. ibi. optimus tex. in leg. mulier, 1. versic. Brasidas, ff. ad S. C. Trebel. & in dicta leg. Barbarius, ad finem, ibi, sed & si scisset. de offi. prætor. & ibi, not. Iason. nu. 3. Et ita procedunt tradita per Petrum Rebuffum, in 1. part. ordin. Reg. tract. de chirogra. & cedula. recog. in præfatio. art. 92. nu. 21. Et est singulare, in praxi capit. 157. comitorum Madricio. an. 1528. vt etiam ancillas comprehendat, quia si de hoc fuisset interrogatus Legislator, sic respondisset: leg. Titius, §. Lucius, ff. de lib. & post. secund. eundem Rebuffum, in consti. dictæ. 2. Tom. tract. de famulorum salarijs, & intra quæ tempora. glo. 9. non distinguentem pro præfata legis intellectu, qualitatem famulorum, an sint cantores, Tibicines, Agrarij, vel alij quicunq; stipendijs seruietes: cum dicta lex, in definite loquatur, & in definita æquipolleat vniuersali, leg. si pluribus, ff. de legatis. 2. capit. vt circa, de electio. lib. 6. cum alijs similibus. Lex enim (secundum eundem Dominicum à Soto, vbi supra) ponitur in cõmuni, non in casibus particularibus, quibus Legislator, vel prospicere nequit, aut ex industria ratione boni communis, non impediendi dissimulat: quo fit, vt quoties casus oc-

currerit, quem si Legislator consultus, exceptum iudicaret, qui ve cum excepto conuenit, non sit obseruanda.

12 Et hinc, si in euentibus particularibus, lex aliàs, quantum vis recte posita, contra ius naturæ sit, licet contra illam facere. Vt idem Soto asserit, lib. 3. eiusdem de iust. & iure tracta. quæ sitio. 4. artic. 5. pagin. 230. a. Et ex leg. Modestinus, (quæ citat) ff. de legib. + Nulla ratio iuris, aut æquitatis benignius patitur, vt quæ salubriter pro vtilitate hominum, introducta sunt, ea nos duriore interpretatione producamus ad seueritatem. Et secundum Sanct. Thom. 2. 2. quæ sitio. 77. artic. 1. ad prim. quod pro communi vtilitate inductum est, non debet esse magis in grauamen vnus, quam alterius, & not. Conrad. de contract. 3. part. quæ sitio. 57. conclus. 1. subiungens quod si taliter trahitur, quod plus est in rem vnus, quæ alterius, non seruetur æqualitas iustitiæ, & per consequens illicitum agitur.

13 Et ita ex eodem Thoma (qui dictam legem allegat) in 2. 2. quæ sitio. 60. artic. 5. ad 2. leges etiam quæ sunt recte positæ, in aliquibus casibus deficiunt, in quibus si seruarentur essent contra ius naturale. Et ideo in talibus, non est secundum literam legis iudicandum sed recurrendum ad æquitatem quam intendit Legislator. Nam vt dicit Bald. in leg. 1. C. quæ sit long. consuet. statutum contrarium æquitati naturali, est irrationabile: quem citat, & sequitur Francisc. de Aretio, in consil. 92. incipien. visa consultatione, 2. col. nu. 2. Et lex quæ est contra bonum communitatis subditorum suorum est iniqua. capit. quæ contra mores, & ibi Card. 8. dif. & ideo illi non debet obtemperari, vt de lege prohibente præscriptionem, Doctores not. in leg. 1. ff. de vsucap. Et sic quando non imponitur onus subditis ad bonum commune, secundum qualitatem proportionis, non est lex, sed violentia, & non obligat in foro conscientiæ. Nisi ad euitandum scandalum vel seditionem: secundum Felin. in capit. nihil. 3. col. versic. 33. de præscriptio. Quia sicut bonus vir non est sine dolo ita non est lex bona sine dolo: teste Baldo, in leg. in ambigua, ff. de legibus, & declarat idem Thom. in 1. 2. quæ sitio. 96. artic. 4. post Diuum August. in tract. de liber. arbitrio capit. 9. Lex enim non debet de viare à natura, §. si vero effusa, in Auth. quibus mod. natur. effi. sui coll. 7. imo ipsi naturæ congruere debet, in Authen. detrient. & semis in prin. coll. 3. §. minorem, instit. de adoptio.

- 14 ¶ Sed & Cicero in Catone Maiore, ait, quicquid homini naturaliter insitum est, eo uti decet. Et cum ab origine Mundi, omnes peræque gentes patrijs suis, aut earum vices gerentibus, in honestis, & vtilibus paruisse coniter: cum aliter civium rixæ, discordiæ, seditiones, tumultus, inimicitia, & iniuriæ non sedarentur, consequens est, ut hæc obedientia, à primordio generis humani limitata esse intelligatur, quatenus vtilitas, & honestas ipsorum subiectorum deposcit: & non vltra, præsertim cum ob vtilitatem ipsorum met subditorum, non etiam Regentium hæc subiectio, & obedientia nata, introducta, & cõcessa fuerit, ut antedicta mala cessarēt: dubiū nō est, quim ea vtilitate cessante cesset: Nec vltra, nec citra illam vtilitatem rectitudo consistat. l. Titio cētum, in prin. & ibi. dd. ff. de cōdi. & de mostra. l. stipulatio ista, §. inter certam, ff. de verb. obliga. l. quoties ab omnibus, vbi Alexan. Iason, & Corne. C. de fideicom. l. cum pater, §. dulcissimis, de lega. 2. l. a ligere, §. quāuis, ff. de iure patrōna. l. pen. C. de pact. plene per Tiraquel. in. 1. Part. lib. cessante causa, & tradit Alphon. de Castro, de iusta hære ti. punitio. lib. 1. cap. 5.
- 15 ¶ Et inde procedit glo. verbo, tollatur, in. l. quoniam in prioribus, C. de inofi. testamen. quā ibi sequuntur Pet. de Bel. perti. Iacob. Butri. Faber, Bald. Saly. fulgo. Paul. de Castro, & Roderi. Suárez, ampliatio. i. quod licet ob vtilitatem liberorum inductū fuerit, ut onus eorum legitimis impositum, à lege ipso iure rejiciatur. (vt in. d. l. quoniam, & alijs eiusdem tituli caveatur) Tamen si eis vtilius est, onus non reici, non rejicitur: Neinducta ad eorum vtilitatem, in ipsorum necem, & præiudiciū, ac læsionem conuertantur, contra leg. quod favore, ff. de legib. l. nō ideo minus, C. de procura. l. legata inutiliter, de lega. 1. & l. legata inutiliter, ff. de adimen. lega. & dictam glossam Barto. sequitur, in. l. cum ex filio, & ibi communiter. dd. ff. de vulg. & pupil. idē Bart. in lege si pater puellæ, C. de inofi. testā. post Azon. in summa, eiusdem tit. ipse Barto. Bal. & Saly. in. l. filijs matrem, eod. titul. quicquid Iason ibidem vacillet.
- 16 ¶ Et ita licet exhæredatio filij, facta sine iusta causa viciet patris testamentum, §. aliud quoq; in authen. vt cum de appel. cognof. & per totum titulū, ff. & C. de inofi. test. tamē si fieret ob vtilitatem exhæredati, testamento non nocet. l. multis, ff. de lib. & posth. Etia hodie, ex sententia Barto. & communi, in. d. l.

cum ex filio, in prin. quam sequitur dicens receptam esse præallega. Suarez, in limita. 1. dictæ legis, quoniam in prioribus, & tenet ibidem Salycet. Bald. in authen. ex causa, C. de lib. præte. & Guiliel. de Cun. in authen. non licet, eod. titu. Iason, in. d. l. multi, & in. d. l. filijs matrem, col. 2. qui dicit hanc opinionem communem quam probat nouissime Emanuel à Costa, disertissimus (quantum qui vis alius) Lusitanus, in. l. Gallus, §. & quid si tantum, pagin. 15. & pagin. 21. ff. de lib. & posth. Non alia profecto ratione quam quod, introducta ob alicuius vtilitatem, in eius læsionem conuerti, non debeant: nec diutius durare quam ipsa perduret vtilitas. l. ex facto, in prin. ff. de vulg. & pup. l. humanitatis, C. de impub. & alijs subtit. §. qua ratione, in. l. de pup. sub. l. quod fideicommissum, iunctis duabus legibus præcedentibus, ff. de lega. 1.

17 ¶ Cum ergo potestas, quam Patria in suos ciues habet, veluti ex consensu ipsorum descendat, & ab eorum vtilitate, reguletur, nec vltra progrediatur: & imperium, ac potestas iustis Principibus data, à populo fuerit, nec maior esse potuerit, ea, quam populus ipse habebat. l. 1. ff. de consti. Princip. §. sed & quod Principi, in. l. de iure natur. iunct. lege nemo plus (vbi multa per Decium, & Cagnolus,) ff. de regul. iuris, c. nemo potest, eod. tit. lib. 6. l. traditio, ff. de acqui. re. domi. superest, vt sui natura, coangustata, restricta, & limitata, tã populorum, quam Principum, in suos ciues, vel subditos, potestas esse intelligatur. Nec dubiū est, quim limitata causa limitatos producat effectus, leg. age cum Geminiano, C. de transactio. leg. in agris, ff. de acqui. re. domi.

18 ¶ Qua Ratione, si quæ lex siue à populo libero, siue etiam à Principe fiat, non aliter legis vim, & potestatem habebit, ciuesq; aut subditos obligabit, quam si vtilis eis sit, ne aduersum omne ius omnemq; rationem, & contra prædicta, potestas ea populis, aut Principibus, à conciuibus data ob suam met vtilitatem, in ipsorum pernitiem, ac læsionem conuertatur. Tria enim communiter in omni negotio sunt attendenda, quid liceat secundum æquitatem. Quid deceat secundum honestatem. Quid expediat secundum vtilitatem, capit. magne, de voto. Debet ergo lex vtilis esse non solum Principi, sed etiã subditis, ordinatioq; ita fieri debet, vt afferat vtilitatem & prosperitatem subditis in communi. leg. 2. ff. de constitu. Princip. Bonifa. in

prox

- proximo Clementinarum. §. hæc sane: col. 2. & ne cui paretur laqueus, secundum glossam notab. in. c. erit autem lex, 4. distinct. Nec ad rem pertinet, quod Princeps. aut populus, qui talem legem tulit, bonam fidē habuerit, & sic animum proficiendi, non nocendi, nam adhuc si lex nociua sit, quam diu nocet, non valet: nec ciues ligat: quia bona fides eius, qui egreditur commissionis, aut mandati fines, nihil mutat: tex. est notabil. & ibi Bal. in lege si procurator, ff. de condi. indebi. l. 3. §. si procurator, ff. quod quisq; iuris, l. contra iuris, §. fin. ff. de pact. l. filius familias, §. 1. ff. de donatio. Nec quicquam mutat, quod commissionis, & mandati verba, aut concessio, sint generalia.
- 19 ¶ Nam iuris est, vt in omni dispositione, ex mente & sententia agentium, & concedentium, restringi, & ad mensuram, ac modum voluntatis, & dispositionis, atq; consensus, ea redigi, aptariq; soleant: & debeant. leg. non omnis, ff. si cert. peta. l. creditor, §. Lutus. ff. manda. l. scire, §. aliud, ff. de excusation. tutor. l. 3. §. condicio, ff. de adimen. legatis. l. diuus, §. item Senatus, ff. ad leg. Cornel. de fal.
- 20 ¶ Et in omni dispositione, primū locū tenet voluntas, sequentem verisimilitudo, vltimū verba. l. iu condicionibus primum locum. l. pater Senerinam, §. cõdicionum verba, l. quibus diebus, §. dominus, ff. de condicio. & demost. l. hæredes mei, §. cū ita, ff. ad. S. C. Trebel. l. licet Imperator, de lega. 1. l. obligationum substantia, §. fin. leg. non figura verborum, ff. de actio. & obliga. & vtrobiq; per doctores, vnde cum in specie nostra, certe vero similitudine fit, ciues qui ad suam vtilitatem, potestatem concedebant, vel Patriæ vel Principi, eam nō concessuros, ad inutilia, vel nociua, reliquum est, concessionem, vt cumq; quo ad verba generalem, quo ad mentem tamen & sensum limitari, & in effectu restrictam & limitatam videri.
- 21 ¶ Præsertim cum omnes homines iure natura, & gentium, vt soleant, & debeant. d. l. omnes populi, ff. de iustitia, & iure. §. sed naturalia, in. l. de iure nat. gen. & cui. à quo iure recedere nefas est, nisi ob aliquam vtilitatem: vt dictis iuribus. Vnde si quæ lex positiva, citra vllam vtilitatem, ab eo iure Naturali, vel gentium recesserit, nullius est momenti: Tum quia vltra commissionem, & concessionem ciuium facta, lata ve intelligatur. Tū etiam, quia inferior legem Naturalem, & ius gentium, & sic superioris, lædere, aut infrin-

gere non possit. d. §. sed naturalia. c. cum inferior, de maior. & obed. leg. nam magistratus, ff. de arbit.

22 ¶ Item quod præsens Pragmatica, in foro exteriori obliget vendentes, ad vendendum pro precio in ea taxato, quāuis quod venditur, longe maiori eisdem constauerit, & stet precio, propter fauorem publicum, bonum q; commune, inductum est: & procedit. quod vt totum conseruetur, non mirum si pars lædatur: imo iustum, & æquum est, tunc partem lædi: (vt in principio huius glossæ, in. 1. conclusione notauimus) quod vero, ita vendentes, ad id etiam, in foro conscientia teneantur, sub reatu peccati mortalis, & restitutionis, aliud esset specialius: duæ q; resultarent specialitates, contra regulam iuris: secundum quam, duo specialia concurrere non possunt, nec debent. glossa. finalis, in. leg. 1. C. de dot. promissio. & glo. verb. placuit, in leg. cum post. §. gener. ff. de iure dotium, Odræ. in consil. 79. incip. duo specialia, & post Arretinum, tradit Iason, in. leg. 1. ff. de vulg. & pup. sub num. 53. et Tom. Grām. in decis. 47. incip. in causa, numero. 3. & in decis. 67. incip. exorta, in fine. Satis ergo esse debet, huiusmodi venditores, in foro exteriori tantum obligari. Nec enim ex antedicta ratione, in foro interiori ad id etiam teneri censendum est.

23 ¶ Præterea idem Soto, lib. 6. de iusti. & ini. inscriptionis, quæstio. 3. articul. 1. pagin. 7. licitum esse concludit, in precium rei ductum, & damnum, quod venditor accipit: ita vt non solum res æstimetur, quanti in se erat, verū, & quanti venditori constabat. & voluerunt Sanct. Thom. in. 2. 2. quæst. 77. arti. 1. & Scotus in. 4. sententia. distin. 15. quæst. 2. communiter recepti, secundum Martinum ab Azpilcueta Nauarrum, in commen. resolutorio super. 6. 1. 14. quæst. 3. nu. 54. eandem opinionem tenent. Et est de mente Caietani, in. d. 2. 2. quæstio. 78. arti. 2. ad primum, quem ibidem citat ipse Nauarrus, in. nu. 56.

24 ¶ Et idem Soto, in. d. lib. 6. quæstio. 4. arti. 2. pagin. 548. b. innuit, quod de damno etiam emergenti, venditor iure potest se seruare in columem: quod & Ioannes de Medina testatur, in Codice de restitutione, quæstio. 38. fol. (mih) 116. versic. hæc dixerim, & in tracta. de rebus per vsurā acquisitis, in part. quib. casib; liceat mutuan. vltra sort. recipe. col. 3. versio; præterea, fo. 129. vbi dicit cõmunē esse omnium sententiã. Et per hæc rationē, omnes alias labo factari, idē Dñicus à Soto, contendit, in eod.

libro.6. quæst. 1. arti. 3. pagin. 509. b. constitués differentiam, inter damnum emergens, & lucrum cessans: & illud non pendere ex industria dicés, sed esse meram passionem, à qua idcirco, se quisq; incolumem seruare potest.

25 ¶ Leges enim humanæ (vt ab Isidoro lib. 5. Echymologiarum, cap. 21. docemur) debent esse tolerabiles: atq; ad hominum imbecillitatem accommodatæ: quas etiam illi qui non sunt adeo virtute progressi, ferre possint: neq; leges optimas expedit condere, sed tantum illas, quæ imperfectæ multitudini quadrent: alioqui leges perfectissimæ, quia tolerari non possent, pessimæ censerentur: vt recte scribit Episcopus Abulensis, in tracta. de optima politia, nu. 102. & Plato, lib. 5. de legibus, ait, illud etiã Legislatoribus, multi præcipiunt, vt leges huiusmodi ferât, quales multitudo, & populus libenter suscipiant. Inde, Aristoteles lib. 4. Politicorum, inquit, leges omnes ad Rempublicam, accommodandæ sunt: non autem Respublica ad leges. Si tamé lex homines sic distringeret, vt sua substãtia, sub reatu gehennæ se nudarent: intolerabilis esset: vt fere præallegatus Soto, exclamat, in d. lib. 1. de iusti. & iure, quæstio. 6. pagin. 60. b. Et hinc aliás ipse dicebat, in lib. 3. eiusdem, de iusti. & iure inscriptionis, quæstio. 6. art. 7. pagin. 267. b. iniusticiæ specimen præ se ferre, & ratione reclamare, quod qui vt propriæ neq; succurrat, domum suam, aut rem suam vendit, tributum pendat: quod tunc, non qui plus habeat, plus ve lucratur, sed qui pluris egeat, amplius soluat.

26 ¶ Quæ vero dicit idem Dominicus à Soto, supra allega. lib. 1. quæst. 6. arti. 6. argument. 5. pagin. 58. a. & pagin. 66. b. & in lib. 4. de iusti. & iure, quæst. 6. arti. 4. pagin. 342. a. & in. 5. libro eiusdem tract. quæst. 8. artic. 4. pagina. 464. b. quod carius vendens precio, à lege taxato, contra iustitiam peccet, superq; venditionis excessus, restitutioni, obnoxius sit, ad primã nostram conclusionem spectat. Quod idem ille fere insinuat, si rectius consideretur, in d. lib. 6. de iusti. & iure, quæstio. 2. artic. 3. pagin. 532. b. cum duabus sequentibus, dum ait, fallacissimam esse regulam, si quis semper, quanto emit precio, quantumq; laboris, & periculorum, subijt, tanti velit vendere cum lucri accessione: Non enim nos loquimur de sola industria, aut lucri accessione: cui, & aduersamur: sed de damno, & expensis intrinsecis, sine quibus frumentum non potest colligi, ac expediti: quas ipse Soto non excludere vide-

tur: & in quibus longe patens discrimen est: vt idem Dominicus à Soto, firmat, in d. lib. 6. quæst. 1. arti. 3. pagin. 509. magna enim, & indistincte est differentia, quod quis certet de lucro non assequendo, seu de eo amittendo, an vero de damno sustinendo, aut euitando, vt per leg. prospexit. ff. qui, & à quib. Bart. not. in leg. omnes populi, post nume. 55. ff. de iust. & iure, & Alexand. in consil. 101. incip. super eo, num. 15. & 17. volu. 3. vbi Bart. sequitur, & eiusdem opinionem Coiter approbatam feretur. Et idem Alexand. in consil. 111. incip. videtur, num. 11. volu. 7. & nouissime doctissimus Quintilianus Mandosius, in. 21. regu. Cancellæ. de impet. benef. viuen. quæst. 4. num. 8. Et hinc est, quod ignorantia solum excusat ad damnum vitandum, non ad lucrum captandum. l. qui autem, & l. si fraudator, in prin. ff. quæ in fraud. credi. Decius, in. l. qui in alterius. num. 4. de reg. iuris. Et notat Tiraquel. in lib. de retract. §. 35. glo. 4. nu. 26. Nec enim dicitur damnificari, qui lucrum amittit, neq; lucri amissionis præiudicium cõsiderabile est secund. Bart. in rep. l. quominus, 11. quæst. in fin. ff. de flumin. Alberi. in. l. manifeste ad fin. C. de seruit. & aqua. & Alexand. consil. 194. in cip. consideratis, num. 11. volum. 2. & ita procedit Iason, in rep. dict. leg. quominus, nu. 48. & 85. cum seq. & Aymon, de antiquit. tempo. part. 4. nume. 242. & 250. Singularis q; est, & admodum notandus textus. l. si is cui. §. eius rei, ff. de furtis, ibi + Interesse autem eius videtur, qui damnum passurus est, nõ eius qui lucrum facturum esset. + Et post glosam verbo, idem, in. l. si quis vxori, §. pen. & textu. l. qui re, §. fin. & l. cuius interfuit, vbi Angel. ff. eod. Baldus tradit, in. l. vn. C. de senten. quæ pro eo quod interest, §. col. nu. 50. bonus est text. l. si sterilis, §. cum per veditorem, ff. de actio. empt. ibi. + Nec enim si potuit, ex vino puta negotiari, & lucrum facere, id æstimandum est. + Et optimus, in. l. fin. ff. de pericul. & com. rei vendit. + Veditori si emptor, in precio soluendo moram fecerit, vsuras dumtaxat præstabit: non omne quod veditor mora nõ facta cõsequi potuit, veluti si negotiator fuerit, & precio soluto, ex mercibus plusquam ex vsuris quærere potuerit.

27 ¶ Et sic videmus concedi sæpe restitutione, ad damnum vitandum: non ad lucrum captandum. l. quanuis, & leg. fin. C. de iuris, & fact. ignoran. l. error, ff. eodem, l. sciendum, ff. ex quib. caus. maior. tradit Tiraq. in. d. libr. de re tractu, dicto. §. 35. glo. 2. num. 7. cum sequentib.

Et lo

Et longe diuersa habetur ratio illius, qui lucrum quærit, & eius qui damnum euitare cõtendit: cui amplius succurri, & subueniri, facilius ius illum conseruari, eiusq; condicio melior, & potior iudicari debet. l. iuris ignorantia, ff. de iuris, & fact. igno. & not. Speculat. in tit. de in integ. restitut. §. 2. versic. sed qualis, Imol. in. l. damni infecti. 1. §. non solum, in fin. num. 16. & in. l. fluminum, §. item videamus, post prin. ff. de dam. infect. & in. l. 1. §. sicut autem, in. 1. not. ff. de aqua plu. arc. Ancha. in. cõsil. 172. incipien. in causis, num. 6. & Corneus, in consil. 26. incip. hæc consultatio. num. 20. vol. 2. & scribit idem Corne. in consil. 22. incip. in hac, eod. volu. quod facilius impeditur lucrum quam inferatur damnum. Et ita procedit, Oldra. in consil. 214. incip. factu tale est, in fin. quod iuris error non nocet agentibus de damno vitando. + Paria enim non sunt debita amittere, & lucra non capere. l. fin. §. & si præfatam, C. de iure deliberan. & in. l. vltim. §. si quis vero, C. de codicil. + Non enim par, eadem q; ratio videtur, amittere debita, & lucra nõ capere, & vt singularis innuit textus, ad nostram conclusionem valde notandus, in. l. alsiduis, prope finem. C. qui potior. in pigno. habeat. + Nec venditores hos pro lucro fouemus, sed ne damnum patiantur, suis q; rebus defraudentur, curamus. Neq; enim debet petitor, ex aliena iactura lucrum facere: vt alter dicit textus, l. plane, ff. de peti. hære.

28 ¶ Et inde Panormit. in. c. conquæstus, de vsu ris, notat, quod etiam in mutui cõtractu, cõcessum est aliquid vltra sortem capere, ob laborem creditoris, & vbicunq; aliquid expensum est, permittitur accipere aliquid vltra sortem: expensarum ratione: vt patet in erogatione, quæ fit in rebus dotalibus, vt per totu, ff. de imp. in reb. dotal. factis: & cõstat, in lictu expensis, in. l. sancimus, C. de iudic. & pbat. Mécha. lib. 3. cõtrouerfiarũ vsu frequentiu, cap. 60. nu. 12. cū trib. sequentibus, & in. nu. 27 Susceptio namq; periculorum res est æstimabilis precio: secundum Conrad. de contract. part. 3. quæst. 36. conclus. 3. Adeo, quod secundum eum, sæpe quis daret magnam quantitatem pecuniæ, vt esset assecuratus de vitandis periculis, nec enim tenetur illa suscipere gratis, quin aliquid possit pro huiusmodi exigere: & secundum hoc ascendere in precio, vnde mercator, qui mercem, quam mille florenis emit, non potuit adducere nisi per Regnum Periculosum, potest plus lucri, ex ea vel le habere, quam ille qui aliam mercẽ, (quam

etiam mille florenis emit) adducere potuit, vel adduxit per non periculosum Regnum. Quanto enim periculum est Maius, tãto magis potest exigere. Et si periculum est ad effectum deductum, puta, quia sine culpa sua est læsus in persona, vel rebus, longe Maius poterit exigere, quam quando tãtum spectauit & non in effectu euenit, vnde secundum eũ, mercator adducens nauem onustam mercibus, carius potest vendere merces suas, si alit quando prius in mari, sine culpa sua, amisit nauem onustam mercibus, quam si nõquam perdidit, quatenus aliquid recuperet dãmnum perpeffum in actu, quo seruiuit Republicæ. Et idem de mercatore, conseruante merces, si aliquando perierunt sibi merces, in cendio, sine sua culpa, vel suorum.

29 ¶ Minimeq; nostræ oberit conclusioni, vniuersalis (quam quidam, alterius factionis tant pro se) propositio, quod Potestatibus vnusquisq; obedientiam debeat: cum id procedat nisi iure aliquo Diuino, aut naturali excusetur: vt idem Dominicus à Soto, tradit in lib. 1. de iust. & iure, quæst. 6. arti. 8. pagin. 7. b. cuius testimonia quã plura hic adducere oportuit, & libuit, quia aduersarij eum, contra me, plena (vt aiunt) bucca magnificant.

30 ¶ Nec etiã obstat, quod à Reuerendo patre, Fratre Ioanne de Spinosa, Hispalensi, sub instituto Dominicano, bonarum literarum Religionis professione claro, in sacra Theologia Magistro, obiectum mihi fuit coram admodum magnifico, & perquam Reuerendo Patre Fratre Dyonisio de Sanctis Totius Beticæ Prouinciæ eiusdem ordinis dignissimo tunc Prouinciali, & in sacra Theologia, Magisterij laurea insignito: & perquam magnificis Docto. Gonsalo Emiliano doctissimo, Censore librorum Catholicorum acerrimo, ac diligetissimo, Administratoreq; rectissimo Hospitalis Hispalensis, + Del Cardenal, vulgo nũcupati. Ac Carolo de Negron, & Hieronymo de Manilla, in iure Cæsareo Licentiatis, aduocatis illustri Ciuitatis eiusdem, non vulgaribus, & Coram admodum Reuerendo & niueorum morum Patre, Fratre Umberto de Villalam, illustri Cœnobij apud Diuum Paulum Hispalensis, Priore, in sacra Theologia egregio Magistro, atq; Reuerendis doctissimis Patribus, Fratribus Ioanne de Burgoa, & Hieronymo de Mendoça, Gregorio de Cañuella, & Francisco de Sancta Cruz, Fratre Thoma Duran, in sacra Theologia Magistris, & eruditissimis Fratribus Gaspare de Cabrera, ex

F 5 por.

portæ Cœli Cœnobia, Priore & Didaco de Villalobos, ac Antonio Iaymes, Lectore, Præfentatis: Qui per dictum Prouincialem, fuimus congregati, in dicto Cœnobia Paulino, vigesima quarta die Mensis Februarij, anni, 1563. pro præsentis Pragmaticæ intellectu, in foro poli, & resolutione circa eam dubiorum quorundam, Non enim sat esse, in hac nostræ secundæ Conclusionis specie, rationem præfate Pragmaticæ, in eius præfatione (vt supra notauimus) positam, in particulari actu cessare, vt ipsa lex cesset, vt colligitur ex Thoma, quo dicitur. 9. art. 15. & Clemen. ad nostræ, de hæreticis, & c. et sic hinc rursus, de iure iurand. Nam quauis dispositio præsentis Pragmaticæ, non cesset, ob id, quod eius causa in parte cesset, vt notat Philip. Francus in. 1. no tabilibi, in. c. de testanda, de concess. præben.

31 ¶ Si tamen eius causa, seu ratio partim cesset, pro ea certe parte, & ipsa cessat Pragmatica: secundum eundem Philippum Francum ibidem, per leg. adigere, §. quauis, ff. de iure patrona. & c. cum cessante, de appellation. quem refert, & sequitur Tiraquel. in. 1. part. libri cessante causa, præsertim cum ea ratio in lege ipsa Regia scripta sit, quæ cum in intentione sit statuentis, eius dispositio secundum illam rationem, merito limitari, & restringi debet. l. si is, ff. de acqui. posse. l. hæc actio, & ibi glossa, ff. de calumniator. & docet Salyceus, in. l. 2. col. i. C. de noxalibus actio.

32 ¶ Quod etiam procedit, in foro conscientie secundum Franciscum Curtium Iunioré (ita intelligendum) in Consil. 12. incipien. videtur prima consideratione, col. 3. versic. sed quod fortius, per textum bonum (vt ipse dicit) in. c. quoniam contra falsam, de probatio. & ibi Panormit. in vltim. notabili. 4. col. nu. 6. notat ex eodem textu, quod quando constitutio, continet aliquid non propter se principaliter sed ad aliquem finem, non illaqueat transgressores ad poenam, si finis ad quem principaliter tendit constitutio, non violatur, etiam respectu peccati mortalis: dummodo id non fiat ex contemptu. (vbi & alios allegat, quos ibi videre poteris.) Minusque obest, quod prænominatus ipse Magister Ioannes de Spinosa replicauit, præsentem Pragmaticam quo ad huius secundæ conclusionis speciem attinet. Fundamentum etiam habere à præsumptione cupiditatis, quam idem Legislator, etiam in hoc casu præsumit: satisque hoc esse: vt & in eodem casu, & specie, ratio eiusdem Pragmaticæ locum etiam obtineat.

33 ¶ Nam quauis ipsa lex Regia, in specie proposita, fundamentum à præsumptione cupiditatis haberet, quod tamen nego, ad huc in Animæ iudicio, locum sibi id non vendicat: Ex quo in eo constat veritas, & cessat præsumptio: vt not. post alios Pet. Rebus in. 1. Tom. const. Reg. in proæm. glo. 5. nu. 125. & in repet. c. postulastis, glo. 1. de Clerico excom. minist. Et hac Ratione, quæ negari non potest, & vt notissima, vbiq; recepta est, lex quæ præsumptionem præfere, in foro poli locum non habeat: secundum Baldum, vtriusq; fori peritissimum, in. l. cum quis, 7. col. nu. 14. C. de iuris, & fact. ignoran. & eundem Baldum, in athen. ingressi, 6. col. nu. 15. C. de Sacrosan. Eccles. Panormi. & alios, in. c. quæ in Ecclesiarum, de constitu. & Reuerendis. Didacum à Couarru. Episcopum Segouiensem in. c. cum esses. nu. 4. de testamen. & est textus in. c. tua nos, & c. is qui fidem, de sponsalibus. Nec etiam obstat, quod aduersus Paulo ante dictam solutionem primæ obiectionis Magistri Ioannis de Spinosa, mihi tunc replicauit, eruditissimus & delicatissimi ingenij, Frater Franciscus de Sancta Cruz, Prænominatus Magister in sacra Theologia, & eius Lector, & Collega in insigni apud Diuū Thomam, Hispalensi Collegio Dominicano, quod lex de ieiunando, statuta est ad subiiciendum corpus Spiritui, ne ex carnis rebellionem Spiritus ad carnales affectus trahatur: aut ad satisfaciendum deo pro peccatis: Et tamen sunt, & possunt esse multi qui carnem domitam habent, siue per virtutis exercitium, siue per medicamina, siue per naturalem complexionem, & tamen lex præfata non cessat quo ad illos: sed illam sicut & cæteri seruare tenentur legem: Quique multi etiam sunt, qui pro peccatis suis, alia via plene satisfecerunt, erga quos non minus vim habet lex, quam si non satisfecissent vt est notum, ergo in casu dictæ huius secundæ conclusionis, quauis quis vendat non animo magis lucrandi, aut cupiditate ductus magis interessandi, cessetque in eo proximalis ratio præsentis Pragmaticæ, ad eius obseruationem, sicut & cæteri, in foro conscientie tenentur, & transgressor is, obnoxius est peccato, & restitutioni.

34 ¶ Nam huic argumento, (quod etiam cum alijs similibus, & si in alio proposito Ioannes de Medina, Theologiæ professione insignis, Doctor Complutensis, tradit in præallegato Codice de restitutione, in quæstio. 14. versic. suntamen, cum sequentibus.) Responsio facilis est,

est, secundum eundem Methinam, ibi, in versic. ad hæc tamen. Si consideres leges quasdam, ad certum finem particularem esse datas, sed non præcise, sed etiam ob aliam causam, & tales non cessant, esto cesset, causa illa particularis, qualis est dicta lex de ieiunando, quæ quauis ad hunc finem particularem est instituta, vt caro maceretur, & deo pro peccatis satisfiat, non solum ob id instituta est, sed etiam vt per ieiunium mens in deum eleuetur: Et ideo quauis vna causa particularis cesset, quæ diu altera manet, manet & lex: secundum glossam. l. tam is, §. 1. & ibi Ioan. de Imol. eam commendat, ff. de donatio. caus. mort. & glo. in. §. minima, & ibi Angel. institut. de capit. diminu. §. affinitatis, & §. socrum, institut. de nuptijs, & notat Nicolaus Euerardus suæ Centuriæ loco, 35. pagin. 253. Et nouissime Eruditissimus, & in supremo Regio Senatu Consiliarius dignissimus illustris Dominus. D. Antonius de Padilla, (loquens in falcidia, quæ prohibita per testatorem non sit, delegatis non pijs hodie etiam detrahenda) in. l. ea quam, nu. 109. in fine. C. de fideicommiss.

35 ¶ Alias vero esse leges, & præcepta, quæ data sunt ad aliquem particularem finem, per quas intenditur talis, aut talis finis subsequutio, idque principaliter, aut præcise, vt in præfenti Pragmatica, ne ex cupiditate & animo magis lucrandi, & occasione amplius interessandi præcia Frumenti, Ordei, Panici, Typhæ, & Auenæ, indiescrescant, ac augeantur, & cariora ideo fiant: & tunc ea causa cessante, cessat & ipsa lex. Et ratio est aperta, quia Legislator in huiusmodi specie, non intendit homines ad tale medium obligare, nisi ob causam obtinendi finem intentum: vt in præcepto de corripiendo fratrem delinquentem, per quod id solum intenditur, vt frater corrigatur, ac pro inde, si talis finis intentus, nullatenus ex correctio speretur, aut si iam sit in esse positus, tunc cessat obligatio huiusmodi præcepti de fratre corripiendo. Talis est lex de soluendis certis pedagijs ad finem particularem præcise instituta, scilicet

tassa, pues lleuando solamente el costo. * Y auisando dello à el comprador, y diciendo le, que por

ad reparandum muros ciuitatis, aut ædificandum pontem, aut huiusmodi publicis necessitatibus occurrendum: quibus non stantibus, leges huiusmodi late non essent, tunc quidem, cum finis intentus fuerit in esse positus, cessat lex de tali medio

lata. Stat ergo longe diuersum esse, quod obijcitur de ieiunio, nec nostræ conclusioni aduersari: eodemque modo responderi posse argumentis, quæ similiter possunt adduci, de lege, de suscipiendo baptismum, aut poenitentiam: quæ quauis adhuc finem particularem est instituta, scilicet vt homo veniam consequatur, sed non solum ob id statuta est, sed etiam vt deus colatur, & deo satisfactio fiat. Sacramentorum enim susceptio, ad Cultum dei pertinere dignoscitur. Similiter lex desoluentis decimis, ad finem sustentandi Ecclesiæ ministros est data, sed non solum ob id, sed etiam in recognitionem dominij vniuersalis, quod deus in omnibus rebus habet: & ideo quauis vna causa particularis cesset, quandiu altera manet, manet & lex. Sic etiam, in lege de reddendo debitum coniugale, quauis finis ipsius, prolicatio sit, seu fornicationis vitatio, & aliquando cesset huiusmodi causa, non ideo tollitur obligatio reddendi, eo quod manet alia causa, scilicet vnicuique esse reddendum quod suum est: Cum viri corpus, ad ius pertineat vxoris, & e contra. Sic de voto emisso, ad hunc finem particularem, scilicet vt uens assequatur aliquid, quod optat. Nam, & si hoc cesset, remanet tamen alia generalis causa, scilicet vota, & promissa esse deo reddenda: quod est de iure naturæ, & Diuino. Quæ responsio, in istius nostræ conclusionis tutela admodum quadrat Doctissimo Reuerendo Patri Fratri Ioanni Ochoa, Dominicano, Priori perpetuo Cœnobia Sanctæ Mariæ Montis Syon Hispalensis, in sacra Theologia celebratissimo Magistro, de literis, & Religione admodum bene merito, & ingubernando, reuerentissimo.

OSTO. Quod iustum est precium, ex quo ad eius iustam æstimationem, ac plenam iustitiam non solum respiciatur ad rem quæ venditur, sed etiam ad damnum quod venditor ex venditione incurrit vt aduertit S. Thomas in. 2. 2. quæstio. 77. art. 1. ex eo inferens, sic licite posse aliquid vendi plusquam valeat secundum se, quauis non vendatur plusquam valeat ementi, quem refert, & sequitur Aretinus in. c. cum causa, de testib. col. 7. versic. ter

37 **tia conclusio.**

37 **¶** Asserens vendentem rem plus iusto precio, respectu precij communis, si illam re cariorem habet precio communi, pro aliquo particulari interesse, posse vendere rem licite vltra dictum premium commune, vsque ad illud suum singulare interesse: & est de mente Scoti, in. 4. sententia. distin. 15. quæst. 2. & ita accipienda est glosa, verbo, cum multum, in can. si cupis, 16. quæst. 1. innuens in contractibus decipere non esse peccatum: per. c. innocens, 22. quæst. 4. alias saluari non possit: Cû fraudem adhibere, adhuc quod aliquid plus iusto precio vendatur peccatum omnino sit: in quantum aliquis decipit proximum in damnum ipsius: ex eodem Thoma. in. dict. articul. 1. in princip. solutionis, ad primum.

38 **¶** Quem locum citans Aretinus ipse, in dict. col. 7. dicit, quod quando ille qui vendit rem plus iusto precio mentitur afirmando illud esse iustum premium, propter quod emens ita persuasus, emit tali precio, esse tunc istud sine dubio illicitum: & decipientem ad restitutionem teneri, nõ solum in foro Animæ, sed etiam in foro contentioso, per actionem de dolo: vel ex ipso contractu: per glosam, (quã ad hoc ibi dicit notabilem) in leg. item si precio, §. fin. in vltimis verbis, ff. locati, à Bartolo probatam, in leg. eleganter, §. fin. ff. de dolo, cum leg. sequen. per textum ibi scribentem, quod semper ille qui mentitur ad lucrum suum, in damnum alterius, committit dolum: & tenetur propter dolum ipsum.

39 **¶** Ita vt quoties læsio vltra dimidium iusti precij, vel intra, dolo ex proposito acciderit, eo dante causam contractui, aut incidente in ipsum, non detur dolo optio ad iustum premium supplendum, vel rem ipsam restituendum: sed præcisse ea optio dolum passo cõpetat: secundum Conradum, de contractib. in totius operis summa, quæstio, 57. distinct. 3. dict. 6. & Ioann. de Medina, in Codice de restitutio. quæstio. 23. cuius contrarium annotarunt Angel. in summa, verb. dolus, §. 9. & Syluester, verbo, culpa, §. 7. Prior tamen opinio vera est, vbi dolus ipse dedit causam cõtractui: posterior vero quando dolus in contractum incidit. Et si prior sententia vtroque casu, admittenda sit, in hunc sensum, vt si dolus causam contractui dederit, habeat deceptus optionem: si dolus in contractum incidit, habeat actionem, ad hoc, vt sibi iustum premium integrum solvatur: denegato iure ipsi dolo re restituendi, & solutum repetere

di precium.

40 **¶** Illud tamen (nec aliquantulum extra rem videtur) non omittam, quod Gerardus à Petra sancta, in singul. 22. incipien. Rogo, vt nõquam obliuiscaris, dicit, nunquam obliuioni tradendum, quod quicumq; coniugum in dotis, seu rerum dotalium æstimatione, quomodo docunquæ intra iusti precij dimidium deceptus, agere potest, ad talis æstimationis rescissionem: innuens textum esse singularem. leg. iure succursum, §. 1. & in leg. si res. §. 1. ff. de iure dotium (vbi glosa dicit esse speciale in dote). leg. circumscripta, ff. solut. matri. quod hodie cauetur, in. leg. 16. tit. 11. part. 4. qua etiam singularis probatur, actionem hanc quadriennio non præscribi: vt ex. leg. 4. tit. 7. lib. 5. ordina. Regia. nonnulli, & non bene autumant: ponderando eiusdem legis partitæ verba, quæ hanc causam, dotis fauore, à cæteris causis excipit.

41 **¶** Quæ ad limitationem dictæ legis, 4. singularis lex est. Et (vt hodie eam habemus,) prope finem ex diametro contrariari videtur legi, 56. versic. + E esto serie. + tit. 5. part. 5. & d. leg. 4. tit. 7. quæ leges hodie seruantur, & consonant opinioni glosæ communiter receptæ, in leg. 2. C. de rescind. vèdi. Quare, & si doctissimus, & valde studiosus Gregorius Lopez, legum parti. solers castigator, in dict. leg. 16. cum eius vulgari nouissime transeat lectione, ab ea litera, quæ meo iudicio deprauata est Scriptorum incuria, cauendum, ac legendum moneo, + Que valie veynte marauedis por treynta è vno + quod patet per sequens exemplum ibidem statim positum, + O la que valia quarenta, por diez è nueue, + & ne si ita locus hic, emendetur, demus, quod dicta lex Partitæ probet opinionem glosæ, in dict. l. 2. de rescin. venditio. non probatæ, sicuti idè Gregorius, in glo. dict. l. 16. opinatus fuerat, hoc eidem imponens legi, quæ re vera rectius considerata, hanc non probat, sed potius cõmunem opinionem, dum dicit, + O la que valia quarèta, por diez, y nueue. + Et vt potius concordet cum dictis legibus, 56. & 4. cum iura iuribus expediat concordare. c. cum expediat, de elect. lib. 6. Legendum est. + Fueras ende, si montasse mas, ò menos, del medio de precio derecho, que valie la cosa, è esto serie, como si alguno vendiesse la cosa q valie veynte marauedis, por treynta è vno, ò la que valie quarèta, por diez y nueue. + Alias Antynomia harum legum, solui non potest. Cuius rei gratia credo Montaluum antiquior

rem

rem earundem legum partit. Glosatorem, dictam legem. 16. non commentasse: sed neq; de ea meminit, in dictis legibus, 56. & 4. optimus est tex. (ita accipiendus). l. 62. tit. 5. part. 5.

42 **¶** M. A. S. Patefacere re debet vèditor emptori: eumq; admonere, & causam exponere, vt videat an sibi expediat lege illa emere, vt vult Ioannes de Medina, in Codice de restitutio. quæst. 38. fol. 116. versic. hæc dixerim, dicēs quod si in aliquibus casibus velit venditor, in precio vltra ascendere, aut emptor descendere, oportet causam aliquam æquam & iustā assignare.

43 **¶** Hæc autem erit eum, qui ad alterius instanciam emit, aut vendit, se indemnem seruare, si forte aliquod damni interesse, vel cessantis lucri, inde patiatur.

44 **¶** Et clarius innuit Dominicus à Soto, in. d. lib. 6. de iusti. & iure, quæst. 3. art. 1. pagin. 535. b. quod quando emptor sciens, & prudens, quia vel ipse tantam, vel maiorē rei necessitatem patitur, vel suo vult animo obsequi, cū illo onere rem emere contendit, iuste venditor tanti vendit, quanti sibi valebat: aliās minime licere. Recepta quæ apud omnes hæc est conclusio.

45 **¶** N. A. T. V. R. A. L. Quod in lege, & in Evangelio continetur. Mathe. 7. b. Lucæ. 6. & c. 1. & 2. dist. 1. cuiusq; principium, peccatū euitat. c. final de consuetud. Nam cum de eius essentia sit, vt habeat rationem, ac ratio, & peccatum inter se pugnet, cum peccatum sit, quod vniq; commissum contra dictamen rationis, consequens est, hoc principio naturali vten-tem, & ei non contrauentem, extra peccatum esse: Nec id iure Ciuili improbari, apud quod, Legislatori magna est cura, ne peccandi occasio vlla relinquatur: in authen. vt ij qui oblig. se habe. perhib. colla. 6. & l. 2. ff. de legib. Maxime in hoc conscientie foro, quod forū Diuinum est, cui omnia patent: & ex animo iudicantur. Quod & si à iure ciuili, hac ratione discrepet, quod in eo, de hoc animo occulto iudicari non possit. c. à nobis, de sent. excommu. Et soli D E O veritas, & iudicium in

fallibile relinquatur. c. cum æterni tribunal, de senten. & re iudica. lib. 6.

46 **¶** Quando tamen iure naturali iudicatur, diuersa non sunt, siquidem iusticia, quæ à principijs naturalibus procedit, semper sit vna, & tota sibi constet, ac consentiat: in prin. inst. de iure natu. gent. & ciuili.

47 **¶** Et Cicerone teste, in libro de republica, immutabilis est: & eius Sator est D E V S: Nec alia est Romæ, alia Athenis, alia nūc, alia posthac, neq; per populum, vel Senatū, ab hac solui possumus. Et hinc fit, vt quæ ratio naturalis demonstrat, necessario obseruanda sint in foro Ciuili, prout in foro conscientie: & perfectius sit ius naturale legibus posituius, cap. lege, 10. dist. c. quæ contra mores, 8. distin. l. eas obligationes, ff. de capit. diminutio. §. sed naturalia, inst. de iure nat. gent. & Ciuili.

48 **¶** Et quæ iure naturali consistunt, D E I voluntati sint conformia. c. sana, §. cum ergo, 9. distin. Et quæ iuri naturali probantur contraria, excluduntur: vt ibidem dicitur. + Constitutio-

euitar su daño le lleua mas, y no va cõtra el dicho Derecho Natural 2

nes ergo vel ecclesiasticæ, vel seculares, si naturali iuri contrariæ probatur petitus sunt exclu-

dendæ. Nam secundum Hug. ab Archidiac. citatum in. c. humanū genus, 1. distin. 2. col. nu. 6. inde ius naturale dicitur, vel quia summa natura, idest D E V S, nobis illud docuit, & tradidit per legem, & Prophetas, & Euangelium: vel quia ad ea quæ iure Diuino continentur, naturalis ratio, etiam sine extrinseca excitatione ducit, & impellit.

49 **¶** Ideo ius naturale, & Diuinū, inter se differunt, tanquam genus, & species: vt quicquid sit iuris naturalis, sit iuris Diuini, non ecõtrari vt probat studiosissimus Menchacensis, lib. 1. controuersia. illust. cap. 26. nu. 14. & colligitur ex glo. verb. turpe est. iuncta textui in. l. probum. ff. de verb. sign. Nec si lege, vel Principis secularis præcepto, ius naturale, aut Diuinum repetitum sit, non desinit esse ius naturale, aut Diuinum, nec efficitur ius ciuile: vt notat Fernandus Aloazes, in Consil. pro Marchione de Velez. pagin. 419. nu. 52. (& diximus supra, in. 1. conclusio. super verbo, Natural.)

50 **¶** Et secundum Sanct. Thomam, in. 1. 2. quæstio. 18. artic. 1. & 2. nullum præceptum continetur in lege Euangelica, quod non sit iuris naturalis, præter præcepta de Sacramentis, ac de fide. Et voluit idem Thomas, in quodlib.

lib. 4. articulo. 13. quem refert, & sequitur Reuerendiss. Couarru. in. 2. part. Epitom. super. 4. lib. Decretalium, cap. 6. §. 10. nu. 1.

51 Nec oberit, si obijciatur, iuris naturalis præceptum, + Quod tibi vis fieri, alteri velis, Euāgelio potius aduersari, dum si quis velit adulationes, vel huiusmodi illicita sibi à proximo fieri, ideo, & adulari ei, vel huic simile facere licitum esse concludat: Siquidē in illicitis, quis proprie non dicatur velle, sed concupiscere: Nec tunc vere quis sibi id velit, ex quo non ad utilitatem, sed in odium sit animæ suæ, iuxta illud psalm. 10. + Qui autē diligit iniquitatē, odit animam suam. Vbi in eius annotationibus, id eleganter Titelmanus annotat. Concupiscereq; illud dicitur. Et inde concupiscentia, (Cui nos hoc in tractatu aduersamur) semper proprie in mala significatione ponitur: vt non concupisces, &c. Et voluntas proprie in bono semper accipitur: vt in dict. c. humanum genus, l. distin. secundum Archidiacon. post Gofred. ibidem. Ac reliquū est in Paulo ante citato præcepto, verba illa, + Quod sibi fieri vult, in bonā accipi partē, & illud sonare, ac dicere, vt sicut quis sibi à proximo bene fieri vult, & subueniri, ita & ipse bene faciat: ac subueniat proximo: quod nedum Euāgelio aduersum non est, sed ei satis cōforme.

52 **V**l. r. a. Textus est singularis in leg. scire oportet sufficit autem, ff. de excusation. tutor. ibi, + Ignoscendum ei est, cuius fidem. tamen si sufficit firmare ex ipsa naturali iustitia. Quem textum memini me olim Salamanticæ didicisse ann. 1542. ab illustri Domino Licetiano Hieronymo à Contreas, Segouien. ibidem tunc Cathedra.

52 **Q**uod tibi vis fieri, alteri velis, Euāgelio potius aduersari, dum si quis velit adulationes, vel huiusmodi illicita sibi à proximo fieri, ideo, & adulari ei, vel huic simile facere licitum esse concludat: Siquidē in illicitis, quis proprie non dicatur velle, sed concupiscere: Nec tunc vere quis sibi id velit, ex quo non ad utilitatem, sed in odium sit animæ suæ, iuxta illud psalm. 10. + Qui autē diligit iniquitatē, odit animam suam. Vbi in eius annotationibus, id eleganter Titelmanus annotat. Concupiscereq; illud dicitur. Et inde concupiscentia, (Cui nos hoc in tractatu aduersamur) semper proprie in mala significatione ponitur: vt non concupisces, &c. Et voluntas proprie in bono semper accipitur: vt in dict. c. humanum genus, l. distin. secundum Archidiacon. post Gofred. ibidem. Ac reliquū est in Paulo ante citato præcepto, verba illa, + Quod sibi fieri vult, in bonā accipi partē, & illud sonare, ac dicere, vt sicut quis sibi à proximo bene fieri vult, & subueniri, ita & ipse bene faciat: ac subueniat proximo: quod nedum Euāgelio aduersum non est, sed ei satis cōforme.

52 Et ex dicto textu, notant ibi Iacob. Cyn. Bald. & alij, & idē Bald. in leg. cum antiquioribus, pen. col. C. de iure deliber. quod in decisionibus causarum, potest allegari ratio natu-

ralis, tanquam lex scripta. bonus est textus leg. cum ratio, ff. de bonis damnat. ibi, + Cū ratio naturalis, qua si lex quædam. Et ibi not. Alberi. & alij, & Anton. Gometius doctissimus præceptor meus vnam de Cathredis vespertorum, in eodem iure Ciuili, olim Regens in leg. 9. Tauri, nu. 65. fol. (mihi), 57. Est enim naturalis ratio, lex quædam tacita, vt probatur in d. l. cum ratio, & in leg. 1. §. in primo, ibi naturali ratione subnixum, C. de cadu. tollē. Ex quo Baldus ibi, in princip. notat ea quæ sunt naturali ratione subnixa, deberi in tacta & illibata ppetuo custodiri. Et ideo in rebus humanis id iustum ex eo dicitur, quod est rectum secundum regulam rationis, prima autem rationis regula est, lex naturæ atq; lex tantum habet rationis & virtutis, quantum magis assimilatur legi naturali, secundum Sāctum Thomam in. 1. 2. quæstio. 90. articulo. 1. & 2. Et in eo, quod à lege naturali discordat, nō est lex, sed legis corruptio. vt not. idem Tho. in dict. 1. 2. quæstio. 95. art. 2. quæ contrauenientes in foro conscientia non ligat: vt tradit Innocen. in capit. quia pleriq; de immunit. Eccles. licitumq; esset legem ita latam circumuenire fraudibus & dolis, vt notant Bal. Pau. de Cast. & moder. in dict. leg. 1. in prin. per illum tex. C. de cadu. tollen. (& diximus in. 8. part. 2. fundamen. nu. 6. prælectionis legis. §. ti. 3. lib. 7. ordinatio Regia.) Atq; hinc in dicto, §. in primo, inquit Bald. ad naturalem rationē est recurrendum quæ optimus legis est Clypeus, quod dicit tenendum menti & sequitur Felinus, in cap. tuanos, 2. col. nu. 3. versi. & adduci potest, de iure iurand. Et ita procedit, & valet argumentum, à ratione naturali: vt explicat nouissime Quintilianus Mandosus, in.

8. Reg. C. cell. 2. quæstio. nu. 2. & in. 10. regu. quæstio. 4. nu. 5. Et facit. quia cum de ratione non apparet, recurrendum est ad rationem naturalem: Imol. in leg. 2. §. fin. de donatio. versic. itē adde circa id, & ibi quoq; post eum, Romanus, col. 1. versic. & potest dubitari, argumētum, capit. quia ratio, de præben. & capit. consuetudo, distin. 1. & §. sed naturalia, instit. de iure nat. gen. & Ciuil. & idem voluit ipse Imola, in capit. post translationem, 8. col. nu. 50. de renuncia. Panormit. in capit. suggestum, col. 1. notab. 2. de appellatio. & Mathe. de Afflict. in capit. 1. col. 5. nu. 25. titul. qui succes. teneant. facit quod dicit Bald. in prox. Codicis. col. 4. quod

quod quando est contentio de potestate, inter pretēdentes supremam potestatem, non cadit inter eos alius arbiter, nisi ipsa ratio naturalis quæ est arbiter malorum, & bonorū. Item facit, quia conscientia non ligat, quos natura non obligat. vt notabiliter innuit ipse Bald. in leg. 1. in fine, C. de vectigal. & commif. quem citat & sequitur, omnium sui temporis iuriconsultorum subtilissimus Princeps, ac primariæ in iure Cæsareo lectionis Doctor Petrus à Peralta, Salamatinus Cathredarius, eruditissimus, ac familiarissimus præceptor meus, à quo gradum Baccalariatus accepi, vigesima die mensis Aprilis, hora octaua ante meridiem, ann. 1543, in sua elegan. relectio. rubri. ff. de hæred. instit. nu. 31. Quodq; forū conscientia, iuri naturali, potissimum innititur, & ab eo vti Regula Lesbia (vt est in prouerbio) regulatur: vt notant Anton. & Panormi. post Innocen. & antiquos, ibi, in. c. quæ in Ecclesiarum, de const. Innocen. in. c. quia pleriq; in prin. & in fin. versic. sed de hoc, de immu. Eccles. Panormit. in. c. 1. ad fin. de in integrum rest. Barto. in leg. si pœnæ causa, in prin. ff. de condi. indeb. & in extraua. ad reprimendum, in verb. per denunciationem. Bal. in authen. ad hæc, col. 2. cum sequen. C. de vsuris, & in col. 5. versic. procedo vltorius, & in leg. 2. prope finem, C. de iuris & fact. ignoran. & in leg. cum quis, col. 4. versic. 10. & vltimo probatur, eod. tit. & in leg. id quod pauperibus, 9. q. C. de Episcop. & Cleric. & notat Florian. in leg. cum de in rem verso, col. 2. ff. de vsuris, Philip. Corne. in Consil. 294. incipien. ante omnia, coll. 5. & in Consil. 137. incip. placet mihi, col. 2. vol. 2. & in Consil. 251. incip. in hac cōsultatione, vol. 3.

54 **C**REER. Hoc ideodjicimus quia si venditor cōscientiam haberet erroneā, credēdo, quod in hoc peccabat, peccaret iuxta illud Augustini, in lib. contra faustum, iniquentis peccatum, in tantū esse peccatū, in quā tum voluntariū. Et inde lex pœnalis, etiā in quibus casibus, trāsgressorē nō obligat ad peccatū, semper eum ad peccatū astringe revidetur, quādo ipse ex legis trāsgressione,

peccare se falso existimabat: cū hoc ex dei contemptu descēdat: secundum Sanctū Thomam, in. 1. 2. quæst. 19. articulo. 5. & Sanct. Bonauent. in. 2. sententia. distin. 39. articulo. 1. quæst. 3. Alphon. à Castro, de potesta. leg. pœnal. li. 1. cap. 5. versic. lex humana, Sed & is, qui dubius an liceat sibi absq; mortali crimine quidquam agere, id nihilominus agit, exponit se periculo peccandi mortaliter, ideoq; mortaliter peccat: iuxta illud Ecclesiastici, cap. 3. qui amat periculum, in illo peribit, cap. literas, de restitutio. spoliat. cap. in præsentia, de spōsal. & notat Adrianus, in. 4. sententiā. in tract. de restitutio. cap. de præscriptione. à Couarru. citatus, & sequutus in. 2. part. relectio. Regul. possessor. §. 7. nu. 4. fol. 196. in paruis.

DOMAS. In. 2. 2. quæst. 147. arti. 3. ad. 2. qui iunctis his quæ diximus, in. 1. conclusionē, in verbo, + Cobdicia, + Aperte probat hanc secundam conclusionem: dū dicit, præcepta quæ per modum communis statuti, proponuntur, non eodem modo obligāt omnes: sed secundum quod requiruntur ad finem, quem Legislatores intendit. Cuius autoritatē si quis transgrediendo contēnat, vel hoc modo trāsgrediatur, quod impediatur finis, quæ intendit, peccat mortaliter talis trāsgressor. Si autem ex aliqua causa rationabili, quis statutū non seruet, præcipue in casu in quo etiā si Legislatores adesset, non decerneret esse seruandum, talis trāsgressio, non cōstituit peccatum mortale. Et inde esse, quod nō omnes qui nō seruāt ieiunia Eccles. peccāt mortaliter. & tenuit idē ipse Thomas, in. 4. sententiā. dist. 15. quæst. 3.

CAJETANO. In quæst. 147. 2. 2. arti. 3. ad. 2.

INNOCENTIO. In rubri. de consuetud. col. final. nu. 9. ad finem, dicens peccatum tūc esse quando quis venit contra ius, cupiditate, aut sine causa, in casu ve nō permissio: alias non.

f Cardenal. In cap. 2. de obseruatio. ieiuniorū.
g Collectar. In. c. 1. de cōsti. & Curtius Iunior,
h Arcedianō, in. c. vtinā, 76. distin. (in cōsil. 10

do contra la dicha ley, o statuto lo excusa, la razon de creer, b que lo puede lleuar con buena consciencia, segun sancto Thomas, c y Cayetano, d Innocencio, e el Cardenal, f y Collectario, g y el Arcediano, h cuya doctrina, figuen, e dizē singular, y notable, el abad Panor-

DANOR mitano, in capit. licet ex quadam, 2. col. nu. 4. de testib. & in capit. quoniam contra falsam, 4. col. nu. 6. de probatio. & in rubri. de obseruatio. ieiunio. fin. col. num. 11. vbi in fortioribus terminis tenet, & est de intētiōe prædictorum doctorū, quod transgrediens ieiunium solēne ex aliqua causa, nō peccat mortaliter, dum tamen non fiat ex contemptu.

FELINO. In ca. i. de treuga. & pace, 7. col. nu. 12. versic. intellige hæc. Rebus. in proxm. cōst. Reg. glo. i. nu. 43.

DECIO. In. c. nā concupiscentiā. in. i. lect. colu. fin. nu. 3. de constitutio. nib.

DANOR. Mens enim Legislatoris attendenda est & potius inspicienda quam verba ipsius, l. 3. §. condicio. ff. de adimen. legat. ibi, + Sed melius est sensum magis quā verba amplecti, & in. l. scire, §. aliud, ff. de excusatio. tuto. ibi, + Sed & si maxime verba legis hunc habent intellectum, tamen mens Legislatoris aliud vult, & in. l. pen. ff. ad exhiben. Non oportere ius Ciuile calūniari, neq; verba eius captari: sed quā mente quid dicatur animaduertere cōuenire, & in. l. credendū, ff. qui pet. tutor. + incidit in cōstitutionis verba, sed ex sententiā excusatur + & in. l. 2. §. si mater, versic. quid si curatores, ff. ad. S. C. Tertul. + Verba rescripti deficiunt, sed dicendum est eandem esse rationem, & in versic. si non

mitano, Felino, y Decio, m y aunque sancto Thomas, en los dichos lugares, hablado de la qualidad de la tal razon dize que principalmente procedería quado se pudiesse collegir de la intencion del Legislador, la tiene la desta segunda Conclusion, teniendo atencion à que de la dicha Pragmatica, y de la de su declaraciō se collige y presume, pues expressamēte dispone, que quanto mas el dicho pan tuuere al vendedor de costa de acarreto, tanto mas lo pueda vender del precio de la dicha tassa, y que lo que se vendiere en harina, tenga treynta marauedis de precio mas, y en quanto à el pan cozido, se tenga respecto à lo que saliere, y se cōprare en grano, cō mas alguna justa, y moderada ganancia, y mas claramente de la Pragmatica nueuamente hecha en Agosto de sesenta y seys años, que alarga el precio de la ceuada, à medio ducado, porque el antes puesto era tan baxo que no allega al gasto que los labradores hazen: porque no es visto querer el hazedor dellas que al quic resciba daño, y que cō el en

duatur, ex mente Prætoris denegandam esse respōdetur. tradit Late Hippol. in. l. si quis viduam, ff. de quæstio. & Andre. Tiraquel. in repet. l. si vnquam, verbo, libertis, nu. 39. C. de reuocan. donatio. facit lex, 9. tit. 1. part. 1. ibi, + El faber delas leyes, nō estan solamente en aprender y decorar las letras dellas, mas en saber el verdadero entendimiento dellas, & c. Marcyon. 1. quæstion. 1. (& diximus Latius in. 2. fundamen. 2. partis prælectio. l. 5. tit. 3. lib. 7. ordi. Regiar.) Sed & Alexan. Imolen. in consil. nō incip. animaduertis statutis, 3. col. nu. 1.

fuerint, eiusdem legis, + Puto licet verba deficiunt, sententiam constitutionis locum habere + & in. l. sed sciendum, ff. ad leg. Pōp. de paricid. ibi, + Sed & no ueræ, & spōsæ omifæ sunt, sententia tamen legis continentur, & in leg. si quis adulterium, §. 1. ff. ad leg. iul. de adult. + Ex sententia legis tenetur, quāuis verbis non cōtinetur + & in. l. Diuus, §. itē Senatus, ff. ad leg. Cornel. de falsis, + Diuus Pius ita rescripsit, sententiam magis sequendā esse huius Senatus cōsulti, quam scripturam, & in. l. 1. §. incidit, ibi, + Non ex verbis, sed ex sententiā. ff. ad. S. C. Turp. & in l. cum hic status, §. si focer, ff. de donatio. inter virū & vxor. + Atq; verba orationis, minus sufficiūt, tamen dicēdum est, donationem ad sententiā orationis pertinere: & in. l. pen. §. videamus, ff. de bon. posse. contra tabul. + quāuis, editi verbis collatiō in

14. vol. 2. citando Angelum, & alia iura scribit, quod mens debet attendi, etiā si verba dispositionum contraria sint menti: tradit Menchacensis, lib. 1. controuer. illust. cap. 30. nu. 4. cū sequent.

nota 58

Ex quibus inferitur intellectus, ad præsentis Pragmaticæ declaratoriam Pragmaticam Valli Oleti, latam. 16. mensis Aprilis, ann. 1558. vt quamuis panicum, in ea omissum sit, possit exigi, & percipi, pro eiusdem aduectione, sicut pro tritici, & typhæ, conuectione. Sic & intelligendæ sunt aliæ declaratorie Pragmaticæ, Valli Oleti lata. 28. eiusdem mensis Aprilis, ann. 1558. vt quamuis panicum, & auena in eis omissa sint, eisdem legibus contineantur: ex quo eadem sit ratio, & earundem cōstitutionum his, in fructibus locum habeat sententia. Ex his quæ etiā infero intellectū, ad Pragmaticam nouissimam. + De los lutos. + Ab humanissimo huius Nominis secūdo PHILIPPO, Hispaniarum, & noui Orbis Rege, lat. Madriti, 20. die mensis Martij, ann. 1565. Quod licet eius verba deficiant, vt pater pro præmortuo filio, vestes possit induere lugubres, possint parentes in filiorum morte eas impune portare: ex quo eadem est ratio: argumē. d. l. 2. §. si mater, ff. ad. S. C. Tertul. & aliarum: (quas superius citauimus) legum, & lōge maior, si commune votum parentum, & eorum condicionem attendamus: cum nullus amor vincat paternum, l. fin. post princip. C. de curato. furio. + Et pro affectu parentes, magis in liberos terreantur, quam in se ipsos. + l. isti qui dem. §. fin. ff. quōd met. caus.

Cuius argumēto, si pater, & filius, sint torquendi, traditur filium in cōspectu patris primo torquendum, quo pater ipse citius verū profiteatur, (de quo vltra Grandinū, & Guidon. de Suza, in titul. & tracta. de tormēt. Bonifa. Angel. & Hippol.) per Tiraquel. eos ad id citantē, in prin. d. l. si vnquam, nu. 7. de reuocand. donatio. & alia, in huius conclusionis fauorem adducentem: vbi etiā refert nō pauca patrum exempla, quos non piguit, suæ vitæ iactura, liberorum vitam redimere: & qui filijs suis, superstites esse non sustinuerūt. Cuius etiam rei memorabile nobis exemplū reliquit Sanctus ille Dauid, alioqui affectuū minime sequax. Nam cum Absalon eius filius, primum quidem Amon, etiam ipsius Dauidis filium, insidijs interceptum necasset, deinde, & cum patris pellicibus fœde congressus fuisset, postremo patrem ipsum, & Regno, & vita priuare neruis omnibus cōtendisset, illius

tamen mortem pater, cui hæc omnia erant compertissima, adeo flebiliter deplorauit, vt in hanc lacrimabilem vocem proruperit, + Fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te. + 2. Reg. c. 18. Curius, Cynus meminit, in. l. propter insidias, & de his qui accus. non pos. vbi subdit alia pletraq; exempla huius paternæ pietatis, à Valerio Maximo fuisse prolata, lib. 5. titul. 7. facit text. l. patrem, ff. quæ in fraud. credito. & in. l. quod, & lex, §. si eum quis, ff. de liber. homi. exhiben. & in. l. si mater, ibi, + Per coniecturā maternæ pietatis. C. de inof. testam. & in. l. 1. §. taceat, versic. fileat, C. de rei vxor. actio. & in. c. super eo, de testib. & in. c. afferte, de præsumptio. vbi recensetur illa, 3. cap. Regum. 3. Historia, de matre, cuius commota sunt viscera, cum Salomon iussisset infantem diuidi, & facit quod apud Esaiam cap. 49. clamat Dominus. + Nunquid obliuisci potest mulier infantem suū, vt nō misereatur filio vteri sui? + Et quod scribitur de Iacob, Patriarcha illo Scitissimo, Genesis, 37. + Scis siq; vestibis indutus est cilitio, lugens filium suum multo tempore, congregatis autem cunctis liberis eius, vt lenirent dolorem patris, noluit consolationem recipere: sed ait descendam ad filium meum lugens in infernum + Bona est glossa, in lege, si filius, in fine, & ibi Bald. in vtraq; lectio. C. de pat. potest. Et idem Bald. in cap. per tuas, colu. 2. de probation. quod amor parentum, abscondi non potest. Et in dicto capit. super eo, post principium, quod quis diligit honorem, & in crementum suæ prolis, etiam ardenti desiderio: textus est, in leg. penult. §. Iulianus, ibi, + Affectu enim propensiore magis. + ff. quod fals. tut. aut. & in leg. auicissimos, §. Lutius, ibi, + Contra naturales stimulos, + ff. de excusation. tuto. Cuius autoritate, ipse Baldus scribit, in authent. ex causa, 7. colu. numero. 26. C. de liber. præter. vel exhære. quod naturalis stimulus, patrem vrget ad charitatem liberorum: vnde qui naturalem erga liberos charitatem non curat, videtur habere morbum cerebri: & defectum rationis. Textus est in. §. sed veteres, instit. de noxalib. actio. ibi, + Quis enim patitur filium suum, + Et ibi, + Vt pene per filij corpus, pater magis quam filius periclitetur? + Maxime cum præter hūc affectum, & naturalem parentum, in filijs præmortuis dolorem, Natura ipsa quodāmodo præposteretur. l. Iulianus, ff. si quis omif. cau. testamē. & ordo morali.

talitatis turbetur. Inā, & si parentibus, ff. de inoff. testam. vbi glo. inuuit, ordo est, vt prius moriatur pater, quam filius: cum ergo aliter contingit, turbatur ordo: & ibi refert Bulgaram, cum decessisset filius eius, dixisse; Ordine turbato, succedis Bulgare nato. Solatijq; loco, in filiorum amissione, ipsa miserationis ratio, lugubres vestes admittat. I. iure succursum, ibi, Patri, vt filia amissa solatij loco cederet. ff. de iure dotium. Et in. l. scripto, ad finem, ff. vnde liber. ibi, Ratio miserationis admittat. Bonā est glo. verbo, filijs, c. cū Apollonius, decē sib. Sic & Rachel ploras filios suos voluit consolari, quia non sunt. Ierem. 31. cap. & Mathe. 2. Et Gordianus senior. (Cuius multas leges in nostro habemus Codice) audita morte filij, laqueo suspensus vitam finiuit: teste Julio Capitolino, & Plutarchus, in vita Solonis, tradit Solonem virum constantissimū, ac sapientissimū, (vt qui vnus fuerit ex septem,) cum Thales, & ipse vnus ex illis, hominem quempiam sobornasset, qui ei renuncia- ret filium ipsius, mortē obijse, capisse caput cedere miserandis q; vocibus, ac quærelis omnia complere: & forte mortem sibi consciscisset, nisi Thales ipse confestim ei commentum aperuisset. Et de Ageo, qui Theseo filio nauigati in Cretā iusserat, si cōfecto Minotau- ro reuerteretur incolumis, albis velis vtetur; Theseus autē pcepti paterni oblitus, cum rediret, nigrū velū tetēdit, Catullus sic dicit. At pater vt sūma prospectū ex arce petebat, Anxia in alsiduos cōtollēs lumina fluctus, Cū primū inflati conspexit liutea veli, Præcipitem sese scopulorū ē vertice iecit, Amissū credens immitti Thesea fato. Dolor q; hic, ita à natura proficiscitur, vt cō- munitis omnia sit animantium, quibus adsti- pulatur quod de vrsa scribitur. 2. Reg. c. 17. A- maro animo veluti si vrsa raptis Catulis, in saltu feuiat: & Osee, 13. cap. occurrā eis, quasi vrsa raptis Catulis. Quod si Leonem Caru- los habentem quis inueniat, animaduertet ip- sum pro Catulis torue aspicere venientē: se se q; ad pugnam parare. Tigris quoq; insigni crudelitate animal, ad naues vsq; procedit, Catulorum repetundorum gratia, illis q; re- ceptis, cū gaudio abije: quod si Catulis abla- tis, abeuntem nauem aspiciat, in cæsta in litto- re vlulat: quando q; etiam ob doloris magni- tudinem moritur: autore Apollonio Tyaneo apud Philostratum, in vita illius, lib. 2. qui re- fert se vidisse in Aegis insula, Phocam à piscatoribus comprehēsam, mortuū filium quē in

carcere (vt sic dicam) pepererat, ita deplora- re, vt tri. duo, à cibis abstineret, quanuis om- nium belluarum, voracissima sit. Sed et Bald. in. l. 1. col. 5. num. 19. C. vnde vi, scribit animalia bruta salutē filiorum tueri, quadam naturali iusticia insita, quæ hoc dicitur omnibus animā- tibus: & feris bestijs. Difficilimum q; est dolo- rem iustum tolerare, vel temperare. l. si adul- terium cum incestu, §. Imperatores, ff. ad leg. Iul. de adulter. difficilimum item tacere, cum doleas, vt scribit Cicero pro Murena. & vt di- cit Atreus apud Senecam, in Thieste, actu. 3. scena. 1. vix dolor frenos capit. Sic & patres antedictis (vt opinor) rationibus p mortuis filijs, per sex menses induere posse vestes lu- gubres cautum extat Pragmatica Catholico- rum Regū Fernandi, & Elisabes, apud ipsum Madriti oppidum lata, decima die Ianuarij, ann. 1502. Quod quanuis in paulo ante citata Pragmatica nouissime per inuictissimum Re- gem nostrum PHILIPPVM promulgata, omis- sum sit, pro expresso tamen habendum est. Siquidem verisimiliter id esset statutum, si id quæsitum fuisset: & idem iudicetur de casu omisso à legis conditore, quod iudicatur de casu per eum expresso, quando verisimile sit quod Legislatores ipse, idem statueret, in casu omisso, si de eo fuisset interrogatus, quod statuit in casu expresso: vt notat egregia glo. in. l. tale pactum, §. fin. ff. de pact. quam vbiq; probant, & multum commēdant Doctores, & Rebus. in. 2. tom. cōsti. Reg. tra. de cess. actio. art. 2. glo. 3. nu. 10. (cuius, & nos meminimus su- pra, in glo. sup. verb. exterior, huius. 2. cōclus.) ¶ Quodq; cū correlatiua sint, pater, & filius, & vnū, supponat aliud, ratione mutue corre- lationis, dispositū in filio, intelligitur dispositū in patre: & in vno cōcessum, in alio intelli- gitur esse cōcessum. l. si. in prin. C. de indict. vid. tol. vbi Bar. & Angel. & in. l. si. ff. de acceptila. l. vn. C. de Cupres. lib. 11. glo. in rubri. C. de reb. credi. & in. c. debitū, de babil. & in. c. si. de in- stit. & in. Clemēt. 1. verb. æternaliter, de sum. trin. & fid. Cathol. glo. in. l. 1. C. ne fideius. dot. de. & in. c. 1. de locato, & in. c. si postquā, de ele- cti. in. 6. Bart. not. in. l. liberorū §. 1. ff. de his qui notā. in fam. & quā plures doctores per Hip- pol. ci. a. i. in. l. si quis viduam. 3. col. nu. 14. cum sequentib. ff. de quæstio. & in. l. circumcidere, §. seruo. nu. 3. ff. ad leg. Cornel. desicar. post la- sonē, in. d. l. fin. de indict. vid. tol. (& satis dixi- mus in. 2. part. responsi super immunitate Far- faniorum equitum, nu. 28. cum sequentib.) ¶ Quibus rationibus, & argumento eorum

60

quæ

quæ dicto, in responso diximus, posset nec ci- tra ius pro intellectu earundem Pragmatica- rum, nouissime etiam attentari, quod leuires vulgo dicti. Cuñados. Et si in eisdē Prag- maticis ommissi, & non comprehensi, easdem si- cut, & fratres pro mortuis fratribus, per sex menses induere possint vestes lugubres: si qui- dem ex quo maritus, & vxor correlatiua sint dict. l. fin. de indict. vid. tollen. l. 1. tit. 14. part. 2. cū vnū eorum, pro fratre mortuo, ex eisdē Pragmaticis, id licitum sit, & id liceat alteri leuiti, seu affini ratione mutue & matrimo- nialis correlationis. Quodq; quod vnū eorū permittitur, & alteri censeatur permittum: vt nūcupatim not. Barto. in. l. 1. in final. verb. ff. quod met. caus. dicens notandum, ibi esse tex- tum, quod si lex, vel statutum aliquid dicat de vxore, certe cum vxor, non possit esse si- ne viro, debere etiā intelligi, vt loquatur de viro. Quod idem ipse notauerat, in dict. le. si. de acceptilatio. Iason, in consil. 112. incipie. im- primis, volum. 1.

62 ¶ Ex quo enim contractus matrimonij est respectiuus, quod permittitur mulieri, de ne- cessitate, viro eam accipienti, permittum est: & ecōtra, teste eodem Bartolo, in. d. l. libero- rum, §. notatur, de his qui not. infam. bonus est tex. l. non tantum, in fine princip. ff. de re iudi. ex quo Rapha. Cumā. expresse not. quod Priuilegium singulariter, & dispensatiue con- cessum vni, extēditur ad alium correlationis ratione. Et cū rationis nexus, maritum, & vxorem conectat, non quidem per iuris ex- tensionem, sed verius per tacitam eiusdē di- spositionem, iuris dispositio, non debet sepa- rare: vt egregie not. Bald. in cap. quia, v. col. fin. prope finem, de iudic. & Anchar. in consil. 96. incip. super dicto, 1. col. nu. 2. & Paul. de Ca- stro, in cōsil. 83. incip. præfens casus, 2. col. par- te. 2.

63 ¶ Vna enim caro, & vnum corpus sunt: c. debitum, de bigam. c. sunt qui dicunt, 27. q. 2. lex, 1. tit. 14. & egregia lex. 3. tit. 29. part. 2. ibi, + Afsi como marido y muger, ca maguer son dos personas, fazen se como vna quanto en ayuntamiento natural. Et vna eademq; res (iuxta iura vulgaria,) non est diuerso iure cē- fenda. l. 1. ff. de rerum permuta. l. 1. §. 1. ff. si quis testa. lib. esse ius nostrum, ff. de reg. iur. c. cū in tua, de decim. c. cognouimus, 12. quæ. 2. latē Tiraquel. in. d. l. si vnquam, verb. dona- tione largitus, nu. 284. Nec ad imparia mari- tus, & vxor sunt iudicanda, vt notat Rubeus, in Consil. 56. incipien. visis pactis, nu. 1. bonus

est tex. in. l. 1. §. si vir, aut vxor, ibi, + Sed quia commissa familia, & vna domus est, ita iudi- candū, ff. ad. S. C. Silan. + Absurdum q; sit im- munitatem in alterius persona dari, in alte- rius non. leg. si cum dies, §. pen. in fine, ff. de recept. arbit. l. ceterarum, ff. de vsu & habita- tione, ibi, + Dicendum est vxorem cum viro in pro- miscuo vsu eas res habere posse. Et ex quo maritus, & vxor proportionalia sunt, sicut se- habet vnū proportionale, ad aliud, ita aliud, ad reliquum. l. sufficit, iuncta glo. ff. de condū indebi. l. de quibus, & ibi Angel. not. ff. de le- gib. tradit Accursius, in proæm. instit. Et inde Bald. in consil. 414. incip. saluus cōductus, vol. 5. & in consil. 409. eiusdem initij, vol. 1. respon- det, quod si concessus fuit saluus cōductus alicui, vt possit venire ad certum locum, po- terit etiam eius vxor illic venire, licet in ea se- curitatis cōcessione, nulla mentio vxoris fue- rit facta: quem sequitur Iason egregium re- putans in. d. l. non tantum, & in. l. si stipulatus fuero, ante medium, ff. de verbo. obliga. tex. est. & ibi not. idem Bal. Saly. Alexā. & Decius notab. 2. in. l. 1. C. de in ius vocan. dispositionē pœnalem concedentem priuilegium marito, ad vxorem quoq; porrigi, vbi Alciatus post Alberi. in. 1. part. statuto. quæst. 114. inci. sed po- ne quod concessio, scribit, immunitatem viro concessam, vxori illius competere, etiam si ra- tione artificij, artis, vel alterius priuilegij per- sonalis competat. l. eos qui, C. de Fabricens. lib. 11. singularis secundum Maria. Socin. in ru- bri. de for. cōpet. 5. col. versic. 66. in fine, & in consil. 12. incipien. quoniam in præsentiarum, 5. col. nu. 18. vol. 1. similis tamen est tex. l. ne ad diuersa, C. de Silentiar. lib. 12. Præterea priuile- giū vni concessum, trahitur ad socium ipsius: textus est in proæmio, sff. h. hæc autē tria, & ibi not. Bal. nu. 6. quæ citat, & sequitur Hie- rony. Gratus, in respons. 130. incipien. casus ta- lis est, 3. col. nu. 8. lib. 1. quod magis & fortiore Ratione, nostra in specie procedere videtur: cū lex prædicet, virum & vxorem socios esse Diuine, & humanæ domus. l. aduersus, C. de crimi. expilat. hæred. Genesis. 3. Et secundum Bald. in. c. significauit, col. 1. de rescrip. nulla maior sit lateritas, quam viri, & vxoris, quæ Diuino consortio efficiuntur vna caro. Et di- ctam Pragmaticam Fernandi, & Elisabes, Ca- tholicorum Regum, ita intellexerit, & acce- perit consuetudo: quæ optima legum inter- pres est humanarum, l. minime, ff. de legib. c. cum dilectus, de consue. (de quo infra, in. 3. cōclusio, in glosa, super verbo, *Costūbre. *)

64 ¶ Et facit, quia de similibus seu connexis idē est iudicium. l. i. C. quæ sit lōg. consuet. §. recte versic. hinc simile est, inst. manda. c. inter ceteras, de rescrip. c. translato, de constitu. l. + Nō possunt omnes articuli singulatim aut legibus, aut senatusconsultis comprehendi: sed cum in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is qui iurisdictioni præest, ad similia procedere, atq; ita ius dicere debet. ff. de legib. quæ enim in radice, & causa conueniunt, etiā in effectu conueniunt, d. l. de quibus, (& ibi Angel. & dd. notant) ff. eod. glo. verb. tutelā, in authen. matri & auix, C. quand. mul. offi. tutel. fung. pos.

65 ¶ Quibus accedit, quod Petrus & Cynus scriperunt in l. iura non in singulas, ff. de legib. quod quando in pluribus casibus, eadem est ratio, tunc ea ipsa decidit omnes illos casus, non quidem per extensionem, imo sicut genus comprehendit species. l. semper generalibus, ff. de reg. iuris.

66 ¶ Et idem voluerunt ipsi Petrus & Cynus, in l. quod vero contra, eod. tit. de leg. & ibi quoq; Bald. in l. lect. col. i. versic. item verisimile est, qui id dicit frequēter allegari in practica, quod vbi est eadem ratio, non dicitur extensio, sed proprius intellectus. l. nominis, & rei, §. verbum ex legibus, sic accipiendum est, tam ex legum sententia, quam ex verbis, ff. de verbo. signif. & idem Bald. in authē. post fratres, 2. versic. item si frater, C. de legit. hæred. dicens, quod ratio debet attendi tanquā virtus intrinseca legis, & tanquam genus predicans de suis singulis speciebus, & in l. data operā, 3. col. nu. ii. C. qui accus. non pos. scribit quod illud tacite videtur in esse, in quo eadē ratio reperitur: etiam in materia pœnali: per l. his solis, ibi, satis tacite cautum, C. de reuocand. donat. quæ vere loquitur, in materia pœnali, simul, & ex orbitanti. Et in d. l. fin. C. de in dict. vid. tollē. dicit, quod vbi est eadem ratio, ibi non dicitur similitudo, sed eadem lex. l. illud, C. de sacrosan. Ecclesi. & idē Bald. in authē. quas actio nes, 2. col. eod. tit. insinuat tacite cautum intel ligi, quando eadem reperitur ratio, per, d. l. his solis, & in consil. 433. incipien. domina Ioāna, paulo ante finem, vol. 3. & in c. quia. v. ad finem, de iudic. (vbi dicit singul. tex. in, d. leg.

his solis.)

67 ¶ Et ipse met Bald. in repet. d. l. de quibus, 12. col. versic. item nota, quod nō dicitur, de leg. inquit, quod cum multa habent eandem rationem, licet de vno fiat mentio, videtur fieri exemplariter, non restrictiue, nec dicitur extendi constitutio etiam odiosa, quando extenditur ex mente ipsius. Quod perinde est, ac si diceret, ex ratione, cum ratio legis, mēs illius dicatur. d. l. scire oportet. §. aliud etiam versic. sed & si maxime, ibi, + Mens Legillatoris, ff. de excusa. tut. & ante eum, id voluit glosa, verbo, + Mente, + in. c. si post quam, de electio. lib. 6. quæ ex eo textu colligit cōstitutionem etiam pœnalem extēdi ad casum ex mēte ipsius, licet non ex verbis, in ea comprehēsum: nec tunc dicitur extēnsionem fieri, & multa ibi effundunt Pet. de Anchar. Imol. & Dominic. & idem Bald. in l. tutela, in prin. per illū tex. ff. de legit. tuto. & Angel. in l. 2. ff. de donatio. scribunt, quod id quod venit ex ratione legis, venit ex ipsa lege, non ex extensione, & voluit Anchar. in cōsil. 112. incip. superstitute domina, col. i. & Paul. de Castro, in consil. 441. incip. pro declaratione, col. pen. part. 2. facit glosa, verb. Italia, circa princip. in. c. i. de temporibus ordinand. lib. 6. singular. secundū Panormit. in cap. nihil. 5. col. de electio. & alios quā plures (quos citauimus, in fundamen. 6. part. 2. respons. de blasphem. nu. 13.)

68 ¶ TRO. Reg. locupletari non debet aliquis, cū alterius iniuria, vel iactura de regul. iur. in. 6. vbi glo. plura huius sententiæ, citat iura. textus est notabil. in l. iure succursum, ff. de iure dotium, ibi, + Quia bono, & æquo non conuenit, aut lucrari aliquem cum damno alterius, aut damnū sentire pro alterius lucro, + Leg. nam natura. ff. de condi. in debit. leg. plane, ff. de peti. hæredita.

69 ¶ D. DIVINO. Deuterio n. 23. Ezechiel. 18. psalm. 43. & 71. Lncæ. 6.

70 ¶ HUMANO. c. quia in omnibus, c. super eo, de vsuris. c. si fœnerauerit, 14. q. 3. c. fi. 14. quæst. vlt. c. nō inferēda, 23. q. 3. c. cōsultuit de vsuris, vbi, Ecclesia Catholica illud Lucæ, 6. + Mutuum date: nihil inde sperantes, in hunc

riquezca otro, o y ansi vemos que cō ser la vsura prohibida por todo derecho Diuino, P y humano, q no la comete, ni pecco mortalmēte, el que auiedo recebido de vno ciē du cados prestados por. CX. Rogado

hunc sensum interpretatur, vt crimen vsure sub præcepto, & mortalis culpæ reatu prohibutum sit. Qui sensus, vt pote ab ea receptus, quæ SPIRITV SANCTO duce scripturā sacrā interpretatur tenēdus est: (quāuis quibusdā visum sit, apud Lucā, id nō pbari vsurā iure Euāgelico prohibitā esse: Cum CHRIS TVS IESVS, potius prædictis verbis consulat, quā præcipiat. Siquidē in eo capite, Euāgelica cōsilia tradātur, nēpe de diligendo inimico, de præbēda percucienti altera maxilla: Quodq; CHRIS TVS nō tradiderit illud præceptū, vt nō obtēperans puniatur, sed vt præmio sit indignus, qui mutuauerit, aliud vt opus fecerit, sub spe præmij, & nō gratis.) Et ita Theologi, & Canonistæ, frequētissimo omnium cōsensu existimant, vsurā iure Diuino etiā Euāgelico vetitā esse: quod & plurium testimonio cōprobat Guiliel. Peraldus, Episc. Lugdunēsis, in sum. de vitijs, & virtutibus, to mo. 2. tract. de auaritia, cap. 1. Et licet de iure Civil. frū. vsuræ prohibitæ nō sint, secundū Iason. nu. 48. post Bart. & alios, in l. i. C. de sum. Trin. & fid. Carho. Authenticorū, iure prohibitas tamen esse à Iustiniāno Cæsare, tenent glos. in authē. adhæc. & in. d. c. quia in omnibus, & in. c. quid dicā, 14. q. 4. quarū opinio cōmunis est secundū Panormit. in. c. cū sit, nu. 18. de foro cōp. & eam defendit Fortunius, de vltimo sine vtriusq; iuris, illac. 5. ea ratiōe quod ipse Iustiniānus professus fuerit catholicā Fidē: & se admittere, ac probare quatuor Cōcilia vniuersalia: quibus Nicena Synodus vsuras prohibuit: & eas turpes esse ac aduersus sacrā Scripturā, cōstanter asserit. c. quoniam multi, 47. distin. quod, & si à Doctoribus frequētiori accipiatur calculo, mihi tamē videtur Iustiniānū Cæsare, vsuras nusquā proprijs sanctionibus reprobasse: quæ etiā Panormit. fuit sententia, in. d. c. cū sit nu. 18. & Cōrrad. de cōtractib. q. 22. cōclusio. 10. & 12. (Vbi pulchre loquitur aduersus. Bart. & Bald. in l. cunctos populos, C. de Sum. Trin. & fid. Cathol.) Nec ob hoc quod Iustianus quatuor illa Concilia Catholica Ecclesiæ admiserit, & vt sacrosancta statuta, ea fore seruāda profiteatur, sequitur vsuras ipsū reprobare, quæ per Cōcilia dānentur: siquidē id, ex tacita Cæsaris lege deducatur, quæ eiusdē expressis cōstitutionibus nō derogat: quæ tamē dū vsuras permittunt, & approbāt, improbæ leges sunt: cū iuri Diuino, & Naturali refragētur. Et has seculares leges, vsuras permittētes, nullas esse, & earū latores, fautoresq; Principes excōmunicari

cōstat, in clemē. i. in prin. de vsuris, in cuius, §. fin. traditur, eum hæreticū esse, qui pertinaci animo dixerit vsuras licitas esse: & annotauit Alphō. à Castro, in lib. de hæresibus, c. vltim. verb. vsura, vbi etiam tenet hūc excōmunicatū esse excōmunionem summo Pōtifici reseruatā: quod & Martinus Nauarrus scribit, in suo Manuali cōfessorū, cap. 17. nu. 214. per tex. in clemē. i. §. porro. de sum. Trinita. Sed & vsuras contra ius naturale esse, isto q; etiā iure prohibitas fore (vltro plures alias rationes quas ad hanc rē adducit Reuerēdis. Didacus à Couarru. Præceptor meus, in. c. i. nu. 5. vers. superest modo, lib. 3. variarū resolutio. Et Hierō. Curiel, in suo trac. de vsuris. 4. part. i. par.) Vel ex eo patet, quod de iure Diuino Euāgelico vetitæ sint (vt paulo supius notauimus) Et quod leg. Euāgelica nihil, nec præcipiatur, nec, vt illicitū prohibeatur, quod non sit iuris Naturalis legibus præceptū: aut prohibitum: præter ea quæ circa sacramenta, & Fidei Catholicae Articulos instituta sunt (vt supra in eadē ista conclusione probauimus, in glo. super verbo + Natural +) Et ita hāc sententiā vltra proxime allegatos. dd. verā esse assererāt, Sāct. Thomas, in. 2. 2. q. 78. art. 1. Scotus, (& cōmunis Theologorū traditio,) in. 4. sentēt. dist. 15. quæst. 2. Ioan. Andre. in regu. peccatū, de regul. iuris, in. 6. col. 4. Et Cōrrad. latissime, in. d. summa, de contract. quæst. 22. conclus. 2. Quicquid Carolus Molineus, contrariū conetur, in tract. de cōtractib. quæst. 74. nu. 528. sed nō iure, vt ex Aristotele etiam colligi potest, in. 1. lib. Politicorum sic, in cap. 7. scribēte. + Illud contrahendis rebus ad cōmodatum est, idem q; vituperandum, nec iniuria, non enim natura id genuit, sed rerum vltro citro quæ contrahendarum ratio: iure q; optimo, in hōminum odia incurrit: quoniā ipsa pecunia fructus eius est: nec ad permutandas res, cuius causa comparata est, refertur. Fortus autem pecuniam auget, & amplificat: ex quo etiam nomen inuenit. + Et in. c. 6. hoc idem vitium improbat: atquæ esse alienū à natura existimat. Et idē Aristotel. in lib. 4. Ethicor. c. i. ad hñē, appellat vsuram, turpe lucrū, turpē quæstum. Ac fœneratores pares esse censet latronibus, lenonibus, depopulatoribus, & tyrānis. Sic & Cicero lib. 2. de offi. ad finē inquit, dare subvsuris esse hominē occidere. Et Trānio seruus, apud Plaut. in mostellaria, nullū (inquit) + adēpol hodie genus est hominū tetrius, nec minus bono cū iure, q; danisticū. Et Marcus Cat. in prin. de re rust. scrib. Maiores nostris sic

habuerunt, & ita in legibus posuerunt, furē dupli condemnari: fœneratorem quadrupli. Quanto peiorem ciuem existimarunt fœneratorem, quam furē, hinc licet existimari. Ex quibus infertur, nec ipsum Romanum Pōtificem posse permittere vsurarū exercitiū, Priuilegio, dispensatione, alio ve iure: ita quidem, vt ex eo licitum sit: aut vsurarius immunis reddatur à restitutione eorum quæ male acquisiuit. Cum nec summus Pontifex iuri naturali possit refragari: nec approbatione quadam, aut eius autoritate præmissa, id permittere quod iure naturæ, aut Diuino illicitum sit. (vt notauimus supra, in. i. conclusiōne, super verbo * Quisieron *) & satis in specie constat, in cap. super eo, de vsur. vbi omnes doctores hoc annotant: & asseuerat præ allegat. Curiel, in dict. 4. part. i. part. quæst. 1. versic. Sed iuxta præmissa quæritur. Qua etiã ratione idem erit respondendum, in Principe seculari, & in quacunq; consuetudine, quantumcunq; immemoriali: sicuti probant, Ioan. André. in dict. regul. peccatum, & omnium latissime Conradus, in dict. summa, de contractib. quæst. 25. & 26. cum duabus sequentibus, Iason, in dict. l. i. C. de sum. Trinita. num. 54. & Carol. Moline, in consuetudin. Parisien. tit. i. § 1. glo. 9. num. 19. quauis Ancharra. in cōsil. 243 incipien. Christianissime, num. 7. dubius tamē asserat posse Romani Pontificis priuilegio Iudeis permitti vsurarū exercitiū erga Christianos. Quod, & Alexand. asserit, in consil. 1. incip. circa primum dubium, cum consil. 2. sequen. & in consil. 107. incip. pro inuestigatione. vol. 2. post Paul. de Castro, in consil. 397. incip. non videtur expediens, part. 2. quem & Rhoc. Curt. sequitur, de consuetudin. fol. paruo, 14. col. 2. quorum sententia, ex præcedentibus omnino falsa est, & ita apud nos Hispanos leg. 3. tit. 2. lib. 8. ordin. Regiar. Priuilegia per Reges Iudeis concessa, ad exercendas vsuras, penitus reuocantur. Faciunt ad idem tex. in clem. 1. de vsuris, (vbi Cardinal. quæstio. 15.) & in cap. miserabilem, & in c. quanto de vsuris. Quo fit, vt nec procedere possit eiusdem Pauli Castrensis responsū, in consil. 295. incip. si dicta pignora, & consil. sequent. part. 2. scribentis posse iuste Principes seculares negare ius repetendi à creditibus Iudeis vsuras iam per debitores solutas: Cum hoc vere contra textum sit, in dict. c. post miserabilem, & in dict. clem. 1. quicquid etiam in fauorem Pauli Castrensis dixerit Alexan. in cōsil. 57. incip. quoniam in quæstione, vol. 1. esset

enim id tacite, & indirecte, ac per obliquum vsuras permittere: quod etiam Cōrradus vbi supra late im. pbat. Nec prædictis oberit textus, in. c. 23. Deuteron. vbi scriptū est: Nō fœnerabis fratri tuo ad vsuram, sed alieno. Ex quibus verbis, quidā eliciūt vsurā non esse cōtra ius naturale, ex quo nihil iuri naturæ aduersum, vnquā licuerit Iudeis. Nā locus ille secundū. S. Thomā, in. 2. 2. q. 78. art. 1. & ibi Cayetā. Cardin. in clem. 1. de vsur. §. fin. q. 13. & eundē Cōrrad. de cōtract. q. 24. conclus. 2. Hostiē. in summa titul. de vsuris, §. in aliquo, versic. 8 & Anani. in. c. 1. de vsuris, col. vlti. & Cardin. à Turre Crema. in. c. fin. 14. q. 4. in hunc sensum accipitur, vt vsura Iudeis minime fuerit permessa, nec licita etiã erga alienigenas: sed tantū dissimulatione quadā ea permissio processerit: ac Iudeis concessa fuerit, ad maius malū effugiendum ob duritiam, & auaritiam eorum: ne fratribus ad vsurā pecunias mutuarēt. Qui sensus, quia aliquantulū refragari videtur literæ illius textus, intelligitur à quibusdā, vsuras ibi permitti Iudeis propria permissione, & earū approbatione: nō erga omnes alienigenas, & exteros: sed tantū erga eos, cū quibus bellū iuste ferebāt. Cū tūc exactiones istæ, proprie dici nō possint vsuræ, sed improprie. Et potius iustæ exactiōes: vt pote ab his quorū bona iure belli, capi possunt licite: secundū diuū Ambrosium, à Gratiano relatū, in. d. c. fi. 14. q. 4. (vbi glo.) & Florēt. Archiep. in. 2. part. suæ sum. Theolog. tit. 1. c. 7. §. 2. Ioan. Maior. in. 4. dist. 15. q. 29. Roman. in. singul. 265. incipien. an extra casus, Hippolit. in. l. i. §. præterea, nu. 65. ff. de quæst. Socin. in. regul. 3. accipere vltra sortē, ad finē. Cōrrad. in. d. sum. de cōtractib. q. 42. cōclu. 2. Ac Ioā. de Medina, de adquisitis per vsurā, §. ad tertiū argumentū. Et licet Cōrra. in. d. q. 42. cōcl. 3. & Alexād. de Hal. in. 3. part. q. 66. Gabrieli, in. 4. dist. 15. q. 11. & Carol. Moline. in. d. cōsuetud. Parisiē. §. i. glo. 9. nu. 11. visum sit, textū, in. d. c. fin. nō esse diuū Ambrosij. Sed cuiusdā alterius (qui hæreticus fuerit) Carolus tamē ipse, in tract. de cōtractib. nu. 9. asserit illū vere esse diuū Ambrosij, qui, & si locū nō citet, in libro reperitur, quē super Tobia scētus ille inscripsit. c. 15. Quæ vero secūda interpretatio si accipiatur, vt vsura sit permessa, de hoste ad hostē, vt citata glosa, in. d. c. fi. Romanus, Socinus, & Hippol. accipiūt, falsa omnino est: secundū cōmunē sententiã quā citat, & sequitur Ioan. de Anania, in. d. c. 1. de vsuris, col. fin. Nam & si liceat aliquando bellū gerere, & in eo capta capiētis efficiatur non

non tamen licet cum hoste contractum iniure, qui naturæ lege sit reprobatus: Præsertim ex quo conventiones iste, iam non sunt iure belli, sed iure pacis, & cōmerciorum: unde nō potest ab eo extorqueri vsura, sicut non licet ab ipso hoste emere rem quæ illius sit propria (priusquam iure belli capiatur) vilis iusto precio. Poterit tamen secundus hic intellectus procedere, & verus esse, quoties ab hoste accipitur vsura, & retinetur incompenstationem seu satisfactionem damni ab hoste iniusto, & iniquo illati. Et ita procedit Conradus de contractib. 2. part. quæstio. 42. præallegat. vel vbi bona ab hoste possessa, ipsius sunt mutuantis, aut ad eum pertinent: quemadmodum bona, & prædia hostium incolētium terram promissionis, (vbi illud Deuteronomij, tunc fuit scriptum) ad Iudeos pertinebāt diuina largitione: secundum Conradum, & Theologos antea citatos. Quis autem dicatur vsurarius manifestus, & quibus vtroq; iure, & etiam Regio, puniatur pœnis: Et an hoc crimen mere sit Ecclesiasticum: quomodo ve in eo procedatur, vltra Hieronym. Curiel. in tract. de vsurarijs, & eorum pœnis. Reuerendissimus noster explicat Couarru. in. c. 3. libr. 3. variarū resolutio num.

A R C E D I A -
no. In. c. vsu-
ra, 14. quæst.
3.

C A L D E R I -
no. In repet.
c. nauiganti,
de vsuris.

R O D V L P H I S
In tractat. de
vsuris, quæst.
34.

V I G N A T E. In
repet. cap. salu-
briter, num. 46. de vsur.

F L O R E N C I A. In tractatu de vsuris, ca-
pit. 2. §. 14. num. 26.

V E R D A D E R O. In tra-
ctat. de monte pietatis,
cap. 8. numer. 2. in prin. &
Martinus Nauarrus, qui
eum refert, & sequitur
in suo Confessorum Ma-
nuali, cap. 17. numero. 131.
Et mac siquis recepit mutuum sub vsuris, &
dum vellet creditori, sortem & vsuras redde

por otro sclos prestasse por otros
ciento y diez, por librar se del da-
ño que rescibiera, en pagar los
diez, segun el Arcediano, r Calde-
rino, s y Laurencio de Rodul-
phis, t Ambrosio de Vignate, v
Sancto Antonino, Arçobispo de
Florençia, x y Cayetano, que dize
ser dicho comū, y verdadero, y ma

re, quidam amicus ab isto petijt illam mutuo pecuniam dicendo, quod ipse de cætero eidē creditori soluet, tam sortem quam vsuras deinceps concurrentes, & ex hac pactione, sic mutuaret illam pecuniam quam habebat paratam pro solutione sortis, & vsurarum, non committit vsuram: vt not. Archidia. in dict. c. vsura, 14. q. 3. & Calderin. in. d. c. nauiganti, 4. quæstio. quem sequitur Saly. in Authē. ad hęc 16. quæst. C. de vsur. Ludouic. Roman. in. singul. 337. incip. pone quod scholaris, hac (inter alias) ratione quia talis non id stipulatur vt vsuras, sed vt euitet damnum, sibi ex seruitio contingens. Et post Lauren. de Rodolph. in. lib. de contractib. quæst. 41. cōclusio. 1. hac mōtus ratione, quod in effectu, iste nihil aliud egisse videatur nisi creditori soluere, deinde eum rogare, vt alteri mutuet: quem citat, & sequitur dicens esse quotidianum Ioann. Lupi, à Palac. Rub. in rep. cap. per vestras, notabi. 6. versic. Secundo infertur. (qui. §. est. 2.) de donatio. inter vir, & vxor. (vbi aliud ex eodē Conrado dicit fortius, quod dicit tenendum menti tanquam verissimum, & quotidianū,) Quod iā fere in simili specie cōsultus respōdi, cuidam, qui cum vellet redimere cēsum quē

sup suis bonis soluebat, & iā tradendam pecuniam paratam haberet, sub præfata pactione cuidam amico, ad eius importunas preces mutuauit: Et nunc venit in mentē, me, in non absimili quæstione, sic cuidam tutori olim respondisse, à quo pupillaris pecunia petebatur sub eodem fere pacto, quod licitum

est ratione damni emergentis, quod tutor subiturus est. Faciunt quæ tradit Bartholomeus à Chassen. in Consuetudin. Burgund. rubri. 4. §. 23. numero. 23. cum sequent. Et Doctissimus Fernandus Vasquius, Menchacen. in capit. 60. lib. 3. quæstion. vsu frequent.

71. Itē & illud, quod maxima æquitate frequentiori calculo receptum est, scilicet etiam ex causa mutui posse creditorē ab initio cōtract. pactū iniure cū debitore, de repetēdo eo, quod creditoris siue in dāno, siue in lucro intererit

pendente dilatione data admutui solutione; etiam ante moram. Iuste enim quis potest stipulari, se indemnem seruari, tam in lucro, quam in damno: & ideo hanc sententiam tenent Hostien. in c. salubriter, & ibi Panormita. 1. col. nu. 3. de vsur. idem Panormita. col. penul. & Anania, nu. 16. in c. cōquæstus, eodem tit. Archidia. in c. vsura. 14. q. 3. Ludou. Romanus, in consil. 517. incip. in casu propositæ. 2. col. nu.

4. Alexand. in consil. 221. incip. super titul. quæstionis vol. 2. Philip. Decius, in c. cum venerabilis, nu. 14. de exceptio. & in Consil. III. incip. & pro tenui facultate, col. fin. Ioã. Lupi à Palaci. Rub. in repet. c. peruestras, 6. notab. nu. 5. de donatio. inter vir. & vxor. Archiep. Florenti. in 2. part. tit. 1. cap. 12. §. 15. Caietan. 2. 2. quæst. 78. arti. 2. Conradus de contract. quæstio. 30. Adrianus, in 4. sententiarum, in tracta. de vsuris, cap. quia tactum est de interesse. Diuus Thomas eleganter, in 2. 2. quæstio. 78. artic. 2. ad primum, Carolus Molineus, de contract. in prin. nu. 34. & quæst. 74. nu. 500. dicens hanc opinionem comunem esse: quam etiam sequuntur Scorus, in 4. sentent. dist. 15. quæst. 2. arti. 2. & ibi Gabriel, Angel. verb. vsura. 1. §. 16. & Syluester, eodem verbo, §. 23. Ioan. de Medina, in Codice de restitu. in tracta. de vsuris, fol. (mihi) 137. & Hierony. à Curiel, dicēs comunem opinionem esse omnium doctorum Theologorum, Canonistarum, & Legistarū, in tracta. de vsuris, 3. quæst. 3. part. 1. versi. aliæ vero, pagin. 116. Licet hanc pactionem, in mutuo, illicitam esse censeant, Innocen. Ioan. Andre. & Calderin. quæst. 3. in c. fin. de vsuris, & Lauren. à Rodulphis, in tract. de vsuris, super cap. consuluit, eod. tit. part. 2. quæst. 2. præsertim quo ad lucrum cessans: quod firmiter asserunt Anchar. in Cōsil. 376. incipien. secundo dubitatur, & Aymon Crauet, in Cōsil. 189. incipien. quādo. 3. col. nu. 7. quibus tamē omnis communis opinio sequenda, ac obseruanda est: teste Reuerendiss. Did. à Couarru. in c. 4. nu. 5. lib. 3. varia. resolutio.

72. ¶ Scribente quod si vere constet, creditorē post moram debitoris, tãtum damni passum, vel certū lucrum omisisse, absq; dubio in animæ interiori iudicio debitorem teneri ei resarcire: secundum Innocen. in c. 1. de vsuris, Saly. in leg. 2. C. eod. Ancharra. in d. consil. 376. dubio. 2. & Hieronym. Curiel. vbi supra, quod & pleriq; alij passim docuerunt. Imo etiam ante

moram teneri debitorem absq; pacto, & conuentione, interesse damni emergentis, restituere creditori in conscientia foro, Cardin. à Turre Cremat. asserit in summa, 14. q. 3. & Rebuffus, in l. vn. C. de senten. que pro eo quod inter. prof. in prin. nu. 24.

73. ¶ Quod tamen vltimum verum non est: Cū debitor vltra sortem nihil teneatur reddere mutuanti, etiam ratione damni, ex causa mu-

tuationis interim ante moram incurri: sicuti, nec donatarius tenetur donatori rependere damnum ei contingens, propter donum. Et ideo Carolus Molineus, de contra. lib. in prin. num. 33. à Turre Cremata, & Rebuffo dissentit.

74. **CONCLVSIO. L. sociū** qui in eo. ibi, + Non quasi vsuras, sed quod socij intersit, + ff. pro socio, & in c. peruenit, ibi, + Et eorū præscripta debita faciatis exolui: & dāna quæ propter hoc pertulit resarciri, + Et in cap. constitutus, de fideiusor. ibi. + Vt si debitum, & accessiones, + Et in cap. dilecti, ibi, + Cum iustis, & moderatis expensis, & congrua satisfactio ne damnorum, + de foro competen. Optima lex. 10. titul. 17. part. 7. ibi, + Deue ser emendando el daño, y el menoscabo, que le viniere, por esta razon, con las costas, y menoscabos que ouiesse hecho. + Et ita procedit textus, & ibi notant Bartol. Luc. & Platea. in leg. penultima, §. fin. C. de erog. milit. an. lib. 12. quod ille qui tenetur soluere stipendium stipendiarijs, si habet pecuniam, & negligit soluere, tenetur ipsis ad omnia damna, & vsuras, quas soluerunt pro habēda pecunia. Sic etiam negotiorum gestor accipiens pecuniam sub vsuris, potest eas à domino petere. I. at qui natura. §. notandum. ff. de nego. gest. & ibi notat Paul. de Castro, & tenuit idem Castren. in l. ob negotium, C. eod. & in l. 1. C. mand. Et ita accipienda est, & procedit Regia lex final. tit. 1. part. 5. quæ dicit quod ille cui res mutuatur tenetur illā restituere tempore quo fuit conuentum: & si pœna non fuerit apposta, tenetur ad damna, & interesse. Quæ iura optime faciunt pro singulari doctrina Innocentij, in c. 1. de vsuris, nu. 2. & Bald. in l. vsuras, C. eod. & Ludou. Roma. in Cōsil. 101. incip. propositæ, dicentium, quod si mihi teneris ad diem certum

tum soluere, & quia non soluisi mutuam pecuniam sub vsuris recepi, teneris mihi resarcire vsuras illas: & cambia soluta. Et communiter tenetur, tam à Theologis, quam Canonistis. (Ac Latius diximus, in secund. fundament. secund. part. prælectio. leg. quint. titul. tert. lib. septim. Ordina. Regia.) bonus est textus, in leg. tert. §. fin. ff. de eo, quod cert. loco. leg. atqui natura, §. non tantum, ff. de nego. gest. leg. & in contraria. ff. de vsuris, not. glo. in cap. conquestus, extra eod. titul. vbi Panormit. & Doctores, glosa, in leg. curabit, C. de actio. empti, & in l. 1. C. de summa Trinit. & in leg. 2. C. de vsuris. Vbi Bart. & alij, Innocen. in c. sacro, de senten. excom. Bald. Panormit. & Felin. Decius, & alij, in c. cum venerabilis, de exceptio. idem Baldus Panormitan. & Felin. post alios, in c. P. & G. de offi. deleg. Ioã. Lup. à Palaci. Rub. in repet. c. per uestras, notab. 6. de donatio. inter vir. & vxor. Philip. Decius, in Consil. 116. incipien. in causa Aluisij, & in Cōsil. 119. incipien. & pro tenui facultate, Aymon Crauet, in Consil. 189. incipien. quando fœmina, nu. 5. cum sequentib. Stephanus Bertrandi in Consil. 109. incipien. etiā si verum sit, col. 1. vol. 3. Quæ necdum procedūt in interesse dāni emergentis, sed & cessantis lucri: secundū comunem in d. c. conquestus, & è Theologis Sanct. Thomam, in 2. 2. quæstio. 62. artic. 4. Caietan. post eundem Thom. in 2. 2. quæst. 78. arti. 2. Ioan. Maior. in 4. sentent. dist. 15. quæst. 30. Conrad. de contract. quæst. 30. Cardin. à Turre Crema. in c. si res, 14. quæst. 6. versic. ad tertium, Syluest. verb. vsura. 1. quæst. 19. Gabriel. in 4. sententia. dist. 15. quæst. 11. artic. 1. notab. 2. Angel. in summa, verb. vsura. 1. quæst. 16. Antonin. Archiep. Florent. in 2. part. tit. 1. cap. 7. §. 19. tradit Late Rebuffus, in l. vn. C. de sentent. quæ pro eo quod interest profer. in prin. bonus est textus, in l. si commissi, ff. rem ratam haberi. Ex quibus fulcitur doctrina Hostien. in c. fin. de vsur. tenentis lucrum cessans peti posse ab eo qui ex pecunia sua empturus erat merces, & vt mutuaret, non emit: quam tenent Gabriel, in 4. sentent. dist. 15. art. 1. quæ. 11. notabi. 2. & Nicolaus de Orbellis, abreuiator Scot. in eadē dist. q. 3. §. 25. & Sum. Ange. in part. vsura. 1. §. 16. & Guid. Pap. de vsu. nu. 20. sum. Syluest. eod. tit. Rosa Aurea, casu, 25. q. im pertinentium, Raymundus, in sua summ. titu. de vsuris, versic. item aliquis, Archiep. Florentin. in 2. part. suæ sum. tit. 1. c. 7. §. 16. Hastensis, lib. 3. tit. 11. artic. 4. casu. 5. & Ioan. Lup. in d. repet. c. per uestras notab. 6. §. 2. quicquid cōtra

rium velit Innocen. in d. c. fin. de vsur. quem ibi sequitur Panormitan. & Henricus Bohic. contra quos est communis opinio, teste Hieron. de Curiel, in tract. de vsuris, 5. quæ. 3. part. 1. part. id intelligente verum, quando fit cum bona intentione, & potius vt subueniat amico: & quando lucrum erat quasi certum, vel probabile, & dummodo sit persona consueta negotiari, vt colligitur ex diuo Thom. in 2. 2. q. 62. art. 4. vbi scribit in perceptione lucri cessantis deberi haberi respectus, ad dānum impediens lucrum, ut fiat aliqualis recompensatio attenda natura negotij, & personæ: non integra restitutio, cum minus sit, aliquid habere in virtute quam in actu. & voluit Ioann. de Anania, in d. c. conquestus, 4. col. concludens finaliter, relinquendum esse arbitrio iudicis: quem citat Felin. in c. cum venerabilis, 3. colu. de excep. & notat Gabriel, in dict. dist. 15. q. 13. artic. 2. ad fin. dicens quod iudices proprij, istius interesse lucri probabilis, vel verisimilis, & quid, quantum ve debeat deduci ratione expensarum, & damnorum, & periculorum, sunt mercatores bonæ conscientia periti in illa arte mercantia. Et idē tenuit Thomas de Argentina, in 4. sentent. dist. 15. artic. 4. quæst. 4. hoc enim videtur exigi, & recipi in recompensationē illius lucri sperati probabilis, & verisimilis: ideo q; vsura est recompensatoria, omni iure licita & permessa, vt dictum est, in præcedenti glosa. Et ita procedit præallegatus Hieron. Curiel, in dict. tract. q. 8. partis. 3. part. 1. dum temperat ex hac ratione, Panormitan. & S. Thom. in alia quæstio, per eum ibidem citatos: Atq; ex his inferitur, pro præsentis Pragmaticæ, in foro poli intellectu, pistorem, rogatum alicui dare fanecam tritici, quam pro suo officio paratam habebat ad panem faciendum, & vendendū, posse etiam pro ea, vltra precium, quo in grano sibi stat, petere ac percipere, in foro conscientia lucri partem, quam ex illo frumento probabiliter, & certe sperabat, iuxta taxam dicte legis, si in pane cocto frumentum illud venderet, defalcando tamen expensas, quas posuisset, donec illud lucrum fuisset adeptus: vt aduertit Conrad. de contract. secund. par. quæstio. 30. cōclu. 4. Et ita procedit, & accipiendū est quod idem Conradus scribit, in dicta. 2. part. quæst. 46. conclusio. 3. dum negat committi vsuram, in septimo (quem ibidem ponit) casu, quando quis frumenta, vel alias merces quas habet, non est nunc venditurus, sed reseruaturus ad alium tempus, in quo, secundū

cursum communem maius precium leuare potest, tamen ipse illas, proximo suo, nunc petenti sibi vendi, motus pietate, nunc vendit, eo quod proximus indiget nunc eisdem, sed vt se conseruet indemnem, vendit pro precio maiori, quam nunc valeat, non tamen ita inmoderato, quim verisimiliter tēpore solutionis, merx sit maius, vel tantundem valitura, licet etiam quandoq; minus, hoc enim licite facit, quia illud existens vltra, non recipit ratione mutui, qui alias proposuerat non vendere, & per consequens, nō recipere precium nisi in illo futuro tempore, & mallet potius, quod alius non emeret, nunc, sed dimitteret mercem apud eum, vsq; ad illud futurū tempus, in quo proposuerat vēdere, quia tūc maius precium esset habiturus, quāuis etiā staret, quod minus esset habiturus, nam tunc ratione dubij excusatur, si tempore solutionis res illa in effectu minus valebit, quam ipse determinauerat. Et quod nunc vendit proximo cum non esset nunc venditurus, pietatis est, vt succurrat eidem, qui nunc illa re indiget. Quod autem vendit sibi, pro maiori precio, quam nunc valeat, cautela est, vt proprię prouideat indemnitati. Quia si venderet pro precio nunc currenti, priuaretur illo lucro, quo plus valebit in tempore futuro destinato. Et illo lucro non tenebatur carere, propter proximi indigentiam, eo quod indigentia, non erat tanta, quod teneretur ei mutua-re, cum præiudicio proprij lucris, optimus facit tex. (ita accipiendus) in. c. nauigati, de vsur.

75 ¶ Et hinc sane fit, venditorē posse die data emptori, ad solutionem precij pacisci vsuras precij non soluti, eo tempore quo dies constituta expectatur: vt tenent Paul. de Castro, in. l. Iulianus, §. ex vendito, ff. de actio. empt. Decius, in dict. c. cum venerabilis, num. 14. ad finem, & in Consil. 111. incipien. & protenui facultate, Corneus, in Consil. 113. incip. visa petitione, colu. fin. vol. 3. Andre. Alciatus, in leg. si quis, nec causam, 3. col. ff. si cert. peta. Hierony. Cagnol. in. d. l. curabit, nu. 58. Carolus Moline. in cōsuetu. Parisi. §. 1. glo. 9. nu. 17. & in tracta. de cōtract. q. 74. nu. 544. Alexan. in Cōsil. 121. incipiē. visis, & pōderatis. 1. col. nu. 4. vol. 5.

76 ¶ Et inde etiam posse maritum cui dos est promissa, & eius solutio dilata, pacisci cū promissore dotis, vltra sortem, certam quantitatem, quotannis, sibi soluendam, interim dum non fuerit soluta dos: secundum Calderin. Anchar. & Panormit. in. c. salubriter, de vsuris, Baldum Nouel. de dote, 7. part. priuileg. 3.

Alexand. in consil. 31. incip. viso themate, 3. col. nu. 11. vol. 6. Anton. Ruben. Alexand. in Consil. 108. incip. in causa & lite, Pet. Philip. Corneus in consil. 145. incip. in hac consultatione, & in cōsil. final. incip. nō seruato ordine, vol. 2. Cōrradus, in. d. tract. de contract. quæst. 35. conclus. 7. Adrian. in. 4. sentent. tract. de vsuris, quam opinionem sequuntur & fatentur communē Alexan. in. l. in insulam, §. vsuras, ff. sol. mat. & Carol. Moline. in. d. lib. de contractibus, quæstio. 74. nu. 523. & eam tenent Syluest. verbo, vsura, 3. quæst. 3. Gabriel, Ioan. Maior, & Almain. in. 4. senten. distin. 15. in tracta. de vsuris. Atq; in hanc sententiam inclinat Decius, in. d. c. cum venerabilis, nu. 14. & in dict. consil. 119. Quicquid contrarium teneant Ioann. Andre. Anton. Cardinal. Ioan. de Ligna. & Ambrosius à vignate, num. 14. in. d. c. salubriter, Lauren. à Rodulphis, in. c. consuluit, eod. titul. part. 2. q. 53. Alexander sibi contrarius, in consilio. 27. incip. viso themate, volu. 4. & in cōsil. 74. incip. viso titulo quæstionis, & in consil. 141. incipiē. viso themate, vol. 5. Archiepis. Florentin. in. 2. part. sum. Theolog. tit. 1. §. 7. & §. 27. Ioā. Lupi à Pala. Rub. in repet. d. c. per vestras, notab. 6. §. 8. nu. 6. qui hanc opinionem communē existimat: quamq; sequitur, & communem etiā asseuerat Socin. in consil. 88. incipien. abunde & eleganter, col. pen. nu. 18. & in consil. 130. incipien. circa præsentem, 3. col. nu. 10. vol. 4. respondentes, textum in. d. c. salubriter, hoc in casu non admittendum: cum inibi de fructibus pignorum, (id est de re incerta) vltra sortem percipiendis tractetur: & ideo secus sit respondendum, vbi certa quantitas in pactū vltra sortem fuerit deducta, quod hoc in casu ad sit fraudis suspitio. leg. cum quis decedens. §. Codicillis, & §. Titia, ff. de lega. 3. l. qui testamentū, ff. de probat. & in specie notant Bald. in. l. rogasti, §. si tibi, ff. si cert. peta. & ibi Purpura. nu. 39. Anania, in. c. fi. de vsuris, nu. 62. Alberi. in. l. 1. col. pen. & ibi Bal. col. 4. C. de sum. Trinit. Decius in dictis consilijs, 116. & 119. Aymon in. d. consil. 189. Alexan. in consil. 200. incip. perspectis. nu. 2. vol. 6. & alij, quorum meminit eos sequutus Rebuffus, in. d. l. vn. de sentent. quæ pro eo quod inter. in glo. vlt. nu. 34. Nam nihilominus si certa quantitas deducta fuerit in pactum, quæ verisimilibus coniecturis, conueniat quantitati quæ vere interfit, quæ ve tamen verisimilis sit, & appareat conueniens ei, quæ secundum leges, & iura, iuste in futurum recipienda est, licite pacisci potest: secundum eundem Bald. in. d. §. si tibi, & Pur

Purpura. ibi, Decium in. d. c. cum venerabilis, nu. 14. in fin. Cagnol. in. d. l. curabit, nu. 59. Carol. Moline. de contractibus. in prin. nu. 35. Ioan. de Medina, in. d. Codice de restitutio. quæstio. 38. fol. 139.

77 ¶ Præterea non ea, quam dicti doctores adducunt ratione procedit tex. in. d. c. salubriter sed à ratione interesse, quæ efficax est, vt aliquid vltra sortem iuste recipi à creditore possit. Ideoq; à Summo Pontifice, ibi, decernitur fructus pignoris dati pro dote soluēda, in sortem minime computari ratione interesse tā damni emergentis, quam lucris cessantis. Dāni emergentis, quod creditori sequutum fuerit, ea ratione, quia dos soluta ab initio non est: & ob id, damnum patrimonij, & rerū passus fuerit, coactus quidem sub vsuris licitis, aut annuis redditibus, pecuniam quærere ad ea onera subleuanda, quæ ex dotali pecunia possent commode tolerari. Lucris vero cessantis, quod ipse creditor posset inspecta solita industria, & ipsius Prouinciæ qualitate, & cōdicione, ex pecunia dotali statim soluta acquirere. Et hic est verus sensus, illius cap. salubriter, ex mente doctorum, ibi, Pauli de Castro, Imolæ, & Alexandri, in. d. §. vsuras, Conrad. in. d. quæst. 35. conclusio. 7. Adrian. in. d. 4. sententia. versic. sed dubium, Ioan. Maior, in eod. 4. dist. 15. quæst. 31. versic. tertius casus, Ioan. de Medina, in. d. Codice de restitu. cap. de acquisitis per vsuram, versicul. ad cap. salubriter, & sensit idem, (vbi late) Bologni. in consil. 19. & ipse Ioannes Lupi, in. d. §. 8. col. 3. hanc tandē opinionem sequitur. Nec congrua ratio exhiberi potest cur ab initio contractus interesse hoc verisimile in pactum deduci non possit, cum deduci posse probet textus in. d. c. peruenit, de fideiussor. Et quod à principio in pactum possit deduci, idem Palaci. Rub. testatur in. d. c. per vestras, in notab. fin. incipi. Sexto, cum dicit tex. col. 3. facit. l. muto, §. sub conditione, ff. de tutel. & notatur in. c. fin. de elect. per quæ iura, idem scribit Decius, in. d. consil. 119. col. 2. versicul. nam prima facie, & in. d. c. cum venerabilis, nu. 14. ad finem, & voluit Bald. in. d. l. rogasti, §. si tibi, & ibi Purpura. nu. 39. Hierony. Cagnol. in. d. l. curabit, nu. 59. Carol. Moline. de contractibus. in prin. nu. 35. Ioā. de Medina in. d. quæstio. 38. & Socinus ipse, in consil. 103. incip. præfens consultatio, col. fin. vol. 4. & in dictis consilijs, 88. col. pen. & 130. eod. volu. & plures alij, à Paulo Parisio citati, & sequuti, in consil. 60. vol. 1.

¶ Sic sane fit, considerato vere hoc interesse

verisimili, cui innititur. d. c. salubriter, eius de cisionem procedere, etiam quādo dilatio ad soluendam dotem, data sit à genero, focero, nec focer ex eo pacto in mora fuerit, cum iustiori sane causa habeat locum perceptio fructuum, alterius ve quantitatis, loco interesse quando libera ex pacto datur facultas ipsi debitori fruendæ sortis, quam si creditori licitum esset eam quocunq; die petere: vt annotant Panormit. in. d. c. salubriter, Imola, & Romanus in. d. l. in insulam, §. vsuras, Nouel. in dict. tract. dotis. 7. part. priuileg. 7. & Carol. Moline. in. d. tracta. de contractibus. quæst. 74. nu. 524. Quicquid contrarium opinati fuerint Butrius, in. d. c. salubriter, Ioan. Lupi. in. d. §. 8. nu. 3. & Almain. in. 4. sententia. distin. 15. quæst. de vsuris, reiecta etiam cōcordia Antonij Rubi, in dict. consil. 108. & Aymonis Crauet. in. d. consil. 189. col. pen. tenentium priorem quam supra probauimus sententiam verā esse, nulla data ad soluendam dotem dilacione, quod si detur, hac sententia improbata, posteriorē sequendam esse.

78 ¶ Ista etiam ex eadem (vt aiunt) radice, ratione interesse damni emergentis, aut lucris cessantis, poterit vidua fructus pignoris percipere præcipuos, ac pacisci, vt interim dum soluitur dos, certam annuam quantitatem recipiat: teste Alexandro, in. d. consil. 200. volu. 6. & in. d. consil. 141. vol. 5. Ioan. Lup. in. d. §. 8. nu. 4. dicens hanc opinionem communē, post Lancelo. Decium in. l. diuortio, 3. co. ff. sol. mat. vbi idem notat Alexan. in prin. col. 7. num. 23. & 25. Iason, in consil. 92. incip. Redemptoris nostri, vol. 1. Conradus in. d. tracta. de contract. quæst. 35. conclus. 9. Aymon Crauet in. d. consil. 89. nu. 7. & Mathe. de Afflict. in decisio. 284. incip. an soluto, Anton. de Fano. in tract. de pignor. 5. memb. 5. part. ad finem. Quicquid contrarium teneat Innocen. in. d. c. salubriter censens illius textus constitutionem non esse accipiendam in fauorem vxoris matrimonio soluto, cum ea tunc non sustineat onera matrimonij, quem, autore Panormitano ibidem communiter alij sequuntur: & tenet Barto. in. l. atqui natura, §. non tantum, ff. de negot. gest. Archid. in consil. 150. Imola, & alij, in. d. §. vsuras, Alexan. in. d. consil. 27. & in consil. 56. incip. in præfenti cōsultatione, vol. 4. Antō. Rubi. in consil. 55. incip. visis pactis, & in. d. cōsil. 108. Caietan. in. d. 2. 2. quæst. 78. arti. 2. Corneus in consil. 77. incipien. placet mihi, 2. col. nu. 6. & in consil. 212. incipien. præmittendum est, vol. 3. & Mathe. de Afflict. qui communē opinionem

mionem esse fatetur, in dict. decisio. 284. Nec mihi aplaudit media alia via, quod si vidua non habeat præter dotem, bona, ex quibus percipere possit alimenta, valeat ab hæredibus mariti iuste exigere certam quãtãtatem, dum dos non soluitur, loco alimentorum, cū per eam non stet, quim ei reddatur dos: quã tenent Ancharra. in reg. peccati venia, in. 4. q. de reg. iur. in. 6. Paul. de Cast. in consil. 428. incip. viso casu, nu. 3. part. 2. Imol. & Alexand. in dicta. l. diuortio, num. 24. idem Alexan. in consil. 63. incip. stantibus his, 2. col. nu. 3. vol. 4. & in consil. 31. incip. visothemate, 2. col. & in d. consilio, 200. vol. 6. & in d. cõs. 141. nu. 7. vol. 5. Aymõ, ind. cõs. 189. col. 2. & pen. & testatur se cū dū eam iudicatū, in Neapolita. Præto. paulo ante citatus Mathe. de Affli. in dict. decisio. 284.

80 ¶ Quæ æquitate quadam potius, quam iure probari, & admitti in promptu est: cum inspectis vtriusq; iuris principijs constet viduam, etiam inopem ratione alimentorum, nõ posse ultra sortem dotis aliquid recipere ob dilam eius solutionem: & fauor dotis minime permittat, nec patiatur aliquid ultra sortem recipi. c. super eo, de vsuris. Nec itidem vt ibidem notatur, ex inopia viduæ: Cum ratione paupertatis, vsuræ permittendæ nõ sint: Nec ratione alimentorum, eadem opinio defendatur (vt more suo) optime probat Reuerendiss. Didacus à Couarru. in cap. 1. illatio. 6. lib. 3. varia. resolu.

81 ¶ Vbi in, 7. illatione, ex eadem cera profectum scribit, licitum esse statutum, quod viduæ detur certa quãtitas, moderata quãdem ad ratione decem pro centū, quõlibet anno, interim dū non soluitur dos ab hæredibus mariti, contra aliorū opinionem, quam dixerant communem, Iasõ, in. 5. fuerat. nu. 19. insti. de action. & Socin. in consil. 56 incipien. viso testamento, 1. col. nu. 2. vol. 3. (vbi etiam citat Fortuniu, in illatio 6. de vltim. sin. v. iuris, tenentem tex. in dict. cap. salubriter, tantum obtinere in genero respectu foceris,

non autem in extraneo, quod, & Carol. Moli. probat. in dict. quæst. 74. num. 525.) Cæterum interesse lucri cessantis exigi, aut recipi non potest, vbi qui illud habere vult, nihil lucraturus esset, aut lucrari sit solitus: vt post plures Doct. vtriusq; iuris, & Theol. Couarr. tradit, in cap. 4. eiuf. libri.

a NAVARRO. In suo Manual. confessor. cap. 23. num. 86.

b Mas. Licite enim cum recipiat, non cadit in peccatum, & restitutione: sed tale est hoc: ergo. Maior est notissima, & probatur, in cap. cum Apostolus, de censibus. c. non sane, 14. quæst. 5. cum alijs, Minor probatur ex eo quod quis potest damnum suum euitare, nec sibi aliquid crescit, vt præallegatis iuribus (& supra late ostendimus) & c. si quis oblitus, ibi, & aliqua incrementa, & Et. c. quoniam, ibi ad quæstum, & 14. q. 4. Non enim tenetur quis cum suo damno, socio subuenire. l. qui seruãdarum, in prin. ff. de præscrip. verb. l. communis seruus, ff. de acquiren. rerum domi. l. cum duobus, §. damna, ff. pro socio, & in facti contingentia pulchra, Alexander scribit, in consil. 99. incipien. habita supernarratis, per totū cõsiliū. 2. volu. & Anchar. in consil. 376. incip. se cundo dubitatur. nu. 2.

83 ¶ Sed, & socium non teneri communicare socio parua lucra, Barto. notat, in. l. Titium, §. altero, in fine, ff. de adminis. tuto.

85 ¶ Et Romanus, in consil. 168. incip. circa primū, 2. col. nu. 6. scribit maiore partem lucri tribuendã esse socio administranti, considerata à iudice qualitate personæ, & industria. Et voluit Baldus, in. l. i. c. pro socio, & Pet. Phil. Corneus, in consil. 311. incipien. ad euidentiã, vol. 3. & decisio Delphinatus noua, 890. num. 3.

c INTRINSECAS Dicuntur autem intrinsecæ expensæ, quod ab intus sint: & sine illis, vt in plurimū quod

quod intenditur expediri non possit. leg. 1. in princ. ibi. & Necessariæ ex dicuntur, quæ in se habent necessitatem impediendi. & Et in leg. 3. ibi, & Vel si seminaria pro vtilitate agri fecerit, necessarias impensas fecisse videbitur, ff. de impensis, in rebus dotalibus factis. Quæ tamen rationabiles debent esse: vt aduertit Cõrad. de contractib. 3. part. quæst. 56. conclusio. 3. in prin. subiungens, quod si venditor exposuisset pro merce, quando eam emit, quantitatem precij, ultra condignum, ex sua stultitia, vel errore, vel prodigalitate, non posset, propter hoc velle, tantundem habere cū vendit: quia imputet sibi, quod eam emit, precio pluri, iusto.

d Scriptura. Cum dignus sit operarius cibo suo. Mathei, 10. Luca, 10. Et boui trituranti, os alligandum non sit. Deuterono. 25. cap. Et ad Thimothe. 1. cap. 5. nemo stitendijs suis vnquam militat, & qui arat arare debet, in spe: & qui triturat in spe fructus percipiendi. Ad Corint. 1. cap. 9. Ad Romanos 15. & in, cap. Ecclesiasticas, 13. quæst. 1. cap. cū ex officij, de præscriptio. qui enim altario seruit, de ipso debet pasci. c. ex his 12. quæst. 1. cap. cū secundum Apostolū, de præbend. cum similibus. Et scribit Cepola de Imperator. milit. deligen. §. virtutis etiam ratio ne. fol. 165. Et satis deducitur ex verbis præsentis Pragmaticæ, & eius declaratoriarum, paulo superius, in textu huius secundæ conclusionis citatis. Et not. Conrrad. de cõtracti. 3. part. quæst. 56. conclus. 3. dicens quod mercatores possunt aliquid recipere proportionabiliter, pro suis occupationibus, quas habent in transferendo, & exponedo merces ad cõmune forum, & in transeundo de nundinis, ad nundinas: vt quilibet, in prõptu inueniat, quod desiderat, nã Apostolus ait, vnusquisq; secundum suum laborem mercedẽ recipiet. Ex hoc q; sequi, quod institor inquiete quodammodo residens, cæteris paribus, non potest tãtum lucri recipere etiam de æquã magna pecunia, sicut adducens res æquã bonas

facar, y lleuar lo que honestamente ouiesse merecido, la industria, y trabajo personal suyo, y de sus hijos, que acerca del dicho pã, Real, y verdaderamente ouiesse puesto, pues es estimable, y digno de su stipendio y paga, por muchos notables textos de sagrada, y Canõica scriptura. d

de partibus longinquis, in quarum adductio nã oportet magnos labores habere. Nõ enim tenetur illos labores gratis facere, & suis expensis seruire Reipublicæ, vel emptoribus, cū amara, & pœnalis huiusmodi sit cura, vnde plus potest petere ille venditor quem oportuit habere maiore curam, vel sollicitudinem puta quia merx fuit talis qualitatis, quæ indiget maiori cura, quam ille qui minorem habere potuisset.

88 ¶ Nec vllus casus interuenire potest, qui hoc genus deductionis impensarum impediatur. l. fundus qui dotis, ff. famil. hercis. notab. secundum Angel. in. l. ait prætor. §. per hanc, ff. quæ in fraud. credito. textus est in. l. diuortio, §. impendia, ff. Solut. matri. (vbi glosa, & doctores adducunt concordan.) l. fructus, & l. vlt. ff. de oper. seruo. l. si quis argentum, in prin. cum glos. & Cyn. C. de donatio. l. fundi Trebatiani ff. de vsu, & vsuf. lega. l. videamus, §. ex causa & ibi Angel. 2. col. in. 10. notab. & in. l. quod in fructus, ff. de vsuris, & Quod in fructus redigendos impensum est, non ambigitur ipsos fructus diminuere debere. Et quia damnorum appellatione veniunt expensæ, quæ diminuunt

patrimonium, sicut damna, l. quod dicitur, ff. de impen. in reb. dot. fact. glo. est in verbo, damnorū, de friuol. appella. in Pragmat. San. Galli. quẽ, ad id citat Pet. Rebuf. in. 1. Tomo Conf. Regia. tract. de senten. executio. articul. 6. glos. vnic. nu. 20. bonus est tex

tus in. l. i. tit. 15. part. 7. Et tradit omnium latissime cohispansus Doctor Burgenis de Paz in relectione proxiij legum Taurinarum. nu. 148. cum pluribus sequentibus.

¶ Sic lex, aut statutum, vel alia quæuis dispositio loquens de fructibus, intelligitur deductis huiuscemodi impensis: secundum glo. Bart. & Angel. in. l. in fundo, ff. de rei vendi. glo. in. §. ex diuerso, versic. certe illud, insti. dererum diuis. & in. c. cum antea, verbo, fructus, & ibi Barba. 2. colu. de pignorib. Iacob. Aren. Bart. & Alexan. in. l. fructus, per illum tex. ff. solut. matri. bona est glosa, & ibi late Felin. in. c. ad nostram. 1. de iure iuran. optimus est tex. in. l. si à domino, vel à patre, §. si. ff. de peti. hæred. ibi, & Fructus intelliguntur de ductis

ductis impensis, quæ quærendorum colligen-
dorum, conferuadorum q; eorū gratia fiunt.
Et ibi glosæ exponūt, vt in arādo, trituro
& in cōducēdis horreis, & in l. sequē. + Quod
si sumptus quidem fecit, nihil autem perce-
pit fructuum, æquissimum erit rationem ho-
rū, quoq; in bonæ fidei possessoribus haberi.
& not. Fracif. Marcus, ia. i. part. deci. 161. nu. 1.

90 ¶ Quod etiam procedit, in prædone: vt est
tex. in dict. §. final. ibi, + Quod non solū in bo-
næ fidei possessoribus, naturalis ratio expo-
stulat, verum etiam, in prædonibus. +

91 ¶ Textus est, in l. si pupilli. §. sed, & si quis, ff.
de nego. gest. & ibi Bald. idem dicit de intru-
so, & l. quod priuilegium, ff. de posit. l. ait præ-
tor. §. per hanc, ff. de his quæ infra. credito.
vbi etiam fraudator, sumptus, & impēsas ne-
cessarias dedit. l. litibus in fine, C. de agrico.
& censit. lib. 11. cap. 1. & ibi glosa, & Hostien. &
c. 2. de vsuris, glosa verb. quid ad causas, c. vo-
bis, 12. q. 2. & in cap. ex literis, verb. amplius,
de iure iurand. & in c. grauis, de restit. spolia-
to. Et ita obtinet lex, 44. tit. 28. part. 3. & pro-
cedit etiam in foro conscientie, secundū Ri-
cardum, in 4. senten. dist. 15. art. 5. quæst. 6. bo-
nus est text. in l. plane, ff. de peticio. hæred.
(quæ rationem reddit, hisce verbis.) Sed be-
gninius est, in huius quoq; persona haberi ra-
tionem impensarum: non enim debet petitor
ex aliena iactura lucrum facere. + Et inde si
merx realiter, & in se est meliorata, vltra pre-
ciū, expensas, labores, & alia supradicta, po-
terit etiam vltra hæc, in foro conscientie, vé-
ditōr aliquid exigere. Contingit autem, in se,
vel Realiter meliorari mercē tripliciter, scilicet
naturaliter tantum, artificialiter tantum,
& mistim vtroq; modo, secundum præalleg.

Conrad. in dict. quæst. 56. conclu. 3. qui exem-
plum primi ponit, quādo pullus equi emitur,
& venditur equus maturus: emitur mustum
& venditur limpudum, & defecatum, emun-
tur ligna humida, & venduntur per solem a-
refacta, & sic habilitiora ad ignem, vel ad ali-
qua artificia: (vt contingit Vtrariæ, vbi quoti-
die ita venduntur, pro longe maiori precio
quam humida.) Exemplum autem secundi, si
quis emat informem massam ferri, vel ligni,
& ex ea fecit artificiale instrumentū, vel vas
aut cultellum, seu arcā. Exemplum vero ter-
tij, quando emit ligna humida, & illa natura-
liter, & etiam per artem sunt artificata. Vn-
de si agricola, vel frumenti venditor illud fe-
cisset cribrari, & ita valde purgari, quod pu-
rum, ac sincerum frumētum remaneret, vel

suam ob industriam, selectissimū, & optimū,
ac plurimi (vt aiūt) panis foret, ita quod alia
grana, & frumenta cōmunia excederet, pos-
set ex antedictis, in foro poli, vltra preciū ta-
xatum, & dictas expensas, aliquid vltra exi-
gere, cum nulla ex hoc emptori iniuria nedū
fiat, sed & cum cōmodo, & lucro remaneat;
& damna, ac impensas, euitet, atq; cum defe-
catur frumentum, fiat minus in quantitate,
& in qualitate melius. Quod est notandū in
specie præsentis Pragmaticæ. Et ita procedit,
& accipiendum est, quod paulo antecitatus
Conradus, tradit, in 2. part. de contract. quæ-
sti. 46. conclu. 3. casu. 13. quod si mutuās, coge-
retur rem mutuandam, vt pecuniam, blada,
vel vina, in alio loco, afferre, & presentare
mutuatario, posset pro illo itinere, vel appor-
tatione, aliquid recipere. Et quod si quis occa-
sione mutuandi cogitur subire laborem, &
ita vltra sortem mutuatam, recipit aliquid a-
mutuatario, nō pro re mutuata, vel cōcessio-
ne illius rei, sed pro labore quem habuit in nu-
merando pecuniam, quam sibi mutuare vole-
bat, vt pūta, quia centum mille libras, in mi-
nuta moneta, mutuare habet, quæ numeratio,
vtiq; est laboriosa, pro illo itaq; labore,
quem per se, vel famulū suum impendit mu-
tuatario, exigit aliquid tanquam preciū sua-
rū operarū. Nā mutuatarius etiam teneretur
quid dare ei, qui illa nō mutuaret sibi, sed tā-
tū afferret, vel numeraret (quod tamē, vt ibi,
dicitur caute esset practicandū, & cauendū.)

92 ¶ Præter quas impensas, æstimatio fit ope-
rarum, & laboris in fructibus colligendis, &
in ipsius rei cura, & administratione impensi,
cum eisdem fructibus, iuxta debitam, & me-
ritam mercedem, omnino compensanda: vt
probat, in c. ad nostram, de reb. Eccles. non
alienan. secundum Panormi. & communem
ibi, & eundem Panormi. in c. Conquæstus,
de vsuris. Ita vt licet creditor debeat compē-
sare debitori fructus pignorum, cum suo de-
bito. l. 1. & 2. C. de pigno. actio. hoc sit verum,
nisi creditor ratione pecunie numeratæ, la-
bores subierit notabiles: nam tunc lucratur
fructus ratione laborum: vt singulariter te-
net Hostien. in summa. tit. de vsuris, §. an ali-
quo, versic. tertio decimo, quem refert, & se-
quitur Ioan. Andre. in dict. c. conquæstus, &
Roman. dicens mirabile, & singul. dictum. in
singul. 536. incipiē. regula. Et ita procedit, quod
in consideratione industriali adhibita, in in-
quisitione, & adductione, & conseruatione
præallegatus tradit Conrad. in dict. q. 56. cō-
clus.

clus. 3. (subdens post quendam Doctorem so-
lemnem, quod si aliquis sit ita expertus circa
equorum preciositatem, vt per ipsum certifi-
cari possit quilibet, circa preciositatem equo-
rum, si discernat inter equos, an secundum cō-
munem cursum, equi valeant precium, quo
offeruntur, alijs illud ignorantibus, quia cir-
ca valorem equorum minus experti sunt, si
enim ille peritus, emat equos valentes pre-
cium suum, & alij cognoscentes industriam
eius circa equos, statim certificati sunt per
eius industriam, quod illi valent preciū suū,
& sic per industriam eius, sunt illi equi facti
preciosiores, & magis valēt propter securita-
tē, & sic propter talem mutationem æsti-
mationis circa valorem, potest statim equos
suos, aliquantulum carius vendere supra pri-
mum preciū, vendendo opus industriæ, quod
circa eos exercuit. Non quod suam industriā
vendere possit, sed operas procedentes ex in-
dustria, potest velle sibi solui, sicut & eas loca-
re potest si sunt prophanæ. Et hac etiam ra-
tione, quia emptor ipse dedisset libenter pri-
mo venditori illud incrementum pro asse-
curatione, qua esset securus, quod ille equus
esset bonus, & valēs illud preciū, pro quo pri-
mus veditōr obtulit, & p quo secundusemit.)
Quæ etiam (vt vnde digressus sum reddeā)
in malæ fidei possessore locum habent: a quo
fructus percepti, intelliguntur deducta iuxta
mercedem laboris, in eis colligendis impēsi, &
operarum suarum: secundum Bald. & Saly-
cēt. in l. si quis sciens, C. de rei vendic. & Paul.
de Cast. qui id dicit notab. in d. l. diuortio, §.
impēdia, ff. solut. mati. Angel. in d. l. si a do-
mino, ff. de peti. hæred. glo. magn. in l. per di-
uerfas, C. mand. fason, in d. l. fructus, col. fin.
solut. mati. Barba. in capit. Raynaldus, de test.
chart. 17. col. 2. versic. circa hanc partem, Nico-
la. Boærius, in decisio. 44. nu. 23. ad finē: & no-
uissime aduocatus Granaten. Gaspar Bætius
in c. 2. nu. 28. cum sequen. de decim. tutori iu-
re Hispan. præstan. facit textus. l. si id. §. si quas
ff. de donatio. intervir. & vxor. Et quod sit ha-
benda ratio operæ, not. Bald. in c. grauis, col.
2. de restit. spoliator. Sicq; procedit idē Bald.
in l. edē. 2. col. nu. 7. versic. sed nunquid, C. lo-
cat. dicens, Colonum qui propter non solutā
pensionem expellitur maturis fructibus, pos-
se suarum operarum precium repetere: etiā
si fructus integros restituerit, sine deductio-
ne impensarū, & sui laboris, ac operarū col-
latarum, gratia ipsorum fructuum. l. quod di-
citur, necessarias, §. si dos, ff. de impen. in reb.

total. fact. l. qui exceptionem, §. si pars, ff. de
cond. indeb. l. dominus horreorum. §. 1. ff. lo-
cati, l. si quis rem, & ibi Francif. Aretin. ff. de ag-
qui. pos. l. colonus, ff. de vi, & vi arma. l. in rea-
bus, §. possunt, ff. commod. l. quod si nulla, ff.
de lega. 1. l. si necessarias, in prin. ff. de pigno.
actio. l. hæres, ff. ad. S. C. Trebel. notat Hostien.
in c. 1. verb. deductis expensis, versic. quid si
creditor, de vsur. Bald. in Consil. 373. incip. A-
maritus col. 2. vol. 3. (vbi respondet ad leg. l.
si in area, versic. sed & si is, ff. de cond. indeb.)
& Andre. Tiraquel. alios citans in lib. de rea-
tract. tit. 2. §. 7. glo. 1. nu. 7. Quorum ea po-
test esse ratio, quod labor personalis vilioris,
non sit precij, quam pecunia. l. si non fuerit, ff.
pro socio. & in §. de illa, instit. de societa. Qua
etiā procedit quod præallegat. not. Conrad.
in d. q. 56. conclu. 3. quod vendens mercem mi-
nutatim, potest maius precium exigere, quā
si eandem totam similiter vendat. Quia pri-
mo modo plures operas impendit in seruie-
do ementibus, tum in conseruando, quia diu-
tius cōseruat, & custodit eam, etiam suo peri-
culo, & diutius stationē facit circa mercē, tū
quia per emptores accersitus, sæpius surgere
habet: & ad officinā & apothecam ire, aperiē-
do, claudendo, & descendendo, & sic de alijs.
Quinimo opera, & labor longe preciosior re-
putari debet, quam pecunia: argum. tex. in
seruorum, ff. de pœnis. Et quod opera inter
socios habeatur loco pecunie, scribit Socin.
in Consil. 267. incip. præsentis consultationis,
7. col. nu. 8. vol. 2. Qui per totum consiliū, hæc
in materia, not. loquitur. Et ita procedit Alex-
xan. in Consilio. 164. incip. præsuppono. 2. col.
vol. 5. dum inquit, quod fitutori competat ius
retinēdi reliqua, & finita tutela tradat ea, pu-
pillo, potest ea nihilominus repetere, & dedu-
cere lucrum sibi competens. Quod est notan-
dum ad intellect. l. 2. tit. 7. lib. 3. fori. & tradit
super eiusdem commento, præallegatus (vbi
dēdus) Gaspar Bætius, antesignato loco. cap.
18. nu. 10. cum sequen. vbi id extendit, etiam si
tutor tempore quo suscepit tutelam promi-
sit integre restituere pupillo omnem rem cū
omnibus fructibus. Ita vt etiam iussus inferre
fructus integros, expensas deducat: vt not.
Bal. & Saly. in l. 1. C. de fruct. & lit. expē. & A-
retin. in l. diuortio, §. fin. ff. sol. mati. Alex. in d. l.
fructus, & Corneus, in Consil. 289. incip. vide-
tur in hac, col. fin. vol. 1. & expendit late ipse
Gaspar, in d. lib. cap. 29. nu. 5. quem vid.
93 ¶ Præterea, lucrum dicitur quod superest de-
ductis impensis. leg. Lutius, ff. pro socio, facit
glo.

glo. verbo, lucrum, & verb. poterat, per illum tex. in l. illud, C. de collatio. & ibi Bald. quod luerū id dicitur, quod superest de ductis oneribus: quam dicit singul. idem Bal. in sua Margarita, in verb. lucrum, versic. final.

94 ¶ Facit etiam glo. vltim. circa medium, & ibi Barto. Bal. Saly. Angel. & alij, in d. l. per diuersus, C. manda. quod precium iustum actionis, debet considerari deductis expensis litis, & laboribus, ac alijs, quæ interueniunt ad rei exactionem: quod dicit Bart. menti tenendū: & facere ad multa. & eam glo. dicit singul. h. Barba. in c. cum contra, 2. col. de pignor. & Fabian. à Mont. S. Sabin. in tract. de empt. & vend. in 5. quæst. princip. col. 4. versic. quid autem veniat. à quo nec longe abest, quod dicit glo. notabil. in c. quoniam, in princip. per illum tex. de vit. & honest. Cleri. quod in æstimatione facultatibus, & in æstimatione redditu, est habenda ratio impensarum: not. Bal. & Saly. in l. cohæredibus, C. famil. hercif. idem Bal. in l. neq; in fine. C. de cõpensa. & in l. 1. §. ex exercitorem, ff. de exercitor. actione. Et Gaspar Bætius, in d. cap. 29. nu. 3. Et inde ipse Baldus, in l. 1. col. 2. C. de fructib. & lit. expen. per illum tex. scribit, quod si quis impetrauit à Papa beneficium æstimationis ceterum ducatorum, & vacet beneficium ducentorum, sed quæ deductis impensis, & oneribus, decedant ad ceterum tantum, illi debetur eiusmodi beneficiū: nec censetur valere, nisi illos centum ducatos: & voluit idem Baldus, in l. sed si hoc, §. cuiusdam, per illum tex. ff. de condi. & demost. Rapha. Cuman. in d. l. fructus, ff. solu. mat. Paul. Castren. Alexan. Fran. Areti. Iason, & alij recetiores, in l. non amplius, in princ. ff. de lega. 1. (Equibus tamen ipse Paulus subdubitat, An curia Romana id obseruaret, cum tales gratiæ sint restringendæ: tãquam odiosæ.) Et Felin. in c. ad aures, col. pen. versic. 12. conclusio, de rescrip. & in c. causam quæ, col. 8. versic. tertia declaratio, eod. tit. & in d. c. ad nostram. l. 1. col. 2. versic. ex his inferitur, de iure iurand. Iason, in l. cum quædam puella, §. 1. in fine, ff. de iurisd. omni. iudic. & in d. l. illud, in prin. & ibi quoq; Decius, in l. notab. C. de Collatio. idem Decius, in Consil. 156. incip. statuto Cathedra-
lis Ecclesiæ. l. col. Vincent. de Herculan. col. 4. post Iason. in d. l. fructus, optime Ioan. Lup. à pala. rub. in repet. rubri. de donatio. inter vir. & vxor. §. 25. (vbi refert ita statuisse Papam Martinum secundum, in Regula Cancellariæ incipien. Sanctissimus Dominus Noster) Rebuffus, in tracta. nominationum, in 9. q. Princi-

pal. nu. 35. & in repet. c. postulastis, nu. 150. de Clerico excommu. minist. Francif. à Ripa, in l. 1. §. si hæres, 5. col. nu. 27. ff. ad. S. C. Trebel. & ante hos omnes, Ioan. Andre. in additio. Speculat. in rubri. de cõcel. præbè. fin. q. facit tex. l. subsignatū, §. bona, & l. propemodū, & l. venisse. ff. de verbo. signif. & not. in l. mulier bona, in fin. ff. de iure dotiū, vbi si mulier promisit bona sua in dotem intelligitur de ducto ære alieno. & in l. si quis seruum, §. fin. cū leg. sequen. ff. de legat. 2. quod si legatur pars bonorum, æs alienum debet deduci: bonus est tex. in l. quantitas patrimonij, ff. ad leg. falcid. & in l. Mutius, ff. pro socio. & in l. non amplius ff. de lega. 1. vbi Bald. notat, quod si ex quacunq; re vendita, decima sit soluenda ex statuto, solum soluenda est, ex quantitate quæ superest deductis oneribus, & idem tenent Paulus, Raph. Florian. & Iason, in d. l. non amplius Angel. in l. ciuitatibus, §. si ff. eod. tit. & Alex. in l. veterani, §. 1. ff. ad l. falcid. Et Bertachin. in tract. Gabella. 2. part. 8. part. princip. 6. q. vbi post Bart. Ang. & dd. in d. l. fructus, id limitat, nisi dicatur p quolibet corbe, vel sextario, vel salma. Quod est notand. ad leges quaterni Regij Gabellarum, & ad decimam, quæ ex more Regionis sit soluenda Alguazelo executanti, vt intelligenda sit de pecunia quæ re vera soluitur: & videtur sentire Auendanius in c. 17. nu. 6. versic. primum est. lib. 2. de exequend. Princip. manda. quem ad id (licet corrupte) citat & sequitur, Paulo antecitatus Gaspar Bætius, in d. lib. de decima tutori Hispani iure præst. c. 27. nu. 12. qui loquitur etiam in decima quæ tutori est soluenda. optimus est tex. (ita accipiendus) l. 7. & 9. tit. 21. lib. 4. Recopilati. nouæ leg. Reg. facit quod notat Bar. per illū tex. in l. quoties, ff. ad leg. falcid. cuius dictū sequuntur, & dicunt singulare, Ludou. Roman. in singul. 202. incip. dico vnum, & Francif. Cremen. in singul. 171. incipien. donatio.

95 ¶ Quibus consonat, quod tradit Rota, in decisio. 702. incipien. dic quod si Papa, in antiquis, quod si quis opponat beneficium pluris valere, quam fuerit expressum in interpretatione impetræ, non auditur, nisi dicat deductis oneribus.

96 ¶ Et ibi citat tex. in c. præsentis, §. porro, de offi. ordina. lib. 6. vbi scribitur, quod si quis ex priuilegio, vel consuetudine, prætendat sibi competere bona Ecclesiæ vacantis, debet intelligi de his tantum quæ solutis expensis & salarijs famulorum, atq; oneribus supersunt quem ad hoc citat glo. verbo, fructus, in c. si tibi

tibi concesso, de præbend. eod. lib. & Domini. in consil. 78. incipien. formatur ista, col. fin. ex hoc dicens, generaliter appellatione fructus Ecclesiæ, intelligi deductis expensis ministrorum, & onerum.

97 ¶ Facit quod voluerunt Bald. & Angel. Raphael Cuman. Paul. de Castro, & recetiores, in d. l. non amplius, in prin. de lega. 1. quod si ex statuto debet solui gabella ex legato, intelligitur de eo, quod superest deductis oneribus: per illum tex. quod etiam tenent Angel. in l. ciuitatibus, eod. tit. & Firmianus, d. tract. gabella. in 5. part. 8. part. prin. 2. quæst. Et voluit Capycius, in decis. 20. incip. in causa venerab. Mon. vbi paulo superius tradita limitat, nisi quando fructuum appellatio referatur ad quotam partem: quia tunc intelligitur, non deductis expensis. Et idem esse, vbi fructus sunt soluendi, ex conuentione, in aliqua parte, & non vniuersaliter. Vel nisi decimæ, seu fructus debeantur Ecclesiæ, vel piæ causæ, ex dispositione legis statuti. seu hominis. Et quod fructuum appellatio debet intelligi, non deductis expensis, vbiq; vertitur fauor Animæ, vel piæ causæ, communem q; esse sententiam, in c. tua, de decim. quod Colonus obligatus pro certa quota, non deducit expensas. Quodq; decimæ piscationis, debetur etiã expensis non deductis.

98 ¶ At in nostra specie, quod possint etiam deduci expensæ, propter custodiendum frumentum: & operas factas: tenent Bald. & Angel. in d. l. 1. C. de fructib. & lit. expen. quos citat, & sequitur Catellia. Cotta, in suis memorab. in verb. statuto Mediolani, col. (mihi) 497.

99 ¶ Quibus accedit, nec citra rem (pro deducendo filiorum labore) quod decidit idem Baldus, in l. 1. quæst. 11. C. pro socio, quod si duo fratres conduxerunt possessionem ad laborandum, & vnus fratrum, habet duos filios, qui similiter laborant, ad diuidendum fructū inter eos, fiendam esse diuisionem, respectu laboris, per capita: respectu impensæ, per stirpes. Et voluit idem Baldus, in l. si patruus, col. lun. vltim. versic. sed pone, C. cõmu. vtriusq;

iudic. & in l. si patruo, in fine, C. de nego. gest. quem sequitur Alexan. in consil. 99. incip. habita supernarratis, 2. vol. & in consil. 133. incip. titulus quæstionis, col. 1. vol. 2. Et tenuit idem Baldus in tracta. de duobus fratribus, in 7. col. versic. sed pone quod erant duo fratres rustici, versic. item adde quod dixi. & ita de facto respondit, in consil. 34. incipien. super primo, vol. 4. & sic, ante eum consuluit Bartol. in consil. 186. incipien. Cucciarellus, Quod circa dictam diuisionem, primo debent considerari fructus respectu operarum exhibitarum, secundo personæ dictorum fratrum, tertio sunt considerandi fructus ratione expensarum, scilicet in semine, & in alijs oportunis: (vt ibi Latius per eum) quos sequuntur Alexan. in consil. 77. incipien. circa, 2. dubio, vol. 5. Corneus late, in consil. 345. incip. in præsentis, vol. 1. & Iason, in §. sequens, col. pen. nume. 47. in tit. de actio. & in d. l. illud, nu. 8. C. de collatio. Et notissime Gaspar Bætius, in d. cap. 2. de decim. tuto. Hispan. iure præstan. nu. 17. & 18. & Ioan. Lup. à Palaci. Rub. in repeti. cap. per vestras, de donatio. inter vir. & vxor. §. fin. num. 2. & 3.

¶ Scribens, alios citando, quod operarū ratio habenda est inter socios, non solum eorum sociorum, sed vxorū eorum: vt si vxor vnus multum operatur in societate, debet deduci pars lucri pro operibus suis, l. alimenta, §. fin. ff. de alimēt. & cibarijs legatis, l. si is, §. si quas ff. de donationib. inter vir. & vxorem, facit quod notat Angel. in l. ex duobus, ff. de negotijs gestis.

100 ¶ Illud tamen prætermittendum non erit, quod appellatione fructuum, venit palea, vt est tex. in l. Si usufructuarius messem, in prin. ff. quib. mod. usufruct. amitta. quem ad id notat Roman. in singul. 549. incip. palea, vbi Ioan. Baptit. Castel. eius additionat. citat aliū tex. in l. si §. fin. in vltim. verb. C. de seruit. & aqua. Quod est notandum ad intellectum huius. 2. conclusionis, in specie præsentis Pragmaticæ: in compensandis cum fructibus, expensis, & ad l. 22. tit. 8. part. 5. quæ de hac etiam compensatione loquitur.

Ex. 3. Conclusionem sequent.

Precium iustum rerum, non est p̄ctualiter determinatū: sed magis, in quadam existimatione cōsistit: ita quod modica additio, vel diminutio tollere non videtur equalitatem iustitiæ. nu. 1.

¶ Vendens triticum, seu ordeum, pluris quam per Pragmaticam sit taxatum, si excessus in modica, & per exigua sit quantitate, mortaliter non peccat: neq; ad restitutionem tenetur. nu. 2.

¶ Credentis est cui libet in sua sciētia experto. nu. 3.

¶ Error iuris dubii, æquipollet errori facti. nu. 4.

¶ Error iuris probabilis dicitur, quando ius est obscurum. nu. 5.

¶ Error est inuincibilis, quem homo faciendo quod potest vincere non valet ob perplexas iuris decisiones, ac varias interpretationes, ibidem.

¶ Dicitur unus viri probi, & digni, credulitatem inducit iustissimam. nu. 6.

¶ Scire quis pro certo dicitur, quando est certificatus ab uno notabili viro: & fide digno. nu. 7.

¶ Scientia Canonica spectat principaliter interpretari ius Diuinum, in dubijs casibus pertinentibus ad moralem Philosophiam: scientia autem Theologica pertinet ad interpretandum ius Diuinum quantum tenet ad spiritualitatem, et agnitionē fidei. nu. 8.

¶ Domitius Lupus ab Armendaris, in iure Cæsareo Doctor, Prætor Hispanensis, & audientie Regie de quito, apud novum orbē de Peru, Præses designatus laudatur. ibidem.

¶ Furans rem modici valoris, mortaliter non peccat, neq; ad restitutionem tenetur. nu. 9.

¶ Pœnam mortis pati non debet, qui parvam quantitatem furatus est: licet qualitas agrauans pœnam omnino conueniat. nu. 10.

¶ Leg. 18. tit. 14. part. 7. & stili, 74. citantur, & intelliguntur. ibidem.

¶ Intellectus. §. gallinarium, in stit. de rerum diuisio. & c. fin. 14. quæst. vltim. num. 11.

¶ Leuitas rei in omni materia, à mortali excusat. numero. 12.

¶ Mendacium, in iudicio circa rem ad id pertinentem leuissimam contingens, non esse peccatum mortale, aduersus Caietanum ostenditur. nu. 13.

¶ Mendacium in iudicio quandoq; est veniale non mortale. ibidem.

¶ Periurium etiā in re leuissimā, semper est peccatum mortale, aduersus Archiep. Florē. et Siluest. nu. 14.

¶ Leuissima res nequaquā est iudicanda, aut cōsideranda ad iuramenti transgressionem: & quomodo id accipiatur, & intelligendum sit. ibidem.

¶ Furtum quando dicitur notabile nocumentum inferre, ut possit dici mortale crimen. nu. 15.

¶ Fures pœna furti ordinaria, non damnantur propter paruitatem arborum quas furati sunt, quia syluestres sint, & non fructifere: & quomodo id accipiendum sit, & practicandum. nu. 16.

¶ Precium ubi lege positum est, si excessus notabilis augeatur, peccatum mortale est, obnoxiumq; restitutioni: si autem excessus sit per exiguus, veniale est: cum Dominico de Soto. nu. 17.

¶ Pragmatica taxa Panis illo in loco vim obligandi amittit, ubi cū venditoribus dissimulabatur: & eis, aut maiori videntium parti permittebatur pro libito triticū videri sciēte Legislatore, & consentiente. nu. 18.

¶ Argumentum valet, si ista opinio teneretur, omnes perirent, ergo non est tenenda. nu. 19.

¶ Vitium nullum toti mortalium generi commune censendum est mortale. ibidem.

¶ Peccatū quid ut sit determinare, deficiente autoritate authentica quæ sic determinet, periculosum est. num. 20.

¶ Peccatū inducitur, ex falsa opinione: & in tantū est peccatum in quantum voluntariū. ibidem.

¶ Interpretatio benignior in dubijs fieri debet, & promptiores esse debemus ad absoluendum, quam ad condemnandum. nu. 21.

¶ Consuetudo, optima interpret est legum humanarum. nu. 22.

¶ Cōsuetudo in prohibitis à iure positivo, excusat nō solū à pœna corporali, sed etiam à peccato. nu. 23.

¶ Consuetudo interdū excusat à crimine, & peccato. ibidem.

¶ Consuetudo licet non possit introducere nequis soluat decimas, tamen interris in quibus de consuetudine decimæ non soluantur, si Ecclesia non petit, non peccant homines non soluendo. nu. 24.

¶ Consuetudo facit delictum non delictum. nu. 25.

¶ Faciens actum, vel contractum qui publice solet fieri, & communiter æstimatur esse licitus, sapit tamen usurariā prauitatem, non est propterea usurarius. ibidem.

¶ Lex pœnalis ex se ipsa, nisi alia præcesserit Diuina, naturalis, vel Humana lex quæ præmittat, præcipiat, vel prohibeat id propter quod pœnam imponit, minime obligat ex forma verborū, & quatenus pœna-

pœnalis ad culpam mortalem: nec venialem. nu. 26.

¶ Lex multa citantur Hispanæ, quæ non obligat in conscientia. ibidem.

¶ Lex quo tempore rogatur, vel à ciuibus acceptatur, vel commissio Principibus ad has res vel similes datur, omnes ciues huius animi esse videntur, (eāq; obligatio alternatiua est,) ut vel legi pareatur, vel pœna tēporalis patienter subeat. nu. 27.

¶ Principatus ad meram ciuium vilitatem, non etiam ad vilitatem Regentium Creatus est. ibidē.

¶ Bonafides non patitur ut pro re leui pœna mortis æterna imponatur. ibidem.

¶ Pragmatica iubens ne nocte per urbem deambulantes secum ferant enses, aut mucrones sub certa pœna, amissionis ve armorum, transgressores nō obligat ad mortale. nu. 28.

¶ Pragmatica præcipientes ne ultra duos argenteos ludatur, & ne venietur cū canibus (quos vulgus Nocharriegos appellat, aut laqueis, cordisq; arcis, aut cū lucernis, pullis ve perdicinis seu boue (quem vocant) de Perdices, aut stopletis, sulphurariisq; instrumentis aues & animalia aucupentur, non obligat transgressores ad mortale. nu. 29.

¶ Lex positua pœnalis, aut Principis præceptum disponens id quod explicitè, seu implicitè iure diuino naturali, vel gentium cautum erat, obligat transgressores ad mortale. nu. 30.

¶ Lex Humana concordans cum iure diuino vel naturali, quantumcūq; sit pœnalis non inducit nouū ius. num. 31.

¶ Leges plures citantur Hispanæ, quæ obligant ad mortale, & qua ratione. nu. 32.

¶ Legis humanae ratione cessante, ad huc tamen ipsius legis dispositio non cessat quandiu legislator eā non abrogauerit, & quomodo id procedat. nu. 33.

¶ Lex Humana, siue Ecclesiastica siue secularis quandoq; ad mortalem culpam obligat, quandoq; ad non mortalem: & quomodo id accipiendum, & intelligendum. nu. 34.

¶ Lex naturalis, neq; Diuina nō semper transgressorem à mortalem culpam obligat. ibidem.

¶ Lex humana circa rem grauem, & quæ lesionem aut damnum proximi, seu detrimentum republicæ respiciat, peccati mortalis reum transgressorem coniuuit. nu. 35.

¶ Lex Humana imperatoria, seu prohibitoria in re leui, pœna adiecta vel nō, minime obligat transgress-

orem ad culpam mortalem ibidem.

¶ Constitutiones prædicatorū, & Monachorum, & Collegiorum, in quarum præfationibus continetur, quod non obligat earum conditor transgressores ad culpam, & in conscientia foro, iuste sunt. num. 36.

¶ Constitutiones præfate prædicatorū, & Monachorum vetantes aliquid quod de iure Diuino, & naturali prohibitum sit, ad culpam obligant quantumuis earum conditor expressim cauerit per dictas constitutiones non intendere quod in foro conscientie transgressores earum aliquomodo teneantur. num. 37.

¶ Opinio Dominici à Soto, & Alphonsi Castrensis, quod regula prædicatorū si ab earum cōuentu illa non fieret adiectio, quod non intemū obligare ad culpam, non possent non obligare ad culpā, Reijcitur. nu. 38. & 41.

¶ Legis, aut præceptorum conditor, mutare, seu minuere non potest iuris Diuini, & naturalis naturam & eius robur auferre ibidem.

¶ Legislator dispensare non valet per legem humanam cum præceptis de iure Diuino, & naturali. numer. 39.

¶ Papa & Imperator, vel Princeps rationi debet esse subiecti. nu. 40.

¶ Imperatoria potestas non potest in aliquo excedere rationis & naturæ legem, & quo iure id procedat. ibidem.

¶ Legis humanae transgressor utrum peccet, vel non, ex Legislatoris voluntate nō pendet, aduersus Alphonsium Castrensem. nu. 41.

¶ Lex iusta subditos in foro conscientie obligat quantumuis lator eiusmodi legis, quo tēpore eam tulit, aperit erit, se nolle, ut ea lex in conscientia obligaret, contra Fernand. Menchacen. nu. 42.

¶ Ius diuinū, aut naturale ob id quod Principis aut legislatoris secularis præcepto repetitum sit, desinit esse minime, ius diuinum aut naturale. nu. 43.

¶ Potestas Ciuilis non usq; protenditur, ut possit peccata remittere. ibidem.

¶ Legis humana cuiuscūq; siue inducentis culpā venialem siue mortalem, semper contrahit mortalem culpam si ex contemptu transgressor eam violer. nu. 44.

¶ Contemptus, mortalem culpam in se habet.

LVSTO. In.2.2. quæst. 77. arti. 1. ad prim. dicēs iustū precium rerū, nō esse pūctualiter determinatum: sed magis, in quadam estimatione consistere: ita quod modica additio, vel minuitio, non videtur tollere æqualitatem iustitiæ. Scilicet cōmutatiuæ: quæ ut seruetur, sufficit, quod illud precium, aut omnino sit æquale valori, aut si non sit huiusmodi, quod tamen non multum super excedat, nec multum deficiat. Ita quod (secundū Conrad. de cōtrac. 3. par. quæst. 56. conclus. 5) est dare latitudinē gradualē, infra quā, si maneat quantitas precij, diceretur precium æquale valori mercis, tali æqualitate, quæ sufficit, & requiritur ad iustitiam commutatiuā, vnde sicut illa iustitia, cū sit virtus consistit in medio, non Mathematico, id est punctuali, sed Morali, quod habet latitudinem quandā, (quod medium, sapiens determinabit: vt ait Philosophus, 2. Ethicor.) Sic etiā valor mercis, non consistit, in punctuali, sed in latitudine quadā, de qua etiā Conradus ibidem, in quæstione. 57. (& diximus late in prælectione. l. 5. ti. 3. lib. 7. ordi. Reg. in respō. ad. 6. par. 1. fundamē. nu. 61. vbi vnde plenius quæ hac in materia desideratur, & supra, in. l. cōclu. in verb. Nauarro

SIENTE. In suo Manuali confess. c. 23. nu. 87. & sensit Ioan. de Medina, in C. de reb. restit. quæst. 31. & Clarius, in. q. 36. col. 5. in respō. ad secundum, in finalibus verbis.

DI X O. Argumen. eorum quæ Diuus Antonin. Archiepisc. Florent. scribit in. 1. par. ti. 3. c. 10. col. 7. & in. 2. par. ti. 5. c. 9. §. 2. & Alexā. de Imol. in consi. 1. incip. circa primū dubiū, 3. col. nu. 34. volu. 2. & Rebuff. in. 1. tō. cōst. Reg. in præm. glo. 5. nu. 152. tex. est, & ibi Bart. in. l. in bonorū. ff. de bono. posse.

Quodq; cui libet, in sua sciētia expto, credē dū est. c. fraternitatis, de frigi, & malef. c. significasti. 2. de homicid. circa princip. leg. 1. ff. de vent. inspici. leg. semel, deremilit. lib. 12.

Et quia error iuris dubij, equipollet errori facti: vt cōcludūt moderni cōmuniter, in. l. qui Rom. §. duo fratres. ff. de verb. obliga. tex. est in. c. cū dilectus, de cōsuet. quē ibi extollit Imola, in. 7. col. & not. Panorm. in. c. fi. 2. not. de consti. glo. & ibi Domini. in. c. 1. verb. de cetero, de postul. prælator. Felin. post eundē Panormi. in. c. de quarta, de præscriptio. Curcius Iunior, in cōsi. 6. incip. circa has quatuor, nu. 22. cū seq. & in cōsi. 28. incip. in causa vertēte. num. 8.

Et error iuris probabilis dicatur, quādo ius est obscurū: nota. in. l. cū prolatis, ff. de re iudica. Et qui de re ita dubia, cōsultuit virū iuris peritissimū, eius q; respōsum habuit fecit id quod agere tenebatur ad expellendū errorē iuris, eiusq; sciētia acquirēdā: vnde is iuxta hoc respōsum errāns, inuincibilē habet ignorantia: quæ iusta est. Et error sit inuincibilis quē homo faciendo quod potest vincere non valet, ob perplexas iuris decisio. ac varias interpretū sententias: vt post alios, Reuerendiss. à Couarru.

resoluit, in. 2. part. relectio. regul. possessor. de regul. iur. in. 6. §. 7. nu. 9. optimus est tex. (ita accipiendus) in. l. si auiam, ibi, + si cū peritioribus tractatum habuisses, facile cognosceres. C. de ingen. & manumif. quem dicit ad hoc singul. Barba. in Con. 1. col. 9. nu. 8. vol. 1. & in repet. rub. C. qui admit. 12. col. num. 15. in fine. ideoq; in expensis condemnari nō debet qui habuit Doctoris experientis Consilium, quæ si iustam habeat litigandi causam: secundum Angel. in. l. terminato, C. de fruct. & lit. expēs. quem sequitur Lāfran. in rep. c. quoniam cōtra factam, in fin. verb. expensarū, de friv. appel. in Pragmā. Et ita sepius se vidisse obseruari Guido Pap. testatur in. decisio. Dalphin. quæst. 277. in cip. opinio Docto. per. l. qui solidum. §. etiam, ff. de leg. 2. & sequitur Henric. Bohic. in. c. sacro. §. verum, de sent. excom. vbi assignat rationem, eo quia Doctor habet auctoritatem iura interpretandi. l. vnic. C. de profess. qui in vrb. Constan. lib. 12. facit quod tradit Imol. in Clem. ne Romani. 1. not. de elect. Alex. in Cōsil. 76. incip. in causa, col. fin. 7. vol. Iason in. l. properandum. §. si aatem alterutra. C. de iudic. Boerius in addit. ad Dyn. in reg. cum quis de reg. iur. in. 6.

Et quia dictum vnus viri probi, & fide digni credulitatem inducit iustissimam: glosa, verb. actiones, ante fin. per tex. ibi, in. l. Titio fundus, ff. de condi. & demost. quam dicit mēti tenendam, Bart. ibi. & singul. Francisc. Curt. Senior, in Consil. 72. incip. princeps defunctus 9. col. versic. restāt duæ difficultates, & iunior in Consil. 19. incip. viso ac diligenter, col. 3. & valde singularem Barba. in Consil. 29. incipiē. altissimi optimi de 1, pen. col. vol. 2. & in Cōsil. 1. incipiē. magnus scripsit Psalmista, 25. col. vol. 3. Iason, in. l. de pupillo, §. si quis ipsi prætori, nu. 10. ff. de no. oper. nuncia. Hippol. Marsilien. in suæ practi. princip. nu. 8. & in rubri. de probatio. nu. 318. cū sequen. & in. l. 1. §. ad quæstionem, 3. col. ff. de quæstio. Ioan. Lup. à pala. rub. in rubri. de donatio. inter vir. & vxor. §. 9. nu. 15. cum sequen. Andre. Alciatus in suo tracta. præsumptio. regul. 3. præsump. 2. & plures alij per me citati in fundamen. 23. part. 2. prælectio. l. 5. tit. 3. lib. 7. ordina. Regia. (vbi late) Et per hanc glos. dicit Bald. in. l. iudicia, 2. col. nu. 5. C. de rei vendic. quo dicitur legalis, & notabilis viri, adeo præbet iustā causam credendi, vt etiam ex ea iudicetur iustus titulus sufficiens ad præscriptionem, & idem Bald. ex eadem glo. scribit in. c. veniens, 1. de testib.

Et quod Dominicus scribit. in. c. de capitulis, per illum tex. 10. distin. quod quis dicitur pro certo scire, quando est certificatus ab vno notabili viro, & fide digno: citans textum in. c. sicut pro certo, de Symon. quæm sequitur Iason in dict. §. si quis ipsi prætori, & in leg. properandum, §. si autem alterutra, cōclu. 6. C. de iudic. & Romanus (loquens tamē pluraliter de fide dignis) in Consil. 403. incipien. pro decisione, col. penult. bonus est textus, in leg. non omnes, §. à Barbaris, ff. de remilit. textus in cap. 1. de Cleri. per salt. promo. & quod ibi not. Panormi. 2. notab. & in cap. cum in tua, de sponfal. ibi, + Si persona grauis, cui fides adhibenda. Et in cau. talia, 8. quæst. 4. ibi, + Quia de memorati viri testimonio dubitare omnino non possumus. + (& diximus Latius in. 3. fundamen. part. 2. respōsi de blasphemia, nu. 33. cum sequentib.)

Maxime si talis literatus peritus sit iuris Canonici, cum ad huiusmodi doctos, horum casuum decisio, principaliter spectet, secundū Anchar. notab. in sua egregia disputatio. incipien. antiquis & modernis temporibus, viri Catholici, & consciētiae moderati, & c. dicēs quod Scientia Canonica principaliter ad hoc tēdit, scilicet interpretari ius Diuinum, in dubijs casibus, pertinentibus ad Morale Philosophiā: vt patet in prin. Decretaliū: sciētia autē Theologica pertinet ad interpretationē iuris Diuini, quo ad opera Domini Nostri IESU CHRISTI, & hoc bene probari in lib. Moralium beati Gregorij, super Iob. super illa duplici expositione Noui & veteris Testamenti, & quod in volumine Decretalium sunt decisiones summorum Pontificum, super dubijs iuris naturalis, & iuris Diuini, & patere hoc etiam in compilatione Decretal. vbi habemus de decim. de baptismo, de voto, de Matrimonio, de Symonia, de furt. de vsuris, de iuramentis, & similibus tractatibus, & titulis specialibus, quorū propriū est dubia Lucidare, quæ oriuntur in prædictis materijs, originē trahētibus de iure naturali, & diuino. Et sic re-

& in. c. Sāctorum, de præscrip. quod ex dicto vnus boni viri causatur bona fides, id est iusta credulitas. Quibus enim conuenit alia nō minus notanda glosa, fin. in. c. sicut, de accusatio. quæ vult honestæ personæ merito esse credendum, & alia verb. noticiam in cap. cupientes, post princip. de electio. lib. 6. inquis (nec citra rem) videri noticiam certam esse, & indubitam eius rei, quam à fide dignis accepimus.

Et quod Dominicus scribit. in. c. de capitulis, per illum tex. 10. distin. quod quis dicitur pro certo scire, quando est certificatus ab vno notabili viro, & fide digno: citans textum in. c. sicut pro certo, de Symon. quæm sequitur Iason in dict. §. si quis ipsi prætori, & in leg. properandum, §. si autem alterutra, cōclu. 6. C. de iudic. & Romanus (loquens tamē pluraliter de fide dignis) in Consil. 403. incipien. pro decisione, col. penult. bonus est textus, in leg. non omnes, §. à Barbaris, ff. de remilit. textus in cap. 1. de Cleri. per salt. promo. & quod ibi not. Panormi. 2. notab. & in cap. cum in tua, de sponfal. ibi, + Si persona grauis, cui fides adhibenda. Et in cau. talia, 8. quæst. 4. ibi, + Quia de memorati viri testimonio dubitare omnino non possumus. + (& diximus Latius in. 3. fundamen. part. 2. respōsi de blasphemia, nu. 33. cum sequentib.)

Maxime si talis literatus peritus sit iuris Canonici, cum ad huiusmodi doctos, horum casuum decisio, principaliter spectet, secundū Anchar. notab. in sua egregia disputatio. incipien. antiquis & modernis temporibus, viri Catholici, & consciētiae moderati, & c. dicēs quod Scientia Canonica principaliter ad hoc tēdit, scilicet interpretari ius Diuinum, in dubijs casibus, pertinentibus ad Morale Philosophiā: vt patet in prin. Decretaliū: sciētia autē Theologica pertinet ad interpretationē iuris Diuini, quo ad opera Domini Nostri IESU CHRISTI, & hoc bene probari in lib. Moralium beati Gregorij, super Iob. super illa duplici expositione Noui & veteris Testamenti, & quod in volumine Decretalium sunt decisiones summorum Pontificum, super dubijs iuris naturalis, & iuris Diuini, & patere hoc etiam in compilatione Decretal. vbi habemus de decim. de baptismo, de voto, de Matrimonio, de Symonia, de furt. de vsuris, de iuramentis, & similibus tractatibus, & titulis specialibus, quorū propriū est dubia Lucidare, quæ oriuntur in prædictis materijs, originē trahētibus de iure naturali, & diuino. Et sic re-

fidet interpretatio iuris Diuini, quatenus spectat ad moralitatem, que dirigit actus nostros in DEVM, apud doctores decretorum, qui ex constitutionibus Canonicis, & decretis sanctorum patrum, debent ius Diuinum adiutuare, interpretari, & supplere: iuxta notatam per doctores in c. quæ in Ecclesiarum, de constituto. & per glossam & dd. in l. fin. C. si quis contra ius vel vtilit. publi. Quatenus vero ius Diuinum tendit ad spiritualitatem, & agnitionem fidei, contra hæreticos, iudeos, & alios infideles, spectat ad Theologos: secundum ipsum Pet. de Anchar. qui subdit, se vidisse sepe magistros in sacra pagina respondentes super dubijs quæ occurrunt super decimis, testamentis, matrimonijs, vsuris, & similibus errare: & ideo esse illis periculosum, aliquid affirmare, vel negare super his, secundum eum: quæ citat ad literam, & sequitur Alexand. de Imola, in d. Consil. l. col. 4. nu. 36. vol. 2. & nouissime nostra in specie Fernand. Vasquius Menchacæn. doctissimus not. in c. 29. nu. 11. in fine, lib. 1. Controuerf. illustri asserens Theologorum vtruncq; disertissimorum sententias, hac in re non esse multi faciendas: cum ipse ignorent quid sit lex Humana, vndeq; originem traxerit: atq; ob id, quales sint legis Humanæ effectus percipere nequeant. Cuius etiam opinio nis est, illustris Dominus Dominus Lupus ab Armendariz in iure Casareo doctor Eruditissimus, Laudandus Prætor Hispalensis, & in causis quibus præest Capitalibus Rectissimus, & circumspectissimus, quiq; eruditioni ita niueos adiunxit mores, prudentiam, ac vitæ integritatem, vt omnium iudicio dignissimus habeatur, qui longè dignioribus ornatur muneribus, quiq; præfidem agat in Prætorio, de quito, apud nouum orbem de Peru, cui muneri, omnium applausu, à Regia Maiestate nuperrime est designatus,

MEDINA. In Codice, de reb. restituen. quæst. 4. col. pen. & finali.

o r o, lib. 3. de iusti. & iure, quæst. 6. arti. 2. pagi. 247. & Martinus ab Azpilcueta, Nauarrus in suo Manual. Cõfessor. cap. 23. nu. 49. & in c. inter verba, 11.

como no pecca mortalmente, ni quedaria obligado à restitution, el que hurtasse cosa de muy poco valor, como Medina, h y Fray Domingo de Soto, lo afirman, y ansi lo es visto querer el

quæst. 3. nu. 491. post Sanct. Thom. 1. 2. quæstio. 88. articul. 5. & 6. & in. 2. 2. q. 33. art. 5. & q. 58. arti. 3. Archiepisc. Florenti. 2. part. tit. 4. cap. 5. 6. 7. & 8. & Adrianum, quodlibet. 8. pagin. 11. Cõmuniter receptos, secund: eundem Nauarrum eos sequentem in d. Manual. cap. 11. nu. 4. asserentes furantem rem modici valoris, nõ peccare mortaliter: neq; ad restitutionem teneri: vt si dominus rei, nihil prorsus curaret, se re illa priuari, cum in nullo per hoc reputet se damnificatum, esto etiam aliquale dampnum id esset, ex quo pro nihilo illud reputat: Quibus minime obstat, quod furti actionem pro re minima dari textus probet, in. 6. gallinarum, instit. de rerum diuisio. (vbi ita Theophilus, & omnes doctores post glo. interpretantur:) cui similis est in l. si oleum, ff. de dolo, notant Henrri. in c. & si quæstiones, de Symon. Corfetus, in tracta. de excellentia Regis. q. 4. Hippol. in l. furem, nu. 8. cum sequẽ. ff. ad leg. Cornel. de sicar. tex. in l. vulgaris, ff. de furtis, & in c. vulgaris, de pœnitent. dist. 1. Quodq; in decalogo, omne furtum generaliter prohibeatur, & omne illic prohibitum, impedimentum esse vitæ æternæ, iuxta illud Mathe. 19. + Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Et quia licet quantitas rei furatæ, culpam augeat, speciem tamen peccati, non variat: & affectus fu-

rantis cõsiderandus sit, non res: vt scribit Hierony. apud Gratianum, in c. fin. 14. quæst. vlt. Quæ & si ex his opinio, pro furto minimo, actio vt detur, frequentissimo omnium calculo recepta sit, mihi

vnquam minime placuit, & à iure opinor alienum esse pro re minima actionem furti dari cum ius ipsum, ars sit boni, & æqui. l. 1. ff. de iust. & iure (& diximus late in. 1. conclusio. super verb. + Codicia) nulla; æquitas dicitur, actionem hanc, quæ infamiã irrogat, dari pro vno quadrante, aut æreo nũmo, nec pro vno ouo nec pro alia re minima: sicuti ipsa actio de dolo, hac prorsus ratione, pro minima re nõ datur, vt pbatur in d. l. si oleum, Nec obest, quod Iustinianus scribit, in d. 6. gallinarum, quia ibidẽ nõ dicitur, vere cõmitti furtum, in vnus gallinæ nocumento, sed fide, & quasi per quandã interpretationem, vt Zasius existimat, à Reuerendissimi Couarru. præceptore meo (a quo nõ nulla ex his accepi dũ Salamanticæ dictum. 6. gallina

gallarum, interpretaretur) citatus in cap. 3. num. 12. lib. 1. varia. resolutio. Cui responsioni cum ipse Theophilus refragetur, expressim dicentes pro vnus gallinæ furto dari actionem furti aliter respondere potest, cum eodem Didaco à Couarruv. negado scilicet gallinam vnã rem minimã esse: damnũq; minimum ex eius furto inferri: (siquidẽ hoc anno, 1568. Hispali vna gallina, sex constet argenteis) quod tamẽ bonus ac discretus vir arbitrabitur, ex propositis in specie contingenti qualitatibus. Nec & si omne furtum in Decalogo prohibeatur, inde sequitur, omne tale, mortale esse peccatum, nisi si notabile sit, sicuti non omnis proximi iniuria, (quæ & in Decalogo prohibetur) peccatum mortale est, vt si quis dicat fratri, Racha. aut fatue, nec eadẽ ratione omnis irreuerentia filij contra patrem, mortalis est, sicut nec omnis inobedientia contra prælatum: cum voluntas, & animus ex magnitudine vel leuitate materiæ subiectæ, trutinãdus, & expendendus sit: vt hac in specie penultima, Mèchacensis aduertit in cap. 29. nu. 14. lib. 1. cõtrouer. illustriũ. Qua etiã ex ansa, responderi & illud potest, quod licet quãtitas furti, naturã & speciem non mutet, quantum ad hoc, quod est esse furtum, attamẽ variat quantum ad quantitatem culpæ attinet: & quanuis vnũ in re, nõ excedat in infinitum, reliquum, excedit. tamẽ in ratione malitiæ, secundũ DE I imputationem, qui vnũ ad pœnam æternã, alterum ad temporalem tantũ dignatur impartiri, & imputare. Quodq; sicut tanta, aut tãta deliberatio in homicidio perpetrando, speciem peccati nõ variat, stat tamen tam paruã esse deliberationem, vt quod alioqui foret mortale, sit veniale. Ideo ablatio rei minimæ, ad hunc modũ, attẽto paruo nocumento, vel furtum nõ est, vel saltẽ mortale crimen non inducit: sed tantũ veniale, ob animũ nocentis, Non enim præsumitur paruã illam re auferri cõtra voluntatem domini, propter paruam nocumentum: Atq; ob id, etiam si præsumeretur contraria domini voluntas, esset veniale crimẽ, non mortale: secundũ Thomã & Caietanũ in. 2. 2. quæstio. 59. arti. 4. Ioã. Maior. in. 4. sentẽ. distin. 25. quæstio. 16. Syluest. verbo furtum, quæst. 2. optimus est textus. cap. vnũ horarium, 25. distin. ex quo deducitur, mortale peccatum esse, si quis toties rem minimam auferat à domino, vt notabile dampnum inferat, quod ipse Maior notat, in dict. quæstio. 25 & 26. & Medina in dict. Codice de restitutio. quæstio. 10. sic etiã & illud Hieronymi, quod à Gratiano, (vbi supra adducitur) referendum

est ad nocendi voluntatem, quæ si limitata sit, ad minimi nocumenti terminos, nequaquã est mortale crimen: quod si nocendi animus, nullam habeat limitationem, aut etiam ad notabile nocumentum progrediatur, mortalem culpam habet. Et ita Hieronymi autoritas in hunc sane sensum accipienda est, vt auferens à domino inuito, rem minimam animo nocendi in maioribus, absq; limite illius modici nocumenti, mortaliter peccet: quod & Thomas, & ibi Caietanus, probant in. 2. 2. quæstio. 66. articul. 6.

Io Sic etiam & in foro contentioso, quando de furto agitur criminaliter puniendo, paruitas rei, in qua delictum est commissum, causa est minorandi pœnam à lege statutam: licet qualitas aggrauans pœnam, omnino conueniat. Quo fit, vt cum ex lege, 74. in legibus titi li qui furtum fecerit interuenientibus qualitatibus, de quibus ibidem fit mentio, pro furto primo, pœna mortis, huiusmodi furi infligi debeat, si furtum alicuius sit vestis, vel alterius rei paruæ, aut pauci valoris, quantum cunq; dictis qualitatibus interuenientibus, à mortis pœna recedendum est: & alia mitior imponenda: vt notant Roman. in Consil. 429. incipien. considero in proposita, & Hippolitic. (dicens notabile) in singula. 182. incipien. iudex. & in leg. 1. 6. Diuus, num. 5. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. Mathe. de Afflict. in cõstit. Regn. Sicil. fol. 83. col. 3. Andre. de Yfern. tit. de malef. clandest. fol. 33. & Petrus Nunius de Auẽdaño, in c. 16. nu. 14. lib. 2. de exequend. Princip. manda. scribens singularem esse limitationem ad dictam leg. stili, & l. 18. tit. 14. par. 7.

II Et Si Martinus ab Azpilcueta, Nauarrus præceptor meus, in cõmento præallegati. c. fin. 14. quæst. 6. nu. 11. pagin. (mihi) 182. referat Regẽ Christianũ, milites quosdã suspẽdere fecisse, quia vnum pargallarum in castris essent furati: firmans ibidem, actionem furti posse iure dari, ob acceptionem & retentionem vnus gallinæ, quod eiusmodi furtum minimum non sit: Nec tamen (vt recte in tuenti patet) negat ibidem, actionem furti, perdidit. 6. gallinarum, pro minima re non dandam, quod Apertius de eodem. 6. disputans Dominicus à Soto explicat, libr. 5. de iustiti. & iure, quæstio. 3. articul. 3. ad. 3. pagina, 426. inquires ius Ciuile nihil aliud habet, quã quod aucupium, domesticarum auium sit furtum, sed tam paruũ esse posset, vt ridiculus haberetur, qui de illo ageret in iudicio. quod certe videtur esse, de mente Thomæ, in. 2. 2.

quæst. 66. arti. 6. qui si rectius perpendatur ad uersus Caietani interpretatione id mihi probare videtur, ut etiam minima furado, is peccet mortaliter, qui animo intendit in his minimis nocere. ut ibidem Soto ipse exemplum tradit, de eo qui haberet nocendi animum per illa minima, homini adeo pusillanimi ingenij, qui in minimis maxime offederetur, & affligeretur: quod Nauarrus ipse probat, (quo nuper citauimus loco) nu. 8. ex eo multa ibi inferens in tribus paginis sequentibus, quæ ibi uideri poterunt. Atq; is meo iudicio uerus est sensus, illius dict. c. fin. 14. q. vltim. & uerborum diui Hieronymi in commen. in Epistol. Pauli ad Titum cap. 2. unde fuit textus ille de promptus, dum dicit, non enim. Quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur. Cessante uero hoc animo nocendi, in furto de per se tenui, atq; exili, mortale non contingit (supra ut aduertimus.)

12 ¶ Siquid rei leuitas in omni materia, à mortali excuset, ut docet Sanct. Thom. in. 1. 2. quæstio. 83. arti. 5. & 6.

13 ¶ Qua etiam ratione, mendacium in iudicio contingens, circa rem, ad id pertinentem leuissimam, mortale non est crimen: ut nouissime censent Martinus ipse in suo Manuali Confessorum cap. 18. nu. 7. cum sequen. & in. c. fratres, nu. 14. cum sequentib. de peniten. dist. 5. & Domini. à Soto, in relectio. de secret. mēb. 2. quæst. 7. conclusio. 2. aduersus Caietā. in. 2. 2. quæstio. 69. arti. 1. & 2. uersic. ad hoc dicitur. Et ita accipiendum est, quod Imola in. c. 1. de mutuis petitionibus. nu. 13. & Alexan. in. l. qui totam, ff. ad. S. C. Trebel. scribunt, mendacium etiam in iudicio, quandoque esse ueniale, non mortale crimen. Nec ualet argumentum, quod pro sua opinione Caietanus adducit, quod calor iudicij, eiusq; autoritas, de ueniali, mortale efficiat, sicuti iuramenti vis, mendacium, ex se ueniale, mortale facit.

14 ¶ Cum hoc ultimum, non ea ratione, sed ob id uerissimum sit, quod in leui de v s adducatur in testem: & periurij impietas in hoc stet, quod de o irreuerentia fiat: & ita in re leuissima, per iurium semper peccatum est mortale: ut docet Sanct. Thomas in. 2. 2. quæstio. 98. arti. 3. & qui iurat assem Titio sedaturum, si assem non dederit, periurus sit, & mortale culpam incurrat: textus est (Sic intelligendus) in. c. debitores, de iure iurand. quicquid Syluester uelit, sequutus Florentin. in uerb. iuramentum, 4. quæst. 1. ad finem, transgressionem iuramenti, in re leui, mortale non esse. Nisi eos.

saluemus, ut procedant eo modo quo Caietanus. ipse, satis erudite a Iuerit in. 2. 2. quæst. 89. articulo. 7. quando quis præstito iuramento, promitteret centum aureos daturum Titio, nam si is ei soluat centum aureos, excepto asse, periurus non erit eo modo, ut peccatum mortale committat. Hac certe discriminis ratione, quod in priori casu, asis separatim consideratur, ut materia iuramenti, in posteriori uero non, cum asis separatim iuramenti uinculo, non fuerit suppositus. Atq; ideo, uti res leuissima, nequaquam isto in casu iudicanda aut consideranda est, ad iuramenti transgressionem.

15 ¶ Quod autem sit notabile nocumentum, ut furtum possit dici uere, & mortale crimē, bonum uirum arbitraturum: docent Syluester, dict. uerbo furtum, quæstio. 2. & Ioan. de Medina, in. d. quæst. 10. tract. de reb. restitued. ad finem. Unde cum plus quis uini noceat fufurando quadrantem, quam diuiti ducatum, consequens fieri uidetur, ut respectiue sit æstimandum: & ita procedit glo. in. d. 6. gallinarum & accipienda sunt, tradita per Marc. Mantua. in consil. 240. incip. in uenditione, nu. 3. cum sequē. & quæ præallegatus, tradit Nauarrus, in dict. cap. fin. nu. 11. 14. q. 6. & in. c. 17. nu. 3. sui Manualis, & in dict. cap. 11. nu. 4. Qui in. d. nu. 3. exemplum ponit, ut peccatum hoc sit mortale, si duo, uel tres aurei à Rege, seu à Cæsare surripiantur, licet ipse illos floccipendat, nihilominus crimē est: quod de perse pecuniæ tanta sit quantitas, quæ absq; ullo personæ respectu, causa sit infurto peccati mortalis. Cui Dominicus à Soto, consentit, in dict. lib. 5. q. 3. artic. 3. Qui dum ibi uult, furtum uilis instrumenti, ab artifice detracti peccatum esse mortale, cum Syluestro, qui eiusdem fuit sententiæ, in. d. uerbo. furtum, q. 5. Carpitur nouissime ab eodē Mart. Nauarr. in. d. c. 17. nu. 3. & in. d. c. fi. nu. 7. cōtrariū, ob id censente, quia tale furtū, ex sui ratione minimū sit: & uō notabile. Nisi fur aduerteret, quādo instrumentū id uile furatur, dānū quod ex huiusmodi furto artifex ille patitur, quia ab opere cessat; Nā tūc ratione huius dāni, quod aduerteter dat, peccaret: argumē. c. fi. de iniurijs, & l. qui occidit, ff. ad leg. Aquil. & pcederet sentētia Syluest. & Dñici de Soto: aliās nō: cū paruitas rei semper in cōsideratione haberi debeat ut post Corsetū in suo tract. de minimis nō curād. Hippo. tradit in singul. 276. incip. parū & nihil equiparatur, & in sua pract. 6. & quia, in. 1. & 2. col. & Méchacé. in. c. 34. lib. 1. cōtrouer. illust. & Ripa de

de remedijs pfer. cōtra pestē. nu. 68. cū sequē. & Gaspar Bæcius, de non meliorā. dot. ratio. c. 27. & Rebuf. in proæm. cōst. Reg. glo. 5. nu. 85 loquēs, quod in modicis & uilibus iudices non debeant scripta partium requirere, nec recipere, sed si quis petat decem solidos, in primo termino reus confitebitur, aut negabit, si confiteatur, cōdemnabitur si neget, actor in prima dilatione & modica producet testes, qui si dicant illud esse debitum iudex cōdemnabit sine alioprocesso aliās absoluet reum. fuisse q; præceptum iudicibus ut in modicis causis processus non facerent modicamq; in hoc rem dici quādo in processo, & in scriptis plus partes expenderent, quam res principalis ualeret, per. l. mediterraneæ. C. de anno. & trib. lib. 10. & aliās arbitrio iudicis. c. statutum, 6. in super, de rescrip. lib. 6. Quæ sunt not. ad limit. l. 41. tit. 2. part. 3. & ad intellect. & ampliationē Prag. 60. comiti. Madri. ann. 1534. (& diximus in fund. II. par. 1. plect. l. 5. tit. 3. lib. 7. ord. Reg.) Nō enim de minimo curatur. Etia in iudic. tertij, ut per. l. scio, ff. de in integrū restit. & l. si quis domū, ff. locati, Petr. Nuni. Auēdā. tradit, in. c. 4. nu. 26. lib. 1. de exeq. Princip. māda.

16 ¶ Vbi ex eadem paruitatis ratione, scribit fures pinnorum, seu aliarum arborum, quæ Syluestres sunt, & non fructiferæ, pœna ordinaria nō damnandos: quia reipublicæ paruū hoc sit nocumentum: & furti pœna nimis in famatoria, sed alia extra ordinaria criminali. Cuius (ultra eum) sententiā, Dominicus ipse à Soto eleganter probat in lib. 4. de iustitia & iure quæstio. 6. arti. 4. pagin. 352. uersic. non nulla, sub his uerbis, Imo etiam si nemora, propria sint domini non sunt eo rigore uetanda, ut corporalis in flagitū pœna, neq; uero grauis pecuniaria. Enim uero arbores, & ligna quæ absq; cultura terra progeniuit, iure gentium communia esse deberēt: nequit enim uita Romana sine quōtidiano lignorum uisu trāfigi: ob idq; eorum furtum, non est ea lance æstimandum, ac si quis abarca tua aut de tua domo nū

mos, aut supellectilem furaretur tuam, quo circa qui ligna cedunt, nusquam gentium infamia latronum, aut furum denotantur satis est ergo moderatas exigere pœnas. + Quod est singulare ad intellectum legum Regiarū, furibus imponentium pœnas. Præsertim legum quas Sancte Confraternitatis uocant, ut earū rigore, huiusmodi fures puniendi nō sint, ex eisdem rationibus: (quod ita multoties, assessor cum essem, his in causis practicus sum) idq; sanē sic accipiendum censeo, nisi damnū quod hi inferrent, grande, & enorme, atq; ab eisdem assuefactum foret: argument. l. 3. C. de episcop. audien. Nam tūc, ut fures puniri possunt, ordinaria furti uerberum pœna. & uoluit, ita accipiendus Auendanius (quo nuper citauimus loco.) Et sic etiam Vtrariæ, assessor cum essem, practicus sum: contra unū qui dicebatur, Pacheco.

17 **A**LEGA. In suo Confessorum Manuali, cap. 23. num. 84.

17 **O**ro. Lib. 6. de iustic. & iure, quæstio. 2. arti. 3. uersiculo, ad huius autem pagin. 532. b. dicens ubi precium lege positum est, ne pe, ut modius, aut tritici, aut uini, aut uina panni uendatur decem, neq; unius oboli accessio licita est: sed est peccatum mortale, si excessus notabilis augeatur: obnoxiumq; restitutioni. Et si excessus sit per exiguus, erit ueniale. Quod iuxta tradita in textu, uerius est: quicquid contrarium teneat Hierony. Curiel, in specie præsentis Pragmaticæ, in suo tractat.

dicho doctor Nauarro, y el mesmo Medina, y Alonso de Castro, como el los alega, y claramēte, el dicho Soto, m en quanto dizen allende de la taxa iusta notablemente. Lo qual mucho mejor procede en esta prouincia, y tierra nuestra, donde los que venden à mas de la dicha Pragmatica, en el Alhondiga de Vtrera (donde yo de presente escriuo esto,) y fuera della, y el dissimular los Iuezes superiores con ellos, arguye, no tener ya fuerça pa

de usur. quæst. 29. 3. part. 1. regul. 7. uersicul. pono exemplū. Cuius tamen dictū posset procedere, ut excessus tūc etiā in uno obolo dicatur, quando quantitas, de qua aliquis Commissarius, uel Iudex specialis cognoscit, limitata sit: ut in casu. l. 6. tit. 16. lib. 3. ordin. Reg. & l. 95. comitorum Valis Oleti, ann. 1525. & l. 19. Comitorum ibidem celebratorū ann. 1558. ut sufficiat

in quocunque mini-
mo excedere, etiã
si in vno obolo exce-
datur, vt iurisdic-
tio deputatorũ, per
concilia iudicum lo-
cis non sit, argum. l.
2. & ibi. dd. C. de res-
cin. v. d. vbiquis agit
ad rescindendam v-
ditionem, si exce-
dat iusti precij dimi-
dium, etiam in mini-
mo: glo. in. cap. cum
causa, de empt. &
v. d. Ia. in. l. 2. nu. 53.
C. de iure emphy.
Rebuff. (nucupa-
tim) in. i. tom. const.
Reg. tract. de sent-
execu. art. 16. glo. 5.
nu. 1. Quæ etiam vlti-
ma procedit cõclu-
sio, etiam si quis fuisset
læsus ratione o-

neris impositi, in venditione, ex quo onus
pars sit rei. l. fundi, ff. de contrahen. empt. c. cõ
Ioã. de fid. instru. c. in aliquibus, vbi Panor
mit. 2. not. de decimis, & not. ipse Rebuff. in
2. tomo. dict. constit. tracta. de resciss. cõtract.
art. vn. glo. 15. nu. 17. subiungens, laudimiam
vero nõ facere excessum: nec computari ad
rescindendam venditionem, quia emptor il-
lam non recepit. Et ita fuisse decisum, in Se-
nato, in mense Augusti, ann. 1542. in processu:
+ Do. de la Chapelle. + Quod est etiam notan-
dum, ad intellectum, l. 56. & 62. tit. 5. part. 5. &
l. 16. tit. 11. part. 4. & l. 4. tit. 7. lib. 5. ordin. Regia.
Et presentis Pragmaticæ declaratione, quan-
do panis, vel alij fructus, in ea taxati vende-
rentur, secundum taxam in ea contentã hoc
addito, quod emptor soluat gabellã, seu lau-
dimiam, si aliqua, ex huiusmodi debeatur v-
ditione, quod ita vendentes, legis huius p-
enam non incurrant, siquidem solum sibi per-
cipiant precium ab ea taxatum. quod iam in
facto quorũdam incolarum oppidit Del Co-
ronil: + Consultus, ita respondi.

DR V E V A. In suo Codice
de rebus restituendis, quæ
stion. 36. in responsione
ad, 4. col. 6. fol. 105. dicens
etiam, quod si hac ratio-
ne, lex hæc vim amittit in

ra la dicha obligacion, y la que te-
nia auerla por la dicha razon per-
dido como en los mesmos termi-
nos que tractamos el dicho Do-
ctor Medina lo tiene y prucua, n
mayormente, que si diessemos que
la contraria opiniõ de que los trãf-
gressores en tan pequeño excesso,
o de vender en lo que el pan les tu-
uiesse de costa peccassen mortalmẽ-
te y fuessen obligados à restituciõ
de lo que mas lleuassen de la dicha
tassa, todos los mas pues lo hazen
peresceriã, y quedariã obligados à
el infierno, y que por esta sola razõ
aunque mas no ouiera estã biẽ no se-
tẽga tal opiniõ, como lo afirma Iuã

cere, quod vniformiter toti Regno non fue-
rit tradita (vt à nonnullis minus vere, & im-
pie obijcitur) illud Cælij, lib. 10. antiquarũ le-
ctio. capit. 19. allegare volentibus, quod lex
quæ ingeniorum afflatu, subinde locis, tem-
poribus q; interpollata distinguitur, & Pro-
thei modo, formam euariat, neutiquam lex
dicenda est. Siquidem necessarium fuerit per
hanc legem eius quæ declaratorias, quibusdã
partibus Regni succurrere, in quibus neces-
sitas postulauerit, non ita in alijs, sicut nec vi-
tiat legem, quod triticum in certis Regni par-
tibus, pro modo prouinciarum, & qualitate
expensarum, & ministeriorum famulorum
taxetur, & determinetur vendi pro quinq; in
alijs autem pro nouem, aut pluris (de quo la-
tius agetur infra, in. 7. conclusione, in versic.
demum ad propositũ, super verb. + Partes. +)
Præterea quando lex non recipitur ab omni-
bus sciente superiore, talis lex nõ ligat, quia
superior videtur eam tacite tollere, ex quo
scit contrarium obseruari, & patitur. Secũd.
Anton. de But. in. c. quia circa, de consang. &
affinit. quem sequitur Aretin. in. cõsil. 11. incip.
procedendum est. 3. col. num. 5. Ia. in. l. si fi-
lius qui, 6. not. num. 22. & sequen. ff. de lib. &
posth. Decius, in. cõsil. 262. incip. in causa, col.
fin. versic. vltimo non obst. & in. consil. 486. in-
cip. visis, colun. penul. versic. tertio non obst.
Et

vno loco, similiter
eandẽ, in alio amittit
se intelligitur, si nul-
la subit ratio, qua-
re in vno loco de-
beat seruari, in alio
nõ. Sicut si sint duo
loca, & in quibus ea-
dem est tritici indi-
gentia, & penuria,
cõetera q; quæ ad
augmentum, seu de-
crementum, precij
conducunt sint pa-
ria: iniustum vide-
retur precij per le-
gem, vni loco taxa-
re, alteri vero liber-
tatẽ vendendi absq;
taxatione præbere.
Quibus ex verbis p
præsents Pragmaticæ
tutela notan-
dum est eam nõ vi-
tiare, aut iniustã fa-

Et facit quia lex, seu
constitutio vntiũ
more, à longo tem-
pore non recepta,
non obstat, nec illã
non seruantes, dicũ-
tur transgressores.
c. fin. 5. hæc, & si legi-
bus, 4. distin. glo. ab
omnibus approba-
ta, in. c. 1. verbo fran-
gere, de treu. & pa-
ce, & notat Oldra,
in. consil. 259. incip. im-
pugnatur electio. 2.
col. nu. 1. & Petr. de

Anchar. in. consil. 283. incip. Iure stricto, post
princip. vbi etiam concludit, quod sicut leges
moribus vntium, confirmantur, sic mori-
bus vntium, in contrarium, nonnullæ leges
abrogate sunt. Et ita statutum vsu non rece-
ptum, nullas habet vires: vt respondet Ale-
xan. in. consil. 6. incipient, visothemate, nu. 2.
& 4. volu. 1. & in. consil. 132. incip. visa facti. nu.
4. eod. volumi. concludit, quod legem tollit,
non vsus, implicans cõtrariũ actum. Et ideo,
lex non obseruata, nullas habet vires. glo. in
cap. 1. de const. quã ad hoc ibi not. dd. & Cha-
sen. in. consuet. Burg. rub. + Des Iustices. + §. 4.
nu. 34. & Petr. Rebuff. in. i. Tom. const. Reg. in
proæm. glo. 5. nu. 15. quia leges, & constitutio-
nes, non tenent nos ex alia causa, quã quod
iudicio populi receptæ sint. l. de quibus, ff. de
legibus. c. 1. dist. 16. Et est notandum ad intel-
lectum Pragmaticarũ Madrit. edit. 15. die m-
sis Octobris, ann. 1552. quã calceamenta, & fa-
mulorum mercedes, & salaria fuerunt taxa-
ta, quæ ideo, non ligant, quia non fuerunt iu-
dicio populorum receptæ.

MA Y O R. In. 4. sentent. di-
stin. 13. quæst. 1. versic. se-
cunda conclusio. Vbi di-
cit valere hoc argumen-
tum, si ista opinio tenere-
tur omnes perirent, er-
go non est tenenda: quo
etiam Ioannes à Medina alibi vtitur. Cui ac-
cedit, quod nullum vitium toti mortaliũ ge-
neri commune, censendum est mortale: vt
Dominicus à Soto, scribit, in libro. 5. de iusti.
& iure. 10. quæstione, articulo, 2. pagina, 473. a

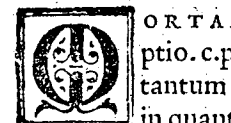
P T E X T O. In cap. maiores, de baptismo,
ibi. + Absit enim, vt tot paruuli pereant
quorum quotidie tãta multitudo mo-

Mayor, o y se collige de vn nota-
ble texto, P y porque es peligroso
determinar, que tal, o tal cosa, es
peccado mortal, no auiedo auto-
ridad autentica para ello, como
lo traen sancto Thomas, q y el di-
cho Ioan Mayor, r Pues creer que
es mortal, lo que no lo es, obliga-
ria à mortal, s y que en duda, siem-
pre hemos de seguir la parte mas
begnina, t y entender de la menor

ritur. +
TH O M A S. In
quodlibet. 9.
arti. 15. & Ga-
briel, in. 4. sen-
tent. distinctio. 15. q.
13. artic. 2. ad finem,
loquens de ludis
scribit, in discretum
est enim, & malum
affirmare aliquid ef-
se peccatum morta-
le, quando non pro-
batur sufficienti au-
toritate, vel manife-
sta ratione, quia ef-

set iniicere laqueũ animabus. Cui alludere vi-
detur Conrad. de contractib. 3. part. quæst.
57. conclu. 1. in princip. dum scribit esse notan-
dum, quod si alicui, minus consideranti, ali-
quæ conclusiones, aut sententiæ illius quæ-
stionis, & sequentium, siue præcedentiũ quæ-
stionum illius tertij tractatus, videantur ni-
mismungere, aut iusticiam nimiam exigere,
qui huiuscemodi est consideret, quod vbi de
peccato, vel illicito agitur, vel fit in conclu-
sionibus sermo, nõ mox intelligitur, de mor-
tali peccato: donec id exprimat. Et vt dicit
Archiepisc. Florent. à Syluest. relatus, in sua
summa, in verb. restitutio. 1. in princip. non te-
nemur semper sequi viam securiorẽ, sed suffi-
cit eligere securam.

MA Y O R. In. 4. sentent. distin. 15. quæst. 7.
col. 5.

DO R T A L. Id cap. fina. de præscri-
ptio. c. per tuas, de symonia, & in-
tantum peccamen sit peccatum,
in quantum voluntarium: secun-
dum Augustinum, contra Faustum. Et ex fal-
sa opinione peccatum inducitur: secundũ san-
ctum Thom. in. i. 2. quæstio. 19. art. 5. & sanctũ
Bonauenturam, in. 2. sententiarum, distin. 39.
arti. 1. quæst. 3. Et Alphõ. à Castro, de potesta.
leg. pœnal. lib. 1. cap. 5. versic. lex humana.

BE G N I N A. L. begninius
ff. de legib. l. si fuerit, in fi-
ne, ff. de lega. 3. leg. proxi-
me, ff. de his quæ in testa-
men. delent. l. semper in
dubijs, ff. de reg. iuris, re-
gu. estote misericordes,
extra eodem titul. Nec lex Ciuilis in redubia
velle videtur, vt quis teneatur in foro animæ
quinimo id vehementer effugit. l. quæ sub cõ-
ditio-

ditione, in prin. ff. de condicio. institu. notat Menchacensis, de successio. creatione, §. 10. nume. 661. Nec de intentione legis esse videtur, vt transgressor peccet, nisi, cum legis transgressio damnum intulit: quo casu si damnum dolo inferas, statim peccasti: & ad restitutionem teneris. Et inde lex civilis nunquam in foro animæ transgressorem in re dubia ligasse videtur. Quod etiam procedit in omni præcepto iudicis, vel legis, siue consistat in faciendo, siue in non faciendo. Imo quando dolo actum fuit, peccatum fit, non quia itum fuerit contra legem illam positivam, sed potius contra illud præceptum Diuinum, & naturale, + Quod tibi nõ vis, (vt supra in prima cõclusionem notauimus

uissime, in tracta. de pœnis temperan. cauf. 42. nu. 7. & voluit glos. in. c. obijciuntur, 32. q. 4. notans consuetudinem à crimine, & peccato interdum excusare. Quod, & Innocentius præfato casu intelligendus, (post Aul. Gel. noct. Athi. lib. 9. c. 19.) tenuit, in cap. 1. de treu. & pace, ne sibi aduerfetur contrariam cõclusionem tenenti, in. c. 1. col. 2. versic. hæc autem vera credimus, de consuetudin. quem sequitur Bald. in Margarita, verbo, consuetudo, versic. 1.

24 ¶ Et sic procedit glosa, in cap. deniq. 4. dist. Et ita etiam accipiendus est Diuus Thomas, qui primam Innocentij opinionem sequitur, in quodlib. 2. artic. 3. vbi etiã subdit, quod quã

vis consuetudo nõ possit introducere, nequis soluat decimas, cum sint quodammodo iuris Diuini, tamen in terris, in quibus de cõsuetudine decimæ non soluuntur, si Ecclesia non petit, non peccant homines non soluendo: (durum inquit ille esset) quod omnes homines Italiæ, & partium Orientaliũ qui decimas nõ sol

uunt, damnarentur, & idem è nostris Hostiensis tenuit, in. c. à nobis, de decimis, quæ sequitur Angel. de Clauasio, in verb. decima, versic. 2. & his tẽporibus eruditissimus Doctor Hõcala Abulensis Canonicus, in tracta. de decimis, proposit. 4. secundæ partis, (vidẽdus etiã in quinta propositione pro præcitati dicti intelligentia.)

25 ¶ Bonus est (nec absre) textus, in leg. missi, C. de exactor. tribu. lib. 10. per quem, & glos. ibi Lucas de Pœna, col. 3. versic. Consuetudo est altera, notabiliter ibidem scribit, quod cõsuetudo facit delictum, non delictum, textus est, in dict. cap. obijciuntur. Et actum de illicito licitum reddit, & contractum inualidum roborat leg. si in emptione, ff. de cõtra. empt. leg. venditor. §. si constat, ff. com. prædio. leg. semper in stipulationibus, de reg. iu. l. certi cõdictio. §. si nummos. ff. sicert. per. c. dilecti, de arbit. l. athletas, ff. de his qui notat, infa. & ibi not. Bald. in. 2. notab. non esse recedendũ ab opinione communi, & generali, & quod cõ-

DENA. L. Interpretatione, ff. de pœnis, regul. in. cod. ti. in. 6

CONDEMNAR. I. Arrianus. ff. de actio. & obligatio.

INOCENTE. I. absentem, in prin. ff. de pœnis. l. 12. tit. 14. parte. 3.

2 **P**ESADA. Cum sit iugum suaue, & onus leue. Mathei, 11. capit. in fine.

ASCVSADAS. Argument. 15. Acto frum Apostolorũ, ibi. + Visum est enim Spiritui Sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris. + Facit. c. omnia. 12. distin.

OSTVMBRE. Quæ optima legum interpret est humanarum, c. cum dilectus de consuetud. l. si de interpretatione, l. minime, ff. de legib.

23 ¶ Et quæ in prohibitis à iure positio excusat, non solum à pœna corporali, sed etiam à peccato: ex Archiepiscop. Florëtino, in. 1. part. sum. Theolog. tit. 16. cap. 1. §. 4. & sentit glosa, in. c. flagitia, 32. quæstio. 7 & in cap. sane, de temporib. ordinando. Et Panormit. in. c. cum venerabilis, de consuetudi. Philip. Deci. in vtraq; lectio. c. nam concupiscentiam, de constitu. & Andre Tiraquel. no-

munis, & generalis opinio facit aliquid esse licitum. & not. idẽ Bal. in. l. 1. nu. 39. C. vt in pos. legat. & Oldrad. in Confil. 207. incip. vniuersis, ad finem, Iason, in Confil. 153, incip. præsupponitur in facto col. 5. ad finem, vol. 4. Et in. l. certi iuris. nu. 6. per illum tex. C. de iudic. scribit, quod cõsuetudo facit licitũ & pbabile, quod alias non esset: quæ citat & sequitur Chafen. in consue. Burgund. rub. 4. §. 23. fol. 197. col. 3. nu. 6. & Bal. in. l. per diuersas. num. 2. C. mand. quod consuetudo potest contractum probare, & improbare. Et ideo pacta futuræ successiois de iure illegitima, plerumq; per consuetudinem legitimari. idem Bald. inquit in. l. pactum quod dotali, in. 2. opp. C. de collatio. & ibi Saly. col. fi. & Paul. de Cast. nu. 8. Corne. nu. mer. 6. & Iason. 4. ac Decius post. nu. 11. & Aufrerius, in addit. cap. Tholof. 452. & voluit idẽ Bal. in. l. cum Archimedorã. nu. 12. C. vt in pos. lega. Et scripturam vel probationem, alias de iure inefficacem, & inualidam, facere plenam fidem, si consuetudine & communi obseruantia fuerit approbata, Panormit. nu. 6. & Felin. 35. post Innocen. Host. & Anto. de But. notat. in. c. cum dilectus, de fid. inst. & post eundem Anton. & Imol. Felin. ipse in. c. scripta. nu. 26. eod. tit. tex. est in. c. 1. secundum Lect. Host. de appel. vt sequitur Panormit. in. c. 2. nu. 7. & 9. de proba. & in. c. 1. nu. 3. vbi Innocen. ad finem de fid. instru. Bal. in. l. cõparationes, & in rub. nu. 45. C. eod. tit. facit quod tradit Decius, in Confil. 578. incip. viso Confilio. Et est notand. ad Pragm. 96. in Comitijs Madricijs. Ann. 1534.

25 ¶ Et facit tex. notab. in. l. quis sit fugitiuus, §. apud Labeonem, ff. de ædilit. edict. ex quo ibi dicit Barto. quod si quis facit actum vel cõtractum qui publice solet fieri, & cõmuniter æstimabatur esse licitus sapit tamen vsurariam prauitatem nõ est propterea vsurarius: quem sequitur Alexand. in Confil. 39. incip. visis, & consideratis, post princip. vol. 3. & Cepola in Confil. 8. incip. dicendum est, col. fin. & in tracta. de simulatio. contractuum

in casu positione, col. 2. & in. 5. casu principali, col. pen. & Firmianus, in tracta. de Episcopopo, lib. 3. par. 1. quæstio. 14. bonus est tex. & ibi glo. quodq; ibidem Barto. notat, in. l. si pi-

gnore, §. fin. ff. de pigno. actio. & Andre Tiraquel. in. d. cauf. 42. num. 10. quod est singulare ad intellectum & explicationem ordinationum nouissimarum circa Tabelliones fact. in summo Regio Prætorio.

Indoctos. Et ita videtur sentire omnes homines, illiterati, etiam quos quot sunt in mundo, & communis hic totius vniuersi orbis est sensus: & nobiscum sentit omnis turba Hispanorum, etiam eorũ, qui literis sunt in experti, cuius populi, vox, vox est DEI: vt non semel hac in specie Mèchafen. notat in lib. 1. cõtrouer. illust. cap. 29. & etiam natura, vt post Dominic. à Soto, de iust. & iure, lib. 5. q. 1. arti. 6. idem tradit Menchacensis. in. d. lib. 1. cap. 11. numer. 34. Et sic qui cõtra legis præceptũ, ostro indutus inceserit, aut mulabus equitauerit, vestes ve, auro & ostro decoratas gestet, vel tali nocte nõ fuerit in vigilia vrbs, vel in alijs huiusmodi contrauerit speciebus, quæ Hispanorum legibus sunt comprehensæ, siue pœna imponatur, satis est, vt ad eam, legis transgressor teneatur: siue pœna nominatim non sit imposita, satis esse debet, quod semper arbitrio iudicis puniatur: & ita hanc nostrã cõclusionẽ probat Martinus ab Azpilcueta Nauarrus, præceptor meus, in suo Manuali Confessorum cap. 23. nu. 57. & 63.

NATURALE S. Lex enim pœnalis ex se ipsa, nisi alia præcesserit Diuina, supernaturalis, vel naturalis lex, quæ præmittat, præcipiat, vel prohibeat id propter quod pœnã imponit, minime obligat ex forma verborum & quatenus pœnalis est, ad culpam mortale,

los indoctos, es de no hazer cõciencia como de peccados mortales en el fuero interior de las transgressiones de las leyes Humanas, que no presupongan culpa mortal, redundando en quebrantamiento de otras leyes Diuinas, naturales, o sobrenaturales, d pucs las di-

nec ad venialem: secundum Alphõsum de Castro, in lib. 1. de potesta. leg. pœnalis Humanæ, capit. 9. post Caietan. quem ipse citat in. 2. 2. quæstio. 187. arti. 5. & voluit Ioannes Driedõ in. 1. lib. de liberta. Christiana, & si recte inspiciatur Henricus de Gandauo, in quodlibet. 3. quæstio. 22. Nec ad inducendã obligationem, quod de perse iusta sit, sufficit, bonoq; innitatur publico, & à Rege non recognoscente superiorẽ lata, (dummodo

contemptus cesset) cum remoto hoc Humano præcepto, quauis ita iusto, ea transgressio de genere sit permissorum, & naturalis libertatis, ac laxitatis Humanæ: sat superq; esse debeat, vt pœnæ, vel expressæ, vel arbitrariæ, reus, transgressor fiat, absquæ eo, quod pœnæ quoq; subijciatur æternæ. Et ita leges & Pragmaticas Regias, de non gestandis vestibus auro, & ostro decoratis, aut lugubribus pro defunctis, ac de moderandis funeribus expensis, & de venatione, seu piscatione tēpore certo prohibita, deq; pugionibus, & sicis, solum, & de per se non portandis, de non ludēdo ad taxillos, & ad aleas, vltra certam quantitatem, seu de ensibus vltra certā mēsuram non gerendis, & alias sanctiones, quæ huius generis multa alia, & his similia prohibent, quas iustas, & à non recognoscēte superiorem latas, bonoq; inniti publico fieri necesse est, nullus nisi lippus, aut tonfor diceret, earū transgressores ad mortale obligare: licet bene ad pœnam ipsarum legum tēporalem, quam earum conditores, & iudices semper respiciunt. l. i. ff. de iusti. & iure, c. factæ, 4. distin. & quarum metus efficit, vt homines ab earundem legum abstineant transgressione. l. i. C. ad leg. Iul. repet. l. aut facta, §. fin. ff. de pœnis. l. 2. tit. 1. lib. 2. compil. nouæ legum Regiarum. Et nemo ambigat, quauis 27 æterum inexpertus sit, omnes à delictis communibus non tam Diuinæ & æternæ pœnæ metu arceri, quam metu pœnæ temporalis, argumen. l. inferuorum, ff. de pœnis, & cū ad earundem legum obseruationē efficaciores sint pœnæ temporales, iniustum est earū transgressores ad æternam mortem obligari: frustra q; sūt per plura, quæ fieri possent per pauciora: ex Aristotele communiter probato, secundum Tiraquel. de retract. tit. 2. §. 2. glo. i. nu. 24. & Bald. in l. fin. 2. quæst. C. de compensa. & circuitus sit euitandus, l. dominus testamento, ff. de condi. indeb. Clemen. auditor, de rescript. cū vtrobq; adductis per glossam, & in l. si ita scriptum sit, ff. de statuliber. Quod procedit meo genio, siue pœna sit expressim definita legis transgressoribus, siue nō sit, cum tales, quando pœna non sit expressa puniendi sint arbitrio iudicis, pro eo quod interest reipublicæ: Et vt quemadmodum qui ex contractu promisit se aliquid facturum, vel non facturum, si id nō fecerit, vel aduersus id fecerit, tenetur & damnabitur in eo quod interest aduersarij, neq; ad principale factum præcise obligatus intelligitur civili-

ter, aut naturaliter: tex. in §. fin. inst. de verbo. obligatio. communis sententia, & dd. in l. stipulationes non diuiduntur, §. Celsus, per tex. ibi, ff. eod. tit. & in l. si quis ab alio, §. fin. ff. de re iud. ita & qui præceptū legis affirmatiuū, vel negatiuum transgreditur, non tenetur ad id præcise naturaliter, aut civiliter, sed ad pœnam subeundam tantum, si contra fecerit: siue pœna nominatim, (vt plerumq; solet) definita fuerit, siue non fuerit: cum tunc iudicantis arbitrio puniatur & mulctetur: & ita satisfiat reipublicæ, intēdenti, nequid aduersus legem hanc positiuam factum, impunitum remaneat. l. licitatio, §. quod illicite, ff. de publica. & vectigal. l. si ita vulneratus, §. pen. ff. ad leg. Acquil. (vbi glossa plures adducit concordant.) Nec huic repugnat dicto, quod Alphonsus ipse Castrensis, in d. c. 9. & 12. lib. 1. de potestate. leg. pœnal. & reliqui fortissimi Theologorum obijciūt, inducta ad vnum effectum, nō debere operari contrarium effectum, l. legata inutiliter, de lega. l. quod fauore, ff. de legib. l. legata inutiliter, ff. de adimen. legatis, & cum pœna cōventionalis adiecta fuerit, quo magis promissio seruaretur, obligationē naturalem illius facti explendi, quæ inerat, si ea pœna appositā non fuisset, adimere non debet.

¶ Nam ex vero simili mente agentium, (l. i. ff. de legib. ibi cōmunis reipublicæ sponsio) Lex hanc facit interpretationem, vt alternatiua ea obligatio sit, vt vel lex obseruetur, aut pœna in eius defectum præstetur: quæ præstita, sublata est, & nouata prioris facti obligatio. sicut in simili, quando quis cum aliquo contrahit, etiam ad pacti obseruationē in foro animæ obligatur, & tamen si adiectum fuerit, quod si ita obseruatum non sit, pœna præstetur, præstita pœna, cessat obligatio: ex mente agentium, quo ad conuentionem principalem, & primordiale. l. si pacto quo pœnam, (vbi post Barto.) Alexand. nu. 13. & Iason. 9. C. de pactis, l. vbi pactum, C. de tractat. l. pacto, ff. eod. tit. l. subdiuersa, l. cū proponas, C. eod. l. qui Romæ, §. Seia. ff. de verbo. oblig. facit lex, qui ea mente, ff. de furtis, bonus tex. in l. ea quidem, C. si mācip. ita fue. aliena. & in l. rescriptum, §. i. ff. de pact. sic ergo. in specie nostra, cum pœna, legi Humanæ addijcitur, hoc actum videtur inter Legislatorem, & subditos, vt vel legi obtemperetur, aut pœna præstetur, disijunctim, non conijunctim, alternatiue, non copulatiue: nec vltra eorum intentionem, ad æternam pœnā obligari

gari potuerunt. l. si quis nec causam, ff. si cert. peta. Et quia quo tempore, subditi potestatem dederunt reipublicæ, & Principibus, non tam latam dedisse videntur: (vt notauimus supra in 2. conclusione, in glossa, super verb. exterior,) vbi etiam ostendimus ad meram ciuū vtilitatem, principatum creatum fuisse, non etiam ad vtilitatem Regentium: vnde in eorum læsionem, quodq; ex legum positiuarū transgressione, ad pœnam teneantur æternā conuerti non debet: argument. earundem legum, quas pro Alphonsio Castrensi, paulo superius citauimus: & tex. in l. Modestinus, ff. de legib. bonus etiam est tex. l. cum antea, cū ibi notatis, C. de arbit. vbi, arbiter, qui iurisdictionem habet ex Colligatorum cōmissione, & concessione, si ipsi Colligatores, eius præceptis non pareant, eos punire non potest, nisi intra terminos, & mēsuram sibi ab eisdem commissam: & sic ea pœna tenus, cui ipsi sese subdiderūt. Sic quoq; Princeps, cui se populus commisit, nec aliunde, quicquam antea habuerat potestatis, seu iurisdictionis: vt late tradunt doctores per tex. ibi, in l. i. & 2. ff. de origi. iuris. & fusius Méchacensis, in præfatio. de succes. progres. non potest ex se ciues mulctare, vltra terminos, & mēsuram potestatis, & iurisdictionis sibi à populo data. & tradunt omnes, dd. per tex. ibi, in l. fin. ff. de iurisdic. omni. iudi. Et cum omnis potestas sit propter vsum, vt tradit Doctissimus Dominicus à Soto, de iustitia, & iure, lib. 4. quæstio. 4. arti. 2. vt ergo Princeps secularis, eius legis pure Humanæ, & præcepti positiuū transgressoribus, pœnam æternam infligere non potest, ita quemquam ad eam obligare ex eartum transgressione non valet: cuius rationis ea forte videtur esse ratio, quam Ioannes de Imola assignat in c. 2. de maior. & obediē. quod Princeps secularis aliās respectu peccati, quod respicit animam (quæ spiritalis est) potestatem non habeat, argumen. c. decernimus, de iudic. & Mathe. 10. cap. & sequitur Philip. Decius, in c. nam concupiscen- 30 & est de intentione Nauarri, per Canones quos ibi allegat, in c. 23. nu. 55. sui Manualis cōfesso. Et ita in huius legis mere positiuæ obligatione, quæ pœnam æternam non inducat, accipiendi, & intelligendi sunt scribentes, in e. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de constitutio. legē iustam pœnalem in conscientia nō obligare, sed tantum in foro contentioso ad pœnā præstandam, parumq; in hoc refert Legislatore

pœnam transgressori adiecerit, an non: (supra vt notauimus) quodq; Legislator expresserit transgressores talis legis mortaliter peccare: cum bona fides non patiatur, vt pro re leui, pœna mortis æternæ imponatur: & commensuranda hæc sit delicto, Deuteron. c. 25. l. respiciendum, in prin. ff. de pœnis. c. felicitis, §. Cæterum, eod. tit. in. 6. Et quia tunc ea lex, nō tam ad ædificandum, quam ad nocendum lata videretur: & potestas ad vtilitatem subditorum concessa, in eorum perniciem, & necesse conuerteretur: quod esse non debet.

¶ Sic inde fit, Pragmaticam iubentem, ne nocte per urbem deambulantes, secum ferant enses, aut mucrones sub pœna amissionis armorum, transgressores ad pœnam mortalem non obligare: quod & Dominicus ipse à Soto voluit, in 1. libro, de iusti. & iure, quæstio. 6. arti. 4. col. 9. (licet eum falso pro cōtraria parte, Menchacensis notet, in c. 29. lib. 1. controuer. illust. nu. 15.)

¶ Neq; transgressores Pragmaticæ præcipiētis, ne vltra duos argenteos ludatur, aut Pragmaticarum vetantium, ne venetur cum canibus, quos vulgus, + Nocharniegost, appellat. Aut laqueis, cordis ve æreis, aut lucernis, vel cum pullis perdicinis, seu boue (quem vocant) de Perdizes, mortaliter hos peccare: Et idem fore cēsendum, de his qui stlopetis, sulphurarijsq; instrumentis, aues, & animalia cōtra Pragmaticam hoc prohibentem venātur Cum laxitatis, & libertatis Humanæ hæc omnia sint: & iure Diuino, naturali, aut gentiū minime prohibita. Sic etiam si lex imperaret, alternis noctibus, ciues vigilare, & pernoctare, quasi vrbis custodiendæ causa, cum nulla suspitio, aut periculum esset hostium, aut latronum. Secus autem si periculo hoc imminente, aut belli tēpore, Rex hoc præciperet, aut caueret, aut instante bello, arma iuberet indui, nam tunc mortale esset, non obtemperare: vt docet præallegatus Domini. à Soto, in dict. articul. 4.

¶ Et idem dicendum, si quod lege Principis fieri præcipitur, vel nō fieri iubetur, sit de genere præceptorum, aut prohibitorum de iure Diuino, vel naturali, vt quauis pœna præstita, huiusmodi transgressor, in foro animæ culpæ mortalis reus remaneat: cum de perse offensa hæc immensa sit contra DEVM, siquidem contra eius præcepta itum fuerit: & cōtra ius naturale: quod & Diuinum est: Nec id esse desinat, aut ius Ciuile nouum efficiatur, ob id quod lege, seu præcepto seculari repetitum

titum sit.

31 ¶ Nec tunc Princeps ius, tam nouum fecisse videtur, quam quod antea erat repetisse. (Supra vt notauimus in.1.conclusionē, super verbo, Natural) Et scribit Fernandus Aloazes, in Consil. pro Marchione de Velez, pagin. 419. num. 52.

32 ¶ Ex quibus colliguntur veri intellectus, tā ad presentem Pragmaticam, quam ad plures nostri Regni leges, quarum aliæ vetant extrahi extra Regni fines, aurum, & argentum, & pecuniam numeratam, etiam æreā, aliæ prohibent arma, aut equos extrahi, aliæ fruges, & omne genus quadrupedum, & pecudum, ac armentorum, aliæ mancipia, & id genus alia, vt patet, per totum titulum, 9. De las cosas vedadas. Lib. 6. ordinatio. Regia. & in quibusdam Pragmaticis, quarum legum transgressoribus, pœna, in multis earum, mors est: in alijs amissio bonorum, in alijs exilium, aut relegatio cum pœna pecuniaria, & aliæ pœnæ descriptæ in Pragmat. Madriti lata. 11. die mēsis Martij ann. 1552. Nam cum grauiā hęc sint delicta, & publicæ rei, grande inferant detrimentum, aut infligere videantur: & damnum quod sibi fieri isti nollent, reipublicæ faciant, Et quia cum inter conciuēs, id tacite actū ob omnium communem vtilitatem videatur, vt vnusquisq; quæ publice vtilia sunt, admouere, quæq; noxia sunt, arcere studeat, & curet, huius tacitæ fidei violatores, illarum legum transgressores existere censentur: ac culpæ, & pœnæ æternæ rei efficiuntur: ac etiam illis legibus cessantibus, videntur: per quarū interuentum, quasi crescente cōtumacia, & violatione gemina, huiusmodi trāsgressores, magis rei, & obnoxij aliquantulum existimantur. Idemq; sensus accomodandus est, ad leg. 1. tit. 3. De los contadores mayores de quentas. Et ad l. 2. 11. & 13. tit. 2. De los contadores mayores. Et ad leg. 1. & fin. tit. 8. De los concertadores. Lib. 6. ordinatio. Regia. & ad l. 22. ti. 5. part. 5. Quibus alludere videtur, quod scribit Reuerendissimus Didacus à Couarru. in. 2. part. Relectionis regul. peccatum, de regu. iuris in. 6. §. 5. versic. ego sane fateor, vbi inter alia etiā innuit, quod si id fieri, vel omitti, non tantum est simpliciter vtile, communitati, cuius, curam gerit legis cōditor, sed & maxime interest eius, ad bonum commune id fieri, vel omitti, quod præsumitur, ob graue pœnam lege pure pœnali statutam: non admodum alienum à ratione videbitur, in hac specie coniectare intendisse Legislatorem, ad

mortalem culpam obligare transgressorem eius, & quod iuxta hunc sensum admittendi sunt Henricus de Gadauo, & Syluester, quos in. d. §. 5. citat. quod est singulare, & valde vtile ad intellectum Pragmaticæ prohibētis, ne dicantur dicteria, seu lcommata, & inhonestæ cantilenæ, sub pœna centum verberum, & exilij annalis, vt eiusdem transgressor, vltra pœnam in ea contentam, mortaliter etiā peccet. Idemq; censerem, contra transgressores Pragmaticæ vetantis promeratores carniū, & alterius Pragmaticæ, Para que los buhoneros no anden por las calles. Ne ignorantibus, & mulierculis mercimonia vendāt fucata, ac eas decipiant. Qua etiam ratione, vt quæ apertius huiusmodi fraudes, quæ in istis vtensilibus, & alijs fiunt, quando venduntur, facilius appareant, possent iudex, & ciuitas, etiam antedictam Pragmaticam statuere, quod non fierent tales venditiones, nisi in certa platea, vel loco deputato: & quod alibi vendentes, amittant mercimonia: vt per multa iura Lucas de Pena probat, in. l. 1. C. ne rustician. ad vllum opus, lib. 11. quem citat & sequitur Auendanius in. c. 19. part. 1. de exequē. Princip. manda. nu. 31. dicens istud singulare esse verbum, & quotidianū in Practica. Sic etiā vbi grauitas, & magnitudo materiæ, id suadet, legis transgressor reus esset peccati mortalis: idq; siue vt in conscientia obligaret, à superiore expressum tunc esset, siue non: Nam perpena hac eius magnitudine, grauitate, & iustitia, effici non potest, quominus eius trāsgressor, incurrere non possit, in præceptum illud naturale, Quod tibi non vis alteri ne facias. Et in aliud præceptum iuris naturalis, & gentium, quo iubemur fidem expressim, vel tacite datam, obseruare. c. 1. de pact. l. 1. ff. eod. tit. l. 1. ff. de constit. pecu. Cum qui vitā socialē, & popularē elegerit, is tacite id egisse videatur, vt ei vtilia acrescere, & noxia remouere curet: inuiolata tamen totius generis Humani contextura, ac cognatione, ad quam ex eodem iure naturali tenemur. l. vt vim, ff. de iust. & iure. & ita accipiendus, & intelligendus est Soto, in lib. 1. de iustitia, & iure, quæstio. 6. arti. 4.

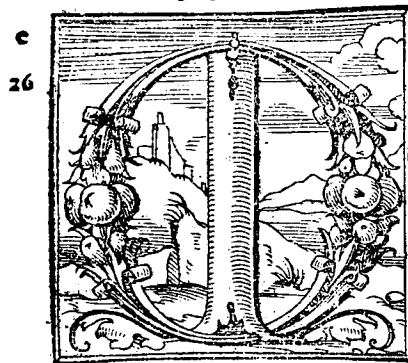
33 ¶ Nec si talis legis ratio ex integro cesset, ipsius legis dispositio cessat, quandiu Legislator eam non abrogauerit. Et inde nec huius presentis Pragmaticæ, egregia cessabit dispositio, dum eius vtilitas nulla apparet publicæ rei. text. est notabilis, in. l. vn. C. de cadu. tollend. ibi, Vt quæ belli calamitas introduxit, pacis lenitas

lenitas sopiret. + Quod verbum aperte denotat, eandem talem legem, non in totum extinguere, aut ipso iure, intercidisse: sed sopire, ac dormire, cessante eius ratione, & vtilitate, propter quam lex ipsa facta est: & cum postea par, siue eadem necessitas, quæ legi ferendæ causam iustam dedit, redierit, quasi semper perdurauerit, à somno suo expergefata subditos obstringit: non secus, quam si reuera, eius vtilitas, aut necessitas nunquam cessaret. Nec noua lex esse videbitur: sed eadem quæ antea erat. Bonus in simili est textus, in lege, filio quem pater, ff. de liber. & posthu. quicquid velint Corne. in dicta lege vnica, & Tiraquelus, in libro cessante causa, prima parte, numero. 55. & 130. & Sanctus Thomas, 2. 2. quæstio. 60. articulo quinto, & in. 1. 2. quæstio. 96. articulo quarto, & Alphonsus Castrensis, dicto libro, de potestat. leg. pœnal. cap. 5. document. 3. & 5. à quibus (hanc meam amplexatus sententiam) studiosus, ac doctissimus Menchacensis dissentit, in dict. præfatio. de successio. progres. numero. 68. cum duob. sequen.

34 ¶ Ex quibus omnibus, & alijs quæ supra, in prima, & secunda adduximus conclusionē, suspecta valde mihi est traditio Dominici à Sancto Geminiano, & Philippi Franci, in capit. perpetuæ, not. 6. & in capit. commissæ, 2. notab. de electio. libr. 6. glosæ, verb. sententijs, & eiusdem Dominici, in capit. 2. de constitutio. Felini, & Decij, in prima lectio. dicti cap. nam concupiscentiam, Syluestri, verb. inobedientia, Ioannis Driedon. libr. primo de libert. Christia. articul. tertio, Ioann. de Medina, in Codice, de restitutio. quæstio. 12. & 36. ad sextum, Alphonsi Castren. dicto. capit. octauo, & sequen. libr. primo, de potestat. leg. pœnal. & Dominici à Soto, dicto libr. primo, de iustitia, & iure, quæstio. sexta, articul. quinto, scribentium, Humanam legem, aliquid, sub pœna temporali prohibentem, quod nec Diuina, nec Naturali lege, prohibitum erat, ad culpam, quandoq; mortalem obligare: nec ex eo, ad mortale crimen, obligationem cessare, aut tolli, quod pœna fuerit transgressori imposita, veriorq; ac probabilior doctrina est eorum, qui tenent (supra vt explicauimus omnino intelligendi,) Humanam

legem, siue Ecclesiasticam, siue secularem, ad mortalem culpam quandoq; non obligare: vt Sanctus Thomas, in dict. 1. 2. quæstio. 96. articul. 4. & ibi Caietan. Gabriel, in. 4. sentent. distin. 16. quæstio. 3. notab. 6. Archiepis. Florent. in. 1. part. suæ summæ, tit. 18. capit. 1. §. 2. Adrian. in quodlibet. 6. articul. 1. Ioan. Maior, in. 4. sentent. distin. 15. quæstio. 4. Et in. 3. sentent. distin. 37. quæst. 16. Driedon, de liber. Christia. lib. 1. Alphonsi à Castro, dict. libr. 1. de potestat. legis pœnal. cap. 4. & 5. Panormitan. Felin. & Decius, in cap. 1. & glo. & Doctores, in dict. cap. quæ in Ecclesiarum, de constitutio. idem Panormit. in præmio, Rex pacificus, col. 4. & in. cap. quia pleriq; de immunita. Ecclesi. & in. cap. 2. de maiorit. & obedien. Et Iafon, in leg. nemo potest, numero, 106. ff. de lega. 1. cum quibus conueniunt Cayetan. in. 2. 2. quæst. 186. artic. 9. ad secundā. Idem Latus, lib. 20. quæstio. quæst. 21. Adria. dict. quodlib. 6. articul. 2. Albert. Pighius, lib. 4. de Ecclesiastica Hierarchia, cap. 2. Et præal legatus Castrensis, in dict. lib. 1. cap. 5. document. 4. docentes, non semper legem Humanam obligare eius transgressorem ad mortalem culpam: sed tantum ad venialem: ex ea nempe ratione, quod nec lex Naturalis, nec Diuina, ad mortalem culpam transgressorem semper obligat: Cum licet Naturalis lex, mendacium prohibeat, non tamen semper mendacium, mortale sit crimen, sed passim veniale: vt notat Sanctus Thomas, in dict. 2. 2. quæstio. 100. articulo. 3. & probatur, in can. primum, 22. quæstio. secunda. Et quanuis lex Naturalis præscribat nobis, in cibo, & potu, obseruare regulam, & medium temperantiæ, quæ in eo consistit, vt tantum, & non vltra sumatur, quantum exigit necessitas, aut vtilitas corporis, cuius transgressio gula dicitur: & inter septem capitalia crimina connumeratur: attamen non semper gula, peccatum est mortale, imo veniale crimen est nisi excessus sit plane immodicus, vel excedentem obijciat periculo peccati mortalis: vt omnes fatentur. Et ita procedit Caietanus, dum in summ. verb. Clericorum peccata, in fin. scribit. Qui autem putat, omnia præcepta obligare ad mortale, eget lumine: quo videat, nec Naturalis, nec Diuini, nec Humani iuris præcepta omnia ad mortale obligare: sed ea sola, quorum transgressio contra Charitatem est.

25 ¶ Quia ex assertione, longe firmiores, & veriores nostræ manēt Cōclusiones, (de quibus supra meminimus) Alteraq; peccati moralis reum cōstituit trāsgressorem in re grati, & quæ læsionem, aut damnū proximi, seu Reipublicæ respiciat. Altera, quæ legis humanæ, in re leui Imperatoriæ, seu prohibitoriæ pœna adiecta, vel nō, ad culpam mortalem, trāsgressorem, nō obligat. Et est de mente Adriani, in dicto articulo. 2. quod lib. 6. Decij, in dicto cap. nam concupiscentiam, col. fin. de constitutio. & Ioan. Driedon. de libertate Christia. pagin. 266.

26 **M**ORTAL. Ut in regulis Prædicatorū, cauetur, in quarum capite, seu exordio, sic scriptum est. + Regula nostra, & cōstitutiones, non obligant nos ad culpam, sed tantum ad pœnam: nisi propter præcepti contēptū. + Eadēq; ratio est, in omnibus præceptis, & cōstitutionibus Collegiorū Salmaticēsiū, & Pintianorū, & Cōplutensū, & aliorū locorū, quæ varijs Hispaniæ institutionibus Canonicis regūtur, idem q; in reliquis Collegijs, qualia Italiæ sunt, vt Bononiense, & alia similia, & apud Gallos, non pauca: Nam plerumq;, earum Constitutionum trāsgressores, ad culpam non obligare, sed tantum ad pœnam temporalem, creditum est: ac fuit semper: & non raro disputatum: teste Fernando Vasquio Mechacensi, qui hanc sententiam sequitur, in. c. 29. numero, 11. lib. 1. controuersia, illust. Quæ tamen ex antedictis, in præcedenti glosa, & alijs primæ conclusionis glosis, meo iudicio, sic accipienda est, quando Constitutiones illæ, & præcepta leuia sint, ac nullum in se cōtineant, quod violetur de iure Diuino, vel naturali præceptum, quod proximi damnū, aut offensam, vel eiusdem, seu totius ordinis, aut collegij notabilem vtilitatem respiciat: quodq; eorum trāsgressio, nocumentum eil-

dem non afferat, vel adeo sit tenue, quod veniale ob id, de per se tantum sit, argumento, eorum, quæ ipse Mechacensis notat, in dicto capite. 29. numero. 12. Et ita procedit, ac accipiendum est, quod Ioannes Andre. scribit, in cap. relatum, ne Cleric. vel Monach. versicul. commendatur, de dicta regula Prædicatorum, quod per eam, trāsgressores Constitutionum, ad pœnam, obligantur, sed non ad mortale: in his quæ per se non sunt mortalia.

27 ¶ Sin autem, talia illa sint præcepta Imperatoria, seu prohibitoria, quæ ad ea seruanda ius Diuinum, & Naturale, astringat, quodq; ex eorum trāsgressione proximus, vel ordo, seu Collegium notabiliter lædatur: siue omittendo, aut faciendo id contingat: reus erit trāsgressor culpæ, ac pœnæ quoq; æternæ: siquidem ius Diuinum, vel Naturale, cui dispositio illa humana innititur trāsgrediatur.

28 ¶ Nec excusationi erit, expressio regulæ conditoris, seu Legislatoris, quod trāsgressor, teneatur tantum ad pœnam temporalem, cum huiusmodi expressio, seu legis condentis voluntas, immutare non possit illorum præceptorum naturam: nec minuire, vel auferre iuris Diuini, vel Naturalis robur: secundum Sanctum Thomam, in. 2. 2. quæstio. 60. articulo quinto, ad primum.

29 ¶ Et hac, in specie deficiat potestas ex parte tam Legislatoris, quam subditorum, ad dispensandum, cum ante relatis præceptis, cap. cum inferior, de maiestate, & obedientia, lege, nam magistratus, ff. de arbit. & ipse Conditor legis, seu regulæ, imo Princeps, (quannus legibus solutus, leg. Princeps, ff. de legibus.) teneatur ad horum præceptorum obseruationem: vt ibidem per nouissimos traditur: & in lege prima, ff. de Constit. Principis, cap. duo sunt, & cap. si Imperator, & cap. omnes, de maior. & odiedien. & scribit Panormitanus, communiter receptus, in dicto cap. primo, de Constitutio. numero. 6. & 7. qui loquitur, in Papa, & in Imperatore.

30 ¶ Qui qua ex parte homines sūt, rationi debēt esse

esse subiecti: vt notat Bald. in leg. 2. C. de seruitu. & aqua, quibus legem suam naturalem, sine ulla distinctione DEVS: ipse optimus, & maximus infundit: quam nullus humanus, siue sit Pontifex, siue Imperator, vel Rex trāsgredi potest, cap. non sana, 9. dist. Nec Imperatoria potestas, hanc rationis, & Naturæ Legem, valet ideo, in aliquo excedere, can. Imperatores, can. qui resistit. can. non semper, can. ita corporis, 11. quæst. 3. Siquidem mensuram cœlestis dispensationis, ratio ne circumfusam, præterire non debeat, cum aliud in Contumeliam foret, ipsius summi DEI disponentis. Quiq; omnia ratione disposuit, & terminauit, cap. certum, & capit. non licet, 10. dist. cap. gloriosus, in prin. de reliq. & venera. Sancto. Inde nihil debent velle, nisi quod DEVS velit. At cum ipse omnipotens ea velit, quæ summa constant ratione, eadem & præcipiat, vt in dicto cap. gloriosus, & in alijs iuribus; consequens est, quod cunq; Princeps contra rationem fecerit, non DEI voluntate, nec tradita sibi potestate fieri: cū potestatem trahere non possit ad iniquum dispensandum leg. fin. C. de vsu cap. pro empto. l. 1. respon. ff. de offi. procu. Caesar. & posse malum, non sit posse, sed magis non posse. c. Princeps, de pœnitent. dist. 2. (& diximus Latius in. 17. fundamen. part. 2. prælectio. leg. 5. tit. 3. lib. 7. ordin. Regia.)

41 ¶ Quo fit, vt vehementer admirer Doctissimos Dominicum à Soto, de iustiti. & iure, lib. 1. quæstio. 6. articulo. 4. & Alphonsum Castrensem, in cap. 4. lib. 1. de potest. leg. pœnal. Sic hac in re aliter sentire, vt putet regulam Prædicatorum, ad mortalem culpam ex eo, non obligare, quia fuerit ab eius conditore adiectio facta, ne ad culpam obliget: argumentoq; esse, quod nisi illa fieret adiectio, non posset, non obligare ad culpam. Siquidem quannus hoc nō adiecisset, cum leuia sint præcepta, eorum trāsgressio mortalem culpam de perse non inducat, (vt ab omnibus est, in confesso, & in præcedenti glosa notauimus.) Si vero gratia sint, & cum quibus pariter ius Diuinum, aut naturale, quod in eisdem præceptis inclusum est, violetur, ad peccatum mortale trāsgressorem obliget: supra vt cōclusimus. Et multo magis hoc in casu, postquam dicta Regula fuerit lata: cum duplex hæc sit trāsgressio, quæ potius auget, quam minuit pœnam: leg. 2. ff. de priua. delict. §. fin. in lit. si quadru. pauper. fecit. dica. Sic etiam fit, minus recte ipsum Alphonsum Castren-

sem in dicto lib. 1. cap. 5. censuisse, ex voluntate Legislatoris pendere, vtum legis Humanæ trāsgressor peccet, nec ne, quando ita iusta sit: cum hac in specie, ex ipsa de per se trāsgressione, ratione iuris Diuini, & Naturalis, violationis, peccatū mortale inducatur: etiā si Legislator solum intendens pœnæ temporali, expressim statueret, trāsgressorem huiusmodi, ad æternam non teneri, cum nulla ad hoc, ex sua, aut subditorum parte, ei potestas sit, nec tale valeat dispensare: (vt Paulo superius diximus.)

42 ¶ Et hinc quoq; se non bene explicuisse inferitur, Doctissimum ac literis, & nomine illustrem Mechacensem, Canonicum Hispalensem, dum in præfatione. 1. libri, de successio. progressu, numero. 88. scribit, legem iustam, ad sui obseruationem, omnes subditos in foro conscientiæ obligare: nisi ipse Legislator, quo tempore legem tulit, aperuisset, se nolere, vt ea lex in conscientia obligaret, tunc enim (vt ille subdit) vnusquisquæ ciuium, conciuibus reliquis ad talis legis obseruationem, videretur velle obligari, quo ad forum tantum contentiosum: & non quo ad forum animæ. Sic q; vltra terminos sui consensus, ea obligatio extendi non posset: quia limitata causa limitatum producit effectum, leg. age. cum Geminiano, C. de transactio. (cum alijs legibus per eum ibi citatis,) quatenus in eisdem, consensus præstitus, sui natura est limitatus. Cum nec ab ipsorum ciuium, aut Legislatoris, dependat voluntate, legis trāsgressorem ad mortale, non obligare, vel obligare, quando naturali vel Diuino inniteretur præcepto: quod pariter violaret trāsgressor, Humanam legem violando: ex quo tunc positua lex non sit, sed ius Diuinum, & Naturale.

43 ¶ Nec desinat esse ius Diuinum, aut Naturale, & ius Ciuile efficiatur, ob id quod præcepto Principis secularis, aut Legislatoris, repetitum sit: vt post Fernandum Aloazes, in Cōsilio, pro Marchione de Velez, pagin. 419. numero. 52. ipse Fernandus Vasquius Mechacensis notat, in dicto capite. 29. numero. 16. & 17. lib. 1. controuersia. illust. (& diximus Latius supra in conclusione prima, super verb. + Quiserō. & super verbo. + Natural. +) Nec potestas Ciuilis illuc vsq; protendatur, vt possit peccata remittere, vt concludit Paulo ante citatus Dominicus à Soto, in dicto lib. 1. de iustitia & iure, quæstion. 6. articulo. 4. column. 5.

MENOSPRECIO. Trásgressor enim legis humanae cuiuscunq; siue inducentis culpam venialem, siue mortalem, semper contrahit mortalem culpam, si ex contéptu eam

transgrediatur: siquidem contéptus ipse mortalem culpá in-

menosprecio, f y escandalo las que brantasse.

Ex Quarta Conclusio. sequent.

Vendens maiori precio, quam taxatum sit farinam, peccat mortaliter: & ad restitutionem tenetur super excessus venditionis. Et quæ dicta ante sunt in venditione frumenti, locum habent, in venditione farinæ. nu. 1.

- ¶ Lana appellatione comprehenditur lana filata, & frumenti appellatione farina. nu. 2.
- ¶ Senatus Consultum Macedonianum, de non mutando pecuniam numeratam filio familias, extenditur ad frumentum, & farinam: ne fraus fiat legi numero. 3.
- ¶ Pragmatica, 78. Comitiorum Vallis Oleti, Ann. 1555. citatur, expenditur, & ampliatur. ibidem.
- ¶ Ratio prohibitionis, ne carius quàm iustum sit, vendatur frumentum, militat etiam in venditione farinæ: & ideo eadem dispositio. num. 4.
- ¶ Prohibiti incidere ligna in certa sylva, & asportare, non poterunt ligna quæ reperiuntur incisa, vel collapsa, asportare. nu. 5.
- ¶ Prohibitio, ne vendatur frumentum ultra taxatum precium, quantum in Pragmatica mentio farinæ non fieret, ad farinam extenditur, ex mente statuentium, quantum de proprietate vocabuli, appellatione frumenti farina non comprehendatur. nu. 6.
- ¶ Extensio, ex identitate rationis, licita est etiam in poenalis, ubi agitur de favore publico. nu. 7.

se habet, secundum omnium Theologorum & Canonistarum resolutionem, quæ colligitur ex S. Thoma, in. 2.2. quæst. 186. articulo. 9. Adrian. in quodlib. 6. articulo. 2. Alfiosdoren. lib. 2. tracta. 19. & 20. & lib. 3. tract. 9. Gerson. de vit. anim. spir. lect. 5. Ioann. Andre. & doctor. in cap. sacris de his quæ vi, met, ve cau. fi.

- ¶ Dispositio Pragmaticæ Taxæ panis, locum habet in casu, in quo, etiam eius ratio militat: & de intellectu eiusdem pragmaticæ. num. 8.
- ¶ Prohibitio facta in frumento, locum habet, in pane cocto, ne vendatur ultra, quam per Pragmaticam Taxæ panis dispositum, & permissum est. nu. 9. Et quomodo id sit intelligendum, in num. sequent.
- ¶ Pragmat. 181. & 182. sub verbo Pan, in volumine Pragmaticarum, expenduntur: & earundem verba citantur, pro intellectu, & practica nostræ Pragmaticæ. num. 10.
- ¶ Precia taxare, et quod victui necessaria, vendantur iusto precio ad urbibus prefectos spectat. nu. 11.
- ¶ Annona, unde dicitur. ibidem.
- ¶ Civitas, & decuriones possunt, pro utilitate publica, rebus imponere taxam. nu. 12.
- ¶ Leges. 1.2. & 3. tit. 23. lib. 2. ordinatio. Regia, expenduntur: & earundem verba citantur. ibidem.
- ¶ Caput. 14. sub titulo. De los Fieles Executores. In ordinatio. Hispanensib. citatur, & quod ad eos pertineat victualium taxatio. Et an cum eis index ordinarius, qui dicta civitate assistit, & eius locum tenentes, in eorum taxatione possint concurrere, et hanc taxam vel ascendendo, vel descendendo, in precio facere. num. 13.
- ¶ Taxatio ponenda est, in hospitibus publicis, & in his quæ ibi venduntur & ministrantur: quæ vulgo dicitur Aranzel. Et quod puniendi sint eius trásgressores. numero. 14.

¶ Pre-

- ¶ Precium taxatur in domibus locandis, quibusclá in locis. ibidem.
- ¶ Carnium precia taxantur, quæ ad prohibitionem spectant publicam. nu. 15.
- ¶ Carnibus deficiente tibus, & earum creatoribus vendere recusantibus, capi possunt carnes, & solito sine iusto precio vendi. nu. 16.
- ¶ Utilitas publica curanda est, etiam si ita curando fieret contra proprium ipsius curantis compendium. numer. 17.
- ¶ Consuetudo, ut ex locatione Concilii in publico praconio, unus tantum carnes, vel pisces, oleum, & aliquando vinum publice vendat, rationalis est: & valet. nu. 18.
- ¶ Concilium populi pacisci potest, cum quodam qui vulgo obligatus reipublicæ appellatur, quod singulis diebus ipse, & non alius cura eius voluntatem) vendere pro certo precio possit certam quantitatem carnum & piscium. num. 19.
- ¶ Obligatus reipublicæ, cogi potest superueniente hostium, aut militum multitudine, vel ex alia iusta causa, plures suos, oves, carnes, seu pisces, eodem die vendere, non obstante contractu. nu. 20.
- ¶ Præiudicium generaliter indultum, non includit casum publicæ utilitati contrarium. ibidem.
- ¶ Obligatus reipublicæ, vendere non potest superuenientibus, seu forisibus maiori precio seu cariori, quam habitatoribus loci, cum quibus de precio conventum est. nu. 21. & quomodo id intelligendum sit. ibidem.
- ¶ Lucrum quod per presentem Pragmaticam, in pane cocto est dandum, & permissum, quomodo intelligendum, & considerandum sit. nu. 22.
- ¶ Iudices inferiores à Principe, vim presentis Pragmaticæ taxæ panis, immutare non possunt. nu. 23.

- ¶ Iudices, & Correctores statuere non possunt, quod panem coctum possit quis vendere pro ut poterit, aut maiori, quam pereandem legem deccat precio, eius dispositione perpensa: & quorum licentia, seu dissimulatio licet liberet prefatos venditores à poena Pragmaticæ, non tamen à culpa super venditionis panis. nu. 24.
- ¶ Iudices, & Correctores qui temere, & extra causam publicæ necessitatis, statuerit, aut præcipuerit quod unusquisq; pro ut poterit, possit vendere panem coctum, in culpa sunt, & mortaliter peccant. numer. 25.
- ¶ Lex, 14. tit. 21. lib. 2. ordinatio. Regiar. citatur, & explicatur. ibidem.
- ¶ Aestimatio vera est, quam forus admittit, & quanti res in foro publico venditur, tanti iuste valet: licet multo plus, vel minus alibi vendatur. nu. 26. & quomodo id intelligendum sit. ibidem.
- ¶ Locus ubi res venditur, iustici debet, non precium loci de quo est vendens. nu. 27.
- ¶ Vendentes, etiam per iudicem Ecclesiasticum cogi possunt vendere hospitibus exteris, pro eodem precio quo incolis vendunt. & quomodo id accipiendum. numer. 28.
- ¶ Lex. 15. tit. 13. lib. 8. Recopilatio. leg. Regiar. citatur. ibidem.
- ¶ Valor tritici, consideratur secundum quod in horreo publico venditur. nu. 29.
- ¶ Civitas habens magnam copiam frumenti, compellitur tempore penurie, ad vendendum illud civibus ipsius civitatis, & quomodo id accipiendum, & Practicandum sit. num. 30.
- ¶ Caput. 127. in comitijs Vallis Oleti, ann. 1555. citatur, & expenditur. ibidem.

¶ Quarta

Quarta Conclusio.

LA QVARTA Conclusio, que lo arriba dicho en lo del pan, se entiēde tambien en la harina, y pan cozido,

porque de la mesma razón que ay en lo materialdo, que en la materia, por consiguiente se infiere la mesma prohibición: como elegantemente lo colligen de dos textos, & el Doctor Pedro de Ancharrano, y el Felino, y lo afirman nuevamente Andres Alciato, y Roberto Maranta. m Empero por la mesma dicha Pragmatica, la hanega de la harina se puede vender treynta marauedis mas, de los trezientos, y diez marauedis, porque se vende en grano, y trayendo se testimonio, de adonde se cōpro, la hanega de la harina, se podra vender por

pluries per Parlament. Dalphin. ita iudicatu fuisse, & late Alexand. Imol. in Consil. 130. incipient. super eo, de quo queritur, an fideles. 1. colum. volu. 6.

4 Et facit quia ratio, & mēs, præsens Pragmaticæ, conditoris, fuit obuiare cupiditati panem habentium, & vt iusto, & nō excessiuo precio venderent, (vt ex ipsius Pragmaticæ præfatione constat) quæ etiam, in venditione farinæ militat: ideoq; , & vna debet esse dispositio. l. illud, ff. ad leg. Acquil. l. à Titio. ff. de verbo. oblig. Et ita concludit Bald. in. d. l. non dubium, 4. col. numero. 10. C. de legib. & Anchar. in. c. canonū statuta, de cōstit. versic. iuxta prædicta cōgrue, quic quid idem velit ipse Bald. in. l. si conuenerit. §. fin. ff. de pigno. actio. & in lege, quod non ratione, in. 1. lect. ff. de legib. vbi tamen censet, aliud non esse materialum, à materia, quando fit in fraudem statuti. Facit, quod notat Bertachinus, in tractat. de Gabellis, in. 11. quæstio. 2. particulæ

titu. Quod est singulare, & valde notandum, ad intellectū, & ampliationē Pragmatic. 78. committorum Vallis Oleti, ann. 1555. vt ne eadem consultiſsimæ legi fraus fiat, procedat etiam, in frumento, & farina, & in qualicūq; alia re, cuiuscūq; generis, seu speciei, illa sit. Et inde, prohibitus vendere frumentum, extra territorium, non poterit vendere farinam, aut panem: quia in talibus non verborum sonus, sed effectus attenditur: secundum Nicolaum Boæriū, in decisio. 177. numero, 5. Albericū, in. 2. parte statu. quæst. 105. Francif. Marcū, decisio. 540. num. 2. Et Guido Pap. in quæstione, 373. vbi dicit,

EXTOS. In c. ita quorundam, & in. c. ad liberandā, de iudeis.

ANCHARRANO. In. c. l. de cōstitutio.

FELINO. In. d. c. ad liberandam, 2. col. nu. 5. de iudeis.

ALCIATO. In rubri. ff. de verbo. signific. pag. na. 4.

MARANTA. In suo speculo aureo de ordine iudiciorum, 2. parte nume. 20. bonus est rex. in. l. si cui lana, ff. de lega. 3. vbi lanæ appellatione etiam comprehenditur lana neta: (id est filata, vt ibi exponit Accursius) quæ cum semper la

na dicatur, donec ponatur in tela, sic ergo dicendum, quod appellatione frumenti, continetur farina, donec conuersa fuerit in panem: & ita peruenerit ad finem destinatum: & per hanc rationem ita not. Rayner. & Barto. in. l. quæsitum, §. illud, ff. eodem tit. de lega. 3. Imo quod dicitur, de lana, fortius dicendum videtur de farina, quæ non censetur noua species à frumento: sed ea quæ primo latitabat, detecta potius aparet. l. adeo. §. cum quis, ff. de acquir. rer. domin.

3 Facit tex. leg. sed Iulianus, §. mutui, ff. ad S. C. Macedon. vbi prohibitio Senatus consulti Macedoniani, de non mutuando pecuniā numeratam filio familias, extenditur ad frumentum, & farinam: ne fraus fiat legi, multo ergo magis nostra in specie dicendū videtur, cū nō tantū distet frumētū à farina, sicut farina, à pecunia numerata. Ex qua ratione ita determinat Bald. in. l. non dubium, 4. col. C. de legib. & in. leg. quod non ratione. ff. eod.

culæ, 8. part. princip.

5 Sic vel ex eadem ratione, ne fraus fiat legi, quodq; eadem insit ratio, prohibiti incidere ligna in certa Sylua, & asportare, non poterunt ligna quæ reperiuntur incisa, vel colla pfa asportare: textus est, & ibi not. Bart. in. l. 2. C. de cupræf. lib. 11.

6 Nec si obijciatur, oberit, quod appellatione frumenti, non contineatur farina, ex quo frumenti potentia per mutationem in farinā adeo victa sit, quod ad suas vires, suaq; initia, amplius reuerti non possit. l. Iulianus, §. sed si quis, ff. ad exhiben. d. l. quæsitum, §. illud, ff. de lega. 3. vbi ita determinat Dynus, quem sequitur Albertus Gandinus, in tracta. maleficio. in rubri. de reb. nō portan. cōtra deuect. quæstio. 4. versic. item pone, dicens, ita fuisse iudicatum Paduæ. Quodq; statutum pœnale & odiosum, extendendum non sit, regul. odia, & regul. in pœnis, de regul. iur. in. 6. Nam licet ex proprietate vocabuli, appellatione frumēti, non contineatur farina: & si legatum sit frumentum, non censetur legata farina: secundum Bald. in. l. 1. col. 3. C. de fructib. & lit. expens. & Barto. post glo. in. d. §. illud, ex mēte tamen statuentium, extenditur ad farinā: quæ mens, non minus obseruanda est, quam verba. l. nominis, & rei, §. verbum ex legibus, ff. de verb. signif. (& diximus Latius, supra in conclusio. 2. super verb. Daño)

7 Quodq; cum statutum hoc, concernat publicam vtilitatē, quanuis in eo, de farina mentio non fiat, nec identidē, in nostra fieret Pragmatica, licita ad eam est extensio, ex identitate rationis. l. illud. C. de Sacrosanc. Eccles. etiam vbi agitur, de fauore publico secundario, l. hoc modo, in fine, ff. de condicio. & demonstra. etiam in pœnalibus. l. cœtera, §. hoc Senatus consultum, & ibi Iason, in. 5. notab. ff. de lega. 1. traditur per Felin. in. c. translato, de cōstitutio. & post alios, per Bertach. in. d. q. 11 (qui nūcupatim nostra in specie loquuntur.)

8 Nec dicitur tunc proprie extensio, vel ampliatio, sed proprius inclusio, propter identitatem rationis, glossa est (reputata singularis) verb. Italia, circa princip. in. c. 1. de tēpor. ordinand. lib. 6. quam dicit singularē Panor. in. c. nihil, §. col. de elect. Alexā. in. l. curatoris, C. de nego. gest. Corne. in. cōsi. 90. incip. scrupulosa, 2. col. vol. 3. Alexā. in. cōsi. 75. incip. videtur in præsentia, 1. col. vol. 5. & in

consil. 89. incip. circa primum dubium, 3. colu. vol. 6. Ioan. Francif. de Pauinis, in extrauagā. vas electionis, in verb. prorogamus, per illū tex. de censib. (vbi & hoc asserit,) & Iason, in. d. l. à Titio, col. fin. ff. de verb. oblig. & in consil. 141. incip. Christophorus, 6. col. vol. 2. Decius, in consil. 301. incipien. in causa, 2. col. nu. 7. & in cōsil. 372. incip. visis, col. 3. Hippol. alios citans, in consil. 61. incip. post redditum, 2. col. Catellia. Cotta, in memor. verb. rationis idétitas, Nicola. Euerard. suæ centuriæ, loco, 35. Andre. Tiraquel. in. 1. part. lib. cessant. caus. nume. 142. & nostra in specie, post Felin. & Iasonem (quos citat, quicquid alij conentur) Francif. à Ripa, subdens communem opinionem, in. 2. part. de remed. præseruat. cōtra pest. nu. 50. vbi respondet ad decisionem Rotæ, 435. in antiq. (quam adducit Felin. in. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de cōstitutio. 42. col.) & quod Collector, in summa tenet, quod Episcopus, cui debetur, ex cōsuetudine, siue priuilegio, certa parua mensura frumenti, promodio, debeat habere, eandem mensuram etiam de farina.

9 Et quæ dicta sunt de farinā vedēte, pcedūt in vedēte panes: ex eiusdē idétitate rationis, ne fraus fiat legi: secundū eundē Ripam, ibidē. nu. 52. licet. aliās appellatione frumenti, non contineatur panis, l. 1. vbi not. Bart. C. de frumen. vrbis Alex. lib. 12. Quod procedere posset, in legatis, & in cōtractibus: vt not. Bertac. in. d. q. 11. nu. 16. & ita procedit Bal. in. d. l. Si cōuenerit. §. si. & in. d. l. quod non ratione.

REGVA. Vt disponitur in præsentis Pragmaticæ declaratione, data Valli Oleti, decima sexta die mensis Aprilis, ann. 1558. cuius ratio, cum in hoc etiam militet casu, eiusdem Pragmaticæ dispositio, locum in eo habet: & idem ius est, l. illud quæsitum est, ff. ad leg. Acquil. ibi, + Ea; ratio similiter, in hac actione dāni iniuriæ, interueniat, sequitur, vt idem debeat existimari, + Et in, §. si igitur, insti. quodcū eo, §. pari ratione, insti. quib. mod. ius pat. potest. soluit. l. 1. §. interdū, ff. de fonte, l. si postulauerit, §. ratio, ff. ad leg. Iuli. de adulter. l. nauta, §. si. ff. naut. caupō. sta

bul. l. 1. circa princip. ff. de bō. posse. ex testam. mil. del. l. quādā, §. nūmularios, ff. de edēd. & in. l. 2. §. simater, vers. quid sicuratores. ff. ad. S. C. Ter. ibi, verba rescripti deficiūt, sed dicēdū

razon del acarreto, à seys marauedis mas por legua, y el pan cozido, se pueda vender à la mesma razón

est, ean-

eadem esse rationem. Et in versic. si nõ fuerint, eiusdẽ legis. Puto licet verba deficiunt, sententiam constitutionis locum habere. Et in. l. sed sciendum, ff. ad leg. Põp. de parricid. ibi, Sed, & noueræ, & sponsæ omisæ sunt, sententia tamen legis continentur. Et in. l. si quis adulterium, ff. ad leg. Iul. de adult. ibi: Ex sententia legis tenetur, quanuis verbis, non continetur. Et in. l. i. ff. incidit, ff. ad. S. C. Turpil. ibi. Non ex verbis, sed ex sententia. Et in. l. cum hic status, ff. si focer, ff. de donatio. inter vir. & vxor. ibi, Atq; verba orationis, minus sufficiunt, tamen dicendum est, do nationem ad sententiã orationis pertinere. Et explicat Nicolaus Euerardus, suæ centuriæ loco, 10. pagin. 125. & loco, 55. pagin. 397. & loco, 74. pagin. 470. in paruis.

PRAGMATICA. Data Valli Oleti. 9. die Martij, Ann. 1558. Sacado tambien lo que cuesta malar, y cozer la dicha harina, con mas lo que es razon gane el que lo faze, para vender el pan cozido. Vt disponit etiã Pragmatica Serenissimæ, ac Catholicæ Regi-næ Elifabes, in volu min. Pragmaticarũ 181. & 182. sub verb. Pan, Fol. (mihi) 165. cum duob. se-

con alguna justa, y moderada ganã cia, segun la dicha Pragmatica.

quentib. Et hanc taxam indices, & Correctores facere debent in vna quaq; sua iurisdictione: vt cauetur, in dict. Pragmatica, 182. Faziẽ do ensay à como sale el pã cozido à el respe cto de lo que valiere el trigo, y al precio que saliere de lo hazer harina, y lo malar, y cozer, dando alguna ganãcia razonable al que lo fiziere para lo vender.

Ad præfectos enim vrbibus spectat taxare precia, & quod victualia vendantur precijs rationi consentaneis. c. 17. De los Corregidores. Quod continetur sub Pragmatica, 57. in eodem volumine Pragmati. bonus de iure communi est tex. in. l. i. ff. cura carnis, ff. de offi. præfect. vrb. facit tex. l. i. & l. illicitas, in prin. ff. de offi. præsid. & in. c. i. de emptio. & vedit. glo. verb. venalibus, per tex. ibi, in. l. munerum, ff. item Episcopi, ff. de muner. & honor. l. decuriones, ff. de administ. rerum ad ciuita. pertinen. l. non debere, ff. ad municipal. Secundum tamen qualitatem temporum, vn de cũ vno anno maior, sit fertilitas quã alio

bet precium augeri vel minui. vt not. Iacob. Aluarotus, in. c. i. ff. post natale, de pace tened. & eius violat. vbi etiam ex eodem tex. not. Gubernatorem ciuitatis, vel Prouinciæ, debere sagaciter providere circa vtilitatem illius loci quem regit, & gubernat, cum consilio ciuium & incolarum, qui sciunt conclusiones locorum vt ibi, & in. c. sicut olim, de accusa. subdens annonam, sic dictam, quasi quo libet anno taxetur precium, facit. l. non debere, ff. ad municipal. Et in. l. annonam, ff. de extra ordin. crimin. mandatur præsidibus Prouinciarum, vt ad hoc suis statutis & ordinationibus laborent, quod annona non oneretur. Et certum sit annonam augeri, si superiores non taxent precium rerum venalium veditioni expositarum. Et si venditoribus permitteretur, in tempore sterilitatis annonam prout possint vendere, daretur occasio, vt multi pauperes, tantum precium, quantum pro pane diuites exigent, non habentes, fame perirent: & qui non haberent quod loco precij darent, præter vineas, agros, aut domũ cogentur huiusmodi res, pro vili precio distrahere, aut certe ipsis venditoribus, eas pro pane comedendo permutare: Et ita fieret, vt

in republica qui panem venale habent aliorum possessiones, & facultates, breuissime exhauri

rent: ceteris, in summa miseria, & inopia permanentibus: quod quã eidem reipublicæ perniciosum sit, & iniquum, quãq; fraternæ charitati contrarium, ac sæpe repetiti illius præcepti naturalis assertioni, Quod tibi non vis & c. Aduersum, nemo est, qui non videat.

12. Ideo ad Reipublicæ gubernatorem, necessario pertinet, dare modum, quo in rebus ad vitam necessarijs, non inducatur caristia: cũ hominum cupiditas insatiabilis sit. Et proinde admodum est necessarium, vt tẽpore sterilitatis, quando pauci sunt, qui panem habeant venalem, venditioni expositum, multi autẽ sint, eo summe indigentes, Reipublicæ gubernatores precium competens panis vendendo instituunt: nec id solum, sed eos qui abundant, compellant, vt triticum, quod eis superest, ceteris indigentibus pro moderato precio vendant (in quo præsens hæc Pragmatica valde notabilis est.) Sic, & rectores solcite debent curare, victualibus ceteris, hoc est tritico, oleo, vino, fructibus, piscibus, alijsq; rebus quibus homines ad victum vtuntur, suum moderata-

deratum taxent precium. Nec enim sequitur vnumquemq; posse suis in rebus precium ponere, cum in eisdem, ab ipsa lege, ipse sit moderator, & arbiter, l. in re mandata, C. mãda. Siquidem, non ita intelligatur, quod vnusquisq; prout vult, taxet, aut qualitercunq; id moderetur, vel arbitretur, sed vt iustus sit moderator, & arbiter: quasi per rectam rationem regulari id debeat, ideoq; lex, non verbo (solum) taxator vtitur, sed dictis verbis moderator, & arbiter, ad denotandum, quod iuste, & rationabiliter precium moderandũ, & arbitrandum sit, argumen. eorum quæ Barto. notat, in verbo, videbitur, in extrauagan. quomod. in læsæ Maiest. crimi. proceda. bonus est tex. in. l. vir bonus, ff. de iudic. & in. l. si societatem, ff. arbitrorum, ff. pro socio, cũ simil. Quibus sit, vt hac ex ansa, cum vnuscu iusq; cupiditas, in sterilitatis, seu necessitatis tempore, huic taxationi, recte standæ aduersetur. Et sua quæq; vtilitas conexa sit, ac homo flexibilis existat. c. quatuor modis, II. q. 3. publicam auctoritatem iuste precia taxare, & taxationem hanc, ipsis venditoribus non relinquere: Et statuto terminare, quid & qualiter iudicandum sit, & paucissima arbitrio hominum dimittere: recte Archiep. Floren. in. l. part. tit. 17. rub. de lege Cano. ff. 2. & ea, precium moderante, iuste, priuatam potestatem moderandi precium rerum suarum, cessare: atq; hæc in spec. e, publicæ potestati subesse: & eos qui carius vendiderint, posse ab hac publica potestate puniri. Rectores autem in taxado, quatuor debent inspicere, secundum Contrarium, de contractibus. 3. part. quæst. 56. conclus. 3. Primum an ciuitas vel Regio, in talibus mercibus super abundet, vel deficiat, vel meliocriter se habeat. Nam si superabundat, non est valor earum, a. l. tantum precium taxandus, sicut si deficerent. Et dato quo l. Regio, eis deficiat, videre debent an is defectus accidentalis, vel naturalis sit, ex natura regionis proueniens, vt valor non taxetur ad tantum precium, ex accidentali, quam ex naturali defectu. Secundum, dispositio temporis, apta nesit ad labores pũta culturam, vel crescentiã, propter quã tales merces procurantur, vel ad earundem mercium adductiones terrestres, vel aqueas, aut non apta, ratione inũdationũ, tẽpestatũ, aut bellorũ. Nec enim tãtudebent taxare merces, quãdo tẽporis dispositio est apta sicut quãdo nõ est apta. Atq; etiam inspicere debet, quãdo illa terrænascẽtia sunt: sint ne, diu duratura, vel non, aut conseruabilia,

seu cito corruptibilia. Tertium dispositio, & cõdicio hominũ, in naturalibus, & moralibus, nãvbi in regiõe sunt homines tẽperati, & pauci victus, & laboriosi in cultura terræ, victualia sunt taxada, ad minus precium: quia censenda sunt, tunc superabũdare respectu alterius regionis, in qua, sunt homines ignaui, non bene laborantes in cultura terræ, vel etiam voraces, gulosi, & ingurgitatores, voluptuosi, vel vanegloriosi, qui plurima, propter necessitatem consumunt: quia, & si in tali regione victualia tanta essent, quanta sunt in alia, tamen dicerentur ibi deficere. Vnde sæpe, cum victualia possent esse, & manere, in competenti precio, ascendunt in precio, propter illa duo. Quia si homines non rationabiliter, & moderate eis vtantur, cara redduntur propter luxuriosum, & superfluum abusum earundem. Et ita etiam hoc modo potest, & aliter considerari hæc indigentia, nam quãto plures de ciuitate, indigent aliqua re, tanto eius indigentia, dicitur extensius maior: quãto vero de re illa minus habetur in ciuitate, tanto illius rei indigentia, intẽsiue est maior, cum nihil de re habetur: & mediocris, cũ mediocriter, & minima, cũ res illa abũdat, quantum est de se, licet per accidens, scilicet per auarã abscessionem sæpe deficiant, cui (proh dolor) plures hodie totis neruis (vt aiunt) intendunt, tenaciter illa detinentes, expectantes, imo optantes caristiam: & donec eam induxerint, non expendentes.) Quas causas Prouinciarum præsidēs extirpare deberent, tanquam super illicito fundatas: & cogere incolas ociofitatem fugere, terramq; incolere. Et ita forum competens fieret. Quarto cõsiderare debent qualis, & quanta sit indigentia, illarum mercium, quas taxare Rectores volũt. Nam mercibus contingit indigere, quãdrupluciter, scilicet a. l. sustentationem, & necessitatem naturæ, sicut simplicia alimenta, & tegumenta, secundo, ad statum, vel officium, aut tertio, ad voluptatem, vt delicata alimenta, ad delectationem inuenta, aut quarto, ad cupiditatem, vt cum blada, vel vna, sunt in tanta copia, quod nullus emendo, potest dicere se indigere, eis, nisi ad hoc vt emendo, inde lucretur. Tunc enim viliori precio sunt taxanda, quam, quãdo eis communitas indiget ad necessitatem, vnde merces, quibus contingit indigere primo, & secundo modo, possunt taxari maiori precio. c. legimus, 91. distin. quã illæ quibus indigent homines tertio, vel quarto modo. Indigentia enim, proprie est illarũ rerum,

rerum, quæ sunt ad sustentationem, vel statum, vel artem, vel officium hominis deseruietes: secundum eundem Conradum, in d. quæst. 56. conclusio. 3.

13 ¶ Quæ taxatio, etiam si ex statuto, vel consuetudine, à Rectoribus fiat ciuitatis, potissimum in pane costo, & alijs in rebus, quæ in foro venduntur ex victualibus, intelligitur ad correctorem, vel iudicem ordinarium accumulatiue spectare: vt notat Petrus Nunius de Auendaño, in lib. 1. de exequend. Princip. manda. c. 19. nu. 37. Qui quoq; taxare possunt, & reuidere, maxime ad quærelam vendentis vel procuratoris populi, seu Concilij: vt scribit Bald. per tex. ibi, in l. si in aliquam, nu. 5. ff. de offic. Proconsul. & lega. subdens, quod Proconsul, est generalis visitator, & circuitor totius provincie, & nõ tollitur commissio hæc generalis, per aliquam commissiõem specialem: quia omni alij intelligitur commissum, tanquam sub eo, per l. nec quicquam, eiusdem tituli, argumen. q. l. i. C. de offic. Præf. vrb. c. per hoc, de hæreti. Et statuta confirmata, vt Rectores taxent, intelliguntur, sine præiudicio ordinarij iudicis: vt inquit idem Baldus, in l. sepe audiui, ff. de offic. præsid. Et ita iurisdictionis Rectoris in taxando, cum sit inferior, nõ extinguit, nec impedit iurisdictionem iudicis superioris: secundum eundem Baldum, in proæm. Gregoria. in princip. (quod iam non semel habui in praxi, & multoties vidi magnas circa hoc exortas controuersias, inter locum tenentes Præf. vrb. Hispalens. & fidos exequutores: & alios sui districtus iudices: & visitatores, ac Rectores Vtrarienses, ad hanc taxam specialiter per Concilium, seu populum deputatos.) Quæ tamẽ cum fuerit per aliquem ex prædictis fidis executoribus, seu iudicibus ordinarijs facta, descendi valet, non autem ascendi, (vt statuto dictæ ciuitatis cauetur.) Et ita accipiendum est, quod scribit Albericus, in tracta. statutor. Ciuil. quæstio. 69. quod ciuitas & decuriones possunt pro vtilitate publica, rebus imponere taxam. Quem sequitur nouissime Doctissimus nostras Licentiatas de Pifa, in tracta. de Curia Pisana, 2. part. cap. 18. vers. item ordo decurionum. Et sic procedunt, & intelligendæ sunt leges Regiæ. i. in fine, ibi, & Y les sean dadas en precios razonables. Et in l. 2. & Y aya informacion, como valen las aues en aquella tierra, y comarca, y las tassen. Et in l. 3. & Pagando los á precios razonables. Titul. 23. lib. 2. ordin. Regia. & ordinationes incliæ dictæ ciuitatis Hispalens. sub titulo, & De

los fieles exequutores. capit. 14. fol. 48. ad quos, per eadem pertinet hæc taxatio.

14 ¶ Quæ etiam ponenda est in hospitij publicis, & in his quæ ibi venduntur, & ministrantur: siquidem Caupones, Tabernarij, & hospites soleant excedere metas rationis in exigendo, secundum Rebus. in. 2. Tom. ordi. Reg. tract. de hospitib. (quem vi.) Et ex his multi sint fures, & furum receptatores. l. i. ff. nau. caup. secundum eundem Rebus. in. d. 2. Tom. tit. de mercat. minut. v. den. glo. 9. Et etiam sint rapaces, teste Bal. in. l. i. in fine, C. loca. & Angel. in. l. i. in fine. ff. fur. aduer. na. vbi inquit, videmus paucos hospites diuites, & eorum diuitias, modicum durare, & in mendacijs non iustificabuntur vnde Alex. in. l. i. C. de eden. ait, quod nauca, Caupo, stabularius, & publicanus, sunt genus improbum. l. quantæ, ff. de publi. & d. l. i. Et ideo ad similitudinẽ usurarij tenentur edere, licet sint rei. allegat Bal. in. l. dissolutæ, ff. de condict. ex lege. Ex quo oritur practica, vt ponatur, taxa, quæ vulgo dicitur, Arázels. Cuius transgressores, puniendi sunt, pœnis, ibi expressis, tanquam præcepti violatores: vt notat Alberi. in. d. l. i. §. cura carnis, ff. de offic. Præf. vrb. bonus est tex. in. d. c. i. §. post natale, de pace tene. d. & eius violat. vbi Aluaro. & dd. notat fraudantes taxationẽ Annonæ, puniendos esse & pœnam excrefcere secundum qualitatem, & enormitatem delicti. l. Annonam. ff. de extraord. crimi. l. 2. & ff. ad. l. iul. de anno. Cuius negotij turcæ exactores strenuissimi sunt. Nã apud eos, vt Vincentius Roca eques Valentinus, in sua Turcarum historia. lib. 3. cap. 9. refert, vltra taxatum precium mercimonia vendentibus tabula vna cum pluribus tintinabulis illorum peccatoribus appenditur, & postquam sic hinc inde per totam ciuitatem super asinum trahuntur, ex eo ad suarum ædium limina descensos, eorum nates ministri iusticie viginti pali cuiusdam icibus percutiunt, & pro quolibet icu vnum asprum dictis ministris soluunt. Conuenit enim tuitioni status publici, & terrarum, ac populorum, quod victualium fiat, & habeatur taxatio. vt notatur in. d. §. post natale. Et tradit. dd. in. l. i. C. de Episcopa. audie. Et ideo precium hospitiorum taxari potest, cum victus appellatione, habitatio contineatur. l. verbo victus, ff. de verbo. signif. & not. Iacob. de Rauenn. in. d. §. cura carnis, quem ibi ipse sequitur Alberi. dicens ita fieri Bononiæ, & in Romana Curia: & decisio Tholosan. 446. incip. item fuit quæsitum, & ibi, Stephan. Aufrer. in a. f.

in additio. & Benuenutus Straccha, in tracta. de mercatu. in. 4. par. ad finem, nu. 51. sub iungens, (per doctores quos ibi citat,) posse mercatoribus pannos vendentibus, certam taxationem in precio addijci. Et voluit Conradus de contract. 3. part. quæst. 57. conclusio. 3. argum. 4. dicens, sic in domibus locandis, quibusdam in locis, precium posse statui, præfertim, vel vbi Concilium generale congregatur, vel curia Regis, residet, seu ad studium generale Scholares confluunt. Et ita procedit Pragmatica per inuictissimum Carolum huius Nominis quintum Cæsarem, Hispaniarum, & noui Orbis Regem, lata apud Montisonem, Madriti, edita. 15. die mensis Octobris ann. 1552. qua Calceamenta, & omnis generis Calciaria fuerunt taxata, & coria, ex quibus fiunt, & Pragmatica taxans mercedes mercenariorum. (quæ tamen hodie abolitæ sunt Pragmaticæ.)

15 ¶ Ita etiam præcia carniũ, quæ ad præbitio nem spectant publicam, possunt taxari: Curamque est, vt in macello, seu carnario, carnes abundet suillæ, & bubullæ, pecorum, & armentorum, & etiam arietum, quorum caro, secundum Ioan. de Platea, in. l. i. C. de erogatio. militar. anno. lib. 12. bene digestiua, & nutritiua est: ac bonum generat sanguinem, & hæc est opinio maioris partis medicorum, teste Auerroës, 5. colliget. c. de carne, excepto Galeno, qui abominatur carnes arietum, vt refert Chasseneus, in Cathalo. gloriæ mundi. 12. part. cõsideratio. 85. (vbi suillas, hedulinas, & vitulinas commendat.) Quodq; forum cupediariũ, (quod Hispali. Lacalle dela caçat. Vocatur,) in quo aues, cuniculi, & hedi, ac lepores venduntur bene prouisum & ordinatum sit. Et quod in olitorio, vulgo, La plaça de la verdura, alta y baxa. Olera vendantur recentia, & fructus maturi, & vnus saltem diei recentes: fructus enim crudi, & immaturi sunt pessimi, & illaudabiles, & peiores, ac illaudabiliores qui in arbore non maturefcunt: teste Isaac, in. 5. doctri. c. ii. quem refert Antonius Gaza, in sua Corona florida, Capit. 177. (quo in opere de oleribus, & fructibus omnibus latissime tractat) Cauendumq; erit, ne plus iusto omnia hæc vendantur, ne Annona grauetur publica.

16 ¶ Ob cuius etiam comæatum, huiusmodi carniibus deficietibus, & earum creatoribus, vendere recusantibus, capi possunt: & solito, siue iusto precio vendi: argumen. eorum, quæ Baldus singulariter notat, in. c. i. in part. & Nobis intransibus. De pace Constantiæ, dicens quod si rustici, adeo sint tenaces, quod no-

lint vendere victualia, Galdana Principis, potest capere: & ita vidi sæpius practicari. Facit quod not. Bart. per illum tex. in. Liubemus nullam, circa prin. C. de Sacrosanc. Eccles. quod Rector ciuitatis potest de iure capere animalia, & boues priuatorum, causa mittendi frumentum in exercitum, quem citat & sequitur Iason in. l. Barbarius Philippus, 6. col. nu. 27. ff. de offi. prætor. Qui in nu. 26. post Bal. in. l. rescripta, C. de precib. imp. offeren. concludit, quod communiter prodest omnibus, præferri, commodis priuatorum.

17 ¶ Curanda est enim publica vtilitas, etiam si ita curando, fieret contra proprium ipsius curantis compendium: cum priuato commodo ante ferenda sit publica vtilitas. l. vn. §. fin. vbi Bart. C. de caducis tollen. l. vtilitas, C. de primipil. lib. 12. Et multa publicæ vtilitatis causa permittatur, quæ aliàs nõ permetteretur: text. est. & ibi Ioã. de Plat. not. in. l. i. C. negotiator. nemili. lib. 12. nu. 2. Et incommodum aliquod pati quis debeat, p vicinorum vtilitate. l. i. §. sunt qui putant, ff. nequid in flum. publi. & not. Oldra. in Consil. 228. incip. quod fratres, col. 2. in fin. versic. quarto, obijcit, & Aymõ Crauet, in Consil. 132. incipien. homines, col. fin. nu. 23. Et Pet. Rebuffus in. i. Tom. cõst. Regia. in proæm. gl. 5. nu. 55. scribens vtilitatis publicæ ratione, seruari in Regno Franciæ, vt etiam iudices Regij possint cadauer delinquentis dare medicis ad anothomiam faciendam: quãuis Chassen, dicat non posse dari nisi per Principem. Sequitamen contrarium vidisse sæpius seruari in Monte Pessulano. Subiungit tamen, quod tempore æstiuo, non debet concedi propter fetorem, vel statim fieri Anothomia debet: vt asserit Francisc. de Ripa, in tracta. de peste. 3. part. q. 6. in fine, quanuis Bart. cogitandum reliquerit, in. l. si. ff. de cadauer. punito. Et ita etiam apud nos Hispanos in Regnis Valentie, & Cathalonie seruatur. Bonus est text. in. l. quod reipublicæ, ff. de iniurijs, ex quo notat Ioan. Francisc. de Ripa, in tracta. de remedijs præseruati. contra pestem, nu. 143. quæ publicæ vtilitatis causa fiunt, & si in contumeliam alterius cedant, redarguenda non esse: nec Magistratus iniuriarum, ex hoc posse conueniri. & optimus in. l. si ita vulneratus, §. pen. ff. ad leg. Acquil. ibi, & Multa autem in iure Ciuili, contra strictam rationem disputadi pro vtilitate communi recepta esse, innumerabilibus rebus probari potest. Quem dicit notab. Hippol. in sua practica, §. aggredior, nu. 61. multa ibidẽ scribens introducta, ob publicam vtilitatem.

18 ¶ Cuius etiam ratione, iam diu receptū est, ex consuetudine immemoriali, vt ex locatio ne Concilij, in publico præconio, vnus tantū carnes, vel pisces, oleum, & aliquādo vinum publice vendat: quæ consuetudo rationabilis est: & valet: secundum Innocen. & Panormit. & omnes scribentes, post eum, in. c. significante, de appellatio. Et not. Pet. Rebuf. (ita accipiendus) in. d. 2. Tom. tracta. de Magist. Artificio. & Monopol. art. 4. glo. 2. nu. 20. subiungēs consuetudine & priuilegio id fieri posse, sed conuentiones (quasi Monopolium sapiant) non valere. Et per hoc non fieri præiudicium vtilitati publicæ, quia tales tenentur videri iusto precio, & ad hoc sunt obligati, sicut Tholose, Laniones. Procedunt tamen meo genio prædicta, dum tamen ei assignetur precium certum, pro quo ea videri teneatur, sub quadam pœna: sicut, quando Princeps alicui Scriptori, seu Impressori, seu Librario, aut alteri mercatori cuiuscunq; priuilegium concedit, vt ipse solus certas merces vendere possit, iniungitur illi, sub certa pœna, vt non nisi pro precio, quod illi determinatum fuerit, eas vendat ad impediendum scilicet caritiam, quæ alioquin, in republica induceretur,

19 ¶ Cuius etiam vitandæ, & vt populus abundet piscibus. Potest vbi præfectus statuere vt piscetur certo modo, & altero non, vtq; non capiantur pisciculi cum certis retibus, nec cū calcina, & alijs similibus modis: vt per. d. l. i. s. cura carnis, Agidius Bosius nouissime tradit, in suis tract. tit. de aquis, & fluminibus, nu. 20. Neq; cum taxo, secundum Mathe. de Afflict. hoc pulchre limitantem, in lib. 3. Constit. Neapol. rub. 41. de malis & noxijs medicamentis, cap. 4. Quodq; cum fraude non fiat venatio, vt si fiat instrumento, vel modo prohibito, quia omnia illius generis animalia, sic capi possent, & postea non inuenirentur: vt docet Iacobus Rebuf. in. l. vnic. C. de venatio. ferarū, lib. 11. & in. c. i. s. retia, de pace tenēd. & eius violator. Thom. Grammat. in decis. 67. in cip. exorta. nu. 10. cum seq. Iacobin. in tract. de feudis, in verb. & cum venationibus, & cum piscationibus, & Petrus Rebuffus, in. 3. Tomo constit. Reg. tracta. de consuetudin. in præfatione, nu. 48. Et inde vt opinor orte sunt Pragmaticæ. De la caça y pesca. Madri. Latæ. 11. die mensis Martij ann. 1552. Sic etiam vt ciuitas abundet commeatu, et carnibus, vt in. c. 17. De los Corregidores. Cauetur, ibi, Que la tierra, sea bien bastecida de carnes y pescados. Solet per Concilium populi, cum quo-

dam, (qui vulgo obligatus reipublicæ appellatur) pacisci, quod singulis diebus ipse, & nō alius, citra eius voluntatem, vendere pro certo precio possit certam quantitatem carnis suillæ, seu tot sues, aut arietes, vel boues, in macello, seu carnario, & quotam certam piscium, in cetera.

20 ¶ Qui superueniente hospitem multitudine aut militum, vel ex alia iusta causa, cogi potest, vt plures sues, aut oues, seu pisces, eodē die, non obstante contractu vendat: secundū Barto. nu. 4. Angel. & Ioā. de Platea, in. l. quo ad presens, C. de murileg. lib. 11. facit quod not. Bald. in. d. l. iubemus nullam. i. C. de Sacrosanc. Eccles. 2. notab. quod priuilegium generaliter indultum, non includit casum publicæ vtilitati contrarium. Quē ibi sequitur Florianus, & Ludou. Roman. in. Consil. 436. incipien. quod indultum, 2. col. num. 10. & Bartoli sententiam, in. d. l. quo ad presens, Alexander refert, dicens not. verbum, in. l. si extoto, col. fin. nu. 8. ff. de legat. 1. citat etiam & sequitur Felin. in. c. nonnulli, 21. col. nu. 16. versic. & ultra istos, de rescript.

21 ¶ Nec maiori, seu cariori precio, quam habitatoribus loci, cum quibus de precio conuentum est, vendere potest, superuenientibus, seu Forētib; textus est notab. in. c. i. de emptio. & vendit. ibi, Et non carius vendant transeuntibus, quam in mercato, videri possunt. Et in. l. i. C. de Episcop. audien. per quæ iura, id tenet, dicens ita respondisse, Francisc. de Ripa, in. d. tracta. de remed. præferuat. contra pest. 16. col. nu. 200. Qui tamen, in nu. 201. hoc limitat, & intelligit, quando precium conuentū sit iustum, secus autem si iniustum, aut dānosum esset, tali obligato, seu vastagario, pro eodem precio forensibus vendere, quod multo pluris valeant carnes: Nam tunc illæ quæ sic forensium, vel superuenientium causa, vltra constitutum super erogantur, maiori vendendæ sunt, precio, arbitrio præfectorum Annona, tunc taxando: pro qua distinctione subdit bene facere textum, in. l. animalia, C. de Cursu publi. lib. 12. vbi mandatur Prouincialibus, ne speltum, auenam, & fenum carius vendat militibus, quam cæteris, sed omnibus æquum sit precium: quia tex. ibi, ad iustum se refert precium, quo alijs venditur: non quo ad iniustum. Quod Auendanius nouissime sequitur in. d. c. 19. num. 35. versic. præuiso, subiungens, quod cessante dicta superueniente necessitate, debet omnino seruari contractus initus cū ciuitate, seu Concilio: per tex. in. l. i. ff. de pact. & in

& in. l. i. ff. de constit. pecu. etiam si offeratur adiectio: vt in. l. Lucius, s. si. ff. ad municipal. & in. l. Anthiochensium, ff. de priuileg. credit. & est notandum ad materiam presentis Pragmaticæ.

22 ¶ Pro cuius intellectu, dū dicit, Iusta, y moderada ganancia. Aduertendum est, lucrum ea inspecie, rationi esse consonum, & iustum panis cocti, quod deductis eius expensis, vt in principio huius glossæ notauimus, iudex (qui bonus vir dicitur. d. l. vir bonus, ff. de iudic.) seu præfecti, aut deputati fuerint arbitrati: quorum arbitrium, eo tamen debet tenere, vt legi satisfiat: & in nulla eius parte quantum possibile fuerit, transgrediatur. Nec, si hi, aut Correctores, cum vendentibus panem coctum maiori quam deceat precio dissimulent aliquo iusto respectu, illos legi contrahentes non puniendo liberi à reatu gehennæ, tales sunt venditores: cum directe & formaliter huic Pragmaticæ, & eius meti aduersentur: quæ iure naturali, & Diuino fulcitur (vt in. i. conclusione est notatum.)

23 ¶ Cuius vim, ipsi iudices inferiores à Principe, immutare possunt minime. l. fin. C. de legib. Clem. ne Romani, de electio. c. cum inferior, de maior. & obed. c. inferior, 21. dist. & not. Bald. in. l. cum quis, 7. col. nu. 14. C. de iuris & fact. ignorant.

24 ¶ Nec valent statuere, quod pro vt quisq; poterit, panem coctum possit vendere: aut maiori, quam per eandem legem deceat precio, eius dispositione perpenfa. Quorumq; licentia, seu dissimulatio, licet liberet præfatos venditores à pœna Pragmaticæ, non tamē à culpa superuentionis panis: argument. eorum quæ Ioan. de Medina notat, in Codice de rescript. q. 36. col. 6. versic. ad. 3.

25 ¶ Nec etiam excusantur iudices qui temere & citra causam publicæ necessitatis, sic statuerent, aut præciperent: argumen. c. error, cum duob. sequentib. 83. dist. & c. inferiorum, 86. dist. Et ex quo per hanc consultissimā Pragmaticam, iustum panis huius cocti precium est determinatum, & taxatum, non minus ad hanc taxam Regnicolæ tenentur, quam ad tritici, & ordeï taxationem, ab omnibus receptum est teneri, vnde cum hodie illa verba, Iusta, y moderada ganancia. Intelligantur ex lege, 14. tit. 21. lib. 2. ordina. Regia. in casu nō absimili, quintam partem valoris totius, pro isto lucro assignante, ibi, No pueda mas ganar del quinto, demas delo que valiere. Hoc erit iustum precium panis cocti.

¶ Nec magis superuendi, aut super accipi potest, attenda dictæ Pragmaticæ dispositione: & textu in dict. c. i. de emptio. & vend. ex quo not. Corsetus in singul. 386. in verb. venditio, 2. & Pet. Rebuf. in. d. 3. Tom. tract. de fructib. & eorum restit. art. 6. glo. vii. nu. 10. Iason, in. l. qui. Romæ. s. cohæredes. col. pen. nu. 15. ff. de verb. ob. Ioan. de Platea, in. l. i. C. de censib. & censitor. lib. 11. Francisc. Marc. Mantua. decis. 485. incip. quæritur. nu. 3. Hanc veram esse æstimationem, quam forus admittit. Et quanti res in foro publico venditur, tanti iuste valere: licet multo plus, vel minus alibi vendatur. casus est peregrinus, & expressus in. l. septem. C. de erogatio. milit. ann. lib. 12. secund. lectionem quam ibi sequitur Barto. quod quantum frumentum valet, vel aliæ res mobiles venales, nunquam debet inspicere, nisi in loco publici fori: & quantum ibi vendi potuisset. vnde si potest vendi multo plus, vel multo minus extra forum, non debemus illum locum inspicere, sed æstimationem semper considerare debemus, secundum locum publici fori. dum tamē communiter per plures dies sic valeat. Nam non sufficit probare, vna die illius anni sic valuisse: secundum doctores in. l. precia rerum, ff. ad leg. falcidiam, Alexand. in. Consil. 86. incipien. viso themate, 3. col. nu. 8. vol. 2. & in. Consil. 92. incip. viso & oportune, 3. col. nu. 6. vol. 5. Afflict. decis. Neapoli. 316. incip. Galiotus. nu. 6. & 7. Socin. in. Cōsi. 42. incip. in casu. 2. col. nu. 8. vol. 1. Nicola. Boax. in. quæst. 68. col. 2. nu. 6. Barto. in. l. vinum, ff. si cert. peta. & ibi Lancelo. Deci. col. 2. versic. tertio not. dicētes hanc partem esse Humaniorē, quamuis Cumanus, & Angel. ibi, teneant contrariū. Nec tamen est necessarium aut de forma (pro vt plures putāt) vt articuletur & pbetur valor ex loco publico fori, vel mercati, licet inde facilius colligatur probatio, vt aduertit nouissime eruditissimus Arias Pinellus, in. l. 2. C. de rescin. vendi. part. 3. nu. 17. ita intelligens supradict. & Bart. in. l. si seruus. nu. 7. ff. de condi. furt. quodq; tradit Cagnolus, in. d. leg. 2. de rescin. vend. col. 51. vers. non omitto. Et sic secundum præalleg. Rebuf. in. 2. Tom. constit. Reg. tit. de hospitem. nu. 14. Caupones nō debent pluris vendere transeuntibus, quam in mercato vendatur: per tex. in. d. c. i. habito tamē honesto lucro, quod hodie his in Regnis, quinta pars est, per. d. l. 14. tit. 21. lib. 2. ordi. Regia. Et ita est accipienda, & procedit ordinatio legum confraternitatis, quæ hodie lex est 15. tit. 13. lib. 8. compilatio. nouæ legum Regiarum

Ex Quinta Conclusio. sequent.

Clerici presentem Pragmaticam, excedentes, sicut & laici peccant: & ad restitutionem super accepti tenentur. num. 1.

Clerici, exempti non sunt à lege Diuina, & Naturali. ibidem.

Ecclesia cultrix, & autrix iustitiæ, non patitur contra iustitiam aliquid fieri, in se, vel in alterum. ibidem.

Ecclesiarum, si vendatur, precium iustum offerenti datur, & non illi qui plus offert. nu. 2. Quod etiã procedit in personis Ecclesiasticis. ibidem.

Lex. 4. tit. 7. lib. 5. ordinatio. Reg. citatur, & limitatur. ibidem.

Mortaliter peccat, decreta violans. nu. 3.

Ecclesia Sancta, legum civilium non restitit famulatum, quæ vestigia iustitiæ, & æquitatis imitatur. numer. 4.

Leges afferuntur, in materia iuramenti, ad interpretationem iuramenti. nu. 5.

Leges seculares iustæ, & non obuiantes Canonibus, obseruandæ sunt in causa hæresis. nu. 6.

Ecclesiastica immunitas, secundum leges distinguitur. nu. 7.

Imperator & Rex, in causis Ecclesiasticis quomodo possint procedere. nu. 8.

Leges seculares, licet genus Humanum quo ad seculum conseruent, debet tamen ista conseruatio tendere ad veram alterius seculi conseruationem. numero. 9.

Lex, 1. tit. 2. lib. 8. ordinatio. Regia. citatur: & quare ratione procedat. ibidem.

Lex Principis secularis, in quacunq; re disponat, etiam si mentionem Clericorum faciat, seruari debet, si iusta sit, & honesta, nec Canonibus contraria. numer. 10.

Leges Civiles, regulariter etiam Clericos comprehendunt. numer. 11.

Iudicare quis aliter in alio non debet, quam in se iudicare vellet. num. 12.

Clerici volentes vti statuto, aut consuetudine, contra alios, necesse est, aduersus se, quoque alios, eisdem vti patiantur. numer. 13.

Clericus, volens extrahere pro tanto rem patrimonialem, seu auolengi, iuxta leges Regias debet il-

lam extrahere, intra tempus nouem dierum, de quibus in dictis legibus. num. 14.

Lex. 70. Tauri, & l. 13. tit. 10. lib. 3. fori, citantur. ibidem.

Lex. 3. tit. 8. De las excepciones. Lib. 3. ordinatio. Regia. quo ad Clericos, sicut & Laicos, in suo vnus cuiusq; foro procedit. num. 15.

Lex Civilis, afferens commodum, & in commodum Clericis, non dicitur præiudicialis: neq; contra libertatem Ecclesiæ, & quomodo id sit accipiendũ & intelligendum. num. 16.

Statuta quæ habentur in pluribus oppidis, ne in eadem, vinum ad vendendum inferatur, aliunde tractum, quam, à locis iurisdictionis talium oppidorum, valent, quo ad Ecclesias, & Ecclesiasticas personas. nu. 17.

Opiniones contrariæ, reducuntur ad concordiam ea in questione, an valeat statutum, ne immobilia alienentur in extraneos, quo ad Clericos, & Ecclesiam. numer. 18.

Statutum seu consuetudo mixta, Clericorum scilicet & Laicorum, ligat Ecclesiam: & Ecclesiasticas personas. numer. 19.

Clerici tenentur obseruare statuta loci, vbi negotiantur. numer. 20.

Clericus in artificio delinquens, conueniri, & iudicari potest, occasione illius artis, sub iudice, vel Rectore illius artis: & qua ratione id procedat. numer. 21.

Clericus negociator, tenetur ad vectigalium solutionem, non secus quam Laicus. numer. 22.

Clerici, an vocari possint coram iudice seculari, ratione vectigalium, quæ ab eis debentur. nu. 23.

Lex. 3. in quaterno Gabellarum Regio, explicatur, & intelligitur. ibidem.

Caput, 103. Comitiorum Segouiensium ann. 1532. citatur & explicatur. ibidem.

Lex. 4. tit. 2. lib. 4. ordinatio. Regia. citatur: & eius verba expenduntur. ibidem.

Clericus Gabellarum, aut vectigalium conductor, an per iudicem secularem possit poni in vinculis, ob earum solutionem. nu. 24.

Leges, 15. 16. & 17. tit. 3. lib. 1. ordinatio. Regia. citantur. ibidem.

Artifices, siue Menestrales, barbitonfores, & similes possunt congregari, & eligere Rectore, qui super eos habeat iurisdictionem ordinariam: in his

quæ

30
27
28
29

um, quibus cauetur alimenta danda esse viatoribus, & transeuntibus, per quacunq; loca, quæ illis in locis sunt venalia, aut vendi possunt. Et quæ propria autoritate, cum duobus illius loci hominibus, valent accipi, & occupari, per viatores: soluendo pro eis precium rationi consonum, dominis vendere recusantibus, aut excessiua precia, pro talibus alimentis petentibus. Quod si noluerint recipere, satisfaciunt precium illud apud honestam personam deponendo. Ad cuius precij iusticiam.

¶ Secundum Petrum, in dict. c. 1. de emptio. & vendi. inspicit debet locus, vbi res venditur, non precium loci, de quo est vendens: & licet forenses, & peregrini, non sortiantur forũ, in loco. l. hæres ablens, ff. de iudic. possunt tamẽ se iuuare consuetudine loci in rebus emendis.

¶ Et eodem precio merces, & res victui necessaria, sibi, & hospitibus exteris vendi debent, quo publice incolis vendi solent: & ad id, vendentes per iudicem etiam Ecclesiasticum cogi possunt. vt post Hostien. Ioann. Andre. Cardin. Panormit. & Barba. in d. c. 1. & Nicolaum Boærium (qui communẽ opinionẽ fatetur) in quæstio. 69. num. 21. Covarru. tradit, in c. 14. nu. 5. versicul. huius tandem, lib. 3. varia. resolutio. & idem tenet ipse Petrus, in c. cum causa, 2. de testib. Et etiam per prætores confraternitatis, vulgo dictos, & Alcaldes ordinarios dela Hermandad, & Vt in præcisa. cauetur, leg. 15. tit. 13. lib. 8. compila. nouæ legũ Regiarum, qui hoc cauere debent, cum minimo, quo ad fieri possit scandalo: quæ sunt notanda.

venderetur: aut valeret: vt eius valor consideraretur, secundum quod in horreo publico, vendebatur: qui tunc temporis nimis taxam ipsam excedebat: per textum, in d. c. 1. de emptio. & venditio.

¶ Per quem Socin. in suo fallentiarum tracta. regul. 435. limitatio. 15. (nec abs re, est.) Etiam notat, quod ciuitas habens magnam copiam frumenti, compellitur tempore penuriæ, ad vendendum illud ciuibus ipsius ciuitatis: & precio etiam viliori. Ibiq; hanc, in re textũ adducit, (licet meo, in Codice corrupte), in l. si pendentes, §. si quid cloacarum, ff. de vsufruct. & notata, in l. 1. C. de Episcop. audien. & in d. §. cura carnis, & in l. fin. ff. ad leg. Iul. de Anno. Qui tex. cum expressim innuat, minime æquum esse, decuriones ciuibus suis frumentum, vilius quam Annona exigit, vendere, Duo mihi singularia pbat, scilicet quod dicta venditio, cuius præallegatus meminit Socinus, si frumenti sit, quod ciuitas, seu concilium, suis habeat, ex redditibus, id vendere debeat precio per presentem Pragmaticam taxato. Si vero sit frumenti, quod in Annona habet publicam, id est, De lo del Posito, id vendere possit, vt ipsa Annona exigit: secundum expensas, quibus eidem constat (supra vt diximus) quod iustum est precium: (vt nõ semel, hoc in opere admonuimus:) quo iure Concilia, in distribuendis paupibus, in ipso egestatis tempore passim vtuntur. Sicq; procedit, & intelligendũ est caput, 127. in comitijs Vallis Oleti, Ann. 1555. & ita, accipiendus est Barto. in l. vn. nu. 7. C. vt nemi. lice. in emptio. speci. se excus. lib. 10. Et est menti tenendum, ad ampliationem, & intellectum præsentis huius Pragmaticæ. Aliqua vero, quæ ad huius quartæ conclusionis, & eorum, quæ hac in glos. citantur, spectabant materiam, supra adiecimus, in glosis. 1. conclu.

¶ Ex. 5.

que ad illa artificia spectant. num. 25.
 ¶ Rector alicuius artis vel officij, mulctare potest Clericum illius artis artificem, contra statutū, vel negociationem, in aliqua sui specie, venientem: vel falsificantem. ibidem.
 ¶ Leges Regiæ. 11. tit. 4. lib. 4. fori, & 2. & 4. & 6. tit. 11. lib. 8. ordina. Regiæ. Pragmat. 29. Madridia, anni. 1534. citantur & limitantur. nu. 26.
 ¶ Confraternitates, & collegia licita, per modum etiam pacti, vel contractus possunt statuta facere & quomodo id intelligatur, num. 27.
 ¶ Lex. 2. tit. 4. part. 3. citatur ibidem.
 ¶ Caput. 16. Madritiorum comitiorum, anni. 1552. citatur & intelligitur. ibidem.
 ¶ Clericus committens abusum in officio Chirurgiæ, tenetur super hoc coram iudice seculari respondere. numer. 28.
 ¶ Congregationis aurificum, & calatorum Hispanensium, sub vocatione confraternitatis Sancti Elgii, mentio fit, & qua ratione procedat. ibidem.
 ¶ Clericus sacerdos, suus in domo, vinum, quantumvis per alium vendens cum mensura falsa, mulctari potest per secularem potestatem, numer. 29.
 ¶ Norma ponderum, & modiorum, reliquarumque mensurarum, excedenda non est. num. 30.
 ¶ Modius iniquus, modius non est. ibidem.
 ¶ Mensura falsa, apud quem cumque reperitur fraudanda est, & ignorantia excusationem non præbet: Et quod inquisitio generalis, & singularis potest super hoc fieri. numer. 31.
 ¶ Falsa pondera scienter accommodans, an teneatur de dolo, ibidem.
 ¶ Clerici Sacerdotis Pharmacopole, medicamina, & merces corruptas, corrector seu iudex secularis, de facto prouicere & perdere potest. nu. 32.
 ¶ Pragmati. 88. in volum. Pragmat. citatur. & explicatur. ibidem.
 ¶ Alphonsus de Soto Calderon, Licentiatus, Prætor causarum criminalium in supremo earum tribunali, De la quadrat. Hispanensi, laudatur. ibidem.
 ¶ Clerici officiales in suis officijs abutentes, aut abusum committentes puniendi sunt per Laicorum statuta: Et eisdem ligantur: ex quo publicam utilitatem respiciunt. ibidem.
 ¶ Clericus, seu persona Ecclesiastica, cogi potest per iudicem secularem, ad restitutionem depositi, quod apud eundem sit factum, presentibus partibus, vel consentientibus. numer. 33.
 ¶ Clericus qui coram iudice seculari falsum de posuit, an possit puniri ab eo. num. 34.

¶ Statuta Laicorum generalia, in quibus nulla fit mentio Clericorum, aut Ecclesiarum, sed tamen tendunt aduersus ea quæ illis competunt, non tanquam privilegiatis, sed ut cuilibet de populo, illos iugant: dummodo honesta sint. num. 35.
 ¶ Lex, vel statutum in quo Clericorum, ac personarum Ecclesiasticarum fit mentio, si super Ratione Naturali fundetur, Clericos, & personas Ecclesiasticas comprehendit. num. 36.
 ¶ Lex Ciuilis à non recognoscente superiorem Latæ, de materia Spirituali non tractans, neque obuias Canonibus, seruanda est etiam in foro Ecclesiastico contra Clericos. num. 37.
 ¶ Lex, vel Pragmatica non faciens notabile præiudicium personis Ecclesiasticis, seruari debet etiam inter Clericos. num. 38.
 ¶ Lex, per quam limitatur potestas subditorum, circa res suas, non dicitur contra libertatem Ecclesiasticam: etiam si talis limitatio in ducat priuationem lucri Ecclesiasticarum personarum. num. 39.
 ¶ Caput. 127. Comitiorum Madritiorum, anni. 1563. loquens in tributis, clericos etiam comprehendit. ibidem.
 ¶ Statutum, seu lex, pro bono publico lata, clericos etiam tenet. numer. 40.
 ¶ Pragmatica Madritia, 28. Iunij anni. 1530. lata, contra promeratores & reuenditores frumenti, clericos etiam comprehendit. nu. 41.
 ¶ Clerici opem ferentes subtrahentibus vectigalia Regiæ, peccant: & ad restitutionem teneantur: si iusta sint. numer. 42.
 ¶ Gabelle iustæ fraudator, peccat: & ad restitutionem teneatur. ibidem.
 ¶ Ciuitas circa publicam utilitatem, liberam habet statuendi facultatem. numer. 43.
 ¶ Statuto ciuitatis cogi possunt, cum alijs clerici habentes vineas, vel arbores, vel messes, in quibus sunt bruchi, aut graculi, vermes, seu locustæ, vel suis expensis huiusmodi animalia capiant, & occidant, ne inde in aliorum fructus procedant, & eos comedant. numer. 44.
 ¶ Ignis, ne alias comburat domos ultra progrediendo, inter mediæ ædes de facto tolluntur, etiam si vicorum sint: ratione communis & publicæ utilitatis. numer. 45.
 ¶ Lex. 3. tit. 10. part. 7. citatur: & ampliatur. ibidem.
 ¶ Expensis publicis mundari debent locustæ, vermes, vel cicadæ in fundis publicis existentes: & si Concilium non sit soluendo, imponi ad hoc potest collecta

lecta, iuxta cuiuslibet patrimonium. nu. 46.
 ¶ Lex, 16. titu. 1. lib. 7. ordinatio. Regia. limitatur: ibidem.
 ¶ Clerici, superiores, & maiores sunt laicis: & eis digniores. numer. 47.
 ¶ Statuta inferiorum, superiores non ligant. ibidem.
 ¶ Clerici, sponte non possunt se submittere iurisdictioni laicorum. ibidem.
 ¶ Papa, Princeps, vel Imperator, tenetur ad obseruationem iuris Diuini, & Naturalis. num. 48.
 ¶ Rex presentis cõditor Pragmaticæ, ad eius obseruationem tenetur: qua ex parte ius Diuinum, & Naturale continet. nu. 49.
 ¶ Rex, ligatur legibus naturalibus, sicut quilibet particularis priuatus. nu. 50.
 ¶ Ratio naturalis sola, est arbiter, quando est contentio, inter prætendentes supremam potestatem, numero. 51.
 ¶ Consuetudines bonæ, & naturales Principem ligant. ibidem.
 ¶ Lex duplicem habet virtutem, vnã punitiuam & alteram Regulatiuam: à prima, Princeps est absolutus, à secunda non: quia debet honeste, & regulate viuere. num. 52.
 ¶ Princeps dicitur esse supra legem, quia in quantum expediens fuerit, potest legem mutare: & in ea dispensare pro loco, & tempore. nu. 53.
 ¶ Cap. quæ in Ecclesiarum, & c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de constitutio. & c. fin. de reb. Eccles. non alienan. limitantur, & intelliguntur. ibidem.
 ¶ Leges omnes ciuiles, quæ circa res Humanas, caducas & terrenas disponunt, clericos tenent, non secus quam laicos: nisi quibus in casibus per leges canonicas iuri ciuili, specialiter est derogatum, & quæ ratione id procedat. nu. 54.
 ¶ Clerici, ante ius canonicum scriptum, legibus ciuilibus regebantur. nu. 55.
 ¶ Iure ciuili disposita, videntur maiori ex parte approbata per ius canonicum. nu. 56.
 ¶ Lex ciuilis, quando est iusta, & rationalis censetur etiam approbata per Papam. nu. 57.
 ¶ Lex Principis secularis, quæ de interdicto armorum vsu, iusta est, clericos etiam complectitur. numero. 58.
 ¶ Arma non amittuntur, nisi quis fuerit deprehensus armatus, etiam si constet illum arma portasse. numero. 59.
 ¶ Clerici primæ tonsuræ, qui semel iurisdictionem secularem declinauerint, & fuerint à seculari punitione ob id liberati, non possunt arma portare, etiam

illa, quæ laicis communiter sunt permissa. nu. 60.
 ¶ Clericus primæ tonsuræ ex sola allegatione declinationis fori secularis, coronam non dicitur reasumpsisse, nec forum seculare declinasse, vsq; quo clericus pronuncietur, exceptio quæ hæc, effectum habuerit. nu. 61.
 ¶ Lex, 13. tit. 7. part. 6. expenditur, & eius verba citantur. ibidem.
 ¶ Lex 17. tit. 3. lib. 1. ordina. Reg. & 9. tit. 1. lib. 3. earundem ordinatio. citantur & intelliguntur. ibidem.
 ¶ Pragmat. 109. in volum. Pragmat. citatur. ibidem.
 ¶ Statutum laicorum, ob eorum commodum principaliter factum, valet licet ex eo, in consequentiã, in commodum, aut præiudicium, Ecclesiæ inferatur: Nam non attenditur tale præiudicium. nu. 62.
 ¶ Clerici, cogi an possint, ad contribuendum pro refectione fontium, murorum, pontium, & viarum, opinioniones citantur contrariæ: & de earum concordia, & quomodo id accipiendum sit. nu. 63.
 ¶ Lex, 54. tit. 6. part. 1. citatur: & intelligitur. ibidem.
 ¶ Clericorum ad contribuendum coactio, quibus in casibus licita est, iudici Ecclesiastico reseruat: Nisi tan repentina foret necessitas, quod non posset adiri prelatus Ecclesiæ, vel requisitus cogere viros Ecclesiasticos recusaret: aut plus debito differret. numero. 64.
 ¶ Necessitas legem non habet permissiuam, prohibitiuam, nec consultoriam: & in qua nemo liberalis existit: cum non sit tempus deliberandi. num. 65.
 ¶ Necessitate urgente, vel publica utilitate suadente, factum fieri non dicitur contra legem. ibidem.
 ¶ Clericus permittitur trahi coram iudice seculari, propter defectum iustitiæ, seu negligentiam iudicis Ecclesiastici. numer. 66.
 ¶ Laicus potest corrigere clericos, cum potestas Ecclesiastica deficit. ibidem.
 ¶ Ecclesia contribuere tenetur, quoties Princeps inuaditur, si timor sit subitanus, & inprovisus. numero. 67.
 ¶ Clericos, & quoscunq; prelatos cogit Curia Regis Franciæ, ad suarum Ecclesiarum reparationem. numero. 68.
 ¶ Clerici, & Ecclesiastica persona, per secularem potestatem cogi possunt, domos suas & Ecclesiam reparare. numer. 69.
 ¶ Iudex secularis necessitate belli imminente, cogere potest ad muniendam & fortificandam iuriam Ecclesiæ. ibidem.
 ¶ Clerici, cogi possunt, viam ante domum suam

reficere, & itineris pertinentia sua mundare facere suis expensis. num. 70.

¶ Poena presentis Pragmaticæ, contra clericos, & personas Ecclesiasticas eiusdem transgressores, infligenda est per iudicem Ecclesiasticum: Nec aliter à iudice laico inferenda, nisi quando iudex Ecclesiasticus requisitus eam infligere, recusaret, aut negligens esset, plus ve debito differret. numero, 71.

¶ Iudex Ecclesiasticus, an teneatur poenam Pragmaticæ presentis, aduersus clericos, & personas Ecclesiasticas exequi præcise, vel satisfaciat, clericos eiusdem transgressores, poenis iuris canonici, & pecuniaria multa, suo arbitrio punire. nu. 72.

¶ Iudice Ecclesiastico, leuem poenam clerico presentis Pragmaticæ transgressori imponente, iudex secularis potest se intrinsece, & usq; ad debitam eiusdem Pragmaticæ poenam supplere. nu. 73. secus si poena per iudicem Ecclesiasticum imposita, sufficiens esset, & æquiualens. ibidem.

¶ Clericus & laicus, si frumentum quod commune habent, vendant maiori precio, quam à Pragmatica taxato, puniri debet unusquisq; in suo foro, per suum iudicem. num. 74.

¶ Caput. 1. comitorum Madritiorum, ann. 1552. in. 2. citatur. ibidem.

¶ Lex, 5. tit. 3. part. 3. & l. 1. tit. 1. & 14. tit. 2. & 20. tit. 23. & 41. tit. 28. lib. 3. ordina. Regia. citatur & intelliguntur. nu. 75.

¶ Clericus, & laicus, si sint correi debendi, conuenitur quilibet, in foro suo. nu. 76.

¶ Fratres simul habitantes, & patrimonium commune habentes cum fratre, qui ratione clericatus, vel alia ex causa immunis est à tributis, & publicis oneribus, ratione rerum indictis, liberi non sunt ab eisdem oneribus mistis. Aduersus Hippolitum Marsiliensem. nu. 77.

¶ Statutum loquens in definite, locum habet in forensibus residentibus in loco statuti. nu. 78.

¶ Statuta loci, in quo res sita est, seruari debent, citatur de facultate competere circa rem. nu. 79.

¶ Statutum per dominos vassallorum factum, pro conseruatione, & equali distributione pastus communis, ligat non solum vassallos: sed etiam forenses. numer. 80.

¶ Viuere quis tenetur, secundum consuetudinem illorum, inter quos versatur. ibidem.

¶ Forenses, includuntur in statutis ciuitatum, vel locorum quando tractatur de fauore publico. numero. 81.

¶ Exteri, dum sunt in Regno, seruare tenentur cõ

stitutiones Regni. ibidem.

¶ Exterus, cum intrat in Regnum, ligatur lege Regni. numer. 82.

¶ Forensis, potest per statutum prohiberi, vendere ibidem.

¶ Forensis, extrahens bladum, extra districtum, punitur poena statuti, id prohibentis. nu. 83.

¶ Forensis, possidens bona in loco statuti, ligatur statuto, disponente, quod nullus possit edificare supra viginti cannas in altum, inuito vicino. nu. 84.

¶ Forensis, extrahens bladum de loco, in quo habet fundum, punitur poena statuti, illius loci. ibidem.

¶ Forensis, repertus cum armis, tenetur ad poenam statuti, prohibentis arma portari. Et quomodo id procedat, & intelligendum sit. nu. 85.

¶ Paria sunt, quem scire, vel scire debere. nu. 86.

¶ Paria sunt, quem scire, & scire posse de facili, ibidem.

¶ Cui nouello an parcendum, qui ignoranter quicquam fecit contra statuta ciuitatis, & quomodo id accipiendum sit, & practicandum. nu. 87.

¶ Fons Vtrariensis, Alamedilla, non vulgaris, laudatur. ibidem.

¶ Lex, 33. tit. 14. lib. 2. ordina. Regia. citatur: & intelligitur. ibidem.

¶ Pragmatica taxæ panis, aduenas & forenses ligat. & qua ratione id procedat. nu. 88.

¶ Statutum, in dubio, forenses non ligat, & ita interpretandum est. nu. 89.

¶ Statutum simpliciter loquendo, licet forenses non liget, eos tamen ligat, mediante aliquo facto, vel delicto, ab eisdem intra territorium commissio. nu. 90.

¶ Pragmatica taxæ panis, verba citantur. ibidem.

¶ Statutum generaliter loquens, omnes personas cõprehendit. nu. 91.

¶ Potestas statuendi inter subditos, territorio, nõ arctatur. nu. 92.

¶ Subditi, extra territorium, statuto ius dicentis ligantur. ibidem.

¶ Pragmatica taxæ panis, non ligat subditos vendentes extra territorium, frumentum, ordeum, typham, vel auenam, & eius verba ponderantur, numero. 93.

¶ Statuentes, subditum non ligant, quo ad ea que extra territorium geruntur: nisi hoc, in statuto exprimitur. ibidem.

¶ Frumentum habentes, cogi possunt, id ciuibus vendere, potius quam exteris, ubi Res publica Annona penuria grauatur, ad eius egestatem, suble-

subleuandam. num. 94.

¶ Ciues, & oppidani ac ipsæ vrbes, in emptione frumenti ex earum agris collecti, seu in eius venditione, præferenda sunt exteris. ibidem.

¶ Beneficia, ciuibus, magis, quam forensibus sunt conferenda. num. 95.

¶ Episcopus, vel quilibet alius, ad distribuendum inter pauperes exequutor, tenetur prius providere pauperibus loci, ubi testator habebat domicilium, quam alienigenis. nu. 96.

¶ Statutum valet, quo potius ciues, quam extranei ad officia, & honores vocantur. numero, 97.

¶ Impetratio non valet alienigenæ impetrantis beneficium, à Papa, non expressa sua natione, vel patria. ibidem.

¶ Agnatus, offerens iustum precium, præfertur extraneo, in emendo feudo. num. 98.

¶ Consorte, offerente iustum, & æquum precium, nõ admittitur animosus licitator extraneus. numero 99.

¶ Precium rei, non dicitur nec censetur iustum, quod ab uno, aut altero fuerit datum, vel oblatum, sed communi Regionis estimatione, ex rei qualitate, & reddituum quantitate: & quanti res vendi posset in loco publico. num. 100.

¶ Cognatus creditor, præfertur alijs extraneis in venditione bonorum debitoris. nu. 101.

¶ Emphyteosi finita, præfertur cognatus in quarto gradu eius, qui eam habuit, quibuscunq; extraneis. numer. 102.

¶ Fratres testatoris præferuntur in emptione rei, iussu eius venditæ. num. 103.

¶ Consanguineorum suffragia, cæteris præferuntur. numer. 104.

¶ Consanguinei, in diuisione hereditatis, extraneis præferuntur. ibidem.

¶ Magistratus, Prouinciæ, cui est præfectus, potius curam habere debet, quam alterius. nu. 105.

¶ Subuenire quis plus, ac prius, ex ordine charitatis, tenetur, quibus sanguine, aut alia necessitudine coniungitur, quam extraneis. ibidem.

¶ Patria oppressæ fame, alio ve malo, tenetur quis opem ferre, potius quam alteri ciuitati. nu. 106.

¶ Patria plurimum debetur, & eius amor dulcis est. ibidem.

¶ Pragmatica circa provisionem pauperum, ann. 1565. die. 7. mensis Augusti. Madrit. lata, citatur & explicatur. ibidem.

¶ Vicinitatis ratione, in iure multa conceduntur:

etiã contra ius commune. nu. 107.

¶ Statutum valet, iubens potius vendere consorti vicino, aut proximo, eodem precio, quam alteri, numero. 108.

¶ Statutum prohibens vendere extraneo, aut forensi, valet. nu. 109. Et an tale statutum comprehendat clericos, & Ecclesiara. ibidem.

¶ Ciues cogi possunt, vendere conciuibus, & oppidanis, iusto precio frumentum, ordeum, typham, auenam, & alios fructus quoscunq; ex ipsius ciuitatis agris collectos, potius quam exteris: & qua ratione id procedat. nu. 110.

¶ Ciues possunt, exteris emptoribus inuitis, accipere pro iusto precio frumentum eisdem iam venditum. numer. 111.

¶ Colonus volens vendere fructus, quos ex agro conducto, sibi percepit, cogendus est eos vendere iusto precio, domino fundi, potius quam alteri. numero. 112.

¶ Dominus fundi locator, ius prælationis habet in emendis fructibus; e re locata perceptis. ibidem.

¶ Lex, 55. tit. 5. part. 5. & ll. 74. & 75. Tauri citatur. & expenduntur. ibidem.

¶ Ciuitas quæ exteris præfertur in emptione frumenti quod ex eius agris fuit collectum, si statim, aut Paulo post venditionem cum eis conuentam, intra breue tempus boni viri arbitrio, iure hoc prælationis utatur, dare sufficit idem precium, quod exteris constituerant: Si autem ex intervallo notabili post venditionem, prælatione uti velit, licet ob Annonæ inopiam hoc in casu admittatur, tenetur exteris soluere precium communi hominum estimatione iustum, etiam si maius sit, quam quod ipsi exteri pro illo frumento dederant. nu. 113.

¶ Emptori primo, qui pro frumento faneca, sibi, notu in via, vel clanculum vendenti, precium valde excessiuum soluit, an teneatur cuius, secundus is emptor retrahens, idem precium præstare, an vero sufficiat precium per presentem Pragmaticam taxatum offerre, in pro, & contra, disputatur. num. 114. & quod idem precium reddere teneatur, nu. 115. Et quomodo id intelligendum sit, & practicandum. nu. 112. & 115.

¶ Obligatus ex pacto vendere aliquid consorti, volenti emere, potius quam alij extraneo, si iustum precium illius rei ab illo consorte offeratur, tenetur ei vendere pro illo precio: etiam si alius quisquam maius offerat. numero. 115.

¶ Licitatio, quæ ultra modum solita conductio-nis, calore licitantis notabiliter inflat, facile non

est admittenda. num. 116.
 ¶ Agnatus qui cæteris præfertur in venditione fundi, dare debet idem precium, quod ab alijs reperitur. nu. 117.
 ¶ Venditor, seu primus emptor, à quo retrahitur, seruari debet indemnis: Ne ex eo, quod ipse cogitur aliter vendere, patiatur damnum indebite. nu. 118.
 ¶ Priuilegium, siue facultas illa prælationis intelligi debet sine damno tertij ibidem.
 ¶ Pragmatica taxæ panis, non prohibet emere ultra in ea taxatum precium, solum enim vendentes arceret: eius verba ponderantur. ibidem.
 ¶ Correlatiuis, pariformiter se nõ habentibus, vnũ ex eis, ad reliquum non extenditur. ibidem.
 ¶ Pragmat. contra promeratores frumenti, lata Madriti, 26. mensis Iunij, ann. 1530.
 ¶ Subrogatus eiusdẽ est naturæ, vt is, in cuius locum substituitur: & succedit. nu. 119.
 ¶ Emptor à quo frumentum retrahitur, si non seruetur indemnis duplici iniuria afficitur. nu. 120.
 ¶ Iniuria, aut damno duplici, affici quis non debet. ibidem.
 ¶ Retrahens, tenetur emptori, à quo retrahit, integrum precium, quod soluit, reddere. nu. 121.
 ¶ Emptor, à quo retrahitur, seruari debet indemnis, dummodo fraus, & collusio absit. nu. 122. Et dum pacta sint æqualia, & precium quod exigitur, re vera traditum fuerit. ibidem.
 ¶ Iudex, prudens, & solers esse debet, vt si possit perpendere fraudem, curet: in qua deprehendenda multum facit, enormis læsio cum alijs coniecturis, numero. 123.
 ¶ Coniecturæ sufficiunt, in probanda fraude. ibidẽ.
 ¶ Precium non attenditur quando emptor, & venditor, de maiori precio colludunt. nu. 124.
 ¶ Venditor primus, qui maius super accepit precium quam per presentem Pragmaticam sit taxatum, tenetur emptori primo super acceptum restituere, numero. 125.
 ¶ Venditori, ius non est, quod tantum precium sibi dandum sit, quantum ab alio reperitur, quando legale, id excedit. ibidem.
 ¶ Nullum doli, aut fraudis præmium. nu. 126.
 ¶ Venditor primus qui maius super accepit precium, quam per Pragmaticam sit taxatum, non tenetur in foro conscientie restituere primo emptori, quod ab eo maius super accepit precium, quando huiusmodi primus emptor, ex eodem frumento, non solit deducere precium, quod venditori soluisse, sed cũ lucro maneret, & cui, restitutio hæc faciendã, &

in quo loco. num. 127.
 ¶ Retrahere volens partem frumenti, & non totã quantitã, inuito primo emptore, vel vẽditore audiendus nõ est: & qua ratione id procedat. nu. 128.
 ¶ Aestimatio, & utilitas rei, non est tanta in parte, respectu ipsius partis, quanta in toto, respectu totius. ibidem.
 ¶ Venditio partis multa adducit incõmoda. ibidẽ.
 ¶ Retrahens, retrahere volens frumentum, retrahere etiam tenetur ordeum, typham, vel auenam quæ cum frumento simul fuerunt vẽdita: Nec eius est electio (venditore, seu emptore inuito, à quo retrahit) quos fructus velit ex his retrahere. nu. 129. Et quomodo id intelligendum sit, & practicã dum. ibidem.
 ¶ Leges, 71. Tauri, cum tribus sequentibus. 13. tit. 10. lib. 3. fori. 6. & 7. tit. 7. lib. 5. ordin. Regia. & 220. stili citantur: & intelliguntur. nu. 130.
 ¶ Pragmatica taxæ panis, verba citantur, & de earum intellectu, & explicatione. nu. 131.
 ¶ Rex ad populorũ utilitatem, & sustentationem respicere debet. nu. 132.
 ¶ Frumenti exportatio ex necessitate facta, nõ comprehenditur sub verbis presentis Pragmaticæ taxæ panis, prohibentis exportationem eius, extra Regni fines. numer. 133.
 ¶ Prohibitio quacumq; alienationis, nõ includit alienationem necessariam. ibidem.
 ¶ Statutum imponens pœnam extrahenti, non extenditur ad eum qui cooperat ante statutum extrahere frumentum, quod in multa summa ante prohibitionem emerat. numer. 134.
 ¶ Frumentum, ab his Regnis extrahi potest, in alimenta exulis, ab eisdem, qui id frumentum haberet: & per viam testamenti, seu donationis. nu. 135.
 ¶ Pupillus licet prohibeatur donare causa etiam mortis, quanvis tutore autore, non tamen prohibetur donare cõiunctis quibusdam, causa mortis, & etiam inter viuos. numer. 136.
 ¶ Mercatura est amica populis, & Mundus non potest, sine mercatoribus viuere. nu. 137.
 ¶ Mercatores in sua patria decurionatum, vel honorem aliquem petere possunt: Nec tanquam viles personas oportet negligi. ibidem.
 ¶ Mercatores censentur miserabiles personæ quãdiu sunt in mercimonijs: quemadmodum & peregrini. numer. 138.
 ¶ Lex, 1. tit. 1. lib. 3. ordinatio, Regia. citatur, & intelligitur. ibidem.
 ¶ Lex, 4. tit. 7. part. 5. citatur. ibidem.

¶ Exem-

¶ Exemptio, per presentem Pragmaticam, mercatoribus concessa, non censetur reuocata per aliam generaliter reuocatoriã, & omnes hanc taxam seruare præcipientem, nisi in reuocatoriã fiat mentio sigilati de ipsa exemptione. nu. 139.
 ¶ Exemptio, alicui personæ miserabili concessa, nõ reuocatur per generalem exemptionum reuocationem etiam cum clausula, & si de eis specialis mentio fieri deberet, nisi nominatim de illa exemptione mentio fiat. ibidem.
 ¶ Hospitale solemne Vtraviensis Oppidi, ex nomine Resurrectionis Iesu Christi, quod pro egenis infirmis, aduenis, seu exteris curandis, condidit illustris Domina, Domina Catherina à Perea, memo-

ratur ibidem.
 ¶ Dominus Ioannes Pontius de Leon, Dux Arcuum, & Comes Marchenæ, irritauit Auriis, ibidem.
 ¶ Mercatura laudes remissive. nu. 140.
 ¶ Princeps ita cauere, & prouidete tenetur, ne dãmnum, seu iniuria fiat alicui. nu. 141.
 ¶ Præsuntur minime de Principe, quod velit tertio præiudicium inferre. nu. 142.
 ¶ Principis verba potius impropriantur quã quod dãmnum tertio inferatur, etiam si motu proprio gratia facta sit, & de præiudicio tertij, non in re, sed ad rem agatur: quantis id, modicum præiudicium sit. nu. 143.

Quinta Conclusio.

QUINTA CONCLUSIO. In lib. 1. de iustit. & iure, quæstio. 6. artic. 7. pagin. 68. a.
 NAVARRO. In dict. cap. 23. sui Manualis Cõfessorum, num. 84.
 EDINA. In libro de restitutione. q. 36. versicul. dubitaret aliquis, cum versic. sequen. fol. (mihi) 105. tenens clericos præsentis Pragmaticæ transgressores, sicut & laicos peccare: & teneri super acceptũ restituere. Quod (vltra eisdem) ea nempe cõstat ratione, quã

Vinta Conclusion, sera dezir, que la dicha Pragmatica, obliga tambie à los clerigos, à no vender, à mas de la tasa enella contenida segun que de suso esta dicho, y ansi comũmete se collige de todos los Doctores, y en los propios terminos lo afirmã el Fray Domingo de Soto, P citado por Nauarro, y el Ioan de Medina, r El qual

supra, in prima notauimus Conclusionẽ, qua eidem Pragmaticæ, clericos, sicut & laici, obligatos esse compertũ est: non quidem vpositiua, ciuili q; legis, sed naturalis, & Diuinæ, quibus Pragmatica ipsa, innititur (vt ibidem ostendimus) ex quo, ab his legibus, clerici exempti non sint: & cũ in cæteris obtineãt, certe etiã magis in clericis, & Ecclesia: argumen. textus notabil. in cap. 1. 6. sed diuersum, de alienatio. feud. ibi, r Ecclesia enim cultrix, & autrix iustitiæ, non patitur cõ

tra iustitiam aliquid fieri, in se, vel in alterú. +
Quem dicit multú not. Bald. in l. ea lege, col. pen. nu. 16. C. de condi. ob. caus. Et in l. si quis presbyter, in prin. C. de episcop. & cleri. & cōmendat Ioannes Lupi á Pal. Rub. in lib. de benef. in curia vaccantib. §. 7. Marcus Mátua, in consil. 141. incip. ex themate, nu. 21. & Latius, in consil. 168. incip. in præsentí causa, nu. 12. Nec enim debet esse iniusticiæ productiua. c. nuper, de regul. & transf. ad religio. & in Authen. similiter. C. ad l. falcid. Bonus est text. in c. denique, 14. quæst. 5. ibi. + Sacerdotis est, igitur, nulli nocere, prodesse velle omnibus. +
 2. ¶ Et egregia glosa, verb. vt plus, c. ea enim, in §. hoc ius porrectum, 10. quæst. 2. singularis & notabilis, secundum Ludo. Romanú, in singul. 755. incipien. tuscis, & Panormit. in c. per tuas, de donatio. Barba. in c. Raynaldus, col. 113. de testament. Pantha. Calder. in l. 2. col. 38. C. de rescin. vend. (vbi & Alberi.) Pet. Rebu. in 2. Tom. ordin. Reg. tracta. de præconijs, & licitatio. art. 7. glos. vn. nu. 19. Cōrad. de contract. 3. part. q. 57. conclus. 1. Et quam plures doctores, per Andre. Tiraq. citatos, in l. 9. Cōnubial. nu. 10. quod si res Ecclesiæ, vendatur, datur precium iustum offerenti, & non illi, qui plus offert. Ex quibus, elegans inferri potest intellectus, ad leg. 4. tit. 7. lib. 5. ordinatio. Regi. vt quadriennio non præscribatur deceptio vltra dimidium iusti precij, in contractibus cum Ecclesia initis, & locationibus per eam factis, in quibus Ecclesia, vltra dimidium iusti precij, daretur, aliquid q; perci peret. & post quadriennium, talis audiatur deceptus, & probata de ceptione ita notabili, ei succurratur, tales contractus ad iustum precium reducendo. Quod iam vidi practicari, argumento dictæ glosæ. Et ideo quando contractus factus est cū Ecclesia, læsus allegare potest læsioné hanc etiã tranfacto quadriennio. c. cum dilecti, de emp. & vend. Paul. & alij, in l. 2. C. de rescin. vendi. & not. ipse Rebuff. in d. 2. Tomo, tracta. de rescissio. contract. artic. vn. glos. 15. nu. 16. subiungens hoc cōmuniter teneri. Et etiam ipsi Ecclesiæ prodesse hoc remedium, vt not. dd. in c. cum causa, de empt. & vend. Ad quod (meo iudicio) sufficit quod læsio, hac in specie, in notabili sit quantitate, & quæ in minimo dimidiam excedat. Nec enim requiritur, quod deceptio sit vltra dimidiam valde notabiliter, ex his quæ idem Rebuff. notan. scribit, in d. glo. 15. nu. 27. subiungens (& si in alio proposito) sæpius ita vidisse iudicari. Etiã si in instrumento donetur, vel remittatur quod plus va-

let, sub his scilicet verbis, sciens valorem rei: argumen. eorum quæ is tradit Rebuff. in dict. glo. 15. nu. 20. dicens sæpe se vidisse agi nõ obstantibus prædictis verbis: et in forensi iudicio obtineri: quicquid Bal. in consil. 3. in 3. vol. & Alexan. in consil. 125. in 1. vol. & in consil. 28. nu. 4. in 5. vol. & consil. 1. & consil. 105. in 6. vol. Marcus Mantua, in consil. 82. incip. visis scripturis. nu. 33. cum sequen. Ac Socin. in tracta. fallentiarum, regul. 438. & in consil. 48. incip. viso instrumento, col. 2. vol. 4. contrarium teneant. aduersus quos optimus facit textus. l. Imperatores. ff. de publican. Et ita recte dari potest differentia, hoc in casu, inter Ecclesiã, & laicos, quicquid eam inepte cōstitui a quã pluribus, Arias Pinellus contendat, in 2. part. repet. l. 2. nu. 34. C. de rescin. vendit. (qui tamé in diuerso loquitur themate.) Quæ sunt notã da ad intellectum, & ampliacioné dictæ glosæ, in d. §. hoc ius porrectum. Quæ etiam in personis procedit Ecclesiasticis: secundũ Anton. de Butrio, in c. cum causa, de testib. & in c. in ciuitate, de vsuris. Et Philip. Decium, in l. si quis in cōscribendo, 2. col. nu. 8. C. de pactis,
 3. ¶ Quas quæso (ad nostrum propositum) au diant. c. institutionis, 23. quæst. 2. verba. + Nam nimis est asperum, & præcipue bonis sacerdotum moribus inimicum, nisi quempiam quãtãcunq; rationis excusatione, quæ bene sunt ordinata rescindere, & exemplo docere cæteros, sua quandoq; posse constituta dissolue re. + Et in Sessio. 24. sacri Cōcilij Tridentini, sub Pio. 4. c. 17. ibi: quoniã multi improbæ cupiditatis affectu se ipsos, nõ Deũ decipientes, ea quæ bene cōstituta sunt, varijs artibus eludere, & c. nõ erubescit. + Et in c. ideo. d. cau. & q. + cōtra eorũ quippe saluberrima agimus instituta, si quod ipsi Diuino statuerunt cōsulto intactum nõ conseruamus. + Tradit Barba. in consil. 13. incipien. à Ioue principiũ, 6. col. versic. nec obstant allegata, volu. 3. Et violans de creta, mortaliter peccat: c. violatores, 25. q. 1. Et in c. fin. 16. quæstio. 3. dicitur, leges ciuiles esse Diuinitus promulgatas.
 4. ¶ Et in c. super specula, de priuilegijs, quod Sancta Ecclesia, legum ciuiliũ non respuit famulatum, quæ vestigia iusticiæ, & æquitatis imitantur, & probatur in c. 2. de sponsatio. impuber. vbi in materia Ecclesiastica, dicitur, terminum à legibus statutum obseruari debere ad contrahendũ matrimoniũ, & ita ibidẽ Panormita. not. in l. notab. quod in materia matrimoniali, possumus recurrere ad leges Canonibus non contrarias.

¶ Sic

6. ¶ Sic, in cap. venientes, de iure iurand. in materia iuramenti, leges afferuntur, ad interpretationem iuramenti.
 7. ¶ Et in cap. vt inquisitionis, de hæreti. lib. 6. ipse Summus Pontifex protestatur, se velle obseruare leges, à Federico olim Imperatore Romano, de puniendis hæreticis editas, quatenus DEI, & Ecclesiæ sanctæ suæ, honorem promouent: & hæreticorum exterminium prosequuntur. Vbi est rex. apertus, quod in causa hæresis (quæ Ecclesiastica est) leges seculares sunt obseruandæ: & imitandæ: dum iustæ sint, & Canonibus non obuiant. Nec ibi casus est specialis, nam illa specialitas honoris DEI, & Ecclesiæ, quæ ad hæreticæ prauitatis castigacionem tendit, nõ habet causam iuris specialem: quia eodem modo, in quolibet crimine, etiam Symoniæ, leges obseruandæ sunt: dum sint iustæ, & Canonibus non contrariæ: vt in cap. ex diligenti, de Symon. Et ibi glosa, & etiam glo. & Ioann. Andre. in dict. c. vt inquisitionis, facit tex. in cap. cum secundũ leges, eod. tit. & lib.
 8. ¶ Et in cap. inter alia, de immu. Ecclesia. vbi immunitas Ecclesiastica, secundum leges distinguitur. Nec potest dici, etiam ibi leges esse priuilegiatas, nam etiam iure communi, leges sunt prosequendæ: vt in cap. 1. de iurament. calum. Et in c. fin. de secun. nupt. legum commendatur imitatio, quæ possunt se cano nibus conformare: quibus si non aduersentur, & tendant ad conseruationem generis humani, necesse habent deriuari à lege æternã: vt clare ostendit Fortunius Garhiæ, in præsuppositis tracta. de vltim. fine iuris Cano. & ciuil. Et ita procedit tex. in c. quo iure, 8. distin. & accipiendæ sunt omnia iura Canonica, in quibus, à legibus ciuilibus summitur, & refertur fundamentum, c. ex antiquis, 54. distin. c. accusatores, & c. cuius, in agendo, 3. quæst. 8. c. legibus, & c. cum deuotissimam, 12. q. 2. c. 2. de concef. præben. & in d. c. 1. de iuram. calum. ibi, + Dignum est, quod Diuina, & Humana lex obseruetur: & quod Imperator decreuit, id à Canonibus confirmetur. + Vbi Panormita. in 2. notab. dicit, argumentum esse optimum, in illo textu, vbi seruatur lex ciuilis, de clericis disponens.
 9. ¶ Ita Imperator, vel Rex noster potest etiã in causis Ecclesiasticis procedere, prohibedo suos subditos, ne sint hæretici, ne sint Symoniaci, ne committant periurium, ne sint vsurarij, ne violēt Ecclesias, ne turpiter, aut, vt nõ docet Lucretius: & cætera huius generis, nõ

quãuis spiritali iurisdictione, crimina sint Ecclesiastica, tamé ex seculari, possunt seculariter puniri: quia ad bene, beateq; videndũ institutæ sunt leges. Cap. factæ sunt, 4. dist. Et ad felicitatem humanam conuenit delicta puniri. l. si ita vulneratus, §. pen. ff. ad leg. Aquilia: vt fame, de sent. excom. Princeps igitur ad finé debitũ, talia delicta punire potest. Item à veris Principijs iuris naturalis, quia natura hæcim pba sunt: & ideo puniēda. l. 1. ff. de furt. Et sicut spiritalis iurisdictione, potest, & debet versari, ad conseruationem generis humani, secundũ quod cōuenit æternæ salutis. c. quantum pactũ, de pact. lib. 6. c. cū cōtingat, de iure iur. c. vt animarũ, de cōsti. lib. 6. Ita iurisdictione tēporalis, debet, in eadẽ cōseruatione versari.
 10. ¶ Et quãuis seculares leges, genus humanũ quo ad seculũ conseruet, debet tamé ista cōseruatiō tendere, ad verã alterius seculi conseruatione: authẽ. quomo. oportet. Episcop. in prin. l. 1. C. de iure veter. enucleã. & post Sact. Thom. 1. 2. q. 95. art. 1. & q. 64. arti. 2. præallegatus Fortunius docet, in princip. dict. tract. de vltim. fine. Quæ ergo ad istã cōseruatione tendit, potest Princeps secularis, iusticia exequi: dum nõ obuiet Canonibus, aut exequutione impediatur Ecclesiasticã. Et ex his defenditur præsentis Pragmaticæ quo ad clericos dispositio: multæ q; aliæ leges ciuiles, in titul. de Sacrosan. Eccles. defenduntur: & pleræ aliæ puniētes, vel prohibentes periuria. l. si quis maior, C. de tráfact. & Regia lex. 1. ti. 2. lib. 8. ordi. Reg. quæ vsurarios pœnis quibusdã psequitur.
 11. ¶ Et in l. 49. Tauri, loquẽs Reuerẽ. Couar. (p. eius intellectu, & c. 58. Comitio. Majorior. anni. 1563. vidẽdus) not. in c. 6. par. 2. lib. 4. Decretal. nu. 18. & 19. cū sequẽ. subiungẽs sibi admodum placere opinionẽ Fortunij, in dicto tracta. de vltimo fine, quod lex Principis secularis, in quacunq; re disponat, etiam si mentionem clericorum faciat, si iusta sit, & honesta, nec contraria Canonibus, seruari debet.
 12. ¶ Et inde Hostiensis, in c. fi. de solutio. Pauor. in lect. & Repet. & Felin. in q. princip. in c. Ecclesia Sactæ Mariæ, de cōsti. p. regula tradit quod leges ciuiles regulariter clericos etiã cōprehẽdunt: quos refert, & sequitur Carolus Ruynus, in cōsil. 4. incip. pponitur in themate 3. col. nu. 11. vol. 5. Et licet Felin. ibi, adhãc regulã, aliquas ponat limitationes, sub eis tamen, casus noster, nõ cōtinetur, sed sub regulã cōphẽditur. Quod si canonistæ (vt de eis nõ spero) id nõ admittat, videat (rogo) qua fronte, quo ve pudore, suã hanc æquitatẽ canonicã, k 4 quã

quam nobis, paſim, & vbiq; , voce pluſquam Stentorea, prædicant, conclamât, & intonat, tueri poſſunt, præfertim aduerſus illâ (de qua ſupra in. 1. & 2. concluſion. meminimus) Doctrinam Chriſtianam, qua vetitum eſt, alijs fieri, quæ nobis fieri nolumus, & præceptum ediuerſo, vt cæteris faciãmus, quæ nobis fieri volumus. Thob. 4. Mathe. 7. (vbi ſcribitur,) hanc eſſe legem, & Prophetas, & Lucæ. 6. & meminerint, hoc ipſum Decreta Canonica expoſuiſſe, ſtatim in fronte operis, c. Humanû genus. 1. diſtinct. & in. c. dilecti, de maior. & obediẽ. quodq; Imperator Alexander Severus, tametſi ethnicus, clamabat læpius, & per præconem, cum aliquem emendaret, dici iubebat, Quod tibi fieri non vis, alteri, ne feceris. Vt autor eſt Aelius Lampridius, in vita illius, qui & id dicit, illum à Chriſtianis didiciſſe.

12 ¶ Nec enim in alio, aliter quis iudicare debet, quam in ſe iudicare vellet. l. 1. ff. de ſolution. quam ad hoc Bald. ſingularem dicit in. l. 1. col. 1. C. de his quæ pœnæ nomi. & notab. Roman. in Conſil. 55. incip. ſi volumus. num. 1. Et in Eccleſia, nuncupatim loquitur Bal. in. l. acceptam. C. de vſur. & Marcus Mantu. in. d. Conſil. 167. nu. 14. Facit titulus quod quiſq; iuris in alterum ſtatuerit, ipſe eodem iure vtaur. Quem Vlpianus, ita exorditur. Hoc editum ſummam habet æquitatem, & ſine cuiuſquam indignatione iuſta: quis enim aſpernabitur idem ius ſibi dici, quod ipſe alijs dixit vel dici efficit. Quæquidem Rhadamâti, lex eſt: teſte Ariſtotele, lib. Ethicor. 5. cap. 5. ſiquod quiſq; facit, idem patiat, & ipſe: id iuſtum fiet, deniq; iudicium. Cum ergo præſentis Pragmaticæ diſpoſitio, iuris Diuini, & Naturalis ratione ſit munita, & ad vniuerſorum vtilitatem neceſſario erogata, conſequens eſt, vt clericos etiam comprehendat. Maxime ex quo perquam iniurium eſſet, quod clericus, magis vt lucraretur ſuper accipiens, ac ita, eadem, impune contraueniens, ab alio, ipſe, pro precio taxato, emere contenderet, & ſic vellet cum iactura aliena ditari, & iuari, contra omne ius, Naturalemq; æquitatem. Inâ hoc natura, ff. de condi. indebi. l. iure Naturæ, ff. de regul. iuris, vt not. Lucas de Pena, in. l. fin. C. de exactor. tributo. lib. 10. Egid. Bellamera, in Conſil. 45. incip. Conſules ciuitatis, Guido Papæ, in quæſtio. 78. Ripa lib. 2. reſponſorum, cap. 20. num. 5.

13 ¶ Et Doctores, frequenter in ea ſint ſententia, vt ſi clerici, vti velint cõſuetudine, vel ſta

tuto, contra alios, neceſſe ſit, & aduerſus ſe, alios vti quoq; patiantur: ita Bald. in. l. de quibus, 8. col. num. 26. ff. de legib. & in. l. omni in nouatione, C. de ſac. Eccleſ. & in. l. 1. col. 2. C. de contrahen. emptio. & in. l. in legatis, C. ad leg. falcid. & in. l. fin. ſ. ſi vero poſtquam, C. de iure deliber. & in. c. vltim. col. 2. de vit. & honeſt. clerico. & in Conſil. 227. incip. honeſtus vir. 2. col. vol. 1. Rapha. Cuman. in Conſil. 83. incipien. quia cauſa, col. 1. Panormit. in rep. cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, col. fin. nu. 52. de conſtitu. & in Conſil. 6. incip. cauſa ſuper quo, vol. 1. Alexand. in Conſil. 209. incip. ſtatutis accurate perſpectis, col. pen. verſic. ſecundo principal. vol. 2. & in Conſil. ſequen. incip. ponderatis his, col. 1. (vbi alios citat) Philip. Francus, qui & id dicit ſingulare, in. c. poſſeſſor, col. 3. de reg. iuris lib. 6. Franciſ. Balb. in tract. præſcription. in. 1. part. 5. part. princip. col. 4. verſic. quinto fallit, Philip. Decius, in Conſil. 452. incipien. viſa inſtructione, 3. col. verſic. & idem in ſtatutis, & Franciſ. à Ripa, lib. 1. Reſponſor. capit. 4. nu. 5. & Didacus à Caſtello, in. l. 70. Tauri, col. 11. fol. (mihi). 211.

14 ¶ Inferens quod ſi clericus vult extrahere pro tanto rem patrimoniam, ſeu auolengi, virtute legis, 70. & 13. tit. 10. lib. 3. fori leg. debet illam extrahere intra tempus nouem dierum, de quibus in dictis legibus, aliàs obſtat ei exceptio, quod illam non petijt infra dictum tempus. Faciunt late tradita per Robert. Marant. in. 2. part. 8. diſputation.

15 ¶ Qua quidem ex anſa, lex. 3. tit. 8. De las excepciones. Lib. 3. ordina. Regia. quo ad clericos, ſicut & laicos in ſuo vniuſcuſq; foro procedit. Et vt clericorum condicio, hac lege aduerſus laicos, melior fieri poteſt, & ſolet: ſi quando deterior fiat, patienter id tolerare debent, nec enim aliter, ferendi ſunt: vt in ſimili t extus dicit, in. l. vn. ſ. his ita, C. de cadu. tollen. Et ita procedit Conciliatio ſententiarum contrariarum, (quando clericus corâ ſeculari iudice garnire teneatur) quam tradit. d. Petrus Rebuf. in. 1. Tom. ordin. Regia. tit. de Chirograph. & cedula. recognitio. in præfatio. arti. 92. nu. fin. Et inde inter clericos litigantes in foro ſeculari ſeruabitur inſtãtia iuris Ciuilis: ſecundum Anchar. in reg. ea quæ col. pen. de regu. iur. in. 6. Et ſtatutum Laicorum limitans tẽpus inſtãtiæ, ſeruabitur etiã contra clericum litigantem in Curia ſeculari, (& eſt notandum ad intellectum & præxim. l. 6. tit. 16. lib. 3. ordi. Reg.) Et ſic proceſſus etiã clericorum interrumpetur per annum, ſicut lai-

laicorum, ſecundum Anton. in. c. cum clericus, col. 8. de foro comp. & ibi Imol. col. 3. & Saly. in Authen. caſſa, quæſt. 1. C. de Sacroſan. Eccleſ. & Pet. Rebuf. ex his multa alia inferens in dict. 1. Tomo, in præm. glo. 1. nu. 65. cõ ſequen. Sic etiam leges de tutoribus loquentes, locum habent in clericis. Et qui ſunt infames de iure Ciuili, regulariter, & de iure Canonico erunt, teſte Angelo in. l. 1. in fine principij, ff. de his qui notantur, infam. (Niſi lex canonica illam tolleret infamiam, vt in ſecundo nubentibus. c. fin. de ſecund. nupt.) Itẽ leges & ordinationes imponentes pœnas cõtumaciæ, ſeruari debet etiã in clericis, & quo ad temeritatem appellationis, vt not. Panormit. in. c. dilecti, 3. col. nu. 12. de arbit. per. l. vn. ff. ſiquis ius dicen. non obtemp. c. 1. de homicid. lib. 6. leg. 2. C. de Episcop. aud. Imo plus firmat ibidem Panor. ſcilicet, pœnam conſuetudinariam, poſſe etiam exigi à religioſis, vt in. c. dilectus, de offi. ordi. ciz. de delict. pueror. dũ modo conſuetudo, vel ordinatio, aliàs fuerit rationabilis, per. c. fin. de conſuet. Pariq; modo, ordo procedendi cõriarum ſecularium, ſeruandus etiam eſt inter clericos: vt annotat poſt alios præallegatus Pet. Rebuf. in dict. præm. conſt. Regia. glo. 1. num. 63.

16 ¶ Et facit quia quando lex Ciuilis poteſt afferre commodum, & incommodum, non dicitur præiudicialis, nec contra libertatem Eccleſiæ: vt docet Panormit. in. d. c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, 7. col. nu. 13. ex eo inferens, quod lex Ciuilis loquens de contractu emptionis, commodati, vel depoſiti, vel ſimilis, debet ſeruari inter perſonas Eccleſiaſticas, ex quo nõ contradicit Canon: & poteſt afferre commodum, & incommodum: per tex. in. c. 1. de no. oper. nuncia. & in. c. 1. vt lit. penden. vbi Papa per leges Ciuiles, iudicat inter clericos, & idẽ tenet Felinus, in. d. c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, 23. col. nu. 66. Petrus de Anchar. in. c. Canonũ ſtatuta, de conſtitu. Panormit. in Conſil. 63. col. lun. pen. vol. 2. & Robertus Maranta, in. d. diſputatio. 8. num. 20. text. eſt notab. in. l. de fidei commiſſo, C. de tranſact. vbi omnes notant, quod non dicitur grauamen, quod poteſt ſe habere, ad damnum, & iurum. Et poſt Iaſon. in Conſil. 63. incipien. circa primum, col. 7. verſic. quarto facit vol. 3. Paul. de Caſt. in Conſil. 379. incip. primo videndum. 1. col. 2. q. part. 1. Pet. ipſe Rebuf. tradit in. 2. Tom. conſtit. Regi. tract. de reſtitu. arti. 1. glo. 2. num. 8. & in dict. præm. 1. Tom. glo. 1. num. 72.

17 ¶ Unde, ea ſtatuta quæ in pluribus Caſtellæ

habentur oppidis, ne in eadem, vinum ad vendendum inferatur, aliunde tractum quã à locis iuriſdictionis talium oppidorum, valent quo ad Eccleſias: Eccleſiaſticaſq; perſonas: quia ipſis clericis vineas ibidem habetibus vtilia ſint: licet non habentibus, non proſint, ſed forte noceant. Nam cum in illius territorij fines, ad eiũdẽ victum, & amplius vineis abũdent ſufficientibus. Si vina, aliunde etiam inferantur, non poſſent municipales, vina ſua vendere: Et cum ſtatuta ſiant intentionaliter, ad commodum. l. 1. & 2. ff. de legib. c. erit autem lex. 4. diſt. licet re vera, habeant ſe ad commodum, & incommodum, ad huc dicuntur fauorabilia: & valent quo ad clericos, eoſq; ligant: vt in ſimili, Federi. Senẽſis, ſcribit, in Cõſil. 35. incip. ſtatuto ciuitatis, & Cardin. in Conſil. 144. incip. ſuper themate, Felin. in. d. c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, nu. St. Ioannes Crottus, in. l. filius familias, ſ. diui, de lega. 1. col. 24. & ibi Fernandus Aloazes, nu. 424. & Aymõ Crauet, in tracta. de antiquit. tempor. part. 4. verſic. circa præmiſſa, num. 4. cum ſequen. Clerus enim hac in re, tanquam ciues & pars populi iudicatur: Et prælati & clerici dicuntur de diſtinctu temporali. c. fin. de offi. de lega. lib. 6. Et ideo gaudent priuilegijs, & libertatibus Patriæ: ſecundum Ioan. Andre. ibi, in Nouel. & Petrum de Anch. in. c. dilecti, de for. comp. vbi Felin. ſcribit clericos dici eſſe de prouincia, qui etiam veniunt appellatione ciuium, c. cum nullus, de temp. ordin. lib. 6. ideoq; ſacerdotes, ſeu clerici dicuntur pars reipublicæ, ſecundum Bald. in. l. 1. ſ. huius ſtudij, ff. de iuſtit. & iure, quem citat & ſequitur Franciſc. Marcus, in. 1. part. deciſ. Delphin. deciſ. 456. nu. 9. & turpis enim eſt pars, vniuerſo ſuo, non congruens. c. quæ contra mores. 8. diſt. Et cum publicarum commodatum, vel incommodatum, expers non ſit, par eſt, vt ſtatutis regatur æqualibus. l. ſecundum naturam, ff. de regul. iuris, reg. qui ſentit, eod. tit. lib. 6. & ſimilẽ ſentire debet in legibus diſciplinam: c. recolẽtes, de ſtat. Monacho: & not. Aymõ, vbi ſupra, nu. 23. Anchar. in Conſil. 61. incipien. iſta quæſtio, Alexan. in Conſil. 41. incip. ex multis volu. 7. Decius, in Conſil. 114. incip. & pro tenui facultate mea, Iaſon, in. l. fin. col. pen. verſic. ſubdit Bald. C. de Sacroſan. Eccleſ. idẽ Decius, in. d. c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, nu. 27. verſic. tertia concluſio. Quæ ſententia, receptiſſima eſt, in non paucis locis oppidorum Hiſpaniæ, & in puncto iuris verior: ac reipublicæ cõducibilior: vt cenſet Doctiſſimus Menchacen

sis, in. c. 4. lib. 1. controuersia. vsu frequen. nu. 18. Quicquid contrarium teneat Reuerendis. Couarru. in. 2. part. d. regu. possessor, §. 4. nu. 8 sequutus Thomam Grammati. dicentem ita iudicatum fuisse, in decisio. 100. incip. in causa. Quibus aduersatur, quod Calderinus notat, in Consil. 21. de constitu. & Bald. respōdet in Consil. 11. incip. factum super quo petitur Consilium, inter Cōsilia Ancharrani. Quodq; ipse tradit Couarru. in. d. §. 4. nu. 9. varfic. tertium est, dicens, quod si iuxta temporis, & publici status condicionem, Regimini publico, & ipsi communitati, cuius pars, est ipse clerus statutum maxime conueniat, sitq; omnibus laicis, & clericis utile, non propter redditus maiores ipsius communitatis, sed alia ob causam, quæ vniuersum hominum illius ciuitatis conuictum spectat, fortassis hoc statutū admittendum esse, etiam in præiudicium Ecclesiarum: cum contineat ita fieri, ne illa ciuitas graue detrimentum, omnibus in vniuersum nocens, patiatur.

18 Et ita, meo iudicio ad cōcordiam possunt reduci opiniones illæ, admodum contrariæ, (An statutum, ne immobilia alienentur in extraneos, comprehendat clericos, & Ecclesiā) quas citat Andre. Tiraquel. in glos. 6. post leges connub. nu. 168. & 169. Nemp̄ vt valeat, si obstatum reipublicæ, communitati conueniat: potissime ad eius vel tutelam, vel regimen, quod res quædam in Ecclesiam, aut clericos, minime transferatur: quod & Cardinalis, (isto casu accipiendus) probat in dicto Cōsil. 144. & præallegati Ioannes Crottus, colu. 24. & Loazes. nu. 424. in. d. §. diui, & sensu Federicus de Senis, in. d. Consil. 35. Nam & si ex hoc statuto, damnum sequatur Ecclesijs, tamen ne respublica tota, grauisimū detrimentum patiatur, cuiquidē damno, aliter obuiā iri non potest, erit huiusmodi admittendum statutum, secundum Paulo antecitatum Didacum à Couarru. in. dict. §. 4. prope finem. Et istud est, quod voluit dicere Barto. in. d. l. filius familias, §. diui, de lega. 1. & quod multū prolixè examinauit, & tenuit Andre. Barba. in repet. rubri. de reb. Eccles. non alienan. 32. col. versic. accedo nunc ad secundum, vbi probat statutum prohibens generaliter, alienationem certo casu fieri, valere: & comprehendere Ecclesiā: per viginti quinque rationes multum subtiles, & voluit, idem Barba. in Consil. 14. incipien. Clementissimi d. 1. 5. col. num. 11. eum sequent. vol. 2.

19 Quibus, pro presenti ad stipulatur Pragm.

tica; quod statutum seu consuetudo mixta clericorum scilicet, & laicorum, ligat Ecclesiam: & Ecclesiasticas personas: secundum eundē Barba. in dict. rubri. de reb. Eccles. non alienan. col. 25. dicens, quod ista est responsio; & Doctrina omnium Doctorum, in. d. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, & in authen. cassā & irrita, C. de Sacrosan. Eccles. quem refert, & sequitur Chafen. in consuetudin. Burgund. rubri. 9. §. 10 in prin. nu. 53. fol. 314.

20 Et quod clerici tenentur seruare statuta loci, vbi negotiantur: secundum Abbat. antiquum in. d. c. final. de vit. & honest. clerico. & Bald. in sua Margarit. Imocen. in verb. clericus, versic. 19.

21 Et inde clericus in artificio delinquens conueniri, & iudicari potest illius artis occasione sub eiusdem artis iudice, vel Rectore: vt not. Baldus in additio. ad speculato. in tit. de reo versic. quid sit scholasticus. Nam cum negotiatores sint, iure communi, vt debent, quantum ad illam negotiationem pertinet. leg. 2. C. de Episcop. & cleri. & tenuit Tancret. que præallegatus Chafene. citat, & sequitur in. d. consuetud. Burgund. rub. 1. §. 5. in glo. + Silna grace. Num. 89. isti enim (vt inquit) non sunt puri clerici, argumē. l. sub prætextu, C. de Sacrosan. Eccles. & c. fin. de vit. & honest. cleri. ex quo, notatur, clericos immiscentes se laicorum negotijs, commercijs, & similibus, quæ ab ordine, vita, & honestate clericorum abhorrent, eo tunc priuilegio, non gaudere. Et ita procedit, & accipienda Regia lex est. 49. tit. 6. part. 1. & post Bertachinum in tracta. de Episcop. 4. part. 1. part. num. 26. Benuenutus Straccha nouissime tradit, in tracta. de mercatore, par. 3. tit. de his qui mercaturā exer. non possunt, nu. 9. vbi id putat temperādum, vbi trima monitio præcederet, iuxta textum in. d. c. fin. de vit. & honest. cleri. & quæ Felinus scribit, in. d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 71. cum seq. de constitu. (& ibi Benuenutus disserit, an & quādō mercatura, vel negotiatio clericis licita sit.) Et licet bona mobilia clericorum capi nō debeant, vt præsequitur Latus Pet. Rebuf. in dict. 1. Tom. consti. Regia. tract. de liter. obligator. arti. 2. glo. 1. num. 106. cum sequent. bona tamen quæ negotiationis causa haberi capi possunt. Nec aliquod in eis clericus priuilegiū habebit. c. quanquā de censib. in. 6. Clem. præsentī, eod. tit. not. Alberi. in authen. statui-mus. 2. col. C. de Episcop. & cleri. Et post alios ipse Rebuffus in. d. glo. 1. nu. 119. cum sequent. vbi idem censet, dicens ita fuisse iudicatum, quādo cler-

do clericus non viueret clericaliter, vt potest si esset mercator, Armiger, vel lanio.

22 Sic clericus negotiator, tenetur ad vectigalium solutionem, non fecus, quam laicus: secundum Doctores per tex. ibi, in. c. quamquam, de censib. & in Clem. presenti, per tex. ibi, vbi Cardinal. nu. 9. eod. titul. Felinus: nu. 104. cum sequent. & Decius, nu. 57. in. d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, Bertachin. in tract. de Gabel. 2. part. q. prin. & 7. part. 7. q. Pet. de Antiboli, in tracta. de munerib. 6. quæstio. nu. 21. & 41. Cardin. in Clem. 1. num. 16. de vit. & honest. clerico. Gregorius Lup. in. d. l. 49. titu. 16. part. 1.

23 Et Andre. Tiraquel. in lib. de retract. titu. 1. §. 32. glo. 1. nu. 80. (vbi tractat an pro his vectigalibus, quæ ratione harum rerum pendunt, vocari possint, in forum secularem, concludens priorem opinionem, quæ clericos subijcit iudicibus secularibus, ratione vectigalium siue pensationum, quæ super rebus suis debentur, seruari ex cōsuetudine Fratiæ. Quod & Aufrerius (nūcupatim loquens de vectigali) scribit, dicens ita fuisse iudicatum in Senatu Pariensi, in repet. Clem. 1. de offi. ordin. 4. fallē. 2. regul. & Guiliel. Benedict. in repet. c. Raynutius, verb. + Et vxorem nomine Adelfiam. Nu. 322. de testamen. Quæ sunt notāda ad legem, 3. ita intelligendam in Regio Gabelarum quaterno. Quæ etiam procedit, quando clericus negotiatur pro alio nomine suo: secundum Syluest. in verbo, Gabella. 3. nu. 3. & Archid. in. c. quanquam, de censib. & Ioanem Arze de Otalora, in tract. nobilita. 2. par. cap. 1. nu. 11. subiungentem, quod si adesset cōsuetudo, quod clerici tenerentur ad collectas, talis cōsuetudo valeret, ex Bart. p. tex. ibi, in. l. 1. C. de auro Corona. lib. 10. quem cōmendat Alexan. in additio. ad eundem Barto. in. l. refcripto, §. sciendum. ff. de muner. & hon. Et ita accipiendum est caput, 103. in Comitijs Segouiensib. ann. 1532. quo cauetur, omnes illos, qui possunt, aliqua immunitate gaudere, quo ad illud vectigal, quod Alcaualar appellatur immunes tantum intelligi, quatenus egent, ad domus, familiæq; suæ Pabulum, victum, ac vestitū, & cætera id genus, nō autē ad ea, quæ mercatorum more negotiantur. Quod minime iuri canonico, ciuiliq; aduersatur: aut pugnare videtur: sed potius consonare, & respondere intelligendum est: quasi clerici, tūc, non vice clericorum, sed laicorum, vt videatur, laicorumq; personas representent: ac suo ob id priuilegio renunciasse censeantur: argu-

ment. l. 4. titul. 2. libr. 4. ordinatio. Regia. ibi, + Ningun hijo dalgo pueda ser preso, ni encarcelado, por deuda que deua, salvo sino fuere arrendador, o cogedor de nuestrs pechos, y derechos, porq̄ en tal caso, el mesmo que branta su libertad. +

24 Quo in casu, non esset ponere os in cœlū, dicere, quod si clericus esset Gabellarum Regiarum, aut vectigalium conductor, posse in vinculis, ob earum solutionem à iudice laico detineri: quasi clericus ille suo fori priuilegio renunciasse intelligatur, à simili. d. l. 4. & d. c. fin. Quæstioq; mouet, quod id tolerabile, quodam modo habeatur, vbi id, vsu inueterato receptum esset: vt tradunt Ioan. Faber, in §. fin. num. 8. instit. de satisfatio. Bald. in. c. cū venissent, col. 3. de eo qui mitti. in posse causa rei seruan. & in Authē. clericus, C. de Episco. & cleri. intelligentes vix tolerabile esse, laudabile autem minime. Quod tamen admittit doctissimus Menchacé. in lib. 1. de successio. creatio. §. 10. nu. 648. cum tempore conductionis, clericus ille, vt laicus incederet: ac se laicum mentitus esset: argumen. per totum, C. si minor se maio. dix. & argument. l. 1. C. de testamen. & l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. cū aliter per Regis summos rationales, non admitteretur ad talium vectigalium conductionē: qua in specie, secundum eum, procedere videtur leg. 16. & 17. titul. 3. libr. 1. ordin. Regia.

25 Nostro verum in proposito, bonus est textus in. l. fin. C. de iurisdic. om. iudicum, ex quo notatur, quod artifices, seu menestrales, barbitonfores, futores, & similes, possunt cōgregari, & eligere Rectorem, qui super eos habeat iurisdictionem ordinariā, in his quæ ad illa artificia spectant: qui tunc clericum illius artis artificem, contra statutum, vel negotiationem, in aliqua sui specie venientem, vel falsificantem, mulctare secundum sua statuta potest: secundum Barto. Bald. & Saly. in. d. l. fin. de iurisd. om. iudi. & Angel. in Consil. 5. quos, ad id citat, & sequitur Chafen. in dict. glo. + Silnagrace. nu. 91. subiungens, à tempore, cuius initij memoria non extat in contrarium, clericos artifices, quando delinquant in illa arte, vel abutuntur, iudicari per balliuos illius, & per iudices seculares huiusmodi, hoc in casu ciuilitè puniri.

26 Quibus, non obsunt leges, 11. tit. 4. libr. 4. fori, 4. & 6. titul. 11. libr. 8. ordinatio. Regia. & Pragmati. 29. Madritia, ann. 1534. siquidem per has leges nō prohibeantur fraternitates, quæ ad iustitiam conseruandam, & exequendam fiunt,

fiunt: vt docet Mōtal. in suo reperto. in verb. fraternitates. Et congregatio, quæ ad finem fit bonum, non prohibeatur, nec puniatur: c. sane, & ibi glo. 16. q. 7. glo. c. si qui clericorum, 11. q. 1. Fran. Marc. in dict. decisione. 456. nu. 12. Sed tantum quæ ad finem fit malum: Teste Baldo, in consil. 319. incip. Decreto domini, vol. 1. quem citat & sequitur Egidius Bosius, in sua practi. tit. de crimi. lætæ Maieft. dicens ita intelligi & practicari Mediolani, vbi similia habentur statuta: bonus est tex. in. c. si qui clericorum, 11. q. 1. (vbi glo.) can. sane, 16. q. 7. Archid. in. c. si quis despicit, 42. dist. facit. c. de occidendis, 23. q. 5. & leg. 1. & per totum, ff. de colleg. illiciti. tradit Rebuf. in. d. 2. Tom. constit. Reg. tract. de confratrijs, seu artificum conuētio. & collegijs. Subiungens, quod cum Synce rum sit collegium, licet aliquando quædam ibidem enentiant mala, non est ob hoc improbandum: vt probatur, in. d. c. de occidendis, & not. Bart. in. d. 1. de collegijs illiciti. & in. l. 1. ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomine.

27 ¶ Et confraternitates, ac collegia licita, per modum etiam pacti, vel contractus, possint statuta facere: cum etiam apud nos respectu suorum officiorum, iurisdictionem habeant: & deputent iudices: vt est tex. singularis, in. l. 2. tit. 4. part. 3. Et ideo ex eadem ratione, circa illa, possunt statuere: vt per plura probat Felinus, in. c. cum omnes, 7. col. nu. 14. de consti. Barto. & Iason. 9. col. num. 37. in. l. omnes populi, ff. de insti. & iure. Bald. in. c. venientes, de iure iuran. & glo. verb. nec ipsa, in. l. & quia, ff. de iurisd. omni. iudi. & concludunt doctores, in dict. l. fin. C. eod. & in. l. 2. C. de constitu. pccu. & in. l. 1. C. de monopol. & Auendanius, in. c. 19. nu. 11. lib. 1. de exequen. Princip. mada. & est singulare, ad intellectum cap. 16. comitiorum, Madritiorum, ann. 1552.

28 ¶ Et ita procedit, quod Paulo ante citato loco, Chafene. ipse testatur, dictum fuisse per arrestum parlamenti Parisiensis, quod clericus committens abusum in officio Chirurgiæ teneri super hoc coram iudice seculari respōdere. Et dicit Ioan. Gall. in suis quæstio. per Arresta, quæstio. 168. & in tracta. Arrestorum, c. 159. & Stepha. Aufrelius, in repet. d. Clem. 1. de offi. ordin. in magna additio. in. 1. regul. Fal-len. 17. Curiam secularem, consueuisse punire clericos ciuilitate, si in officio deliquerint. & quod ita seruare vidit: & seruatur in clerico negotiatore, vel artifice, qui si in illa arte delinquat, punitur per collegium, vel primates illius: per tex. in. dict. l. fin. de iurisd. om. iud. &

tex. in. c. sacerdotibus, ne cleri. vel monach. secundum illos, qui dicunt laicum iudicem, autoritate illius capituli, punire posse clericum occasione administrationis per laicos sibi concessæ, non obstante priuilegio clericali, propter quod, ab Ecclesia, non defenduntur: cū indignū sit eis, ab Ecclesia subueniri, per quos constat scandalum in Ecclesia generari, quæ citat Guiliel. Benedict. in. 1. part. repet. capit. Raynutius, de testamen. verb. + & vxorem nomine Adelasiā +, decisio. 2. num. 155. in quibus, quod postquam clericus, etiam solutus, officium seculare assequutus est, subiectus est Principi seculari, à quo negotiatio illa dependet, & cui respondet: contra quem Ecclesia nō tenetur, nec debet ipsum tueri, nec defendere per tex. in. d. c. fin. de vit. & honest. cler. (vt ibi per eum, quem vid.) Et voluit Pet. Rebuf. in dict. 2. Tom. ordi. Regia. titul. de mercatorib. minutatim vendent. glo. 13. per tex. in. c. sacerdotibus, ne cleri. vel monach. subiungens ita consuluisse Senatū cōtra Ioannē Dauuergne, clericum Ianionem, qui emerat animalia, & ad precium horum cōueniebatur, anno. 1431. die, 5. Aprilis. Et voluit Aufrelius, in tracta. de potest. seculari, in. 2. regul. & est singulare ad intellectum & ampliacionem Pragmat. Madriti latæ. 20. mensis Iunij, 1566. + Cōtra los corredores, y reuendedores de carnes +. Vt clericos etiam comprehendat. Quod est admodum notandum etiam, & in praxi tenendum menti, pro congregatione aurificum, & cælatorum Hispalensium, sub vocatione confraternitatis Sancti Eligij, vbi similia habentur statuta: & iudices, quos, + Veedores +, Vocāt, qui secundum ea, puniunt illa arte abutentes vt si clericus sit, & ex eadem professione, qui ea abutatur, aut falsum quid in aliqua illius artis specie committat, possit per eosdem pecuniariter mulctari. Est enim bonum, ac reipublicæ admodum necessarium, vt omnibus artificibus via fraudum occludatur, vt duo probi eligantur in quolibet artificio, quibus cura totius artificij, & negotium committere rur, ne artifices in suis artificijs, aliquam fraudem cōmitterēt: vt aduertit Pet. Rebuf. in. d. 2. Tom. consti. Reg. tract. de mercatorib. arti. vlti. glo. vnic. nu. 18. dicens, istos electos, non nunciantes Magistratui ordinarioloci, & procuratori Regio, fraudem quam inueniūt, puniri pro prima taciturnitate, pœna pecuniaria, pro secunda, pœna manus, pro tertia, pœna mortis: vt est statutum in Cōstitutio. Neapolit. rub. de fide instrum. Et quod forte me-

tu ista

tu istarum pœnarum, essent, & diligentiores, & Paulo magis prompti ad veritatem de ferendam.

29 ¶ Sed, & Chafene. (ne c. citra ré est) quo proxime retulimus loco, scribit, se illo in anno dixisse, quod quidam sacerdos ciuitatis Heduefis, cuius nomine, sua in domo, suum vendebatur vinum: & eidem competeat, ex quo mensura eius erat falsa, quod debebat puniri per Vigobertum Heduensē, cum ad eius officium sit dare mensuras, & pondera in ciuitate Heduensī, vsq; ad, 65. solidos, in quibus delinquentes, in mēsuris potest punire: & per Balliuū Heduensē, in maiori emēda. Quod est notandum, nam licet clerici possint vendere, vel facere vendi vinum ad minutum, si cut ad grossum, sine solutione gabellæ, vt (post Hieron. Zanetin.) Bertachin. Cōcludit, in suo gabellarum tract. 7. par. principal. versic. scias autem, nu. 18. tenentur tamen, cū iusta, & approbata mensuravendere. Quod est notabile ad tex. in. c. fin. ne cleri. vel monach. libro sexto, glo. & dd. in. c. 1. de vita, & honest. cleri. eod. libro, & quod tradit Alberi. in. l. humilem. C. de incest. nuptijs, tenens clericum per alium exercentem tabernam, non amittere priuilegium clericale. Quæ tamen intelligi debent quando tale vinum, vel frumentum, quod venditur, ex proprijs vineis, aut ex abbacia, seu beneficio sit. Cum tunc id non sit exercere mercaturam, nec teneatur huiusmodi, ita vendentes ad ea quæ imposta sunt mercatoribus: vt scribit Pet. Rebuf. in. d. 2. Tom. constit. Regia. d. tract. de mercator. arti. fin. glo. vnic. nu. 23. subiungens, à Rege, & à sua suprema Curia fuisse sapius declaratū. Et quod negotiatio non dicitur, quando quis vendit granum, vinum, aut oleū suum, not. Panormit. in cōsil. 6. in. 2. dubio, vol. 1. Decius, in. d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. col. pen. quos refert, & sequitur Aymon Crauet, in consil. 163. incip. videndum est. 1. col. nu. 3. quem citat, & sequitur Pet. Nunius de Auendaño, in. 1. part. de exequend. Princip. mand. c. 19. num. 34.

30 ¶ Norma enim ponderum, & modiorum, reliquarumq; mensurarum, non est excedēda. l. modios, C. de Susceptor. præposi. & arcar. lib. 10. & cap. 25. Deuteron. dicitur, + Nō habebis in sacco diuersa pondera, maius, & minus. Nec erit in domo tua modius maior, & minor. Pondus habebis iustum, & verum. Et modius æqualis, & verus erit tibi, vt multo viuas tempore super terram, quam dominus

DEVS tuus dederit tibi: abominabitur enim DEVS eum, qui facit hæc, & auerfatur omnē iustitiam. Idem fere habetur Leuiti. c. 19. in fine. Et Micheæ, 6. Non enim est modius, qui iniquus est. l. Paulus respondit, ff. de verbo. signif. & pōdus, & statera, iudicia domini sunt: prouerb. 16.

31 ¶ Et scribit Lucas de Pen. in. dict. l. modios, ignorantiam, & non sciētiam, excusationem non præbere. leg. sed & addes, §. 1. ff. locati. Et apud quemcunq; reperiantur, tales mēsuras frangendas esse. l. item quæritur, §. si quis mēsuras, ff. eod. putans, in his generalem, & singularem inquisitionem fieri posse. Et in eum, qui scienter falsa pōdera accommodauit, an de dolo malo actio detur, loquitur textus in. l. arbitrio, §. de eo, & ibi glosa, ff. de dol. mal. Et quod mēsuras publice signatas mutans, vel corrumpens, condemnatur in duplū eius damni, quod incurrit ille qui cum eo contraxit, & per tempus in exilium detur, tex. probat in. l. pen. ff. ad leg. Corn. de fals. Et in. l. 7. titul. 7. part. 7. Et in. l. 1. titul. 10. lib. 3. for. leg. Et not. Anton. Gometius, in. l. fin. numero. 12. in leg. Taur. vbi ad id citat dict. glo. & Doctores cōmuniter, in. d. §. de eo, de dolo malo. Quod est valde notabile, in materia præsentis Pragmaticæ, quæ de faneca loquitur, & ad extensionem iurisdictionis fidorum exequutorum ciuitatis Hispalen. Et aliorum in suo territorio iudicum: & ædilium plebeiorum. Et intellet. l. 1. titul. 7. lib. 5. ordin. Reg. & Pragmat. 133. in vol. Pragmatic.

32 ¶ Ex quibus infertur, quod cum merces corruptas apotecariorum, pharmacopolarum & aliorum aromatariorū, possit Corrector de facto proicere, & perdere: argumen. tex. l. cetera, §. mala. ff. famil. hercif. & in. d. l. Item quæritur, §. si quis mēsuras, ff. locat. & in. l. lectos, ff. de pericul. & commo. rei vendit. & eorum, quæ Iacob. de Bel. viso, not. in practi. iudiciaria, tit. de iniur. in part. falsariū, & eas concremare: vt habetur, in Pragmat. 83. in vol. Pragmaticar. fol. (mihi) 82. quod id possit facere, etiam si talis pharmacopola, clericus sacerdos sit. (Quod iam vidi Vtrariæ practica ri per admodum magnificum licentiatum Alphonsum de Soto Calderon, prætorem causarum capitalium, in supremo earum tribunali, + De la Quadra, + Hispalensi, virum solertissimum, & in seruitio Regio fidelissimum, ac indefessum, & studiosum Senem: & quem in obeundo cui præfuit munere, quibus alius, non antecessit iuuenis.) Et est notandum, ad intel-

intellectum & ampliacionem dictæ Pragma. 88. & 118. Vallis Oleti, ann. 1537. & eorum quæ per textum ibi, Petrus Nunius de Auedaño, notat in d. c. 19. lib. 1. de exequend. Princip. mand. num. 28. subiungens, legis, 17. eorū, verba, + Y otros officiales que vlen de sus officios bien, y fielmente, y sin fraude alguna. Clericos officiales comprehendere: qui si in officio suo abusum committant, puniēdos esse statutis laicorum, cum his quoq; ligetur, ex quo publicam respiciunt vtilitatem: vt Innocen. & Panormit. not. in. c. ab Ecclesiarum, de offi. ordina. & iam multoties vidi ita practi cari, circa clericos etiam presbyteros, habentes molas mulionicas, contrauenientes statutis ciuitatis Hispalensis, & ordinationibus circa dictas molas mulionicas factis. Nam ad ea statuta, (quæ ob publicum bonum etiā sunt facta) clerici expredictis, sicut & laici tenentur, 33 ¶ Sic, si depositio, vel cōsignatio fiat, apud personam Ecclesiasticam (vt nonnunquam fit presentibus partibus, vel cōsentientibus) iudex secularis poterit illum cogere vt restituat: per textum in. l. fin. §. pen. C. de bon. auct. iudi. possiden. ibi, + Per suam interloquutoriam præcipientis. Per quem id tenet Bald. in lectio. antiqua, l. si fideiusor, §. vlt. ff. qui facti. cogan. & ibi Iason col. 1. idem Bald. & Sal. lyce. (vterq;) col. 1. in. l. acceptā, C. de vsuris, hac ratione, quia tunc proprie non proceditur contra clericum per modū (vt ipsi dicunt) iudicij, sed exequutiue, ex consequentia suscepti officij. ad quod dicunt facere textū ibi, in verb. + Sacratissimas ædes + Et sequitur Stephan. Aufrer. in. d. rep. clem. 1. in. 14. Fallen. 2. regul. & in decisio. Tholosana, quæstio. 167. in incipien. item fuit quæsitum, si pecunia, Francisc. Marcus in. 1. par. decis. Delphina. decisio. 1057 nu. 11. & in decis. 1061. in fine, Mathe. de Afflict. in decisio. Neapolit. 24. incipient. quidam clericus, l. col. & Guiliel. Benedict. in. d. verbo, + Et vxorem nomine Adelasiam. num. 419. & Rebus. in. d. 1. Tom. const. Regia. tract. de liter. obligat. art. 5. glo. 9. nu. 3. facit lex qui restituere, ff. de rei vendica. Quo quidem iure in Gallia vti, Andre. Tiraquel. nouissime testatur in d. lib. de retract. tit. 2. §. 4. glo. 7. nu. 10. dicēs de iure communi multum dubitare: cum clericus non possit expresse & directe prorogare iurisdictionem iudicis secularis, c. si diligenti, de foro compet. ergo nec tacite, & in directe, scilicet acceptando, & agnoscendo illud officium: quia quod expresse fieri non potest, nec tacite quoq; l. cum quid, ff. si cert. pe

ta. l. fin. C. si mancip. ita veni. ne profici. cum quid vna via, de reg. iur. in. 6. 34 ¶ Quibus (vt ipse dicit) rationibus, moti multi receptissimæ autoritatis, tenuerunt, nec clericum quidem qui coram iudice seculari falsum deposuit, ab eo puniri posse: vt fuerunt Innocen. Holtien. Ioannes Andre. Anton. Panormit. nu. 18. & Felin. col. 3. post alios, in. c. verum, de foro compet. Paul. de Cast. in. l. nullū C. de test. Iason, in. §. qui mandatam, l. 1. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdic. col. pen. Ioan. Bernard. Diaz, in pract. criminal. c. 87. doctores in. c. dilectus, de pœnis, & in capit. 2. de crimin. falsi, & alij, quos idem Tiraquel. congerit, in tit. 1. §. fin. glo. 3. consuetud. Picta. quorū opinio communis est: vt Mathe. de Afflict. ferretur in decisio. 230. incip. fuit per Relatorem qui & eam sequitur, post Barto. in. leg. diuus Pius, ff. ad leg. Corn. de falsi. & probatur secundum alium intellectum, in versic. fin. l. 42. titu. 16. part. 3. quicquid glo. 1. Cynus Bal. & Saly. in. d. l. nullum, & Federin. de Senis, in Consil. 93. incip. factum quod opponitur, contrariam profiteantur sententiam: quam apud Gallos passim admitti, & seruari Guiliel. Benedict. scribit, in. d. rep. c. Raynutius, verb. + Et vxorē nomine Adelasiam. Num. 434. Ceterum tamen, citationem voluntariam respectu citati, puta si sua putauerit interesse, valere etiā quo ad clericum, & alias personas non subiectas iudici citanti: tenent Iacob. Butri. Bald. & Paulus de Cast. in. l. testamenta omnia, C. de testamen. per illum tex. & l. consulta, & l. repetita, ibi, in glo. allegatas. Bal. in. leg. præscriptione, C. si contra ius vel vtil. pub. Felin. in. c. cum inter, col. 8. de exceptio. & sentit Innocen. in. c. dilecti, eod. titu. quam ad id citat, eandē tenens sententiam, Iaffredus Lanfrancus Balbus, in suis obseruatio. decisio. 323. incipient. citatio. 35 ¶ Præterea Barto. in. l. cunctos populos, C. de sum. trin. & fid. Cathol. 10. col. nu. 29. scribit statuta generalia laicorum, in quibus, nulla fit mentio clericorum, aut Ecclesiarum, sed tamen tendunt aduersus ea, quæ illis competent, non tanquam priuilegiatis, sed vt cuilibet de populo, illos ligare: dummodo sint honesta. & voluit idem Barto. in. l. de quibus, colu. fin. ff. de legib. Lappus, in allegatio. 81. incip. non valuit actus, colu. 1. Barba. in. d. rubri. de reb. Eccles. non alienan. & in dict. Consil. 14. & in Consil. 65. incip. referam in medium, col. 11. & sequen. vol. 4. Quæ ob promiscuam, & totius reipublicæ vtilitatem, defendi possunt cōmode

mode: vt tradit Couarru. in. 2. part. dictæ regulæ, possessor, §. 4. numero, 8. & Hierony. Gratus, in respon. 162. incipien. Reuerendus. 2. col. numero. 5. libro, 2. optimus est textus, & ibi notat Dominicus, in. cap. 1. de iure iurand. lib. 6. Et ita quo ad clericos etiam valet, & procedit, Pragmatica. 127. de redditibus censuum reddimibilibus, ad rationem vnus pro quatuordecim soluendis, comitiorum Madritiorum, ann. 1563.

36 ¶ Nec nostræ ob erit assertioni, quod in præfenti Pragmatica clericorum, ac personarū Ecclesiasticarum, mentio fiat. Et sic potius videatur, à Bartolo, in. d. leg. cunctos populos, contrarium probari, volente, tunc statutum, quod imperiose sit factum, & sub specie, & autoritate quadam iurisdictionis, clericos nō comprehendere: Quæ communis fuit cōclusio, in dict. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. Nam vt ibi, post alios doctores scribunt Panormitanus, in repet. col. 5. ante numerū, 16. & Felinus, 15. colu. ante numer. 41. limitatur, & non procedit, quando huiusmodi lex (vt nostra, in specie) super naturali ratione sit fundata: quia tunc, comprehendit clericos ipsos, & personas Ecclesiasticas super quibus disponit non quidem ratione ciuili legis, & quatenus per secularem potestatem est lata: sed ex vi naturalis rationis, super qua fundatur: argument. cap. pastoralis, de fid. instrumen. & eorum quæ Mathe. de Afflict. tradit, in prælud. Cōstit. Neapolitan. quæstio. 7. numer. 2. Nec enim lex ciuili, eo quod nominatim de clericis meminerit, odio digna haberi debet: sed potius laude, & gratia: & vtrouique par ratio est: ac in vtroq; casu locum habet: vt nouissime annotat Menchacensis, in cap. 5. numero. 9. versic. ergo omnes, lib. 1. controuers. vsufrequen. & ita intelligenda sunt, quæ Robertus Maranta adducit, in dict. disputatio, 8. numero. 25.

37 ¶ Et facit, quia quando lex ciuili à non recognoscente superiore lata, non tractat de materia spiritali, nec obuiam it Canonibus, seruanda est etiam, in foro Ecclesiastico, contra clericos: secundum glo. & Panormita. colu. 12. in dict. cap. 1. de no. oper. nuncia. & glo. verbo temporalium, in cap. cum ad verum, 96. distin. Archidian. in. cap. si inter Episcopos, 6. quæst. 4. Petrus de Anchar. in dict. cap. Canonum statuta. 1. quæst. de constitu. glo. 1. in cap. ceterum, de donatio. & Doctores, in. l. priuilegia, C. de sacrosan. Eccles. Et notat Calderin. in dict. Consil. 21. Et quia cum res sint

de territorio Regis, iudicantur secundum cōstitutiones Regis: vt asserit Bald. in. cap. cum venissent, col. 2. de eo qui mit. in poss. caus. rei seruā. Barb. in. d. rub. de reb. Eccles. nō alienā. 21. col. numero. 112. Chassen. in consuetu. Burgun. rubric. + Des Iustices, + §. 4. glof. + de droit dindire, in fine, & alijs in locis citatis per Pet. Rebus. in dict. 1. Tom. in proæm. const. Regia, glof. 1. numero, 71. vbi ad id citat Pet. Velug. in specul. Princip. rubri. de admortifa. §. nunc videndum, in fine, facit tex. in dict. cap. cū ad verum, 96. distinctio.

38 ¶ Item ex quo præfens Pragmatica, non facit notabile præiudicium personis Ecclesiasticis, seruari debet etiam inter clericos: vt docet Felinus per plura, in dict. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, 35. col. numero, 88. & 90. Et cum ad obuiandum fraudibus sit sancita, hoc etiā valet casu, & si in consequentiam contra Ecclesiam veniat: vt pulchre Petrus de Anchara. respondet, in notabili facti contingentia, in Consil. 11. incipien. factum super quo petitur. & Ludouic. de Gozadin. in Consil. 5. incipien. an, in quæstione. 6. col. numero. 22. Et ex quo præfata Pragmatica facta est ob commune bonum, æquiparatur bono Ecclesiarū. leg. fin. C. de sacrosan. Eccles. & scribit Calderin. in dict. Consil. 21. de constitu.

39 ¶ Nec enim potest dici, quod sit cōtra libertatem Ecclesiasticam. Siquidem per eam limitatur potestas subditorum circa res suas: secundum Iacob. Butrica. in dict. authen. cassa, C. de sacrosan. Eccles. & nota. in leg. 1. & in. l. dominorum, ff. de ijs qui sunt sui, vel alie. Iuris. Etiam si talis limitatio induceret priuationem lucri Ecclesiasticarum personarum, leg. si quis ad declinandam, C. de Episcop. & cleri. notat. in leg. si pater, §. si Imperator, ff. de inofi. testamen. Et ita in specie respōdet Lauren. Calcane. in consil. 7. incipien. in nomine, 11. col. numero. 21. Et est etiam notandum, ad intellectum, & decidendi rationem, cap. 127. comitiorum Madritio. supra citati, de censibus redimibilibus reducendis disponentis, vt clericos antedicta ratione etiam comprehendat. (quod in praxi receptum est.)

40 ¶ Et cum statutum laicorum sit, pro bono publico latum, clericos etiam tenet. Et etiam in foropoli obligantur Ecclesiæ ad eius obseruationem, vt post sanct. Thom. in. 1. 2. quæst. 96. ad id citatum, & sequuntur, per Pisanel. in verb. lex, §. verum leges humanæ. Tho. Gramat. in decisio. 100. incip. in causa vniuersitatis, numero, 3. Et ex eadē ratione, ipsa præfens Prag

Pragmatica clericos obligat: vt tenent Ioan. de Platea, in. §. Item lex Iulia, numero. 108. in. ff. de publi. iudic. Ioann. Lup. à Palaci. Rub. in repet. c. per vestras, de donatio. inter vir. & vxor. §. sed est pulchra dubitatio, 4. col. numero. 12. fol. 128. (in paruis) & Fernand. Vafquius Menchacens. in lib. 1. de succes. creatio. progres. et resolutio. §. 10. numer. 6 4 8. Et ita accipiendus est Reuerendiss. Couarru. in. c. 31. ante num. 5. lib. practi. quæstio. (videndus per totum cap.) Et Auendanius, in cap. 13. numero. 7. lib. 1. de exequend. Princip. Manda. vbi tenet, quod statuta, vel consuetudines circa conseruationem pastuum, non solum ligant laicos vicinos populi, sed etiam clericos: & religiosos. Qui propter conseruationem boni publici, tenentur ea obseruare: secundum doctores communiter, in. c. quod clericis, de foro compet. & Chassene. quem ibidem citat, subiungens, quod custodes positi ad custodiã bonorum publicorum, non solum fidem faciunt, in sua denunciatione contra laicos, sed etiam contra clericos: secundum Gandium in tiulo, quomodo de crimine per viam denunciationis cognoscatur. (quæ sunt notanda, ad intellectum, & ampliacionem Pragmatici. Madriti latæ, 19. mensis Nouembris, Ann. 1566. super conseruatione possessionum herbarum horum Regnorum, quod in clericis, & Ecclesijs obtineat.) facit textus. l. addictos, C. de episcop. audien. & in argum. cap. clericis de vit. & honest. clerico. & glo. finalis, leg. ex ea causa, ff. de postulan. Et quod tradunt Lucas de Pena, in leg. 2. C. de nauib. non excusand. lib. 11. & Mathe. de Affict. in rubri. 38. column. 4. numero. 9. lib. 3. Constit. Neapolit.

41 ¶ Ex quibus etiam inferitur, Pragmaticã Madridiam, 28. Iunij latam, ann. 1530. contra reuenditores frumenti, ita clericos, sicut, & laicos ligare: ac eidem contrauenientes: (vltra pœnas in ea cõtetas) mortaliter peccare. Quod est notandum, maxime hisce temporibus, in quibus, cum laici hoc facere non audeant, legatum pœnarum metu, id tamen per interuentum clericorũ (proh dolor) faciunt: reipublicæ damnum non leue inferentes: quos omnes peccare, minime dubium est. Et Menchacens. aduertit, in. d. lib. 1. de succes. creatio. §. 10. nu. 648.

42 ¶ Vbi etiam inuehit contra clericos opem ferentes subtrahentibus vectigalia Regia: qui non minus in foro animæ ad restitutionem vectigalis liciti fraudati, tenentur, quam si tenentur ad rei subtractæ restitutionem. Et ia

fraudatoribus Gabellarum, id communiter tenetur: teste Baldo, in. 1. lectio. l. vt vim, ff. de iust. & iure, & Socino, qui dicit communem opinionem, in suo tracta. Fallétia. regul. 164. Dida. de Segura, in tracta. de bonis lucra. constant. in. mat. nu. 233. Caietan. in summ. verb. vectigalia, Alphon. à Castro, de potestat. leg. pœnal. lib. 2. cap. 10. Domini. à Soto, de iusti. & iure, lib. 3. quæstion. 6. articul. 7. late, Didac. à Couarru. in. 2. part. relectio. Regul. peccatum, §. 5. nu. 5. de reg. iur. lib. 6. Ojala, in tracta. nobilita. 1. part. cap. 3. nu. 8. cũ sequent. licet quando vectigal illicitum sit, fraudare id liceat, vt Bertach. anot. in. d. Gabell. tract. 9. par. prin. in prin. & quam plurium relatione Doctorũ id tenentium; Andre. Tiraquel. nouissime scribit, in prefatio. dict. lib. de retract. nu. 68. cum sequent. Sed & clericus vel quiuis alius exemptus, qui in fraudem Gabellæ, secum deferret res alterius non exempti, dicens esse suas, nõ solum ad solutionem illius Gabellæ tenetur, sed etiam facit res ipsas incidere in commissum: casus est notab. secundum Bart. ibi, in. l. fin. C. de Anno. & trib. lib. 10. quem citat & sequitur Bertach. in. d. Gabellarũ tracta. 7. part. princip. 20. q. nu. 42. subiungens, simile esse in collectis. Nam si ciuis exemptus dicat res committatui obligati ad collectas, esse suas, & eas emi faciat nomine suo, debent res ipsæ confiscari. l. 1. & ibi Bart. C. de nauib. non excus. lib. 10. quæ sunt notanda ad intellectum ordinationis antepenultimæ, tit. 7. De la entrada del vino. Ordi. Hispalensium.

43 ¶ Sic etiam eadem publica vtilitate inspecta, (circa quam ciuitas liberam habet statuendi facultatem. l. 1. & l. ambitiosa, ff. de decret. ab ordin. facien. Bart. in. d. l. omnes populi, in. 1. quæstio. ff. de iust. & iure,)

44 ¶ Si graculi, aut vermes, vel locustæ, seu bruchi nascantur in vineis, & messibus, alicuius clerici, per statutum cogi potest, cum alijs, in quorum vineis, & messibus reperiuntur huiusmodi animalia, vt suis, expensis, ea capiat, & occidat: ne inde procedant, ad aliorum vineas, & messes: & comedant illas: & omnium vicinorum eiusmodi fructuum sequatur clades, & calamitas: quo in casu, quantumcunq; priuilegiati, ne & alij inficionetur, possunt cogi etiam de facto, vt suis expensis suas messes, arbores, vel vineas mudent: argumen. eorum quæ de infectione, Doctores notant, in leg. nullus, C. de sum. Trinit. & fid. Cathol. & argumen. leg. ædiles, §. Pedius, ff. de ædilit. edict. & can. rescandæ, 24. q. 3. & c. ipsa

ipsa pietas, 23. q. 4. & l. nã & salutē, §. fin. ff. de offi. prefet. vigil. & quæ Ioã. Fracil. à Rip. tradit, in vlti. part. de remed. ad curadã pest. fol. 30. in magnis. Et. l. 12. tit. 3. lib. 1. recopil. leg. Reg. ¶ Bonus est textus, qui ad hunc sensum induci potest, in. l. si alius, §. est & alia exceptio, ff. quod vi, aut clam, & in. l. quemadmodum, §. magistratus, ff. ad leg. Acquil. & in. l. 3. tit. 10. part. 7. vbi conseruandarum aliarum ædium causa, tolluntur de facto, ædes intermedia, ne incendatur ignis in eis, & progrediatur vltra, & consummat omnes: Etiam si clericorum sint, ex eadem publicæ, & communis vtilitatis ratione, quæ ipsos clericos (vt dictum est) comprehendit. Et not. in specie Lauren. Calcane. in. d. Consil. 7. incipien. in nomine, in. col. nu. 20. dicens, non dici ob hoc, damnum, aut iniuriã pati. l. si quis fumo, §. quod dicit, ff. ad leg. Acquil. qui textus secundum eundem Calcaneum, bene facit ad propositum: neq; enim, statuentes hoc fecerunt, vt nocerent clericis, sed vt indemnitati suæ prouiderent. Et ita etiam quo ad eosdẽ procederet quod not. Ioan. de Platea tenet, quod si aliquis timet propter ruinam domus vicini, periculum suæ personæ, & familiæ, quod potest implorari officium iudicis: Nec sufficeret cautio dani infecti, quia hic timetur damnum personæ, quem citat & sequitur Francisc. Marcus, in decisio. 541. num. 6. part. 1. Sic ne bruchi, locustæ, vermes, vel cicadæ, vineas, fructus, aut menses corrumpant, domini prædiorum, quanuis clerici, cogi possunt eas suis expensis mundare: (quod ita vidi iam practicari. Et fuit approbatum per doctissimum Licentiatum Ceruãtes de Gaeta Hispalensem tunc ordinarium)

46 ¶ Nisi locustæ, vermes, vel cicadæ, aut huiusmodi animalia, in fundis sint publicis, qui vulgo dicuntur, Baldios, o realengos. Nã tunc expensis mundari debent publicis, quibus deficientibus, imponi ad hoc posset collecta iuxta cuiuslibet patrimonium: leg. omnes, C. sine censu, vel reliq. & ratione huius imminentis necessitatis, limitari potest Regia lex, 16. titu. 1. lib. 7. ordinati. Regia. argumen. eorum, quæ nouissime Auendanius not. in. 2. lib. de exequendis Princip. mandat. capit. 14. num. 8. (cui hic addi potest casus, quæ repentina, & periculosa etiam est necessitas: & quam citissime arcenda) & quæ tradit Guiliel. Benedict. in. 1. part. c. Raynutius, de testam. d. verb. & vxorem nomine Adelasiam. Decisione, 5. nume. 470. ad quã hac in specie collecta, ipsi teneretur clericis: ex his quæ supra notauimus in glo

sa. i. sup verbo, iusto, cõclus. r. nu. 61. & nu. 64. ¶ Quibus, minime obstant. Iura. c. certum, & c. suscipitis, 10. dist. c. inter hæc. 30. q. 2. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de constitutio. Quæ à non nullis obijci solent, clericorum partem tueri conantibus. Quodq; cum clerici, superiores, maiores, ac digniores sint laicis, l. 3. C. de sum. Trinit. l. 2. C. vt nemo priua. c. solita, de maior. & obediens. c. deniq; 4. dist. c. duo sunt, 12. quæst. 1. inferiorum statuta, superiores, & digniores hos non ligent. c. inferior, 21. dist. c. cõ inferior, de maior. & obediens. Quodq; cõ statuta condere, iurisdictionis sit, glo. in. l. 1. ff. de iurisd. omni. iudicum, cõmuni probata voto, secund. Andre. Tiraquel. complures huius sententiæ doctores citantem, in lib. de iure primogeniorum, quæst. 16. nu. 2. Et eã laici, in clericos non habeant, nec etiam illis, possint clerici sponte se submittere, c. si diligenti, & c. significasti, de foro competens. (cum alijs per Thom. Gramat. adductis, in decisio. 61. incipi. venerabilis) statuta hæc, eos non ligent, nisi tantum subditos: l. 1. C. de summa Trinit. c. à nobis. 1. de sentē. ex cõm. c. quod autē, de pœnit. & remissio. c. 2. de cõsti. lib. 6. cũ traditis per Castellũ, in. d. l. 1. Tauri, fol. 17. col. 2. & 3.

48 ¶ Nam (ommissis alijs optimis & iuridicis responsionibus, quæ à Fortunio adducuntur, in illation. 13. cũ sequent. dict. tract. de vltim. sine vtriusq; iuris,) cõ statuta sunt fundata super ratione naturali, seu iuris Diuini, qualis primæ nostræ conclusionis, hoc in opere, species est, clericos, & personas Ecclesiasticas, super quibus disponunt, comprehendunt: non quidem ratione statuti, seu ciuili legis, sed iuris Diuini, & Naturalis, cui imnituntur: ad cuius obseruationem nedum clerici tenentur, sed & ipse Princeps, & Imperator, ac quatenus homo est, Papa: (vt supra in. 1. cõclusionone notauimus.) & Panormita. cõmuniter receptus scribit in. c. 1. nu. 7. de constitutio. Et quia animæ fauor facit vt constitutio omnes liget in distinctæ. c. omnis vtriusq; sexus de pœnit. & remissio. iunctis his quæ not. Ioã. Andre. in. c. significasti, super verb. iurisdictioni & ibi Panorm. in. 7. col. de for. cõp. Gomet. in proæ. Reg. Cæcel. pag. 38. Præposit. in. c. non licet, in prin. 10. dist. Pet. de Ancha. in rep. c. 1. in. 2. oppo. de cõf. & ibi Felin. nu. 34. cũ seq. & Ioan. de Selua, in tract. de beneficio, par. 1. q. 3. nu. 8. vbi cõcludit quod etiã Papa ligatur cõstitutione animæ fauorabili. & not. Ioã. And. in. c. ex tenore. col. 2. qui fil. sint legit. vbi etiã dicit, quod cõstitutio licet videatur odiosa quia pœnalis, tamen fa-

vorabilis est, quando in fauorem animarum sit inducta. Et ideo ipsius pœna nō est restrin-gēda, sed dilatanda. Et ita procedit glo. verb. Apostolicæ, in. l. omnes dies, C. de ferijs, & tradit Bart. in Authen. Sacramēta puerum, nu. 19. C. si aduer. vendit. Alexand. in Consilio. 63. incip. stantibus, colun. tertia, numero octauo vol. 4.

49 ¶ Ex qua etiam ratione, non solum Ecclesia, Ecclesiasticæ q; personæ, verum ipse Rex præsentis conditor Pragmaticæ, in themate supra notatæ primæ conclusionis, ad eius obseruationem, in quantum humanus, & mortalis est, vt quiuus alius particularis Regnicola, in foro conscientie tenetur: cum huius legis transgressio, illa in specie magis intereslandi, & excupiditate amplius lucrandi contra ius Diuinum, & Naturale sit, hoc in casu, in dicta Pragmatica inclusum: quod etiā transgreditur eiusdem legis huiusmodi transgressor: Nec ob id, quod in positua, & ab ipso Rege, lege facta, repetitum, aut positum sit, desinit esse ius Diuinum, aut Naturale: vt non semel illic admonuimus, nu. 116. cum sequentib. & in. 2. conclusio. super verb. + Natural, + nu. 49. quod ipsi Regi, violare non licet: & notat egregie Guiliel. Benedict. in. d. verb. & vxorē nōmine + Adelasia + nu. 111. argum. c. 1. (vbi Panormit.) de probatio. & traditorum, per. dd. in leg. digna vox. C. de legib.

50 ¶ Et quia licet Deus, ei subiecerit leges, non tamē naturales: quibus ligatur, sicut quilibet particularis priuatus: secundum Bald. in. l. 2. C. de seruitu. & aqua, & in. c. 1. in prin. titul. de natura feudi.

51 ¶ Et notat eruditissimus Franciscus Connanus, in lib. 1. commentariorum iuris ciuiliis, c. 16. nu. 10. & in. c. 8. nu. 3. & Mathe. de Afflict. in. lib. 1. Cōstitu. Neapolit. rubri. 7. nu. 37. & idem Bald. in pæmio codicis, col. 4. dicit, quod quādo est cōtentio de potestate, inter prætēdētes supremam potestatem, nō cadit inter eos alius arbiter, nisi ipsa ratio naturalis, quæ est arbiter, malorum, & bonorū. Sed & ipse Baldus inquit, in. c. 1. de his qui feud. dare possunt quod bonæ, & naturales cōsuetudines ligāt. Principē: quia potentius est ius naturale. Nec enim à lege naturæ, autoritate vlla, absolui possunt, vt tradit idem Bald. in. l. qui se patris, col. 7. vers. hoc scias, C. vnd. lib. & Marcus Mātua. in. c. 1. de prob. & in consil. 121. incip. nolēbam, numero 7.

52 ¶ Facit quod post Sanct. Thom. (quem ibi citat) tradit Barbat. in. d. c. 1. de constitutio. &

in dict. Consil. 14. nu. 11. vol. 2. quod lex habet duplicem virtutem, vnam videlicet punitiuā, & alteram regulatiuā: à primā, est Princeps absolutus: à secundā non est absolutus, quia debet honeste, & regulate viuere: vt probatur, in dict. leg. digna vox. Et ita procedit Felinus, in. d. c. 1. de constitu. nu. 27. & 30. & Paul. Romanus, olim pœnitentiarius Apostolicus, in suo tracta. de pension. in fine. 6. quæstio. nu. 34. fol. 18. in fin. & fol. seq. Sed & idē Thomas dicit, in. 1. 2. quæstio. 96. arti. 5. ad. 3. quod Princeps dicitur esse solutus à lege, quantum ad viam coactiuā legis: nullus enim proprie cogitur à se ipso: lex autem non habet vim coactiuam, nisi ex Principis potestate. Sic igitur Princeps dicitur esse solutus à lege, quia nullus in ipsum potest iudicium cōdemnationis ferre, si contra legem agat, vnde super illud Psalmis. + Tibi soli peccauit, + Glosa dicit, quod Rex non habet hominem, qui sua facta diiudicet: Sed quantum ad vim directiuam legis, Princeps subditur legi propria voluntate, secundum quod dicitur, extra de constitutio. c. cū omnes, quod quisq; iuris, in altero statuit, ipse eodem iure vti debet. Et Sapientis dicit autoritas, + Patere legem, quam ipse tuleris. + Improperatur etiam his, à Domino, Mathe. 23. + Qui dicunt, & non faciunt, & qui alijs onera graua imponunt, & ipsi nec digito volunt ea mouere. + Vnde quantum ad DEI iudicium, Princeps non est solutus à lege, quantum ad vim directiuam eius: Sed debet voluntarius non coactus legem implere. Quæ etiā fuit sentētia Diui Hieronymi, super illud Psalmi, 50. + Tibi soli peccauit, + Et Augustini de Anchona, in sum. de Ecclesiis. potes. q. 44. in fine, c. totam. de pœnitē. dist. 3. Et ita procedit tex. in. c. iustum, 9. dist. iustum est Principem legibus optemperare suis: tunc enim iura sua ab omnibus custodienda, & seruanda existimet, quando & ipse illis reuerentiam præbet. Princeps legibus teneri suis, nec in se posse dānare iura, quæ in subiectis constituunt, æquum est: iusta est enim vocis autoritas eorū, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur. + Et Symō de Casia, in tract. de iusto iure Dominij, cap. 33. sic inquit. Non autem iustus Rex inter homines erit, si iustam non sequitur positam, aut non posuerit legem iustam.

53 ¶ Subiungit, tamen ibidem Sanctus ille Doctor, quod est etiam Princeps supra legē, in quantum expediens fuerit, potest legē mutare: & in ea dispensare pro loco, & tempore, capit. cum oportet, de consangu. & affinit.

Ex an-

Ex antedictis ergo, limitatur etiā & intelligi debēt, d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, & c. quæ in Ecclesiarū, de cōstit. & c. fin. de reb. Eccles. nō alienā. & quod etiam notat Ioā. Andre. (post Hostiē.) in. c. postulasti, col. vlt. de foro cōp. & Cyn. in. l. 2. col. si. vers. tertio quæritur, C. quæ sit lōg. cōsuetu. quod statuta, vel consuetudines laicorū, clericos nō ligāt, nec res ipsorū, potissime cū ista iura procedāt in statutis solū odiosis, & quæ grauamen clericis inferūt: & ita accipiēda sunt, dict. authē. cassa, C. de Sacrosan. Eccle. c. 1. de consuetud. c. clerici, de iudic. & c. cum causa, de re iudica. cū similibus.

54 ¶ Ac receptum sit, omnes leges ciuiles, quæ circa res Humanas, caducas, & terrenas disponūt, clericos tenere, nō secus quā laicos: nisi quibus in casibus per leges canonicas iuri ciuili specialiter est derogatū: vt probatur in. c. 1. & 2. & vtrobiq; per glo. & dd. de noui operis nūciatio. & est cōmunis opinio, in. d. c. 1. de cōstit. secundū Mencha. in. 6. 10. nu. 87. de successio. resolutio. Nam licet clerici à iurisdictione laicorū, & sic à legibus iuris ciuiliis videātur exēpti, tamē nos Hispani, nō minus exēpti sumus ab illis legibus, & Galli, similiter exēpti sunt. Et Romani ipsi, legibus Atheniensium nō suberāt: quibus veluti hospitio receptis vtebātur. l. 2. ff. de origi. iuris. Et nos Hispani, Galli, & Lusitani, dictis Romanis legibus, veluti eodē hospitio receptis, etiā vtimur: glosa in. c. Adrianus, 63. dist. eis dēq; veluti nostris iā factis, spōte nos subiecimus, & gubernamur, in quibus casibus, per leges nostras eis derogatū nō est. Sic ergo clerici ad huiusmodi Imaginē, & similitudinē iure communi Romanorū vtūtur, nisi qua ex parte eidē, per Pōtificū Canones, hodie est derogatū: & Hispanorum leges clericos etiā tenēt, quatenus iuri canonico nō aduersantur: sed in specie nostra non inuenitur derogatum, vt patet, ergo eos, ligat præsens Pragmatica.

55 ¶ Et facit, quia in primitiua Ecclesia, clerici, & eorum res, iurisdictioni Regum, & Imperatorū, suberāt: vt constat, ex multis Imperatorū etiā Christianorū legibus, & cōstitutio nibus latis, de personis ipsis, & rebus Ecclesiasticis, omni q; disciplina Ecclesiastica, quæ cōtinentur sub titulis, C. de Sacro sanct. Eccles. de Episcop. & cleri. & de Episcop. aud. Ma xime, in nouella cōstitu. 83. vt clerici apud proprios Episcop. Vbi Iustinianus, ad supplicatio nē Episcopi Cōstātinopolitani, dedit clericis priuilegiū fori, in ciuilibus tantū, & Episcopo nō impedito aliās, & omnino incriminalibus,

eos reliquit, sub iudice seculari. Et satis deducitur, ab autoritate Diui Pauli, qui cū videret causam suā iniquæ tractari, ad Cæsare appellauit: à quo eum oportere iudicari, dixit, Actū Apostolo. capit. 25. Et ex eodē Paulo, ad Roman. 13. vbi scribit: omnis anima potestati bus sublimioribus subdita sit. + Quo in loco, Chrysostomus annotauit, illic obediētiā iniūgi omnibus, etiā si quis Euāgelista sit, aut Propheta: cū ista subiectio, pietatē minime subuertat. Et tamē in eo capite, Paulus de secularibus potestatibus tractat, præcipue: vt lector facillime deprehendere valeat, locū illū satis hāc nostrā cōclusionē probare: cui alludit testimoniu Diui Petri. 1. Epistolæ. cap. 2. dicētis: subditi estote dominis vestris, siue Regi, siue ducibus ab eo missis. c. magnum, 11. quæstio prima.

56 ¶ Et cū etiā ante ius canonicū scriptū, iura ciuilia extarēt, clerici quia nō poterāt sine lege viuere illis legibus regebātur: Nec vnquā postea clerici ab eis discesserūt generaliter, immo à Pōtificibus fuerūt generaliter approbatæ, nisi in casibus, in quibus modo contrariū, modo diuersum statuerūt, modo nouum ius crearūt: in reliquis autē id ius cōmune adseruauerūt: quod postquā receperūt, iā eos id ligat, nō secus quā si ab eis primordialiter esset inuentū: vt præallegatus Méchacēsis annotat in. d. c. 5. nu. 9. lib. 1. cōtrouerf. vsu frequē. & cōmunē opinionē esse Didacus à Castello, testatur, in. d. l. 1. Tauri, fol. 17. quicquid Andre. Barba. contrariū teneat in. d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, & in. c. si. de solutio. Nec quicquam refert vnde originē traxerint, si modo iā à Pōtificibus autoritatē receperunt. I. non vnde, C. de non numer. pecun. Cum omnia ea nostra faciamus, quibus autoritatem impartimur, teste Iustiniano in. 1. constitutione Codicis.

57 ¶ Et ita disposita per ius ciuile, ex toto, ac ex vniuerso approbata, à iure Canonico censentur: vt in. d. c. 1. & 2. cū ibi notat. de no. op. nūcia. vnde cū omnes pleræq; leges dictorū titulorū, & nominatim, dict. authen. hoc ius porrectum, sint, à iure Canonico approbatæ, & veluti (vt diximus) hospitio quodam receptæ dubitari iam non oportet, quim vim legis habeant: & in eo, tantum quæstio erit, am eam vim, vigorem, ac viuacem spiritum ab Imperatoribus, an vero ab ipsis Pōtificibus, cepisse videantur: & magis est, vt ab eisdem Pontificibus acceperint: vt fere per totum titulum, de confirmatio. vtili, vel inutil. Inferturq; clare, eas leges, vel earum pleræq; etiam hodie

vigere, non solum quasi vsu totius cleri, Paulatim taciteq; receptas, sed etiam quasi à Pontificibus generaliter admittas: quorum alterum, nec dum vtrumq; sufficiebat, s. ex non scripto, instit. de iure natura. l. de quibus, cum leg. sequent. ff. de legib.

57 ¶ Lex enim ciuilis, quando est iusta, & ratio nabilis, censetur etiam approbata per Papam: vt notatur, in. d. c. 1. de no. oper. nunciatio. & in. c. Ecclesia, vt lit. penden. & tradit Marata, in. d. disputatio. 8. nu. 27. Et inde Panor. in. d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu. 43. & Felin. nu. 82. concludunt testamentum laici, in quo clericus institutus hæres reperitur, spretis legis vel statuti Secularis solemnitatibus, nullius esse momēti, nec effectus, & dicit ibi Felinus hoc voluisse Bart. in. d. l. cunctos populos, & Ioan. de Imol. in. d. c. Ecclesia, & sequitur Corne. in. consil. 64. incip. consuluit, col. fin. versic. confer etiam ad prædicta, vol. 3.

58 ¶ Et ita lex Principis secularis, quæ de interdico armorum vsu, iusta est, clericos etiam complectitur: & palam fit clericos non posse arma portare quæ lege laicorum sint interdico. c. 1. s. si clericus, de pace tened. & eius violator. Et quæcumq; clericum, arma prohibita portantem, expoliari his armis posse per iudicem secularem, & ministrum laicæ iurisdictionis priuari, absq; villo metu excommunicationis. Nec compelli poterit iudex secularis à iudice Ecclesiastico, arma illa restituere: quia licet non possit iudex secularis punire clericum arma prohibita portantem, pœna etiã pecuniaria: ipsa tamē arma, quibus armatus deprehensus est clericus, iustissime potest, eidem auferre. Nec est lex Diuina, vel Humana, quæ contrarium probet: Immo hæc tacita iuris, & Pontificum permissio sanctissima est: atq; in maximam vergit Reipublicæ vtilitatem: alioqui clerici libere vagarentur armati: cum iudex Ecclesiasticus, nõ habeat ministros, qui noctu possint clericos armatos cape, arma q; ab eis tollere

59 ¶ Præsertim, cum frequentior sit, in toto fere orbe Christiano, illa cõsuetudo, quæ obtinet arma nõ amitti, nisi quis fuerit deprehensus armatus: etiã si constet illum arma portasse. Et in specie legum fere nostri Regni, Philip. Corne. notat, in cõsili. 20. incip. videtur, in præfenti casu, volum. 3. cui cõsentit Alexad. in. l. possideri s. Neratius, ff. de acqui. posse. voluit Romã. & Alberi. in. l. 1. s. hoc rescriptum, ff. ad. S. C. Syllan. & Bal. in. l. 3. s. 1. ff. de offi. præf. vigil. (& diximus supra, in. 1. conclusio. num. 31.)

60 ¶ Sic ex antedicta ratione, iustum inuictissimi

Caroli Cæsaris Hispaniarum Regis procedit decretum, ann. 1526. latum Hispali, & rursus Granatæ, inter Granatensis Auditorij ordinationes fol. 74. col. 2. vt clerici primæ tonsuræ, qui semel iurisdictione seculari fori exceptione declinauerint: & fuerint à seculari ob id punitione liberati, non possint arma ferre: nec armis vti, etiã illis, quæ alioqui sunt Regia lege laicis communiter permittita: ac ideo posse iudices seculares hisce armis, hos primæ tonsuræ clericos licite spoliare.

61 ¶ Nisi super ipsa exceptione fori declinatoria pronuntiatum non fuerit, nec exceptio habuerit effectum: nam ex sola allegatione, reassumpsisse coronam non dicuntur, nec fori declinasse: Secundum Bart. in. l. cum patronum, ff. de iure patrona. & Bal. in. l. si quis in suo. nu. 5. C. de inofi. testam. & Felinum (qui valde commendat) in tract. de conatu, col. 4. ad medium, text. est, in. l. qui cum natu maior, s. accusasse, ff. de bonis liberti. ibi, & accusasse non dicitur, qui causam non perorauit vsq; ad sententiam. Et in. l. Papinianus, s. meminisse, ff. de inofi. testam. & in. l. alia, C. de his quib. vt indig. & in. l. 13. tit. 7. part. 6. ibi, & Fasti q. diessen iuryio sobre ella. Quod est notandum ad intellectum. l. 17. tit. 3. lib. 1. ordina. Regia. & l. 9. tit. 1. lib. 3. carud. ordina. & Pragm. 109. in volu. Pragmat. & docet Couarru. eruditissimus præceptor meus, in. c. 33. nu. 6. lib. practi. q. (& diximus in fundament. 6. part. 2. præf. l. 5. tit. 3. lib. 7. ordina. Regiar.) Et ita etiã ex his accipienda, & intelligenda est lex. 14. tit. 16. lib. 9. recopilatio. leg. Regi. quauis eiusdem leg. verba aliquomodo huic intellectui refragari videantur, quæ tamē cum effectu capienda sunt, & quod exceptio, seu allegatio illa effectum habuisset: (vt supra est notatum)

62 ¶ Sic etiam (vt paulo ante dicebamus) intelligenda, & accipienda sunt, quæ post Calderin. in dict. Consil. 21. sub tit. de constitu. & Anchar. in. d. Consil. 11. Aymon Crauet scribit, in Consil. 186. incipien. presens consultatio, 4. colu. nu. 8. quod statutum laicorum, ob eorum commodum principaliter factum, valet: licet ex eo, in consequentiam, incommodum, aut præiudicium inferatur Ecclesiæ.

63 ¶ Vnde Menchacensis in dict. c. 5. lib. 1. contro uers. illust. infert suspectum esse, quod Phil. Decius tenet in. d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nu. 24 post glosam, in. c. nouarum, 16. q. 1. Calderin. tit. de censib. Consil. 2. Bart. post glosam ibi, in. l. ad instructiones, C. de sacrosanct. Eccles. Barba. in Consil. 1. incipien. magnus scripsit. vol. 3. & in Consil. 29. incipien. clementissimum, vol. 4. &

4. & Panormitan. in Consil. 3. incipien. casus fu per quo, vol. 1. quod ad instructiones pontificum & murorum, ac viarum publicarum, de quibus, ibi, clerici non teneantur contribuere: Cuius contrarium, notat Lucas de Pen. in. l. fin. in fine, C. de exactor. tribut. lib. 10. & in. l. 2. & 3. C. de quib. muner. vel præstatio, nemi. se excus. lib. eod. vbi clare respondet, ad singulas Canonistarum vanas (vt ipse loquitur) subtilitates concludens clericos, & Ecclesias ad id teneri, omni iure, etiam Diuino, etiam non urgente tan repentina necessitate. Et voluit Bellamera, in dict. Consil. 45. incipien. Consules, Guido Pap. in. q. 7. & quæst. 78. Ripa, lib. 2. respõso. cap. 20. nu. 5. Idq; vbi necessitas postulat, receptum est: secundum Menchacem. in. d. c. 5. & Guiliel. Benedict. in dict. ver. & Et vxorē nomine Adelsiam, decisio. 5. nu. 469. cum sequē. cui conclusioni fauet lex Regia (ita accipienda) 54. tit. 6. part. 1. ubi idē tenet Grego. Lupi. sentiens contrariam opinionem posse defendi vbi opus illud publicum, esset mere voluntarium, aut vtile tantum: nõ sic, si esset necessarium: & ita procedere. c. nõ minus, de immunit. Ecclesia. Et tenuit Rebuf. in. d. 1. Tom. cõst. Reg. tract. de sentē. puiso. art. 3. glo. 6. nu. 4. Quod tamen, qualiter intelligendum, & practicandum, in his Regnis fit, diximus supra, in. 1. conclusio. super glosa, verb. Iusto. nu. 61.

64 ¶ Vbi obiter notauimus coactionem, his in casibus, iudici Ecclesiastico reseruari: quod tamen limitari, & intelligi debet, nisi tan repentina foret necessitas, quod non posset adiri prælatus Ecclesiæ, vel requisitus cogere viros Ecclesiasticos, recusaret: aut plus debito differet: Nam tunc clerici, per potestatem secularem cogentur: teste eodem Guiliel. Benedicto, in dict. decisio. 5. nu. 470. vsq; ad. nu. 476. cum excuset in talibus vrgēs necessitas. Et facile summi numinis speretur venia, vbi multorum salus, & incolumitas procuratur: l. prouinciarum Præsides, C. de ferijs.

65 ¶ Et necessitas legem non habeat permissiuam, prohibitiuam, nec consultoriam, & in qua nemo liberalis existit: nec tempus datur deliberandi. l. rem legatam, ff. de adimē. lega. & glo. in. l. 1. C. de oper. liberti. quo in casu, nõ dicitur fieri contra legem, vrgente necessitate, vel suadente publica vtilitate: textus est singularis, in. l. si hominem, ff. mandat. secundum eundem Guiliel. Benedict. in dict. verbo, & vxorem, num. 255. Melius est enim, in tempore occurrere, quam post exitum vindicare, leg. 1. C. quand. lice. vni. fin. iud. se vind. l.

fin. C. in quib. caus. rest. in integ. neces. non est. Et ne illud vergillianum valeat obijci: tarde venere subulci. Quodq; Imperator scribit, in leg. 2. C. de iur. & fact. ignor. Sera prece tibi subueniri desideras. Et in leg. 2. C. de hæred. vel act. vend. fero desideras tibi succurri post destructam ciuitatem, ideo prouideas ante. Vnde quacumq; manu fiat, non refert, dummodo necessitati, occurratur: quia non censetur esse factum per laicos voluntarie, sed necessitate lege, quæ habet, quod illico, occurratur vel Respublica perdat. Et ideo clericus fugitiuus, vel defuga suspectus, capi potest à laico propria autoritate, secundum Bart. in. l. si quis, in seruitute, ff. de furt. Panor. & alios, in cap. cum non ab homine, de iudic. quod sequitur Hippol. in singul. 43. incip. debitor fugitiuus. Quod tamen censo practicandum in clerico actualiter fugiente, adducendo tamen eum ad iudicem Ecclesiasticum, non vero laicum. Secus autē, in suspecto de fuga, qui non poterit capi, nisi ex iudicis Ecclesiastici commissione: teste Francisc. de Ripa, in. 1. lib. de legib. respons. 13. incipien. laicorum, & Petro Rebuf. in. d. 1. Tom. consil. Reg. tracta. de literis obligator. arti. 6. glo. 4. nu. 76. qui testatur hodie in Francia, sine mandato Episcoporum, à laicis iudicibus capi, & Episcopis suis remitti. Quæ sunt notanda, ad limitationem eorum, quæ Iason tradit, in. 9. intli. de action. & ipse Rebuf. in dict. glo. 4. nu. 72. Et ita intelligenda sunt quæ Frac. Marc. tradit, in decis. 1060. parte prima.

66 ¶ Et facit, quia propter defectum iustitiæ, seu negligentiam iudicis Ecclesiastici, permittitur, quod clericus trahatur coram iudice seculari, can. Principes seculi, 23. quæst. 5. & ibi, glos. dicit, cum potestas Ecclesiastica deficit, laicus potest corrigere clericos, c. sunt quædam enormia, 23. quæst. 5. & tenet Panormitan. in. cap. atsi clerici, circa finem, de iudic. & Guiliel. Benedict. in dict. verb. Et vxorem, decisio. 2. num. 162. vt cum schisma faciunt clerici, & non possunt ab ea, compeisci: vt voluit glosa, in cap. tua, de decimis, & quæ ibi dicit, Andre. Barba. quicquid Alexan. teneat, in consil. 8. incipien. videtur, volu. 1. qui tamē loquitur in casu, in quo potest adiri superior, scilicet, Summus Pontifex.

67 ¶ Et ita accipiendus est Panormita. in cap. si cur. 3. de iure iurand. dum dicit, quod quoties Princeps inuaditur, si timor sit subitaneus, & improuifus, Ecclesia contribuere tenetur: vt ibi dicitur, in fine.

- 68 ¶ Sic etiam, & illud intelligendum est quod præallegatus Guiliel. Benedict. tradit, in dict. verb. & uxorem, decision. 2. nu. 138. quod Curia Regis Fraciæ, cogit clericos, & quoscunq; prælatos, ad suarum Ecclesiarum reparationem.
- 69 Et quod ipse tradit, in. 1. part. d. cap. Raynuius, in verbo, domum, nu. 17. quod clerici, & Ecclesiasticæ personæ tenentur, & cogi possunt, domos suas, & Ecclesiam reparare, etiã per secularem potestatem: quem citat, & sequitur Auendanius, in. c. 3. nu. 7. lib. 2. de exequed. Princip. manda. dicens, licet sit piũ, & iuridicum, de consuetudine tamen nõ feruari: ex Alberico, in. l. si in aliquã, ff. de offic. procõsul. Ac subiungens posse tamen iudicẽ secularem, necessitate belli imminente, cogere ad muniendam, & fortificandam turrim Ecclesiasticam: vt not. Bald. in. l. 2. C. de Sum. Trinit. & fid. Catho. bonus est tex. in. c. sicut excellentiam, 23. quæst. 4.
- 70 ¶ Sed & clericos Ecclesiasticos q; personas, per secularem potestatem cogi posse, reparare viam ante domũ, & itineris pertinẽtia suamundare facere suis expensis, Bartholo. Cepola tenet, in tracta. de seruitutib. rustic. prædio. tit. de seruitute viæ, q. 26. quod est notadũ in praxi, circa ordinationes Hispalẽs. fidõrũq; Executorũ, ¶ Para q̄ nõ echen agua fuzia por las calles, ni otras inmundicias. ¶ Et ad madata præfecti vrbi Hispalensi, & eius locũ tenetium, pro mũdandis per vicinos viarum suis pertinentijs. Vt ab his mundicijs clerici etiam & ecclesiasticæ personæ non excusentur: nec à pœna, & multa effudetiũ amurcã per vias publicas: quod iã vidi praticari, ¶ Cõtra aliquos clericos señores de molinos de azeyte, quando se echaua dellos el alpechin por las calles. ¶ Eritq; notandũ, quod sententiæ, dictis in casibus aduersus clericos latæ, executioni dabuntur, non obstãte appellatione: argum. l. de pupillo. §. si quis riuos, ff. de noui oper. nũcia. & not. præallega. Rebuf. in. d. 1. Tom. ordina. Regiar. tract. de senten. prouisiõ. arti. 3. glo. sa. 6. numero 2.
- 71 ¶ Sic etiã (vt ad rẽ vnde digressi sumus redeamus) procedit, & intelligendum est pœnã nostra in specie aduersus præsentis Pragmaticæ trãsgressores, in ea sancitã, inferendã esse, quo ad clericos, & personas attinet Ecclesiasticas per iudices Ecclesiasticos: Nec clericos à laico iudice, ob id capi posse, nec puniri: vt egregie notat Ioã. de Plate. in. §. itẽ lex Iulia, nu. 108. in. tit. de publi. iudic. quẽ citat, & sequitur Ioã. Lup. à Pala. Rub. in. d. rep. c. p. vestras,

¶ sed est pulchra dubitatio, 4. col. nu. 13. & Mechac. nouissime, in dict. lib. 1. de successio. creation. §. 10. nu. 648. versic. & Hispaniæ. vsu euenit, & Reuerẽdit. Præceptor meus, Didacus à Couarru. in lib. practicarũ, q. cap. 33. col. pen. Nisi quãdo iudex Ecclesiasticus requisitus diẽtam pœnam clerico intelligere, recusaret: aut negligens esset: plus ve, debito, differret.

72 ¶ Et ita etiam accipiendum est, quod ibidẽ ipse tradit Couarru. fortassis Ecclesiasticum iudicem non teneri multare clericos trãsgressores præsentis Pragmaticæ pœna, per eam statuta: Sed posse eos alijs pœnis iuris Canonici, & pecuniaria multa eius arbitrio punire: argum. eorum, quæ in armorũ vsu lege Regia vetito, tradunt Ioan. Faber, in leg. addictos, C. de Episcop. audien. Chassen. in consuetud. Burg. rub. 1. §. 5. versic. Archidiaconus, nu. 79. Carolus Degraffalius, lib. 2. Regal. Fraciæ, iure, 17. Aufrelius, in dict. Clem. 1. de offi. ordinari. regu. 1. fallen. 13. & Guil. Benedict. in dict. verb. & uxorem, 2. decision. num. 426.

73 ¶ Quando sufficienter puniret, secus autem si leuẽm pœnam imponeret, nam tunc iudex secularis, posset se intrmittere, & vsq; ad debitam Pragmaticæ eiusdem pœnam supplere: vt post Alexan. in additio. ad Bart. in dict. leg. cunctos populos, C. de Sum. Trinit. col. 4. Mathe. de Afflict. in rubri. 1. lib. 1. constitu. Neapolit. nu. 28. & in eodem lib. rubri. 5. de crimine sacrilegij, nu. 6. cum sequen. & Pet. de Anchar. notabiliter, in regul. equæ, 19. col. num. 16. versicul. nono quæro, de regul. iuris, lib. 6. Bald. notat: post Guiliel. & Iacob. Butri. in. l. placet, C. de Sacrosanct. Ecclesi. & Anton. Gometius, studiosissimus præceptor meus, in capit. 1. numero. 40. tom. 3. de delict. textus est in capit. fœlicis, §. per hoc, de pœnis lib. 6. quem pro singulari, ad id Panormita. in capit. de his, de accusatio. & in capit. 1. de offi. ordin. vbi Anton. de Butrio, & Bald. in Consil. 260. incipien. facta est per Episcopum, volumin. 3. & Couarru. lib. 2. variarũ resolutionum, cap. 10. numero, 6. quorum opinionem, communem dicit Andre. Alciatus, in. d. c. 1. de offi. ordinari. in glo. finali, quo in loco, falso citat Felinum, in dict. c. de his, tanquã hanc esse communẽ assueuerantẽ: quã tamen probat, & explicat Aretinus, in cõsil. 58. incipie. diligenter. 2. dubio, nu. 8. secus vero, si pœna sufficiens & æquiualens esset: argum. eorũ, quæ Ioã. Andre. Et Dominic. not. in. d. cap. fœlicis, & Aretin. in. d. c. de his, censentes hoc nõ posse iterũ, apud secularẽ iudicẽ tractari. Quod, & in pra-

- in praxi probarem: quanuis dicẽs vtile, & fortassis obseruandum, de hoc dubitauerit, Andreas ipse Alciatus, in dict. cap. 1.
- 74 ¶ Ex quibus notabilis, & egregia se offert, pro nunc, quæstio, an si clericus, & laicus, frumentum quod commune habent, vendiderint simul, maiori precio, quã à præsentis Pragmaticæ taxato, iudex secularis laicum, punire possit: & iudex Ecclesiasticus clericum, an laicus pro hac communi trãsgressione, qui cum clerico per iudicem secularem fuerit inquisitus, sit remittendus iudici Ecclesiastico, cum eodem clerico forum secularem declinante. Et quod cognitio, & punitio huius trãsgressions simul à clerico, & laico commissæ, ad iudicium Ecclesiasticum pertineat, nõ ad seculare, etiam quod laicum, quod q; is ab Ecclesiastico iudice, non à seculari sit puniendus: tenuit Antonius de Prato veteri, in. l. 1. §. fin. ff. quæ senten. sine appella. rescindan. & Marian. Socin. in consil. 12. incipien. quoniã in præsentiarum, 5. col. nu. 17. versic. verum in terminis, vol. 1. subiungens, id verum esse, etiam si vnus solus esset clericus, & alij omnes essent laici, ne causæ continentia, diuidatur, cum omnes habeant, eadẽ causam: & ne sequatur absurdũ, variæ q; proferantur sententiæ: ac forte etiam contrariæ (qua ratione, procedit cap. 1. comitorũ Madritio. ann. 1552. in. 2. quod in vna causa, & delicto, vnus fiat solum processus, quanuis plures sint delinquentes) & voluit idem Socinus, in. c. 2. col. 4. de mutuis petition. Felin. in cap. 1. de præscriptio. 4. col. versic. considera tamen, Thomas Ferratius, cauetellio. Bartholo. Socin. in. l. cum Senatus, in fine, ff. de reb. dubijs, scribẽs hanc opinionem, in praxi, seruata fuisse: Et idem testatur se Mediolani, vidisse obseruari Chassene. in consuetud. Burgũd. rubri. 1. §. 5. in glo. Silnagrace, nu. 70. & eandẽ opinionẽ sequitur Hippofit. in singula. 180. incip. plura, & plura, Nicolã. Boerius, in decision. 300. Guiliel. Benedict. in dict. verbo, ¶ & uxorem nomine Adelasiam, ¶ nu. 246. Robertus Maranta, in. 4. part. dist. 11. nu. 22. de ordine iudicio. & Petrus Rebuffus, de Montẽ Pessulaño, in sua arbore exceptio. hũm, col. 8. sub litera. q. Et Franciscus Serra, in sua allegatione pro Don Ioan de Lanuçã nu. 62. hanc sententiam, ex multis astruentes, quæ societatis, & communionis causa, sunt inducã: quorum meminere Iason, in. l. si emãcipati, C. de collationib. & idem Rebuf. in Authẽ. habita, C. ne filius pro patre, priuileg. 106. & ex textu, in. c. per tuas, de arbitris, vbi ra-

tione societatis, laicus potest esse arbiter, in causa spiritali, simul cũ clerico: ac v erũ hoc ipsum, Felin. & pleriq; alij censentes, quõtie potest laicus, condigne per iudicẽ Ecclesiasticũ puniri, cum alioqui (supra vt diximus) nedũ ipse laicus, sed etiã clericus à iudice seculari hac, in specie sit puniendus. A quibus, hac in quæstione, quã tractamus dissentior: siquidẽ ea res diuidua sit, quo ad cognitionẽ causæ, & punitiõẽ trãsgressions. Ob id q; facillime possit iudex Ecclesiasticus punire clericũ: & secularis laicũ: absq; vlla vtriusq; iurisdictionis læsione. Quod & hanc nostrã partem tenens, multis probat rationibus Aymon Cranet, in Cõsil. 232. vol. 2. cui bonus accedit tex. in. l. si quis vxori, ff. de furtis, in princip. vbi in delictis, socius criminis, minime gaudet priuilegio socij. Nã si vxor, & Titius, à marito res surripuerint simul, Titius tenebitur actione furti, licet vxor ab ea libera sit, & solũ teneatur actione rerum amotarũ, secundũ Ioan. à Neuizanis, qui locũ hũc contra priorẽ expedit opinionẽ, in suæ syluæ nuptial. lib. 6. nu. 38. Sed & hanc nostrã posteriorẽ sententiã recepã, in praxi fuisse, & passim admitti testantur Rebuf. in. d. authẽ. habita, priuileg. 106. Ioã. Rupellanus, lib. 3. forẽs. institutionũ, cap. 11. & Philip. Probus, in pragmat. sanctione, titu. de concubinarijs, §. ipsa, verbo, arcere, in additio. ad Chosmã, & idẽ Rebuf. in proãm. Regiarum cõstitut. glo. 5. nu. 117. & Nicola. Boerius, in consuetudin. Bituricensibus, titu. de iurisdic. omni. iudic. §. 9. vbi scribit, priorẽ opinionẽ nusquam, in praxi seruata fuisse. Quã tamen praticari, & procedere posset, quando contingeret, causam esse indiuiduã, & communẽ: ita quidẽ, vt nulla possit cõgrua distinctio, nec diuisio fieri inter socios: quorũ alter fori priuilegium habet: quia tunc tota causa, etiam quo ad socios non habẽtes priuilegiũ, tractanda erit, coram iudice illius, qui fori priuilegium habet: Secundũ Baldum, in. l. præcipimus, §. eadem obseruando, C. de appellatio. & Aretin. in consil. 25. incipie. viso themate, ad me transmissõ, & Marian. Socin. in dict. consil. 12. numero, 27.

75 ¶ Quod est singulare ad intellectum textus legis quintæ, titulo tertio, part. 3. & leg. primæ, tit. primo, & leg. 14. titu. secundo, & 20. titu. 23. 41. titu. 18. lib. tertio, ordinat. Regia, & eorũ q; Couarru. notat, in cap. 6. lib. practi. quæst. Et ita procedit Barthol. Socin. in consil. 82. incipie. super quæstionib. col. fin. nu. 10. volu. 3. & accipiendus est textus, in. l. 1. C. si in

commu. ead. q; caus. & in leg. si communem, ff. quemadmo. seruit. amit. cuius responsum, post Angel. ibi, omnes intelligunt, in indiuiduis: non in his, quæ diuidua sunt. Et tenet post alios Decius, in dict. leg. si emancipati, numero, 5. C. de collatio. & in dict. Authen. cassa, & irrita, numero, 9. C. de sacrosan. Ecclesi. Roman. in consil. 195. incipien. in casu præmissio, ad finem, & Iason, in consil. 238. incipien. in præmissa consultatione, in fine. 2. volum.

76 ¶ Facit quod post Dylum, Baldus not. in lege, Jurisperitos, §. 1. ff. de excusatio. tut. quod si clericus, & laicus, sint correi debendi, conuenitur quilibet in foro suo. Et ita procedit Francil. Marcus, in dict. decis. 1057. numero, 7. cum sequent.

77 ¶ Ex quibus aliena est à iure, opinio Hippol. Marfilien. in dict. singul. No. censentis fratres simul habitantes, & patrimonium commune habentes, cum fratre qui ratione clericatus, vel alia ex causa immunis est, ab oneribus publicis, ratione rerum indictis, liberos etiam esse, & immunes, ab eisdem oneribus mistis, censibus, vel indictionibus. Nam ex quo onera ista possunt commode distribui, pro parte illius patrimonij, adhuc inditisi, quæ competit fratribus, & socijs laicis, quique nullam habent, immunitatis causam, nulla ratio patitur hos liberos, & immunes censeri: secundum Specul. in tit. de cleric. coniug. versicul. quid si clericus. Et Decius,

in dict. Authen. cassa, numero, 9. Et in dict. leg. si emancipati, numero, 5. Et Francif. Lucanij, in tracta. de fisco. 3. part. numero, 34. & Covarru. in cap. 34. lib. pract. quæst. ante nu. 3. qui & nostram opinionem sequitur: & Hippol. falsam dicit. Sed & hanc nostram sententiam nominissime tenet Eruditus Ioan. Arze de Otalora, in tracta. nobilita. cap. 1. numero. 16. subiungens, iudicem ex officio suo cogere posse illos fratres diuidere bona communia, vt ex partibus aliorum soluatur collecta: Argumē. l. 1. & 2. C. quand. & quib. 4. pars de bea. lib. 10.

STRANGEROS. Ioā de Medina, in Codice de restitutio. quæstio. 36. ver sic. quod inde, Statutum enim loquens indefinite, locum habet, in forensibus, residentibus in loco

Statuti. secund. Bartol. in leg. cunctos populos, C. de sum. Trinita. & Fid. Catho. per tex. in leg. 2. C. quemadmo. testamen. aperiā. quæ citat, & sequitur Barthol. à Chassen. in consuetudin. Burgun. rubri. 4. §. 2. in verbo, & Selon. numero. 12.

79 ¶ Et cum querimus de facultate competente circa rem, debent seruari statuta loci, in quo res ipsa sita est, leg. si sine hærede, §. Luitius, ff. de administ. tntor. leg. an, in totum, C. de ædifi. priua. leg. venditor, §. si constat, ff. cōmu. prædio. leg. forma, ff. de censib. & voluit Cynus, in leg. 1. colu. penultim. versicul. secundo quæro, C. quæ sit long. Consuet. Barto. in d. l. cunctos populos, in. 5. quæstio. vbi etiam alij, Alberi. in. 1. part. statuto. quæstio. 31. incip. sed ex quo supra diximus, & Florianus, in. l. 1. ff. de vsuris.

80 ¶ Sic etiam statutum, per dominos vassalorum factum, pro conseruatione, & æquali distributione pastus cōmunis, nequis vltra certum numerum ouium, vel bouum, aut porcorum, vel aliorum animalium habeat intra territorium, ne ipse solus consummat, & deuestet pasturam, quæ singulorum debet cōmodis deseruire, ligat non solum vassallos, sed etiam forenses habentes ius, vel communita-

tem pascendi intra illud territorium: secundū Auēdanum, in. c. 13. num. 10. lib. 5. de exequē. Prin. mada. post Alberi. (quæ ibi citat,) in lege Imperatores, ff. de

seruit. rusticor. prædio. & facit glosa. cap. illa, 12. distinction. quæ dicit, quod quilibet tenetur viuere secundum consuetudinem illorum, inter quos versatur: textus est, in cap. quæ contra mores, in parte, peregrini, 8. distin. & in clemen. dignum, vbi Imol. colu. 1. & Cardinal. in. 4. notab. de celebratio. missar. & Cardin. Alexandri. in. dict. c. illa, vbi citat illud vulgatum, & Cum fueris Romæ, Romano viuito more. Et quod præsens Pragmatica forenses liget in Regno existentes, Ripa notat de præseruiat. remed. contra pestem, nu. 1. 19. post Gandinum, quem citat in rubri. de rebus non portand. contra deuect. & modernos, in d. l. cunctos populos,

81 ¶ Et quod forenses includantur, & ligentur statutis respicientibus substantiam vel solēnitatem contractus, in territorio statuentium tales contractus celebrantes, communem & rece-

receptissimam esse conclusionem Fracif. Serra, Barcinonenis (qui plura adducit) testatur in suo notabili Cōsil. pro Domino Ioanne de Lanuça. nu. 112. cum seq. facit quod not. Bal. in Consil. 457. incip. factum sic proponitur. nu. 4. vol. 4. & Fulgos. in Consil. 156. incip. visis themate. col. 1. Et quod comprehendant indistincte forenses, statuta ex causa vtilitatis publicæ promulgata, vel aliās fauorabilem dispositionem continentia, Bart. not. in. l. si quis ingraui. §. vtrum, versicul. venio ad secundum, ff. ad. S. C. Sillā. & Pet. de Anch. in rep. c. 1. quæ. 12. col. 98. de cōstitutionib. Et sic forenses in cluduntur in statutis ciuitatum, vel locorum, quando tractatur de fauore publico: vt scribit Hippolit. in repeti. leg. final. ff. de iurisdic. omni. iudic. nu. 175. post Iasonē, (ab eo, ibi relatum) in. l. 1. 3. col. nu. 13. C. de Sacrosan. Ecclesi. si. Exteri enim dum sunt in Regno, seruare tenentur constitutiones Regni, præsertim cum lex ita iusta sit: vt notat Mathe. de Afflic. post glosam, ibi, in rubri. 6. lib. 1. Cōstitutio. Neapolitan. 3. col. nu. 9.

82 ¶ Nam & cum exterus intrat in Regnum, ligatur lege Regni: secundum Andre. de Ysern. in. c. 1. col. 3. in princip. quæ sint Regal. bonus est textus, in Authen. qua in prouincia, C. vbi de criminib. agi oport. (Et qui dicatur exteri tradit Rebuffus, in. 2. Tom. consti. Regia Galliarum. tract. de liter. Naturalita. nu. 20.)

83 ¶ Sic vel ex eadem ratione, forensis potest per statutum prohiberi vendere: ex sentētia Bartoli, in. l. fin. 3. col. nu. 20. C. de Sacro. Ecclesi. Et forensis extrahens bladum extra districtum punitur pœna statuti, id prohibentis: secundum Speculator. (post alios, quos ibi refert) in titul. de constitutio. 3. col. nu. 8.

84 ¶ Et forensis possidens in loco statuti, ligatur statuto disponēte, quod nullus possit ædificare super viginti cannas per altitudinē inuito vicino: vt notat Cepola, de seruitutib. vrbano. prædio. cap. 27. quæ fuit conclusio Bartoli, in. d. leg. cunctos populos, quæstio. 4. nu. 27. Sic forensis extrahens bladum, de loco, in quo habet fundum punitur pœna statuti, illius loci: teste Floriano, per textum ibi, in. l. si pendentes, §. si quid cloacar. ff. de vsu fruct. & Didaco à Castello (qui alios citat) in. l. 1. Tauri, fol. 19. col. 2. (Et an lex. 6. earundem legum Tauri, forenses comprehendat, Hispaniæ decedentes, Ludoui. de Gozadin. respondet in Consi. 49. incip. circa primū, & Paul. Parisius, in Consil. 12. vol. 3.)

85 ¶ Ita etiam forensis repertus cum armis, te-

netur ad pœnā statuti prohibentis arma portare: secundum eundem Florian. in. l. item Mel la, in prin. ff. ad leg. Acquil. & Speculator. in. d. titul. de constitutio. nu. 11. Qui quorundam refert, in hac vltima specie distinctionem, quod aut forensis moram ibi traxerit, ita quod sit vero simile, eum, bannum scire, vt hoc casu in bannum incidat, & puniatur: aut non traxit moram, vt scire possit, & tunc non teneatur: quæ Hostiensis placuit, in. c. à nobis, de senten. excommuni. Et secundum eam accipiēdi sunt doctores, per Hippolitum eos sequentem, citati, in. d. l. final. de iurisdic. omni. iudi. nu. 114. & intelligendus est Albertus Gandinus, in dicta rubri. de rebus non portand. contra deuect. nu. 7. Qui tamen hanc intelligit cōclusionem, dummodo talia statuta super his sint, quæ à iure communi, non sunt prohibita, vt extra here bladum de terra, vel similibus: secus autem in alijs, à iure communi, vel naturali ratione, seu consuetudine vniuersali prohibitis: secundum Baldum, in. d. l. cunctos populos, 12. col. nu. 22. & ibi Iason. in. 2. lectio. 14. colu. nu. 67. cum sequen. Et dummodo, ibi multum conuersatus, aut vsus non fuerit, de loco quæ sit remoto, ita quod iudex intelligat illum potuisse huiusmodi statutum probabiliter ignorare. Et ita accipienda sunt, & procedunt per Petrum Rebuffum tradita in. 2. Tom. constitutu. Regia. tract. de pannar. mercator. art. 2. gl. vnic. dicentem mercatorem exterum, deferentem pannos prohibitos non puniri, nec pannos amitti, nec confiscari: quia non ligatur ignorans. l. fin. ff. de decretis ab ordin. facien. Et ita procedit (& accipienda est) lex, 63. ad fin. tit. 4. par. 1. per quam limitatur, & declaratur lex. 2. tit. 1. lib. 1. compil. nouæ legum Regiarum. Alias enim supina ignorantia, (quæ & scientiæ, æquipparatur. l. imo, ff. de liber. caus. l. fin. ff. vnde cognata.) eum non excusaret. l. si §. licet, ff. de publica. & vectig. cum scire deberet, quod omnes de ciuitate sciebant. l. regula, §. sed facti, ff. de iuris & fact. ignor. l. sed & si pupillus, §. 1. ff. de institor. tradit Iason, in. l. rogasti, §. si fugitiuus, ff. si cert. peta.

86 ¶ Et paria sunt, quem scire, vel scire debere, per textum memorabilem (vbi Barto. & omnes posteriores hoc annotarunt) leg. quod te, ff. eodem, Sicut etiam paria sunt, scire, & scire posse de facili: secundum Bald. per illum tex. in leg. si duo, ff. de acqui. hæred. facit lex, qui contra, vbi idem Bald. C. de incest. nupt. & in cap. 2. cum glosa, de tempor. ordinand. lib. 6. Ex quibus suspectū mihi videtur, quod

Romanus, scribit, in consil. 228. incipien. pro plena discussione, 2. col. & in consil. 251. incipien. clarissime dicitur, & in consil. 491. incipien. in casu propositæ consultationis, & in repet. l. si vero, §. de viro, 51. Fallen. versic. 21. ff. solut. matrimo. & in singula. 73. incipien nunquid,
 71 ¶ Dicens parcendum esse civi nouello, qui ignoranter quidquam fecit, contra statuta ciuitatis, quod & ante eum, Bald. voluerat, in dict. l. cunctos populos, nu. 22. & ibi apertius Iason, in. 15. col. nu. 70. & idem Bald. in. l. data opera, 6. col. nu. 25. C. qui accusa. nō pos. Iason in. l. quando, nu. 12. C. qui admit. Ioannes à Canibus, de exequution. vltimar. volunta. 3. par. quæstion. 3. num. 13. Barbat. in. d. rubri. C. qui admit. ad bono. posse. pos. colu. 10. & in rubri. ff. de verb. obligatio. col. 8. versic. sed profecto venia dignus sum, Francif. Curtius Senior, in Consil. 27. incipien. magnificus vir, 10. col. versic. secundo præmitto, & Iunior, in Consil. 19. incipien. viso, ac diligenter cōsiderato processu, 3. col. versic. & tanto maxime, Felin. in c. a nobis, post princip. de exception. Ioannes Crotus, in repet. capit. vt animarum, 3. notab. de constitu. lib. 6. vbi, dicit, se per hoc defendit se Scholasticum, qui contra statuta Bononiensium, ex alieno territorio, pannum faciēdis vestibus Bononiam attulerat. Procederent, tamen præfati doctores, propter suam non cōtemendam auctoritatem, quando nimiū nouelli in ciuitate essent ciues: & de longinquis venissent partibus: & qui probabiliter, (vt de aduenis dictum est,) ignorarent ciuitatis, seu populi statuta: taliaq; essent quod de iure cōmuni, aut naturali ratione, aut consuetudine generali, prohibitum quid non continerent: sed dumtaxat materiam particularis facti: nepe, quod non possent stare cum armis in macello, seu cetario, aut prope tabernā, seu fontem: vt ipse videtur Baldus loqui, in. d. l. data opera, nu. 25. & sensit Romanus, in. d. §. de viro, (quod iam non semel habui in praxi Vtrariæ. Cum apud eius haud vulgarem fontem dict. Alamedilla, abūdantis, & excellētis, ac sanissimæ aquæ, Alguazelli armis spoliabant forenses messoris, seu alios aduenas, & aduētantes gratia visitandi cœlebratissimū illud in toto Orbe Cœnobium Vtrariensē de Beate Virginitatis de Consolacion nuncupatum qui in illo, fonte, pro vt de via veniebant, cum ipsis quæ gestabant armis bibebant: quæ plus quā ter, quaterq; libere eis reddi feci.) Quod est satis notandum ad intellectum leg. 33. tit. 14. lib. 2. ordinatio. Regiar. Et ita procedunt &

intelligi debent tradita per Bertachin. in tracta. de Gabel. 7. par. prin. 2. colu. num. 5. & 6.
 ¶ Vterius præfens Pragmatica, in rem loquitur: & frumentum afficit, siue possideatur à ciue, seu possideatur ab extero: qua in specie, ipsos exteros, & forenses ligat: secundum Bartol. in. d. l. cunctos populos, 7. quæstio. ad finem, post Petrum, & Cynum, ibidem, & Ancharra. in repet. c. canonum statuta, 11. & 12. quæstio. de constitutio. Alexand. in Consil. 44. incipien. videretur prima facie. 1. colu. num. 2. volu. 5. quos citat, & sequitur Carol. Ruynus, in Consil. 49. incipien. viso, & diligenter cōsiderato, nu. 5. & 7. volu. 3.
 ¶ Quibus non oberit, quod ea, in dubio ita interpretanda sit, vt forenses non comprehendat: secundum Cynum in. d. l. 1. C. quæ sit lōg. consuetud. & Guidon. de Suza, in disputatio. incipien. sed pone statutum, & in quæstio. alia incip. quæstio talis est, Bononiensis conuentus, subdens quod statutum, ita debet semper arctari, vt extraneus non comprehendatur, nec contineatur: per. l. 1. §. final. ff. quod quisq; iuris.
 72 ¶ Nam & si fateamur, statutum simpliciter loquendo, non posse forenses ligare. d. l. final. ff. de iurisdic. om. iudi. mediante tamē aliquo facto, vel delicto, intra territorium ab eisdē commissio, bene ligat: cum tunc ei consentire videatur, qui facit: secundum Bald. in repet. l. de quibus, 6. col. nu. 25. ff. de legib. Et in. l. multum interest, nu. 11. in fi. C. si quis alter. vel sibi, & in. l. 1. quæst. 4. C. de cont. empt. Panor. in. c. quod clericis, nu. 26. de for. comp. Felin. in. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu. 81. versic. quartus casus, de constituto. Speculator. in. d. titul. de cōstitutio. Innoēn. & Ioan. Andre. in rubri. eod. titul. Philip. Corne. in Consil. 83. incip. circa primum, vol. 4. & Caccialup. in repet. d. l. cunctos populos, col. 22. Regius & notandus est text. in. l. iur. titul. 1. part. 1. Nec obstat glosa, ver. aut perēgrini, in. d. c. quæ contra mores, dicēs ibi esse argumentum, quod soli, perpetuo habitantes, obligantur legi ciuitatis, quia eam reprobat Dominicus, ibi, & Felin. in. c. quod clericis, de foro competen. & satis colligitur ex Cardinali, in Clemen. dignum, in. 5. quæstio. de cœlebratio. missar. scribente scholarem subijci consuetudini loci studij, vbi ex hoc inferit, quod Catelani comedentes carnes, Tholosæ, die sabati, peccant, quia non sunt in patria, ratione consuetudinis quæ valet: c. quia diēs, de consecra. dist. 5. Quod tanto magis nostra in specie procedit, quanto forenses ipsi, eiusdē Pragma

Pragmaticæ beneficio; contra alios his in Regnis commorantes velint gaudere: vnde conuenit, quod etiam contra se eadem ligentur Pragmatica. Et quod ratione beneficij eisdem concessi, possint & debeant, circa idem grauari. l. fin. C. de fructib. & lit. expēs. cum aliter iniquum esset, quod hi consequeretur ex prestanti Pragmatica emolumentum, ex qua læsionem non compellerentur habere: argum. leg. 1. §. pro secundo, in fine, C. de caducis tollend. Et ita nuncupatim Carol. Ruynus respondet, in Consil. 18. incip. de pluribus, fin. col. volum. 5. & notauimus supra in eadem conclusione, in clericis loquendo. num. 14. præsertim cum Legislatoris mens talis fuerit, ponderando eius verba, & Ninguna persona Ecclesiastica, ni seglar, de qualquier estado y condició, y calidad, y dignidad, que sear. Quæ omnino attendenda, & seruanda est. l. nominis, & rei, §. verbū ex legibus, ff. de verbo. significa. (& plene ostendimus supra in. 2. conclusione, in glosa, super verbo Daño.)
 ¶ Et facit, quia statutum generaliter loquens omnes personas comprehendit. l. 1. §. generaliter, ff. de lega. præstand. & notat Corneus, in. d. Consil. 83. & Hierony. Gratus, in respon. 41. incip. visis dubijs, 3. col. nu. 25. lib. 2. Quodq; melioris conditionis, non debet esse forensis residens in Regno, quam eiusdem Regni ciues: argum. l. non solum, ff. de noxalib. & leg. quod Seruius, ff. quod vi aut clam. Enot. Pet. Rebuf. in. r. Tom. constit. Reg. tracta. de liter. obligat. arti. 2. glo. 1. nu. 7. subdens executionē instrumenti, seu literarum vigore fieri posse aduersus exterum in illius bonis quæ in Regno habet, sicut aduersus Regnicolas: teste Baldo in Consil. 461. incip. inter Ioann. volu. 1. (dicente tamen inspiciendam esse consuetudinem loci contractus. Et tenet Guido. Pap. in decision. Dalphina. quæst. 262. incipien. consuetudo, Panor. Præpos. & Felin. ac alij, in. c. r. de sponsal.) Etiam contra clericos: secund. Bart. & alios, in. d. leg. 1. versicu. quinto quæro vtrum statuta, C. de summ. Trin. & fid. Catho. & Bal. ibi. nu. 10. & in Consil. 227. incip. honestus vir, col. vlt. volu. 1. Perusin. in reg. possessor. de reg. iur. in. 6. Ioan. Pyrrhus, in Consuetudin. Aurelia. eod. titul. cap. 3. Guiliel. Benedict. in repet. c. Raynutius, verb. & vxorem. nu. 335. de testam. Ioan. Lecyrier, in tracta. de primo genitura, quæstio. 24. lib. 1. Quod in præsentis conclusionis praxi & ampliacione est notandum. An autē præfens Pragmatica subditum, extra Regnum, vendentem frumentū

ordeum, typham, panicum vel auenam, ad præcij taxationem obliget? quæstionē facit, quod Constitutio hæc Regia, subditos liget, vbiq; se conferant: l. leges Sacratissimæ, C. de legib. & cap. fin. de constitutio. Et in statuto, quo ad subditos statuentium, loqui videtur Cynus, in disputatio. incip. Rector ciuitatis Senarum.
 ¶ Quia potestas statuendi inter subditos, territorio non arctatur. l. mercatores, C. de comert. & mercato. c. tuæ. & c. fin. de clericis nō residen. facit, quod notat Bartol. in. d. l. cunctos populos, in. 6. quæstio. quod statutum prohibitium obliget subditum extra territorium: quem citat & sequitur Hippolit. in. d. l. fin. de iurisdic. omni. iudic. num. 143. & 144. inferens, quod illius legis textus, disponens, extra territorium ius dicenti, impune non pareri, non esse verum generaliter, quia etiam extra territorium, subditi ligantur statuto ius dicentis: adeo, quod si ipsi contraueniant, puniuntur.
 ¶ Cuius contrarium, nostra in specie, vt verius tenendum est: tum quia præfens Pragmatica id clare decidat, illis in verbis, & No pueda vender, ni venda en todos estos Reynos. Tum etiam, quia statuentes subditum non ligant, quo ad ea, quæ extra territorium geruntur, nisi hoc in statuto exprimat. l. fin. ff. de decretis ab ordin. faciend. l. 2. & ibi Bald. C. de eunuchis, & in. d. l. mercatores, vbi ipse Bald. & in. l. non solum, C. eod. titul. & voluit idem Bald. in. l. si quis in hoc genus, C. de Episcop. & clericis, & Bartol. in dict. l. cunctos populos, §. quæstio. circa finem. Angelus, in disputatio. incipien. Bononiensis suæ ciuitatis Bānitus, Cyn. in dict. disputatio. incip. Rector, Petrus de Ancharra. in. c. postulasti, 3. opposit. de foro compet. Federi. Senensis, in Consil. 2. incipienti, statuto cauetur, quod quicumq; iusserit & Alexander, in Consil. 41. incipien. visis quæ subtiliter, 2. col. nu. 4. vol. 5. Et ita ante adducta intelligi debent.
 ¶ Quibus pro intellectu, ac expeditione præsentis Pragmaticæ, & eius, quam Paulo superioris, adduximus conclusionis, quod melioris conditionis, non debeat forensis esse, quam ciuis, addendum censui, quod vbi respublica inopia, & penuria Annonæ grauatur, possunt habentes frumentum, omnino cogi, id ciuibus, potius quam exteris vendere, ad inopiam, & egestatem subleuandam: præferendosq; esse ciues oppidanos, ac ipsas vrbes, exteris, in emptione frumenti, collecti ex agris ipsarum vrbum.

¶ Nam

- 95 ¶ Nam beneficia, ciuibus magis quam foren-
sibus, sunt conferenda. c. bone, 2. de postula-
tio. praelato. ibi, Nec vellemus præficere alic-
num. Leg. in Ecclesijs, C. de Episcop. & cleri.
71. & 72. distinct. per totum, c. fin. de cleri. pe-
regrin. Et potius originarijs, quam alijs, vt tra-
dit Mandosius, in. 16. regul. Cancellariæ, 41.
quæst. num. 6.
- 96 ¶ Et Episcopus legalis exequuntor, vel quili-
bet alius deputatus, ad distribuendum bona
defuncti inter pauperes, tenetur prius prouide-
re pauperibus loci, vbi testator habebat do-
milium, quam alienigenis, l. nulli, l. si quis ad
declinandam, C. de Episcop. & cleri. traditur
per Barto. in. l. quæ condicio, §. cum ita. ff. de
condicio. & demonstra.
- 97 ¶ Et valet statutum, quo prius ciues, quam
extranei, ad honores, & officia vocantur. l.
vt gradatim, §. & si lege, ff. de muner. & ho-
nor. Et de Cicerone fertur dicere solitum,
Potiores nobis sint ciues, quam peregrini.
Et ideo si alienigena impetret beneficiũ à Pa-
pa, non expressa sua natione, vel patria, im-
petratio non valet: vt pote subreptitia: secũ-
dum glosam & Panormita. in. c. si proponen-
te, de rescript.
- 98 ¶ Sic in emendo, agnatus offerens iustũ pre-
cium feudi, præfertur alijs extraneis, cap. 1. §.
fed & res, & ibi Andre. de Yfern. Aluaro. & cõ-
muniter doctores, per quos fiat inuestitu. &
Lucas de Pena, in. l. 1. col. 2. super verbo, debi-
ti, C. de imponend. lucrat. descriptio. lib. 10.
- 99 ¶ Optimus, & per maiorem est textus, in. l.
ad officium, cum ibi notatis, C. commu. diui-
dun. vbi non admittitur animosior Licitor,
ad impediendam adiudicationem fieri cõsor-
ti iusto precio: ex quo, notant Bald. & Saly.
quod si consors offerat iustum & æquum pre-
cium, non admittitur animosior Licitor ex-
traneus. Qui dicunt illum textum esse ad hoc
singularem.
- 100 ¶ Nec enim iustum rei preciũ, ideo dici, aut
censeri debet, quod ab vno, aut altero, fuerit
datum, aut oblatum: quoniam precia rerum,
non constituuntur ex affectione singulorum
l. precia rerum, ff. ad leg. falcid. l. si feruus, ff.
ad leg. Acquil. & glosa magna, in vltim. quæ-
stio. l. 2. C. de rescind. venditio. dicit iustum es-
se preciũ, quod æstimatur, nõ vnus, aut alte-
rius licitatione, sed cõmuni Regionis æstima-
tione: ex rei qualitate, & redditũ quãtitate,
& quãti res vèdi posset in loco publico, c. 1. de
emptio. & vendi. (cuius supra meminimus, in
4. conclusione in glos. finali) de quibus, ne &

- in his, nunc immoremur, infra differetur: cũ
agetur an satis sit ciuibus, qui exteris præfe-
runtur, precium eisdem offerre soluendum,
eo tempore communi hominum æstimatio-
ne iustum.
- 101 ¶ Quo ad vero nostrum de quo in præsen-
tiarum agimus sermonem, bonus est textus,
in. l. 1. ff. de priuileg. credito. vbi cum debitoris
bona veneunt, & creditores æquale precium
offerunt, præfertur creditor cognatus, alijs
extraneis: & ita illum textum intelligunt Ia-
cob. Aren. & Bart. ibi, Cyn. & Bald. in. l. Imper-
ator, ff. de pact. vbi Dynus, & Alberi. dicunt
singulare. & idem Alberi. in rubri. eiusdem ti-
tuli, post princip.
- 102 ¶ Et ex ipso textu, Bart. ibidem notat in fine
quod quando res reddi debet, in causam em-
phyteoticã, quia est finita emphyteosis, vsq;
ad tertiam generationem, & veniunt extra-
anei, qui rem sibi dari postulant, præferuntur
cognati in quarto gradu: & si domini id nõ fa-
ciunt, potest ab eis ad superiorem appellari.
& tenuit idem Bartol. in. l. si mihi, & Titio, co-
lu. fin. vbi Alexand. col. pen. & Aretin. col. 4. ff.
de verbo. obligatio. & ipse Bart. & ibi Angel.
in. leg. 1. §. permittitur, ff. de aqua quotid. &
æstiu. & Bald. in. c. in præsentia, col. 4. versicu-
cum autem finita, de probatio. vbi id dicit sin-
gulare: & in. c. 1. post medium, & ibi Martin.
Lauden. & Cardin. Alexan. tit. quem admod.
feud. ad filios pertineat, vbi etiã dicunt, quod
filia debet præferri cognatis. Et idem Bald. in
rubri. de appellatio. 2. colu. vbi licet hoc casu
neget posse appellari, fatetur tamen posse of-
ficio iudicis prouideri. Et in Consil. 355. incipi.
præmittendum est, col. 2. volu. 1. dicens ad id
textum aureum, in. dict. §. permittitur, & An-
gel. in Consil. 184. incipien. ex forma, colu. vlt.
Anton. de Butrio, in. cap. 1. colu. 5. de locat. An-
charra. in Consil. 134. incipien. plene & subtili-
ter, & in Consil. 171. incipien. casus est talis, &
in Consil. 173. incipien. Dominus Lazarus, co-
lu. fin. Imol. in. c. 2. col. 4. de feud. & in Consil.
27. incip. viso quodam instrumento, col. 1. & in
Consil. 38. incipien. in casu præmissio, colu. 2. &
in Consil. 68. incipien. in casu præmissio videre
tur, col. 2. Cardin. Florent. in. c. pen. de postu-
lat. praelator. Panormit. Ancharra. & idẽ Car-
din. in. c. bone, 2. eod. titul. Paulus de Castro,
in Consil. 32. incipien. proprietarius, part. 1. &
in Consil. 159. incipien. punctus istius quæstio-
nis, col. vltim. part. 2. & in Consil. 417. incip. su-
per primo quæsto, eod. lib. Rapha. Fulgos. in
Consil. 4. incipien. ad id de quo quæritur, col.
2. Ra-

2. Rapha. Cuman. in. Consil. 166. incipien. visa
copia Paulo antefinem. Roman. in. l. 2. in prin.
ff. soluto matrimo. & in. l. Prætor, §. vltim. ff.
de no. oper. nuncia. & in repet. rubri. de arbit.
col. 15. versic. vndecimo, quia emphyteosis, &
in Consil. 22. incip. propositæ, in vltim. dubio,
(vbi id multis similibus confirmat.) Martin.
Lauden. in. c. 1. in fine, & ibi Cardin. Alexand.
etiam in fine, tit. qual. olim poter. feud. alien.
Ioan. Anan. in Consil. 84. incipien. vidẽdum est
de virtute, col. 2. Alexand. in Consil. 80. incip.
viso, & oportune animaduerso, in. 2. dubio,
vol. 1. & in Consil. 93. incip. visis, & ponderatis,
in fine, volu. 2. quod & repetitur, in Consil. 22.
volum. 6. & idem Alexand. in Consil. 10. incip.
ponderatis, col. fin. vol. 3. & in Consil. 83. incip.
in causa, col. 2. versic. nec dicatur, vol. 7. & in
Consil. 161. incipien. visis narratis, col. 1. eiusdẽ
voluminis, Nicola. Mil. in suo repert. in verb.
emphyteosi finita, Barbat. in Consil. 22. incip.
scripsit Propheta, col. pen. versic. & existis, vo-
lum. 1. Francisc. Curti. Senior late in Consil. 48.
incip. super controuersia, per totum, & in Cõ-
sil. 50. incipien. memoria, colu. 8. Francisc. Cur-
tius Iunior, in tracta. feudor. 2. part. 15. quæst.
in prin. Socin. in. Consil. 99. incip. in causa exi-
mij doctoris, col. fin. nu. 7. volu. 1. Iason in. leg.
2. col. 6. nu. 22. C. de iure emphyt. & in Consil.
227. incipien. pro enucleanda, colu. 6. versicul.
quarto pro eadem parte, volu. 2. & in Consil.
24. incipien. in causa feudali, col. pen. versicul.
postremo non obstat, vol. 3. Philip. Decius, in
Consil. 53. incip. placet mihi, col. 2. versicul. &
istam rationem, & in Consil. 78. incipien. licet
in casu, per totum, & Latius in Consil. 131. in-
cipien. reuocatur indubium, etiam per totũ,
& in Consil. 328. incipien. in casu proposito, co-
lu. 1. & in Consil. sequen. colu. vltim. Mathe.
de Afflict. in decisio. Neapol. 238. incipien. dicit
consuetudo, colu. 1. Hippol. Marsilien. in sing.
419. incip. licet in re sua, Nicola. Euerard. in lo-
cis legalib. loco, à feudo ad emphyteosim,
versic. quarto istud facit, Ludou. de Gozadin.
in Consil. 71. incipien. in causa domini, col. 1. &
Consil. 86. incipien. videtur, 4. col. nu. 23. Frã-
cis. à Ripa, in. d. l. 1. de priuileg. creditor. & in
tracta. de remedijs præseruati. contra pestẽ. 1.
nu. 260. quorum doctorum longe prolixiorẽ,
quam decebat Cathalogum, oportuit recen-
cere, & si ex eis, multi communem opinionẽ
esse afirment, quia plures etiam non desunt,
qui contrarium doceãt: & ex supra citatis, do-
ctores sint, qui sibi hac in quæstione aduerfen-
tur: Nam Imola, subdubius tamen, contrariũ

- scribit, (sibi aduersarius,) in dict. leg. si mihi, &
Titio, ad finem, ff. de verbo. obligatio. & in. d.
c. pen. de postul. praelat. vbi tamen dicit opi-
nionem Bartoli, esse consonã rationi, & æqui-
tati. Et Fulgosus, qui sibi contradicit, in Con-
sil. 222. incipien. nobiles quidam, col. fin. & Ro-
manus, sibi item contrarius, sed suæ parti, ma-
gis (vt opinor) quam iuri obsecundans, in Cõ-
sil. 70. incipien. visis them. col. 2. versic. tertio
istam sententiam, & Barbat. sibi quoq; aduer-
sarius, in. d. c. 1. col. pen. de locat. vbi hanc dicit
in iure veriore esse, licet altera sit, æquior,
& communior: & idem Barba. in. d. c. 2. col. 2.
versicul. & pondera istum, de feud. Mathe. de
Afflict. sibi etiam contrarius, in decisio. Nea-
polit. 392. incip. Rex Ferdinandus, nu. 20. & nõ
nulli ex supra relatis teneant, vt hoc in casu,
non sit locus appellationi, vt ex Baldo nota-
uimus. Et alij, illud tantum habere locum in
ijs, qui primo gradu, vltimum emphyteotam
attingunt: Alij rursus in ijs tãtum, qui sunt hæ-
redes illius vltimi, non in alijs, Alij item in des-
cendentibus tantum. Alteri tum demũ, si do-
minus velit alijs extraneis concedere: nõ etiã
si sibi retinere velit, alij si nondum dominus
alijs concefferit, & sic re integra, Alij si finita
sit emphyteosis per generationẽ, (vti in prin-
cipio diximus) secus si culpa emphyteotæ.
Quidam in emphyteosi, vel feudo priuati: nõ
etiam Ecclesiæ. Alij aliter, vt apud illos præ-
fertim recentiores videre licet, nam mihi sa-
tis est, id vnum pro nunc dixisse: quod ad re-
nostram attinet, & eius quod relictum est, le-
ctorem admonuisse, locaq; designasse: ex qui-
bus, ipsi quod in suam rem esse videbitur, pos-
sint depromere.
- 103 ¶ Sic etiam, per dict. l. 1. ff. de priuileg. credit.
respondet, præallegat. Barto. in Consil. 19. in-
cipien. viso testamento Andrentij, ad finem,
duobus in locis, quod si testator iusserit rem
suam quampiam vendi ab hæredibus, preciũ
q; ex ea venditione redactum, restitui fratri-
bus ipsius testatoris: debent ipsi fratres præ-
ferri in ea venditione, alijs extraneis: si modo
æquale precium offerant. Ideoq; iudicem pe-
tẽtibus fratribus, posse præcipere hæredibus,
ne inscijs fratribus ipsis, procedant ad vendi-
tionem: eosq; cõteris ad eam venditionẽ præfe-
rãt: iuxta leg. Diuus, & alia iura ibi allegata:
- 140 ¶ Bonus est tex. in. d. l. Imperator, ff. de pact.
vbi ex. 2. lexiõ. glosæ, quam approbant Bar-
to. Angel. Saly. Fulgo. Paul. Castren. & Iason,
ibi, si sit omnium rerum paritas, scilicet debi-
ti, dignitatis, & numeri personarum, præferũ
tur

tur suffragia consanguineorum, extraneis, cū
quæritur de remittenda quota parte hæredi.
Et in hanc rem dicit singularem illum textū,
Francif. Aretin. in l. pro hærede, §. si sepulchri,
col. 5. ff. de acqui. hæred. & si huic lectio. recla-
mant Iacob. Butricarius, Guil. Cū. Rayner. &
Alberi. in d. l. Imperator. Et idem Guil. & Bal.
in l. & suum, §. fin. eod. titul. vbi Bald. per illū
textum post Cynum, tradit, quod si inter exe-
quutores testamenti, non conueniat de mo-
do distribuendorum bonorum testatoris, nec
aliter possint concordari, debet præferri eo-
rum exequutorum sententia, qui sunt cōsan-
guinei testatoris: quod sequitur & dicit singu-
lare Roman. in singul. 535. incipien. exequuto-
res testamenti, & Ioan. Lup. à Palaci. rub. re-
fert, in repet. c. per vestras, de donatio. inter
vir. & vxor. §. 43. nu. 8. Et ex eadem lege, secū-
dum aliam lectio. tradit ipse Bal. ibi, quod si
testator reliquit duos exequutores ad distri-
buenda bona sua inter pauperes, & vnus eo-
rum vult eligere pauperes coniunctos testa-
toris, præferendus est alij, qui vult eligere ex-
traneos. Sed & Angel. in d. l. scribit, quod si hæ-
reditas quæpiam diuiditur inter extraneos,
& consanguineos, debet dari electio consan-
guineis, his in rebus, quas conuenientius est
remanere in familia, quam ad extraneos trā-
sire: puta in domibus, quæ ab antiquo, sunt il-
lius familiæ. Quod dictum pro notabili, sequi-
tur Francif. Aretin. in Consil. 157. incipien. visis
col. 2. & per eūdem textum, id tenuit Floria.
in l. i. ad finem, ff. famil. hærcil. At multa alia,
in fauorem cōsanguinitatis introducta, (quæ
prætermittenda decreui) vltra Alberi. in l. si
feruus plurium, §. fin. nu. 9. 10. & 11. de lega. 1.
& Felin. in capit. literas, colu. pen. de præsum-
ptio. & in c. cum quidam, de iure iurand. Philip.
Decium, in l. fratres tui, in 3. notab. C. de
transactio. Mathe. de Afflict. in tracta. proto-
mixeos, post princip. tradunt Hippol. Marfi-
lien. in l. Diuus, col. 1. & sequen. ff. ad leg. Pōp.
de parricid. & in singul. 210. incipien. iura san-
guinis, Panthal. de Crem. in repet. l. 2. colu. 71.
versic. prima est, ratione coniunctionis, cum
multis sequentib. C. de rescind. veditio. & An-
dre. Tiraquel. in præfatio. de retract. nu. 55.

105 ¶ Pro nostra vero principali quæstione, fa-
cit, quia ex causa publicæ inopiæ, cogitur quis
vendere rem propriam iusto precio: quemad-
modum supra notauimus, in glo. 1. conclus. 1.
nu. 3. Magistratus autem cuiuslibet prouinciæ
præfectus, potius eius prouinciæ, quam alte-
rius, curam habere debet, sicuti manifestum

est: igitur ciues compelli poterunt exhibere
in foro publico frumentum tempore publi-
cæ necessitatis, & vendere ipsius oppidanis,
potius quam exteris. Deinde hoc cōstat cha-
ritatis ordine, qua, plus tenetur quis, ac prius
subuenire quibus sanguine, aut alia necessti-
tudine coniungitur, teste Diuo Paulo, ad Ga-
lat. cap. 6. dicente, + Dum tempus habemus,
operemur bonum ad omnes, maxime autem
ad domesticos fidei. Consequitur ergo, tem-
pore necessitatis habentem frumentum, te-
neri, quidem, id potius ciuibus, cum quibus,
ei est communis patria subuenire, & vende-
re, quam exteris.

106 ¶ Præsertim, quod tenetur quis patriæ op-
præssæ fame, alio ve malo totis viribus opē
ferre, potius quam alteri ciuitati, cum patriæ
plurimum debeatur: cuius amor dulcis est:
Iuxta illud Vergil. in Eglo. 1. in princip. + Et
nos patriæ fines, & dulcia liquimus arua + Et
l. qui habebat, ff. de lega. 3. & argum. l. veluti,
ff. de iusti. & iure, leg. minime, ff. de religio. &
sumptib. funer. Quibus accedit Canō quintus
Turonensis Concilij, sub Pelagio primo, in
hæc verba. + Vt vnaquæq; ciuitas pauperes,
& egenos incolas, alimentis congruentibus
pascat, secundum vires: vt tan vicini presbyte-
ri, quam ciues omnes, suum pauperem pas-
cant, quo fiet, vt ipsi pauperes, per ciuitates
alienas non fatigentur. Quibus equidem ver-
bis, constat, primum subueniendum esse pau-
peribus eius ciuitatis, & Reipublicæ, in qua
quisq; educatus, institutusq; fuerit: deinde ex-
teris. Et ita intelligi, & practicari debet Pra-
gmatica, circa prouisionem pauperum per
Pientissimum PHILIPPVM huius Nominis
secundum Hispaniarum, & noui orbis Re-
gem lata Madriti, 7. die mensis Augusti, an-
ni. 1565.

107 ¶ Et facit, quia multa conceduntur in iure,
ratione vicinitatis, etiam contra ius commu-
ne, quæ aliàs non concederentur: c. quoniam,
& ibi, glo. 1. 12. quæst. 1. & in cap. cum longe, 63.
dist. & in c. 1. de consecrat. Eccle. vel altar. lib.
6. & tenet Lucas de Pena, per illum tex. in l.
quicumq; 2. pen. col. C. de omni agro desert.
lib. 11. & Robert. Marant. in disputation. 8. nu-
mero. 33.

108 ¶ Immō quod plus est, valet statutum iu-
bens vendere potius consorti, aut vicino, aut
proximo, quam alteri, eodem precio: secun-
dum Barto. in l. 2. versic. item not. argument.
C. de debitor. ciuita. lib. 11. Anchar. in Consil.
160. incip. præsupponitur, & in Consil. 370. inci-
pien.

pien, ante omnia videndum est, Paul. Castré.
in Consil. 194. incipien. viso statuto, part. 1. &
in Consil. 221. incipien. in hoc passu, eod. libro,
Alexand. in Consil. 52. incip. viso themate, post
princip. vol. 1. & in Consil. 27. eiusdem exordij
volum. 6. Socin. in Consil. 272. incipien. nō pro-
sequendo, col. 3. volum. 2. vbi intelligit, modo sit
factum anon recognoscēte superiorem: Phi-
lip. Decius, in Consil. 619. incipien. licet in casu,
2. col. & in Consil. 647. incip. requisitus, colu. 1.
Panthal. de Crem. in dist. repet. l. 2. in fine, C.
de rescin. vendit. & Barthol. Chafen. in Consi.
22. incipien. consuetudine cauetur, col. 2. versic.
item istud ius. Et cum valeat pactum eiusdē
tenoris, secundum Bald. in l. 1. post princip. C.
commu. diuidun. per. l. qui Romæ, §. cohære-
des, ff. de verbo. obligatio. vbi & hoc tenent,
Cuman. & vterq; Imola, & Iason, qui id dicit
notab. in l. pen. ff. de pact. & in Consil. 211. inci-
pien. præsens consultatio, col. 3. versic. sed præ-
missis, vol. 2. Consequens est, vt & statutū va-
leat, per leg. vlt. & ibi Bart. Bald. Saly. & alios
C. de fideiusor. cum similib. Inde Alexand. in
Consil. 126. incip. visis his de quibus, in princip.
vol. 5. asserit, valere statutum Ferrariæ, quo
prohibetur locator alteri vendere, priusquā
requisuerit conductorem, an velit emere. Et
ita procedit constitutio illustris Capituli Al-
mæ Ecclesiæ Hispalensis, vt circa eius domos
quæ ad vitam solent concedi, beneficiarij eius-
dem Ecclesiæ, quibuscuq; alijs præferantur,
etiam maius constituto, aut à beneficiarijs o-
blato, precium offerentibus. Et in iure nostro
certi sunt casus, quibus, cum vendere, aut lo-
care volumus, debemus magis, vni cuiquam,
quam alijs vendere, aut locare iusto precio,
vt in l. 1. C. non lice. habitator. lib. 11. & ibi Ioā.
de Plate. & in l. congruit, & in l. prædia, C. de
locatio. prædio. ciuil. eod. lib. & in l. fin. & ibi
idem Platea, C. de agricol. & mancip. eor. eius-
dem lib. 11. & in §. si vero aliquādo, in Authē.
de collator. coll. 6.

109 ¶ Sed & quod notabilius est, valet statutū,
omnino prohibens vendere extraneo, aut fo-
rensi, secundum Barto. Angel. Imolam, Alexā-
drum, & Iasonē, in vtraq; lectio. super. 3. quæ-
stio. Barto. & cæteros recentiores, in l. filius
familias, §. Diui, de lega. 1. Ioann. Andre. Pet.
Anchar. Dominic. & Philippum Francum, in
c. fin. de immu. Eccle. lib. 6. Barto. Bal. & Saly.
in l. dudum, C. de contrahen. empt. Bart. &
Bald. in l. fin. C. de Sacrosanc. Ecclesijs, Bart. in
l. in quorum, ff. de pignor. & in l. si quis ita, §.
ea lege, ff. de verbo. obligatio. & in l. si in em-

ptione, §. omnium, per illum tex. & ibi etiam
Bal. Saly. & Alexand. ff. de contrahē. emptio.
idem Bart. in dist. l. cunctos populos, 12. colu.
nu. 32. de summa Trinita. & in l. fin. C. de ex-
actor. tributo. lib. 10. & in l. 2. & ibi Ioan. de Pla-
tea, C. de præd. nauicul. lib. 11. Bald. in l. 2. in fi-
ne, ff. de iurisdic. omni. iudi. & in l. ea lege, &
ibi Angel. & alij, C. de condic. ob. caus. idem
Bald. in l. fin. §. vltim. C. commu. de lega. & in
l. 1. §. 1. C. de commu. ser. manumif. & in capi. si
clientulus, colu. 2. titul. de aliena. feud. & in c.
quæ in Ecclesiarum, col. 2. de constituto. & in c.
clerici, de iudic. & in Consil. 349. incip. statuto
Placentiæ, col. 2. vol. 1. & in Consil. 310. incipie.
ad euidētiā, post princip. vol. 3. & in Consi.
314. incipien. quædam sunt loquutiones, eod.
lib. & in Consil. 174. incipien. præsupponendū
est, vol. 5. Signorol. Consil. 21. incipien. statuto
ciuitatis Mediolani, Angel. in Consil. 47. inci-
pien. quidam Franciscus de Florentia, colu.
vltim. Alberi. in 2. part. statutor. quæst. 2. incip.
ex prædictis, col. 3. versic. sed exorta, & sequē.
vbi dicit id communiter teneri, & seruari: Pa-
normit. in c. relatum. 1. de testamen. Cardina.
Florentin. in Consil. 144. incipient. super the-
mate, colu. 1. & 2. Paul. Castren. in Consil. 89.
incipient. posset quis dicere, post princip. par.
2. Rapha. Fulgos. in Consil. 102. incipient. præ-
supposito statuto, Ioan. de Platea, in dist. l. 1.
col. 1. C. non lice. habit. lib. 11. Alexand. Consil.
103. incipien. visis scriptis, in col. 2. vol. 2. Cor-
neus, in Consil. 78. incipien. quanquam videat-
ur, 1. col. vol. 1. & in Consil. 152. incipient. licet
in hac, col. 1. vol. 1. Barba. in repet. rubri. de nō
alienand. reb. Eccle. in l. 1. quæst. & in Consil. 43.
incipien. præclare scribitur, 10. col. versic. nūc
ad aliam, vol. 1. Philip. Francus, in sua disputa-
tio. incipien. petitorij, in 4. dubio, Francif. Cur-
tius Senior, in Consil. 27. incip. magnificus vir,
col. 5. versic. capio secundum, Fabian. in tract.
de emptio. & venditio. in 21. quæstio. 3. quæst.
princip. Felin. in c. 1. col. 1. de lude. Philip. De-
cius, in Consil. 661. incipien. in casu, de quo, co-
lu. 1. Ex quibus, multi etiam dicunt, id statutū
comprehendere Ecclesiam, & clericos: vt sci-
licet, nec eis, nec in eos, liceat alienare: Quim
Bald. in d. c. quæ in Ecclesiarum, & in c. Eccle-
sia Sanctæ Mariæ, col. 1. de constituto. eius est
sententiæ, vt valeat statutum, expressim pro-
hibens, ne liceat alienare in clericum, si prin-
cipaliter non sit factum in odium ipsius. (de
quo Latius per Andre. Tiraquel. in lib. de re-
tract. tit. 1. §. 1. glo. 13. nu. 5. & post leg. connub.
glo. vltim. quæstio. 18. & diximus suprain glo.
præ-

præcedenti.)
110 ¶ Ex antedictis ergo, alicui vnquam dubio esse non potest, omnibus prouinciæ ciuitatibus, inopia, & penuria laborantibus, quo ad vniuersumq; fatem subleuandam, æquissimū esse, & rationi consentaneum, quod frumentum, ex vniuersis agris collectum, primum eidem vrbi, distribuatur, ad alendos ciues, qui agros illos coluere: ac colunt: & ipsius ciuitatis onera subeunt: eamq; defendunt, ac tutantur: quo in casu, cogi possunt ciues frumentū ordeum, typham, panicum, auenam, & alios fructus ex agris illius ciuitatis collectos, ciuibus, & oppidanis vendere, potius quam exteris, iusto tamen precio: Et ita procedit cap. 60 comitiour Vallis Oleti, ann. 1555.
111 ¶ Valentq; ciues dictos fructus, exteris iam veditos, accipere iusto precio, inuitis emptoribus, & venditoribus: secundum practicis, inducentes ad hoc textū, in l. 1. C. de metallar. lib. 11. Ex quo, Bar. (si is est) omnium primus, & post eum Angel. Platea, & Lucas de Pena, annotarunt, Colonum volentem videri fructus, quos ex agro conducto sibi perceperit, cogendum esse, eos vendere domino fundi, potius quam alteri, iusto quidem precio.
112 ¶ Atq; ita, dominum fundi locatorem, ius prælationis habere, in emendis fructibus, è re locata perceptis. Quod quanuis nequaquam probetur, in d. l. cum ea, speciale fisci priuilegium, contineat in metallis. Nec ad eius rationem, necessaria sit, publica penuria, vel inopia, & proinde Bartoli, ex eo, minime vera sit: annotatio: eaq; si vera foret, locum obtineat, in domino fundi, erga Colonum: nō autem in ciuitate, quæ domina agrorum nō est, eo sensu, vt ab ea Coloni eos acceperint. Et lex etiā vlt. C. de iure emphyteo. minus id probet, ex quo specialiter in re emphyteotica procedat: & in meliorationibus eiusdem rei, nonq; idem obtineat, in fructibus ab eadē re perceptis, quos Colonus ipse, aut emphyteota libere poterit, cui voluerit, vendere: Nec quicquam referat, quod Colonus partiarus sit, & leges Regiæ, 55. tit. 5. part. 5. & 74. & 75. Tauri, permittant socio ius retractus, cum alter socius partem propriam vendiderit, Siquidem id procedat, in re communi, pro indiuiso: secus tamen, vbi res est communis, diuisis tamen, & signatis partibus: quo in casu, prælationi locus non est: nec retractui: Secundū Reuerendil. Preceptorem meum Didacum à Couar. in c. 14. nu. 6. lib. 3. varia. resolutio. (vbi citat Capycium, in decisio. 42. incipiē. in causa

magnifici Antonij, tenentem quod socius habens fundum, prope fundum diuidendum, alius vero non, debet habere portionem iuxta fundū propriū, post Angel. de Periglis, in l. non amplius, §. cum bonorum. ff. de lega. 1. & Pet. de Vbald. in tract. societa. 11. part. versicu. duodecimo quæro. (Et ita fuit determinatū in causa cuiusdā Martini de Salazar, incolæ oppidi Vtrariensis, circa diuisionem hæreditatis, qui dicitur, El bodegon alto. Intermino dicti oppidi, cum quodam Ioanne Garces, huius ciuitatis olim vicino, iam defuncto). Quicquid tamen sit, Bartoli opinio, receptissima est: quam etiam tenent Romā. in l. 2. nu. 7. ff. solut. matri. Iason, in d. l. fin. nu. 11. C. de iure emphyt. Et in l. qui Romæ, §. cohæredes. num. 26. de verb. oblig. Mathe. de Afflict. in proæm. Cōstitutio. Neapolitan. quæstio. 3. ad finem, Felin. in c. 1. de iudeis, Anton. de Burgos, in c. 1. de emptio. & veditio. nu. 18. Andre. Tiraquel. in d. lib. de retractu, §. 1. glo. 18. nu. 2. & est communis opinio, teste Reuerendil. Couarru. in d. c. 14. nu. 6. lib. 3. varia. resolutio. Qui tandem dicit, quod ita in praxi hæctenus fuit obtemperatum, licet non probetur, in d. l. 1. C. de metallar. satisq; iure, & ratione defendi.
113 ¶ Quod etiam obtinet, & procedit ratione publicæ utilitatis, & ciuium subleuandæ inopiæ, ne frumentum, ex eiusdem ciuitatis territorio collectum, pereuntibus fame ciuibus, in exterorum alimenta, à prouincia extrahatur: cum ciuitas ipsa, apud quam frumentum extat è proprijs agris collectum, statim, vel Paulo post venditionem cum exteris conuentam, intra breue tempus arbitrio boni viri, iure prælationis frumentum ipsum velit emere: ac de emptione ipsa contestetur. Et enim tunc præferendi sunt ciues exteris, dato eodem precio, quod exteri constituerant. At si ciues hoc prælationis iure, ex interuallo notabiliter, post venditionem primū vti velint, ob annonæ inopiam (vt dictum est) admittēdi erunt: & exteris præferendi: modo precii eo tempore communi hominum æstimatione iustum, exteris soluendum offerant: etiam si id maius sit, quam quod ipsi exteri pro frumento dederant: ex quo venditio hæc, à priori sit distincta: atq; ob hanc rationem, fieri debet iusto precio, iuxta tempus, quo ipsa posterior veditio fit: vt colligitur ex Ioanne Francisco de Ripa, in d. l. 1. col. vlt. ff. de priuilegijs creditor. ibidē scribente, prima in specie, quando intra breue tempus, aut aliud, à lege, in retractus materia definitum, res empta, à primo

primo emptore iure prælationis retrahitur, emptorem secundum, qui præfertur primo, eius locum obtinere: Et ideo precium ab eo solutum, teneri soluere: Satis q; esse, quod id solvatur: ex quo hæc emptio, quanuis posterior, à priori, non sit distincta: Sed tantum loco prioris emptoris, alter iure prælationis substituatur. Quod est valde notandum, ad intellectum, dict. cap. 60. comitiour Vallis Oleti, ann. 1555.
114 ¶ Quibus sane fit, in praxi præsentis Pragmaticæ, non facilis quæstionis esse, si primus emptor, pro faneca frumēti, quatuordecim, aut viginti argenteos soluerit vendēti in via, aut extra urbem, noctu ve, aut aliās clanculum, idem tamen secundus hic retrahens præstare teneatur, an satis sit precium per præsentem Pragmaticam taxatum, quod illius mensuræ iustum est, soluat primo emptori sibi, quod amplius dedit periturum, ac imputandum: qui id, vltra precium definitum indebite soluerit: Et quod sufficiat, hunc secundum emptorem, precium soluere ab eadem lege taxatum, textus videtur probari in l. si fideiusor, §. meminisse, ff. de lega. 1. vbi dānatus vendere, intelligitur iusto precio. Et ita eum textum intelligunt, glos. Bartol. Bald. Imola, Raphael. Cumanus, & recentiores ibi, & textus, leg. si possessor, hæreditatis, §. final. ibi, Verum precium debet præstari, ff. de peti. hæredita. & in leg. cum quasi, §. si plures, & leg. sequent. §. si is cuius, ff. de fideicom. libert.
115 ¶ Facit, quod Angelus, Raphael. Cumanus, Paulus. Castrensis. & Iason volunt, in lege qui Romæ §. cohæredes, ff. de verborum obligatio. quod si quis ex pacto, teneatur vendere aliquid consorti, si velit emere, potius quam alij extraneo, sufficit, vt consors offerat iustum præcium: etiam si alius quispiam maius offerat. Et ita dicit ipse Angelus, fuisse disputando determinatum, à Martino Fanesi. cuius rei, Rapha. & Paulus, hæc tradunt rationem, quia si consors teneatur tantum precium dare, quātum ab alio reperitur, facile posset fraus fieri, submisso, à veditore, extraneo, qui multo plus offerret, quam iustum precium, & tamen nollet emere: & idem tenuit, Mathe. de Afflict. in constitutio. Siciliæ. incipiē. ad subiectorum, in final. notab. & facit tex. in dict. l. 1. de metallar. cum notatis, ibi, per Barto. (supra, vt adduximus) quod si Colonus velit vendere partem suam fructuū, debet alijs præferre dominū eme-

re volentem: si modo iustum precium offerat. Quod dicit menti tenendum: tāquam scilicet non consideretur id precium, quod ab alijs inuenitur, sed tantum quod iustum est. Bonus est tex. in dicta leg. ad officiū, (cum his, quæ supra notauimus), C. com. diuidū. ¶ Et in l. licitatio, in prin. ff. de publican. & vltigalib. vbi licitatio quæ calore licitantis, notabiliter vltra modum solitæ conductionis, influit, non facile est admittenda. Et quod supra tradidimus, ad æstimationem rei, attendi debere quanti res vendi possit, in loco publico, in quem omnes conveniunt. Nec est in cōsideratione, si frumentum in alio loco valuit carius, vt supra notauimus, in glo. vlti. 4. conclusionis, nu. 26. Et vt dicit Bald. in l. fin. §. fin. C. de administ. tutor. per illum tex. tutor non mittens frumentum, vel alias merces pupilli ad alium locum, vbi carius venditur, non tenetur de illo lucro, & interesse, quem citat, & sequitur Mathe. de Afflict. in decisio. Neapol. 316. incip. Galiotus, nu. 8. (Quod est valde notandum, in materia declaratoriarum præsentis Pragmaticæ, pro tutoribus, & economis, qui potuerunt mittere frumentum, ordeum, vel typham, ad quædam loca, vbi carius permittitur vendi, & sine taxa: (& vt sic, anno proxime elapso vendebatur, quod ad istud interesse & lucrum non teneantur.) Cōtrarium tamen, imo quod totum precium, quod primus emptor dedit, præstare teneatur, is retrahens, voluit, Ioann. Andre. in additio. Specul. titul. de emptio. & venditio. §. nunc dicendum, 2. numero, 30. in additio. fin. & Bal. in dict. l. 2. col. fin. nu. 30. C. de rescind. vedit. (vbi pro hac parte plures citat textus) & Saly c. in dicta leg. dudum, C. de contrahē. emptio. Imola, Alexand. Aretin. & Socinus, in dicta leg. qui Romæ, §. cohæredes, Roman. in leg. si eum, in princip. ff. si quis caution. Aluarot. & Cardinal. Alexandrin. in cap. primo, §. sed & res, per quos fiat inuestit. Franciscus Aretinus, in dicto, §. meminisse, in principium. Iason (sibi aduersarius) in dicta leg. final. sexta columna, numero vigesimo secundo, & vigesimo tertio, C. de iure emphyteot. Fabianus à Monte, S. Sabin. in tractat. de emptio. & venditio. parte tertia, quæstio vigesima, versic. Sed tunc quæro, & iterum in parte quinta versic. sed quæritur, an valeat, & Guido Pap. in singul. 780. incip. in emptione, optimus est textus, in capit. porro, ibi, & æquali precio, tit. qualit. olim feud. alien. poterat, vbi, dominus qui potest redimere feudū

alienatum, debet reddere idem precium: quod ibi not. Bald. Martinus Lauden. & alij, textus est, in l. pen. & in l. fin. & utrobique Barto. C. de locatio. prædio. ciuil. lib. ii. vbi antiquior Colonus fisci, debet præferri extraneis, in noua cōductione, dummodo idem precium offerat, quod & cæteri: quos textus expendit, & dicit notab. Barto. in l. cotem, §. agri, quem legit, cum initio, ipsius legis, ff. de publi. & vctigal. & tex. in l. in fundo, ibi, + Si paratus est dominus, tantum dare, quantum habiturus est possessor. ff. de rei vendica. & in l. prætor §. in eum, ff. de bonis autori. iudi. possiden. & in l. si quis vxori, §. fin. ff. de furt. l. seruus fugitiuus, in prin. ff. de condict. furti. c. potuit, ibi, + Quantum sibi, ab alijs offertur, de locato.

117. ¶ Et in dict. c. i. §. sed & res, per quos fiat inuestit. ibi, + Pro æquali precio, ex quo, not. Bald. Aluarot. & Cardinal. Alexandri. quod agnatus, qui cæteris præfertur in venditione feudi, debet dare id precium, quod ab alijs reperitur. Et idem per illum textum tenent Iacobin. à Sanct. Georg. in tract. feudor. in verb. & cum pacto de non alienando, col. pen. verfic. verum quia dixi, & Francif. Curtius, in eodem tract. 4. part. princip. verfic. 5. & vltimo.

118. ¶ Præterea venditor is, à quo retrahitur feruari debet indennis, ne ex eo, quod ipse cogitur alteri vendere, patiatur damnum indebite, argumen. d. l. ad officium, C. commu. diuidun. Et Priuilegium, siue facultas illa prælationis, intelligi debet, sine damno tertij. l. 2. §. si quis à Principe, ff. ne quid in locopubli. cum similib. Nihil enim peccauit, emptor extraneus emendo, nec enim præsens Pragmatica eum prohibet emere, vltra taxatū in ea precium: solum namq; vendentes arcet, vt patet ex eius verbis. + No pueda vender, ni veda, + & ibi, + No suba, ni se venda, + & ibi, + So pena que el que vendiere. + Quicquid post Panormit. Felin. nu. 4. conetur, in proæm. Gregoriã. ex quorum dictis, si recte attenditur, potius nostra colligitur conclusio, cum correlatiua hæc, hac in lege, pariformiter se non habeat. Et tunc secundum eos vnum ex correlatiuis, ad reliquum, non extendatur. Et tenuit idem Panor. in c. i. de locato, & ante eum glo. verb. contrahere, in Clem. vnic. de consangu. & affinit. quam sequitur, & dicit notab. Constantius Rogerius, in tract. de iuris interpretatio. pagi. 193. Et ita intelligi debet Pragmatica cōtra promeratores frumenti, lata Madrit. 26. mensis Iunij, ann. 1530. Et sic etiam accipienda est Pragmat. 78. in Comitij Valli Oleti ha-

bitis, ann. 1555. quæ ex antedicta correlationis ratione, non obtinet in minoribus vendentibus, & iurantibus, in quibus reuera (vt ex eius verbis patet) non loquitur, nec in eis, eiusdem legis ratio, sicut in ementibus (in quibus tantum disponit) militat. Siquidem ad emendum propensiores, & procliuiores minores sint, sibiq; hac in specie vt consulant, & suæ egestati prouideant, emant assidue ad creditū res inutiles: pro longe q; maioribus quam valeant precijs, suo magno malo, & in maximū suorum parentum, & facultatum præiudiciū.

119. ¶ Item praxis, (cuius supra meminimus) solum ciui, seu Reipublicæ facit ius retrahendi: atq; ad se veluti venditionem reuocandi, seq; ita in locum venditoris collocandi, ac subrogandi. Et subrogatus eiusdem sit naturæ vt is in cuius locum substituitur: & succedit. l. Imperator, §. vltim. cum leg. seq. ff. de lega. 2. l. parabolani, C. de Episcop. & cleri. cap. Ecclesia. 1. & ibi glosa, verb. successerunt, citat concordan. vt lit. penden. Sic nuncupatim Bald. in c. causam, col. 1. de restib. inquit, quod emptor, à quo res retrahitur, debet feruari indennis, per tex. quem dicit notabil. in l. intra vtile, §. vendentibus, ff. de minorib. Bonus est etiam tex. in l. debet, ff. de ædilit. edict.

120. ¶ Aliter namq; emptor ipse, à quo frumentum retrahitur, duplici afficeretur iniuria, tū quod cogatur inuitus reuendere oppidano, vel Reipublicæ, contra, d. l. dudum, C. de contrahen. emptio. tum, quod partem precij à se dati, sine vlla ipsius culpa, aut peccato amittat, contra cap. sine culpa, de regul. iuris, lib. 6. vbi glosa citat concordan. receptum q; sit, non debere quempiam, duplici onere, aut dāno affici. l. nauis, §. cum autem, & §. cum ergo, ff. ad leg. Rhod. de lactu, l. cogi. §. inde quæritur, ff. ad, S. C. Trebellia. l. iure, ff. de iure dotium, l. sicum dotem, §. si pater, & ibi glosa, ff. sol. matrim. l. pē. ff. de dote prælega. c. atsi clerici, §. fin. de iudic. l. tam dementis, C. de Episcop. audien.

121. ¶ Et hæc pars verior mihi videtur, quicquid Paulus de Castro, & Alexand. in d. l. qui Romæ, §. cohæredes, & vtriusq; nomine, suppresso, Francif. à Ripa, in d. l. i. in fine, ff. de priuileg. credito. distingāt, ne via aperiatur fraudibus quæ darentur, ex submissione personæ, quæ multo plus offerret, quam res valeret.

122. ¶ Nam antedicta procedunt, & sic accipienda sunt, dummodo fraus, & collusio absit, pacta q; sint æqualia, ac precium quod exigitur reuera, & sine fraude fuerit traditum: Secundum

dum Baldum, in d. l. 2. in fine, C. de rescind. véditio. per textum, quem voluit ibidem allegare, in l. Si venditor precio, ff. de in diem addit. quem sequitur Saly. in d. l. dudum, col. 2. verfic. quæro, statuto cauetur, & Roman. in dict. l. si eum, ff. si quis caution. Iacob. Aluaro. & Cardin. Alexandri. in d. c. i. §. sed & res, per quos fiat inuestit. Rapha. Cuman. Francif. Aretin. Socin. & Iason, in d. §. cohæredes.

123. ¶ Vbi ipse Aretinus dicit, quod in hoc multū solers, & prudens debet esse iudex, vt videat si possit perpédere fraudem: in qua (inquit) deprehendenda, multum facit enormis læsio precij, cum alijs coniecturis: Cum ad hoc cōiecturæ sufficiāt. l. dolum, C. de dol. & l. apud Celsum, in princip. cum glo. ff. de doli mal. exceptio. Cum similib. tradit Marcus Mantua, in Consil. 46. incip. quod depositum, nu. 14. & in Consil. 266. incip. mirum, nu. 35. Bonus est textus, (loquens in emphyteota, qui vult védere rem emphyteoticam) in d. l. fin. C. de iure emphyteo. in illis verbis, + Quantum precium ab alio reuera accipi potest. + Et iterum, ibi. + Tantam præstare quantitatem, quantā ipse reuera, ab alio accipere potest. + Nam cum dicitur, reuera, plane datur intelligi, omnem fraudem, collusionem, & mendacium abesse debere. Vt etiam ibi, not. Saly. 3. col. nu. 13. dicens, si aliter sit, à iure suo, cadere: esseq; tenendum menti. Citans ibi tex. in leg. eum qui emit, verfic. cum igitur, ibi, falsus emptor, ff. de in diem addictio. & post Ioan. Fabri, in d. l. vlt. col. fin. & Speculat. in tit. de locato, §. nūc aliqua, verfic. 92. hanc etiam sententiam tenent Hostien. Collectar. 4. col. verfic. sed quid si retulit, & Ioan. de Imola, qui id not. in. i. no tab. in c. potuit, de locato.

124. ¶ Et faciunt, quæ scribunt Bald. Martin. Lauden. Aluarot. & Cardin. Alexandri. in d. c. porro, post princip. qualiter olim feud. alien. po. quod cum ibi dicitur, quod dominus potest æquali precio redimere feudum alteri venditum, illa verba, æquali precio, ponuntur ad excludendam fraudem: multi enim (inquit Baldus) confingunt precia, in fraudem aliorum, Nam vt cæteri dicunt, si emptor, & véditor colludant de maiori precio, id quidem non attendetur per dictam leg. vltim. Si quis vero alleget fraudem in contrariū, eam probare debet. l. quoties, §. qui dolo, ff. de probatio. & tradit Petrus Rebuff. in d. 2. Tom. Constitutu. Regia. in tracta. de literis dilator. analib. arti. 1. glos. 1. nu. 14. circa finem.

¶ Item eo, in casu prædicta obtinent, quan-

do primus venditor, qui pluris vendidit, & super accepit, vltra precium taxatum, haberi non potest: Nam cum huius est copia, cogendus erit emptori primo, super acceptum restituere: Secundus q; tunc emptor, nihil amplius precio à lege definito, eidē soluet. Quia in specie procedet prima, (quam supra citauimus) opinio, quod satisfaciatur offerendo iustū precium. Nec venditori primo, quantum vis minori, & restitutionem petenti, patrocini erunt, pro secunda parte iura allegata, quod tantum precium, sibi dandum sit, quantū ab alio reperitur, etiam si iustum excedat: cum talis directe præsentī aduerfetur Pragmaticæ disponenti, quod amplius non superaccipiat: & ex his quæ Andre. Tiraquel. tradit, in dict. lib. de retract. tit. 1. §. 35. glo. 2. nu. 10.

125. ¶ Et iniquum sit, ob suum facinus aliquid lucrifacere, vt dicit tex. in l. si ab hostibus, §. 1. ff. solut. matri. & in l. fin. in fine, C. de reb. credit. & in l. itaq; in prin. ff. de furtis, ibi. + Sed nemo de improbitate sua cōsequitur actionē. + Et in l. si remunerandi, §. Maurus, ff. maudat. ibi, + Nullam actionem eum propter suā calliditatem habere. + Et in l. ita demum, ff. de recept. arbit. ibi, + Ne quis doli sui præmium ferat. + Et in l. verum, §. tempus, ff. pro socio, ibi, + Æquum non esse dolum suum quæquam releuare. + Et in l. in prin. ibi, + Nec vel illis malicia sua sit lucrosa, + Et in l. nec ex dolo, ibi, + Ne ex dolo suo lucentur. + ff. de dolo malo, & l. sed & si, §. plane, in fine, ibi, Ne & suā calliditas profit, + ff. ad exhiben. & in l. pen. C. de legat. ibi, + Vt non accipiat fructum suæ calliditatis. + l. dubium, C. de repud. l. 2. C. qui milit. non pos. lib. 12. c. sedes, c. ex tenore, de rescrip. c. ex literis, 2. de dolo, & cōtuma. c. ad nostrā, de emptio. & vend. ibi, + Quia igitur fraus, & dolus cuiquam patrocinari non debent, + Et c. pastoralis, §. vlt. de offic. delega. & in c. statuumus, eod. tit. lib. 6. c. eum qui. de præbéd. eod. lib. c. dictum, & ibi glo. 30. q. 1. bene facit lex, 2. ff. de eo per quem fact. erit, vbi glos. citat concordan. & in l. siue hæreditaria, ff. de nego. gest. & in l. relegatorum, §. fin. ff. de interditi. & relega.

126. ¶ In foro verū cōscientiæ véditor frumenti, emptori primo restituere nō teneretur quod ab eo maius superaccepit precium, quā p leg. taxatū sit, quando huiusmodi primus emptor, ex eodem frumento, non solum deduceret precium, quod venditori dedisset, Sed cum lucro maneret (vt in pistioribus, & agasonibus frequenter contingit,) siquidem læsio, ex

hoc, ei non contingerit: qua cessante, & restituo cessat: leg. verum, §. sciendum, ff. de minorib. Sciendum est autem, non passim minoribus subueniri, sed causa cognita, si capti esse probentur, & facienda non sit, cum quis certat delucro ex alterius pœna, vel damno: leg. sciendum, & leg. nec vtilem, iunct. glosa finali, ibi, + Sed aliàs ablatum, + ff. ex quib. caus. maiores. + Neq; enim intelligitur amissum, quod ablatum alteri non est. Tenetur tamē restitutionem hanc pauperibus facere: cap. quia pleriq; de immunita. Ecclesia. ibi, + Et sic ex torta restituat: & tātundem cogatur pauperibus elargiri. + Et cap. sicut dignum, §. eos insuper, de homicidio. Quæ restitutio iniustæ acceptionis, si commode valet fieri, facienda est in loco, vbi res fuit suscepta. c. Episcopis, & can. reintegranda, 3. quæst. 1.

128 ¶ Retrahere tamen volens partem, & non totam quantitatem, inuito primo emptore, seu venditore, audiendus non est: Ex quo obligatio de reuendendo huic secūdo emptori, contineat rem tradi, leg. 1. & l. ex empto, in prin. ff. de action. empti. l. si traditio, C. eod. l. in conventionalibus, in fine, ff. de verbo. oblig. rem autem tradi, sit indiuiduum, leg. stipulationes non diuiduntur, in prin. ff. eodem titul. vbi hoc not. expressim Bartol. multis cōprobans rationibus. Et in leg. si vt certo, §. si duobus, 3. col. ff. commoda. Et facta, cuiusmodi est reuendere, indiuidua etiam sunt. l. Confilio, §. vltim. ff. de curato. furioso, leg. qui qua draginta, ff. ad leg. falcid. leg. 2. §. item si in facto, leg. 4. §. Cato, ff. de verbo. obligatio. glosa magna, in leg. certi conditio, ff. si cert. peta. Bartol. in l. vxorem, §. agri plagā, ff. de lega. 3. & in l. cui vsusfructus, ff. de vsufruct. Bald. in leg. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure. Alberic. in leg. vsus, in prin. ff. de vsu, & habita. Nec tanta est utilitas, & æstimatio rei, in parte, respectu ipsius partis, quanta in toto, respectu totius, leg. si quis aliam, ff. de solutio. l. fundus ille, cum glosa, ff. de contrahen. emptio, l. Meuius, ff. famil. heriscun. l. si quis id quod, in fine, ff. de in diem addictio. glosa, verb. partis, in leg. 1. & ibi Saly. in §. notab. C. commu. diuidun. Barto. in dict. §. agri plagam. Et venditio partis, multa adducit incommoda: teste Bald. in l. 1. §. in primo, col. 3. versic. extra quæro, C. de caducis tollen. per. l. si non fortem, §. si cētum, ff. de condit. indebi. l. 2. C. quād. & quib. quarta pars debeat. lib. 10. vnde necessario sequitur, hoc etiam ex capite indiuiduum hūc retractum esse. l. 1. §. si pecuniam, & ibi Barto.

ff. deposit. idem Bart. in dict. §. Cato, & in. d. l. stipulationes non diuiduntur, in. 3. quæst. per leg. in exequutione, versic. Secunda ad opus, eodem titul. & Bald. in. l. si plures, C. de conditio. infert. Generaleq; id sit, aut totum admitendum, aut totum repudiandum. l. cum quæritur, in fine, ff. de administ. tutor. l. nā absurdum, ff. de bonis liberto. l. si ita stipulatio, in fine, ff. de oper. liberto. l. quid am eulogio, C. de iure deliberan. quodq; cum emptor totum offerat retrahenti relinquere, retrahens, totum teneatur retrahere, vel totū relinquere, per textum notabil. in. l. tutor, §. 1. ff. de minor. ibi + Respondi, eatenus rescindi, nisi emptor à toto contractu velit discedi, quod partem, empturus non esset. + Facit tex. in. l. communi, §. si debitor, ff. commu. diuidun. & in. l. cum eiusdem, & in. l. ædiles aiunt, §. fin. l. si plura, & l. pen. §. idem ait, ff. de ædilit. edict. vbi si plura mancipia, vno precio fuerint vendita, & vnū eorum fuerit morbosum, omnia redhibētur: Nec cogitur eptor, nō morbosa retinere pro rata precij, & quod voluerunt, Guiliel. de Cū. & Alberi. in. l. si duo patroni, ff. de iure iurād. quicquid aliud videatur voluisse Bald. in tracta. proto. col. pen. versic. sed pone quod quis, & ibi quoq; Afflictus, in verb. scriptū est, versic. quarto not. per tex. in. l. legatum, §. fin. & l. pen. §. 1. ff. de condicio. & demonstratio. qui minime obstant, cum loquātur in legatis: vbi fauorabilis sit interpretatio, pro legatario cōtra hæredem scriptum, qui certat de lucro: vt regulariter fit, in testamentis, & qui, totū, siue pars, apud eum maneat, semper lucratur. Hic autem loquamur in contractibus, in quibus, interest contrahentis, ne pars tantū apud se maneat. Et ita reperio respōdisse Barto. in Consil. 195. incipient. Angelotus, vbi citat l. fundus ille, & quod ibi notatur, ff. de cōtrahen. emptio. & alia quoq; addit huc pertinētia: quæ quisq; videre poterit. Et voluit idem Barto. in. d. l. cui vsusfructus, & ibi, Lancelo. Decius, & idem Barto. in. d. l. si quis aliam, in fine, ff. de solution. vbi etiā Angel. & Paul. de Cast. post princip. & ipse Bald. in. l. 2. in fine (& ibi Hieron. Cagnol. in. 14. q.). C. de pactis inter emptor. & vendit. & in Consil. 384. incip. duo sunt, 2. col. vol. 1. & in Consil. 32. incip. præsupponitur in facto. vol. 2.

129 ¶ Sic, vel ex eadem radice fit, retrahentem hunc secundum, volentem triticum solum retrahere, debere etiam retrahere ordeum, typham, auenam, seu panicum, quæ cum tritico fuerint vendita: Nec suæ esse electionis, quos

quos fructus velit ex his retrahere, ex quo vno contextu, citra legis fraudem, empti, & venditi sint: Siue quia constaret emptorem, non nisi omnes res empturum: tunc enim licet, in singulos fructus precium sit constitutū, vna tamen censetur venditio: nec poterit, in quibusdam tantum rescindi, vt est textus expressus, in leg. cum eiusdem, §. interdum, ff. de ædil. edict. quo subnixus Philippus Decius respondet, in Consil. 421. incipient. plene, & subtiliter, columna prima, quod si plures res, singulis precijs in eodem instrumento sint venditæ, quas tamen constat contrahentes non empturos, aut vendituros fore, nisi omnes, habebitur huiusmodi contractus pro vna venditione: vnde secundum eum, & venditori agenti ad precium, obstat exceptio rei non traditæ, donec omnes traditæ fuerint: refert, & sequitur Andre. Tiraquel. in libro, de retract. titul. primo. §. 23. numero. 20. Et inde si creditori fuerint datæ insolutum duæ res debitoris, puta duo fundi separatim & diuerso precio æstimati, vicinus vel proximior agnatus qui vult retrahere, non potest redimere nec retrahere inuito creditore, vnum sine alio: secundum Petrum de Bexutio, in leg. scire debemus, ad fin. princip. ff. de verb. obli. quem refert, & sequitur, Iason, in dict. leg. stipulationes non diuiduntur, decima quarta, columna, numero. 21. ad finem. Et faciunt tradita per Signorol. in Consil. 53. incipient. super prima quæstione, in primo dubio, & per illum (quisquis is est) qui repetitionem fecit, in leg. prima, C. de fundis. rei priuat. & Salt. diui. dom. libro vndecimo, in quarta regul. Fallen. secunda, incipient. considerationis, vbi scribit, quod cum quis simul emit centum agri iugera, vel etiam fundum quem piam simpliciter, non designato numero iugerum, vno tamen eodemq; precio, in singula iugera constituto, quorum alia sunt fertilia, alia sterilia, consanguineum retrahentem non posse retrahere fertilia, soluto illo singulorum precio, relictis sterilibus: iniquum q; aliud fore: & absurdum, per leg. qui vtilia, & leg. quisquis, C. de omni agro desert. lib. vn. decimo. Præsertim cum emptor verisimiliter non esset sterilia empturus, sine fertilibus, quanuis omnia æquali precio emerit.

130 ¶ Quæquidem omnia, etiam notanda sunt ad intellectum leg. 71. & 72. cum alijs sequent. Taurin. & leg. decimæ tertix, titul. decimo, lib. tertio, for. sextæ, & septimæ, titul. septimo, libro quinto, ordina. Regia. leg. 220.

stili, de retractu consanguineorum, & communionem habentium, disponentium, qui tamen rectius intuendo, longe difert à presentit (de quo agimus) retractu: Cum ille alijs propensioribus, & validioribus procedat rationibus: & ex legis particulari dispositione, quæ nostri non meminit casus: Nec illum quia diuersus sit, comprehendit.

131 ¶ Ex antedictis ergo, presentem percipies Pragmaticam illis, in verbis, + Quienquiera que quisiere, lo pueda sacar, y lleuar por tierra, de vnos lugares á otros, y de otros á otros de los dichos Reynos. + intelligi necessario debere, quando illis in partibus, ex quibus extrahitur frumentum, abundat: Secus si ibidem premat egestas, aut penuria, tunc ciues, vel oppidani, (supra vt diximus) exteris sunt præferendi: Argumen. textus notabil. in leg. si quis, secund. C. de aquæ duct. lib. vndecimo, probantis quod ciuitas promittens quantitatem viui, vel olei, vel similium, intelligitur promittere, scilicet remotis Reipublicæ necessitatibus. Nec per hæc verba, Pientissimus ipse noster PHILIPPVS aliud vult: qui ne sibi commissis populis eueniat damnum, per eandem prospicit Pragmaticam, ibi. + Que resultaria gran falta, y daño, à muchas de las nuestras Costas, y Puertos.

132 ¶ Qui q; ad eorum etiam vtilitatem respicere debet: in Authen. vt iudi. Sine quoquo suffrag. coll. secunda. Et ad eorum sustentationem tenetur: §. Ideoq; in princip. in prima cōstitutio. Codi. Quodq; nō præsumitur Regem velle, vnum altare cooperire, altero nudato, cap. cum olim, & ibi notat Bald. de consuet. & Marc. Mantuan. in Consilio decimo octauo, numero, 38. textus est, in leg. asiduis, versic. oportebat, C. qui potio. in pigno. habeant. quem ad hoc, Auendanius nouissime notat, in specie non absimili, in cap. duodecimo, numero, vigesimo, versicul. & sicut Rex, lib. 1. de exequend. Princip. mandat.

133 ¶ Sic etiam ex eadem (vt aiunt) cera, eiusdē Pragmaticæ, generalia sequentia verba, + Y no fuera dellos, + Et ibi, + Ni sacar se fuera dellos, + Et ibi, + Del que lo sacare fuera de nuestros Reynos, por mar, ó por tierra, que incurra en las penas contenidas, en las leyes de nuestros Reynos, en que se defiende, que no se saque el pá fuera dellos. + Non comprehendunt huiusmodi exportationem frumenti, ex necessitate factam (vt infra explicabitur) leg. prima, ff. de officio

t
137

VENIR, Mercatura enim amica est populis, & mundus non potest sine mercatoribus viuere: Secundum Baldum, in rubric. de cleric. peregrinantib. Et propterea licet leges

rentur, à domesticis vexationibus & sumptibus liberarentur, cum non sit alienum dicere etiam hos Reipublicæ causa dū Annonæ vr- bis seruiunt abesse: Vnde Horatius, Impiger extremos currit mercator ad Indos. + Et ita procedit singularis lex Regia, 36. titul. 18. lib. 9. recopilatio. legum Regia. quod exteri ab his Regnis, portantes panem per mare, ad vendendum Hispali, immunes sint à Gabella il-

(vt ibi subdit) nulla illis concedant priuilegia, in corpore iuris redacta, Principes tamen sapiissime, plures eis tribuunt immunitates: atq; exemptiones: Et Decurionatum, & honoré aliquem, in sua patria petere, & habere possunt: Nec tanquã viles personas oportet negligi. leg. eos, ff. de decurion. Nec prohibetur quis plures mercaturas, & indiuerfis rebus exercere: Sed laudandus est: argumen. leg. legatis seruis, §. si vnus, ff. de lega. 3. leg. procuratoris, §. si plures, ff. de tributor. & post Bald. in tracta. de constitut. quæstio. pen. & Signorol. in consil. 95. incipiet. quæstio. col. 1. Petr. Rebuf. (qui eos citat, & sequitur) docet. in. d. 2. Tom. constit. Reg. tract. de mercator. minu. venden. glo. 1. nu. 12. dicēs mercatorem, ex pluribus dici actibus, non ex vno solo, citans ad id eundem Bald. in rubri. in fine. C. de consti. pecu. Panormi. & alios, in c. 1. de iudit. & Bertach. in tract. de Gabellis, in. 7. part. quæstio. 25. Et voluit Chassen. in cōsuet. Burgund. rub. 4. §. 1. fol. 131. col. 1. (vbi ponit, quis dicatur mercator.)

138

Et ex Innocentio, in. c. significantibus, 2. col. de offit. de lega. mercatores censentur miserabiles personæ, quandiu sunt in mercimonijs: quemadmodum & peregrini. Quem citat, & sequitur Alexan. in Consil. 130. incipien. super eo, de quo quæritur, col. fin. ante finem vol. 7. scribens etiam ibi, quod in dubio debemus mercatoribus fauere in mercimonijs. Lex est. 4. tit. 7. part. 5. & bonus textus in ordinatio. Hispalensibus, titul. + Del almojarifadgo de Seuilla, y mercadurias: In princip. fol. (mihi) 55. Et in. l. semper. §. negotiatores, ff. de iure immunit. scribitur: Remunerãda sunt pericula eorum, quin etiã adhortãda præmijs, merito placuit, vt qui peregre muneribus quidem publicis cum periculo, & labore funge-

que se cogiessè en ellos, porque el pan, que viene por mar, se puede vender por los que lo truxessen, aunque fuessen de los estantes, o naturales, libremente, segun se concertaren, sin que sean obligados à guardar los dichos precios, y tasas, porque si los ouiessem de guardar, podria dexar de venir de que

lius venditionis. Et Innocen. refert, & sequitur ipse Petr. Rebuffus, in dict. 2. Tomo, titu. de mercator. minuta. venden. glo. 1. numero; 9. dicens esse verū dum sunt in itinere, secus si domi, citat Ripam, in cap. 1. in fine, de iudic. Et idē Petr. Rebuf. in primo Tomo, earundem ordinatio. tit. de sen-

tentijs prouisional. arti. fin. glo. fin. vbi recenset personas quæ dicuntur miserabiles, & priuilegia eorum (quem vide, quia pulchre loquitur.) Sed & ipse Rebuffus, in. 2. Tomo. cōstit. Regia. tracta. de mercato. artic. vlti. glo. vnic. numero, 13. scribit, quod mercatores exteri, & causæ eorum, debent in Regno expediri summarie, & de plano: vnde cum præpositus, & Bailliuis Beluacen. contrarium obseruassent, ordinarie procedēdo in causa mercatoris Tholosani, fuerunt citati, ad comparandum personaliter instante procuratore Regio, & processus eorū fuit annullatus, ann. 1531. die, 14. Maij. Et in numer. 14. tenet, quod non debet remitti vnus mercator Regni, ad defendendum alium mercatorem exterum, extra Regnum, sed simpliciter debet in Regno condemnari ad indemnitate dicti mercatoris exteri, prout in hac specie iudicauit Senatus Parisi. cum quidam mercator Parisi. fuisset conuentus, vt defenderet exterū mercatorem Conuentum in Flãdria, pro quibusdam mercibus Parisijs venditis. Et præpositus Parisiensis, condemnasset dictum mercatorē ad suscipiendam Flandriæ, defensionem pro illo extero, perperam iudicatum pronunciauit Senatus, Ann. 1533. die. 12. Maij. Ex quibus intellectus, & noua ampliatio inferri potest, ad leg. 1. titul. 1. lib. tertio, ordinatio. Regiar. ibi: Miserabiles personas. + Et leg. vnic. C. quãd.

Proconsulis. l. 2. §. itidem agitur, ff. ad leg. Rhodiam de lact. & not. Barba. in additio. Bald. in capit. primo, §. donare, quemadmodum olim feud. poter. alien. quod statutum prohibens bona in forenses alienari, minime comprehendit causam dotis, nec impedit quominus in eam causam alienari possint: quem citat, & sequitur nouissime, D. Franciscus Serra Barcinonensis, in dicto Consil. pro domino Ioann. de Lanuça, in secundo dubio, numero, 104. vbi in id plura citat. Bonus est textus, in leg. prima, ff. de excusation. tutor. leg. vt gradatim, ff. de muner. & honor. leg. generaliter, §. spurij, ff. de de curion. leg. cum specialis, C. de iudic. capit. si quis propter necessitatem, de furtis, capit. quod non est licitum, de regulis iuris, capit. ab arbitris, de offic. de lega. lib. 6. Nec quæcunq; generalis alienationis. prohibitio, includit necessariam alienationem: leg. alienationes, ff. famil. herciscun. leg. Diuus, ff. de peti. hæredit. leg. mulier, §. si hæres, ff. ad. S. C. Trebel. leg. qui potuerunt, ff. de manumil. testament. leg. prima, ff. de fundo dotali, leg. filius familias, §. diui, de legat. primo, §. licet, instit. qui manumit. non pos. & notat Bartol. in leg. quemadmodum, C. de agricol. & censitis, lib. vndecimo, & in leg. si finita, §. si de vectigalibus, ff. de dam. infect. cū pluribus alijs, per Andre. Tiraquel. adductis, in dicto libro, de retract. titul. primo, §. primo, glosa, 14. numero vndecimo, & in præfation. titul. secundo, numero, 29. & post leges conubial. glosa sexta, 23. quæstio. per totum.

134

Et voluit Didacus à Castello, in leg. prima Tauri, fol. 19. colū. prima, in notabili quæstione (quæ vt dicit, accidit, & pluries potest accidere) quod stantibus Regijs legibus, quæ prohibuerunt, ne extrahantur de his Regnis Castellæ, carnes, & frumentum, elapso nono die Nouembris, quod emptores Aragonenses, possint etiam elapso illo termino, extrahere frumentum, quod in multa summa, ante prohibitionem emerant: & cœperant extrahere. Et in dicto termino non potuerunt extrahere. Ex his quæ notanter dicunt Ioannes Andre. Antonius de Butrio, & alij, in capit. secundo, & final. de constitutio. quod si quis cœpisset extrahere bladum, & postea casu destitit, & demum fiat statutum, imponens pœnam extrahenti, non extenditur ad istum postea extrahentē: per leg. Cæsar, ff. de publican. & vestigal. quia est extractio necessaria. Et facit, quod habetur, in cap. proposuisti, de foro competenti, & in cap. gratum, de

offic. delegat. ¶ Quibus fit, eadem Regia prohibitione, nõ obstante, licite extrahi posse frumentum sua in alimenta, quod his in Regnis, Hispanus ab eisdem exul haberet, seu in testamento legasset: aut donasset suo coniuncto Lusitano: argument. eorum quæ Ludouic. Roman. scribit, in Consil. 199. incip. præfens statuti particula, colun. final. & omnium Latus, præallegat. Andre. Tiraquel. in dict. præfatio. de retract. numero, 51. & 52. cum sequent.

136

Optimus, & notandus est textus, in leg. prima, §. sed nonnullos, & in, §. præterea, ff. de tutel. & ratio. distra. vbi quanuis tutore autore pupillus prohibeatur donare: etiam causa mortis, vt in dicta leg. prima, in princip. potest tamen certo modo, coniunctis quibusdã personis: non solum causa mortis, sed etiam inter viuos donare. Bonus est textus, in leg. cum tutor secundum, §. vltim. ff. de administration. tutor. Et notat glosa, in leg. non omni, C. eodem titul. Sic etiam, quando aliqui de partibus Limitrophis patiuntur necessitatem famis, & pro eorum victu venirent his in Regnis emptum bladum, aut panem, excusarentur à pœna præsentis Pragmaticæ, eum asportantes: secundum Franciscum Marcum, in decision. 155. numero quarto, part. prima, decision. Parlament. Delphin. tenentem hos excusari, quia necessitas, Legi non subijciatur, cap. quod non est, de regulis iuris. Ac hæc faciat licitum, quod aliàs sit illicitum: secundum glos. in leg. prima, ff. de offi. consul. tempore q; famis omnia sint communia, capit. secundo, de furt. quæ acutissimus est ensis, teste Bald. in leg. pactum dotale, C. de collat. bonor. Et facit textus, in leg. fin. §. si propter necessitatem, ff. de publi. & glos. l. si publicam, §. de rebus, eodem titul. textus, in leg. vniuersi, C. de vectig. & com. Et videntur vel le à simili Bart. & Ioann. de Platea, in leg. prima, C. de naufrag. lib. vndecimo, Bald. in leg. tertia. C. de nautico fœno. & Bertachinus, in tractatu Gabel. secunda part. octau. part. quæstion. septima, quod tamen posset procedere, fraude cessante, & constituto, de necessitate vrgenti famis, vti tenent Bartol. & Alexand. in leg. cœtera, §. sed siquis, ff. de lega. primo, & ipse Berthachinus, in. d. tractatu Gabella. secundo mēbro. dict. octau. part. quæstio prima. Et dummodo his in Regnis frumentum abundaret, non autem si eadem præmeret egestas, aut penuria, (vt nuper notauimus.)

Imperat. inter pupil. & viduam, vt mercatori bus his liceat, dum sunt in mercimonijs trahe re, & vocare in prima instantia, in curiã Prin cipis, illos, à quibus in iudicio aliquid exigere velint: & aduersus quos actiones habeant. Quod etiã in criminalibus procederet: vt pro batur, in l. 5. titul. 3. part. 3. quæ in personis mi serabilibus obtinet. Et ita procedit quod post alios præallega. Pet. Rebuf. tradit in. d. arti. fi. glo. vltim. dicens se audiuisse in magna came ra causam cuiusdam viduæ retineri, licet pars aduersa remissionem peteret, eo quod vidua cessisset debitum Scholari filio suo: sed fuisse dictum oppositiones in curia esse decidendas: ann. 1542. die. 5. Martij. Etiam si hi cõtra eũ agant, aut conueniant, qui ex his non sit, qui potiores in iure dicuntur: Et ita admittit, ac re cepit praxis, teste Reuerendissim. Didaco de Couarruias, in. cap. sexto, lib. practi. quæ stion. tamen si Regia Neapolitana Constitutio, libro primo, titulo. 37. exigat in hoc casu ab his miseris actoribus, iurandum, quo asseuerent se timere aduersarij poten tiam. Siquidem secundum Hieronym. su per capit. 22. in commentarijs ad Hiere miam, Regum proprium officium sit, facere iudicium, atq; iusticiam: & liberare de manu calumniantium, vi oppræssos: & præbere au xilium peregrinis, pupillis, ac viduis: qui faci lius à potestatibus opprimuntur: cano. Re gum, cano. administratores, cano. principes, vigesima tertia, quæstio. quinta. Facit text. in Pragmatic. contra promercatores pa nis, lata Valli Oleti, 28. mensis Iunij, ann. 1530. ibi, + Porque à nos, como à Reyes, y señores naturales, pertenesce mandar remediar las necesidades de los proues, y menesteros + Et diximus Latius, in. 11. part. 2. fundamen. nu me. 47. prælectio. l. 5. tit. 3. lib. 7. ordinat. Regi. vbi ex his ostendimus, ex forensi vsu, ac ob seruantissima praxi, quæ diu obtinuit à tem pore quod hominum excedit memoriã posse Auditores, & Senatores Regios, cognosce re de vi, & violentijs iudicium Ecclesiastico rum, eosq; valere compellere, vt ab eis ces sent. Et ita etiam procedunt, per dictum Re buffum tradita, in Tomo primo, dictarum cõ stitutionum Regia. tracta. de senten. execu tio. articul. primo, glosa prima. An Princeps secularis possit statuere super beneficijs. Qui bus conuenit, quod viduæ, & miserabiles per sonæ, possunt reos laicos, super rebus pro phanis, coram Ecclesiastico iudice conueniri: vbi iudex secularis neglexerit eis iusticiã

ministrare, cap. ex tenore, (vbi omnes) de fo ro competenti, dicto cap. significantibus, & ibi glos. de offic. delegat. not. Ioannes Lupi, à Palacis Rubeis, in repeticio. cap. per vestras, de donation. inter vir. & vxor. secundo no tabil. numero quinto. Et Petrus ipse Rebuff. in dicto arti. fin. de Sentent. prouision. versic. vndecimo. Personæ enim hæ, quo ad procti tionem etiam pertinent ad iudicem Eccle siasticum: cap. primo, & sequen. 87. distin. Et in causis istorum præualet canon legi, etiam in foro ciuili, secundum Antonium de Bu trio, in capit. clerici, de iudic. per glosam, in capit. relatum, de testament. vbi, in con cernentibus causam piam, superat legem, canon. (vide. Francisc. Aretinum, in Consil. 102. incipien. spectabilis.) Et ita temperanda, & accipienda est communis annotatio, in capit. ex parte, b. de foro competenti, & quæ per illum textum tradunt Socin. in ca pit. licet, ex suscepto, tertia colum. eodem titul. & Ioannes Staphileus, de literis gra tiæ, & iustitiæ, fol. 159. columna secunda, Quod vbi quis sit miserabilis, simul, & oppræssus, nempe, per vim, vel alio modo, re pro pria spoliatus, ita vt possit agere interdi cto recuperandæ, posse ad hoc, coram iudice Ecclesiastico agere, etiam aduersus lai cum: & de re temporali, cum ipse met actor laicus sit, etiam non data negligentia iudicis secularis: vt hoc procedat, & præ cticandum solum sit, quando iudex secu laris, super hoc aditus, & requisitus admi nistrare iusticiam actori huiusmodi oppræ sso, neglexerit: Et satis deducitur ex ratio ne textus, in capit. nouit, de iudicij, qui hoc eleganter probat. Nec in contrarium vrget dict. capit. ex parte. b. Cum in eius casu, maxima inesset suspitio negligentia, in iudice seculari, propter potentiam rei conuenti, qui actorem spoliauerat.

139 ¶ Sic etiam ex paulo superius sit dictis, vt exemptio hæc per præsentem pragmati cam huiusmodi mercatoribus concessa, mi serabiles personæ cum sint, reuocata non censeatur per aliam Pragmaticam generali ter exemptionum quarumcunq; reuocato riam, & omnes hanc taxam seruare præci pientem: nisi in reuocatoria, mentio sigilla tim fiat de ipsa exemptione: secundum Cy num, in dict. leg. l. C. quand. Imper. inter pup. & vidu. singulariter dicentem, exemptionem alicui personæ miserabili concessam, non reuocari per generalem exemptionum reuo-

reuocationem, etiam cum clausula, & si de eis specialis mentio fieri deberet, nisi nominatim de illa exemptione mentio fiat: quem refert, & sequitur Vitalis de Cambanis, in tractat. clausularum, fol. 4. colum. 2. Roma. in lege, si vero. §. de viro. fallen. vige sima tertia, ff. solut. matr. Alex. in Consil. 123. incipit. viso puncto, quarta colum. nume. 15 volum. quarto. Et Ioannes. Lupi, dicens au reum dictum, in repeticio. rubri. de donatio. inter vir. & vxor. §. decimo sexto, numero vndecimo, sequitur etiam Felinus, in capit. nonnulli, vigesima quarta, colum. numero decimo nono, de rescriptis, & in. cap. acce dentes, de præsump. Guiliel. Mayner. in leg. nemo potest, colu. fin. nume. 122. ff. de regu lis iuris, & Carolus Ruynus, in Consilio, 226. incipient. præmissa deliberatione, numero septimo, volumin. primo, voluit Innocent. in dicto. capit. significantibus, secunda colūna, numero quinto, versicul. item nota, Federic. de Senis, in Consil. 233. incip. casus, talis est, Cardinal. Consil. quinquagesimo tertio, incip. Dominus Gregorius Papa, & in Clement. 1. 3. opof. de sepult. Calderinus, in Consil. vn decimo, sub rubrica, de priuilegijs, Ioannes de Selua, in tracta. de Beneficio, in tertia parte, quæstio. decima quarta, Decius, in leg. cer tum, ff. Sicer. per. & in Consil. 163. incipient. viso tenore priuilegij, Ioann. de Neuizan. hanc subdens communiorem opinionem, in Consilio duodecimo, inter Consilia, Alber. Bru. quem cum alijs citat & sequitur, dicens secundum hanc fuisse decisum, Thom. Gram. in decis. 20. incipien. pendente (qui in proprijs terminis loquitur) Quicquid Federic. ipse de Sen. sibi contrarius & alij in. d. decis. citati. cõ trarium teneant, & Ioan. de Ana. opinionem contrariam comunem dicens, in Consil. 56. inci pi. his quæ in facto. Et facit, quia illud quod est specialiter datum, non intelligitur adimi, nisi specialiter adimatur: textus est, & ibi not. Bald. in authen. nunc autem, C. de secund. nupt. faciunt etiam tradita per Menchacens. in lib. 1. de succes. resolutio. §. 9. nu. 66. cum se quentib. Imo quod & longe singularius est, priuilegium datum causa miserationis, nõ po test tolli per renunciationem à miserabilibus factam. Quia facile, & modico dato renuncia rent: argument. leg. cum hi, ff. de transactio. Et est glosa singular. in dicta lege vnica, C. quand. Imp. inter pupil. quam notat Bald. in Margari. in verb. beneficium. 54. quæstio. & in verb. renunciatio, decima sexta quæ-

stio. Felin. in. c. si diligenti. 4. col. nu. 16. de foro compet. & Barba. in Consil. 64. incipien. scribi tur, 3. col. vol. 4. & dicit figendum menti Re buffus, in. d. tracta. de senten. prouisional. arti culu. final. & glos. final. vbi rationem reddit. Quod est notandum ad plures leges huius re gni habentes inclusa priuilegia specialiu per sonarum, & Hospitalia seu xenodochia, pro vt solenne Hospitale Vtrariensis oppidi, quod ex nomine Resurrectionis I E S V C H R I S T I pro egenis infirmis exteris, morbis diuersis laborantibus curandis, condidit, in domo pro pria, & competenter dotauit: illustris Domi na. D. Catherina de Perea, vxor illustris Do mini. D. Lupi à Germanica legione Pontij, Filij illustrissimi Comitum Domini. D. Ioannis Ponce de Leon, Comitum Arcuum, & Domi ni Marchenæ, mei tritauit.

140 ¶ Et quod mercatores fouendi sint propter vtilitatem Reipublicæ. F. Patricijus scribit, in libr. 1. de institu. Reipubli. titul. 8. Dum tamen alijs iniusticia non fiat: capit. ex tenore, de fo ro compet. Et Papa dicit se priuilegiatorum defendere velle iura, ita, vt aliorum iura non perturbet, capit. nolentes, de priuileg. lib. 6. Et Diuus Hierony. ad Rusticum, Episto. 11. libr. 3. inquit, propter iniusticiam pauperem in iudi cio non defendes, bonus est textus, in cano. deniq. 14. quæstion. 5. & not. Barb. in Consil. 36. incipient. sapienter in prin. 2. volum. Et ita intelligitur illud Exodi, 12. eadem lex erit in digenæ, & Colono qui peregrinatur apud vos, & capit. 23. + pauperis non misereberis, in iudicio: videlicet ad iniusticiam aliorum. Et quod habetur Deuterõ. 1. capit. + quod iustum est iudicate, siue ciuis sit ille, siue peregrinus, nulla erit distantia personarum. + Ideoq; Prin cipes, & domini locorum, mercatores exte ros sine causa expellere non possunt: Et si cõ causa eos expellant, non debent ab eis disce dentibus bona auferre, quia Mũdus est omni bus communis patria, ex qua expelli non de bêt, nisi ex qua causa relegari possunt: Nam expellere, & interdicerere, est pœna, quæ sine causa imponi non debet: leg. relegatorum, ff. de interd. & relegat. Et hoc expresse docet Bald. in capit. vno, de forma fidelita. quem se quitur Corset. in tracta. de potest. Regia, quæ stion. 83. & Petrus Gerard. in singul. 59. inci pient. domini terrarum, & nouissime Petrus Rebuffus, in dict. 2. Tom. cõstitut. Regiar. tractat. de mercatorib. articul. vltim. glos. v. nic. nu. fin. (vbi in dict. tract. & alijs præceden tibus, & sequet. alia de mercatoribus, diserit.)

Et plura de mercaturæ laudibus, Augustin. Dathus congesit, lib. 3. oratione, 9. Cepola, in tracta. de Imperator. milit. deligē. in verb. nobilitatis, 18. opinio. Chassene. in, 11. part. Catha lo. gloriæ mundi, consideratio. 45. & in pro, et contra, Andre. Tiraquel. in lib. de nobilita. cap. 33. & Benuenutus Straccha, in suo tract. de mercatore.

141 **D**ANNO. Quod Princeps cauere tenetur: Et ita providere, vt nemini damnum, seu iniuria fiat. l. 2. §. si quis à Principe, & §. merito, ff. ne quid, in loco publi. Cuius verba sunt: Merito ait Prætor, qua ex re quid illi damni detur: nam quotiescunq; aliquid in pu blico fieri permitti- tur, ita oportet per mittere, vt sine iniuria cuiusq; fiat: & ita so let Princeps quoties aliquid noui operis instituendum petitur permittere. l. 1. 2. & pen. C. de precib. Imper. offerēd. Et in proposito, bonus est textus, in l. si quis sepulchrum, post princip. ff. de religiof. & sumpt. funer. verfic. Præses etiam compellere debet iusto precio iter ei præstari: ita tamen, vt iudex etiam de oportunitate loci prospiciat, ne vicinus ma- gnum patiatur detrimentum.

142 Nec de Principe nostro Pientissimo **P** R I N C I P I O, præsumitur, quod velit tertio præiu dicitum inferre, vt per quinq; colun. Ioannes Lup. à Palaci. Rub. explicat, in tracta. de bene fi. in curia vacantib. §. 7. ita vt ipsius Principis potius impropietur verba, quam quod da- mnū tertio inferatur: vt notant, Cardinalis, Bald. & Philip. Decius, in cap. super eo, 2. col. numero, 2. de offic. de lega. idem Decius, in cō fil. 689. incipien. viso puncto. 1. col. nu. 9. Etiam

Si motu proprio gratia facta sit, & clausula, ex certa scientia apponatur, etiam si agatur de præiudicio tertij, non in re, sed ad rem: vt eorum allegatione Philippus Decius ipse ampli- at, & prosequitur, in dict. capit. super eo, 2. col. Et id vltimum Panorm. notat, in cap. in nostra, 3. notab. de rescript. etiam si modicum præiudicium sit: vt est glosa notabil. prout ibi ponderat Dominic. in verb. præiudicium, in cap. cum olim, de consuetud. quam simplici- ter sequuntur moderni, in dict. cap. super eo, per textum ibi, vbi videtur hæc sententia pro- bari: licet contrarium velit glosa finalis. l. sed cum ab hærede, ff. ad. S. C. Trebellia. & glosa verb. incommodo, l. seruitutes, la magn. ff. de seruitutibus, & glosa, verbo, impetrauit, in di- cto, §. si quis à Principe, & in dict. l. nec auus,

resultaria grã falta, y daño, v à mu- chas de las Costas y Puertos.

Quæ extextu. l. quo- ties, C. de precib. Im- pera. offerēd. quem citat, intelliguntur, quando constat de Principis voluntate.

Glosa autem, in dicto. c. cum olim, quādo su- mus indubio. Et ita intelligit idem Decius, in capi. quæ in Ecclesiarum, 9. colu. numero. 26. versicul. quartus casus, de constitutio. Et meo iudicio intelligi debent, quæ nouissime Carol. Ruynus scribit, in Consilio, 62. incipiet. discusso laborioso processu, 3. colu. numero. 9. volum. 5. inquit, per statutum generale, posse præiudicare subditis, etiam in iure quæ sito. leg. venditor, §. si constat, ff. commu. præ- dior. & quod not. Bartol. in leg. Antiochen- sium, ff. de priuileg. credit. & in leg. toties, ff. de pollici. Reperi tamen postquam hæ scri- psi, Paul. de Cast. sic intelligentem, & respon- dentem, in Conf. 146. incipien. super primo, 2. col. part. 1. (& diximus in funda. 3. part. 2. præ- lect. l. 5. tit. 3. lib. 7. ordi. Regi. & vid. Pinellū do- ctissimū in. 1. par. rub. C. de rescin. vedit. nu. 8.)

EX

Ex Sexta Conclusionem sequent.

Pragmatica. 181
182. in vo- lum, Pragmat. citantur & ex- plicantur. nu. 1.
Lex iusta bo- no immitens pu- blico iure Na- turali sulcita ac non recognof- cente superiore

lata, in foro animæ obligat: & transgressor reus est peccati mortalis. nu. 2.

Pragmatica præfenti fraudem facere non dicitur contrariens casibus in ea expressis: sed contra ip- sam legem committere. nu. 3.

Fraus legi fit, quando vnum simulatur, & aliud fit in vero: ita quod simulatur quod permissum est: & re vera fit, quod prohibitum est. nu. 4.

Venditor alioqui non portaturus triticum in Ca- stellā, vbi plus valebat, cū emptore conueniēs pro illo precio quod in Castella valet hac lege, quod ipse veditur suis expensis portari faciet triticum in Ca- stellam: reus est culpæ mortalis, & super accepti restitutionis. numer. 5.

Venditor certo sciens certum precium præscribē- dum esse tritico vendendo, per promulgandam san- ctionem, & ante eius promulgationem maiori vē- dens precio peccat mortaliter: & tenetur emptori, ad restitutionem excessus precij. Et quomodo id in- telligendum sit. numer. 6.

Venditor tritici, seu alicuius rei, quam scit ad cor- ruptionem esse dispositam, an teneatur emptori id intimare. numer. 7.

Vendens frumētum, ordeū, & ypham, seu panicū vel fructū, precio à lege taxato, dummo lo famulo frumentum, seu quidpiam ex his extrahenti, & descēdētī ex consignatione, soluatur pro saneca per emptorem tres quatuor, aut plures argentei, aut magis ultra taxatum precium, peccat mortaliter, & ad restitutionem excessus, si notabilis sit tene- tur. numer. 8.

Venditor licite vendit frumētum pro precio quo valet in horreo publico illius loci, vbi transferen- dum & tradendum est, dummodo expensis vendi- toris & suo periculo illuc portetur, & quomodo id

accipiendum, & intelligendum sit. nu. 9.

Agasones, & muliones ad taxā præfentis Pra- gmaticæ & suarum declaratoriarum obseruationē tenentur: quæ eos ligat tanquam subditos. Et quo- modo id intelligendum sit explicatur. nu. 10.

Agricola in pane cocto vendens frumentum, po- test supra id precium quo sibi constat (quanuis val- de excedat taxam) & alias quas habet expensas vsq; quo efficiatur panis coctus, quintam partem totius valoris addere, quæ sibi à lege pro lucro iusto & moderato datur: & iuxta hanc rationem panē coctum in foro conscientie vendere. nu. 11.

Pragmatica præfentis verba citantur & ponde- rantur, ibidem.

Pistores possunt vendere in pane cocto frumentū iuxta precium quo sibi stat, & alias quas habet ex- pensas vsq; fiat panis coctus, cum quinta parte to- tius valoris. nu. 12.

Pistores in foro exteriore puniendi non sunt Pra- gmaticæ poena quanuis æstimatio precij frumenti, & expensarum portationis (ab eisdem tamen pro- bata) secundum quam vendunt, excedat nimum legalem taxam. Et verba Pragmaticæ præfentis ponderantur. nu. 13.

Pistor, seu agricola, non debet computare valo- rem tritici, in æstimatione circa panem coctum fa- cienda, maiori quam sibi constitit precio. nu. 14.

Penuria & caritas, cum præcedenti vbertate compensanda est: in valore tritici computando. nu- mero. 15.

Lex, 23. tit. 8. part. 5. citatur. ibidem.

Colonus tenetur augere mercedem, si præter spē magna fertilitas anni supervenerit, & dict. lex partitæ citatur. Et quomodo id accipiendum & in- telligendum. numer. 16.

Iudices, & præfelli Annonæ publicæ, cauti & providi debent esse in taxandis panis cocti precijs, ne Respublica maiori oneretur valore. nu. 17.

Lex, 14. tit. 21. lib. 2. ordinatio. Regia. & eius verba citantur. ibidem.

Pragmat. Toler. lata, 20. mensis Octobris, ann. 1560. citatur, & declaratur. ibidem.

In legis fit fraudem, quando verba legis seruatur & venit contra mentem. nu. 18.

Vendentes panem coctum ratione magis lucran- di maiori precio quam per præfentem Pragmaticā dispo-

dispositum & permissum est, mortaliter peccant: & ad restitutionem super excessu tenentur. numer. 19.

¶ Pistoribus, vel panificis, aut alijs personis triticum aut farinam dantes, ut panes faciant, & profaneca sibi dent, aut reddant viginti, aut plures argenteos mortaliter peccant: & ad restitutionem super excessu tenentur. nu. 20. Quæ vero negotiatio in nobilibus longe foeditior est. ibidem.

¶ Peccat quis tanto magis grauius, quanto melioris nationis, conditionis, & dignitatis sit. nu. 21.

¶ Nobilium, & in dignitate constitutorum peccata trahi solent ab inferioribus in exemplum. ibidem.

¶ Peccata nobilium, iugent quatuor rationes. ibid.

¶ Nobilitas potius delictum auget, quam minuat. numer. 22.

¶ Negotiatores dignitatem assequi non possunt: & ab, iam adepta repelluntur. nu. 23.

¶ Personæ quæ mercimonijs publice præsentantur humiles & abiectis annumerantur. ibidem.

¶ Nobilitatem quæ à Principe impetravit, si postea mercaturâ exerceat, Præilegiū nobilitatis amittit. numero. 24.

¶ Nobilitas & mercatura, sibi inuicem repugnant, & aduersantur, nec se simul compatiuntur. ibidem.

¶ Nobiles qui se mercimonijs implicant, cogendos esse contribuere soluendis collectis, tanquam plebeios, & viles, ostenditur. nu. 25.

¶ Cap. III. comitorum Segouienf. ann. 1532. citatur & expenditur. ibidem, & in. nu. 27.

¶ Lex. 4. tit. 2. lib. 4. ordinatio. Reg. citatur. ibidem.

¶ Nobilis quauis per alios tractet mercaturam, si ipse aliquando rationes excutiat, mercator est. numero. 26.

¶ Milites negotiatores, qui negotiationem fecerint ex illa negotiatione conuenti, fori præilegium non habent: coramq; ordinario conueniri possunt. nu. 27.

¶ Miles inter mercatores annumeratus, declinare non potest iurisdictionem Consulum mercaturæ, ibidem.

¶ Pistorum officium, id est eorum qui panem conficiunt, sordidum est & in ordinem viliū & sordidorum artificum redactum. nu. 28.

¶ Pistorum officium, munus erat seruorum. ibid.

¶ V. sus præuus pragmaticam circumueniendi, ciuitatis, prouinciæ, aut Regionis, non excusat. nu. 29.

¶ Consuetudo in delictis, & peccatis, non excusat à pœna gehemali: sed quanto assuetior, tanto est turpior. num. 30.

¶ Pistori, aut panifico, dominus farinæ, aut tritici

delegare potest panem faciendum & vendendum pro labore aliquid ei dans, etiam si clericus sit, dum modo huiusmodi delegantis expensis, suoq; periculo id fiat. Et panis taliter factus, & coctus pro iusto precio vendatur. nu. 31.

¶ Emptori tribuens, minus quam sibi competat, iniustus est & iniustus. nu. 32.

¶ Legi fraudem faciens grauius peccat, quam ille quide directo facit contra legem. nu. 33.

¶ Aequitas simulata, duplex est iniquitas. ibidem.

¶ Peccare per hypochrisim peius est quam manifeste, & veneno occidere quam gladio. ibidem.

¶ Lex. 7. tit. 8. part. 7. citatur & explicatur. ibid.

¶ Peccare aperte, leuius est, quam sanctitatem simulare. nu. 34.

¶ Delictum clandestinum plus punitur, quam publicum. ibidem.

¶ Locus Sancti Thom. citatur & temperatur. ibidem.

¶ Pragmaticæ taxæ panis fraudem faciens, plus puniendus est. nu. 35.

¶ Faciens in fraudem consuetudinis, peccat mortaliter. ibidem.

¶ Fraudare aliquem, sine peccato, & periculo animæ non possumus. nu. 36.

¶ Clerici fraudem facientes Pragmaticæ præsentis grauius peccant, quam laici. nu. 37.

¶ Ecclesia, Ecclesiasticæq; personæ reliquos Christianos loco fratrum & habere, & fouere debent. ibidem.

¶ Cautela aliqua uti potest, perquam quis euitet in commodum, quod ex aliqua lege, non digne incurreret. & quomodo id accipiendum, & intelligendum sit. numer. 38.

¶ Iniuria non fit scienti, & volenti. Et quomodo id intelligatur. nu. 39.

¶ Iniuriam pati, idem est quod proprio iure priuari, & se ductus astu, & fraude, iniuriam per se patitur, ex quo iniustum patitur. ibidem.

¶ Venditores frumenti, grauantes emptores ut eis eo emant ordeum, aut alios fructus, mortaliter peccant: & obnoxij sunt restitutioni damni per eos sic ementibus illati. nu. 40.

¶ Restitutio super accepti, in casu præsentis Pragmaticæ, & damni, seu male ablatorum, quomodo, & quibus faciendâ. nu. 41.

¶ Restitutio faciendâ est pauperibus, cum consensu Episcopi, quando in foro iudiciali, constat de iniusta acceptione. nu. 42.

¶ Lex pen. tit. 1. part. 6. citatur: & explicatur. ibidem.

dem.

¶ Intellectus cap. cum sit, de iudeis, citatur, & explicatur. ibidem.

¶ Restitutionem male ablatorū facere potest Episcopus, quando testator qui ea extorserat, & restitui iubet expresse non designauit per quos restitutio sit faciendâ. num. 43.

¶ Exequutores vltimarum voluntatum, quauis generaliter deputati restitutionem male ablatorū facere possunt cum Consilio Episcopi, quando testator eam iussit facere, & non designauit personam certam perquam fieret. nu. 44.

¶ Restitutionem facere debet debitor cum valet: & si ante mortem potest eam facere, de necessitate salutis ad eam tenetur: Et quod non satisfaciat delegatio ut post eius obitum heres aut alius faciat, & qua ratione id procedat. nu. 45.

¶ Intellectus cap. si res aliena, 14. quæst. 5. & eius verba expenduntur, & citantur, aduersus Bernardum, Clauasium, & Martinum Nauarrum, nume. 46. Et contra eosdem fortissima adducitur ratio. ibidem.

¶ Debetur statim, quod absq; termini præfixione debetur. ibidem.

¶ Mortaliter quis tories non peccat, quoties scit se debere restituere, aut satisfacere proximo, & potest, & non restituit aduersus iohannem Lup. à Palaci. rub. num. 47. cuius opinio in quibusdam speciebus saluatur. ibidem.

¶ Restitutio quibus in casibus possit differri, remissive. numero. 48.

¶ Restituere non tenetur constitutus in maxima necessitate: & qua ratione id procedat. num. 49. Et quomodo intelligendum. ibidem.

¶ Confessarius absolueri non potest, nec debet debitorem restituere valentem, qui totum restituere nõ vult; sed tantum partem. Aduersus Syluestrum. numero. 50.

¶ Sacerdos inter debitorem & creditorem sequester non est: sed conscientiarum expurgator. ibid.

¶ Debitor qui restituere potest, absoluedus nõ est iniusto creditore, quauis periculum imminet, quod nunquam sit restitutio faciendâ. Contra Directorium, Angelum de Clauasio, & Martinum Nauarrum. Et qua ratione. nu. 51.

¶ Debitor ligatus semper manet secundum Iudiciū Dei, quousq; restituat quod potest: quãdo ad restitutionem tenetur. ibidem.

¶ Debitor restitutionem omittere non potest, nec æris alieni solutionem differre, quantumcunq; cre-

ditor excommunicatus sit. Aduersus Panormitã, Felinum, Probum, Decium, & Adrianum. ibidem. numero. 52.

¶ Intellectus cap. intelleximus, de iudicijs. ibidem.

¶ Restitutio iniustæ, acceptionis, seu damni illati regulariter fieri debet in loco, ubi res fuit accepta, aut damnum datum: dummodo debitor, & creditor in eodem sint loco. num. 53.

¶ Creditori absentis, restitutio faciendâ est debitoris expensis, contra glos. verb. superstitibus, in. c. cum tu, de usuris, & quomodo dicta glosa intelligatur. numero. 54.

¶ Restitutio quæ expensis creditoris absentis fieri debet, potest omitteri, suspendi, aut differri si plus, vel tantundem expendendum sit in ipsa restitutione faciendâ, quantum res ipsa principalis iuste valet: aut æstimari potest. nu. 55.

¶ Restitutio faciendâ est, proprijs expensis debitoris transgressoris præsentis Pragmaticæ, quauis maioris valoris sint, quam principale: Et quomodo id intelligatur. nu. 56.

¶ Debitor tenetur certiore creditori facere restitutionem sibi debitæ, ut creditor ipse certus de ea, respondeat, quid velit agendum esse de rebus restituendis. nu. 57.

¶ Restituenda res quæ creditori mittitur, si pereat, cuius sit periculo. ibidem.

¶ Restituendi obligatio cessat, quando creditor qui remittere, aut donare potest, remittit libere. nu. 58.

¶ Remissio debiti liberaliter facta sufficit, etiam si realis oblatio, aut traditio absit, quauis ad preces debitoris, aut amicorum fiat: dum tamen cessante dolo, metu, aut circumuentione. Nec oportet remittentem ea fuisse mente, quod si res esset tradita donaret; quodq; debitor animum restituendi habeat. Aduersus Dynum, Iohannem Andre, Panormitan. & Ananiam. nu. 59.

¶ Debitor non soluens post lapsum termini conuenti, mortaliter non peccat, quando credit creditorẽ permissurum ad alium diem quam conuentum sibi soluat, ob seruitia à debitore illi præstita: seu ob consanguinitatem, aut familiaritatem. nu. 60.

¶ Consensus implicitus an idem operetur quod explicitus. ibidem.

¶ Lex. 3. tit. 14. part. 7. citatur. ibidem.

¶ Pragmaticæ præsentis transgressor, pœnam in ea contentam in foro animæ non debet: neq; ad eius restitutionem tenetur. nu. 61.

¶ Pœna temporalis quæ damni, vel debite rei satisfactionem non spectat, non consideratur. nu. 62.

¶ Lex. 1. tit. 5. lib. 8. ordinatio. Regia. citatur, & explicatur. ibidem.

¶ Leges, 3. & 7. tit. 1. lib. 1. ordinatio. Regia. citantur & explicantur. nu. 63.

¶ Leges, 22. tit. 3. lib. 1. ordinatio. Regia. & 1. titu. 7. lib. 2. eorundem ordinatio. citantur, & explicantur. ibidem.

¶ Poena à lege, vel canone ipso iure imposita, in foro conscientie non debetur. Aduersus Panormit. Felinum, Thom. Parpal. & alios: & Menchacē. etiam si delinquens nullam habeat, aut habere possit defensionem: cum eodem Menchacensi, sibi aduersario, contra Dominicum à Soto. nu. 64.

¶ Poena ipso iure statuta, in foro poli non debetur, nec ab ipso sacerdote qui poenam iudicat, necessario exigenda est. nu. 65.

¶ Intellectus cap. cum secundum leges, de heretico, lib. 6. citatur, & explicatur. ibidem.

¶ Poena legis exterioris, in foro anime non debetur & qua ratione id procedat. ibidem.

¶ Delinquens nihil præter damnum quod intulit, restituere in foro conscientie tenetur. nu. 66.

¶ Delinquens non tenetur se accusare, & defferre & quomodo intelligatur se se poenæ subdidisse. numero. 67.

¶ Principes & Magistratus, aliquem punire non debent, nisi publice: ne minem iudicare possunt, nisi palam conuictum, aut confessum etiam si priuatum nouerint illum esse malefactorem. nu. 68.

¶ Cap. cum secundum leges, de heretico, lib. 6. verba declarantur, & interpretantur. ibidem.

¶ Ecclesia non iudicat de oculis. ibidem.

¶ Verba potius impropriantur, imo nihil operantur quam quod causetur absurdum. nu. 69.

¶ Frater Franciscus à Victoria, præceptor Aurovis laudatur. ibidem.

¶ Intellectus cap. 2. de prescriptio. lib. 6. nu. 70.

¶ Verba ipso iure, in lege posita quid denotent. ibidem.

¶ Lex quando ipso iure transfert dominium de vnius persona, ad personam alterius, id fieri intelligitur, veluti sub hac mentali conditione, ut nisi aliquis futuris euentus sequatur, id dominium translatum fuisse non videatur. nu. 71.

¶ Testamentum patris filium familias prætereuntis, ipso iure est nullum, dummodo filius hic bona eiusdem patris agnoscat. nu. 72.

¶ Legitimæ supplementum licet ipso iure inducatur intelligitur tamen si filius petierit. nu. 73.

¶ Legitimæ supplementum, filio quiescente, & ta-

cente poenæ heredem remanet iure fori, & poli, ibidem.

¶ Legatæ rei dominium, licet à morte testatoris ipso iure separetur ab hereditate, atque ad legatarium migret, intelligitur ita demum si sequatur legati acceptatio. nu. 74.

¶ Legatarius possidens rem sibi in testamento minus solemniter legatam, uti non potest iure retentionis neque exceptione proposita, se aduersus heredem legitimum in iudicio defendere: reiecta differentia (per Alexandrum vano tradita) inter heredem & legatarium. nu. 75.

¶ Testatoris bona possidens ex titulo minus solennis voluntatis, tenetur in Diuino anime iudicio, illa restituere legitimis intestati heredibus: quanuis non dubitet de libera testantis voluntate: Et licet hæres legitimus de testatoris non dubitet voluntate. Aduersus Ripam, & Menchacensem. nu. 76.

¶ Ius in foro conscientie non acquiritur ex quocumque actu, in quo non acquiritur ius in foro exteriori contentioso: siue ex defectu solemnitatum, siue ex alia causa. nu. 77.

¶ Lex Humana, fundata ex iusta & rationabili causa, ita etiam & vires habet in foro conscientie. numero. 78.

¶ Prescriptio quæ à iure datur, in foro poli locum obtinet. ibidem.

¶ Lex, quæ testium solemnitatem testamentis in dicit publicum respicit commodum: & iusta est: Et in iudicio anime necessario admittenda. nu. 79.

¶ Princeps, & Respublica sunt domini bonorum particularium, possuntque ab aliquo tollere bona sua illo inuito propter bonum commune: & ex iusta causa impedire translationem dominij. nu. 80.

¶ Lex, 127. Comitiorum Madritiorum, ann. 1563. citatur, & explicatur. ibidem.

¶ Bona aliquando peruenire possunt licite ad unum primogenij ratione: propter bonum commune. numero. 81.

¶ Nobiles, & magnates in Regno, ossa sunt Reipublicæ. ibidem.

¶ Ius postituum determinare, & interpretari potest ius Naturale. nu. 82.

¶ Suffragia plura habens iuxta Cursus & qualitates, licet non secundum numerum vocorum, Cathedrali obtinet, Salmanticæ. ibidem.

¶ Filius familias post mortem patris potest uti beneficio Macedoniam & retinere licite pecuniam sibi antea mutuo datam. nu. 83.

¶ Caput, 78. in Comitij Vallis Oleti, ann. 1555. citatur

tatur & explicatur. ibidem.

¶ Grauius de restituendo, potest in restitutione, sibi retinere quartam bonorum iure Trebellianicæ. numer. 84.

¶ Hæres potest in foro conscientie retinere quartam falcidia, ex legatis in testamento relictis. ibidem.

¶ Testamentum minus solemniter, non valet in conscientia & qua ratione. nu. 85.

¶ Obligatio Naturalis non oritur ex testamento minus solemniter. ibidem.

¶ Ius retinendi non competit ex testamento, minus solemniter. ibidem.

¶ Ius à crescendi, non impeditur ex testamento non solemniter. nu. 86.

¶ Testium solemnitas, & forma, in testamentis substantialis est: non tantum probatoria. nu. 87.

¶ Obligatio Naturalis non oritur ex illo actu, in quo forma eius substantialis deficit. nu. 88.

¶ Cap. cum esses, de testamen. ratio decidendi. ibidem.

¶ Actus omnis consistit in voluntate, & potentia numero. 89.

¶ Qualitas necessitatis, conuertitur in qualitatem voluntatis. nu. 90.

¶ Testator semper videtur velle idem, quod lex vel statutum disponit. ibidem.

¶ Lex in his quæ sunt iuris, vere facit cum aliquid fingit. nu. 91.

¶ Lex, statutum, vel consuetudo super incerto, vel præsumpto fundata, quanuis rationalis sit, non obligat in foro conscientie. nu. 92.

¶ Fictio, quanuis sit contra veritatem per legem tamen inducta, disponit super certo, id est super eo quod lex habet pro certo, comperio, & explorato, licet sit contra Naturalem veritatem. nu. 93.

¶ Lex in his quæ sunt iuris, vere facit, cum aliquid fingit non autem dicitur facere ficte. nu. 94.

¶ Aequitas, basis est & obiectum iuris scientie, & congruentia quadam in principijs iuris Naturalis fundata. nu. 95.

¶ Probatio contra fictionem omnino rejicitur, numero. 96.

¶ Fictio quam lex facit, procedit etiam in foro conscientie. nu. 97.

¶ Forum conscientie, forma est veritatis & non fictionis. nu. 98. & quomodo id intelligatur & procedat. ibidem.

¶ Paria sunt heredem in minus solemniter testamento scriptum, scire testatoris esse nullam voluntatē,

vel id scire debere. nu. 98.

¶ Paria sunt, scire, & scire posse de facili. ibidem. ¶ Lex civilis in conscientie foro est seruanda, & excusat, quando permittit aliquem actum cum ap probans. nu. 99.

¶ Hæres legitimus tutus est in foro conscientie, qui hereditatem retinet, & eam non restituit hæredi scripto in testamento solemniter, inspecta solemnitate iuris communis, minus autem solemniter inspecta solemnitate superaddita ab statuto edito per ciuitatem non recognoscentem superiorem. Et quomodo id accipiendum sit. nu. 100.

¶ Poena ipso facto, vel ipso iure statuta, præscribi potest etiam cum mala fide aduersus Menchacensem. numer. 101.

¶ Prescriptio procedit cum bona fide, quanuis oriatur ex iniusta causa. nu. 102.

¶ Poena legis transgressæ quanuis moderata sit, non debetur in foro conscientie: aduersus Decium, & Hieronymum Cagnol. nu. 103.

¶ Poena eius qualitatatis, quæ nullum actum iudicis exigat, ut sunt censura, & irregularitates à canonicibus indictæ, in foro conscientie vim & effectum habet. Et qua ratione id procedat. nu. 104.

¶ Excommunicatio si concurrat in puncto, cum alio actu momentaneo, fingitur propter sui velocitatem præcessisse in ordine intellectus, propter proferentis intentionem: quæ fuit, ut actus non valeret: & ideo præsumitur excommunicatus, & id excommunicatus appellasse: & qua ratione id procedat. nu. 105. Et demandato reuerendissimorum inquisitorum Hispalensis districtus, contra Canonicos Almae Ecclesie Hispalensis, ut capitulariter comitarentur Sanctum inquisitionis officium in die actus publici fidei Catholice. ibidem.

¶ Poena à testatore adiecta, in foro conscientie debetur. nu. 106.

¶ Mulier, ex testamento mariti in suis bonis usufructaria relicta, dummodo caste viuat, si castitatem non seruat, tenetur restituere usum fructuum hæredibus mariti in foro conscientie. nu. 107.

¶ Donatarius susceptus à donatore filius, tenetur in foro conscientie restituere res donatas: qua qua ratione. numer. 108.

¶ Donatarius non tenetur in foro conscientie restituere res donatas, quando donatio per ingratitudinem reuocatur. Et quomodo id sit intelligendum. numero. 109.

¶ Poenam conuentionalem, regulariter quis soluere non tenetur in foro conscientie, nisi ab eo petatur:

Et de

Et de concordia opinionum hac in questione. numero. 110.

¶ Poena conuentionalis parte petente, in foro conscientie restitui debet, quatenus non excedit notabiliter proximi damnum aut lesionem. nu. 111.

¶ Poena conuentionalis ultra modum appositā, ad mensuram debitam redigenda est ibidem.

¶ Poena conuentionalis, si contra iustitiam sit, quia excedit quadruplum, non potest peti, aut exigi in foro conscientie, in eo quod sic excedit, quantum cum iuramento sit firmata. nu. 112.

¶ Poena promissa peti non potest ultra interesse, et si nihil intersit, peti non valet, in foro conscientie: secus in foro exteriori, cum iustione (ita intelligēdo) dum poena haec nimis acerba non sit. nu. 113.

¶ Damnum datum alicui culpa leui vel leuissima, resarciendum est in conscientia iuxta patientis interesse: aduersus Innocentium, et communem: dum modo culpa commissā sit in facto, secus si damnum datum sit propter omissionem culpa leuissima. numer. 114.

¶ Crimen maius est, quod in facto committitur, quā quod in omissione perpetratur. ibidem.

¶ Intellectus legis, in lege, ff. ad leg. Aequil. ibidem.

¶ Culpa leuissima in incendio semper praesumitur: Et quod de illa intelligatur quae in omittendo constringit. num. 115.

¶ Intellectus leg. qui ad es, ff. de incend. Ruin. naufragio. ibidem.

¶ Poena in foro conscientie debetur, quando ex parte recipientis non est poena, sed amissae rei acquisitio et interesse. nu. 116.

¶ Virginem vitiantem, teneri eam congrua dote dotare, in foro exteriori procedit: tenetur tamen in foro conscientie damnum resarcire, quatenus ea mulier postquam vitata est plures egerit ad inueniendū virum sibi aequalem: quam egeret si integra et illibata foret. nu. 117.

¶ Intellectus cap. 1. de adulteris. ibidem.

¶ Virginis volentis stuprator, tenetur ei in foro animo ad resarciendum damnum, si egeat et ab ea petatur. Aduersus Menchacensem. nu. 118. et 119.

¶ Lex. 2. tit. 19. part. 7. expenditur, et eius verba citantur. ibidem.

¶ Virginis stuprum omnibus eius cognatis, et affinis probro est: parentibus autē ignominiosum, et damnosum: ac ideo hoc in casu stuprator tenetur ad satisfactionem eisdem faciendam. ibidem.

¶ Virginem dolo, aut suasioe inductam vitians, tenetur ei ad satisfactionem damni sigilli Virginita

tis effracti, quantum virum talem iam esset sortita, qualem virgo si foret obtineret: cū reuerēdis Magistris meis Victoria, et Nauarro. nu. 120.

¶ Poena conuentionalis si nimium obdura sit, non debetur in foro conscientie: secus si moderata sit: cum Decio, et Cagnolo, aduersus Menchacensem eos Carpentem. nu. 121.

¶ Censūs si per mille annos contra conuentionē non soluantur, non caditur à iure contractus: Nec poena commissi, de qua fuit conuentum, locus est. nu. 122.

¶ Censuarius contra poenam conuentionalem, poterit impune possessionem alienare, censuarius non requisitus. nu. 123.

¶ Facta conuenta in contractu emphyteotico seruanda sunt: et locus est commissio: etiam ubi praestatio annua redimibilis est constituta: aduersus reuerēdis. Couarru. nu. 124.

¶ Emphyteota non soluens pensionem per biennium, in commissum cadit: Et ad id in foro conscientie tenetur, si ab eodem domino cuius possessio est petatur. Et qua ratione antedicta procedant. nu. 125.

¶ Poena legis commissoria, in contractibus censuibus reprobat. nu. 126.

¶ Leges, 12. tit. 13. et 41. tit. 5. part. 5. expenduntur et verba citantur. ibidem.

¶ Lex Taurina, 69. citatur, et de eius intellectu, et vera contextura. Aduersus Ioan. Lup. de Palaci. rub. Didacum à Castello, et Antonium Gometium. nu. 127.

¶ Intellectus absurdus fugiendus est: et euitandus ibidem.

¶ Mens legis debet attendi, etiam si verba disponentium contraria sint menti. ibidem.

¶ Intellectus ille et opinio indubij tenenda est, perquam euitatur omne peccatum. nu. 128.

¶ Leges, 9. tit. 1. part. 1. et 7. tit. 7. lib. 5. ordinatio. Regia. citantur. ibidem.

¶ Lex quae peccatum non excludit, aut nutritiua est peccati, non valet: imò nulla est: et qua ratione. num. 129.

¶ Pragmatica, 127. Comitiorum Madritiorum, anni. 1563. rursus explicatur: Et quomodo, in quibusque tribus practicanda et intelligenda, et qua ex ansa. numer. 130.

¶ Pragmatica quae de iure iam quaesito tollendo agit, intelligenda necessario est, ut quā minime grauet: et ne quis indebite iniuriam seu damnum patiat: Etiam si eiusdem Pragmaticae verba improprientur: et nihil operentur. nu. 131.

¶ Poena quae irrogatur à lege ei, qui damnum alte

ri dedit in incendio domus, vel vulnere, aut occisione serui, vel iumentis, et similibus, dolo, aut lata culpa, debetur in foro conscientie, quatenus non excedit modum lesionis, cum communi, aduersus Menchacensem. nu. 132.

¶ Damnum dans dolo, vel lata culpa tenetur ad eius satisfactionem, quantum non petatur à damnum passo. Contra eundem Menchacensem. Et qua ratione. nu. 133.

¶ Delinquens in poenis ubi iudicis ministerium desideratur, ad solutionem poenae, in foro conscientie non tenetur: etiam si lata sit sententia condemnatoria, vel declaratoria: solum enim debet obedire iudici sententiam exequenti: et ei non resistere. nu. 134.

¶ Locus Sancti Thomae, in 2. 2. quaestio. 62. artic. 3. citatur, et explicatur. ibidem.

¶ Mortem pati licet cuiquam, etiam si pesit se ipsum defendere occidendo aggressorem. Aduersus Paulum Castrensem. nu. 135.

¶ Poena non debetur in foro conscientie, iudicisque executio necessaria est: quamquam lex ipsa poenalis ad incurrendam poenam, nullam requirit declarationem, aut sententiam disponat. nu. 136. Aduersus Syluestrum.

¶ Opinio Fernandi Vasquij Menchacensis, suspecta est: et refellitur in casibus legum, 3. et 4. et 5. tit. 6. lib. 2. ordinata. Regia. nu. 137.

¶ Poenae in l. fin. tit. 3. et l. 2. tit. 9. et l. ultim. tit. 14. et fin. titul. 15. lib. 2. ordinatio. Regia. non deberi

in foro conscientie, ante iudicis declarationem ex eo quia ipso iure imponantur, vel ipso facto, sed ex alijs rationibus, aduersus Menchacensem. nu. 138.

¶ Lex poenam inferens statuendo soluendam esse in foro conscientie, obligat ad illius poenae solutionem, etiam ante condemnationem, in conscientia, à tempore commissi delicti. Et quomodo id accipiendum sit. num. 139.

¶ Iuramentum cogit, et obligat ad poenae solutionem: etiam ante condemnationem. nu. 140. Et de iuramenti effectu. ibidem.

¶ Statutum Collegij, quod ei contraueniens, ipso facto iura collegij amittat, habet vim in conscientia. numer. 141.

¶ Pragmatica praesentis transgressor, ad eius poenam non tenetur ante quam condemnetur exequutumque sit. nu. 142.

¶ Pragmatica taxae panis transgressor, necdum restitueret tenetur in conscientia excessum superuentionis, et ablati ratione acceptionis iniustae quando id à proximo ex proprijs eius bonis auferitur, sed et damni illationem, in eo, quod proximus habet, vel habere sperat: aut sibi debetur lege iustitiae tamen si damnum inferens, nihil ex hoc utilitatis, et commodi accipiat. ibidem.

¶ Poena non attenditur in foro conscientie, quae non continet interesse, non solum in foro poenitentiali, sed etiam quo ad poenam spiritualem quae imponitur non satisfaciendi. nu. 143.

Sexta Conclusio.

ALGVNO. Vt in dicta præfenti Pragmatica cōtinetur. Et idem cauetur in Pragmaticis, 181. & 182. ab Elisabe Catholica, & Serenissima fœlicis recodationis Regina conditis, in volum. Pragmatici. (quæ infra, in calce huius operis inferuntur) vbi id fieri prohibetur,

directe, aut indirecte, ne fraus fiat legi.

¶ Quod cum iustissimum sit, bono q; imnitatur publico, ac à non recognoscen- te superiore exprefum: Et iure Diuino feu Naturali fulcia- tur, (vt in prima cō- clusione supra nota uimus) etiam, in fo- ro Animæ obligat: Et trãsgressor, reus est peccati mortalis: secundû glosam (ita accipiendam) verb. constituerunt, in prin- cipio, in. c. quæ in Ec- clesiarum, de consti- tutio. & ibi Bald. qui negat alibi reperiri. Innocen. Anton. Pa- normit. & alios, in cap. quia pleriq; de immunit. Ecclesia- rum, & tenuit idem Innocen. in rubri. de consuetud. numero octauo, Ioann. An- dre. & Calderin. in cap. quanquam, de yfuris, lib. sexto, ipse Calderinus, in dispu-

Extra Con- clusio, que ningũaper- sona de los que vèdie- ren el pan, que se ouie- re cogido en estos Reynos, puede pedir, ni ref- cebir, de mas del precio dela di- cha tassa, otras dadias, de oro, pla- ta, ni seda, ni de otra qualquier cali- dad que sea, ellos, ni sus mugeres, ni otra persona alguna por ellos, ni puedan pedir à persona alguna que quisiere comprar trigo, que cõ- ello compre ceuada, ni vino, ni o- tros bastimentos, ni cosa alguna, ni al que quisiere comprar ceuada, se le diga que tome trigo, o otra co- sa alguna con ello, ni hagan en ello otro fraude alguno, * so las dichas penas.

ditio. col. penult. numero, 15. Bald. in Authē. ingressi, 6. col. nu. 15. C. de Sacrosan. Eccles. & in, c. in omni, col. 1. de testib. & in. l. cum quis, 6. col. nu. 14. C. de iuris, & fact. ignoran. & in præludijis feudo. 3. col. nu. 5. versic. apparet igi- tur, vbi loquitur de constitutionibus feudo- rum, & in Consil. 285. incipien. si quis iuris, 1. co- lu. vol. 3. & in disputatio. incipien. statuto ca- uetur, quod fœnerator, 6. col. Alberi. in. l. i. ff. de legib. 1. col. nu. 2.

Extra Con- clusio, que ningũaper- sona de los que vèdie- ren el pan, que se ouie- re cogido en estos Reynos, puede pedir, ni ref- cebir, de mas del precio dela di- cha tassa, otras dadias, de oro, pla- ta, ni seda, ni de otra qualquier cali- dad que sea, ellos, ni sus mugeres, ni otra persona alguna por ellos, ni puedan pedir à persona alguna que quisiere comprar trigo, que cõ- ello compre ceuada, ni vino, ni o- tros bastimentos, ni cosa alguna, ni al que quisiere comprar ceuada, se le diga que tome trigo, o otra co- sa alguna con ello, ni hagan en ello otro fraude alguno, * so las dichas penas.

mo potest, 16. col. nu. 105. versic. quarto mo- ueor, ff. de lega. 1. dicens cõmunē esse omniũ opinionem. Et in. 5. sed iste quidem, nu. 126. in- stit. de actio. & in Cõsil. 180. incip. cõmune, fi. col. & in Consil. 191. incip. placet mihi, 2. col. ver- fic.

ficul. nec huic, secundo volum. Bartholom. Socin. in leg. moribus, octaua columna, nu- mero. 21. versicul. ex qua conclusione, ff. de vulg. & pup. substit. Felin. in capit. prim. de sponsalib. numero decimo octauo. Andre. Tiraquiel. in præfatio. commen. de vtroq; re- tract. numero. 73. Andre. Barba. in capit. filius, numero octauo, de testament. & in Consilio. 46. numero decimo, volum. primo Curtius Iunior, in Consilio duodecimo, in- cipient. inuocato, columna penultim. nume- ro decimo. Nicola. Boari. in decisio. prim. numero. 73. versicul. quiniimo, Paul. Parisius, in Consilio decimo nono, & in Consilio. 34. volum. primo, Ludouic. Gometius, in. 5. ex maléficijs, numero decimo quarto, institut. de action. & in capit. secund. numero. 35. de constitu. lib. 6. (vbi hanc opinionem commu- nem dicit) Panthale. de Crema, in repet. leg. secund. numer. 171. C. de rescin. venditio. Hierony. Cagnol. in leg. quod à quoquam, nume- ro decimo. ff. de reg. iur. Didacus de Segura, in repet. leg. filius dum inciuitate, numero. 15. ff. de verbo. obliga. Chassene. in consuetudin. Burgund. rubri. quart. 5. septim. numero. 23. cum sequen. Reuerendis. Couarruias, in. ca- pit. prim. numero decimo sexto, de testamē. & in Epitom. super, quart. Decretal. secund. part. cap. septim. 5. septim. numer. nono, Gre- gorius Lup. in. l. 16. tit. 1. part. 1. Fernand. Val- quius Menchacen. in præfatio. lib. 1. de succes- sio. progres. num. 88. Et ex Theologis, Sanct. Thom. in. 1. 2. quæst. 96. arti. 4. & ibi, Cayetan. Gabriel, in. 4. sententia. dist. 16. arti. 3. notab. 6. Archiep. Florent. 1. part. sum. Theologi. titul. 18. cap. 1. 5. 2. Adrian. quod lib. 6. art. 1. Ioan. Ma- ior, in. 4. senten. distin. 15. quæstio. 4. & in. 3. sen- tentia. distin. 17. quæstio. 16. Ioann. Driedon. de libert. Christiana, lib. 1. Syluester, verb. lex, quæ. 8. Ioan. de Medina, in Codice de restit. quæstio. 36. versicul. quo præmisso, Alphonf. à Castro, lib. 1. de potest. legis pœnal. cap. 4. & 5. & Dominicus à Soto, in lib. 1. de iusti. & iu- re, quæstio. 6. artic. 4.

¶ In casibus tamē hac in Pragmatica expref- sis, proprie loquendo, fraudem ei per tranf- gressores fieri non dicitur: sed contra ipsam legem, hos casus expressim vetantem, cõtra- uenientes committere. l. contra legem, ff. de legib. l. non dubium, C. eod. Qui quantum in se est contennunt legem, contra quam faciunt 5. sed si quis præsumpserit, in Authen. de Con- sulib. colla. 4.

¶ Extra tamen istos casus, fraus præfenti le-

gi, tunc fit, quando vnum simulatur, & aliud fit in vero, ita quod simulatur quod permis- sum est, & reuera fit, quod est prohibitum: c. Auaritiæ, de electio. libr. 6. leg. ab Anastasio, circa finē. C. mada. & not. Bal. in. 5. beneficiũ, si de feud. defun. fuer. cõ. inter dõ. & agn. vafal.

¶ Exemplum q; poni potest, in decisione du- bij, quod doctissimus præallegatus Ioan. de Medina, mouet, in dict. quæ. 36. versic. aliud du- bium, quando venditor alioqui non portatu- rus triticũ in Castellã, vbi plus valebat, cũ em- ptore cõueniret p illo p̄cio, quod in Castella- valet, hac lege, quod ipse vèditor suis expēsis portari faciet triticũ in Castellã: quo casu con- tractus hic in fraudē huius Pragmaticæ fieri dicitur: Et culpæ mortalis, superq; accepti re- stitutionis, ipse venditor reus est: secundum eum. Quam sententiam & ego probo.

¶ Sic etiã vèditor, qui certo sciēs certum pre- ciũ præscribendũ esse tritico vèdēdo per pro- mulgandã sanctionē, & ante eius promulga- tionē, maiori vèdens precio, peccat mortali- ter: & tenetur emptori, ad restitutionē excel- sus precij: secundũ Bar. per tex. ibi, l. quæro, ff. de actio. empti, & eundē Bar. in. d. l. cõtra legē Bal. in. l. cũ cõuenit, nu. 1. C. de peric. & cõ. rei vèdit. Romã. in singular. 282. incip. nũquid, De- ciũ, in Cõsil. 115. incip. & pro tenui, Bēuen. Strac- chã, in tract. de mercatu. in. 4. par. sum. de spõ- sionibus, ver. itē quæro vincētius, nu. 2. Felin. in. c. 2. nu. 7. de cõst. versic. & pro hac limitatio- ne, Et in eiusdē tituli rubrica, in. nu. 47. Frac. à Ripa testatur se ita consultum ex factõ respõ- disse: Et post Zasium, nu. 3. & Oroscium, nu. 2. in dict. l. contra legem, Antonius de Padilla, literis, & nobilitate clarus, nouissime hac esse communem opinionem fatetur: in. l. constitu- tiones, nu. 9. C. de iuris & fact. ignoran. & te- nuit Ioan. de Medina, de restit. quæ. 35. ver. a- lius casus. Et Cõrradus (qui alios casus simi- les tradit) de contractib. 3. part. q. 62. col. pen. Quod ea constat ratione: Nam quando ven- ditor scit promulgandum decretũ, id empto- ribus ignorantibus, in nullo, volēs descendere in precio, videtur rē superuēdere dolose: quia quodã modo decipit emptores: aut eorũ de- ceptioni, sciēter, & volēs cõsentit, qui preciũ excessiuũ pro merce tradūt, putātes illud esse iustũ: & superueniēte Pragmatica dānũ pa- tiūtur: Et perinde est, ac si vèditor rē defe- ctuosam sciēter emptori ignarõ, pro sana & integra vèdat: qui à peccato superuēditionis nõ excusatur. Aut sicut qui vèdidit cum ulũ tri- tici p̄decē fanecis, sciēs nõ esse ibidē nisi nouē

fanecas, & emptor putet decē esse fanecas. Quæ quidem exempla, culpam, & dolum venditoris supponūt: & per consequēs accepti restitutionē: cū non minus minuat valorē mercū, earū precū in breui decrescendum, quā defectus ipsarum mercium. Vnde, si lex aut sanctio illa, intra breuē terminum proferēda non esset, & in longius tempus foret dilata, non censeretur fraudem legi illi, seu emptoribus factam fuisse, vt eruditissimus Pinellus, post alios quos ibi citat notat: in dict. lege secund. de rescin. venditio. tertia part. capit. secund. numero. 22. quem sequitur Paulo ante citatus Padilla, in dict. numero nono. Et ita respondendum est illa in quæstione, de moneta nunc currente, diminuenda cito, in valore, & precio, ex Principis decreto: quod solus is qui huiusmodi monetæ copiam habet, certo sciat, & ante diminutionis promulgationem, alijs decretum ignorantibus, totam quam habet monetam, vel per viam mutui, vel cambij, vel permutationis, seu emptionis tradat: quos constat damnum & notabile passuros.

¶ Sic etiam, eadem (vt aiunt) ex anfa, si quis vendidit triticum, seu rem aliam, quam scit ad corruptionem esse dispositam, & non diu in illa bonitate permansuram, & credit, seu probabiliter putat, aut saltem dubitat, quod emptor rem illam emit ad eam conseruandam, & non illico expendendum, tenetur emptori intimare, quod res non diu conseruabitur: quod si non fecerit, tenebitur emptori ad interesse: tex. est in leg. secund. ff. de pericul. & commod. rei vendit. Et Cyn. Baldus, & Salyc. in lege prim. C. de ædilit. actioni. Angel. & Alexand. in lege. si quis cum aliter, ff. de verbo. obligat. notant venditorem scientem vitium, debere clare monere. Nec enim obscura admonitio eum releuat: secundum Panormitan. in capit. cum contingat, numero. 24. de iure iurand. & in capit. iniustum. numero. tertio, & sequent. de rerum permuta. Curti. Iunior. in Consil. 177. incipient. habita diligenti, numero quinto, Pau. Parisi. in Consil. 42. incipient. quantum ad alternatiuam, volum. quart. quos citat & sequitur nouissime Quintilian. Mandosius in. 34. regul. Cancell. de Annali. 46. quæstion. numero sexto, cum sequent. bonus est text. leg. ea quæ, §. fin. ff. de contrahen. emptio. & dict. leg. quæro, ff. de actionib. empti, vbi generalitas nõ excusat venditorem scientem, & emptorem circumuenire tentatē, & not. Speculat. de

emptio. & vendit. §. dicendum est de rescindendis, numero septimo & nono, & ibi Ioan. Andre. in addit. bonus est tex. (ita apud nos accipiendus) in leg. 66. titul. quinto, part. quinta, in uersicul. Mas si el vendedor. Et Diuus Ambrosius inquit, in libr. de officijs, in contractibus, vitia eorum quæ ueneunt, prodi iubentur, at nisi intimauerit venditor quauis in ius emptoris transferint, doli actione euacuatur. Ratioq; est clara, quia occultatio illius defectus, quem venditor sciebat, (ita enim accipi debet) cedit in damnum emptoris. Et cum rerum emptiones, & permutationes pro communi contrahentium utilitate sint institutæ, debet ipsorum contrahentium condicio æqualis esse: quæ tamen non fit in antedictis casibus: cum se in tuto, venditores scienter ponant, emptores autem in periculo, seu damno. (Vid. Hippol. bonā cosam, in suo tractat. equorum, quæstion. 87. incipient. quid si quis, post Anton. Archiep. Florentin. in secunda parte, summ. titul. de fraude in negociatione. §. secund. ad finem, & in. §. 6. & Conradum de contractib. tertia part. quæstion. 54.)

8 ¶ Item etiam in fraudem legis fieri dicitur, quando fit aliquid etiam vere, vt euitetur lex, quod aliās non fieret, leg. si libertus minorem, ff. de iure patrona. Quod & prohibitum est: leg. hæres meus, §. fin. ff. de condi. & demost. leg. prim. §. sed & constitutio, & §. pecunia, ff. de calumni. leg. si sponsus, §. circa venditionem, ff. de donat. inter vir. & vxor. leg. quod in conditionis, iunct. glos. verb. nõ poterit, ff. de donat. caus. mor. & explicat præallegat. Mandosius, in. 29. Regul. Cancell. quod commif. caus. quart. quæstion. numero decimo quinto, cum sequentib. Vnde vendentes frumentum, seu ordeum, panicum, vel fructum, precio à lege taxato, dummodo famulo suo, aut ancilæ, frumentum, seu quidpiam ex his fructibus extrahenti, et descendenti ex contignatione, soluantur per emptorem pro faneca, tres, quatuor, vel quinq;, aut plures argentei, quid ue magis, ultra taxatum precium (pro vt plures his in temporibus pro dolor facere, mihi est relatum) peccant mortaliter: & ad restitutionem excessus huius, si notabilis sit, tenentur. Et puniendi sunt huius Pragmaticæ pœna: vt not. Bald. in leg. non dubium, quinta columna, ante. numer. 11. versic. septimo, C. de legib. Sic etiam, quando venditor carius quā per legē taxatum sit, vendere volens triticum, conuenit

uenit cum emptore, vt pro illius faneca, sibi soluantur viginti argentei, aut aliud excelsium precium, dummodo expensis venditoris, & per suos famulos, & animalia, seu plaustra portetur vsq; ad domum emptoris, fraus fieri Pragmaticæ huic censeretur: Et in eo, quod superaccipit, ultra eius taxam, pro leucarum distantia mortaliter peccare: & restitutioni superaccepti obnoxium esse, minime dubito, perpenfa eiusdem legis dispositione: cui, vt hac in specie plane satisfiat, oportet venditorem hunc, nihil ultra notabiliter super accipere.

9 ¶ Nisi ea lege conuentio fiat, vt pro precio, quo frumentum valet in horreo publico illius loci, vbi transferendum, & tradendum est, intelligatur venditio: Et expensis venditoris, suoq; periculo illuc portetur, vsq; quo emptori tradatur. Nam tunc non video, cur venditio hæc iniusta sit, ex parte ipsius venditoris, qui alioqui tantundem esset lucraturus suum triticum portando in horreum illius loci: dummodo precium, quod ibi currit, & quo, frumentum venditur, non sit nimium excelsium respectu distantie Leucarum, vnde portatur. Quia cum excessus notabilis sit, in eo quod sic excedit, venditorem hunc cõdemnarem: neq; eum liberum à peccato, & restitutione super accepti censerem.

10 ¶ Sicuti etiam, miliones, & cœteri Agasones qui valde notabiliter ultra taxam Leucarum in dicto horreo venderent, tenerentur meo iudicio perpenfa eiusdem Pragmaticæ dispositione, quæ etiam eos ligat tanquam subditos: & ad cuius obseruationem ipsi, sicut & alij tenentur: vt ab omnibus est in confesso. Nisi quando expensæ solitæ, quas in frumenti portatione faciunt, ita magnæ forent, præ ordeij, & victuum aliorum Caristia & indigentia, quod eiusdem legis taxatio, sibi damnosa foret: tunc enim liceret sibi hoc damnum euitare: & plus percipere ratione sui interesse damni emergentis: & secundum hanc rationem plus precio taxato vendere: ex his, quæ supra in secunda conclusione notauimus: quæ in praxi valde sunt notanda. Et ita accipienda, & intelligenda sunt, quæ præallegatus Doctor Ioannes de Medina, scribit in dict. quæstion. 36. versicul. aliud dubium.

11 ¶ Ex quibus pro intellectu præsentis Pragmaticæ, notabiliter inferitur, quod cū omnibus, quibus non prohibetur, liceat facere artem pistoriā, neq; id munus, per eam, alicui ex his interdicitur, & quod habent triti-

cum possint emolare, & panes facere, coquere, & vendere, cum moderato tamen ac iusto lucro, habito respectu ad precium, quo frumentum constitit, quod si id triticum habita ratione expensarum, quas in eo seminando, beneficiando, metendo, trituro, & colligendo, agricola fecit, multo maiori eidem constat precio, quam per presentem Pragmaticam sit taxatum, posse si illud vendat in pane cocto, supra id precium, quo sibi constat (quanuis valde excedat taxam) & alās quas habet expensas vsq; quo efficiatur panis coctus, addere quintam partem totius valoris, quæ sibi à lege, pro lucro iusto, & moderato datur: Et iuxta hanc rationem panem coctum in foro conscientie vendere: quod satis ex ipsa deducitur Pragmatica, illis in verbis: Y eu quanto á el pan cozido se tenga respecto, à lo que saliere, y se comprare el grano con mas alguna iusta, y moderada ganancia.

12 ¶ Ex qua etiam in eodem foro poli, subinfertur ratione, quod si in foro, publico, v. horreo, faneca tritici, pistori constitit pro viginti argenteis, aut pluris, vel si cum eam apud Toletum emisset, & habito respectu ad precium, quo illic eam comparauit, ac expensarum itineris, & plaustrorum, sibi stat pro viginti argenteis, aut duobus aureis, talis pistori iuxta hanc aliarumq; expensarum, & lucris moderati rationem possit vendere panem coctum: ponderando dicta verba. Se tenga respecto, à lo que saliere y se comprare el grano. Quæ nullam aliam decidendi habent rationem, quam quod nemo ex huiusmodi pistoribus, damno, aut iactura affici debeat, leg. alsiduis, C. qui potio. in pigno. habeant. plane, ff. de peti. hæred. leg. iure succursum, ff. de iure dotium, sed potius lucro foueantur, & quod iustum ac moderatum est, lucrentur ex quo Reipublicæ Consulunt.

13 ¶ Ex quibus etiam verbis, si recte considerentur, aliud mihi singulariter elicio, quod eiusmodi pistores, in foro exteriori puniendi ob id non sint dictæ Pragmaticæ pœna, quanuis dicta æstimatio precij frumenti, & expensarum portationis eiusdem (ab eisdem tamē probata) excedat nimium legalem taxam, si quidem per præsentem Pragmaticā hoc non prohibeatur, sed potius permittatur, per antecitata verba. Se tenga respecto à lo que saliere y se comprare el grano.

14 ¶ Vnde ex eadem (vt aiunt) radice, à contrario, non minus eleganter, subinfertur, quod si frumentum pistori, non adeo cariori con-

stasset precio, sed longe viliori quā à præsen- 15
ti Pragmatica taxato, vel eo in anno id emis-
set, quo precium tritici, propter eius abundā-
tiam nimium vilesceret, quod talis pistor in
foro conscientia, non posset computare e-
ius valorem in dicta æstimatione, maiori quā
sibi constitit precio, ex quo per hanc Pragma-
ticam expressim disponitur, quod carius tale
frumentum non æstimeretur. + Mas de lo que
salier y se comprare el grano. + Et qui com-
modum & lucrum velit per dictam Pragma-
ticam concessum, eidem Pragmaticæ se con-
formare teneatur: & vt illa disponit capere:
& eius onus, sicut & comodū subire. reg. qui
sentit, de regulis iuris, in sexto, leg. secundum
naturam, ff. eodem, bonus est textus, in ratio-
ne sui, in leg. si duo sint hæredes, ff. de acqui-
ren. hæredit. ibi, + Qui enim scit, aut scire po-
tuit, illo abstinente oneribus fore implicitū,
ea condicione adire videtur. + Ex quo textu,
notant ibi Bald. Paul. & Aretinus, quod acce-
ptans commodum à lege, vel ab homine sibi
delatum, videtur sese obligare omnibus one-
ribus illi commodo cohærentibus. Ad quod
etiam bonus est tex. in leg. 2. in fine, ff. de legi-
tim. hæredib. Et faciunt quæ tradit Egregius
Doctor Petrus à Peralta, in leg. hæredem in
prin. ff. de lega. 2. column. 4. & 5. de voluntate
obligatoria hæredis adeuntis, tacite elicitæ
ex ipsa aditione. Etiam si clericus esset, qui pa-
nem coctum perse, aut per alium faceret. Si-
quidem quando clerici, vel Ecclesia volunt
vti legibus, vel ordinationibus, seu statutis
laicorum, in fauorem illorum, debeant etiam
vti eo modo, quo lex vel ordinatio, seu statu-
tum loquitur: Et cum illo onere recipere te-
neantur: teste Baldo, in leg. i. vltim. quæstion.
C. de contrah. empt. & in leg. de quibus, in 6.
quæstion. ff. de legib. & in leg. contra. §. fin. ff.
de pact. Panormit. in Consil. 6. incipien. casus,
volum. 1. Decius in cap. nouit, numero. 16. de
iudic. & Aufrer. in 2. regul. in fin. de potestat.
secul. super Ecclesiast. person. Nec enim ferē-
dus est, qui lucrum amplectitur, onus autem
ei annexum subire recusat. leg. i. §. pro secun-
do, in fine. C. de cadu. tollē. & respondet Mar-
cus Mantua, in Consil. 88. incipient. viso the-
mate, numero. 10. Et quia magis circa hoc su-
per lucrari, ex genere esset prohibitorū, quæ
à iure Diuino, & Naturali descendunt: Ac ad-
uersus illud sæpius repetitum præceptum,
+ Quodq; tibi nō vis, alteri ne feceris, quodq;
tibi vis fieri, alteri velis +. (de quo satis dixi-
mus in 1. conclusione, super verb. + Naturali.)

¶ Et inde etiā singulariter subinfertur, quod
si in præcedentibus annis, tanta frumenti cō-
tigisset vbertas, vt eorum messis, compen-
sa cum messi præsentis, frumentum agricolis,
seu pistoribus, non amplius constaret, quam
per legem præsentem taxatum sit, vel mino-
ri sibi stetit nummo, non posse eos, id ven-
dere, nec computare, in foro cōscientia, pro
maiori precio: quanuis habita ratione messis
dūtata præsentis, pro cariori precio, in præ-
sentiarum venderetur: quia huiusmodi cari-
tas, & penuria, cum præcedenti vbertate cō-
pensanda sit: argumen. leg. si vno, in prin. ff. lo-
cati, cap. propter sterilitatem, eod. titul. ibi,
+ Nisi cum vbertate præcedentis, vel subsequē-
tis anni, valeat sterilitas compensari. + Et tex.
notab. in leg. vigesima tertia, titu. octauo, par-
ti. quinta, qui eandem probat conclusionem:
Secundum quā (vt hic, & si obiter notamus)
intelligenda etiam sunt supra adducta, in se-
cunda principali conclusione.

16 ¶ Facit notanda glos. verbo, si cui, leg. si mer-
ces, §. vis maior, ff. locati, quod Colonus te-
neatur augere mercedem, si præter spem, ma-
gna fertilitas anni superuenerit: quia sicut ex
sterilitate remitti, sibi Colonus iure postu-
lat, ita ex inopinato prouentu, augere omni-
no debet: quam ad id citat, & sequitur Andre.
Alciatus, in primo lib. de verbo. significat. pa-
gin. (mih) in paruis, 42. & dicit multum no-
tab. & magiltram Iason, in leg. prima, col. de-
cima septima, numero, 79. C. de iure emphyt.
dummodo præter diligentiam Coloni, abun-
dantia hæc contingat, secus si ex sua diligen-
tia proueniat: Secundum aliam opinionem
eiusdem glosæ, quam ibi sequitur Barto. in d.
§. vis maior, numero octauo, & probat (ita in-
telligenda) dict. lex Parti. 23.

17 ¶ Ex præcedentibus tandem infertur, iudi-
ces, & præfectos Annonæ publicæ, siue quos
vocant Deputatos, cautos, & providos, debe-
re esse, in taxandis panis cocti precijs, ne Re-
publica maiori oneretur valore, argumen-
eorum, quæ Francis. Marcus tradit. in 1. part.
decif. 154. Quodq; cū vno anno maior sit fer-
tilitas, squā, in altero secundum qualitatem tem-
poris precium augetur, vel diminuatur, se-
cund. Iacob. Aluarot. in. c. 1. §. post natale, de
pace tenen. per. l. fin. ff. ad leg. Iuli. de anno.
subiungentem, Annonā ex eo dici quia quo-
libet anno taxetur precium. Et ne pistorum
compellantur vendere panem coctum mino-
ri quam deceat precio. Sed ita utroq; in tem-
pore, seu vbertatis, siue indigentia, taxatio hæc

hæc tali ordine, & circumspectione fiat, quo l-
præfens Pragmatica obseruetur. Quæ vtrūq;
tempus (vt prænotatum est) respicit, & pro-
spicit: & expresse disponit, vt panis coctus vé-
datur habito respectu, + A lo que saliere, y se
comprare el grano. + Et aliarum expensarum
vsq; quo coquatur, & vendatur cum iusto, &
moderato lucro. (quod quantum, & quale sit
supra diximus, & in 4. notauimus conclusio-
ne: ex lege, 14. titul. 21. lib. secundo, ordina. Re-
gia. disponente, + No pueda ganar mas del
quinto. + Per quam etiam declaratur Pragma-
tica Tolet. lata, vigesim. mēsis Octobris, ann.
1560. disponens Stabularios, & Caupones
posse vendere, in suis stabulis, & cauponis,
vbicunq; sint commeatum, & comestibilia
iustis, & moderatis precijs. Et prouiso Regia
circa panem coctum, nouissime directa His-
palensi ciuitati, & toti Regno, lata Madriti,
14. mensis Septēbris, ann. 1568. Ex mala enim
administratione frumenti crescit caristia, se-
cundum Bartol. in leg. prima, C. de frument.
vrb. Constant. lib. vndecimo, & ideo (vt ipse
notat) priores, qui habent arbitrium super
abundantia, possunt huius nomine ponere or-
dinem, qualiter, & quo ordine, in ciuitate, &
quantum frumentum possit vendi qualibet
die, vel quolibet mense. Quem citat, & sequi-
tur dicens notandum Anton. Corset. in sing.
123. in part. frumentum, Florian. in leg. si pen-
dentes, §. si quid cloacarum, ff. de usufruct. Ia-
son. in leg. prima, col. secunda, ff. de legib. &
Franciscus Marcus, in decisio. 540. in prin-
cipio.

18 ¶ Cæterum, vt illuc vnde abij, redeā, in frau-
dem quoq; sit legis, quando verba legis ser-
uantur, & venit contra mentem: Et inde
Paulus Iurisconsultus, in libro singulari ad le-
gem Cinciam, + Contra legem (inquit) facit,
qui id facit quod lex prohibet: in fraudem ve-
ro legis facit, qui saluis verbis legis, senten-
tiam eius circumuenit. + Et Vlpianus, lib. quar-
to, ad edictum fraus (innuit) legi fit, vbi id fit
quod fieri noluit, fieri autem non vetuit. + di-
cta leg. contra legem, & leg. fraus, ff. de legi-
bus.

19 ¶ Et hinc vendentes hodie panem coctum,
ratione magis lucrandi, maiori quā per præ-
sentem Pragmaticam dispositum, & permis-
sum est præcio, & cariori, illo, quo supra di-
ximus posse vendi, habito respectu ad lucrū
iustum, & moderatum, quod necessario Re-
gia hæc dispositio exigit, quodq; quintum to-
tius, tam valoris tritici, quam expensarum

vsq; quo panis fiat, & quoquatur (vt notau-
mus) non excedat, peccant mortaliter: & re-
stitutioni superuenditionis excessus obnoxij
sunt.

20 ¶ Sic etiam qui triticum, aut farinam dant
panificis, pistoribus, aut alijs personis, vt pa-
nes faciant, & pro faneca sibi dent, aut red-
dant viginti, aut plures argenteos (quæ no-
stræ tempestatis, infœlicitas est longe frequē-
tior, & lamentabilis calamitas) sententiam
præfens Pragmaticæ, hi omnes circūueniūt:
& in eius fraudem id fieri dicitur, ac mortali-
ter peccant: & ad restitutionem superexces-
sus tenentur: At perinde habentur, ac si fru-
mentum vedant ultra taxatum precium: Non
q; minus in foro exteriori (imo longe gra-
uius ob id puniendi sunt: cum maiorem frau-
dem excogitasse videantur, qui nō tam legē
circumuenire volunt, sed etiam interpreta-
tionem legis. + leg. ita fidei, ff. de iure filci, & in
leg. secunda, ff. de his qui sunt sui, vel alien. iu-
ris. Et ita procedit, atq; iustissima ratione cō-
stat, dicta Pragmatica, à Potentissimo, & Pie-
tissimo Rege nostro, huius Nominis secundo
PHILIPPO, circa precium panis cocti, no-
uissime lata Madriti, 14. mensis Septembris,
an. 1568. Ciuitati Hispalē. & toti Regno directa.

21 ¶ Quæ negotiatio, vt ex ea patet, non so-
lum prohibetur, sed & Ars pistoria, ne hac
occasione fiat aliquibus interdicitur. Quæ
in Nobilibus longe fœdior est. Cum tan-
to grauius, ac magis quis peccet, quanto me-
lioris nationis, condicionis, & dignitatis sit.
Vt qui plus, cæteris per omnia paribus, pec-
care videatur, qui ex profapia nobili natus sit
& magis contemnat qui plus à deo opti-
mo, & Maximo receperit: Et non recognos-
cendo, maior sit illius ingratitude, Luce, septi-
mo. f. leg. quedam, & ibi Bartol. Alberic. &
alij, ff. de pœnis, leg. tertia, §. is qui ad hostes,
ff. de re milit. leg. presbyteri, C. de Episcop.
& cler. quæ & repetitur, in §. presbyteri, quin-
ta quæstio. final. Maxime cum nobilium, &
in dignitate constitutorum peccata, trahi so-
leant ab inferioribus in exemplum, cap. cum
quidam, vbi glosa, Imola, & Felinus, & alij
Doctores, de iure iurando, can. sicut, can.
pastoralis, secunda quæstio. septima, can. ex-
merito, sexta quæstio. prima, cap. magnæ, de
voto, can. præcipue, vndecima quæst. tertia,
quem aureum dicit Barbatius, in Consil. 40. in-
cipien. clementissimum, 6. colu. volum. 4. vn-
de Sanct. Thomas, hæc connumerat, inter
quatuor, quæ augent id crimen, in prima. 2.

quæstio. 73. arti. 1. Primum, propter specialem repugnantiam actus peccati, ad magnitudinem: veluti, Si Princeps iustitiam violet, qui ponitur iustitiæ custos: Et si sacerdos fornicetur, qui castitatem vouit. Item propter exemplum, siue scandalum: quia vt Gregorius ait in pastoralis, in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia gradus, peccator honoratur: ad plurimum enim noticiam veniunt peccata magnorum: & magis homines indigne ferunt. Tertio, propter ingratiudinem: quia omne bonum, quo quis magnificatur, est in beneficium. Et cum homo sit ingratus peccando, quælibet maioritas, etiam in temporalibus bonis, peccatum aggrauat: Secundum illud Sapientis, 6. + potentes poterunt tormenta patientur. + Quarto, quia facilius possunt resistere peccato maiores, vt qui excedunt scientia, & virtute, vnde dicit Dominus Lucae, 12. + Seruus sciens voluntatem domini, & non faciens, plagis vapulabit multis.

22 ¶ Ideo Nobilitas potius delictum auget, quam minuat. I. omne delictum, s. augetur, ff. de re milit. c. homo, & ibi glosa. 40. dist. c. quia sanctitas, 50. dist. c. nullus itaq;, & glo. 1. q. 1. c. nulli, 25. quæst. 1. c. fin. 30. q. 1. cap. 1. de clerico venator. c. excōmunicamus, s. credentes, vers. si vero clericus, & ibi glosa, verb. exerceatur, (quæ citat concordant.) de hæreti. l. omnes, & ibi Bald. C. de decurio. lib. 10. & in . l. 1. in fine, C. de conduct. & procura. lib. 11. ibi. + Grauior enim pœna constituenda est in host. L. per id tempus, & ibi Lucas de Pena, C. de curios. lib. 12. glo. verb. sacerdotalem, in. c. 2. de offic. de lega. lib. 6. c. nulli, & ibi glo. 19. dist. Iacob. Dyn. Cyn. Bald. & Salyce. in. l. nemo. C. de sum. Trinita. & fid. Cathol. Ioan. de Platea, in. l. fin. per illum tex. C. de fabricensib. lib. 11. Cepola, causat. criminal. Consil. 39. incipient. Lutus Ciuis, numero. 24. Ludo. Gometius, in prox. Reg. Cancel. pagin. 38. Bonus est tex. in. c. inter corporalia, versic. quoniam, de trãlatio. Episcop. ibi, + Tanquam maiores plus excesserint, in præmissis. Vbi glosa, verb. + Quamquam. Illud Iuuenalis, allegat, (suo tamẽ nomine tacito) + Omne animi vitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto qui peccat maior habetur. + Cui illud Thucydidis, lib. 5. conuenit, + Neq; hoc minus (inquietis) vestra refert, Qui quo maiores cæteris estis eo maiore, si labemini, eritis pœnarum magnitudine digni. Bonus est tex. l. moris, s. ista fere, ff. de pœnis. (& diximus Latius in respõ. ad, 6. part. 1. fundamen. in respon. de blasphem.

23 ¶ Meminerintq; ipsos oportet nobiles, quod negotiatores, alijq; huiusmodi, dignitatem assequi non possunt. Et ab iam adepta repelluntur: tex. est in. l. nequis, C. de dignit. lib. 12. vbi Lucas de Pena, hos negotiatores dicit esse sordidos: & in. l. si cohortalis, in fine, C. de cohort. eod. lib. & vtrubiq; not. Ioan. de Plat. Et tex. in. l. humilem, C. de incest. nupt. inter humiles & abiectas personas, eam annumerat, quæ mercimonij publice præfuit, & idẽ probatur, in leg. prima, C. de natural. lib. Optimus est textus, in leg. duodecima, tit. 21. parti. tertia, ibi. + Dezimos, que non deue serome cauallero, q̄ por su persona anduuisse faziendo mercaderia. + Sed & lex, nobiliores, C. de comer. & mercato. prohibet, nobiles natalibus, & honorum luce conspicuos, mercimonia exercere, quam ibi dicit Bald. not. Ex ea notans, quod qui exercet artes mechanicas (tanquam mercatura, ars sit mechanica) nõ potest esse nobilis, quod etiam tenuit Anton. in rubric. ne cleric. vel monach. Et Cepol. in tracta. de Imperato. milit. deligẽ. in materia nobilitatis, in, 18. opinione, vbi & per hoc dicit, quod in locis vbi nobiles possunt exstatuto, vel consuetudine esse mercatores, aliquid tamen propter mercaturam detrahatur eorum nobilitati. Et voluit Mathe. de Afflict. in constitu. Siciliæ, incipien. intentionis, 9. colum. in. 6. notabil.

24 ¶ Et inde Ioanes Fab. in leg. falso, C. de diuers. rescrip. scribit, quod si Burgensis (ita enim loquitur) qui à Principe nobilitatem impetrauit, postea mercaturã exerceat, ammittit priuilegium nobilitatis: nempe quod priuilegiũ ammittatur per contrariũ actũ, l. 2. C. de Carbon. edict. l. priuilegio, C. de decurionib. lib. 10. quem citat, & sequitur Petr. Rebuf. in secundo Tomo, constitu. Regia. tit. de mercator. minuta. venden. glos. prima, numero. 21. dicẽs diuersum esse, in eo qui ex parentibus nobilibus natus est. Ac quod naturale est amitti nõ possit. Et subiungens hoc iure in Francia vti, vt passim literæ à Rege impetrentur, vt negotiatio, & exercitium negotiationis, nõ noceat nobili qui exercuit mercaturam: licet his nobilibus à natura, non sint multum necessariæ, quia ipso iure reassumit nobilitatem, desistendo: per leg. ingenuum, ff. de stat. hom. clem. si. de vit. & hon. cler. & Massner. in tit. de talijs, s. item illi qui sunt nobiles. Nobilitas enim, & mercatura, sibi inuicem repugnant, & aduersantur: nec se simul compatiuntur.

tiuntur per leg. milites, C. locati, & leg. prima C. negotia. ne milit. lib. 12. Quæ iura licet non multum ad hoc faciant, vt quæ de militibus loquantur, siquidem militia, nõ sit nobilitas, ac nec dignitas quædam (vt Andre. Tiraquel. ostẽdit, in lib. de nobilita. cap. 8.) Et quia etiã illis iuribus, alia ratione prohibentur milites negotiari.

25 ¶ Idem tamen, quod Ioann. Fab. Lucas de Pena tenuit, in. l. vltim. col. tertia, C. de fund. limit. lib. vndecimo, cum dicit, nobiles, qui se mercimonij implicant, cogendos tanquã plebeios, & viles contribuere soluendis collectis: id tamen limitans, nisi id nobiles facerent modice, & pro ipsorum vitæ sustentatione tantum. Quod etiam meus Dominus genitor. Franciscus MESSIAE. I. V. Doctor, etiam limitabat de mercatura tenui, argument. eorum quæ Cicero scribit, in secundo officiorum prope finem, & præfatus Plat. notat, in dict. leg. nequis, C. de dignit. lib. 12. & in leg. maximarum, C. de excusatio. mun. lib. decimo, & in dict. leg. prima, C. negotiator. ne milit. (vt inueni, in quodam scholio sua propria manu scripto, super præallegato loco fabri, in dict. leg. falso,) Sed illud absolute, & sine delectu, aut vlla limitatione, tenet Guido Papæ, in decisio. 196. incip. nobiles, & in decisio. 391. incipien. quid autem de nobilibus, & Mathe. de Afflict. in cap. primo, col. sexta, versic. quid de mercatoribus, tit. quis dicatur Dux. Et de Neapolitanis nobilibus, Domestici Autores referunt, quod adeo mercaturam vt reuiliissimã, ac turpissimã exhorret, vt quã tũvis egenus quis sit, citius fame intereat, quã filiam, vel opulentissimo mercatori matrimonio collocet, maualtq; furtis, & latrocinio, quã honesto quæstui vacare. Et negotiationi adeo est cõtraria nobilitas, adeoq; odiosa, vt apud Romã. Germã. & Gallos, aliãq; nationes ex solo mercaturæ nomine, & vsu, nobilitas ammittatur: vt eruditus nobilis Arze de Orlora. Scribit in tract. nobilita. 2. part. cap. 5. nu. 25. ex hac ratione scribens, quod nobilis exterius, natione Romanus, vel Neapolitanus, Frãcus, vel Germanus, qui apud nõs commoretur, negotiationis, & mercaturæ gratia, non poterit obtinere in causã immunitatis, & nobilitatis nostræ. Et idem Pintianus Senator, tradit, in. c. pen. 5. part. princip. eiusd. tracta. de nobilit. subdens sibi satis credulum non esse, uobiles apud nos operam dantes mercaturæ, mechanicisq; & vilissimis officijs (quod dicto in opere dicit non semel deplorassee) ve-

re hi sint nobiles, cum nobilitatem offendat, vilitate officiorum, imo his in Regnis peculiatiter dispositum est. + Que los hijos dalgo, que tractaren y mercadearen, y se alcaren, no gozen de hidalguia. Vt in cap. 111. Comitiorum Segouiensium, ann. 1532. facit tex. in. leg. 4. tit. 2. libr. 4. ordina. Regia. Et quod mercimonij intendentes, inter personas inhonoratas connumeretur, tradit Bonus de Curtili, in tracta. nobilita. 7. part. nu. 7. vbi refert Ioã. Bard. 10. Ethico. quæst. 1. & glo. verb. artifices, in Authen. de testib. s. sapimus, & idem sensu Alciatus, in. l. mercis, ff. de verbo. signifi. & in tracta. præsumptio. regul. 1. versic. 48. & Bald. in dict. l. nobiliores, sequitur nouissime Benuenutus Straccha, in tracta. de mercatore, part. 3. nu. 14. & in. 2. part. nu. 17. subiungens, nobiles si per alios mercaturam exerceant, & ipsi nõ assistant, defendi posse nobilitatem non amittere: secundum Alberi. in. d. l. humilem, C. de incest. nup. & videtur probari. in. d. l. 12. tit. 21. part. 2. ibi, + Que por su persona, & c. Siquidem qui per se mercaturam non exercent, nec quouis modo negotium tractant, mercatores dici non possunt, vt post Decium, in Cõsil. 268. incipien. conclusio, in prin. & Alciatum, in. d. l. mercis, (antedictam etiam conclusionem probantem) idem Benuenutus tradit, in dict. tract. de mercato. part. 1. nu. 66. versiculi scio & illud.

26 ¶ Qui tamen concludunt, nobilem quanuis per alios tractet, mercatorem tamen esse, si & ipse aliquando rationes excutiat, quæ sententia vera est, (& ad intellectum dict. leg. Partitæ notanda) & eã sequuntur Roma. Francisc. de Aretio, & Iason, in leg. Scriniarios, numero octauo, C. de testament. milit. (vbi subdit id sensisse Bart. in leg. final. ff. de excusatio. tutor. & Roman. singular. 64. incip. an exercens,) Quicquid Alexand. Conetur, in leg. dicto functo. numero, 23. ff. de offic. assessor.

27 ¶ Ita vt dixerint Bald. & Saly. in leg. vnic. C. in quib. caus. militan. milites negotiatores, qui negotiationem fecerint, ex illa negotiatione conuentos, fori Priuilegium non habere: coram q; ordinario posse conueniri, quos sequitur Paul. de Castro, ibi. Et idem Castrensis, in leg. final. C. de iurisdic. omni iudi. scribens militem inter mercatores annumeratum, declinare non posse iurisdictionem Consulũ mercaturæ: quia non vt miles, sed vt mercator conuenitur. Et hæc potest esse ratio notabil. de cõdendi dict. cap. 111. Comitiorum Segouiensium. Et ideo si agatur de re pannaria, conueniẽti

debet coram iudice pannorum: & decidi cau-
sa statutis illorum. Si de alia materia, secundū
statuta illius artis: secundum Pet. Rebuf. in. d.
2. Tom. tractat. de mercator. minutatim ven-
dent. glo. i. nu. 12. & ibi in. nu. 24. scribit Agricola
nō amittere nobilitatem, secus si sint mer-
catores: ex Guid. Pap. in quæst. 41. incipit. fuit
dubitatum. Et voluit Corne. in Consil. 318. in
cip. expluribus. i. vol. dum scribit, eos qui ma-
iōri parte temporis circa colendos agros ver-
santur, licet artem aliquam exercent, artifi-
cēs nō dici, bonus est tex. in .c. quod super, de
voto, ibi, artificis, & agricolæ. Et est notandū
ad intellectum, l. 9. tit. 1. lib. 4. ordin. Reg. Et eo-
rum quæ traduntur per præaleg. Arze de Ota-
lora. in. d. tract. 2. part. 3. par. princip. c. 5. nu. 15.
qui tamē dicit quod duo hæc officia, Carpintero
& cantero. Non officium generis nobilitati,
& quod complures ex his duobus officijs,
obtinere in causis nobilitatis. Quæ tamē,
non omnino vilia sunt, sed quodammodo li-
beralia teste Chasseneo, in cathalo. glor. Mun-
di. 10. part. pen. consider. ideo de iure laudan-
tur: & ex his excusantur à muneribus perso-
nalibus. l. 1. & 2. (ita accipiend.) C. de excusa-
tio. artif. l. 2. & d. l. maximarū vbi. dd. C. de ex-
cusati. muner. lib. 10.

28 ¶ At nostra in specie, quod officium pistorū,
id est eorum, qui panem conficiunt, sordidū
sit, & in ordinem vitium, & sordidorum arti-
ficium, redactum, Cicerō probat, in oratione
pro Roscio Amerino. Et Iulius Firmicus, libr.
3. cap. 12. in. 6. loco, in fine, bonus est tex. d. l.
maximarum, C. de excusatio. muner. lib. 10.
Et inde, pistorum arcebantur à perfectissimatis
dignitate. leg. 1. C. de perfectis. dig. & alia
quavis dignitate. l. 1. C. de pistorib. lib. 11. Nam
& id munus, sēriorum erat: l. quæsitum est. 5.
Trebatius, ff. de fund. instruat. Et pistorum (te-
ste Plinio in libr. 18. cap. 11. nō fuerunt Romæ,
ad Persicum vsq; bellum, annis ab vrbe condi-
ta, quingentis octoginta, mulierumq; id opus
erat. Sicut etiam ad huc in plurimis Regioni-
bus maxime in pagis linguæ Occitanæ, & V-
trariæ, & fere vndecūq; hac in nostra Regio-
ne. Quæ mulieres, panificæ dicuntur & factu-
ra panificium, secund. Capralium lib. 5. capi. 4.
Quibus continentur qui vendunt panem, li-
cet non faciant: secundum Pet. Rebuf. in. dict.
2. Tom. tit. de merca. minutat. vendē. glo. 5. vt
videant nostri temporis nobiles, quā sibi ho-
norificum hoc sit officium, in quod nonnulli
eorum, pro dolor, totis neruis intendūt: præ-
sentem Pragmaticam, defraudantes: contra

quos Dominus per Ezechielem clamat, cap.
26. & statuat nobiles, in terram corruent, & c.
22. Triumphabunt de te sordida, nobilis grā-
dis in interitu. & c. 82. in multitudine nego-
tiationis tuæ repleta sunt interiora tua, ini-
quitate: & rursus & iniquitate negotiationis
tuæ, polluisti Sanctificationem tuam. Et Apo-
calypsis. 18. Babylonis iudicium, & lapsus des-
cribitur, quia mercatores erant Principes ter-
ræ.

29 ¶ Quos, & alios qui id audent non excusat
ciuitatis, Regionis, aut prouinciæ prauus is
Pragmaticam præsentem circunueniendi mo-
dus, & vsus: (ne dicam consuetudo) quæ po-
tius corruptela est: & impius abusus: argumē.
glosa. c. deniq; 4. dist. & eorum quæ notat Ia-
son, in. l. ait prætor, §. iurari, 5. col. ff. de iure iu-
rand. Gerardus de Petra Sanct. in singul. 83. in-
cipien. tene menti, Thom. Grammat. in deci-
sio. 50. incipient. Marcus Spatarius, col. 2. & re-
uerendis. Couarru. in. 1. part. relectio. cap. quā-
uis pactum, de pact. in. 6. §. 7. col. pen. textus
est in cap. fin. de consuetud.

30 ¶ Quæ quanto assuetior est, tātō est turpior
quia infelices animas diutius detinet alliga-
tas: cap. cum in Ecclesiæ, de Symon. & capit.
cum haberet, de eo, qui duxit in matrimo-
nium, quam poll. per adulter. quicquid velit glosa,
verb. antiqua, in. c. sane, de tempor. ordinado.
& in verbo, crimen, c. obijciuntur, 3. quæst. 4.
quibus aduersatur textus, c. chisma, 24. quæst.
1. cap. non satis, & ibi glo. de Symon. c. crimi-
nis, 25. dist. bonus textus, in. c. multi, in fine, 2.
quæst. 2. ibi, Nec gaudeant quia plures inue-
niant sibi similes, nam propterea non minus
ardebunt, quia cum multis ardebunt. Et in.
c. flagitia, 32. quæst. 7. ibi, Quæ si gētes omnes
facerent, eodem criminis reatu tenerentur.
Vbi id, ibidem notat glosa, quod ratione mul-
titudinis, non excusatur quis à culpa. Sic &
Hierony. ad Ausinum, peccantium multitu-
do, non parit errorem, patrociniū. Et in quen-
dam iuuenem, qui Virginem corruerat, scri-
bens: Nec tibi (ait) de multitudine peccan-
tium blandiaris, & dicas hoc solus non egi,
multos habeo socios: sed recogita, quod mul-
tudo sociorum impunitatem non facit cri-
minum: Et in Sodoma, & Gomorra, & in to-
tis quinq; ciuitatibus, innumerabiles vtiq; habi-
tabāt, sed ecce oēs pariter qui libidinosè cor-
pora sua tractauerunt, imbris igneis cōfla-
grati sunt: Solus autem Loth, de illo ineuita-
bili incendio effugit, quia ab illa turpitudine
se præstiterat alienū. Et huc quoq; quadrat,
quod

quod Exodi, 32. Moyses propter peccatum
Idolatriæ occidi præcepit, viginti duo milia
hominum: quod vir ille iustissimus, nunquam
præcepisset, nisi iustum fuisset peccantem
multitudinem humano iudicio condemnari.

31 ¶ Antedicta tamen limitari possunt, & acci-
pienda sunt, nisi Dominus ipse farina, aut tri-
tici, suis expensis, suo q; periculo id alicui fa-
ciendum, & pro iusto præcio panem coctum
vendendum delegaret, pro labore huic ali-
quid dans: Etiam si is clericus sit: vt concludit
Ioannes de Medina, in citato libro de restitu-
tio. quæst. 31. versic. hæc tamen non obstant,
& colligitur, ex Conrado, (qui ita procedit,
& debet intelligi) in. dist. tract. de contractib.
3. part. prima, & tertia cōclusio. Cum per aliū
sic possint, quod per se ipsos facere non dece-
ret: argument. eorum, quæ Doctores tradūt,
in regul. qui per alium, de regulis iuris, in. 6.
Alias non: cū in fraudem fiat præsentis Prag-
maticæ.

32 ¶ Cui fraudem facere, iniustitiæ speciale
vitium est, & grauissimum: ex legum inobe-
dientia, boniq; communis despectu proue-
niens: & æqualitatem iustitiæ, in inæqualita-
tem peruertit, qui plus volens habere, carius
aut sic vendit. Inde ex Aristotele, sexto Ethy-
cor. cap. primo, iniustus is esse dicitur: & qui à
legibus exorbitet, plus q; capiat: ac etiam ini-
quus, quia ementi tribuat, minus quam sibi
competat: Et materialiter omnes virtutes op-
pugnare cōsetur: quippe qui per diuersas cor-
ruptas affectiones ius alienum violet: secun-
dum Sanct. Thom. in. 2. 2. quæstio. 59. artic. pri-
mo, ad. 2. Extat q; Polycratis Philosophi cele-
bris sententia iniquitatis, sicut perfectum ani-
mal est homo, ita separatim à iustitia est pes-
simum omnium.

33 ¶ Vnde hunc quoquo modo præsentē Prag-
maticam animo, & ratione magis lucrandi,
& interessandi defraudatē, grauissime pec-
care, longe q; maius hoc peccatum esse, quā
illius, qui de directo facit contra legem, Ioā.
Monachus asseruit, in dict. c. auaritiæ, circa fi-
nem, numero decimo, cum sequē. de electio.
lib. sexto, dicens quod hic facit contra mentē
iuris, exquisito ad hoc colore inepto, & frau-
dulento: vnde plus peccat, & ideo plus puni-
ri debet. Nam simulata æquitas, duplex est
iniquitas: secundum Gregorium. Facit cap. if-
cui, de senten. excom. lib. sexto. Nec grauius
est odium, quam simulatus amor. Et de ini-
sta misericordia, probat tex. c. iniusta, vigesi-
ma tertia quæst. quarta. Et pax, in qua latent

insidiæ, non est pax, sed dolus: vt scribit Bald-
in cap. primo, in prin. in finalib. verbis, de pa-
ce iurament. firmand. Dolus enim, & fraus
germana sunt: & quadam cognatione con-
iuncta, leg. iuris gentium, §. sed si fraudandi, &
ibi glo. Bartol. Bald. Angel. & communiter om-
nes, ff. de pact. leg. prima, in princip. & ibi
glos. verb. fraude, ff. de his qui notan. infam.
& cap. cæterum, de rescriptis. Et peius est si-
mulare propositum, quam cadere à proposi-
to. c. certe, duodecima quæst. prima, vbi glos.
verb. malum, peius esse dicit, peccare per hy-
pochrisim, quam manifeste: & veneno occi-
dere, quam gladio, l. vnic. C. de malefic. & ma-
them. leg. septima, titu. octauo, part. septima.
Ac Cicerone teste officior. lib. primo. Nulla
iustitiæ pestis capitalior est, quam eorum, qui
cum maxime fallunt, id agunt, vt boni viri
esse videantur.

34 ¶ Et secundum Hieronymum in Esaiam, c.
duodecimo, in comparatione duorum malo-
rum, leuius est, aperte peccare, quam sancti-
tatem simulare. Et Plutarchus, in lib. de sera
Numinū vindicta, refert, Thespesium quen-
dam, qui à morte surrexerat, asserere, apud
inferos, eos qui manifeste peccauerant, pa-
lam q; flagitia perpetrarant, non tam acerbe
plecti, quam qui clam iniuste vixerant, præ-
textu q; ac opinione virtutis deliquerant.
Et quod delictum clandestinum, plus punia-
tur quam publicum: notat glos. verb. clande-
stinis, per tex. ibi, in leg. officiales, C. de Epif-
cop. & cleri. grauius enim peccare videtur,
qui clam sub boni specie peccat, quam qui a-
liās palam peccat. textus est (ita accipiendus)
in cap. cum ex iniuncto, de hæreti. leg. palam
ff. de ritu nuptia. leg. fin. ff. de effract. & leg.
non existimo, ff. de adminif. tutor. Sic grauius
est persuadere, quam compellere, leg. prima,
§. fin. ff. de seruo corrup. grauius, item, noctu,
quam sub lucem peccare: vt inquit Bald. in. l.
non minorem, C. de transactio. Et ita limita-
ri, & temperari debet, quod dicit glosa, in. c.
nemo, 32. quæst. 4. quod maius peccatum est
manifeste peccare, quam occulte. Et in cap. ex
tenore, de tempor. ordinad. vbi publicus pec-
cator magis punitur, quam occultus. Et in ca-
pit. primo, in fine, de voto, lib. sexto. Quod q;
Sanct. Thomas scribit, in. 2. 2. quæst. 66. articul.
tertio, quod in occulto peccare, pertinet ad di-
minutionem peccati: tum quia est signum ve-
recundie, tum quia tollit scandalum.

35 ¶ At nostra in specie, quod grauius peccet,
huic Pragmaticæ fraudem faciētes, & acrius
puniri

puniri debeant, quam eidem palam contravenientes, textus probat: in dict. leg. ita fidei, ff. de iure fisci, & in leg. secund. ff. de ijs qui sunt sui, vel alien. iur. ibi. + Quod si meæ constitutioni fraudem fecerit, sciat me hoc admissum, seuerius executurum+. Docet Alberic. in dict. leg. contra legem, numero secund. sed & Bald. post Innocen. in rubri. de consuetud. in fine dicit, quod is qui facit in fraudem consuetudinis, peccat mortaliter.

36 ¶ Et aliquem defraudare, sine peccato, & periculo animæ non possumus: vt in specie notat Doctor ille practicus, & antiquus Cellariæ Apostolicæ corrector, in practi. Cell. fol. 47. quem citat & sequitur Ludovic. Gometius, in Cancellar. regul. de valore exprimend. in impetratio. beneficio. quæstion. prim. versicul. rursus, pagin. (mihi) in paruis, 922. in fine.

37 ¶ Quod si clerici sint, qui hoc audeat, (quod de v. s. sua qua est misericordia, auertat) quam longe grauius peccent, (vltra Guido. Pap. citantem Raymund.) in tracta. de vsuris, numero. 22. supra in quinta conclusione notauimus: Maxime cum quod eis vltra vitium, & vestitum super sit, non sibi ipsis retinere, sed inter pauperes distribuere debeant: cano. quatuor, cano. de redditibus, cano. nulli, duodecim. quæstion. secund. & diximus supra in glos. prim. conclusio. prim. Et quod de mercatura super lucrantur, pauperibus erogare tenentur: cano. qui habetis, 14. quæstio. 5. & scribit Cardin. in Clem. prim. in fine, de vit. & honest. clerico. (quod tamen qualiter intelligendum sit post additionat. ibi, & Archiepisc. Florenti. in tertia part. suæ sum. titu. decimo tercio, capit. secund. §. fin. Benuentus tradit in dict. tracta. de mercator. tertia part. numero septimo.) Ac risu, & ludibrio dignum videatur, si velint per prius CHRISTIANI fideles exhaustos, & expiatis, enudatos q; reddere, vt eos postea cooperiant: quibus satius profecto, & vtilius esset, intacta eorum iura, ac bona seruare, quam post homines enudatos, pallium vestes q; repetere: vt in simili textus dicit, in leg. fin. C. in quib. casib. in integ. restitut. neces. non est. Quia de re Saly. refert, in rubri. C. de verbo. signifi. in

Chronici legi, quod postquam per Constantinum facta fuit donatio Ecclesiæ, audita fuit vox de cælo dicens, hodie infusum est venenum Ecclesiæ DEI: significans non oportere Ecclesiasticas personas plus nimio ditari, quam si quo magis Ecclesia ditescit, eo magis peri-

clitetur. Et licet eam vocem quæ Saly. refert, non sit credendum, aut vero simile, è cælo auditâ, aut elapsam. Tamè nullorû magis interesse videtur, quæ ipsorû Ecclesiasticorum plus nimio nõ ditari, argumè. præallegata rationis, & eorû quæ in simili iuriconsultus inquit, in l. diuus, ff. de milit. testam. & in §. plane instit. eod. Et Imperatores Diocletianus, & Maximianus, (quâuis ethnici,) in l. professio, C. de muner. patrim. li. 10. facit lex, quia autè §. 1. & 2. ff. quæ in fraud. creditor. l. 1. §. vtrû autè, ff. si quid in fraud. patrô. cû multis quæ Iason cumulat, in leg. patre furioso, ff. de ijs qui sunt sui vel aliè. iuris. Et quia eisdè clericis verus cultus est, adiuuare pauperes & positos in necessitate. l. 1. C. de Episco. audiè. Quodq; cû Ecclesia, Ecclesiasticæ q; personæ reliquos Christianos loco fratru, & habere & fouere debeât. d. c. de redditibus, inter eos vti fratres æqualitas sit seruâda. l. cû oportet, in prin. C. de bon. q; liber. Et ita procedit, & accipiendû est, quod Petrus Nunius de Anedaño, nouissi me scribit, in lib. 1. de exequèd. Princip. mād. c. 4. nu. 24. ver. & sicut, clericos in modo fruèdi, & in cõseruandis terminis, statuta laicorû obseruare teneri: quod Oldra. ante eû cõsuerat in Cõsil. 32. incip. quæstio est vtrû sacerdos. Et Didacus à Castello, super. l. 70. Tauri, voluit Panormit. in. c. quod clericus, de foro cõpet. Felin. & cõmunis sentètia, in. c. Ecclesia Sãctæ Mariæ, de cõsti. & quod Bald. tradit in rubri. de constit. 3. col. num. 20. (post Innocentium ab eo ibi citatum) quod constitutiones laicorum, naturalem cõtinentes æquitatè, seruâdæ sunt contra clericos in foro spiritali, quodq; supra in §. tradidimus cõclu. in gl. 1. post prin.

38 ¶ Nec excusationi clericis, & alijs erit, aut anteditis oberit, quod iure permissum sit, aliqua vti cautela, per quæ quis euitet in cõmodû quod ex aliqua lege nõ digne incurreret. l. seruus dotalis, ff. solu. matri. l. cû pater, §. Titio, ff. de lega. 2. l. at qui natura, §. cû me, ff. de neg. gest. l. quæstio, ff. de cõdi. & demost. l. si vsufructus, ff. de iure dotiû. Cû præfata iura, ac id generis similia, dum taxat procedât, ad euitandû dånun, quando nulli præiudicium generatur: nec venit contra legis verba, vel eius mentè. Neq; in dict. l. seruus dotalis, quæ magis expressa est restitutio illa, ibi fit, vt euitetur aliquod præceptum, seu legis prohibitio, sed vt consulatur mariti indemnitati: ex quo nulla lex velit, maritum damnificari: Nimirum ergo, si eo casu, cautela illa permittatur: quæ quidem fraus non est: secundû

Petrum

Petrum Philip. Corne. ita in specie respondentem, in Consilio, vigesimo nono, incipien. in præfati consulatione, colun. fin. numero vigesimo tertio, volum. tertio. Et post eum Andre. Tiraquel. in præfatio. lib. de retractu. numero, 74.

39 ¶ Nec ex illa etiã (vt aiunt) ansa, sibi satisfaciens, quod post quam quis ea condicione emit, quæ sibi dictis in casibus, in textu expressis à venditore præscribitur, nulla ei fiat iniuria: Et cum ambo in illo, libere consenserint, non oporteat aliquid reddere, seu restituere emptori. præsertim cum nihil indebitum, seu excessiuum fuerit per venditorem acceptû: Siquidem precium fuerit æquale valori mercis iuxta Pragmaticæ præfatis taxam. Et Aristoteles, in quinto Ethicorum, cap. nono, constituat, neminem pati iniustum, aut iniuriam, dum sua sponte id patitur, & scienti, & volenti, iniuria non fiat: vulgat. regul. scienti, de regulis iuris, in sexto, cum similibus. Nam cum hoc vitium (vt paulo ante notauimus) cõmutatiuæ iustitiæ aduersum sit, quatenus per istam acceptionem iniustum sit, ius q; alienum violatur, nemo nisi inuitus, ac contra suam voluntatem patitur: vt ex eodem Aristotele, quinto Ethicorum, cap. secundo, probatur: Et cõdicioni illi, quam Scholastici nolentatem appellant, satis est, vt quis censeatur iniuriam passus: tametsi simpliciter velit, dummodo consensus ille contra ius extorqueatur: Nam iniuriam pati, idem est quod proprio iure priuari: Et quia astu, & fraude seductus iniustum patitur, iniuriam quoq; talis emptor per se patitur: ac si vi cõsentiret: quia non facit vltroneus: textus est (sic intelligendus,) in. c. sollicitè, de restit. spoliat. ibi, + Quia non est verisimile, quod sponte iuri suo renũciauerit, qui renunciat spoliatus. + Quod cum ex egestate, sibiq; imminente necessitate, emere sic cogatur, aut ad vsuras accipere, licet simpliciter dare velit, tamè quia dare nollet, iniuriam (vt dictum est) patitur: & inuoluntarium. Præterea iniustum pati, contrarium ei, est, quod est facere iniustum: Sed nemo iniustum facit, nisi volens, vt Dominicus à Soto ostèdit, in lib. tertio, de iustitia & iure, quæstio, tertia, articulo. secundo, Ergo nullus id nisi nolens patitur: vt probat idem Soto, in articulo tertio, eiusdem quæstionis.

40 ¶ Quibus frau. libus, cum dubium non sit, quam plures hoc tempore vti, (ne eis frugi sint, argumen. eorum, quæ Tiraquel. tradit, in libro, de retract. §. primo, glosa nona, nu-

mero, 67.) non minus iudices punire eos deberent, quam si ad literam, legem ipsam temere violassent: qui non solû superaccipiunt, sed alios indigentes emere compellunt res eisdem inuites: & quibus non egent: eos multipliciter grauando: Qui venditores obnoxij sunt restitutioni damni huiusmodi per eos ementibus illati: Sive in eo, quod minus vendunt postea res illas sibi inuites: quasq; sic emere coacti sunt, seu superaccepti valoris, tunc temporis communiter currentis circa illas merces, quas coegerunt emptores emere pro illo precio quod eis statuerunt, cû minus valerent.

41 ¶ Quibus, si eos agnoscant, vel suis hæredibus hanc restitutionem venditores hi, necessario facere debent: Sin autem non agnoscat, ad arbitrium boni viri, pauperibus erogare tenetur: totum enim illud videtur perperam, & turpiter acquisitum; vnde id, ac damnatum hac in specie illatum, pro læsis, erogandum est pauperibus: & inter egenos distribuendû: vt colligitur ex Ioanne de Medina, in dicta quæst. 36. versicul. penulti. bonus est textus, in cap. quia pleriq;, de immunitat. Ecclesia. ibi, + Et sic extorta restituat: & tantundem cogatur pauperibus elargiri. + Quibus quando ignoratur dominus male ablatorum, restitutio fieri potest per ipsum restituentem, absq; cõsensu Episcopi: & liberatur in foro animæ, c. sicut dignum, §. eos in super, de homicid. ibi, + Fateantur se pauperibus erogasse, non tamen aliena, cum ipsa potuissent eis quorum fuerint restituere, debuerunt pauperibus erogare. + Et ibi notant Panormitan. secunda colun. numero octauo, & Ioann. de Anan. numero primo, & est elegans, secundum Antõ. Corsetum, in singulari. 280. verbo, restitutio, & deducitur ex Diuo Thoma, in. 2. 2. quæstio. 62. articulo. quinto, ad tertium, innuente, hoc fieri debere præmissa tamen diligenti inquisitione, de persona eius, cui restitutio est facièda: & hæredum eius, qui computantur quasi vna persona cum ipso.

42 ¶ Si vero, in foro iudiciali, constat de illa iniusta acceptione, restitutio hæc, cum Episcopi consensu pauperibus facièda foret: Secundum eundem Panormitanum, in cap. cum sit de iudeis, secunda colun. numero septimo, & Felinum, ibi, colun. final. numero sexto, versicul. Secunda conclusio, & Ioann. Lup. à Palaci. Rub. in repeti. rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. sexagesimo quinto, numero. 60. Et ita procedit textus Authent. omnes peregrini,

C.com

C. commu. de successione. & lex penulti. titul. primo, part. sexta, quibus cauetur, quod bona peregrini, morientis absq; testamento, per Episcopum, in pias causas distribuatur, si hæres legitimus non appareat. Et quod Reuerendissim. Couarru. tradit, in tertia parte relectio. regul. peccatum, §. primo, columna secunda, & tertia, cum sequen. de regulis iuris, in sexto, de rebus inuentis, quæ verisimili coniectura fuerint alicuius, nec tamen is certus sit. Et idem censerem, si in magna quantitate, nostro in casu restitutio fieri deberet: ex his quæ Paulus de Eleazar, post Ioannem Monach. ab eo ad id citatum adducit, in Clemen. dudum, de sepultur. versic. per huiusmodi autem concessione, verb. à iure concessa. Qui hac in specie sequitur dictum Hostiensis, in dict. capit. cum sit, dicentis hanc restitutionem, cum consensu Episcopi faciendam: non quod dispensatio male ablatorum per eum fieri debeat, sed per eum qui tenetur restituere, vel per eum, de quo is prouidit: Secundum tamen Consilium, & prouidentiam Episcopi, qui pater pauperum est: Quod etiam probatur, in dicto capit. cum sit, in verb. cum prouidentia, quod non sonat, quod Episcopus manu sua accipiat, sed ut in erogando, prouidentiam adhibeat: ut Petrus de Ancharran. ibi annotat. Et ita procedit, & accipiendum est, quod scribit Bald. in leg. viduæ, C. de nupt. dum dicit, quod si inter Exequutores testamenti, est contentio super electione pauperum, res deuoluitur ad Episcopum: & poterit gratificare, cui ex pauperibus velit per modum adhesionis, id est adherendo vni, ex exequutoribus: id tamen intelligendo, ut intelligunt Alberic. & Doctores textum, ibi, in leg. si quis seruum, §. si inter duos, ff. de legat. secundo, videlicet data omnimoda paritate, seu æqualitate inter pauperes, ab utroq; exequutore nominatos. Nam si essent aliqua ratione inæquales: ut puta, propter aliquam qualitatem quibusdam eorum, & non alijs inhaerentem, certe non esset locus recursum ad Episcopum: & sic cessaret gratificatio. Cuius rei exemplum optimum potest dari, si esset in iunctum duobus exequutoribus, quod distri-

buerent mille inter pauperes Religiosos, & vnus eorum nominasset Religiosos pauperes, alter nominasset pauperes Religiosas, nam licet essent omnes, in pari gradu paupertatis, ut quia omnes tam masculi, quam feminae essent ordinis Franciscani, in archi-

43 **¶** At quando agitur de restitutione, post mortem illius, qui dum viueret aliqua extorsit, censerem ita faciendam esse ab eius hæredibus, quibus eam delegauit: quos si testator expressim, aut alios non designauerit, per quos restitutio fieri debeat, Episcopus ipse, tunc restitutionem facere potest, & non alius. Vnde si testator mandat restitui, male per eum ablata incerta, non designans certam personam, per quam distribui debeant, & videatur legatum, ac relictum pro anima illius, licet incertus sit, à quo fuerunt extorta, Episcopus, & non alius restitutionem hanc facere debet: ut docet Ioan. de Anania, in dict. c. cum sit, 6. col. c. seq. nu. 16.

44 **¶** Verum cum hodie ex communi testamentorum stilo, testamentarij exequutores harum vltimarum voluntatum designentur: quantum ad id sigillatim, & signanter non deputentur, restitutionem ipsam facere possunt: Cum consilio tamen, & ipsius Episcopi, (ut prædiximus) prouidentia, & consensu: & ita procedunt, & accipienda sunt, quæ Ioann. Andre.

Andre. post Archid. ibi, scribit in. c. 2. col. 2. nu. 4. de testamen. lib. 6. & quæ Bal. tradit, in leg. nulli, 3. col. nu. 5. C. de Episcop. & cleri.

45 **¶** Quæ licet in se vera sint, tutius tamen arbitror, imo necessarium ad salutem illius qui superaccepit, aut ementi damnum intulit, vel restitutionem alias facere debet, ut si tunc possit eam facere, ipsemet faciat, & non deleget alij, ut post eius mortem creditoribus restituat: sed ex quo potest, dum ad huc viuit debitor is, restitutionem hanc vere faciat: ad quam statim tenetur, ea (vltra alias) ratione, quod licet alioqui in actibus virtutum, circumstantia temporis, determinata omnino non sit regulariter, sed committatur rationi, & prudentiæ, tamen in actu restitutionis rei alienæ, circumstantia temporis, definita est: ut statim fiat: cum eius commissio, quocumq; tempore procedat, aduersa sit ipsi iustitiæ: quia res aliena, eo momento, inuito domino detinetur. Et quod quis ex aliqua opprobriatione consequutus sit, restituere confestim teneatur: nec sufficiat de peccato dolere: ut probatur in. d. c. quia pleriq;, secundum Innocen. & comunem, ibi. Et ideo Diuus Hieronymus: Nemo, (inquit) qui rapit, moriens, si habet unde reddat, saluatur. Et habetur, in c. nemo qui, 14. quæst. 5. Etiam si iubeat hæredibus, ut illud restituant post eius mortem: secundum Hastefanum, in sua summa lib. 5. tit. 29. & est de mente. S. Thomæ, in. 2. 2. quæst. 62. articul. 8. & Scoti, in. 4. senten. dist. 15. & ibi Gabriel, quæst. 2. conclus. 2. Archiep. Florét. in. 2. part. titul. 2. cap. 8. & in summa, incipi. defecerunt, fol. 4. ante finé, Ioá. de Neapoli, in quod lib. suis quodlib. 9. quæst. 2. Alexander de Alexandria, in tracta. vsurarum, frater Franciscus de Platea, in suo etiam vsurarum tracta. verb. vsura, 11. §. 4. Ioánes Lup. de Palac. Rub. in. d. §. 65. nu. 40. & nouissime Dominic. á Soto, in lib. 4. de iusti. & iure, quæst. 7. arti. 4. fol. 370. a. versic. ex his ergo. Quoniam hi reuera (ut is innuit) non habent sincerum & candidum animum restituendi. Nam qui tunc non restituunt, apertum iudiciu perhibent, quod neq; si vixerint, restituunt. Licet Beatus Bernardus, in tracta. de restitutione male ablatorum in sermone, 38. col. 2. aliud velit, quando probabiliter, & rationabiliter præsumitur, quod melius possit per hæredem expleri: ab eodem Ioáne de Palaci. Rub. citatus, & sequutus in præallegato loco. nu. 39. vltra quos, idem censuit, Angel. de Clauasio, in summ. verb. restitutio, 3. §. 2. & nouissime Martinus ab Az-

pilcueta, Nauarrus, in suo Manual. Confesso. capit. 17. nu. 68.

46 **¶** Quod tutum non existimo, per prædicta: & per tex. in. c. Si res aliena. 14. quæstion. 6. de promptum ex Augustini Epistola, ad Macedonianum scribentis, + Si res aliena propter quam peccatum est, reddi possit, & non reditur, pœnitentia non agitur: sed simulatur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si ut dixi restitui potest. Et in eodem textu + Illud vero fidentissime dixerim, eum qui pro homine ad hoc interuenit, ne male ablata restituatur, & qui ad se confugientem (quantum honeste potest) ad reddendum non compellit, socium esse fraudis, & criminis: Nam misericordius opem nostram talibus subtrahimus, quam impendimus. Non enim opem fert, qui ad peccandum adiuuat, ac non potius adiuuat, sed obuiat subuertedo. Quodq; sicut accipere rem alienam, peccatum est contra iustitiam, ita etiam detinere eam: Et per hoc, quod aliquis detinet rem alienam inuito domino, eum impedit ab vsu rei suæ: qui finis est dominij, eiq; iniuriam facit: & manifestum est, quod per dilationem restitutionis, committitur iniustæ detentionis peccatum: quod iustitiæ opponitur: teste eodem diuo Thoma, in dict. articul. octauo. At necessarium cum sit homini, quam primum potest à peccato recedat, iuxta illud Ecclesiast. + Quasi à facie colubri, fuge peccata + Consequens est teneri debitorem (secundum eum) quam primum potest, rem ablatam, seu debitam restituere. Præterea, quod absq; termini præfixione debetur, id statim debetur, leg. eum qui Calendis, §. quoties, ff. de verb. obligatio. leg. in omnibus obligationibus, ff. de regul. iur. leg. quod dicimus, ff. de solution. leg. prima, in princ. ff. de condic. & demost. leg. omnia, ff. de lega. secund. Et patet Leuiti. 19. + Non morabitur opus mercenarij tui, apud te vsq; mane. Et Deuteron. 24. in quo docemur, illico, & absq; mora debere solui, quod proximo debetur. Et à simili, de voto, quod sine mora esse ad implendum constat, ex eodem Deuteron. 23. + Cum votum voueris Domino deo tuo, non tardaberis reddere: quia requirit illud dominus deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. + Sic Diuus Paulus vtrumq; coniungens. (inquit) ad Roman. decimo tertio, + Reddite omnibus debitum, & nemini quicquam debeatis. + Et ex. c. scæpe, de restitu.

restitu. Spoliator. nō multum interest, quod ad periculum animæ iniuste detinere: ac inuadere alienū. Et bona est ibi glosa, super verbo, detinere. et in. c. contra, 16. quæstio. 7. Quibus tandem fit, obligatum soluere debitū ad certam diem, ex fide, Chirographo, seu instrumento publico, adueniente die, non posse differre debiti solutionem absq; peccato creditori, nisi ab eo consequutus fuisset tacite vel expresse prorogationem termini: quæ fuit sententia Thomæ, in dict. quæstio. 62. artic. 8. & Caietan. in. 2. 2. quæst. 66. artic. 3. in respō. ad. 3. Archiepiscop. Florentin. in dict. cap. 8. in princip. Scot. & Paludan. quæst. secunda, in. 4. sententia. dist. 15. Et ibi Gabriel, quæst. secunda, artic. secundo, conclus. secunda, Ioann. Nider, in præceptorio suo, præcep. 7.

47 ¶ Ita ut Ioannes Lupi à Palaci. Rub. qui eam sequitur, in dict. §. 65. numero, 36. censuerit, toties eum mortaliter peccare, quoties scit se debere restituere, aut satisfacere proximo, & potest, & non restituit. Cuius tamen opinionis contrarium, communiter recipitur: teste eodem Martino Nauarro, in dict. cap. 17. numero, 55. Non enim statim committitur peccatum omissionis, quia nō protinus debet homo, imo nec moraliter loquendo, semper ad peccandum attendere: tum etiam, quod quauis attendat, si continuat antiquum propositum retinendi, illud impedit contrarium restituendi: atq; adeo non est nouum aliud peccatum omissionis boni propositi, quam sit illud continuationis antiqui. Et confirmatur, quia nec deo tenetur homo statim sub reatu noui peccati mortalis, per pœnitentiā satisfacere: sed manet in priore reatu. Nec quæcūq; horaria, aut diurna habitualis continuatio, auget culpam, augmento notabili. Vnde suspectum mihi est, quod meus condiscipulus, & ad modum familiaris Egregius Doctor Didacus Perezius Salmantinus scribit, in glos. prima, leg. quartæ, tit. 8. libr. 3. ordinatio. Regia. dum saluat Ioann. Lup. dictum, cum debitor rem ipsam ex iniusta acceptione detinet, ut ex furto, & cum recordatur, non solum non pœnitet, sed noua cōplacencia, sibi ipsi gratulatur: ac dicit ceruico se, nolo restituere. Posset tamen hoc intelligi, & procedere, ac noster hic Ioannes vir alioqui doctissimus saluari, nouumq; tunc peccatum committeretur, quoties debitor vere proponit non restituere: ille enim actus prauus est: ex quocunq; debito, legitime faciendū sit, & descēdat restitutio. Aut quoties cre-

ditor licite petit, & cum debitor possit soluere, non reddit: vel cum videt creditorem graui premi necessitate, & non soluit: ut aduertit subtilis præceptor meus Dominicus à Soto, in dict. quæst. septima, artic. 4. versic. secundo nihilominus. Et ita accipienda sunt, quæ præallegatus tradit Nauarrus, in dict. cap. 17. numero, 55. & 64. & in repet. cap. nouit, de Iudic. notab. 6. §. tertio præsuppono, nume. 74. & ante eum Ioannes Maior, in. 4. dist. 15. q. 26. col. secunda.

48 ¶ (Casus tamen sunt, in quibus licet quandoq; restitutionem differre, quos aduertunt Ioann. de Medina, in dict. Codice de reb. restit. quæst. tertia, & ipse Soto, in dict. artic. quarto, & Nauarrus, in dict. c. 17. (quos cū uoueris legito.)

49 ¶ Sic quando debitor, in maxima est necessitate, non tenetur restituere debitū: & illud salua conscientia potest sibi retinere: Cum tali tempore, aliena etiam liceat furari: secundum Ricardum, in quarto senten. dist. 15. artic. quinto, quæst. quarta. Cuius dictum refert, & sequitur, dicens singulare paulo ante citatus Ioann. Lup. in dict. §. 65. numero, 41. & ante eum Angel. Aretin. in tracta. maleficio. in part. metidore de mal. da. numero, 23. versic. si autem ludus (loquens in eo qui vincit in ludo reprobato, & est in maxima necessitate) Cardinal. in Clem. 1. de testamen. quæst. 22. in fine, ubi etiam dicit, quod exequutor testamenti, à testatore deputatus ad distribuendū bona testatoris in pauperes, si ipse sit in summa necessitate, poterit sibi capere: Et uoluit Sanct. Thom. in. 2. 2. quæst. 32. arti. septimo, ad ultimum, & in quæst. 185. artic. septimo, ad finem, & in quarto senten. dist. 15. quæst. secunda, arti. sexto. Scotus, in. 4. senten. dist. 15. & ibi Gabriel, in dict. quæst. secunda, col. quinta, versic. addit Palude, & melius col. 8. versic. sed nunquid. Et in sequen. col. versicul. sed utrum. Et ita accipiendus est Marian. Socin. in Consil. vndecimo, incip. circa præsentē col. secunda, volumin. primo, quem etiam in hoc necessitatis casu, Hippol. citat, in. l. vnus §. seruo, ff. de quæstio. secunda col. numero. 9. & Felin. in. c. cœterum, col. penult. de offi. ordina. ubi in id citat Iuristas, & Theologos. Quauis Augustin. Ariminē. in additio. ad Angel. in dict. numero, 23. hoc intelligat, in foro conscientie, dicens eum cui restitutio, cum alijs est faciendā, posse cogere talem exequutorem, qui ob necessitatem maximam se ipsum nominauit, alium eligere, vel nominare, non

non attenda ipsius summa necessitate: Qui tamen loquitur in eo, qui Lucratus fuerat ex ludo illicito, & tenebatur collusoribus restituere. Siquidem doctores alij, ad istum casum se non restringant, sed loquantur permittim, simpliciter, & generaliter, in eo qui obligatus sit ad restituendum alij, ut notant Cardin. in dict. quæstio. 22. & nouissime Præceptor meus Doctor Petrus à Peralta, in leg. vnum ex familia, §. rogo, ff. de lega. secund. ante numer. non. scribens ibidem in numeris præcedentibus, secus esse ubi extrema, & inuitabilis non daretur necessitas quia tunc talis exequutor, & elector, non posset se ipsum eligere, & nominare: Nec filium suum, quem sub sua habet potestate: secus tamen si emancipatus esset, vel filius illegitimus, nam tunc posset per patrem eligi, seu nominari: ut tenet Paul. de Castro, quem ibi sequitur Alexand. in leg. si is qui ex bonis, ff. de vulga. & pup. Et ita possunt, & meo Iudicio debent cōcordari Saly. in leg. si tibi mandauero, §. si tibi centum, ff. mand. & Bald. eidem aduersarius in leg. illud. ff. quod cuiusq; vniuersit. nomi. bonus est text. in dict. leg. vnum ex familia, in princip. Verum exequutor, neq; ipse Episcopus potest exequendo, eligere filiū spurium testatoris, & ei hæreditatem patris conferre: cum neuter eorum, habeat arbitrium exequendi vel eligendi contra iura: Nec per patrem, illud etiam non habentem, nequeat sibi concedi leg. nemo plus iuris, ff. de regul. iur. iunct. leg. nemo potest, ff. de lega. prim. & leg. non intelligitur, §. prim. cum sequent. ff. de iure fisci optimus est text. (ita accipiendus) in leg. 22. tit. tert. libr. prim. & fin. tit. tert. libr. 5. ordin. Regia. ad quas leges se refert. nona lex Tauri (ita etiam intelligēda) Et post Bald. in leg. id quod pauperibus, colum. penultim. C. de Episcop. & cleri. (eo tamen non citato) hanc sententiam tenet Anton. de Butrio, in quodam suo repertorio, in verb. exequutor, column. septim. vti illum citat & sequitur Petr. Philipp. Corne. in Consil. 236. ad finem, volum. secund. Qui etiam refert Antonium, ibidem subijcere, quod etiam si Episcopus, vel exequutor de facto nominauerint in tali casu prohibito, filium spurium testatoris, fiscus non potest auferre ab eodem filio spurio sic nominato, velut ab indigno, cū ex tali nominatione nullum ius fuerit quæsitum tali filio spurio nominato: Ex quo testator per simplicem & obscuram commissionem, (de qua loquitur, dict. lex vnum ex familia,

vsq; ad. §. rogo, inclusiuē) non sit visus sensisse de talibus personis. Siquidem neq; potuisset quicquam circa id expresse cauere. Sed, & si de facto Episcopus, vel exequutor, talem facerent electionem, seu nominationem, posset etiam nemine petente, eam retractare, ut pote irritē factam: Et quatenus de facto processit: argument. eorum quæ diximus in vltim. part. cōclusi. prælect. l. 5. tit. 3. lib. 7. ordi. Regiar. & quæ Bart. & dd. tradunt, in lege post mortem, ff. de adoptio. Et ita procedit, & intelligendum est dictum Bartoli, in lege final. secunda columna. ff. de his quib. ut indigentis, exequutorem nō posse virtute generalis cōmissionis exequutionis sibi factæ nominare filiū testatoris spurium: quod etiā Pual. de Castro voluit, in leg. Lutius, §. in testamento, ff. de lega. prim. Quicquid idem Bartol. videatur ibidem sibi aduersari, & contrarium tenuisse: secundum Ioannem de Imola, (qui primum eiusdem dictum Bartoli verius effecit) in lege quidam cum filium, ff. de hæredit. institut. Quæ sunt notanda ad explicationem & intellectum dictarum legum Regiarum, & leg. sextæ titulo quinto, libr. tert. fori leg. Si vero talis exequutor eligeret vel nominaret filium testatoris naturalem, nominatio valeret: quo ad id, in quo potuisset esse capax, si testator de eo meminisset: & circa eum disposuisset in casu permisso, habitis liberis, vel ascendentibus, vel eis cessantibus, (singula referendo singulis) secundum formam, leg. secund. & Authē. licet, C. de natur. libe. & leg. decim. Tauri. ut not. Bartol. & doctores, per text. ibi, in dict. §. rogo. l. vnum ex familia, de lega. secund. Tandem Commissarius constitutus ad distribuendum in causas pias, se ipsum eligere non potest: etiam si in tali electione verteretur fauor piæ causæ, ut quia esset pauper: secundum Bald. & Saly. Alberi. & Rapha. Fulgof. in dict. §. si tibi centum: Et est notabil. ad intellect. leg. 31. Tauri, quod Commissarius in casu dictæ legis, non possit se ipsum meliorare, neq; nominare tutorem neq; substituere, cum hæc exigant mandatum specialissimum: ut eadem, trigessim. privilege Cauetur. Cui ad stipulatur conclusioni, quod Bartol. Egregie notat in leg. ex facto, in prin. column. septim. ff. de vulg. & pup. cuius dictum dicit singulare, & perpetuo notandum Peralta, in dict. §. rogo. ante numer. non. subiungens tamen ibidem, num. 9. quod si fuerint nominati quinq; exequutores in testamento, quibus, distributionis aliquorū bono-

rum, testatoris exequutio, in vnum ex multis pauperibus, per eos eligendum erat commissum, & duo, ex illis quinque, eligant vnum ex eis de met, qui electus, idemque exequutor quintus, erat pauper, & ipse consentit electioni, de se factæ, alij autem duo exequutores eligant alium extraneum pauperem, non deuolui electionem ad Episcopum, propter paritatem electorum, sed vocem ipsius electi, computari cum duobus eligentibus, ut censeatur maior pars, & illa præferatur: secundum glossam ordinariam, in capit. cum in iure peritus, de electio. quam sequitur Panormitan. in capit. cum in cunctis, column. penult. eod. titul. Cepol. in Cautel. 96. & Barba. in Consil. 33. incipient. scripsit Psalmista, volum. secund. & Rochus de Curte, in tracta. de iure patrona. fol. octau. column. tert. & ante eos, Archidia. in cano. qui Episcopatum, octau. quæstio. prim. & Speculator, iur. de iure patrona. ad finem, quanuis non citet dictam glossam: Quæ tamen communiter est approbata: & tanquã vera & communis, amplectenda, & indecisuis, sequenda: secundum Peraltam, ibidem, numero decim. Quicquid Calderin. in Consilio septim. sub rubric. de iure patrona. Contrarium teneat: Quæ sunt in praxi menti tenenda, pro intellectu dictæ leg. 12. titu. quar. libr. quint. Recopilatio. leg. Regia. & pro suffragijs, quæ quotidie in vniuersitatum Concilijs, dantur cuidam ex Rectoribus, ut vox ipsius electi, computetur: & cum ea censeatur maior pars. (quæ sunt notanda, & addenda his, quæ Egregius tradit Licentiatus de Pifa, in capit. duodecim. sui tracta. de Curia Pisana, dum diserit, an suffragium patris proficit filio, & è contra.) Quibus conuenit, quod Cardinal. scribit, in dict. Clem. prim. quæstio. 22. de testamen. quod vbi sunt plures exequutores, vnus ex eis possit eligi, & nominari per alios coexequutores. Quod est etiam notandum ad eiusdem legis. 31. Taurinæ explicationem. In cuius tamè materia & intellectu (vltima ea quæ diximus in fundamen. duodecim. part. secund. numero fin. prælectio. leg. quint. titul. tert. lib. septim. ordina. Regiar.) Nota est dignum, quod Ioann. Andre. scribit, in capit. prim. de procurator. in Nouel. non valere dispositionem testatoris disponentis, quod exequutor ab eo nominatus possit alium Loco sui substituere. Quod commendat Bald. in Margarita, in versicul. exequutor, quart. Et satis deducitur ex dict. leg. 31. Licet ipse Bald. in dict. capit. prim. column. fin. præsupponat

contrarium: de Ioanne Andre. nullam mentionem faciens. Qui forte loquitur, primo exequutore existente inhabili, secundum præceptorem meum Petrum à Peralta dicentem esse cogitandum, in leg. si quis Titio, numero 24. ff. de legat. secund. possit tamen meo iudicio, illud dictum Baldi, obtinere, quando ipse testator, qui facultatem substituendi Commissario tribuisset, substitutum etiam nominasset: aliàs verior mihi videtur opinio Ioann. Andreæ, & attenda dicta lege. 31. hodie practicior. Pro Ricardo demum (ut ad nostrum reddeamus sermonem) facit quod cum idem sit ius, de parte, quod ad partem, quod de toto, quo ad totum, vulgat, leg. quæ de tota, ff. de rei vendica. quemadmodum à restitutione, quis totaliter absoluitur, si omnino est impotens, sic etiam propter impotentiam liberandus est, ab instanti restitutione: ut colligitur ex eodem Thoma, in dict. quæstio. 62. cui consentit præcitatus frater Franciscus de Platea, in dict. vsurarum tractat. versicul. vsura, vnde decim. §. tert. qui pulchre loquitur, & subdit, in §. sext. Quod si is qui constitutus in necessitate non restituit, proponat firmiter in corde, quod si ad pinguiorem fortunam venerit, restituet, erit in statu salutis: secundum eum. Conclusionem tamen Ricardi, Scotus vbi supra limitat, nisi ille cui debet restitui, similiter sit in extrema necessitate, quia tunc illi defertur, qui prius in talem deuenit necessitatem. Et si in eodem tempore deuerunt, domino restitutio facienda est: quia duobus concurrentibus, præualeat, quod est potius, argument. leg. quæritur, ff. de statu homin. & sequitur Palaci. Rub. in dicto. §. 65. numero 43. Quod tamen intelligendum est, data necessitatis, & qualitatum personarum paritate: Nam si debitor in personali antecelleret qualitate, præferendus esset, hac in specie creditori: ex his quæ supra in gloss. prima, conclusio. prim. notauimus, & in respon. de blasphem. in vltim. eius part. Quod tamen, in huiusmodi casibus, Confessarij arbitrio deferendum est.

50 ¶ Qui secundum Syluestrum, verbo, restitutio. §. §. 5. opinionem Directorij sequutum, quando creditor non vult restitutionem expectare, & debitor induci non potest, ad restituendum totum, sed tantum partem, potest eum absolueret, si cautione capiat, quod certo postea tempore soluat: Quia tunc vtiliter creditoris negotium gerat: nam si penitens non absolueretur, forsam ille, nunquam suum

suum recuperaret debitum. A quibus liberissimo animo discedo: Quia regula hæc, licet in foro exteriori iuuat, tamen in conscientia, nulla est: Et sacerdos inter creditorem, & debitorem sequæster non est: aut creditoris procurator, sed DEI nomine, conscientiarum expurgator. Et cum debitor sit soluendo, absoluentus non sit inuito creditore, nisi restituat quanuis periculum immineat, ut nunquam sit restitutio facienda. Ipse enim penitens sibi videat. Quod & Ioann. de Medina probat, in dict. Codice de reb. restituen. quæstio. quint. dubio, tert. versicul. verum his non obstantibus, & Dominicus à Soto, censuit, Syluestri Carpens, in dict. articu. 4. Quicquid Angel. de Clauasio velit, qui directorium sequitur, in dict. sua summa, ver. restitutio, vltim. §. quint. & Martinus Nauarrus Conetur, in dict. capi. decim. septim. numero. 65. sui Manualis Confess. Aduersus quos, meo iudicio Clara vrget ratio, Quia ex quo ille penitens animum non habet, debita integre soluendi, cum possit illico, & simul satisfacere valeat, sed paulatim soluere, peccat, indignusque est, qui Sacramentaliter absoluator, ob malæ voluntatis obicem quem ponit. Nec excusatur confessor, ob bonum, quod ex data dilatione suo iudicio consequitur: cum iuxta Paulum, ad Romanos, tert. non sint facienda mala, ut eueniant bona. Et dare Sacramentum ei, qui ponit obicem malæ voluntatis, dare sit Sacramentum Canibus: contra dictum CHRISTI ESU, Optimi, & Maximi DEI, Nolite Sanctum dare Canibus, nec mittatis Margaritas ante porcos. Mathe. 7.

51 ¶ Præterea, qui iniuste alienum detinet, donec reddiderit, cum valet, in continuatione est peccati mortalis, & quantumcunque creditor non petat, aut solui sibi negligat, in culpa & in peccato semper est debitor non offerendo, ut Alexander concludit, in Consilio. 99. incipient. CHRISTI Redemptoris, secund. column. numero non. volum. quart. Et talis accedens ad Sacramentum simpliciter, fictus est: Et quandiu in hac sit obstinatione, absolui non debeat. Item qui cum possit, non vult statim restituere, non est re contritus, sed quodammodo induratus: ex quo, vere contritus recedat ab omni mortali culpa: Nullusque absoluentus sit, quem constet non esse contritum: Ergo nec talis debet absolui. Ex regulaque Peccatum non dimittitur, de regul. iuris, in sext. obligatus ad restitutionem, ligatus semper manet secundum iudi-

cium DEI, quousque quod potest restituat: ergo quantumcunque, hoc in casu, de facto à Sacerdote absoluator, absolutus vere non est: cum DEVS huiusmodi non reputet absolutum.

52 ¶ Sed nec ipse debitor restitutionem committere potest, neque æris alieni solutionem differre: quantumcunque, creditor excommunicatus sit: secundum glo. Archidia. & doctores, in cano. penultim. decim. quint. quæstio. sex. Innocen. in c. cum veritatis, de dolo, & contum. Ioan. Maior, in quart. sententia. dist. decim. octau. quæstio. quart. Syluest. in summa verb. excommunicatio, §. quæstio. 12. Philip. Francus, in c. 1. de exceptio. in. 6. Ioannes de Medina, in dict. Codice, de restit. quæstio. 3. caus. 9. fol. 20. cum sequen. & Reuerendis. Dida. à Couarru. in. 1. part. relect. dict. regul. peccatum, nu. 8. col. pen. & fin. facit tex. in c. inter alia, de senten. excommu. & in c. quoniã multos, 11. q. 3. Quod absque dubio ipse censeo: quicquid Panorm. & Felin. contrariam sententiã sequuti teneant, in dict. c. inter alia, & idè Panormit. in d. c. veritatis, 12. col. nu. 40. & Philip. Decius, in c. intelleximus, ad finem, de iudic. & Probus, in c. cum quis, 1. col. de senten. excommu. lib. 6. & Adrian. in. 4. sententia. quæstio. 3. declauibus, quibus minime suffragatur textus, quo ipsi iuuantur, in dict. c. intelleximus, probans, excommunicatum non esse admittendum ad agendum in iudicio, qui licet loquatur in iudiciali exactione, vsu foren- si apud seculares iudices in hoc receptus non est: ut idem Couarruu. explicat, libr. prim. varia. resolutio. capit. decim. octau. nume. quint. text. q. non fauet in c. Iuratos, decim. sexta, quæstio. quint. & c. fin. de hæreti. cum tantu tractent de iuramento fidelitatis, à quo Ecclesia absoluit subditos, propterea quod eorum Princeps excommunicatus sit.

53 ¶ Restitutio autem in præsentis Pragmaticæ specie, vel cuiuslibet iniustæ acceptionis, seu damni illati, regulariter fieri debet in loco, vbi res fuit suscepta: text. est in c. Episcopis, & in c. reintegranda, 3. quæstio. 1. Intelligendus, quando debitor, & creditor in eodè sunt loco.

54 ¶ Si autem absens sit creditor, restitutionem faciendam esse ipsius debitoris expensis, Doctissimus Caietanus Censet: in secunda secund. quæstio. 62. articul. quint. Nam cum ad huiusmodi restitutionem ratione iniustæ acceptionis teneatur, subiturus est expensarum onus: & omne damnum, quod ex

ea restitutione processerit. Et cum absq; vlla distinctione obligatus sit, dominum possessorem rei propriæ facere, parum refert, quod creditor, post hanc iniquam acceptationem, seu damnū sibi datū discesserit. Quodq; sicut in restitutione illi faciendā, grauari non debet; ita ab eius expensis necessario per debitorem releuandus est: quod & verius est: quicquid velit glos. verb. superstitibus, in cap. cum tu, de vsuris, expressim volens, restitutionem hanc faciendam fore, expensis creditoris absentis. Quam Panor. Ioan. de Anania, Rauē. & Doctores communiter ibi intelligunt, quando debitor, in eo est loco, vbi damnū illatum fuit, vel inique rem extorsit, & creditor ab eo loco absit: argumen. leg. cum res, ff. de lega. 2. locum namq; id habet, in eo, qui iuste, & voluntate domini, debitor est.

55 ¶ Quo nempe casu, restitutio quæ expensis creditoris absentis fieri debet, omitteri poterit, suspendi, aut differri, si plus vel tantundē expendendum sit, in ipsa restitutione faciendā, quantum res ipsa principalis iuste valet: aut æstimari potest: secundum præallegatam glosam, in d. verbo, superstitibus, quam doctores ibi, in hoc, communiter approbant: & Syluester, verb. restitutio, 4. §. fin. bonus est tex. in leg. mediterraneæ, C. de anno. & tribu. lib. 10. & ibi not. Barto. & singularem dicit Panormit. in c. de appellationibus, 2. col. num. 5. de appella. Anton. Corsetus, in singu. 96. ver. expensa, 2. (& diximus in fundament. 11. par. prim. prælectio. leg. quint. titul. 3. libr. septim. ordin. Regia.)

56 ¶ In nostro tamen iniquæ acceptationis casu, quæcumq; illæ expensæ sint, quanuis profecto maioris valoris, quam principale valeat, restitutio faciendā est, proprijs expensis debitoris: nec grauari debet creditor expensarum solutione, ex culpa debitoris, aut expensas soluere, quas alioqui facturum non erat. Si tamen aliquas creditor ipse fuisset facturum, in exportandis rebus, si eis priuatus non esset, certe ad eas, non ad alias creditor teneretur: ex mente Syluestri, in dict. verbo, restitutio, 4. in fine, & Ioan. de Medina explicat, in dict. libro, de restitutione, quæstio. 2. ad tertium, versic. fin. autem: Et ita intelligenda sunt, quæ Martinus Nauarrus tradit, in dict. suo Manual. Confes. c. 17. nu. 42.

57 ¶ Et hinc fit, quod is debitor teneatur certior rem creditorem facere huius sibi debitæ restitutionis, vt ipse creditor, certus de ea, respō-

deat, quid velit agendum esse de rebus, quæ sibi restituendæ sunt: qui si nūcium mittat, cui reddantur, quocunq; casu in via pereant, creditori pereunt. (Quod tamen videtur limitare Hippol. Marsilien. in singul. 43. o. incipient. cauti, & oculati, nisi creditor mittat literas, quod debitor mittat, quia tunc non videtur petere à debitore vt det illi famulo seu nūcio qui literas atulit, vnde si tradat tali, & fugiat, non est liberatus debitor: vbi plures. dd. citat, post Bart. in l. cum qui. §. si. ff. commod. quod dicit tenendum menti, & quotidie occurrere in facto. refert & sequitur nouissime alter Hippol. Bona cosa, in suo tract. equorū quæst. 53. incip. venditor, Et ita procedit quod scribit Bal. in l. pen. ff. de act. empt. & limitari debent & intelligi per Perusinum tradita in c. significauit, nu. 14. de appella. quod perit creditori, quando fuit, actum quod per certū nūcium mitteretur.) Si vero debitor ipse nūcium fecerit, qui communi existimatione fidelis sit habitus, & res sibi data, quæ in specie est restituenda, creditori q; tradenda, casu pereat, similiter creditori perit: ipse q; debitor tutus manet: & liber in conscientia. Qui pe qui rem alienam misit suo domino, per nūcium fidelem, de quo iuste suspitio, haberi nō poterat: ac in culpa non fuit. Si autem nūcius talis esset, de cuius fidelitate suspicari posset merito, tunc ob culpam mittentis, ipsi mittenti, & non domino cui mittebatur, perit. Si vero debitum erat alterius generis, vt pecunia, vel res alia, quæ functionem admittit, siue nūcius a debitore missus, fidelis sit, siue nō, infideliter q; se habeat, aut quouis alio casu pereat, debitor immunis, aut liber non manet ab obligatione, qua eidem creditori tenebatur: cum nondum ad creditoris Dominium, sed ipsius debitoris pertineat: lege, incendium, C. si cert. peta. leg. si te bonis, C. de iure deliberan. ideo debitori perire debet: nō creditori. sicq; intelligi debent tradita per Panormitan. & alios scribentes, in cap. significante, de pignor.

58 ¶ Quando vero creditor talis sit, qui remittere ac donare possit, & libere remittat, obligatio restituendi cessat, ex illo libero consensu elicto: & ex consequenti detentionis iniustitia: & causa, vnde oriebatur obligatio restituendi: ac desinit esse iniusta detentio: secundum glos. verbo, restituatur, in dict. regul. peccatum, singularem, & menti tenendam secundum Perusinum, & Rauenam, ibi, quamq; Doctores sequuntur teste Alexandro, in Con-

in Consil. 91. incip. visis actis, in col. nu. 2. vol. 2. similis tamen est glosa, verbo, restitueret, in c. quia frustra, de vsuris, & sequitur Laurentius, de Rodulphis, in tracta. de vsuris, quæst. 7. nu. 29. post Federi. Senensem; in Consil. 22. incipient. in vsurario.

59 ¶ Secundum quem, curandum nō est, de quibusdam Theologis, (pro vt ipse refert) dicentibus vt remissio valeat, oportere rem restituendam, non solum paratam, & a debitore oblatam esse, sed etiam traditam. Nam secundum dictas glosas sufficit liberalis remissio: Et Hostien. tenet in summa, de vsuris, §. quæ pœna, nu. 12. versic. quid si fenerator, post Gofred. quem ibi citat, ita quod nō dolo, vel metru, aut circumuentione, quanuis ad preces debitoris, aut amicorum remittat: secundum eundem Federicum de Senis, in præallegato Consilio, colum. penul. versicul. dicendum est. Nec oportet ea mente, remittentē fuisse, vt si tradita iam esset, etiam donaret: secundum Caietan. in summa, verbo, restitutio. capit. septim. scribentem etiam ibi, credendum esse creditori dicenti, se ex animo remittere. Nec animus non restituendi, quem debitor habuisset (qui tamen remissionem peccati, dum durat impediret) non impedit hanc remissionem debiti, & ad huc debitor à restituendi obligatione absolutus remanet: securus q; in foro interiori iuxta glosam, in dict. verb. restituatur, & ibi Ancharr. & Philip. Fracum. Lauren. à Rodulph. in dict. quæst. 7. nu. 28. cum sequen. Archiep. Florentin. 2. part. suæ summæ, Theol. capit. sext. colum. tert. Federi. Senen. in Consil. decim. octau. Calderin. in Consil. 10. de vsur. Lappum de Castellan. in capit. in ciuitate, de vsuris, Alexand. in dict. Consil. 91. colum. prim. Andre. Tiraquel. in lib. secund. de retract. quæstio. 28. nume. 151. Carol. Moline. de contractib. num. 8. & Ioan. de Medina, in dict. Codice de reb. restituend. quæstio. 3. caus. 2. versic. sequitur. Et hæc opinio verior est: & fere communi omnium consensu recepta: secundum reuerendissi. Couarru. in initio. secund. partis relectio. dict. regul. peccatum, numer. quint. bonus est tex. leg. certe, §. Julianus, ff. de precario, leg. item liberatur, in prin. ff. quib. mod. pig. vel hyp. solui. Licet contrarium, in hoc teneant Dinus de Muxelo, & Ioan. Andre. in dict. regul. peccatum, Panormitan. & Ioannes de Anania, in cap. confultuit, & in capit. cum tu, de vsur. Quibus nostra pro parte notabilis aduersatur textus leg. si rem, §. omnis. ff. de pigno. actio. ibi, + Satisfac-

ctum autem accipimus, quemadmodū voluit creditor, licet non sit solutum.

60 ¶ Ex quibus verbis, posset nempe illud elici (super quo consultus, ita cum responderem; iudicio quorundā nō vulgaris nominis Theologorum extitit comprobatum) Quod si creditor, ea condicione, & mente sit, quod ob beneficia, aut seruicia, à debitore, eidem præstita, ac impensa, seu ob consanguinitatē, aut familiaritatem, debitor ipse credat, creditore permitturum, ad alium diem quam conuentum sibi soluat: Et ex hoc, ei præiudicium notabile non inferatur, maxime debitum tunc non exigenti, si non soluat post lapsum termini conuenti, dummodo dilatio non sit maxima, mortaliter non peccare. Et patet, quia non minus operari debet hac in specie, consensus hic implicitus, quam opereatur explicitus. Cū in huiusmodi casu, taciti, & expressi, idem sit iudicium. §. placuit, instit. de obligatio. quæ ex quasi delict. nasci, + At si permitturum credant, extra crimen viderit. Et leg. qui re, in princ. leg. inter omnes, §. recte. ff. de furtis, + Recte dictum est, qui putauit sedomini voluntate rem attingere, nō esse furem, quid enim dolo fecit? qui putauit dominum concessurum fuisse: siue falso, id, siue vere putet. Bonusest text. §. item si is, instit. de vsucapio. & l. tert. tit. decim. quar. parti. 7.

61 ¶ Non tamen quis tenetur, qui transgressor sit præsentis Pragmaticæ, & superuenditionis excessum restituit, restituere, aut soluere pœnam in ea contentam: cum eam, in foro conscientiarum, non debeat: vt censuit singul. glosa, finalis, circa finem, in canon. fraternitas, duodecim. quæstio. secund. quam ibi scribentes probant: & Panormitan. Felin. Decius, & alij, in capit. prim. de constitution. idem Panormitan. in capit. si egressus, de iniurijs, & in capit. suam, de pœnis, & in capit. quoniam, column. quint. post Butrium, & ibi Felin. column. vndecim. de præscriptio. & dicit singularem Alexand. in leg. si pœnæ. ff. de condi. in debi. prim. colum. numero tert. versicul. extra glosam, Antonius Corset. in singul. 250. incipient. pœna, Philip. Corne. in Consilio. 119. incipient. circa primum, sext. column. numero. 24. volum. secundo, Ioann. Bernard. Diaz à Luco, in Fallentia. tractat. diction. pœna, regul. 341. Guilhelm. Maynerius, Hierony. Cagnol. & Ferrar. in leg. quod à quoquam. ff. de Regulis iuris, Doctissim. Fortunius Garfæ, de vltimo sine vtriusq; iuris, illatio. decima octaua, Fernandus Vasquius Men-

hacens. dicens communem opinionem, in. 1. lib. controuerf. illust. cap. 32. numero. 9. Et ex Theologis Sanct. Thom. & Caietan. 2. 2. quæstio. 62. arti. 3. Gabriel, in. 4. senten. dist. 15. quæstio. 4. Adrianus quodlib. 6. art. 1. illatio. 3. Ioã. Driedo, de liber. Christian. lib. 1. cap. 2. arti. 3. Ludouic. Gometius, in. 6. sic itaq; numero. 16. & in. 6. ex maleficijs, nu. 14. insti. de actio. vbi contradictam glosam insurgens, aliquot falsa scribit. Nam glosæ imponit, quod tenuerit, pœnas in foro canonico locum non habere. Quod nec glo. vnquam voluit. Nec communis opinio eam sic intellexit: siquidem iure canonico, pœna in foro Ecclesiastico imponi possit. Neq; hoc negauerit communis opinio: & id probetur in. c. suam, de pœnis. Item idẽ Gometius, glosam intelligens in foro conscientie, eam falsam fore credit, quando crimen est publicum, cum debeat esse illius publica pœna. c. 1. de pœnitent. & remissio. quod etiam (salua tanti viripace) falsum mihi videtur ex quo potest illi occasione vel scandalo, quod ex publico delicto oritur, alijs modis occurrere, quam per pœnæ solutionem: vt scribit Adrianus, in dict. articulo. prim. illatio. tert. Potest enim pœnitentia alia, publice imponi, cum in foro conscientie id relinquatur sacerdoti confessario (qui iudex est) Neq; prædictæ glosæ, communi ve. opinioni, aduersatur, quod iure Diuino pœna quadrupli debebatur, capit. 22. Exodi, cano. deuotissimam, & cano. in legibus, duodecim. quæstion. secund. cum illa sint iudicialia, & in veteri lege sancta, quæ aduentu CHRISTI seruatoris nostri cessauerunt: & prorsus sunt abolita: cap. translato, de constitutio. & tradit Sanctus Thom. in prim. secund. quæstio. 104. arti. 3. Qui bus ad stipulatur.

62 ¶ Quod voluit Franciscus de Aretio, in. l. quart. §. cato, in prin. numero. 21. ff. de verbo. oblig. per textum, & glosam, verb. officij, in clem. secund. de hæreti. quam singularem dicit, scribens non tantum in foro pœnitentia, sed in iudiciali, quo ad tollendam pœnam spiritualem quæ non satisfaciendi inferitur, minime considerari pœnam temporalem, quæ dani, vel debite rei satisfactionem non spectet: à Martino Nauarro sequutus, & commendatus in dict. Manual. Confessor. capit. 23. num. 66. & reuerendissi. Didaco à Couarru. in secund. part. libr. quart. Decretal. capit. sext. §. octau. num. 17. versic. decimo, ex hoc inferente intellectum ad leg. prim. tit. 5. lib. octau. ordina. Regia. pœnam imponentem persevera-

ti in excommunicatione per mensem, aut annum, quod si excommunicatus is satisfaciat alteri, cuius causa fuit excommunicatus, absoluentur sit, licet pœnam illius legis non soluat: tamen si possit ab eo illa pœna exigere, præstita semel absolute. Communis q; dictæ glosæ hæc est opinio, teste eodem reuerendissi. Couarru. in dict. §. octau. numero decim. & Didaco de Segura, in leg. filius dum in ciuitate, numero decim. quint. ff. de verbo. obli. ga. Licet Gometius in dictis locis, & Decius, in dict. cap. prim. de constitutio. numero. 20. dubitent, & quibusdam friuolis rationibus reprobare, vel falso restringere velint dictam glosæ decisionem.

63 ¶ Ex qua, etiam deducitur intellectus ad text. in capit. plerumq; de donatio. inter vir. & vxor. Et ad text. in leg. consensu, C. de repudijs, quibus cauetur vxorem amittere dotem ob adulterium ab ea commissum, & applicari marito, vt vxor quantumcunq; adultera, non teneatur in conscientia foro illam dotem restituere ipsi marito. Et rursus quauis iure expeditum sit, maritum esse compellendum vxori reddere dotem quam propter adulterium vxoris fuit consequutus, si ipse fornicetur, hoc tamen locum habet in foro iudiciali, non autem in foro conscientie. Sic etiam hæres qui tacitam fidem testatori accommodauit de restituenda hæreditate filio spurio, (qui nõ tenetur eam restituere fisco, si ab eo non petatur,) nõ est obligatus in conscientia ad eius restitutionem fisco faciendam, cum in pœnam statutum sit, quod talis hæreditas fisco applicetur vt in leg. ita fidei, ff. de iure fisci. Licet Bart. contra teneat, in leg. fin. ff. de his quib. vt indignis. Sic etiam, Vel eodẽ modo accipienda est lex. 3. tit. 1. lib. 1. ord. Reg. vt pœna ibi statuta, contra eos, qui corpus Christi (quod appellamus sanctissimũ Sacramentũ) in trivijis cuiusq; vrbis offendit, neq; illud vsq; ad templũ insequitur, & comitatur, in foro conscientie nõ debeatur: Nec illius legis transgressor ad pœnã, aut peccatũ mortale tenetur: ex his quæ supra notauimus in. 3. cõclusionẽ prin. in glo. super ver. + Naturales+. Et ita etiã intelligi debet lex. 7. eod. tit. & lib. quæ sub pœna certa vetat mortuos lugeri, (& vt ibi dicitur) feri. Quauis illius pœnæ impositio, fundetur in præsumptione, quasi qui mortuos, sic elugent, male sentiant de fide. Nam legis præsumptio in foro anime non attenditur: vt differit nouissime Doctissimus Menchacensis, de successio. creatio. §. primo, numero. 24. & 25.

& 25. & in. §. 2. numero. vndecimo, ac diximus supra, in. 2. cõclu. in glof. verb. exterior, nu. 33) Et hoc modo procedit, & percipienda est. l. 8. eiusdem tituli, & libri dispositio, certam pœnam imponens ei qui moritur citra cõfessionem: & sacramentorum receptionem, cum id per tempus, & valitudine sibi liceret: quæ etiam in eadem iuris præsumptione fallacinitur, quæ nõ ligat in iudicio anime ad pœnam: neq; ad peccatum: vt dicto in loco ipse Menchacensis aduertit. Sic etiam accipiendæ sunt leges, 21. & 22. tit. 3. lib. 1. ordin. Reg. & intelligenda est lex, 1. tit. 7. lib. 2. earundem ordinationum. vbi cæcellario præcipitur, ne salarii nomine plusquam à lege statutum est, ferat: quod in foro anime ad pœnam ibi contentam nõ teneatur, si contra fecerit: licet ad restitutionem non iure ablatorum, obligatus remaneat (vt in præfati dicimus themate.) Et ita declaratur lex. 22. tit. 14. eiusdem lib. 2. qua petens executionem pro maiore summa, quã sibi debetur, punitur pœna talionis: vt ad eam in foro conscientie, non teneatur, sed tantum ad refartionem damni ea ratione illati: Quæ ex ansa, transgressor legis. 21. eiusdem tituli, & libri, iubentis petentem executionem quãtitatis indebitæ, præstare debere executionis expensas, ad eas in foro conscientie teneatur, si solutæ sint ab aduersario, iniuste vexato: quia ista dani dati proprius restitutio sit. Sic etiam lex. 19. tit. 6. & 1. 1. tit. 7. eiusd. lib. ordinationum. & aliæ quaterni Regij Gabellarum, & quam plures aliæ Hispaniæ leges accipiendæ, & intelligendæ sunt, iuxta præfatæ glosæ cõclusionem.

64 ¶ Quæ etiam procedit, quamuis ipso iure, à lege, vel à Canone pœna imponatur: vt not. Bart. & alij, in. l. eius qui delatorem, ff. de iure fisci, Ioan. Andre. in cap. pro humani, de homicid. lib. 6. Archid. Ancha. & Francus, in. c. cõ secundum leges, de hæreti. eod. lib. Andre. de Yfern. in Cõstito. Siciliæ, incip. violentias, subiungens, quod Theologi non curant subtilitates Iurifconsultorum, Felin. in. c. audiuius, de Symon. Hippol. Marsilien. in suæ practi. §. aggredior, nu. 105. & in rubri. ff. ad leg. Cornel. de fals. nu. 22. cum sequen. Guiliel. benedic. in. c. Raynutius, de testamen. verb. in eodem testamento. 1. nu. 32. Thom. Gramat. decisio. 105. inci. magnifico, nu. 60. And. Alciat. in l. postea quam, C. de pact. & in. l. si quis maior, C. de transact. & ibi Hierony. Cagnol. nu. 160. Feraand. Vasquius Menchacensis. in præfatio. lib. de success. progres. nu. 98. Cayetan. in. 2. 2. q.

62. art. 3. & in sum. verb. hæresis, Angel. de Claustro, verb. pœna, §. 3. Petrus de Couarruias in. c. 20. & 21. part. 3. tract. quem inscripsit, remedium lusorum, Tabienna, verb. excommunicatio. §. casu. 2. §. 1. Syluest. verb. pœna, quæst. 25. & verb. hæresis, 1. §. 8. Ioan. Maior, in. 3. sententia. distin. 25. q. 3. in fine, Adrian. quodlibet, 6. arti. 1. Conrad. de Cõtract. q. 7. Ioan. de Medina, in dict. lib. de restitut. quæst. 22. Dominicus à Soto, lib. 1. de iusti. & iure, q. 6. art. 6. Martin. Nauarrus, in dict. Manual. confess. cap. 23. nu. 66. & in rubri. de pœnis, & sentit Anchar. in. c. scilicet, col. 3. eodẽ titul. & tenet Decius, in. c. 1. de constitu. quicquid ibi Panormit. & Felin. nu. 44. (sibi parum constans) contrarius censent: & idem Panormi. in. c. dilecti, de arbitris, & in repet. §. qui vero, c. extirpandæ, de præbend. 8. col. nu. 21. & 9. col. nu. 24. & in. c. cũ non ab homine, de iudic. & in. c. peruenit, de appella. & in. c. fin. de hæreti. & in. c. in quibusdam, de pœnis, & tenet Decius (sibi item contrarius) in. c. Canonũ statuta, §. col. nu. 20. de constitu. & in. l. quod aquoquam, ff. de regul. iur. & ibi Ioannes Ferrarien. & Guiliel. Mayer. nu. 4. vbi huius etiam sententie videtur esse præallegatus Cagnolus, quam etiam tenuit Bartol. (sibi quoque aduersarius) in leg. prima, ff. de ijs qui notan. infam. Bald. in leg. id quod pauperibus, versic. nono quæritur, C. de Episcop. & cleri. & in leg. vnica. col. tertia, C. ne ex delict. defunct. Angel. post glof. ibi, in Authen. de incest. nupt. in princip. Paul. Castren. in leg. prim. §. ad bestias, ff. de postulanti. Iafon, in secunda lectio. leg. nemo potest, ff. de lega. prim. Antonius Corserus, in singul. verbo, pœna, decimo quarto, Felin. (sibi aduersarius) in capit. Rodolphus, de rescriptis, versic. sed declaratoria, Fallen. tertia, Barba. in dict. capit. Raynutius, & in capit. Raynaldus, in fine, de testamen. Nicola. Boærius, in decisio. 263. & in decisio. 277. post Anchar. (sibi item contrarium) in regul. possessor, de regul. iur. libr. sexto, & Rauen. in suo Alphabeto, litera, annullatio, Thom. Parpal. in repeti. leg. si quis maior, nona quæstio. extra glof. C. de transactio. Petrus Rebuffus, in prim. Tomo, constit. Regi. in proæm. glof. prima, numero, 47. Andre. Tiraquel. in repeti. leg. si vnquam, verb. reuertatur, numero, 236. versic. secundum discrimen, C. de reuocand. donatio. Conrad. de contra. lib. primo, quæst. septima, Ludouic. Gometius, in cap. prim. de rescript. lib. sexto, numero nono. Egid. Bossius, in sua practi. tit. de pœnis, nu. trigesimo quinto

Henri. de Gádauo, in quodlibet, tertio quæst. vigesima secunda, Dominic. à Soto, (sibi dissentiens) in dict. quæst. sexta, arti. octauo, lib. primo, de iusti. & iuræ, & Alphon. Castrensis, de iusta hæretico. punitio. cap. sexto, & in lib. vltim. de potestate leg. pœnal. tenentes pœnam ipso iure per leges exteriores indictam, locū sibi vindicare, in foro conscientie. Quod etiam his diebus, nouissime docet secum ex diametro pugnaus, paulo antecitatus Vasquius Menchacensis, in cap. septimo, numero 24. & 25. lib. primo, quæstio. vsufrequen. vbi carpit Reuerendissim. Præceptorem meum Didacum à Couarru. contrarium tenentem, ac priorem sententiam sequutum, in dict. secunda part. 4. Decretal. cap. sexto, §. octauo, numero decimo. Quod an iuste fecerit, ipse videat Menchacens. (de quo maxime admiror) siquidem in lib. 1. controuersiarū, illustri. cap. 28. numero, 14. versic. vnde non obscure, postquam præmittit hanc secundam opinionem communem esse, & à plerisq; nostrorū receptam, eam dicit fore non obscure suspectam: suppresso q; licet Episcopi præfati nomine, cum eo consentit: asserens constanter pœnam ipso iure, aut ipso facto irrogatam, non deberi in conscientia: etiam si delinquens nullam habeat, aut habere possit defensionem: vt idem Menchacensis defendit, in cap. 29. numero nono, eiusdem lib. prim. controuersia. illustri. aduersus Dominicum à Soto, contrarium hac in specie censentem, in dict. quæsti. sexta, artic. sexto.

65. ¶ Nulla enim pœna etiam ipso iure, vel ipso facto, statuta, in conscientie foro debetur: Neo ab ipso sacerdote qui pœnam iudicat, necessario exigenda est: leg. fin. §. fin. vero, C. de iure deliberan. & leg. si quis in tantam, C. vnde vi, quibus legibus pœna ipso iure imponitur, & tamen communiter doctores testantur illarum legum pœnas, in conscientie foro non deberi, bonus est textus, in dict. cap. cum secundū, de hæreti. lib. sexto, vbi statuit Romanus Pontifex, in pœnis etiam ipso iure incurfis, requiri declarationem iudicis, vt earum exequutio iuste possit fieri: Ergo ante hanc declarationem non tenetur delinquens pœnam restituere, in interiori iudicio: textus est, & ibi Bartol. in dict. leg. eius qui delatorem.

66. ¶ Et scribit Felinus, in dict. c. Rodolphus, numero, 37. de rescrip. ea ratione, quod legis exterioris pœna in foro interiori vigorem non habet: illa nepe huius rationis ratione, quod

iure Diuino, nihil teneatur delinquens restituere præter damnum, quod proprio delicto intulit. Nec teneatur soluere pœnam, per exteriores leges statutam: siquidem illa iudicis actum, id est exequutionem exigat: Et qui deliquit, nulla teneatur lege, aduersus se ipsum pœnam exequutioni mandare, iudice eandem minime exequente: vt tradit Sanct. Thom. in dict. quæstio. 62. artic. 3. & ibi Cayetan. & Felin. in dict. c. audiuius, & Fortunius Garfia, in dict. illatio. 18. ad finem, de vltim. sine iuris Cano. & Ciuil. & Adrian. in dict. quodlibet. 6. arti. primo, bonus est textus, in leg. nimis graue, C. de testib. & in leg. humanitatis, C. de excusatio. tuto.

67. ¶ Et facit, quia delinquens non tenetur, se accusare, aut deferre: argumen. leg. Imperatores, ff. de iure fisci, leg. fin. C. ad leg. Cornel. de Sicar. & docet Dominic. à Soto, in dict. q. sexta, arti. primo. Et vt nemo inuitus alterum accusare compellitur: ita & longe minus, se ipsum accusare compellendus est: cum maiorem cognationem secum habeat, quam cum alio: l. vni. C. vt nemo inuitus ager. vel accus. cogatur, iunct. l. vt vim, ff. de iusti. & iure, Cui alludit, illud Ioan. 8. (in hoc etiam sensu accipiendum) vbi sunt qui te accusabant? nemo te condemnauit? quæ dixit, nemo Domine, dixit autem IESVS, nec ego te condemnabo: vade. & c. Et licet transgressor legis pœnalis se se pœnæ obligasse videatur, dict. l. Imperatores, & in Authen. de non alienand. §. quia vero Leonis. 2. colla. 2. glos. verb. honorari, in dict. l. 1. §. ad bestias, ff. de postulā. istud tamen est improprie, & consensus hic fictus est: & non verus: secundum Angel. & Paul. de Castro, in l. si tibi quædā, §. decem, ff. de pact. Ac quasi tacite actum intelligitur, si accusatus fuerit, & condemnatus, & exequutio contra eum sit facta: sicuti in obligationibus, quæ ex contractibus descendunt, obligatus non tenetur vltro offerre: l. Iulianus, §. offerri, ff. de actio. empt. Et ita procedit, & accipiendum est, quod ante citatus tradit Menchacensis, in dict. præfatio. lib. 1. de success. progres. nu. 98. versic. ex superioribus.

68. ¶ Deinde humanæ leges, & gentium Principes, ac Magistratus, nihil intendunt aliud, quàm publicis iudicijs, actionibus, & sanctionibus, publico, & cōmuni bono consulere: omniaq; palam agere, deniq; nihil occultū admittunt: Nec Principes, & Magistratus, aliquem punire debent, nisi publicæ: neminem iudicare possunt, nisi palam conuictum: aut cōfessum. Etiam

tiam si priuatim nouerint illum esse malefactorem. l. illicitas, §. veritas, ff. de offi. præsid. cap. pastoralis, §. penult. de offi. delega. notat Lucas de Pena, in leg. 2. C. de tabular. lib. 10. & Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 64. arti. 6. & in q. 67. artic. 2. Ideo sine accusatore legitimo, nemo damnatur. c. 1. de accusatio. Et occultum crimen reuelare non licet: neq; de illo inquirere. c. qualiter, eod. titul. de quo Albertinus, & Ioannes de Sepulueda doctissimus, + Ac patris mei Francisci Mesiæ Concollega, in insigni Bononiensi Hispanorū Collegio. Et Dominicus à Soto, singulares tractatus ediderunt. Et Iudicium illud occultissimum inter DEVM, & hominem, quod forum conscientie vocant, tantum distat à forensibus disputationibus, quantum Cælum à terra: & nihil minus Legislatores cogitare solet, quam vt in forum illum, falcem immittant: cuius solus DEVS, & minister eius sacerdos, esse solet testis & iudex: homo vero accusator, & reus. Neq; aliud illic exigitur, quam spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum & damni satisfactio. Legales autem pœnæ ab Humano Iudice declarandæ sunt, & ab exequutoribus exigendæ. c. inquisitioni, de sentē. excom. c. 1. de re iudi. lib. 6. & tradit Adrian. in dict. quodlibet. 6. & scribentes in l. Iulianus verum debitorem, ff. de cond. indeb. c. de his, de accusatio. & sæpe alibi. Neq; aliam iuris verā interpretationem pati possunt verba text. in dict. capit. cum secundum, de hæreti. in. 6. nisi quod tunc demum transit in fiscum dominiū si fiscus perat, & iudex condemnauerit. Pro spectum q; illud caput habet, vt si talia facinora perpetrantes, condemnati essent, eorū bona etiam retro à tempore facinoris admiffi, sine aliquo hominis ministerio, ad fiscum pertinuisse viderentur, & ea vendicaret: & caperet, cum fructibus stantibus, si forte interea fuissent alienata: sin autem condemnatio sequuta non sit, quia forte crimen fuit occultum, vel non fuit sat probatum, aut detectū, tex. ille non videtur ad talia bona fiscum inuitasse. Et hoc est quod dici solet, Ecclesiam non iudicare de occultis. c. Christiana, 32. q. 5. c. consuluiti, 2. q. 5. c. si omnia, 6. q. 1. c. erubescat 32. dist. ibi, + De manifestis quidem loquimur, secretorum autem, & cognitor DEVS & iudex est. Neq; ex hoc Respublica ipsa, potuit læsa videri, etiam si reuera facinus fuisset admiffum: vnde non est cur illius bona capiat. Ac satis est DEVM solum habeat vltorem.

69. ¶ Sed & in illis eiusdem textus verbis. + Bo-

na hæreticorum, ipso iure decernimus confiscata. Nihil explicatur de exequutione in foro conscientie ab hæretico facienda. Nec in dubio verba illa, in eam sententiam trahenda sunt: & quæ longe melius est improprie accipiantur, imo vt nihil operentur, quam quod causentur absurdum: vt notat glosa, in c. paratus, 23. q. 1. & in l. 1. §. in computatione, C. de iure deliberan. vbi Alexand. num. 10. & Corne. num. 9. Ripa, in l. ex facto, num. 9. ff. de vulga. & pupil. Ioan. de Monte Sperelo, in l. 1. de eo quod cert. loco, Salomonius in l. Gallus, §. & quid si tantum, nu. 2. ff. de lib. & posth. Ludouicus, de Gozadinis, in Consil. 88. incipient. stante statuto. Quod certe proueniret, si daretur quod crimen hæresis, aut læsæ Maiestatis tantum in corde suo committens, & si cū omni deliberatione commiserit, aut verbo, vel etiam re, perpetraverit, ita vt sibi soli, & nemini notum fuisset, & postea in corde ex animo integerrimo pœnituit, teneretur statim ad pœnam, & ad restitutionem bonorū suorum, in conscientia fisco faciendam: & ad se deferendū, sua fama, & existimatione ammissa, aut animam perderet, quæ omne Lucrum, & commutationem excedit. Quod quam sit intolerabile, nemo ambigit: ipseq; censeat Castro, qui hanc defendit sententiam, in dict. c. 6. lib. 2. de iusta hæreticorum punitioe & in cap. 15. lib. vltim. de potest. legis pœnalis. Quam improbat, eiusdem Castrensis fundamentis eleganter, & subtiliter satisfaciēs, eruditissimus, ac olim Senator Pintianus, Reuerendiss. Iacobus Septimancensis, ex Ciuitatensi, Episcopus nunc Pacensis Dignissimus, in cap. 9. suarum institution. Cathol. qui nostrā tenet conclusionem. Quæ etiam est de Mente Gersonis, de vita spirituali Animæ, & Speculi (quod dicitur conscientie) in. 2. part. cap. 14. fol. (mih) 128. & summæ Angelicæ, titu. de hæreti. §. 15. Ioan. Andre. & aliorum, quos citat Panormit. in c. absolutos, de hæreti. quæq; tenent Syluester, in d. verb. hæresis, 1. quæsti. 8. Adrian. quodlib. 6. q. 2. Franciscus à Victoria, eruditionis eximia, ac Sacræ Theologie emporium referatissimum, Cathedræ primariæ huius facultatis apud Salmanticam olim Regens, Dominicani instituti frater, colendissimus præceptor meus, (à quo & id viux suæ vocis oraculo non semel accepi, in relectioe, de Indijs. Et Reuerendiss. Dida. à Couarru. in d. c. 6. §. 8. nu. 10. & Menchacensis, in d. præfatio. lib. 1. de succes. progres. num. 98. cui me subscribo. Et ita procedit lex, 10. tit. 9. lib. 5. Re-

copilatio. leg. Reg. & cap. 77. in Pragm. Catho-
lico. Reg. Fernand. & Elisabes, lata Taur. an
no. 1505. Quidquid teneant Panormi. & Fe-
lin. in. d. c. 1. de constituto. & alij per Andre. Tira-
quel. eos sequentem citati, in. d. l. si vnquam,
verb. reuertatur, nu. 236.

70 ¶ Quibus minime fauet (quem pro se addu-
cunt) textus, in cap. 2. de præscriptio. lib. 6. vbi
bona fides in præscriptione exigitur, ne etiã
probato in exteriori iudicio crimine, possint
bona illa per fiscum capi. Non tamen ex hoc
innuit textus, hæredes ea bona restituere ten-
neri, ante præscriptionem absq; iudicis senten-
tia, etiam si defunctum deliquisse sciant. Scie-
tia enim hæc, mala fides ibi appellatur, respe-
ctu præscriptionis, quæ ignorantiam requirit
criminis. Et Syluester solertissimus iuris do-
ctorum indagator, in sua summa, verb. assassi-
nus, scribit Abbatem ipsum Panormitanum
(quem præallegati Doctores sequuntur) in
hoc non teneri.

71 ¶ Nec eis patrocinio est, quod ex dicto. cap.
cum secundum leges, deducunt, dum ait, ip-
so iure induci bonorum ammissionem, eor-
umq; dominium ad fiscum transuolare, hunc
delinquentem, nullo iure posse iam alienum
retinere. Nam vt interim ommittam, quod
de verbo hoc, ipso iure, præfatus Septimancé-
sis notat, in dicto. cap. 9. nume. 56. cum sequen-
(post Francif. Duarenum doctissimum Fran-
cigenam, in. l. in actionibus, nu. 15. ff. de in lit.
iuran. & Ioan. Corrafi. Tholosan. in. l. seruitur-
tes ipso quidem, nu. 26. ff. de seruituti.) Non
est nouum, vt quando lex ipso iure transfert
dominium rerum, de vnus persona, ad per-
sonam alterius, id fieri intelligatur, veluti sub
hac mentali, ac tacita condicione, vt nisi ali-
quis futurus euentus sequatur, id dominium
translatum fuisse non videatur.

72 ¶ Sicuti licet filio familias præterito, patris
testamentum ipso iure sit nullum, rerumq;
paternarum dominium, ad filium ipso iure
migrasse intelligatur. l. necessarius, ff. de acqui.
hæredita. §. sui, instit. de hæred. qualit. & dif.
l. inter cætera, ff. de liber. & posthu. l. 1. ff. de
iniust. rupt. id intelligitur, dummodo is futu-
rus euentus sequatur, vt filius agnoscat pa-
tris bona, aliter enim ea bona penes hæredē
remanebunt, leg. filio præterito, ff. de iniust.
rupt. Et not. Oldra. in Consil. 305. incip. licet
allegationes. nu. 1. & nouissime Quintilia. Má-
dosius, in. 31. Regul. Cancel. quod cõmis. cau.
quæst. 11. vbi dicens pulchrum refert & sequi-
tur dictum Baldi (dicentis etiam nota.) in. l.

certi conditio, §. quoniam, si. col. quæst. 2. ver-
fic. 2. quæro, dicit statutum, & verfic. sed pona-
mus. ff. si cert. pet. quod si statutum prohibeat
cõtra instrumētū confesionatū admitti pro-
bationes per testes, testes autē admittantur
& recipiantur, si iudex admisit, & pars aduer-
sa non repugnavit, probatio subsistet, & ad-
uersario nocebit, non obstante statuti prohi-
bitione. Quod est in praxi menti tenendū ad
intellectum. l. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. ordin. Regia. &
l. 6. tit. 16. eod. lib. vt si intra decem dies qui dā-
tur iudicibus Consistorij ad sententiandū, tes-
tes recipiantur, parte aduersa nō repugnan-
te, probatio hæc subsistet, & aduersario no-
ceat. Quod iam habui in factis, & dedit mihi
honorem, & faciunt quæ diximus in. 9. part.
1. fund. nu. 16. prælect. leg. 5. tit. 3. lib. 7. ordina-
tio. Regia. Et facit quia vbicunq; habetur in
legibus, vel ordinationibus, quod non recipi-
atur agens, intelligitur si pars opponat. l. 4.
§. hoc autem iudicium non datur, nisi postula-
tum fuerit. ff. de dam. infect. l. vniuersa, C. de
precib. Imper. offer. Dum enim non opponit,
& partes sunt concordēs, quid ad iudicem. l.
1. §. inde, ff. de no. oper. nunc. Ex quibus etiam
infertur intellectus, ad cap. 157. Comitiorum
Madriciorum, ann. 1528. quod quādo pars,
seu dominus nihil opponeret aduersus per fa-
mulum post triennium petitam mercedem,
posset tūc condemnari etiam post triennium:
quod nuncupatim tenuit singulariter Pet. Re-
buf. in. d. 2. Tom. ord. Reg. tracta. de mercato.
minuta. venden. glo. vlti. nu. 12. Cui aditipula-
tur conclusio, quod verba legis vel statuti
disponentia vt non detur actio, vel petitio,
vt habetur in dicto capite, nō tollunt ipso iu-
re actionem, sed producunt tantum excep-
tionem: t ex. est in. leg. nam & postea, in prin.
vbi Bart. ff. de iure iurand. leg. 1. ff. ad. S. C. Ma-
ced. l. 2. ff. ad velleian. l. 1. §. sublata, vbi doctores,
ff. ad Trebel. Bart. in. l. vn. ff. de condit. ex leg.
Iason, in Consil. 7. incip. adeo, in. 1. vo. Præterea
præscriptio, actionē excludit. c. ad aures, de præscrip.
Ergo opus est quod oppo-
natur, teste Felino, ibi, post Bal. in. l. si pœnæ,
ff. de condit. indeb. & in. l. 1. c. si aduers. cred.
& in. l. sicut, vbi etiam glo. C. de præscrip. 30.
anno. plene Ioan. Francif. in tract. de præscri-
1. part. q. 8. Et sic cum præscriptio pariat actio-
nem, illam opponere pars debebit, aliàs sibi
imputet, si iudex eam condemnet post trien-
nium. Quæ tamen exceptio si fuerit omissa
in prima instantia, allegari potest in causa
appellationis, l. per hanc, C. de temp. appella.
l. perem

l. peremptorias, C. senten. rescin. non pos. cum
vulgatis, & tenet ipse Rebuffus, in dict. glo.
vltim. numero, 17. Sic etiam, ex his, nouus in-
ferri potest intellectus, ad cap. 101. Comitio-
rum Madriciorum, ann. 1534. quod hodie ha-
betur, in. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recopi. leg. Reg. quod
melioratio filix, dotis ratione valeat, eius pa-
rentibus, fratribus, aut sororibus, acquiescen-
tibus, & non contradicentibus, quodq; talis fi-
lia, hoc in casu, id possit retinere. Et quod dic-
ta lex in foro poli, & cõteticiofo, intelligatur
& pcedat, ita demum si parentes, vel filij, aut
eorū necessarii hæredes, aut fratres, vel foro-
res huius filix meliorata, reclamēt melioratio-
nē nullā esse, & petant ita declarari, & haberi
& proinde eius restitutionem fieri. Quæ sunt
notanda, ad ea quæ eruditus Gaspar Bætius
tradit, in. c. 29. nu. 12. & 3. de non meliorandis
dotis ratione filiabus (à quo tamen dissen-
tior, dū in. c. 34. nu. 9. censet filios viuente pa-
tre nō posse petere reuocari immodicā dotis
præstationē: sequuto Ioā. Lup. à Pala. Rub. in
dict. rep. c. per vestras. §. 22. nu. 4. & §. 24. nu. 3.
& Segur. in. l. cohæredi, §. cū filix. col. 24. ver-
fic. viso, & considerato, ff. de vulg. & pup. Et
contrarium cõsendum est: siquidem per dict.
leg. 101. contractus nullus sit ipso iure, vt po-
tefactus contra legem illam quæ prohibitiua
est: & non valeat, etiã iuramento interposito
vt ab omnibus est in confesso & ipse Gaspar
Bætius tradit, in eod. cap. 34. nu. 3. Et ita fuit
pronunciatum, in supremo Tribunali Gradū
Hispalensi, vbi ab vna Aula super hoc puncto
ad aliam fuit facta remissio, in fauorem filio-
rum Melchioris Noñez ciuis Hispalensis, con-
tra Ioan. Ramirez de Stuniga. Ann. 1569.)

73 ¶ Et simile est, quod si in minore portione,
quã legitima, filius familias instituatur, ipso
iure inducitur legitimæ supplementū. l. omni-
modo, C. de inofi. testa. l. scimus, in prin. verb.
ipso iure, eod. tit. & lib. Et tamen hec tacita
sub intelligitur cõdicio, si illud petierit: vt tra-
dunt ibi glo. & dd. ac est communis opinio se-
cundum Iasonem, ibidē. Et saltem in hoc o-
mnes cõueniunt, vt illud legitimæ supplemē-
tum, filio quiescente, & tacente, penes hære-
dem remaneat iure fori, & poli.

74 ¶ Tale est in rei legatæ dominio, quod à
morte testatoris ipso iure separatur, & deli-
batur ab hæreditate, atq; ad legatarium mi-
grat. l. legatum est, ff. de legatis. 1. l. à Titio, ff.
de furt. & intelligitur, ita demum, vt sequa-
tur legati acceptatio: qua non sequuta, nec
ab ipsa hæreditate videtur abscessisse, neq; ad

legatarium transuolasse. l. legatarius, §. fin. l. si
tibi homo, §. cum seruus, vbi plene per glo.
Alexan. & alios, ff. de lega. 1. & per Iason. in. d.
§. fin. Optimus est tex. in. l. seruum filij, §. 1. ff.
de lega. 1. vbi, ita demum legatum valet, si le-
gatarius voluerit ad se pertinere, & tunc re-
tro ipsius videtur res, ex quo adita hæreditas
est. Quare cum ex eo die, dominium vere ad
legatariū pertineat, vt ibi probatur, fructuū
rei legatæ acquisitionem, ad legatarium perti-
nere post aditam hæreditatem, not. not. glo.
1. in. l. equis. 2. & in. l. Herennius, 1. ff. de vsuris,
& in. l. fin. verb. contestationem, C. de vsur. &
fructib. legator. quam ibi sequuntur Petrus,
Cyn. & alij, & Corne. nu. 3. communem opi-
nionē testatur: & tenent Pet. Abel. perti. Ray-
ner. & Imola, in. l. quod seruus, ff. de legat. 2.
idē Imol. & Rapha. in. l. seruo legato, in prin.
de legat. 1. & fatentur communē, eam sequen-
ti Alex. in. l. si tibi homo, §. cum seruus, nu. 6.
eod. tit. & in. l. in fideicommissariam, nu. 10. ff.
ad, S. C. Trebel. Vincen. de Herculā. in. l. quod
auus §. fructus, col. 2. verfic. sed magnum du-
bium est, ff. ad leg. falci. Gual. de arte. testadi.
tit. 6. Cautel. 11. nu. 1. Couarru. lib. 1. varia. reso-
lu. c. 15. nu. 14. Menchacen. de success. creatio.
§. 21. nu. 128. & probatur Regia lege, 37. titul. 9.
part. 6. quicquid contrarium velint glo. verb.
acquirat, in. d. l. quod seruus legatus, de lega. 2.
& Bart. in. l. omnia, in prin. nu. 4. ff. de lega.
2. Iacob. de Arenis, Bartol. nu. 1. & Angel. in fi-
ne, in. l. seruo legato, in prin. ff. de lega. 1. tenen-
tes ante aditam hæreditatem, fructus rei le-
gatæ cedere legatario. Quorum opinionem
Iason, ibidem, nu. 3. profitetur communem: &
Antonius Gometius, lib. 1. varia. resolution. c.
12. nu. 22. & licet Corne. in Consil. 200. incip. ad
euidenciam, nu. 7. vol. 4. nō audeat se quicquā
certum, hac in quæstione determinare, pro-
pter magnas, & varias hinc inde auctoritates,
& quicquid eruditissimus, & summe commē-
dāus Antonius de Padilla, in. l. caquam, nu.
87. C. de fideicom. hanc vltimam opinionē
sequendo, eam dicat approbari, per leg. 1. tit.
2. lib. 5. ordina. Regia. vbi prolegatorum valo-
re, aditio hæreditatis necessaria nō est, qua
in re Gregorius Lupi cogitandum reliquerat
in. d. l. 37. in hanc visus inclinasse sententiam
Quæ tamen reuera, in. d. l. 1. non probatur, si-
quidem illius legis verba, solum tēpus, & cau-
sam respiciant quando hæres non vult adire,
vt expressim ibi cauetur, & secus sit cõsendū
in altero casu, quando vult adire (qui longe-
diuersus est) & in quo dicta lex partitæ, (qua
ne le-

ne legum detur correctio, præsertim per sub
auditos intellectus incorrecta hodie manet)
disponit fructus rei legatæ deberi adie hære-
ditatis verbo vel facto aditæ. Et quia nec etiã
hodie attenda dicta lege. 1. tit. 2. libr. 5. ordina-
Regia. Legatarius potest propria autoritate
rem legatam occupare, vt ipse Antonius de
Padilla defendit in. d. l. ea quam, num. 115. ad-
uersus Tellium Fernandez in. l. 3. Taur. 3. par-
num. 6. Et argumen. eorum quæ idem Padilla
docet in. d. l. ea quam, numer. 113. de non con-
ueniendo à legatario hærede, donec inuenta-
rium confecerit, etiam dicta lege ordinamen-
ti stante, quæ in hoc, leg. fin. §. donec, C. de iure
de lib. & l. 7. tit. 6. part. 6. id disponentes non
corrigit, nisi pro legatis factis à testatore pro
animæ suæ exoneratione: vt ibidem traditur.
Sed & dict. lex, à Titio, ff. de furt. & l. huic scri-
pturæ, ff. ad leg. Acquil. quæ probant domi-
nium rei legatæ, adie mortis testatoris transi-
re, dicunt sic transire, non tamen vere; sal-
tem quo ad cõsequutionem fructuũ: vt post
alios per eum ibi citatos, Corneus aduertit,
in. d. l. fin. num. 3. de vsur. & fruct. lega. Ac illa
fictio, non procedat fauore legatarij, sed ex
iuris necessitate. Et quia etiam hæres fingitur
adie mortis adiuisse. l. hæres quoq; ff. de Ac-
qui. hæred. Quicquid etiã teneat, & cõetur do-
ctor Burgen. de Paz, in. 7. conclu. 1. part. leg. 3.
Taur. num. 943. cum sequentib. & nume. 946.
Sed neq; fructus rei legatæ veniunt adie adi-
tionis, quando legata est pars bonorum, vt
notatur in. l. si quis bonorum, ff. de lega. 1. quæ
singularis est ad limitationem. d. legis partitæ.
Quæ in specie qua loquitur, nullam aliam ha-
bet decidendi rationem, quam quod ante adi-
tionem, & legatarij agnitionem, non censea-
tur legatum ab ipsa hæreditate abscississe, &
ad legatarium transuolasse.

75 ¶ Et ita meo iudicio procedit, & per hanc
rationem coadiuuatur, quod multum docte
Reuerendissim. Præceptor meus scribit, in. c.
cum esses, num. 10. de testamen. citatus & se-
quutus à Fernando Vasquio Menchacensi, in
lib. 1. de successione. creatio. §. 2. nu. 13. cum se-
quen. possidentem rem, sibi in testamento mi-
nus solemniter legatam, vt non posse iure retē-
tionis: Neq; exceptione proposita, se aduer-
sus hæredem legitimum, in iudicio defendere:
differentia reiecta inter hæredem & lega-
tarium per Alexan. vano tradita, (cum eadē
ratio) in. l. nemo potest, ff. de legatis. 1. quã
communem ibi fatentur Iason, in. l. lectio. nu.
75. & Ripa, num. 102. Quia hoc in casu, nec ab

ipsa quæ ad legitimum hæredem spectat hæ-
reditate, legatum ceseatur discessisse, nec ad
legatarium transuolasse.

76 ¶ Ac subinde, eiusdem Reuerendissimi Epif-
copi, in dict. nu. 10. & Menchaceni. nu. 13. verã
esse sententiam, dum censent, eum qui possi-
det bona testatoris, ex titulo minus solemniter
voluntatis, teneri etiam in Diuino animæ iu-
dicio illa restituere legitimis intestati hæredi-
bus, quantis non dubitet de libera testantis
voluntate. Quicquid Alexan. & alij contrariũ
velint, in dict. l. nemo potest, quos ibi sequi-
tur Ripa, num. 97. Et licet hæres legitimus, de
testatoris non dubitet voluntate. Et si hac in
specie contrarium teneant Ripa, in dict. l. ne-
mo potest, num. 101. & Menchaceni. in. d. §. 2.
nu. 9. Aduersus quos hæc vrgent fundameta.

77 ¶ Quod ex quocunq; actu, in quo non ac-
quiritur ius in foro exteriori contentioso, si-
ue ex defectu solemnitatũ, siue ex alia cau-
sa, non acquiritur ius in foro conscientiarũ.

78 ¶ Quodq; lex Humana, fundata ex iusta &
rationabili causa, ita etiam & vires habet, in
foro conscientiarũ: vt colligitur ex notatis per
Sanct. Thom. in. 1. 2. quæst. 96. artic. 6. & Scotũ
in. 4. senten. dist. 15. & per Archidia. in. c. vtinã
84. dist. & per alios, in principio huius glosæ.
citatos: Et secundum eosdem excusat. Qua
propter præscriptio quæ à iure datur, in foro
poli, locum obtinet: vt post alios Panor. tra-
dit in. c. quia pleriq; nu. 25. de immu. Eccles.

79 ¶ Et cum testandi actus, mille obnoxius sit
fraudibus, lex quæ testium solemnitatem te-
stamenti induxit, publicum respicit commo-
dum: & iusta est: ac ex consequenti obligat:
& in iudicio animæ erit necessario admittenda.

80 ¶ Et ex quo Princeps & Respublica sunt domi-
ni bonorum particulariũ, possunt ab aliquo
tollere bona sua illo inuito, propter bonum
commune: & ex iusta causa impedire transla-
tionem dominij, quod aliàs de iure Naturali
teneret. l. ius ciuile, ff. de iust. & iure. l. ite ver-
beratũ, ff. de reu. di. l. v. ditor. §. si cõstat, ff. cõ-
nu. præd. l. priuatus, ff. qui & a quib. l. Anthio-
chensium, ff. de priuileg. credit. l. Lutius, ff. de
euietion. Argum. l. si quis Sepulchrum, ff. de re
ligio. & sump. funer. l. 1. & per totũ, C. de bonis
dãnator. & per totũ tit. C. qui. ex cau. ser. pro
præm. liber. accip. notat Innocẽ. nu. 3. in. c. quæ
in Ecclesiarum, de consti. & ibi Felin. in. 2. col.
versic. prima conclusio, & Panormitan. in. c. 2.
num. 3. eod. tit. Ancharra. in. Consil. 25. inci-
pient. videtur prima facie. nu. 2. tradunt Do-
ctores, in. l. fin. C. si cont. ius, vel vtilitat. pub.
Iason

Iason in. l. Barbarius, 7. col. cum seq. ff. de offi.
Prætor. Ioan. Francisc. Balb. in tracta. præscrip. 1.
part. quæst. 4. Pet. Rebuf. in. 2. Tom. conf. Reg.
tract. de rescif. contract. art. vn. glo. 1. quantis
dominium sit de iure gentium. l. ex hoc iure.
ff. de iust. & iure, glo. in. l. 2. C. de precib. Imp.
offe. (vbi præallegat. Rebuf.) & in. c. quo iure,
8. dist. Et nouissime Ioan. de Medina, in. d. Co-
dice, de reb. restit. quæst. 1. versic. ad proposi-
tum. Ac ita procedit lex Regia, 127. comitio-
rum Madritiorum, ann. 1563. de redditibus cẽ-
suum redimibilibus, ad rationem vnus, pro
quatuordecim, soluendis, etiam illorum, qui
multo antedictam Pragmaticã licite fuerunt
impositi, & circa quos, ius iam erat quæsitũ,
vt secundum impositionem, creditoribus sol-
uerentur. Eodem q; procedit modo, Pragma-
tic. 22. Comitiorum Madritiorum, ann. 1528.
quod lusum ad creditum, exigi non valeat: &
quæcunq; obligationes, seu pacta super hoc
à ludentibus facta, nullius sint momenti. Et
lex, 3. tit. 13. lib. 3. ordina. Regia. & quæ Auenda-
danius tradit, in. 2. part. de exequend. Princip.
manda. cap. 30. nu. 11. & 12. Sic ergo nostra in
specie, & à fortiori lex potuit impedire trans-
lationem dominij, in aliquem de nouo faciẽ-
dam propter prædictam iustam causam.

81 ¶ Qua etiam ex ansa, licet de iure naturali,
bona patris, sint bona filiorum æqualiter. leg.
scripto, ff. vnd. lib. iure tamen positio consti-
tutum est, vt aliquando bona perueniant ad
vnũ, primogenij ratione, & maioricatus cau-
sa, propter bonum commune, vt sint nobiles
& magnates in Regno, qui sunt ossa Reipu-
blicæ, quam commode tueri, & illustrare si-
ne diuitijs non possunt. c. licet, de voto, & in.
c. grandi, de supplen. negligen. prælat. docet
Felin. in. c. prudentiam, col. 2. de offi. de lega.
& Auendanius loquens in electionibus offi-
cialium, in. c. 19. lib. 1. de exequend. Princip. mā-
da. nu. 17. & 18. Quod etiam iure poli licet: vt
post beatum Bernardum, in tracta. de regimi-
ne domus, Egregius doctor de Villa Sandino
concludit, in suo tractat. de primogenitura,
quæstio. 6. Et vltra eosdem, Scotus, in dict. 4.
senten. dist. 15. q. 2. & nouissime Andre. Tira-
quel. de iure primogen. quæst. 4. nu. 13. quam
plures doctores citans.

82 ¶ Nec hoc est derogare iuri naturali, per ius
positiuum, sed determinare, vel interpretari
illud. Quod quidem licitum est: secundum In-
nocen. in. d. c. quæ in Ecclesiarum, nu. 4. & in.
c. 2. debigam. & in. c. post transactionem, in fi-
ne, de renuncia. & est glo. in. l. 1. ff. de constit.

Princip. singularis secundum Alexand. in. leg.
more, nu. 6. ff. de acqui. hæred. Et multi sunt
casus in iure, in quibus ius positiuum, deter-
minat ius Naturale. Et patet in vniuersitate
Salmatina, in Cathedrarum prouisione, quia
ex duobus, aut tribus competitoribus, qui ha-
bet plura suffragia iuxta Cursus, & qualita-
tes, licet non iuxta numerum votorũ, & per-
sonarum, obtinet Cathedram, secundũ eius-
dem vniuersitatis constitutiones: (quarũ me-
minit Anton. Gometius, in. l. fin. Tauri, col. an-
te pen. versi. & istum casum, referes litem, &
differentiam ob id ortam fuisse inter illum, &
eruditissimũ docilitatis q; ingentissimã, omni-
bus q; numeris consummatissimã, ac non
fatis commendatum Doctorem de Velasco,
procerem admodum illustrem, supremi Se-
natus, & secreti, ac gratiarum, Consiliarium
Regium rectissimũ, & dignissimũ) Et ta-
men de iure Naturali est, quod obtineat, qui
habet maiorem partem personarum præstã-
tium vota sua.

83 ¶ Sic etiam in Senatus consulto Macedonia-
no, vt per totum, C. & ff. eod. Nam si quis mu-
tuo dedit pecuniam filio familias, non tene-
tur idem filius familias soluere post mortem
patris, sed potest in conscientia vti illo bene-
ficio Macedoniani, & retinere illam pecuniã
sibi mutuo datam in cõscientia: secundũ Bar-
to. in extrauag. ad reprimendũ, verb. per de-
nunciationem, col. 2. Innocen. in. d. c. quia ple-
riq; & ibi Panorm. nu. 26. Quod tamen Petr.
Rebuf. in. d. 2. Tom. const. Reg. tracta. de rescif.
contract. in præfatio. nu. 9. nouissime in-
telligit, quando quo ad malos vsus consum-
pisset: Et totum male fuisset consumptũ: se-
cus si versum fuerit in vtilitatem minoris, quĩ
in hoc locupletior factus est. l. fin. C. de vsu
cap. proempt. c. in quibusdam, de fideiusorib.
dicens in foro exteriori ita fuisse iudicatum
in magna Camera Parisij, ann. 1536. die. 13. men-
sis Martij, vel pro alendo, vel pro infirmitate
aut funeralibus, aut alijs necessitatibus. Qui-
bus in casibus, posset etiã hospes libros Scho-
lasticorum retinere donec sibi sit satis factum
teste Baldo, in. l. in restituenda. C. de peti. hæ-
redit. & in. l. fin. C. commod. Iason, in. l. si non
sortem. §. si certum, col. si. ff. de condict. inde-
bi. Pet. de Vbald. in tracta. de duobus fratrib.
11. par. quæ. vlt. & præallega. Rebuf. in. 1. Tom.
d. const. Regia. tract. de liter. oblig. art. 4. glos.
2. nu. 19. subiungens hoc bene seruare Parisiẽ-
ses, (vi. Didacum Perezium in gl. l. 1. tit. 8. lib.
3. ordin. Regia. col. 1023. cum sequet.) Facit in
simi-

simili quod not. Romanus in singular. 210. incipien. pater erat pauper. Et est singulare ad intellectum, & explicationem, cap. 78. in Comitibus Vallis Oleti, ann. 1555. Et leg. 22. tit. 11. lib. 5. recopil. leg. Reg. & l. 4. tit. 7. libr. 1. eiusd. recopil.

84 ¶ Idem ex Senatus consulto Trebelliano, ubi si quis sit fideicommissus grauatus de restituendo, potest in restitutione sibi retinere quartam bonorum iure Trebellianicæ: ut per totum, C. & ff. ad S. C. Trebellianicæ. Et procedit etiam in hærede instituto, qui potest in foro conscientie, quartam falcidie retinere, ex legatis in testamento relictis: ut per totum, C. & ff. ad leg. falcid. ut concludit Panorm. in d. c. quia plerique, nu. 16. quem ibi omnes sequuntur. Tale est in Captatoria voluntate: Nam si quis alteri, potestatem nominandi hæredem reliquerit, non valebit illa institutio. I. captatorias, l. illa institutio, ff. de hæred. instit. §. at hi qui, instit. de hæred. quæ ab intest. deferunt. Et tamen talis dispositio iure Naturali valet.

85 ¶ Sequitur ergo Principem posse determinare, limitare, & interpretari ius Naturale propter publicam utilitatem: & etiam impedire translationem dominij, quæ deberet fieri in hæredem ex defuncti voluntate solemnij, si testetur minus solemniter. Item sumpto argumento, à contrarijs in iure validissimo, Aristotel. 1. Topicorum, & 4. Ethycor. c. 1. & in libr. 2. Rethorico. ad Theodectem, §. illud, instit. de societa. c. hospitium, 32. dist. c. sciendum, 8. q. 1. leg. 1. ff. de ijs qui sunt sui, vel alien. iur. instit. eod. in prin. si Petrus condidit testamentum solemniter, quod postea, solo verbo reuocauit, non valet reuocatio, nisi per aliud testamentum solemnne. §. pen. instit. quib. mod. testam. infirmen. & hoc nemo negat, quin habeat locum in conscientia: Ergo nec etiam potest in testamento minus solemnij, aliquem constituere hæredem: Neque tale testamentum valet in Diuino foro. optimus ad id est tex. in l. si non speciali, C. de testament. & ibi nota. huiusmodi testamentum nullo iure valere. Quæ verba cum de toto dicant, & nullum ius excludant, c. solita, de maior. & obediens. c. si Romanorum, 19. distin. Clare constat testamentum hoc minus solemnne, non valere iure Naturali, nec Ciuili, aut Prætorio. Nec ex tali testamento, siue respectu legatorum, siue respectu institutionis hæredis, vlla oritur obligatio naturalis: secundum Pet. à Bel. per. & Cyn. in l. cum quis, C. de iur. & fact. ignor.

& ibi Bal. nu. 4. & 5. Alexan. in Consil. 70. incipien. viso Consilio, col. pen. nu. 18. volu. 2. post eundem Bal. in l. 1. C. de Sacrosan. Eccles. & Alciatus in lib. 5. paradoxo. c. 17. Qui omnes negant competere ius retinendi ex testamento minus solemnij. Et ex non ente, non fit ens, teste Philosopho. Et probatur in c. cum Martha, de celebratio. missar. l. eius qui in prouincia, ff. si cert. pet. l. 2. ff. de usufruct.

86 ¶ Ideo ex tali testamento, non impeditur ius accrescendi: ut est tex. & ibi not. Iason, in leg. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testamen. & asserit Bal. in l. si post diuisionem, nu. 5. C. de iuris & fact. ignor. Quod profecto cessaret, si ex huiusmodi minus solemnij dispositione naturalis nasceretur obligatio: ut probat singularis, & vbiq; recepta glosa, in leg. si duo patroni, in prin. verb. iurasset, ff. de iure iurand. aperte dicens, quod ut habeat locum ius accrescendi, debet portio omni iure deficere. Et est nota. secund. Iason. in l. si duobus, ff. de lega. 1. & in l. re coniuncti, nu. 201. ff. de lega. tert.

87 ¶ Item, licet proprie substantia differat à solemnitate, teste Alciato, libr. prim. paradoxor. capit. 16. Et ipsa testamenti substantia sit hæredis institutio, iuxta notata per Aretinū, in leg. prim. ff. de testament. & Couarruu. in rubri. extra eodem tit. Tamen assumendo substantialem formam alicuius actus, pro ea, sine qua actus ipse non valet, nec effectum habere potest, testium solemnitas, & numerus in testamentis, erit forma substantialis: non tantum probatoria: ut Bart. probat in dict. leg. nemo potest, de lega. prim. vbi Iason, in prin. lectio. numero. 17. & in secund. lecti. numero. 21. Bald. in dict. leg. cum quis, secund. column. Alexand. in l. prim. ff. de condict. in deb. & ibi Iason, numero. 17. Decius, in leg. secund. C. de bono. poss. secund. tabul. column. tert. Aretin. in dict. leg. nemo potest, column. secund. Albert. Brunus, in tracta. quotuplex sit forma, fol. 13. dicens hanc opinionem communem esse. Quod etiam fatetur Ioan. Francif. à Ripa, in dict. leg. nemo potest, numero. 35. (licet velit defendere contrariam, quam asseruit Bartol. sibi parum constans, in dicta leg. prim. dicens numerum testium, in testamentis, de solemnitate probatoria esse.) idē, Crottus, in dict. leg. nemo potest, in column. sext. alios autores citans eandem opinionem probantes: textus est (ita accipiendus) in leg. si vnus, C. de testament. si ergo hæc solemnitas substantialis est, nihil refert voluntatem testa-

testatoris, ex alio exteriori testimonio probari. Nec consequenter in foro Animæ erit ista minus solennis voluntas recipienda. Quod expressim asserunt Baldus, in repet. dict. leg. prim. numero. 55. C. de Sacrosan. Eccles. Fortunius, in dict. tracta. de vltim. fine, illatio. 15. & Iason, dicens opinionem esse communem, in leg. post diuisionem, C. de iur. & fact. ignor.

88 ¶ Et facit, quia vbiq; deficit forma substantialis alicuius actus, non potest ex eo oriri naturalis obligatio: text. est, & ibi communis opinio in leg. prim. §. si quis ita, ff. de verb. oblig. & in leg. eum qui, §. prim. ff. de constit. pecu. Et hæc est propria decidendi ratio, ad text. in dict. cap. cum esses, de testament. vbi testamentum factum, coram duobus testibus, (quod legi Diuinæ proprius accedit, & animarum saluti diligenter Consultit,) absq; presbytero parochiali non tenet: nec ex eo iuste potest quis hæreditatem, aut legatum possidere: ut ibi est egregia & insignis decisio. Et tamen iure Diuino, & Naturali hæc solemnitas ultra duorum testium fidem, non est necessaria.

89 ¶ Item omnis actus consistit in voluntate, & potentia: capit. cum super, de offi. de lega. dict. leg. nemo potest, de lega. prim. & ex Boetio, annotauit Bald. in dict. leg. prim. numero 55. de Sacrosan. Eccles. per leges autem ciuiles, quæ (ut supra probauimus) iustæ sunt, non potest quis sine solemnitate iuris testari, cum ab eo potentia auferatur, ergo clare constat, parum eius voluntatem prodesse: quantumcunq; ea manifesta sit.

90 ¶ Et facit, quia qualitas necessitatis, conuertitur in qualitatem voluntatis, leg. tert. §. qui fideicommissam, & leg. pater filio, ff. de hæred. instituen. & quod facit in dictis legibus dispositio legis, idem dicendum est, induci ex præsumpta voluntate defuncti: ut probat Aretinus, in Consilio. 154. incipient. periculosum est, tert. column. numero ter. Præsertim quia testator, semper præsumitur cogitare quod lex statuit: Secund. Bald. in leg. precibus. 15. column. C. de impub. & alijs subst. & Marc. Mantuan, in Consilio. 137. incipient. casus, numer. 4. Et videtur velle idem quod lex vel statutum disponit: & in dubio videtur se se conformare cum legis vel statuti dispositione: ut tenet Bartol. (qui in id passim allegatur) in leg. hæredes mei, §. cum ita, column. tert. vbi plene Alexand. column. septim. ff. ad Trebellian. Et nouissime per Quintilia. Mandosi. (alios citatem) in 27. reg. Cancell. de non iud. iuxta for.

supplication. quæstion. octau. nu. 9. Et responderet idem Alexand. in Consilio quint. incipien. circa primum, numero septim. volum. tert. Quodq; actus quilibet fieri præsumitur secundum legem de illo actu loquentem: leg. si duo, & ibi Bald. not. ff. de acqui. hæred. quem sequitur Decius in Consilio. 278. incipient. nam leuis, column. penultim. & Consil. 446. incipient. viso eleganti, numero sex. & sequen. Et dispositio quæcunq;, secundum iura & iuris terminos sit interpretanda, leg. secund. C. de noxal. leg. si. §. in computatione, C. de iure delib. notat Bald. in tert. not. leg. Gallus, §. quidam recte, ff. de lib. & post. & in dict. l. hæredes mei, §. cum ita. & Bart. in leg. vxorem. §. testamentum, se cund. ff. de leg. tert. & Ancharra. in Consilio. 264. incipient. præmittendum est, post prin. vbi pulchre infert ad statuta simpliciter loquentia, quod modificari seu restringi debeant secundum ius commune, de quo bonus est text. in cap. cum dilectus, versicul. ceterum, de consuetud.

91 ¶ Quibus accedit, quia in his quæ iuris sunt, lex vere facit, cum aliquid fingit: non autem dicitur facere ficte: secundum Bartol. in leg. si maritus sit in magistratu, §. prim. vbi etiam Angel. & Raph. Cuman. Cum ergo lex, testamentum sine iuris solemnitate fingat intestatum, in prin. instit. de hæred. quæ ab intest. def. vere talis remanet, & dicitur intestatus. Et in testamento minus solemnij hæres scriptus, in foro poli ad restitutionem hæreditatis venientibus ab intestato confestim tenetur.

62 ¶ Nec oberit, si obijciatur, legem ciuilem etiam rationalem, non obligare in foro conscientie, quando super incerto, vel præsumpto, est fundata, ut scribit Bald. (in id citans Sanct. Thom.) in Authen. ingressi, column. 5. C. de Sacrosan. Eccles. & in leg. cum quis, column. septim. C. de iuris & fact. ignor. & tradit Ancharr. in dict. reg. possessor, column. 13. de reg. iur. in sext. Panormit. post Ioann. Andre. & alios, in c. isquidem, desponsal. & in dict. c. prim. column. septim. de constit. Et in consuetudine loquendo, idem, tenet Innocentius. in rub. de consuetud. ad finem: tradit late Tirraquel. in lib. de retract. fol. 13. Nam huiusmodi legalis dispositio (ut nuper attigimus) in fictione fundatur: non autem super incerto, vel præsumpto.

63 ¶ Et quantum ad fictio per legem inducta, sit contra veritatem, tamen disponit super certo: id est super eo quod lex habet pro certo, comperto, & explorato, licet sit contra naturalem veri-

veritatem longe q; tanquam celum à terra, fictio à legis distat præsumptione, cum quænis præsumptio supapte natura non concernat nisi id, quod dubium & incertum est: & super dubio, & incerto fundetur, habita inquam ratione maioris, & minoris dubij, & incertitudinis, super qua cadit iuris præsumptio: vel simpliciter, quæ vocatur iuris tantum: vel procedendo ulterius ad statuendum super ipso præsumpto: quæ præsumptio dicitur, iuris, & de iure: & probatio liquidissima seu a-pertissima: vt probatur in l. fin. iunct. glo. ibi, ff. de prob. cum glo. l. si tutor petitus, C. de pe-ricul. tutor. Et hæc distinctio seu differentia, certitudinis, & incertitudinis, potissimum fictionem, à præsumptione secernit, & discriminat: vt tradit glo. verb. præsumatur, in leg. vn. §. accedit, C. de rei vxor. actio. quam ibi Saly. probat. & Alberi. dicit esse bene notandam in materia præsumptionis, & fictionis, & eam commendat Iason, (post plures doctores ab eo citatos) in l. 2. col. 3. C. qui testam. fa- cer. pos. & est glo. similis, verb. præsumptum, in l. fin. in prin. in glo. mag. ff. quod met. caus.

94 ¶ Nec enim certius quid esse potest, quam id quod lex certa de veritate, in contrarium in- tendit, fictionem inducendo, eam q; veritati præferendo ob publicam vel priuatum vtili- tatem: Quæ fictio cum super æquitate fonde- tur, leg. postliminij ius, in prin. ff. de capti. & postlim. reuer. l. neq; vtilem, & l. deniq; ff. ex- quib. caus. maior. vbi Bart. Bal. Alberi. Angel. & Raph. fulgo. & tradit idem Barto. in l. si is qui pro emptore, col. 3. versic. ad solutione, ff. de vsucapio. & in l. perfundum, post mediū ff. de seruitu. rusti. prædio. vires obtinet con- tra facti veritatem naturalem subsistentem, ab æquitate seiunctam, siue abstractam.

95 ¶ Et propter hanc æquitate, quæ congruetia quædam est, in principijs iuris naturalis funda- ta, & basis, & obiectum iuris scientiæ, l. si ser- uum. §. sequitur. ff. de verb. obli. testé Mar. Sa- lomonio, in leg. 1. ad fin. ff. de iust. & iur. (& di- ximus late, in 1. huius operis conclusio. in gl. verb. + Cobdiciat.) fictio veritati præfertur, & præualet. Et cum lex ex propria certitudine quam habet contra veritatem facti, omnino intendit fingere, seu per fictionem ob præfa- tam naturalem æquitate disponere, vere lex facit cum id fingit, non tamen dicitur fa- cere fiste: vt notat idem Barto. in d. l. si is qui pro emptore, colum. 12. post medium, (vbi Ia- son, colu. 55. cum sequentibus) Bal. in l. patris, & filij, post princip. ff. de vulga. & pupil. Quæ

doctrinam dicit sæpe allegabilem in practi- ca, idem Iason, in l. 2. in prin. col. 5. eiusdem ti- tulli, & illius meminit in l. si is qui ex bonis, in- solutione ad quintam difficultatem, eod. tit.

96 ¶ Ideo q; & probatio contra fictione omni- no rejicitur: vt innuit glo. fin. coiter recepta, in l. si duo sint hæredes, ff. de acqui. hæred. cui- similis est, in l. siue possidetis, in glof. magna, post princip. C. de probatio. & alia, in rubric. ff. de probatio. & in l. conficiuntur, in prin. ff. de iure codicillo. & tenet Felin. (nullam ha- rum glöfarum mentione faciens) in cap. quã- to, in fine, de præsumptio. circa quas videndus est Bald. in Authen. sed iam necesse, C. de do- natio. ante nupt. & Socin. in l. cum anus, nu. 73. prope finem, ff. de condicio. & demost. sed. & quando lex disponit super certo, siue sit, aut vocetur fictio, siue vocetur licet impro- prie præsumptio iuris & de iure, tamē in effe- ctu, & re ipsa, est fictio: quia disponit, quod si- bi æquum videtur, non obstante quod veri- tas sit in contrarium: & ita probatur ex dua- bus glöfis simul iunctis, iuncto illo text. in verb. videtur, (quod est fictionis designatiuū) in leg. à diuo Pio, §. si pignora, ff. de re iudica. Nam glöfæ ibi dicunt, quod illo casu, non ad- mittitur probatio in contrarium, quanquam loquantur per verbum præsumptionis: pro- vt Bald. eas allegans, loquitur, in leg. secund. in prin. C. de exequut. rei iudica. & Præposi- tus eum referens, in dict. capit. is qui fidem, de sponsalib. Tamen certe, quia ibi est pro- prie fictio, ideo illæ glöfæ absolute negat pro- bationem esse in contrarium admittendam. Et ita procedit præallegata Doctrina Diui Thomæ, quam Bald. (qui eam refert) in di- cta Authen. ingressi, & alij sequuntur, quod vbi lex disponit super certo, & non præsum- ptive, obligat etiam in conscientia: quia fun- datur in certitudine quam lex habet.

97 ¶ Qua propter fictio procedit etiam in foro conscientiæ: secundum Aretin. notabiliter, in rubric. ff. de acqui. hæred. 2. col. ad finem, cum principio sequen. quatenus tangit intellectū, l. apud Iulian. §. fin. ff. quib. ex caus. in poss. ea- tur. Nam iura per eum, ibi citata, & ad restri- ctionem cuiusdam communis sententiæ, de qua ibidem agit expensa, loquuntur de volū- tate hæredis obligatoria, & ficta, quæ elicitur ex aditione per eundem hæredem facta: Si- quidem litera textus, in dicto. §. final. Lo- quitur in casu ficto: ibi, + Et enim videtur im- pubes contrahere, dum adit hæreditatem. Et sic præsupponit Aretin. Quod hæres ni- hilo-

hilominus obligetur in foro conscientiæ. Et idem, voluit ipse met Aretin. per eundem tex. itidem subofcure, in dict. leg. si duo, tert. no- tab. ff. de acqui. hæred. Nec nostra oberit af- fertioni, quod supra obiecimur ex Baldo, in dict. Authen. ingressi, in quin. column. & alijs in locis, cum ibi capiat incertitudinem (pro- vt est capienda) pro præsumptione, & econ- tra, in quo facit huius rei capitale fundamen- tum: vt patet ex eiusdem verbis, ibi, & in di- cta leg. cum quis, column. septim. ibi tamen nõ excusor. & c. iunct. ver. & hoc ea ratione. Quem sequitur Alexand. in leg. si quis mihi bona, §. prim. ff. de acqui. hæredit. in decisio- ne principali, ad quam prædicta ratio adapta- tur. Et idem, tenet Iason, in dict. rubric. eod. ti- tul. allegans Bald. vbi supra, & licet in nume- ro vltim. & alijs in locis iungat in hoc articulo, fictionem cum præsumptione, non est ta- men credendum, eum voluisse oppositum. Nec etiam obstat, quod vt ipse dicit, forum conscientiæ, forum sit veritatis, & non fictio- nis: Nam licet id verum sit de perse, intelligē- dum tamen est aliter, & aliter. Quia nostra in specie forum conscientiæ nihil fingit, quo- casu ille loquitur, quia suo illo casu sequitur (vt is innuit) veritatem. Et punctus noster non est ille, sed iste. An lex quæ per fictionem aliquid de industria, & ex certitudine dispo- nit ob aliquam æquitate, & vtilitatem pu- blicam, vel priuatam, seruanda sit in foro pœ- nitali seu conscientiæ: quæ (vt superius notauimus) seruanda omnino est, quando (nostro vt in themate) disponit super certo, & ex certa scientia, & cum iusta causa, post habita facti veritate: Secus vero quando lex fundatur super incerto, id est super præsum- ptione: vel suspitione: quas forum conscientiæ respuit.

98 ¶ Quibus adductus, antedictam principalē teneo opinionem: quæ mihi verior, & iuri magis cõsona videtur: quamq; nostra etiam tempestate asseueravit prænominatus reue- rendus & doctissimus præceptor meus, fra- ter Franciscus à Victoria, in suis Recollectis super Sanctum Thomam, in secund. secund. quæstion. 62. articul. prim. à quo, dum illū ex- poneret, viua etiam voce audiui: & inter ei- dem lectionis habeo, quæ ab eo accepi scri- pta. Et ex præcedentibus corruūt Fernandi Vasquij Menchacensis Motiua, quæ aduer- sus Reuerendissimi Præceptoris mei addu- cit assertionem: ita vt maiore non egeant ex- pressione. Præsertim cum paria sint, hæredē

in minus solemnī testamento scriptum, scire testatoris nullam voluntatem esse, vel id sci- re debere: argument. text. memorabilis, in l. quod te, ff. si cert. peta. vbi hoc Bar. & omnes posteriores annotant. Ac etiam æqualia sint, vel in hoc respectu, scire, & scire posse de fa- cili: secundum Bald. per illum text. in dict. le- ge si duo, ff. de acqui. hæred. facit tex. leg. qui contra, vbi, idem Bald. C. de incest. nupt. & in capit. secund. cū glösa, de tempor. ordinand. lib. sext.

99 ¶ Quodq; lex civilis in conscientiæ foro est seruanda, & excusat, quando ipsa lex permit- tit actum aliquem eum approbans: siquidem tunc auctoritatem præbet, qua tutissimus est, qui legem sequitur: vt omnium consensu con- stat: secund. Didacum à Couarruu. in secund. part. quart. lib. decretal. capit. septim. §. septi. numero decim. tert. Ex quibus inferitur, pa- rum referre rationem differentiæ, quam tra- dit Ancharran. in regul. possessor. duodecim- column. numero. 20. versicul. quidam vero, de regul. iur. in sext. quod quando testator prætulit extraneum, proximis, scilicet fratri- bus, sororibus, vel alijs vltioribus indigen- tibus, quia non est sequutus ordinem charita- tis, talis institutus in testamēto minus solēni, nõ potest in foro cõsciētæ retinere id quod in proximos prædictos pro sua necessitate, testator tenebatur conferre. Valde q; suspe- ctum esse quod ibidem illico subiungit, quod si consanguinei testatoris erant diuites, & in- stitutus forte indigens, vel multum testatori amicitia copulatus, & plus dilectus quam il- li consanguinei, tunc talem institutum posse licite dictam hæreditatem retinere: Et hanc considerationem multum æquã videri. Quæ citat, licet in meo Codice corrupte, Præcep- tor meus Petrus à Peralta, in rubric. ff. de hæredit. instituen. numero decim. tert. vbi in numero decim. quart. ipse dicit credere, ve- rum q; putare, quod cū hæres teneatur exo- nerare conscientiam defuncti, vt in capi. fin. de sepult. quod ex hoc capite hæres etiam in testamento solemnī institutus, & alijs proxi- mioribus transuersalibus indigentibus præla- tus, teneretur in foro conscientiæ defunctū exonerare, eo quod contra conscientiam (vt ibi Egregius hic Doctor contendit) vniuersa- liter instituit illū: id est etiam in eo, quod per eum, talibus proximis pro sua necessitate, id est ad eorum alimenta relinquendum esset: Et quod ob id taliter institutus, posset denun- ciari Ecclesiæ, vt restituendo illud, exiret de

peccato, in exonerando conscientiam defuncti. Quod mihi per antedicta valde suspectū est: nisi præceptorem meum (cui ob amorem nimium, quod me dum eius essem discipulus, prosequeretur, plurimum debitor sum) saluemus, & eius dictum intelligamus, quando huiusmodi consanguineorum transuersalium necessitas, perpenſa eorum qualitate, in ipſo tempore testamenti extrema foret: & summe indigerent: & id testatori foret notum: & eidem summæ indigentia aliàs testator ipse extra testamentum, vel in ipſo testamento non prouideret, ac subueniret: & post eius mortem eadem laborarent indigentia: Nam tunc cum actiones passiuæ sicut & actiuæ quas ipse habebat testator, in hæredem tranſeant, personam q; defuncti, is hæres representet, quemadmodum testator tenebatur, & ipse hæres teneretur: aliàs non, meo iudicio. Et ita accipiendus etiā est præceptor meus Anton. Gometius, in leg. octaua, Tauri, secunda colum. numero quarto, dum citat Ancharran: in dict. regul. possessor, & procedit Martin. Nauarrus, in suo Manual. Confessor. capit. 26. ad finem, quodq; tradit Ioanni. fab. in. s. intestatorum, institut. de hæredit. quæ ab intest. defer. Et sic accipiendum est quod scribit Alberic. in suo dictionar. in part. testamentum, in secund. quem citat, & sequitur Iason, in Consilio. 141. incipient. v. l. longa, in quint. colum. ad medium, volum. quart. vel nisi prædictum Doctorem Peraltam intelligamus, quando frater is egenus præteritus, non q; demeritus, necessario instituendus esset in legitima tantum, quæ sibi à fratre testantē deberetur turpi persona per eum instituta: iuxta text. iunct. glo. ibi, verb. fratribus, in. s. primum itaq; de hæredib. & falcid. collatio. prim. Quæ sunt notanda ad intellectum, & materiam leg. secundæ titulo octauo, part. sexta, disponentis testatorem habentem fratres, posse libere quem velit instituire, etiam si fratribus in testamento nihil relinquat.

100 ¶ Sic etiā ex præcedentibus inferitur, tutum esse in foro conscientia hæredem legitimum, qui retinet hæreditatem, nec eam restituit hæredi scripto, non solum si ille in solemni testamento scriptus esset inspecta solemnitate iuris communis, si tamen erat minus solemne, inspecta solemnitate superaddita à statuto edito per ciuitatem non recognoscētem superiorem: secundum Iason. in secund. lectio. dict. leg. nemo potest, numero. 102. &

in Consilio. 67. incipient. de isto secundo testamento, volum. 3. & Ioann. Calderin. in quaest. per eum disputata, incipient. Bononiensi statuto, & Fernand. Menchacensem, in dicto, s. secund. numero decim. non. libr. prim. de success. creatio. Quod tamen (in hac sola specie) vltimum, sic accipiendum est, vt procedat, dū legitimus ipse ex aliquibus causis quæ in iudicio ab hærede scripto possent deduci, & probari, ad restitutionem hæreditatis, non condemnatur: Nam iam damnatus, petenti restituere teneretur: Sicuti Paulo ante in hæretico occulto fuit notatum. Quo in casu (vt tūc diximus) legis intentio est, vt simul ac crimē fuerit commissum, ipſo iure pœna irrogetur: bonorum q; dominium, à tali delinquente abscedat, & ad fiscum transferatur, dummodo quidam futurus euentus sequatur (hoc est condemnatio) sin autem ea non sequatur, nunquam dominium à delinquente abscessisse, neq; ad fiscum videbitur transuolasse. Bonus est textus, cum ibi notatis per glof. & Doctores, in leg. secund. ff. de in diem adi. v. bi si res aliqua mihi adicta sit, eius Dominium statim acquirere videor: Et tamen si postea melior condicio venditori allata sit, id dominium à me non solum abscedit, sed etiā pœnes me nunquam fuisse intelligitur. Stat ergo ex præcedentibus cōclusio firma, quod Pœna ipſo iure, vel ipſo facto, à lege, vel statuto imposita, non obligat in foro conscientia. Ex quibus à iure alienum videtur, quod Ioannes de Medina inquit, in dict. lib. de reb. restituens. quaest. quart. versicul. est etiam, quod lex pœnalis non obligat ad pœnam in foro conscientia, ante sententiam latam, excepto nisi lex talis sit, quæ pœnam ipſo facto imponat, quemadmodum aliquando datur lex sub pœna excommunicationis late sententia, seu ipſo facto. Grauius q; errat, cum id vltimum alia valde differenti ratione procedat (de qua statim agemus.)

101 ¶ Minus q; etiam obtinet, quod præallegatus Menchacensis, scribit, in capit. septimo, libr. prim. Controuers. vsu frequen. pœnam ipſo iure, vel ipſo facto statutā, præscribi non posse ab eo, qui scit debitorem se esse, quia debeat in foro animæ: siquidem non debeat. Et communis opinio sit, quod pœna legalis, quando non debetur in foro conscientia, potest præscribi cum mala fide: secundum Ioann. Crotum, in dict. leg. nemo potest, de lega. prim. Panormitan. & Felin. in capit. fin. de præscriptio. Balb. de præscriptio n. secund. part.

part. tertie part. princip. quaest. decim. tertia, & decim. quart. Cuius communis opinionis ipse Menchacensis (post Couarru. quem ad hoc etiam citat) Paulo ante ibidem meminerat, num. 24.

102 ¶ Qui non merito hac in quaestione ipsum meum carpit præceptorem, nostram conclusionem tenentem. Verius q; ex præcedentibus censerem, eundem & si doctissimum Méchacensem, non bene sibi constare, dum eam intelligit procedere, quando delinquens, qui ipſo iure incidit in pœnā, ignoraret pœnam illam se debere in foro animæ. Quia vt is ait, licet hæc sit ignorantia iuris, quæ in alijs rebus non toleratur, leg. leges Sacratissimæ, C. de legib. leg. prim. titul. † De las leyes †. Lib. primo fori, tamen in hac materia præscriptionis toleratur, & præscriptio procedit cum bona fide: & si oriatur ex iniusta causa: secundum veram, & communem opinionem, de qua per eundem Vasquium Menchacens. in. s. vndecimo, numero decimo tertio, cum præcedent. & sequent. de successio. creation. Nam licet hoc assumptum, de perse verum sit, & procedat etiam in materia restitutionis super accepti ex ignorantia, non tamen nostro congruit proposito: Nec bene ad id de quo agitur, adaptatur: siquidem eo in casu, quanuis sciens se pœnam huiusmodi legalem incurrisse, ad eam non teneatur in foro poli: vt resoluit Corneus, in Consilio. 206. incipient. Circa thema, columna final, volum. secundo.

103 ¶ Inferitur q; veram non esse opinionē Philippi Decij, & Hieronym. Cagnol. numero tertio, in dicta legē, quod à quoquam, ff. de regul. iur. existimantium, quod si pœna legis transgressæ, erat iniusta, vel immoderata, nō debeat in conscientia: secus si moderata erat. Nam quanuis ea moderata sit, in eius foro non debetur. Et ita procedit & accipiendum est, quod præcitatus Petrus Rebuffus tradit, in dicto primo Tomo Constitut. Regia. in prox. glof. prima, numero quadragesimo sexto, dicens omnes leges inducentes pœnam dupli & quadrupli, cessare in Conscientia.

104 ¶ Si vero pœna illius sit qualitatis, quæ nullum actum iudicis exigat, vt sunt censura, à Canonibus indictæ, & irregularitatis, ac cuiusvis alia, quibus propter crimen aliquis efficitur indignus, aut incapax alicuius rei, vim & effectum habet in foro conscientia: vt notat Caietan. in dicta quaest. 62. articul. ter-

tio, & Nauarrus, in dicto capit. 23. Manual. Confessio. numero. 67. & explicat Dominicus à Soto, in dicto libr. de iustit. & iure, quaestio. sext. articulo sexto, pagina. 63. subiungens, quod ratio quare Ecclesia excommunicare potest ipſo facto, absq; causæ cognitione, & iudicis sententia, est, quia dum priuat hominem suis suffragijs, aut susceptione Sacramentorum, non priuat eum bonis suis proprijs, quæ iure peculiari, possidet: & tradere per actionem teneatur: sed communibus, quorum ipsa est dispensatrix. Ac si dixisset, qui talem admiserit culpam, non sit particeps nostrorum Sacrificiorum, & Sacramentorum, ac confortij. Veluti si pater familias, suos admoneret dicens, quicunq; me odio prosequitur, nolo eum, meo vesci pane.

105 ¶ Penetrabilior enim est gladius domini, id est sententia excommunicationis, quæ & mucro est penetrabilis, & statim feriens: vt notat Innocent. in capit. præterea, secund. numero tertio, de appellation. ex eo notabiliter inferens, quod quando sub his verbis profertur, excommunico te si elegeris, seu si eligas, statim quod incipit contra facere, & accedit ad eligendum, vel appellandum, remanet excommunicatus: & electio non tenet: Neq; appellatio interposita iuuat. Nam quando excommunicatio concurret in puncto, cū alio actu momentaneo, fingitur propter sui velocitatem semper præcessisse in ordine intellectus, propter proferentis intentionem, quæ fuit vt electio non valeret: Et ideo præsumitur excommunicatus, & iam excommunicatus appellasse, ex præsumpta mente excommunicantis: Qui voluit ligare ante actum perfectum, scilicet statim cum incipit contra facere: Quia sicut statim propter inobedientiam, cadit à conspectu dei; ita statim incidit in excommunicationem: quæ est separatio à gratia Diuina. In pœnis enim spiritualibus sufficit voluntas mala, & inobedientia, quod secus est in conuenientibus: Nam spirituales pœnæ, medicina sunt, & obedientia, & ideo amplectendæ: conuenientiales vero odiosæ, & ideo restringendæ. Et Innocent. sequitur ibi Bald. secunda columna numero nono, & Panormitan. in fin. colum. subdens, idem videri dicendum in alio quouis actu. Quia cum iudex excommunicet in odium actus, debet in dubio præsumi, quod iudex voluerit ligare confestim: vt sic meliori modo, quo fieri potest, actus inualidetur. Et Innocent. Præposi. ibidem sequitur, & Do-

minic. à Sanct. Gemina. in capit. si à sede, secunda columna numero quarto, de præb. libr. sext. Et Petrus de Ancharra. in regul. accessorium, final columna de regul. iur. eod. libr. Qui notabiliter loquitur: & optimam rationem assignat. Quicquid contrarium videatur velle Antonius de Butrio, in dicto capit. præterea, & Hostien. in summa, titul. de re iudica. §. qualis, & sub. §. pœna, & reiecta distinctione Imolæ, in dicto capit. præterea, & etiam illa, quam ibidem faciunt Perusinus, & Decius, tenentes opinionem Innocentij procedere, in foro conscientie: & contrarium videri verius in foro exteriori iudiciali. Quod est notandum, & iam habui in praxi, anno proxime elapso, 1567. 24. die mensis Nouembris, quando admodum magnifici, & Reuerendi Patres huius districtus Hispalensis Inquisitores, tale proferrent mandatum contra Canonicos almæ illius Ecclesiæ, vt capitulariter comitarentur Sanctum ipsius inquisitionis officium, in ipsa die (quæ festum fuit Diuæ Catherinæ) actus publici, in fauorem fidei, si contra fecissent, ex nunc pro vt ex tunc contra facientes, excommunicatos ipso facto sub pœna lata sententiæ decernentes: Et dicti canonici postquam sibi fuit notificatum, appellationem interposuerunt. Et ita hora nona illius noctis, quæ illum actum præcessit publicum, consultus respondi, persuadens etiam domino Fernando Menchacensi, ex Doctorali præbenda canonico Hispalensi, maximo in nostra facultate literato, qui me tunc consulebat, vt huiusmodi mandato obtemperarent, ac aquiescerent in certa forma, quam assignaui. Et vt comitatu illi interessent sub quadam protestatione, quod non vt capitulum sed vt singuli de capitulo comitabantur, cum aliud sit capitulum, & aliud singuli: vt notat Ioann. Andre. & Panormit. numero secund. in capit. cum non liceat, de præscriptio. & Felin. in capit. eam te, numero decimo tertio, versicul. aliud singuli, de rescript. Alias eosdē canonicos contrauenientes, non obstante appellatione interposita, excommunicatos esse & absolutione egere. Quod rei euentus postea probauit.

106. Sic vel ea ratione (quod nulla requiratur iudicis exequutio) pœna à testatore adiecta, in foro conscientie debetur: secundum Panormitan. in dicto capite Raynaldus, de testam. numero 25. & Cremen. in singul. septi. incipient. tuscis, vel ex eo quod eueniat casus, quo testator noluit hæredem vel legata-

rium eius bona possidere, vel voluit eorum aliquam partem amittere: quod potuit iure optimo facere, lege ab eo, C. de fideicom. & notat Caietan. in summa, verb. pœna, & Nauarrus, in dicto capit. 23. sui Manual. Confesso. numero. 67. Et voluit Panormitan. in cap. Raynaldus, sexta columna, numero. 25. de testamen. dicens hanc proprius non esse appositionem pœnæ, sed potius ademptionem bonorum in pœnam contra facientis, Nomine pœnæ: Et quod in foro conscientie habet locum cum ista pœna, quia naturaliter obligatur orneratus à testatore obseruare ipsius voluntatem: capit. cum in officijs, eod. titul. Cui appaudit Caietan. in dicto verb. pœna, subdens: ex eo id deberi, quia euenit casus, in quo voluntas testatoris sic disposuit. Ex quibus mihi valde suspectum videtur, quod Francisc. Aretin. respondet in Consilio. 151. incipient. visothemate, legatum quingentorum ducatorum alicui à testatore relictum, quod per suos hæredes solui præcepit, & interim quod non solunt teneatur dare annuatim legatario quinquaginta ducatos, non valere quo ad principale legatum: nec quo ad interesse: quem refert Ioann. Lup. à Pal. Rub. in dict. repet. capi. per vestras, notab. sext. in princip. numer. nono, dicens quotidianum, & se in practica vidisse, mirabile quod esse, & alibi se non legisse. Nec enim quod ego videam, Aretinus ipse hac in specie, sua pro parte, vrgenti nititur fundamento, sed potius pro nostra, fortius stringunt adducta pereum, in prima illius responsi parte. Nec quicquid meo iudicio refert collectio de contractibus, ad vltimas voluntates ex doctrina Bartol. & Bald. per dict. Ioan. Lup. citata, & in qua fundatur Ancharra. in reg. peccati venia, nona columna numer. decimo, de regul. iur. in sext. quem Aretin. pro se citat licet corrupte, siquidem ratio sit diuersa: & vt ibidem Ancharra. scribit, illud procedat in contractibus, secus in vltimis voluntatibus, vbi non præsumitur vsurarum fraus: sed in pœnam spretæ voluntatis præfata quæ titas legetur: multæ quæ sint notabiles differentie inter contractus ex vna parte, & vltimas voluntates ex alia, in quibus septem notabilia discrimina Iason colligit in lege pactum inter hæredem, ff. de pact. à numero prim. vsq; ad numerum octau. Et quia in huiusmodi specie concurrat voluntas testatoris legantis illa quinquaginta quolibet anno soluenda, interim quod quingenti illi ducati pereum legati, ab hæredibus non præstantur: qua propter licite

licite id exigitur, & recipitur legatum cano. placuit, prima quæstion. secunda, præsertim cum respectu solutionis, ex parte hæredum sit alternatiuum, quo casu debetur: vt notat idem Bald. in lege: prim. C. de his quæ pœnæ nomin. relin. octau. columna, numero. trigesimo octau.
 107. Atque inde inferitur, fœminam quæ ex marito testamento vsufructuaria relicta est in bonis ipsius mariti, hac lege, & conditione, vt caste viuat, omnino teneri restituere vsufructum mariti hæredibus, in animæ iudicio, si castitatem non seruauit: secundum Angel. in Authen. de incest. nupt. in prin. Hieronym. Cagnol. in dicta lege quod à quoquam, ad finem, de regul. iur. Caietan. in sum. in dicto verb. pœna, Alphôn. à Castro, de potestat. leg. pœnal. libr. secund. capit. vndecim. & Reuerendissim. Conarruu. in dicto capit. sext. §. octau. numero. 17. Quicquid Menchacensis velit, in dicta præfatio. libr. prim. de succes. progres. numer. 98. prope finem. (Qui salua eius pace, bono quod ego videam, hanc nititur fundamentum.)
 108. Ista etiam idem dicendum est, quando per legem vel Canonem, aliquis inhabilis sit. Nam in conscientie foro inhabilis censetur: secundum Caietan. in secund. secund. quæstion. 62. articul. tert. Et sic quando lex pœnalis, est de re nondum accepta, sed accipienda, & lex facit quem incapacem illius rei, tenetur statim in foro conscientie restituere absq; aliqua sententia, & criminis declaratione: vnde qui propter Symoniam realem conventionalem, acquisiuit beneficium, tenetur in foro conscientie illud resignare, & omnes fructus perceptos restituere: vt in extranag. secund. de Symon. Cuius ratio est quia lex Canonica fecit istum incapacem beneficij, quod habuit per illam Symoniam conventionalem. Et ex quo huiusmodi recipiens, esset incapax, & inhabilis ad acquirendum simile beneficium, nec illud, neq; etiã fructus potuit acquirere: ideo ad beneficij talis resignationem, & fructuum restitutionem in foro conscientie tenetur: qui sic habuit. Sic etiam accipiens beneficium curatum ante vigesimum quintum annum, cum talis à iure sit incapax, tenetur resignare tale beneficium, & restituere omnes fructus perceptos: secund. Syluest. in verb. beneficium, 3. §. primo; & Paludan. in quarto conclusio. tertia, & Panormitan. in capit. cum in cunctis, §. inferiora, in princip. de electione. Et parimodo, cum quando quis accipiens beneficium animo non clericandi, sed accipiendi fructus, sit

beneficij incapax, tenetur in eodem foro poli ad huiusmodi beneficij resignationem: & fructuum omnium perceptorum restitutionem: secund. Maior, in quarto sententiar. distin. 24. quæstion. vndecim. & est text. in capit. commissa. §. ceterum, de elect. libr. sexto. Quod tamen meo iudicio sic est accipiendum, nisi quando suscepit, habebat animum clericandi: Nam & si postea mutet propositum, videtur forsam probabiliter dicendum, quod non teneatur in foro conscientie ad restitutionem fructuum ante condensationem. Et ratio est, quia quando iste non habet animum clericandi, lex facit eum inhabilem, & incapacem ad suscipiendum: Quando vero habuit animum tempore acquisitionis, acquisiuit iam titulum beneficij, & de isto loquendum est, sicut de lege quæ loquitur de aliquo iam habente rem acquisitam. Vnde videtur, quod non bene dicat glos. verbo, non intendens, in dicto. §. ceterum, intelligens talem non teneri ad restitutionem fructuum ante mutatam voluntatem: sed bene teneri ad restitutionem fructuum perceptorum post hanc mutationem voluntatis. Ita etiam cum filius clericici spurius sit in capax bonorum paternorum, per viam testamenti seu contractus, & aliorum consanguineorum patris, lege secund. titul. tert. libr. prim. Ordinatio. Regiar. & leg. non. Tantalus filius spurius, in foro conscientie nulla spectata sententia, neq; criminis declaratione tenetur, & est obligatus restituere talem hereditatem. Et ratio est, quia lex fecit eum inhabilem ad suscipiendum illam hereditatem. Et inde cum reassumens primam cofuram, sit incapax officiorum publicorum, & inhabilis ad ea obtinendum, leg. decim. septim. titul. tert. libr. prim. Ordinatio. Regiar. Qui sic reassumpsisset, si postea obtineat officia publica, non est tutus in foro conscientie, & tenetur ad restitutionem huiusmodi officiorum, & commodorum inde perceptorum, nulla alia ratione, nisi quia ea non potuit acquirere: quia dicta lex, 17. fecit illum inhabilem & incapacem talium officiorum publicorum: Quæ sunt menti tenenda: Et vt ad id vnde digressus sum, reddeam, fere ex eadem (vt aiunt) radice, Donatarius susceptus à donatore filijs, tenetur in foro conscientie, restituere res donatas: iuxta legem si vnquam, C. de reuocã. donatio. Quia hæc donationis reuocatio per illam legem inducta, non fuit facta in pœnam donatarij, sed ex præsumpta ipsius donatis voluntate, plurimum à lege coadiuuata: vt

ibi notat Tiraquel. in verb. reuertatur, numero 238.

109 ¶ In quo tamen diuersum est dicendum, quando donatio reuocatur ob ingratitudinem donatarij, ex lege fin. C. de reuocan. donatio. & capit. fin. de donatio. Cum tunc in poenam criminis, & ingratiudinis fiat reuocatio; ut existimat Reuerendissim. Couarruu. (licet sub verbo forsam, in dicto numero decimo septimo. Quod tamen ego intelligerem, quando Donatio simpliciter fuisset facta, nulla foret de reuocatione mentio habita: Nam si per modum conuentionis poena huiusmodi reuocationis apponeretur, cum ex ipsa conuentionali, naturalis succedat obligatio, non secus quam ex reliquis conuentionibus, donatarius transgressor, ad rerum donatarum restitutionem teneretur in foro conscientia, etiam si ab aduersario non petatur: non seus quam etiam aduersario non petente deberetur in eodem foro, quod ex causa nutui, vel alia simili acceptum foret, & redditum non fuisset secundum Ancharran. (hac in specie, & similibus intelligendum) in dicta reguli possessor, text. question. de reguliur. in sext. quem sequuntur Felin. & Decius, in dict. cap. prim. de constit. & idem Decius, in Consil. 298 incipient. viso instrumento, numero primo, & Hieronymi. Cagnol. in dict. leg. quod à quoquam, numero 62.

110 ¶ Nam in alijs casibus non teneretur, quis in foro Diuino poenam etiam conuentionalem soluere, nisi ab alio petatur: ut Philip. Corne. (ita accipiendus) scribit, in Consil. 69. incipit. de duobus queritur, numero. trigessim. nono volum. secund. & in Consilio. 55. incipient. visis, & diligenter ponderatis, volum. tert. que sequitur Rebuffus, in leg. vnic. C. de sentent. que pro eo quod interest prof. in glos. proferuntur, num. 40.

111 ¶ Et ita ad concordiam redduci potest Doctissimus Fernandus Vasquius Menchacensis, sibi hac in questione aduersarius. Quippe qui, in dict. capit. septim. libr. prim. question. vsufrequent. numero. 21. asserit, teneri quem, in foro conscientia poenam conuentionalem soluere, etiam si ab aduersario non petatur. Quod idem ipse negauerat in capite. 28. libr. primo controuerfiarum illustrium, numero decimo sexto, post Cagnolum, (quem ibi refert) in dicta lege quod à quoquam, numero nono, docens poenam conuentionalis debitorem tenere pati, si ab eo poena exigatur, sed in conscientia, vel in foro contentioso, non

teneri offerre vltro, quia iuste potuit cogitare, quod pars quæ sciuit, tacet, & dissimulat, eam poenam tacite condonasse, ac remisisse, videatur. Parte vero petente, poenam conuentionalem, restituere tenetur iure poli, nisi quatenus lesionem, damnum, vel proximi, aut eiusdem interesse iustum excederet notabiliter: Nam tunc poena ultra modum huiusmodi appositaj ad mensuram debitam redigenda est: leg. plane, & leg. pecunia fenebris, ff. de vltis, not. glos. & Doctores per text. ibi, in leg. cum allegas, C. eodem, & in leg. non solum, ff. de rei vendicatio. & in cano. si Ecclesia, 254. question. secund. docent Decius, & Cagnol. numero sexto, in dicta leg. quod à quoquam, post Confet. in singul. verb. poena, decimo incipient. in foro conscientia, idem Decius, in dicto cap. prim. column. penultim. de constitution. & ibi Augustin. Beron. numero. 247. Panormitan. in cap. quoniam contra, numero. trigessim. prim. de probatio. Felin. in dicto cap. audiuimus, de Symon. & in cap. sicut dignum, de homicid. Roman. in singul. 107. incipient. tu habes, Angel. de clausio, in summa, verb. poena, versiculo decimo nono, & Martin. Nauart. in dicto cap. 23. sui Manual. Confessor. numero sexagesim. octau. Et ita accipienda, & intelligenda est lex fin. titul. l. part. quint.

112 ¶ Nec etiam quando talis poena conuentionalis contra iustitiam est, ut quia excederet quadruplum, in eo, quod sic excedit, quanuis iuramento sit firmata, peti, aut exigi potest: ut respondet pulchre Ancharran. in Consilio, 148. incipient. apud antiquos, & argument. leg. sancimus, C. de donatio. facit lex, prim. §. stipulanti, ff. de verbo. obliga. Talis enim excessus, contra honestatem, & bonos mores est: ut probat text. in cap. suam, de poenis, vbi Papa reprehendit illum, de honestate, qui volebat petere triginta Nomine poenæ, pro septem, ratione debiti non soluti. Et ideo Angel. in Consilio. 219. incipient. arbitror dictam poenam, respondet, nihil præter id, quod mercatoris interfit, peti posse. Cuius sententiam Francisc. Aretin. probat, & sequitur in lege quart. §. Cato, prima column. ff. de verbo. obliga.

113 ¶ Vbi Ioannes Crottus, numero octauo, & sequentibus in prima lectione, not. in curia mercatorum, poenam promissam peti non posse ultra interesse: & si nihil interfit, peti non posse: quia sit contra æquitatem, quæ in illo foro seruatur. Quicquid Iason contrarium ver-

lit, in leg. secund. §. item si in facto, ff. eod. titulo, quem sequitur nouissime Benuenutus Straccha, in tractat. de mercato. titul. de contractib. mercato. ante finem. Quorum tamen opinio posset in foro exteriori procedere, dum hæc poena conuentionalis, nimis acerba non sit, non autem in foro interiori. Et ita Conciliari meo iudicio posset hæc opinio secum ex diametro pugnantem, facit quod notatur, in leg. eos, C. de vsuris. Et ita mea sententia intelligi & accipi debet, quod magis communiter recipitur, ac dici solet, poenam ipsam in conscientia foro, creditorem posse petere: ut tradunt Hostien. Archidia. Ioan. Andre. Panormitan. & alij, in dict. cap. prim. de constitutio. Cagnolus, in dict. l. quod à quoquam, Corne. in dict. Consilio sexagesim. nono, & in Consilio. 28. column. fin. secund. volum. Paul. Parisius, in Consilio. 34. volum. prim. & in Consilio decim. nono, volum. secund. Et ita potest ad concordiam redduci Philip. Decius, qui id negat, in dict. cap. prim. de constitu. column. octau. Et Adrian. in dict. quod lib. sext. Nam si cut iudici poenam exequenti non licet resistere in conscientia, ita etiam nec parti, poenam iniustam petenti licet negare: vnde hac in specie non est differentia inter poenam conuentionalem & legalem. Nam sicut in legali, iudicis executio requiritur, ita & in conuentionali partis petitio (qua in re nouiores, in dicto cap. prim. allucinant) Et ita accipi debet quod eleganter tradit Fortunius, in tracta. de vltimo fine, illatio. decim. octau. dum scribit tutum esse in conscientia foro, non tantum eum qui poenam conuentionalem exegit, & accepit, sed & eum qui consequutus est poenam legalem. Et ita potest concordari ante allegatus Decius, in dict. cap. prim. numer. 20. de constitu. Ex quibus tutum omnino in foro conscientia non videtur, quod post Vbal. & Panthal. Calderin. in leg. secund. C. de rescind. venditio. Pet. Rebuf. tradit in dict. secund. Tom. const. Regiar. titul. de rescisio. contract. articul. vnic. glos. decim. quint. numero trigessim. tert. Quod si quis emerit domum centum aureis pacto appposito, quod nisi soluat illa centum intra annum, promittit centum pro poena, & sarcire omne id quod intererit, si non soluat, incidere in poenam, qua soluta, licet excedat iuncto rei precio dimidiam, tamen ei non succurri, quia sua culpa incidit in poenam.

114 ¶ Sic etiam & illud accipiendum est, damnum alicui, culpa leui, vel etiam leuissima (vt

infra dicetur) datum resarciendum esse in conscientia iuxta patientis interesse: & ita procedunt Angel. in summa, verb. culpa, in fine, Adrianus, in quart. sententia. in tracta. de restitutione. capit. vtrum in foro conscientia, Panormitan. in capit. fin. de iniurijs, & Barba. in cap. Raynaldus, de testamen. column. 114. Couarruias, in dict. cap. sext. §. octau. numer. duodecim. & Fernandus Vasquius Menchacensis, in dict. cap. 28. numero decimo non. lib. prim. controuerfi illustri. contra Innocetium, in dict. cap. sicut dignum, quem sequitur Panormitan. (sibi aduersarius) in. c. si egressus, de iniur. & in capit. cum causam, column. quinta, de testib. & in capit. dilecti, de arbit. idem, & Decius, numero trigessim. prim. in dict. cap. quoniam contra, de probatio. Aretin. in cap. sicut, column. secund. de testib. Roman. in singul. 105. incipient. pridie, Ioan. de Anania, in dicto cap. sicut dignum, §. fin. in fine, & ibi Felinus, idem Felin. numer. 41. & Decius, numero decim. in secund. lect. dict. cap. prim. de constitutio. post Panormitan. ibi, column. septim. Iason, in. §. sed iste, numer. 130. instit. de actio. & Barba. in cap. prim. column. prim. de commoda. quam opinionem asseruere communem Anton. Corsetus, in dict. singul. verb. forum conscientia, & Syluest. verb. culpa, §. quart. & verbo, aduocatus, §. 24. & verbo. restitutio, secund. §. duodecim. & §. 17. tenentes, alteri damnum inferentem culpa leui, vel leuissima, non teneri in conscientia foro illud resarcire, quanuis in iudicio exteriori, per iudicem cogi debeat, ad id soluendum: per leg. in lege, ff. ad leg. Acquil. Quorum opinio attendita dictæ legis dispositione, minus procedit: Ex quo per eandem legem, talis damnificator, qui in culpa fuit leui, teneatur in foro contentioso. Et illa lex procedat in culpa commissa in facto, non autem in culpa, quæ in omissione commissa fuerit: ut est glos. notabil. secundum Paul. de Castro, ibi, in leg. si mora, ff. sol. mat. quam dicit auream præallega. Corsetus, in singul. verb. poena, cui est similis, in leg. lege Cornelia, ff. ad. S. C. Syllan. quas communiter Doctores probant: secund. Alexan. in dict. leg. si mora, sexta column. Mans enim crimen est, quod in facto committitur, quam quod in omissione perpetratur, teste Diuo Thoma. secund. secund. question. 79. articul. prim. Et explicat nouissime Andre. Tiraquel. in lib. de poenis temperand. caus. 44. numer. 31. cum sequentibus. quam plura ad huc propositum adducens & per totam causam.

Et hunc etiam intellectum ad dict. legem, in lege, Bart. notat in leg. quod Nerua, numero 29. ff. depositi, Imol. in dict. capit. prim. de comod. numero decimo octavo, Alexand. de Imol. in leg. prætor, s. prætor ait, column. penultim. ff. de eden. Saly. in leg. in iudicio, C. locat. Stephan. Bertrand. in Consil. 140. in tert. volum.

115 ¶ Vnde glosa in. s. præterea, instituit. quibus. mod. re contrahi obligat. dicens in incendio, semper præsumi culpam leuissimam, (singularis, secundum eundem Salicetum, in. l. que fortuitis, fin. column. C. de pigno. actio. & in dict. leg. in iudicio, Iason. in dict. s. prætor, column. vltim. eundem, & Alexand. in leg. domos hæreditarias, ff. de lega. prim. vbi Iason, asserit hanc opinionem esse communem,) intelligenda est, quo ad culpam leuissimam in ommittendo contingentem, non autem quo ad leuissimam, in committendo. Et ita potest saluari ab impugnatione Baldi quâ not. Thomas Grammaticus in decisio. tert. incipient. in causa magnificæ, numero sext. Et concordari potest contraria glos. in leg. qui duobus, s. damna, ff. pro socio. Et inde nisi ex natura contractus veniat leuissima culpa, ex incendio, non tenebitur quis actione legis Aquiliæ, ex illa leuissima culpa à lege præsumpta: secundum Alexand. in dict. leg. si domos, & in dict. s. prætor, & Bertran. in dict. Consilio, 140. Et hinc text. in dict. leg. qui ædes, ff. de incend. ruin. naufrag. dicens teneri quem ad damnum illati solutionem, quando damnum illatum fuit ex incendio propter illius negligentiam, intelligendus est, de negligentia, quæ culpam leuam præ se fert, perpensis ipsius facti circumstantijs, non de illa, quæ ex culpa leuissima contingit, cum constet ex supradictis neminem teneri, ad satisfactionem damni, quod est illatum propter eius omissionem data culpa leuissima. Et ita procedit, & accipiendum est necessario, quod Menchacen. scribit, in dict. capit. 29. numer. 20. Quodq; ipse tradit Grammatici. in dict. decis. tertia, numero decimo quarto. Atq; secundum prædicta, intelligenda est Regia lex, decima, titulo decimo quinto, part. septima considerans in incendio culpam, per aliquod exempla, ex qua incendiarius teneatur.

116 ¶ Et etiam glosa, in dict. cap. fraternitas, 12. quæst. 2. dum voluit pœnam in foro conscientie deberi, quando ex parte recipientis, non est pœna, sed ammissæ rei Acquisitio, & interesse. Quam sequitur Dominicus, in. c. com-

missa, s. fin. de electio. in. 6. Felin. numer. 45. & Decius, in. 1. lectio. num. 20. in dict. c. 1. de constituto. & Nauarrus, in dict. suo Manual. Confessor. capit. 23. numer. 68. post. Petrum Anchar. in dict. regul. peccatum, de reg. iur. in sext. column. secund. numero decimo, vbi bona est glos. finalis, communiter in hoc recepta.

117 ¶ Et ita, illud accipi debet, quod scribit Diuus Anton. Archiep. Florent. in secunda parte, suæ summæ Theolog. tit. 5. capit. 6. s. 1. & post eum, Ioan. Bernard. in praxi criminal. Canonica, cap. 77. Couarru. in dict. s. octavo numer. 15. Menchacensis, in cap. 7. lib. 1. quæstio. vsufrequen. numer. 23. textum in capit. 1. & 2. de adulter. disponentem, vitiantem virginem esse compellendum, eam congrua dote dotare, procedere in foro exteriori tantum: & solum teneri in foro conscientie, damnum resarcire, quatenus ea mulier postquam vitata est, plurius eget, ad inueniendum virum, sibi coæqualem, quam egeret, si integra, & illibata foret.

118 ¶ Quam conclusionem licet doctissimus ipse Menchacen. in dict. num. 23. velit procedere, quando talis mulier vim passa esset, aut dolo, vel metu foret subducta, (quod secundum eum raro contingit) Non sic, si spontaneus fuerit viri, & mulieris congressus, (vt ipse dicit plerumq; fieri) Nam tunc virum nullatenus teneri in foro animæ ad resarciendum hoc damnum, ab eo discrepo. Et salua tanti viri pace, id non admitterem: & contrarium hac in specie, post alios doctores, Ioann. de Anania, notat in dict. c. 1. de adulter. nota. 1. Et Speculum conscientie, in secund. part. capit. 29. fol. (mihi) 145.

119 ¶ Siquidem lex vnic. C. de rapt. virgin. quæ de huiusmodi damno loquitur, expressim disponat, ita vitiantes virgines grauioribus etiam subiaccere pœnis, siue volentibus, siue nolentibus virginibus tale facinus fuerit perpetratum. Hac inter alias ratione. Quia hoc ipsum velle mulierum, ab insidijs nequissimi hominis, qui meditatur rapinam inducitur, nisi & enim eam sollicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus se se proderet. (Quod etiam) vt patet probro est omnibus cognatis, & mulieris affinibus: parentibus autem ignominiosum, & damnosum, & est text. expressus, in. l. 2. tit. 19. part. 7. Et ideo etiam in hoc casu, ad satisfactionem eisdem faciendam stuprator teneatur: secundum Sanct. Thom. in. 2. 2. quæ. 154. artic. 6. & Archiep. Florent. in. d. c. 6. s. 1. & Ioan. Bernar.

Bernar. in dict. capit. 77. (vbi hoc limitat, nisi pater ipse de lenocinio, vel consensu conuinceretur) facit lex, 3. s. si quis voluntatem, ff. de lib. hom. exhib. ibi, + Sed quid si volentem qui dem retineat, non tamē sine calliditate, &c. Neq; bona, vel probabili ratione hoc faciat? recte dicitur dolo malo retinere. Quodq; cum talis stuprator, quantumcunq; volentis virginis, puniendus sit acri pœna, vt post Mathefil. nota. 100. inci. not. tex. & Additio. Bal. in dict. leg. vn. verb. vltius, & Agid. Bofsius cōcludit in sua pract. tit. de raptu mulier. secunda colu. numer. 7. ideoq; In culpa ob id sit, saltem leuissima, quæ in facto committitur, vt probatur in dict. l. 2. tit. 19. part. 7. ibi, + E no se puede excusar que el que yoguiere con alguna muger destas que non hizo muy gran hierro maguer diga que lo hizo con su plazetaria non le faziendo fuerça. Et argument. eorum, quæ ipse Ioan. Bernard. scribit in. d. c. 77. pagin. 150. versic. vnde videtur. Et quia culpa leuissima in faciendo commissa, æquiparatur lætæ culpæ in negligendo: secundum Barto. in. d. l. quod Nerua, nona column. num. 29. versicul. item quæro vtrum culpa leuissima, vbi allegat corrupte glosam, in leg. si constante, s. si maritus, ff. solut. matri. cum vellet allegare glo. in. d. l. si mora, eod. titu. (quam ibidē vidēdus eiuscit ad additionator,) Cōsequens est, iuxta antedicta hunc teneri ad huiusmodi damni aliqualem reparationem, quæ tamen iustum mulieris interesse secundum eius qualitatem non excedat. Dummodo hoc egeat: & ab ea petatur. Nec enim ea non petente, aut eiusdem parentibus non exigentibus, vitiator ad vltro offerendum hoc in casu in foro poli tenetur. (vt supra attigimus) & Menchacensis (ita intelligendus) notat, in dicto capit. 28. lib. primo, Controuers. illustri. numero decimo octavo. Et meo iudicio sic est temperandus, & procedit præceptor meus Martinus ab Azpilcueta Nauarrus, qui contrarium censuerat, in capit. decimo sexto Manual. Cōfessor. numero decim. sext. Et ita accipiendi sunt præalleg. Ioan. doctissimus Episcopus Calorenensis in dict. capit. 77. Astensis, in summa, lib. secund. tit. 47. in capit. incipient. sequitur videre de tertio, & post Rodonen. & Guiliel. Diuus Antonin. Archiep. Florenti. in dicto capit. sext. s. prim. & Syluest. verb. Luxuria, versicul. quinto quæritur, & Tabien. verb. restitutio, s. 22. (vbi citant Bonam Venturam) tenentē, deplorantē virginem voluntariam non teneri ei satisfacere in foro conscientie,

per regulam illam, scienti, & volenti, de reg. iur. in sexto cui, supra in eadem glosa, numero 39. respondimus.)

120 ¶ Sed & Nauarrus ipse, nulla (vt opinor) alia ratione, quam quod hoc damnum virginis ammissæ, notabile sit, & ipsi mulieri, si nubat, valde periculosum, in numero decimo nono, ibidem tenet post Reuerendum Magistrum meum fratrem Franciscum à Victoria, virginem dolo, aut suasionem inductam vitiantem, teneri ei ad satisfactionem eiusmodi damni sigilli virginis effracti, quanuis virum talem iam esset sortita, qualem virgo si foret obtineret.

121 ¶ Tandem expræcedentibus, quæ restitutionem damni, seu pœnæ, deberi in conscientia probant, quatenus verum damnum passi cōcernit interesse: Non possum non admirari eruditissimum nostrum Menchacensem, in dicto capit. 28. numero decimo septimo, quare sic inuenerit contra Decium, & Cagnolium, in dicta leg. quod à quoquam, de regul. iur. & eundem Decium, in dicto Consilio. 298. & Corset. verb. pœna, vt dixerit eos errasse, in eo quod scribunt, pœnam conventionalem si nimium obdura sit, non deberi in conscientia, deberi tamen, in eo quod moderata sit. Vereorq; ne quod ipse Vasquius alijs obiecit, in se patiatur tenente pœnam conventionalem quantumcunq; acerbiorē, in foro conscientie deberi: ex quo contrahentes in rebus suis plenam potestatem, & arbitrium habuerunt, etiam ad abutendum & prodigendum: & se se potuerunt pœnis acerbis obligare: non secus quam reliquis. Quod quā aduersum sit æquitati, & rationi naturali, ipsiq; inridicanti neminem cū alterius dāno, & iactura locupletandum: ipse iudicet Menchacensis:

122 ¶ Ac ex contractu patet censuali, in quo, & si contra conventionem, per mille annos census non solvatur, non caditur à iure contractus, nec pœnæ commissi, de qua fuit contractus, quia nimis acerba sit, locus est: secundum glosam singularem, in capit. constitutus, de religio. domib. Panormitan. in capit. prim. column. secund. de in integ. restit. Iason. qui post alios reputat limitationem multum pulchrā, in leg. prim. column. 10. numer. 49. C. de iure emphyt. Socin. in Consil. 167. incipient. non inutilis, volu. 2. Hippolit. in singul. 95. incipient. contractus censualis, Quorum opinio communis est, secundum Decium, in Consil. 138. incipiē. & diligenter, prim. column. numer. 5. & reuerendiss. Didacum à Couarru. in. c. 7. nu. 1. lib. 3.

Varia. resolutio. quanuis Bald. in Consil. 177. incipient. ad euidenciam, 2. col. num. 6. volu. 3. contrariam sententiam communem dixerit.

123 ¶ Sic etiam, censuista minime requisito, cē suarius contra pœnam conuentionalem poterit impune ex eadem ratione, possessionē alienare: vt scribit Ioan. Lup. à Pala. Rub. in. l. 70, Tauri, 11. colum. numer. 28. & Antonius Gometius, in leg. 68. eorundem comitorum, colum. 4. versicul. secundo infero, & diximus Latus in fundamen. 2. part. 2. prælectio. leg. 5. titul. tert. lib. septim. Ordinatio. Regiarum.

124 ¶ Vbi ostendimus nouissime contra eodē, dictam legem, 68. Taurinam, minime loqui, nec locum habere in contractu illo censuali, proprius q; procedere, & practicandam fore, in contractu emphyteotico, in quo, ante dicta pacta conuenta, seruanda sunt: & locus est commissio, etiam vbi præstatio annua redimibilis est constituta. Quicquid præallega. Præceptor meus Couarru. in dict. capit. septimo, numer. 1. lib. 3. varia. resolu. velit, dicens praxim, & forensē vsū apud suprema Regis tribunalia, eam legem commissi, & si omnino expressa sit, tantum admittere & probare, vbi census perpetuus constituitur, absq; redimendi pacto, & res super qua constitutus est ipse erat, qui pensionem annuam soluendam sibi cauerit, cum ea ratio, qua id procedit, scilicet quia possessio sit ipse legem imponentis, qui q; quam libuit potuit imponere condicionem, in hoc etiam militet casu (vt ibidem plene notauimus.)

125 ¶ Qua in specie, emphyteota pensionem per biennium non soluens in commissum cadit: & ad id in foro conscientie tenetur, si ab eodē domino, cuius possessio est petatur. Et ita procedit, & accipiendum est quod Ioannes de Medina docet, in dict. Codice de restitut. quæstion. 12. versicul. ex dictis. Quodq; Petrus Rebuffus (hac in specie intelligendus) tradit in dict. prim. Tom. constitu. Regia. in præm. glos. 1. num. 47. quod si dominus sciat, & non petat, videtur commissum remittere, seq; dicere in foro conscientie ad huc retineri posse: quia debitor putare potest, dominum eo iure vti nolle, sicut dicitur de hærede qui potest legatum præscribere per triginta annos, dum arbitratur, quod legatarius illud nolit ex eo quod non petit: secundum Ancharran. in regul. sine possessione, de regul. iuris, lib. 6. & adducit Latus idem Rebuff. in repet. l. vn. notabi. 1. nu. 54. C. de senten. quæ pro eo quod interest. Cuius discriminis ratio aperta est, ex

quo, qui à domino fundum recepit, & si ex non solutione per biennium, re ipsa totaliter priuatur, nulla ei iniuria, aut damnum fiat, qui hac lege fundum illum à suo vero domino susceperit, vt si per biennium pensionē nō solueret, reddeat fundus ad dominum suum qui illum tradiderat: & ita res reddunt ad statum, in quo erant ante contractum emphyteoticum. Quod reuera non est in contractu præfato censuali, in quo si fundus, in quo census constitutus est, ob non solutionem pensionis, efficeretur totaliter censuista, non ita res ad priorem statum redderent: & censuarius maneret suo fundo priuatus, quem ante contractum, tanquam proprium plenarie possidebat: Et censuista eundem fundum plenarie sibi acquireret, quem ante contractum minime possidebat, neq; habebat. Qua in specie, cum lucro hic notabiliter maneret, alter vero cum damno, & tanto maiori, quanto amplioris precij, & valoris erat fundus, in quo census fuit constitutus. Exorbitantissimum q; esset, fundum censualem quatuor milia aureorum valentem, & censum super eo longe minoris valoris constitutum, per nō solutionem pensionis censuistam sibi acquireret, loco illorum aureorum, quos pro ipso censu tradiderat.

126 ¶ Quibus non obstat, si diceretur contractus censuales, qui in vsu sunt, emphyteosi assimilari, quia illa assimilatio consistit in alijs conditionibus, non tamen equiparantur, quo ad pœnam legis commissoriae, quæ in talibus contractibus à iure est reprobata. leg. prim. C. de pact. pignor. & de lege commif. capit. significante, de pignor. leg. 12. versicul. + E porende, dezimos+. titul. 13. & l. 41. tit. 5. part. 5. quæ leges ad id improbandum, illam decidendi habent rationem, quod obligatio pignoris communiter soleat fieri pro longe minore quantitate, quam valeat pignus: & ex tali conuentione si valeret pœna, debitor multum defraudaretur: Quæ ratio multo maiorem vim habet in huiusmodi contractu censuali, cum semper possessiones, seu bona, super quibus imponitur, & venditur census, longe maioris valoris sint, quam precium pro censu datum: & necessitate præsus debitor hoc in casu faciat, quicquid vult creditor: vt expressim probant ante dictæ leges. Ex quibus verba allegatæ legis, 41. Quia in venditione loquantur, & melius ac proprius nostræ conclusioni adaptentur, referre libuit. + Mas si la cōprasse de otra guisa diziendo assi que fazia tal

tal pleyto con el que si la non quitasse à dia señalado, que fuese suya, por aquello que daua sobre ella à peños; entonce non valdrie el pleyto; ni la vendida. E por esta razon non creemos por bien que vala tal pleyto, por que los que emprestan dineros à otros sobre peños non lo querrian fazer de otra guisa. E los omes quando estouiesse muy cuytados con muy gran mengua que ouiesse fer fari en tal pleyto como este, maguer entendiesse, que serie à su daño.

127 ¶ In his quibus obstat, quod Paulo antepitata lex Taurina, sexagesima octaua loquatur per hunc terminum; + Censu. Nam illum verbū, + Censu. stat improprie, vt declarat Imola, in l. ad a. d. sententiam, 2. col. de reb. eccl. non alienand. sub iungens; quod si in instrumento diceretur concedo tibi talem rem in emphyteosim, pro annuo censu, & omne ius quod habeo in illa re, ille non esset contractus emphyteoticus: sed contractus censualis. Et illa verba concedo in emphyteosim, starent improprie: quod ipse reputat multum notandum: refert, & sequitur Iason, in lege prima, numero. 48. C. de iure emphyteo. & est mentem tenendum dictum, pro similibus contractibus, in quibus hodie tabellionum incertitia seu incuria, prædicta miscentur verba. Vnde fit quid in his hac in re habeo, in dicta leg. Taurina, littera verior est, vt sic eius sonet contextura, + Si alguno pusiere algun censo sobre su heredad que diere con condicion, &c. + Cum mens, ac ipse legis hęc dicit ratio, quæ potius inspicienda est, quam eius verba: & quibus, in eadem legis sententia præponenda est: vt supra in secunda conclusione notauimus, in glosa, super verbo, + Daño+. Et diximus Latus in dicto fundamen. secund. part. secund. leg. quint. titul. tertio, libr. septimo Ordinatio. Regiarum: Quicquid ibi Anton Gometius, Doctorissimus olim præceptor meus & Ioan. Lup.

128 ¶ Ac indubij ille intellectus, & opinio, tenenda est, perquam euitatur omne peccatum: teste Panormitano, in. c. fi. de præscrip. 5. col. nu. 16. vbi late eius additio. textus est, in. c. Maiiores, de baptismo, ibi, + Absit, vt tot parvuli pereant+. Et in. l. 9. tit. 1. part. 1. Et ne eandem legem Taurinam pro vt iacet intelligendo, demus quod in periculum sit animarum, vt Baldus annotat in præludijs, feudor. tert. col. numer. 5. aut nutritiua sit peccati, vt in casu non assimili deduci clare videtur, ex lege septim. titul. septim. libr. quint. Ordinatio. Regia, ibi, + E con esto, saca la heredad que por ventura vale la mitad mas, o los dos tercios que quando la ouo el comprador, lo qual parece cosa muy inhumana, è agra, è muy subiecta, à fraude è à peccado+.

129 ¶ Lex enim quæ peccatum nō excludit, aut nutritiua est peccati, nō valet: vt testatur Barro in repet. l. omnes populi, 8. col. nu. 22. ff. de iust. & iur. Quem refert & sequitur Panormitan. in. d. c. fin. de præscriptio. 3. col. numer. 10. Imo nullam esse Bernard. Landrianus, eiusdē additionator asserit, in. c. 1. nu. 9. de constitut. super verbo, foro animæ, circa finem, dicens tunc non esse opus irritatione. Et idem, tenuit Ancharra. in Consilio. 25. incipient. videtur prima facie, secunda col. numer. secund. Nec enim debet Legislator legē promulgare per quā approbet aliquod vitium, quia hoc esset incitare ad peccatum quod lex nō debet facere

hæcuenire, ff. de pact. dot. lege iur. gentium
 si paciscar, ff. de pact. tradit. Pet. Rebuf. in. d.
 Tom. constitutio. Regiar. in proæmio, glos.
 r. num. 36. Et manifesta constat ratione, quia
 dum ex lege sequitur aliquod peccatum, nõ
 est lex, nec habet suam autoritatem. Quam
 cum habeat à D. E. O. D. E. V. S. eam non largi-
 tur ad peccandum: secundum eundem Bar-
 tol. in leg. omnes, C. si contra ius vel vtilit. pu-
 bli. Et tunc talis Legislator, potius diceretur
 errare, quam legem condere. c. sunt quidam,
 25. quæst. 1. Quodq; cum data sibi sit autoritas,
 à lege æterna, talis potestas ordinanda est,
 ad evitanda ea, quæ sunt contra eandem le-
 gem, non ad statuendum ea quæ legi æternæ
 sunt aduersa. c. quæ contra mores, 8. dist. c. In-
 Ma, & c. qui resistit. II. q. 3. & docent Anton. &
 Panorita. 4. notab. in. d. c. fin. de præscriptio.
 ubi textus generaliter omni constitutioni, ac
 consuetudini derogat, quæ absq; mortali pec-
 cato non potest obseruari. text. est in. c. fin.
 de consuetud. Et cum de legis essentia sit, vt
 habeat rationem, ratio q; & peccatum inter-
 se pugnent, ex quo peccatum sit, quodcunq;
 commissum contra dictamen rationis, conse-
 quens est vt lex sit contra peccatum. Nec ob-
 stant fines puniendi negligentiam, cum hi fi-
 nes ita sint adaptandi, quod ex illationibus
 eorum, non inducatur peccatum, id namq; si
 inducerent, tunc quidem degeneraret à prin-
 cipijs primis, ex quibus oriuntur tales fines.
 Et cum à lege æterna, omnis finis iustitiæ ha-
 beat deriuationem, non potest recte deduci,
 nisi eo modo, quo semper æternæ legi conue-
 niat: vt colligitur ex Diuo Thoma, 1. 2. quæst.
 93. articulo. 3.

130 ¶ Et ex præcedentibus meo iudicio, haud
 obscure quis percipiet Pragmaticam, 127. à po-
 tentissimo Hispaniarum, & noui orbis Rege
 nostro PHILIPPO huius Nominis secundo
 Madriti editam, Ann. 1563. de redditibus
 censuum redimibilium, ad rationem vnus
 pro quatuordecim soluendis, dum taxat lo-
 qui, intelligi q; debere in censibus, id est in tri-
 butis impositis, quæq; à possidente super re-
 bus suis fuerunt vendita: in quibus præfatio
 dictæ Pragmaticæ dum taxat loquitur, & su-
 per quibus ipse Rex fuit consultus: preces q;
 supplicationum, eidem fuerunt porrectæ: nõ
 autem in tributis redimibilibus emphyteoti-
 cis, aliàs soluendis, dominis, de possessioni-
 bus quas dederunt, ab illis, qui eas ab eis re-
 ceperunt, & si pro certo precio æstimatas:
 seu taxatas: siquidẽ nulla mentio fiat in præal-

legata Pragmaticæ præfatione, nec in ipsius
 corpore, de huiusmodi emphyteoticis tribu-
 tis, & in recompensam fructuum annuis præ-
 stationibus: Quiq; contractus (vt supra nota-
 tum est) longe distant à censuibus: & valde
 in his dispar sit ratio: vt Chasseneus probat:
 (qui huius etiam est sententiæ, & sic in simili
 decisum fuisse restatur) in Consuetudin. Bur-
 gund. rubri. vndecim. §. quarto. glos. penult.
 & in rubric. quart. §. 23. num. 25. versic. quarto
 limita.

¶ Quodq; cum in dicta Pragmatica, de iure
 iam quæstio tollendo agatur, intelligenda nõ
 cessario sit, vt quam minime grauet: & ne-
 quis indebite iniuriam seu damnum patiat-
 tur, etiam si eiusdem Pragmaticæ verba im-
 proprièntur, & nihil operentur, lege secun-
 da; C. de noxal: capit. cum dilectus, de consue-
 tudin. lege final. §. in computatione, & de
 iure deliberan. ubi post glosam, in statutis lo-
 quendo, Paul. Castrenf. Alexand. & moderni,
 id notant. & Philipp. Decius, in Consilio. 445.
 incipient. in casu ad me transmissio, vndecima
 columna, numero. quinquagesim. facit text.
 in capit. cum dilectus, & in capit. audientiam,
 & vtrobiq; notant Anton. & Imola, de cleric.
 non residen. & notat Compostel. ab omnibus
 ibi receptus, in capit. causamq; de rescriptis.
 quem cum alijs. citat, & sequitur idem De-
 cius, in Consilio. vndecimo, tertia columna
 numero quarto. Et in Consilio. 356. incipient.
 in causa, numero quarto, & Franciscus Serra
 in sua Allegation. pro Don Ioanne de Lanu-
 ça, numero. 224. Et diximus Latius in secund.
 & tertio fundamento, secundæ part. prælect.
 leg. quintæ titul. tertio, lib. septimo; Ordina-
 tio. Regiar.

132 ¶ Ex quibus etiam inferitur, suspectum val-
 de esse, quod paulo ante citatus Dominus
 Menchacensis respondet, in dicto. capite. 28.
 libr. primo controuersia. illust. numero deci-
 mo octauo, in pœna quæ irrogatur à lege, ei,
 qui damnum alteri dedit, in incendio domus,
 vel vulnere, aut occisione serui, vel iumen-
 ti, & similibus, dolo, aut lata culpa, teneri in
 foro conscientie, ad restitutionem huiusmo-
 di pœnæ legalis: quanuis modum læsionis
 excedat: cum vtroq; casu verius secundum
 eum sit, ex suo vero consensu legi quo tẽpo-
 re ferebatur præfatio, hunc teneri, & sic natu-
 raliter: ac consequenter in foro animæ obli-
 gatum esse. Siquidem in eo, quod legalis hæc
 pœna, interesse, aut damnum passio excedit,
 (omni iudicio quanuis in iure neophytorũ)
 mere

fit pœna ex parte soluentis, quæ cum
 à lege irrogetur, in foro poli non debetur: vt
 supra notauimus ex dicta glosa, in. d. c. frater-
 nitas, communiter in hoc probata. Et notat
 Dominus, per glos. ibi, in. c. commissa, §. fin. de
 elect. lib. 6. & Roman. in dicto singul. 106. Fe-
 lin. in. d. c. audiuius, versic. limita quinto, &
 vltimo, de Simon. & in. c. sicut dignum, de ho-
 micid. Panorita. in. d. c. quoniam contra,
 num. 31. de probatio. Aquentis, in. l. vt vim, §.
 colum. ff. de iusti. & iure, Decius, in dict. capi-
 t. de constitu. col. pen. & ibi Augustin. Bero-
 nime. 242. & Hieronym. Cagnol. in. d. l. quod
 à quoquam, num. 6. de regul. iuris. asserentes
 damnificatẽm dolose, minime in conscientia
 teneri ad pœnam legalem, quæ læsionem par-
 tis, vel iustum interesse excedat. Vt si damnum
 datum fuit in centum, & pœna legis sit bis cẽ-
 tum: Quam etiam opinionem Angel. à Clau-
 sio tenet, in dict. summa, §. pœna, versicul. 19.
 & communem ac receptissimam esse Men-
 chacensis ipse, in dict. lib. primo, c. 28. numer.
 18. testatur.

133 ¶ Qui tamen immerito eam carpit, addens,
 huiusmodi damnum dolo, vel lata culpa dan-
 tem, in eo quod confert damnum passo, ac
 eius restitutionem, & satisfactionem respicit:
 non teneri in conscientia id refarcire, si ab eo
 dem damnum passo, non petatur, aut inter-
 pelletur. Quod etiam mihi valde suspectum
 videtur, ex ipsa met ratione, qua idem Men-
 chacensis suum præcedens dictum ibidem ni-
 titur fundare. Nam cum huiusmodi damnum
 dolose dans, aut ex lata culpa infligens, ad e-
 ius satisfactionem naturaliter teneatur, & ob-
 ligatus maneat ex sola naturali ratione, &
 regula, quæ dicit nemini vim & iniuriam in-
 ferendam: consequens est, ad eam in foro po-
 li teneatur, quanuis non petatur à parte: que
 vel id non rescuit, aut quia probare non pos-
 sit, non petit, siue quia pars aduersa nimis po-
 tens sit, & timeat iniuriam sibi si id exigat, ab
 eo irrogari æqualem vel maiorem. Præfer-
 tim cum forus conscientie, ad terminos iu-
 ris naturalis, & gentium reducat: vt quos
 natura obliget, conscientia liget: vt Bald. Pa-
 normit. Felin. Decius, & alij scribunt, in. d. c. r.
 de constitutio. & idem Bald. not. in. l. i. in fin.
 C. de vectigal. & comif. negari q; ab ipso Men-
 chacensi id non possit. Neq; quod tali damni-
 ficatõri hoc non dimittetur peccatũ, vsq; quo
 damnum passo, seu læso restituatur ablatum:
 ac satisfactio eidem fiat secundum quantita-
 tem damni: vt in dict. regul. peccatum, de re-

gul. iur. in. sext. post alios hac in specie notat
 Reuerendis. Couarru. part. prim. regul. secund.
 numer. sext. Quæ cum dolum, seu latam cul-
 pam damnum dantis supponat, dolo eius,
 modi in nullo ei patrocinarẽ debet (vt supra
 in. 5. conclusion. glos. 2. notauimus) Nec com-
 modum consequi, vnde puniendus est: vt no-
 tat glos. verb. remissio, in leg. suu. no. & afflo-
 cati, & est text. notabil. secundum Bartol. ibi,
 in leg. siue hæreditaria, ff. de nego. gest. glo. &
 Bald. in capit. dilectus filius, de rescript. Bart.
 in leg. prima, ff. de his quib. vt indignis.

134 ¶ In alijs autem pœnis, in quibus ministeriũ
 desideratur iudicis, quanuis lata sit sententia
 condemnatoria, vel declaratoria, delinquens
 ad solutionem pœnæ in conscientie foro nõ
 tenetur: solum enim debet iudici sententiam
 exequenti obedire & non resistere: Non ta-
 men tenetur ipse contra se, sententiam exe-
 quutioni mandare, nec fisco bona sua offerre,
 sed tantum se se patientem, & morigerantẽ
 accommodare: & pati paratum: vt docent
 Adrian. in dict. quod lib. 6. art. 1. illatio. 3. Caier.
 in. d. 2. 2. quæstion. 62. articulo. 3. & præallegatus
 Menchacensis in dict. c. 28. lib. prim. controuers.
 illust. num. 13. & Decius, in dict. c. 1. de consti-
 tutio. num. 20. aduersus Felinum ibi. numer.
 42. pro se citantem Sanctum Thom. in dicto
 articulo. tert. scribentem pœnam in foro cons-
 cientie non deberi, donec reus condemna-
 tus sit. Si ergo reus condemnatus sit, debeat
 tur pœna: Nam ex ratione quam ibi idẽ Sanc-
 thomas assignat, & aliorum qui Thomam
 sequuntur, illud intelligitur de reo iam con-
 demnato per sententiam, quæ exequutioni per
 iudicẽ tradatur. Et ita intelligi debet, quod an-
 te ipsum Felinum, Bald. tradit in dicta lege
 id quod pauperibus, quarta columna, nona
 quæstion. ante numer. 23. C. Episcop. & Cle-
 ric. & Martinus Nauarrus, in suo Manual. cõ-
 fessor. capit. 23. numero. 66. in princip. & Do-
 minic. à Soto, in dict. quæstion. sext. articulo
 sext. lib. prim. de iusti. & iure, conclusi. quint.
 pagin. 64.

135 ¶ Sed & Paulus de Castro, in leg. prim. §. ius
 gentium, ff. de iusti. & iure, tenuit absq; mor-
 tali peccato non licere cuiquam mortem pa-
 ti, si possit se ipsum defendere occidendo ag-
 gressorem. Cuius tamen sententia falsa est: Si
 quidem ex Diui Hieronymi scriptis super Io-
 nam Prophetam, à Gratiano relati, in. c. non
 est nostrum, 23. quæstion. 5. possit absq; crimi-
 ne quis pati mortẽ, & percutiẽti colla submit-
 tere: nec teneatur se ipsum defendere occi-
 dendo

ad ego aggressorem. Imo perfectionis opus est, non se defendere. Quod etiam asserit Sæctus si homas, in libro de Regimine Principum, quæstion. sext. & Syluest. verb. bellum, secūd. quæstion. tert. (& Latius diximus in respon. de blasphemia, fundamen. prim. part. prim. numero. 71.)

136 ¶ Demum, quantumcunq; lex ipsa pœnalis, ad incurrendam pœnam, disponat nullam requiri declarationem, aut sententiam, ad huc in conscientia foro pœna non debetur: iudicis q; exequutio necessaria est. Nam & si lata sententia condemnatoria, non debetur pœna in conscientia iudicio, nec etiam debetur in illo casu, in quo nulla sententia necessaria est: vt Reuerendissim. Couarruu. docet in dicta secunda parte quarti libr. Decretal. capit. sexto, §. octauo, numer. decimo, aduersus Syluest. verbo, emphyteosis, quæstion. secund. dicentem nullam requiri sententiam, si lex pœnalis prædictis verbis vtatur. Cuius opinio, ex superioribus, (secundum eundem Episcopum) vel est falsa, vel necessario intelligenda in iudicio exteriori: non autem in iudicio interiori. Quod est singulare ad intellectum leg. 40. titul. non. lib. sext. Ordinatio. Regiar. prohibentis, ne panis à Bethica per mare extrahatur, & huius qualitatis, pœnam imponentis.

137 ¶ Ex quibus infertur valde suspectam redi opinionem doctissimi nostri Menchacensis, in dict. capit. septim. libr. prim. quæstion. vsu frequen. numero nono, cum sequentibus tenentis pœnam in casibus legum, tertia quartæ & quinta, titul. sext. libr. secund. Ordination. Regiar. transgressoribus impositam, citra vllam iudicis sententiam deberi statim in foro conscientia, ac intelligendum esse, eos in foro poli teneri à tempore transgressionis. Et ex consequenti huiusmodi transgressores, pro priuatis personis haberi, vt instrumenta ab ipsis de cætero confecta pro infectis habeantur, minus q; solemnia iudicentur. Nec opus esse sententia declaratoria. Quia & si per iudicis sententiam, ad id condemnati, non tenerentur ipsi transgressores exequutionem contra se facere: supra vt diximus, Et ipse aduertit Méchacensis, in dict. capit. 28. numero decim. tert. consequens est, ante iudicis declarationem, eiusmodi transgressores ad dictam pœnam, in foro Conscientia non teneri: instrumenta q; ab eisdem confecta valida esse, tanquã facta, à persona publica, & pro tali communiter habita, & reputata: argument. leg. Bar-

barius Philippus, & quæ ibi not. glo. & dd. ff. de offi. prætoris, quicquid in dict. cap. 7. Menchacensis. Conetur.

138 ¶ De quo etiam admiror, salua pace tanti viri, ibidem scribentis, pœnas in l. fin. tit. tert. & leg. secund. tit. non. & l. vltim. titul. decim. quart. & fin. tit. 15. lib. 2. Ordinatio. Regiar. ex eo in foro conscientia deberi, ante iudicis declarationem, & citra vllam delicti detectionem, et continuo à tempore criminis admisi, quia illæ pœnæ ipso iure imponantur: Et cū pœna ipso iure, vel ipso facto inducatur, ad eam in foro conscientia incurrendam, nulla sententia opus sit, neq; iudicis declaratione: ex cōmuni opinione, quã (vt ipse dicit) resoluit Andre. Tiraquel. in dict. l. si vnquam, C. de reuocã. donatio. verb. reuertatur, nu. 267. cū pluribus præceden. & sequent. Cum ostenderimus ex altera (quæ magis vera, & cōmuniore est) opinione, quamq; idem tenet, & probat ipse Menchacensis, in dict. c. 28. nu. 14. lib. 1. contro uersa. illust. & communiter Theologi sequuntur, pœnas legales impositas ipso iure, vel ipso facto, statim non deberi in foro animæ.

139 ¶ Alia q; prorsus ratione præallegatæ leges locum habeant, & in foro poli obligent statim à tempore delicti: Nempe quod earundem legum conditor, statuatur pœnas quas ibi dem infert, soluendas esse in foro conscientia, quanuis delictum, seu transgressio occulta sit: vt existimat ante citatus Couar. in d. §. 8. nu. 10. dicens huiusmodi pœnas in foro conscientia esse ob id omnimodo soluendas. Et si quibusdam non vulgaribus literatis nimis asperum videatur, quod confestim obligent: & debeant solui. Inter quos meo iudicio, ea potest dari concordia, quæ ex eodẽ Méchacensi (aliud tamẽ agere) in vno verbo, si recte attendatur, colligitur, in d. c. 29. nu. 12. lib. 1. cōtro. illust. dicente hanc expressionem, quod in foro conscientia ad pœnarum solutionem transgressor tenetur, nullius fore momenti, quãdo materia leuis esset, secus autẽ ubi grauitas, & magnitudo materia, idiuaderet: quod patet in illarum legum casibus, quæ pœnas imposuerunt pro maleficijs reuera reprehensibilibus. Circa sua munera vel officia commissis per iudices & officiales: vt q; quorundã avaritia, inuercunda q; inhibeat corruptio. Quos cum serenissimi, & inuictissimi Principes sua libera voluntate, & tanquã suos ministros eligant, ac de suo ærario stipendia illis decernant, suo q; madata illis iura soluatur, possunt tali cōdicioe eos eligere, vt statim in conscientia, delictorum suorum pœnas

pœnas pendant, quam ex quo accipiunt, & acceptant, implere renentur: argumen. l. vn. §. his ita, C. de cadu. tollen.

140 ¶ Maxime cum iureiurando, hanc ob causam ad id stringantur, vnde licet aliàs lex illos non posset cogere ad pœnam ante condemnationem, iuramentum illos cogit, & obligat: argumen. eius quod notabil. Speculat. tradit, in titul. de aduocato, §. 1. col. 6. num. 25. versic. sed nunquid is, quod si quis promittit tanquam aduocatus Ecclesiam defendere, nõ tenetur nisi fuerit requisitus: seu interpellatus: vt nota, in c. breui, de iure iurand. Si tamẽ iurauit Ecclesiam defendere, quanuis non requisitus vel interpellatus, tenetur eam defendere: & per iuramentum videtur renunciare interpellationi, seu requisitioni. Quod dictum sequitur & nimium commendat Anton. in d. c. breui, & Barba. in dict. c. fin. versicu. quinto, de emptio. & vend. & in rubri. de iure iurad. & ibi Anton. Corsetus, in §. col. versic. quartum priuilegium, & Ioannes Lup. à Pala. Rub. dicens mirabile, in repet. capit. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. §. fin. numero. 31. Et ita procedit Bald. in capit. olim, colum. penulti. numero. 18. de rescript. quod Imperator licet non requiratur, tenetur iuare statum Ecclesie. Nempe ratione iuramenti, quod præstat in sua Coronatione, de quo, in Clemen. Romani, de iureiurand. Et facit, quod notanter voluit Barto. in lege si quis pro eo, fin. colum. ff. de fideiussor. Quod & si fideiussor non tenetur quando fideiussit, in duriores causam, quam principalis, vel quando promissit aliud, vel quando principalis non tenetur, iuxta leg. grece, §. illud, cum similib. ff. de fideiussor. tamen in istis casibus iurando tenetur non tanquam fideiussor, quia deficit forma fideiussionis, sed vt principalis promissor. Quoniam iure iurando videtur velle teneri omni quo potest modo: secundum Bartol. vbi supra, quem refert, & sequitur Angel. Aretin. in §. fideiussores, in fine, institut. de fideiussor. taton, in §. item si quis postulante, secund. column. institut. de actio. Rapha. Cumman. in Consilio. 189. ineipient. testator, post princip. & Anton. Corset. in dict. rubri. de iure iurand. 16. column. in fine, versicul. trigessimum quintum, vbicunq; enim interuenit iuramentum, cum de salute animæ agatur, in eius obseruantia, & iuramento, non est de apicibus iuris disputandum: vt egregie concludit Bald. in capit. ex rescripto, column. secund. de iure iurand. à Ioann. Lup. de Pala-

ci. Rub. pro notabil. citatus, & sequutus, in dict. repet. capit. per vestras, §. 34. numero. 6. Et quod iuramenti magna sit vis, vltra Marcum Anton. Bab. in tractat. de iure, & virrib. iuramen. in prim. volum. tractat. diuersor. Doctor. nouissime per Franciscum Serram Barcinonensem, in suo Consilio pro Ioanne de Lanuca, in prim. dubio, numero. 69. cum pluribus sequentibus, & in secund. dubio, numero. 106. cum sequentibus. Sequitur, ergo in casibus dictarum legum Regiarum, iuramentum cogere eosdem iudices, & officiales illarum transgressores ad pœnas ibidem contentas in foro conscientia soluendas. Et specialius contra iudices ipsos, & visitatores, munera extorquentes, cautum iure extat, illos spontanea partis remissionem, à relaxatione accepti, non liberare: capit. statutum, §. si quis autem de rescript. libr. sext. capit. exigit, de censib. eodem libr. & in Clement. nolentes, de hæreti. vbi in Inquisitoribus, idem Cauetur.

141 ¶ Sic vel eadem ratione fit, vt qui Collegiū suis bonis instituit, statuta facere possit, vt si Collegiarum quisq; foris pernoctaret, matrimonium ve duceret, aut aliud quiduis faceret, iura collegij in conscientia foro, ipso facto amittat. Quæ vim ideo in conscientia obtinent, quia institutor dum sic voluit, sub illa potuit condicione bona sua largiri, tamen si huiusmodi leges cum conscientiarum illaqueatrices sint, non ita passim statui debeant: Et Cautè à legibus hoc sit statuendum: Et quando grauisima sic condendi necessitas imminet. Consulendum q; est contrarietibus, vt tutiorem amplectentur sententiam: & opiniones effugientes, impetrent beneficij, vel officij reuadationem, quo sic priuati sunt: quanuis eorum delictum, aut factum, compertum non sit: Nec per aliquem in iudicium deductum. Et ita in facti contingentia, quæstione sibi proposita Didacus Perezus consuluisse fatetur, in glosa dictæ leg. secundæ titulo nono, libr. secundo Ordination. Regiarum, columna. 502. versiculo, his visis.

142 ¶ Constat deniq; ex præcedentibus, præsentis Pragmaticæ, animo, & cupiditate amplius lucrandi, & interessandi transgressorem, cuiuscunq; status & condicionis ille sit, teneri restituere in foro conscientia super excessum venditionis, & ablatum ratione acceptationis iniustæ: Nedum quando id à proximo, ex proprijs eius bonis auferatur: vt tradit Sanc. Thomas, & post eum Caietan. in dict. 2.2. quæstio.

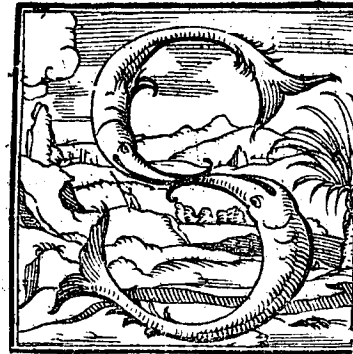
62. articulo primo secundo & sexto. Sed & damni illationem in eo, quod proximus habet, vel habere sperat; aut sibi debetur lege iustitiæ, tamen si damnum inferens, nihil ex hoc utilitatis, aut commodi accipiat: Nā qui alteri damnum hac in specie dat, proculdubio auferre censetur ab altero, id in quo eum dedit: vt docent, idem Thom. in dict. quæsti. 62. articulo quarto, & Caietan. articulo sext. & reuerendissim. Cotarruu. in relect. dict. regul. peccatum; de regul. iur. in sext. part. pri. regul. secund. numero sext. textus est in leg. tert. ff. damno infect. sub his verbis. † Damnum & damnatio ab ademptione, & quasi diminutione patrimonij dicta sunt. †

43. Non tamen ad pœnam in dicta nostra Pragmatica contentam, transgressor quantum tenetur; ante quam condēnetur, ac executum sit: vt ex eodem Thom.

(ita intelligendo) in dict. quæsti. 62. supra notauimus. Ex quibus idem Dominicus à Soto (dum eundem Thomam in hoc citat casu) sic accipiendus est in dict. quæsti. sext. libr. prim. de iustit. & iure, articulo sext. responso. ad quintum, pagin. (mihi). 66. Et Martinus ab Azpilcueta Nauarrus, in dict. Manual. confessorum, capit. 23. numero. 66. pagina, (mihi) 504. vbi post Aretinum, in leg. quart. §. Cato, numero, vigesimo primo, ff. de verborum obligationibus, tenet non solum in foro pœnitentiæ, sed etiam quo ad pœnam spirituale, quæ imponitur, non satisfaciendi, non attendi pœnam quæ non continet interesse: Textus est in Clementina, secunda, de hæreticis, & ibi glosa, in verbo officij, notat: Quam dicit singularem Nauarrus ipse, ibidem. Et textum, in dict. Clementina secunda, ad id singularem Aretinus.

EX

Ex septima Conclusionem sequent.

Septenarius numerus secundum Naturam, & numerorum arte perfectus. numero. 1.

Res omnes primum super quo sunt fundata, est trinitas, & mediantur per quinarium, sed perficiuntur per Septenarium. nu. 2.

Septimus quisque annus, ætati signum imprimi. Et de laude numeri Septenarij. nu. 3.

Rex respicere debet ad utilitatem, & sustentationem prouinciarum. nu. 4.

Lex final, tit. 10. & l. 1. tit. 11. part. 2. citantur. ibidem.

Princeps est in republica, & Respublica in Principe. numer. 5.

Princeps dicitur Deus terrenus. nu. 6.

Lex non exequitur aliquod iniustum, vel iniquum, quia oculus legis, sicut oculus Dei, omnia videt: & omnia intuetur. nu. 7.

Pragmat. 180. verb. trigo, in volumine Pragmatica, fol. 164. citatur, cum duabus Pragm. sequet. numero. 8.

Pragmatica presentis, & aliarum Pragmaticarum, & Constitutionum Regiarum dispositio, à quo tempore, & intra quod tempus liget. Et quo modo id intelligendum sit. numer. 9.

Legis facta noticiam habens ante duos menses postquam lex est lata, ligatur in foro conscientie. numero. 10.

Frumenti species si debeatur, an creditore inuito, solui ei possit eius æstimatione iuxta taxam Pragmaticam presentis. nu. 11.

Fruentum si non reperiatur, satisfacit creditori debitor, æstimationem eius soluendo per presentem Pragmaticam taxatam. nu. 12.

Debitor frumenti, non tenetur præcise illud creditori tradere, quando illud non habet, aut habere nequit nisi precio immoderato. nu. 13.

Debitor Reipublicæ ex causa frumentaria, non tenetur præcise soluere frumentum, quando id non habet, nec habere valet nisi pro excessiuo precio.

numero. 14.

Legatarius cui relicta sunt ducenta, vt seruum alienum manumitat, quod si seruus valeat centum secundum iustam & communem æstimationem, & Dominus velit habere illa ducenta, an teneatur Legatarius dare illa ducenta sibi legata. Et quo modo id accipiendum sit. nu. 15.

Intellectus leg. generaliter, §. si quis alienum, ff. de fidei com. libertat. ibidem.

Pragmaticam presentem, non fuisse toti Regno traditam, eam non viciat, nec iniustam facit. numero. 16.

Leges omnibus ciuitatibus non sunt accommodatae, sed variantur pro rerum publicarum commoditate, & utilitate. ibidem.

Pragmatica taxæ panis, summo studio conseruanda, vt quæ diligentissime sancta sit, & ad virtutes nos inuitat, & cogit. nu. 17.

Pragmatica taxæ panis, pœnam adiungit, quæ proprie vetitorum est, vt hominum cupiditatibus obuiam eat: & futuris malis quantum potest medeatur, & occurrat. nu. 18.

Pragmatica taxæ panis nouum ius non constituit sed in id regreditur, quod de iure Diuino, & Naturali antea erat: idque renouat, & quasi interpretatur. ibidem.

Pragmatica taxæ panis, damnum non affert, sed lucrum diminuit: in quo, optima est legis huius decisio, ac magna æquitate fundata: Et quæ omnium hominum commune bonum respicit: & eorum utilitati, vim omnem sui instituti dirigit, tanquam ad suum finem. nu. 19.

Cupiditas, belluæ similis est, & quæ optimum quemque à virtute detorquet. ibidem.

Iuris sciuis scientia, opus non esset si velemus seruare decem Dei mandata. ibidem.

Iuri Naturali, gentium ve, tribuendum est, quicquid eius est generis, vt cognitum omnes approbent, & amplectentur, tanquam sibi fructuosum, & utile. numero. 20.

Ius ciuile, in quo distat à iure Naturali. ibidem.

Pragmatica taxæ panis, in qua eius parte, sit ius ciuile. num. 21.

Vsucapio, & prescriptio, ob publicum bonum inducta sunt à iure ciuili, & qua ratione procedant. numero. 22.

Pragmaticæ taxæ panis dispositio, iusta quidem est: & conuenienter pro rerum humanarum necessitate decernit. *ibidem.*
 Naturæ vox, iustissima est, & grauisima: salus populi, suprema lex esto. *nu. 23.*
 Pragmaticæ taxæ panis omnes parere debent, & qua ratione. *nu. 24.*
 Lex à lege non differt, qua ex parte, lex est, non magis quam aurum ab auro, aut lapis à lapide. Et quomodo leges contrariæ iustæ sint, & eandem auctoritatem habeant. *nu. 25.*
 Martini ab Azpilcueta Nauarri opinio, circa intellectum Pragmaticæ taxæ panis, refellitur: Et quod eius dispositio secundum rationem proximalē (quæ & finalis eiusdem legis est) obliget transfesores ad peccatum mortale, & super accepti restitutionem, aduersus eundem & alios suæ factionis defenditur. *nu. 26.*
 Pragmaticæ taxæ panis poena, non minuit culpā commissam in altera iuris Diuini, & Naturalis quæ etiam violatur lege, sed potius eam auget. *num. 27.*
 Ius Diuinum, aut Naturale si describatur, non est putandum civile, quia scriptura non facit ius civile: sed rei natura, & condicio quæ prohibetur. *numero. 28.*
 Pragmaticæ taxæ panis sanctio, sancta, & eius

nomen sanctum, sanctum quoq; & Regis eiusdem latoris: Et neutrum quo ad fieri potest violandum. *numero. 29.*
 Persarum circa suum Regem, institutum præclarissimum. *ibidem.*
 Pausaniæ dictum laudandum. *ibidem.*
 Leges oportet hominum dominas esse, non homines legum. *ibidem.*
 Pragmaticæ taxæ panis expositio, hoc in opusculo contenta, solum versatur in his quæ ad forum, hominumq; interiore attinent: non autem in foro exteriori loquitur: Neq; in eo locum habet. *nu. 30.*
 Pragmaticæ taxæ panis, in vniuersum vtilissima & consultissima, & ab omnibus in foro exteriori minime dempto, pro vi iacet, & ad literam obseruanda. *numero. 31.*
 Pragmaticæ taxæ panis dubia, ad Principē referenda sunt. *ibidem.*
 Princeps cum sui sacri, & supremi Senatus proceribus, semper solet prospicere vt nemini iniuria fiat. *ibidem.*
 Pragmaticarum taxæ panis, & suarū declaratio num, & aliarum Regni huius Pragmaticarum, circa id disponentium, & Pragmaticæ contra frumenti promeratores series, & contextura. *numero. 32.*

SEP-

Septima, & vltima Conclusio.

SEPTIMA. Septem ideo conclusiōibus terminatum fuit hoc opusculum, quod septenarius numerus secundum naturā, & numerorum artē, perfectus, ac consentaneus sit, leg. secunda, §. sed cum omnia, C. de iure vet. enuclean.

2 Sed, & Aristotel. in lib. de secret. dicit quod primum, super quo, sunt omnes res fundatæ, est TRINITAS, & mediantur per quinarium: sed perficiuntur per Septenariū. Quod excellentius est, & multis similibus, in quantitate eiusdem numeri ornatum: secundum glo. final. verb. septenarium, in cap. primo, de celebratio. Missa. & in proæm. legum Partit. §. septenario, vbi p. Motal. & Gregor. Lup.

3 Et de eo, scribit Cællius, lib. duodecimo, antiquar. lectionum, cap. vndecimo, cum sequent. & cap. 36. post Senecam, quod septimus quisq; annus, ætati signum imprimit: & in lib. 2. cap. 56. & Be

roal. in libro, de septem sapiētum sententijs, in initio. Et ample Nicolaus Paruus Bellofaniensis, in suo septenario, de eius laude, & excellentia scribens. Numerus q; hic sacratu dicitur, in. c. presbyter, 91. distinct. Et in religione potentissima, suæ venerationis habet iudi

A septima y vltima conclusio, y que de la dicha Pragmatica, se collige, es que la tassa della, no se entiende en el Reyno de Galizia, ni en las Asturias de Oviedo, y de Sactillana, e las quatro Sacadas, con las villas de Cangas, e Tineo. E los Arguellos, e merindades de Valde Buron, e Bauia de yuso, ni al Condado de Vizcaya, encartaciones, e prouincias de Guipuzcoa, ni en la Merindad de Trasmiera, e cinco villas, ni à las otras villas e lugares: e Merindades, e valles, e tierras, que estan cerca dellos hasta diez leguas de la mar, porque

tia. Nā septimo die, summus ille rerum omnium opifex ab opere quieuit. Diemq; ideo septimum in Genes. 2. capit. legimus diem quietis domini. Et cap. 4. septimum ab Adam, Enoch, virum sanctum, & pium. Et alium etiam ab Adam septimum, virum nequam, & digamū, nomine Lamech. Et septuplum vltio dabitur de Cain. in Exod. capit. 16. etiam septimo die præcipitur sabbatum, sabbatorum requies sancta domino. Ac in cap. 23. & Leuiti. 25. septimo anno dimittetur quiescere, terrā Seminata sex annis. In Leuitico quoq; septimus dies erit celebrior, & sanctior. Et septim. mensis primus dies, erit sabbatum memorabile. Septem diebus offeretur holocausta domino, septem diebus celebrabitur festiua Domini, septimo mense festa celebrabitur, & habitabitur in tabernaculis septē diebus. Et cap. 14. leprosus mundandus, septies aspergebatur passeris sanguine. Et in numeris, 28. & 29. c. septimi mensis, dies erat venerabilis, & sanctus. Et septimus mensis scenopegia. Et septem vitulos offerebāt die septimo. Et septem vicibus fiebat aspergio, cum sanguine vacæ rufæ. Et in Deuter. cap. 15. septimo anno remissio fiebat, & septimo anno seruus Hebreus libertatem sibi vendicabat, ideoq; numerus hic libertatis nuncupatur. Et Iosue, 6. capit. circuitus Hiericho, per septem dies, & de septem buccinis, & ciuitate septies circueunda. Et Heliseus Propheta, dixit Naaman Leproso, vade & lava te septies in Iordane, & recipiet caro tua sanitatem,

tem, & mundaberis, & sequitur Paulo post, Et lauit se septies in Iordane, iuxta sermonē Prophetæ, & mundatus est: Et in Paralipomenis legitur, quod septimo mense completus est aceruus fundamentorum. Et Eldræ, 5. 6. 7. 9. & 13. c. de septem diebus, fit mentio. Et David Propheta, septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Et septies in die cadit iustus. Et septem nequitia apud Salomonem, Et vt legitur apud Tobiam, septem sunt Angeli spiritus adstantes ante faciē DEI, Et in nouo Testamento, septem leguntur beatitudines, septem virtutes, quibus septem vitia opponuntur: septem petitiones orationis Dominicæ, septem hydræ in Cana Galileæ, septem verba CHRISTI in cruce, septē iræ quas Dominus Hypocritis conminatur. Septem demonia eiecta de muliere peccatrice. Et septem demones nequiores assumpti ab expulso. Septemq; annis CHRISTVS fuit profugus in Aegypto. Et septima hora reliquit febris filium Reguli. Et in Canonicis etiā Epistolis, & Apocalypsi, multa sunt huius numeri misteria. Septem Ecclesiæ in Asia, septē spiritus qui in conspectu throni sunt. Septēq; lampades ardebant ante thronum DEI. Et septem candelabra aurea similia filio hominis: & habebat in dextra sua, stellas septem, septemq; tubæ datæ sunt spiritibus septem stantibus in conspectu throni DEI. Viditq; agnū habentem septem cornua, & septem oculos. Et vidit librum obsignatum septem sigillis: Et cum apertum fuisset septimū sigillum, factū est silentium in cælo. Et septem etiam sunt sacramenta in Ecclesia. Sic etiam in Naturalibus, & in alijs referuntur etiā septē Planetæ, (Secundum illos, dies etiam constituentes hebdomadæ) septem Pleiades, septem dies, septem ætates, septemq; mirabilia Mundi, septem mutationes hominis, septem Artes liberales. Totidemq; Mechanicæ, & totidem prohibita. Septem colores, septem Metalla. Septem foramina in capite hominis. Septem paria neruorum, septem Mōtes in vrbe Romæ. Septem Reges Romani. Septem bella ciuilia. Septem sapiētes tempore Hieremiæ Prophetæ. Et septem sapientes Græciæ. Item septem diebus ardebat Roma sub Nerone. Per septē Reges occisa sunt decem millia Martirum. Septem fuerūt fratres Machabei, qui passi sunt Martirium. Septem fuerunt dormientes. Septem constituti sunt Electores Imperij. Et septem sunt actus solennes in Imperatore Coronando. Septem testes requirunt leges in te

stamento in scriptis. Et in testamento cæci. Septem annorum puer, potest ordinari ordine minori. Septem sunt Psalmi pœnitentiales. Et septem mandata secūdæ Tabulæ. Septem dona Spiritus Sancti. Septem quoq; horæ canonicæ. Et septem horis Adam, & Eua fuerunt in Paradiso. Et septem sunt viri per Angelum pronunciati ante quam nascerentur, scilicet, Ismael, Isaac, Sanson, Hieremias, Ioannes Baptista, Iacobus frater Domini: Et seruator noster IESVS CHRISTVS. Et in septem partes diuisit leges digestorum, Imperator Iustinianus. l. 2. C. de iure vet. enucle. Septimoq; mēse se nasci receptum est. l. septimo mense, ff. de stat. homin. in cuius commento, doctissimus Matrinus Montanus Petragoricus iuriconsultus, mirum quoq; de septenario experimentum refert, quod masculus omnis septimus absq; fœmella intermedia natus, vim habet curandi scrophulas, solo tactu, vel verbo. Similiter quoq; filia septima nata, miromodo partum adiuuare traditur. Deniq; hic numerus, & in bono, & in malo, est omnium potentissimus. Et de eo Linus vetustissimus Poëta canit.

Septima cū venerit lux, cūcta absoluere cepit
Omnipotens pater, atq; bonis est septima & ipsa.

Est etiam rerum cunctarum septima origo.
Septima prima eadem perfecta, & septima septem.

Vnde etiam Cælum stellis errantibus altum
Voluitur, & circlis totidē circūndiq; fertur.
Et Pythagorici, numerum septenarium virginitatis appellant, quia primus est, qui neq; generatur, neq; generat. Neq; potest, diuidi in duas partes æquales, itaq; vt ginatur ex aliquo numero repetito. Nec vllum ex se numerum parit duplicatus qui intra denarij limites coarctetur, quem primum limitem esse constat numerorum. Et idcirco, septenarium Palladi Sacrum fecerunt. Et summus & humani corporis crescendi modus est septem pedum septemq; sunt gradus in corpore, qui dimensionem altitudinis ab imo complent in superficiem, videlicet medulla, os, neruus, vena, arteria, caro, cutis. septemq; sunt quæ à Græcis nigra membra vocantur, lingua, cor, pulmo, iecur, lien, & duo Renes. Septem sunt corporis principales partes, caput, pectus, manus, pedesq;, & pudendum. De spiritu quoq; & cibo constat, quod sine haustu, spiritus vltra horas septem, vita non durat. Item quibus inedia mori constitutum est, post septimum diē non

non viuunt, venæ, quoq; & arteriæ (vt medici scribunt) numero mouentur septenario. Iudicia quoq; in morbis maiori apparentia sunt diebus septimis (quos ipsi medici criticos, hoc est; iudiciarios vocant. Item ex septenis portionibus DEVM animam creare Plato ille Diuinus in Timæo scribit. Ad septimum vsq; gradum omnis vocum progreditur discrepantia postquam fit eadem reuolutio. Est etiam demum in cœlestibus, potentia septenarij maxima. Nam cum sint cœli quatuor cardines diametraliter se continentes, qui quidem aspectus plenissimus, & potentissimus habetur: Septenario numero constat, fit quidem à septimo signo, crucem q; constituit figuram omnium excellentissimam. Enimvero septenarius numerus, variæ & multiplicis potentia est, quia constat ex vno, & sex, vel ex duobus, & quinq;, vel ex tribus, & quatuor, habet q; vnitatem tanquam copulam geminæ Trinitatis, vnde si singula eius membra eorumq; compagine consideremus, proculdubio fatendum erit, eum tam ex suarū partium colligantia, quam seorsum sua plenitudine, omni maiestate esse plenissimū, ideoq; antedicti Pythagorici ipsum vocant Humanæ vitæ vehiculum, quod non tam ex partibus suis mutatur, quam soliditatis suæ, & (vt sic dicam) totalitatis, proprio iure perficit cōplectitur enim corpus, & animam: cum corpus constet ex quatuor Elementis, & quatuor qualitatibus efficiatur. Et ternarius ad animam spectet, propter triplicem vim eius, scilicet rationalem, irascibilem, & concupiscibilem. Septenarius ergo, quia ex tribus constat & quatuor, animam corpori iungit, & ad genituram quoq; hominum, & eorū crescentiam, augmentum, & metam, vis huius numeri pertinet: vt eleganter & pulchre ostendit præallegatus Maturinus Montanus, in. d. l. septimo mense, pagin. (mihi). 39. & 4. Quibus alludit illud Vergilij Poætæ celebratissimi. 1. Eneidos, (ita accipiendum) oter q; quaterq; beati, quod ad numerū hunc qui ex ter, quaterq; cōponitur refertur: vt ibidem eius Iuniores annotat interpretes.

DROVINCIAS. Ad quarum etiā vtilitatem Rex respicere debet, in in Authen. vt indices sine quoquo suffragio, coll. 2. & in. l. si quis filiū,

C. de inofi. testamen. Et ad earum sustentationem. §. ideoq;, in prin. in. i. constitutio. Codicis, & in. l. fin. tit. 10. & l. i. tit. 11. part. 2. Quarū commissionem, à DEO habet, in Authen. vt differ. iudi. in princi. colla. 2. Et not. Chassen. in consuetud. Burgun. conclusion. in prin. num. 1. fol. 380.

5 ¶ Est enim Princeps in republica, & Respublica in Principe: vt scribit Lucas de Pena, in l. quicunq;, 3. col. C. de omni agro desert. libr. 11. quem citat, & sequitur Mathe. de Afflict. in rubri. 3. num. 62. lib. 2. Constit. Neapolit.

6 ¶ Et Rex dicitur, DEVS, glosa, verb. DEO, in. l. 1. §. ad municipium, ff. ad legem falcid. & not. Bald. in leg. Imperialem, in fin. de prohib. feud. alienatio. per Federi. dicens, quod Rex quo ad suos subditos in Regno suo, est tanquam quidam corporalis DEVS. Et Vicarius DEI, in temporalibus: glos. singul. in rubri. de hæredi. & falcid. coll. 1. quam notat Nicola. Boher. in additio. ad Ioan. Montaigne, in tract. de autoritate Cōsiliij. & Iacob. Bonaud. in panegyrico, in additio. ad Ioannem de terra Rubea, in tract. contra rebelles Regum, in fine. Et Pet. Rebuf. in. 1. Tom. constit. Regia. in proæg. glo. 1. nu. 6.

7 ¶ Et idem Bald. in Consil. 126. incip. præmissis, vol. 1. scribit, quod lex non exequitur aliquod iniustum, vel iniquum: quia oculus legis, sicut oculus DEI, omnia videt, & omnia intuetur. l. si pecuniam, §. si seruum, ff. de condit. ob caus. sic Rex in Regno dicitur lex animata, vt in Authen. de consulib. col. 4. prope finem. Et ibi notat glo. verb. legem, alia iura allegans. l. Princeps, ff. de legib. Et ideo antiquitus dicebatur. Quod Corona Imperialis inuisibilis imponebatur à DEO ipsi Principi, materialis vero & visibilis, de qua loquitur lez, bene à Zenone, C. de quadrin. præscriptio. est ipsa infula: secundum Baldum, in Consilio. 349. incipient. super eo, in tertio volumin.

estas dichas prouincias, e tierras, se proueen de acarreo de otras partes. ^a

^a PARTES. Idem
⁸ Ad literā dispositum est in Pragmat. Catholicorū Regum Fernādi, & Elisabes, in volum.

Pragmati. 180. in verbo. Trigo. Fol. (mihi). 164. Cūm duabus Pragmaticis sequentibus, quibus taxa fuit imposta per illos serenissimus Reges, tritico, ordeo, & farinæ, anno, 1502.

9 ¶ Quarum legum ignorantia, quando excuset, &

set, & à quo tempore, ac intra quod tempus, præsens Pragmatica, & aliæ leges ligent, non satis percipitur à Doctoribus. Qui tamen frequentiori (vt mihi videtur) calculo, notant ignorantiam iuris, etiam generalis, & communis, excusare quemlibet intra duos menses publicationis illius iuris, postea vero neminem excusare: Quoniam ante duos menses præsumitur ignorantia promulgationis. Et ita procedit, & accipiendus est tex. in Auth. vt fact. nouæ constit. colla. 5. vnde si ante illos duos menses adesset alicui, legis scientia, ligaretur certe illius legis constitutione: vt voluit glosa, verb. hætenus, in cap. 2. de rebus Eccl. non alienan. lib. 6. & glosa, verb. peruenerit, in c. cum singula, de præbend. in 6. quam idem tenentes, notant ibi Geminian. num. 10. & Francus, nu. 6. & voluit Bartol. in l. omnes populi, nu. 37. ff. de iust. & iure. Et Didacus à Castello (qui optime loquitur) in l. 1. Tauri, super verb. Desde la data. Et in verb. En los dichos lugares. Versicul. sed quæro, à quo tempore leges. Panormit. in c. 1. nu. 11. de postulatione prælator. vbi expendit illum textum pro hac opinione, idem Panormit. in c. 2. de constitutione. nu. 7. & ibi Ioan. de Imol. nu. 5. versic. & aduerte, testatur hanc esse communem opinionem. Et eam tenet Felinus, ibi, nu. 7. tamen si Paulus de Eleazar, in proximo Clem. tinaru, in verbo. De cætero. Teneat, neq; scientes ligari ante duos menses: cuius opinionem sequutus est Antonius de Butrio, in dict. c. 2. vbi Decius, in l. lectio. nu. 16. dicit videri sibi eam opinionem sustentabilem. Et licet hanc videatur sequi Philip. Francus (sibi parum constans) in data sexti libri, nu. 11. Pro communi tamen opinione, (quæ magis mihi placet) tex. est in c. 1. versic. nec obstaret, de concess. præben. lib. 6. ibi, + Nisi postquam ad noticiam peruenerint eorundem, + vbi alteratiue Papa loquitur, de duobus mensibus elapsis, aut de scientia legis, habita ante ipsos. Neq; si obijtiatur, verba hæc narratiua esse, à quibus non recte argumentum summi solet Clemen. 1. de probatio. nisi cum ex illis fundatur intentio Legislatoris, nostræ inductioni aduersatur, siquidem verba disponentis, in illo textu, aperta sint, quæ id clare docent. Quodq; manifesta constat ratione, quia hic terminus duorum mensium, pro habeda scientia legis datur, quare si ante illos, eiusdem scientiam quis habeat, nihil est cur illum terminum expectemus: leg. siquis ita hæres scriptus, ff. de acqui. hæredit. Et cum iam certus sit, nihil

est, quod amplius certioretur. l. 1. ff. de actio. empt. regul. eum qui certus, de regul. iur. in 6. optimus est tex. in Pragmat. 85. ad finem, in volum. Pragmat. ita intelligendus.

10 ¶ Et inde, Quo ad forum conscientie attinet, ligaretur quis lege lata ante duos menses, si iam legis factæ noticiam haberet. Quod Dominicus à Soto probat, in lib. 1. de iust. & iure, quæst. 1. articul. 4. col. 3. Quibus non obstat tex. in dicto Authen. vt fact. no. constitutio. qui duos menses videtur requirere: Nā debet intelligi per prædicta, nisi ante illos duos menses aliunde noticiam haberetur. Quod censeo notandum ad præsentis Pragmaticæ intellectum.

11 ¶ In cuius materia, menti tenendum est, quod licet regulariter aliud pro alio inuito creditore solui non possit. l. 2. §. mutui datio, ff. ficert. pet. l. si se, §. ait prætor, ff. de re iudica. l. promissor, §. fin. ff. de consti. pec. l. item liberatur, §. qui paratus, ff. quib. modis pig. vel hypp. soluit. Et debitor frumenti, seu ordei, aut alterius speciei, non satisfaciatur soluendo eius æstimationem: vt in d. §. mutui datio, vbi not. omnes scribentes, hoc tamen debet intelligi, quando frumentum, seu ordeum vel illa species potest reperiri, & debitor potest eam soluere. Secus autem si illam non habeat speciem, nec reperiri possit, quia tunc potest solui pro ea æstimatio: vt post glosam verb. non potest, in d. §. mutui datio, omnes tradunt doctores, & in l. vinum, eod. titul. & lib.

12 ¶ Et nuncupatim in nostro themate, id not. Paul. de Castro, in dict. §. mutui datio, 2. colu. nu. 6. singulariter dicens, quod si debitor recepisset frumentum, & tempore solutionis non reperitur frumentum, vel non posset illud reddere, cogitur creditor recipere eius æstimationem: bonus est tex. in l. in re furtiua, ff. de conditio. furtiua.

13 ¶ Etiam si frumentum solui possit, sed tamē haberi nequeat, nisi precio immoderato: vt egregie notat Francisc. Purpuratus, in d. §. mutui datio, 12. col. nu. 97. per tex. l. non dubium est in fine, ff. de lega. 3. ibi, + Quod dominus non vendat vel immodico precio vendat, iustam æstimationem inferat. Et ibi glosa communiter recepta notat de re aliena præstada grauatum, si eam habere non possit, vel difficulter haberi possit, teneri ad æstimationem: citat. §. non solum, (vbi bona glosa) instit. de legat. & tex. l. qui concubinam, §. fin. ff. de lega. 3. l. Titia, §. 1. ff. de auro & argent. lega. leg. 3. ff. depositi, l. alienus, ff. ad leg. falcid. l. alieno, §. siquis,

siquis, ff. de fideicommiss. libertat. & in leg. mortuo, §. prim. & secund. ff. de legat. secun. & in leg. nondum, §. fin. ff. de lega. 3. optimus est tex. in leg. si domus, §. qui confitetur, ff. de lega. prim. ibi, + Negetq; Dominum eam vendere, vel immensum precium eius rei, petere affirmet. + Quod iam non semel habui in praxi, in specie præsentis Pragmaticæ, & secundum eius taxam, creditoribus fuit satisfactum: & signanter in facto mutui, ita fuit determinatum, Ann. 1568. in fauorem cuiusdam Gabrielis Fernandez, ciuis Hispalensis facientis coptam: & panem nauticum: per illustrem, & eruditissimum Doctorem Dominum Lupum, de Armendariz Prætorē tunc dignissimum Hispalensem.

14 ¶ Et inde, licet debitores Reipublicæ ex causa frumentaria, teneantur præcise soluere: nec possint exceptionem compensationis opponere, leg. tertia, & leg. si ex venditione, C. de compensation. hac ratione quod pecunia frumentaria, non debeat in alios vsus conuerti, vt semper ciuitas vbertatem seruare valeat: vt scribit Franciscus à Ripa, in tracta. de præseruat. remed. contra pestem, numero. 33. Et hac occasione datarij (vt ipse loquitur) non possint opponere exceptionem compensationis contra Rempubicam Auenionensem, pro summa Salariorum, quia in alios vsus ea pecunia conuerti non potest: secundum Alberi. per illum text. in dict. leg. terti. de compensation. Et est bonus text. in leg. secund. §. ad frumenti, ff. de administra. rerum ad ciuita. pertin. & in leg. aufertur, §. vt debitoribus, ff. de iure fisci. Nec debitores ex hac causa frumentaria, habeant dilationem quatuor mensium, quæ iudicatis à iure conceditur, sed illico cogi possint præcise soluere, quia pecunia frumentaria, momentum solutionis non accipit. dict. leg. secund. §. frumentaria, ff. de administra. rer. ad ciuit. pertin. Et contra debitores debitorum, fauore vbertatis cōseruandæ, exactio fieri possit: vt in dict. §. frumentaria, secundum vnum intellectum: facit lex, in fraudem. §. multa, ff. de iure fisci. Quodq; licet regulariter ciuitas non habeat tacitam hyppotecam, in bonis debitorum suorum, leg. simile, ff. ad municipal. traditur per glos. & Bald. in leg. secund. C. in quibus caus. pig. vel hypp. tacit. contrah. tamen bona debitoris ex causa frumentaria, sint tacite hyppotecata Reipublicæ, leg. Imperatores, §. item rescripserunt, ff. de admi-

nistrat. rer. ad ciuit. pertin. & tradit Ripa, quoniam nuper citauimus loco, numero. 37. cum sequent. Intelligenda tamen est prædicta quam ipse ibidem scribit conclusio: Quando talis debitor ex causa frumentaria, frumentum haberet, aut de facili posset habere, vnde posset soluere Reipub. secus si id non haberet, aut habere nequiret nisi p. immodico, & immoderato precio, quia tunc satisfaceret eius æstimationem (vt dictum est) soluendo: & Respublica cogere hoc in casu, æstimationem recipere per antedicta. Et ita ex eadem radice, loquendo, in frumento communi, quod reponitur in vna domo, vt tempore necessitatis distribuatur in pane cocto, per homines ciuitatis, & vulgo dicitur. + Pan del positio. Quod in alios vsus conuerti non debet, (Neq; quod sic soluendum est in pane, solui debeat nec dari in frumentum, vt not. Bar. per illum text. in leg. prim. C. de frument. vrb. Constantinopol. libr. decim. ne conuertendo ad alium vsus quam ad panem coctum, efficiatur caristia & dispergatur. vti eum refert; & sequitur Anton. Corsetus, in sing. 123. in part. frumentum, & Francisc. Marcus, in decis. 540 colum. prima, part. prima,) tamen hoc in casu, quando panis coctus non reperitur, neq; id præstari possit, aut inueniri, nisi pro immodico precio, sufficit; quod eiusdem panis cocti (vt venditur + lo del Posito) præstetur æstimatio, de quo iam vidi Vtrariæ dubitari, & ita fuit pronunciatum: & ex mea hac sententia, determinatum: (licet tales, qui non dant in pane cocto prout sunt obligati frumentum, malefaciant, & contra conscientiam: vti not. Jacob. Rebuff. in dict. leg. prima; vbi not. contra illos, qui in die Ascensionis sunt deputati dare panem Caritatis pauperibus, & postea magnam partem retinent sibi; & dant officarijs Regis, & Consulatus, qui non indigent. Et quandoq; conuertunt illam elemosinam vt loco panis detur pecunia. Et istud etiā facit secundum Franciscum Marcu, vbi supra contra executores testamentorum, quibus est data potestas, dari pauperibus, certa quantitas panis, quod non debent illam erogationem conuerti in pecunia: leg. illam, ff. de administra. rerum ad ciuit. pertin. leg. legatum. Cum ibi nota. ff. de vsufruct. leg. & Clem. quia contingit, de Religio. domib. Et ita etiā meo iudicio, secundum hanc sententiam, saluari possunt Doctores, quos citat & carpit Paulus Castrensis, in dict. §. mutui da-

tio, numero sexto, tenentes creditorem frumenti cogendum esse recipere in pecunia eius æstimationem, etiam si frumentum reperiatur, quia obligatio non fuit contracta ad pecuniam, sed ad frumentum, & sic solueretur aliud pro alio, quod creditor inuitus non cogitur recipere: nisi ex causa necessitatis. Nam satis dicitur necessitatem, tunc adesse, & nimium urgere, quando debitor non haberet frumentum, & quanuis reperiretur id habere non posset, nisi pro immoderato, & excessiuo precio, per dictam leg. non dubium, in fine, de lega. tertio.

15 ¶ Quia probatur, quando difficulter id posset haberi, sufficere æstimationem eius præstari. Quam tamen Raphael. Cuman. in leg. si Titio, ff. de lega. prim. intelligit, in relicto pecuniario, ubi æstimatio dari potest: secus, in libertate, ubi æstimatio dari non potest: & quod tunc Legatarius teneatur redimere, vix ad vires sui Legati, dicens quod si testator legauit Titio centum, vt manumittat seruum alienum valentem quin quaginta, & dominus nolit eum vendere, nisi pro centum, quod Legatarius tenebitur, tota centum erogare pro emendo talem seruum manumittendum, licet non valeat, nisi quinquaginta. Et facit, quod aliorum allegatione, Doctor Petrus à Peralta tradit, in leg. quidam, in testamento, numero primo, & secundo, de lega. secundo, post Baldum, ibi dicentem, quod si legetur in ædificationem Ecclesiæ, etiam non expressa quantitate certa, nec facta, per testatorem remissione, in alterius arbitrium, nihilominus hæres tenetur struere Ecclesiam, in solidum, si facultates superpetant ad sumptus structuræ, vt in prima dictæ legis parte, si tamen sumptus ædificij excedant facultates testantis, hæres tenetur pro viribus dum taxat facultatum, & non ultra, vt in secunda parte, dictæ illius legis. Sed & Raphaelem sequitur Iason, in dict. leg. Si Titio, prima columna, numero septimo, per textum, in leg. generaliter, §. si quis alienum, ff. de fideicommiss. liber. Contra Petrum de Bexutio, & Domin. Iacobum Puteum, in dict. leg. si Titio, oppositum tenentes: & Raphaelem reprobantes: hac ratione, quia testator fideicommissum mittendo Legatario, vt manumittat seruum alienum, videtur illum grauare, vt il-

lum seruum emat iusto precio, leg. si fideiusor, §. final, ff. de lega. prim. vnde, si Legatarius offerat iustum precium, domino serui, qui tamen non admittat, & imensum petat, & velit, excusatur per dict. leg. non dubium, & leg. qui concubinam, §. final, de lega. tertio. Quorum opinio, (vt concordentur) posset meo iudicio procedere, quando huiusmodi precium, quod dominus peteret, & vellet, ita excessiuum esset, & valde immoderatum, quod aperte constaret, dominum serui, in fraudem Legatarij id petere, & Legatarius eidem multo magis quam communi æstimatione seruus valeret, obtulisset: cum hoc in casu paria sint, vel dominum, seruum vendere negare, vel imensum serui precium petere: vt probatur, in dict. §. qui confitetur, leg. si domus, de lega. prim. Cui concordia minime refragatur textus, in dict. §. si quis alienum, cum ibi non aperiat, an esset ultra iustum precium, vel ne, quod dominus ibidem petebat, & legatarius tenebatur dare: vt aduertit Iason, in dict. leg. si Titio, numero. 7.

16 ¶ Demum ad propositum præsentis Pragmaticæ redeundo, eam non vitiat, nec iniustam facit, quod toti Regno non fuerit tradita (vt à nonnullis minus pie & non vere obijcitur) siquidem necessarium sit, per huiusmodi leges, quibusdam partibus Regni succurrere, in quibus necessitas postulauerit, non ita in alijs: Cum in aliquibus locis aliqua statuantur, quæ alibi non reciperentur, capit. aliter, trigesima prima, distinct. Sicut nec vitiat Legem quod triticum, incertis partibus Regni, pro modo prouinciarum, & qualitate expensarum, & ministeriorum famulorum taxetur, & determinetur vendi, proquinque, in alijs autem pro nouem, aut pluris. Quod si præsentem caueretur Pragmatica, nedum prout est iusta, sed & meo iudicio iustior appareret: Nauarro q; alijs, qui eam minus bene, de iniusticia arguunt, quod omnibus Regionibus, & Prouincijs, æquale precium statuatur, viam præcluderet: ex quo varia est harum, & illarum prouinciarum indigentia: vt ex ipsa met Pragmatica, & eius declaratorijs manifeste colligitur. Nec enim omnes leges omnibus ciuitatibus sunt accommodatæ, sed variantur pro rerum publicarum commodis, & vtilita-

tilitate: cum q; alijs profint, alijs obesse videantur, & tamen legum vim, autoritatem q; conseruant: neq; propterea non habentur leges, quia non omnibus eadem conferuntur: vt Andre. Tiraquel. notat, in libro de Nobilitate. cap. decimo, numero quarto. Nam vt apud Gellium, Sex. Cæcilius differit, legum oportunitates, & medelæ pro temporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, ac pro vtilitatum præsentium rationibus, pro q; vitiorum quibus medendum est feruoribus, flectuntur, & feruntur: Ne q; vno statu consistunt: quin vt facies Cæli, & maris, ita rerum, & fortunæ tempestatibus variantur. Et patet, ex leg. sexta, titul. decimo sexto, libr. tertio, ordinatio. Regia. vbi quantitas condemnationis, in appellatione ad Concilium interponenda ter mille dipondiorum, & infra, tantum esse debet, & non ultra. Quæ tamen postea ad sex mille dipondiorum quantitatem, aucta est, ex lege nonagesima quinta, comitiolorum Vallis Oleti, Ann. 1523. & nouissime ad decem mille dipondiorum quantitatem prorogata, per leg. decimam nonam, Comitiolorum, ibidem celebratorum, Ann. 1558. Quæ quantitas non ab actione, libello, seu Actoris petitione, (vt quam plures parum bene autumant literati,) sed ab ipsa Iudicis condemnatione regulanda, & computanda est, in huiusmodi appellatione, ad Concilium, & non alibi interponenda: vt expressim colligitur ex principio dictæ legis sextæ, ibi, + Ordenamos que la sentencia definitiva, que fuere dada, è pronunciada, por los nuestros Alcaldes, o Iuezes, de las ciudades, è villas, è lugares, de nuestros Reynos, que fuere de contia de tres mil marauedis, è dende à yuso, la condenacion della, sin las costas, que en tal caso, &c. (Quæ, ita hodie habetur, in leg. septima, titul. decimo octauo, libr. quarto Recopilatio. legum Regia. Ex quo, vnum subinfertur ualde notandum (quod iam habui in praxi, & coram quibusdam non vulgaris peritiæ, & famæ, qui contrarium vocè, & scriptis censuerant, dedit mihi honorem) quod Iudices Consistorij licet etiam de partium ipsarum consensu, in maiorem summam, non possint cognoscere (vt plene aduersus Franciscum de Auiles, doctissimum, in capit. Prætorum, in forma secre-

tæ syndicationis, interrogat. quadragesima nona, super verbo, + Condemnar, + septima columna, numero decimo tertio, ostendimus, in decimo, part. primæ, fundament. prælectio. leg. quintæ, titul. tertio, libr. septimo, ordinatio. Regiar. numero trigessimono nono, cum sequent.) Si in libello centum mille dipondiorum, ab actore sint petita, & reus in decem mille dum taxat, sit per Iudicis sententiam condemnatus, ob id q; ab eadem ad concilium (vt prænotatum est) fuerit appellatum, possunt in huiusmodi appellationis gradu, illam reuocare sententiam, & reum condemnare, in totam quantitatem centum mille dipondiorum, ab actore, in dicto libello petitam. Quod etiam ex eadem lege sexta, satis deducitur eius verba ponderando, quæ his Consistorij Iudicibus, facultatem dat approbandi, reuocandi, addendi, & minuendi primam sententiam, ibi, + Den, è pronuncien sentencia, en el dicho pleyto, probando, è reuocando, añadiendo lo, è menguando la primera sentencia, como fallaren que se deue hazer, è lo que estos asì determinaren, sea firme, executado, è no aya, ni resciba otra apelacion: ni suplicacion, para ante nos: ni para nuestra Audiencia, ni para ante otro Iuez alguno. + Et si cui conceditur aliquid, intelligantur concessa omnia, sine quibus illud explicari non potest, leg. prima, in fine. ff. de offic. eius cui man. est iurisdic. leg. tertia, in fine. digest. de penu. leg. leg. veteres, cum ibi notat. per glos. Bartolum, & Doctores, digest. de itin. actu q; priu. lege secunda, ff. de iurisdic. omnium iudic. Quod q; cui conceditur antecedens, concedatur, & consequens: leg. prima. §. primo, digest. si usufruct. petat, leg. tertia, §. qui habet, & ibi Paulus de Castro, ff. de seruitut. rustic. prædio. leg. refectionis gratia, & ibi glos. digest. communia prædio, cap. præterea, de offic. delega. leg. qui procuratorem dat, digest. de procurator. Et inde Commissarius cui principaliter, aliquid est commissum, potest cognoscere, non solum de eo quod venit accessorie, ad causam sibi principaliter commissam, sed etiam potest cognoscere de eo quod venit accessorie ad accessorium causam, sibi commissam: textus est notabil. in cap. prudentiam, §. si vero,

& ibi notat Panormitan, de offic. de lega. Cui enim conceditur consequens, conceditur omne illud, per quod peruenitur ad illud leg. ad rem mobilem, & ibi not. glos. ff. de procurat. leg. ad legatum, eodem titul. §. idem iuris, instit. quib. ex caus. man. non poss. cap. quoniam, de sentent. excomm. lib. sexto. Et ita Bartol. in leg. ambitiosa, in secunda, & tertia column. ff. de decretis ab ordin. facien. scribit quod quando conceditur aliquibus officialibus potestas providendi super statu ciuitatis, seu super politia eiusdem, omnia extrinseca videntur concessa, per quæ peruenitur ad expresse commissum. Et ex his, subinde deducitur, quod quantumvis dictæ leges Regiæ, in sententijs definitiuis loquantur, in interloquutorijs etiam obtineant, de quarum appellationibus, in causis illis minoris quantitatis, iudices etiam Consistorij, cognoscent breuiter, & summarie, in ipsaq; eadem fere die, qua partes ab huiusmodi sententijs interloquutorijs, ad Consistorium appellant, confirmari, aut reuocari hæ sententiæ poterunt per dictos deputatos iudices. Nec illarum legum vltior terminus, his in causis expectandus erit, vt malitijs, & partiū obuietur calumnijs: argument. cap. prim. de offic. ordinar. cap. calumniam, de pœnis, clement. prim. de sequ. ff. poss. & fruct. & clement. prim. de re iudica. (quo iure vtimur:) & appellationes quæ alias ab his interloquutorijs, ad supremum Tribunal Hispalense Graduum interponuntur, remitti solent, per eiusdem admodum Illustris, & Doctissimos Regios Auditores, ad Concilium dictæ ciuitatis. Nisi in sententijs, tam definitiuis, quam interloquutorijs, latijs quantum vis in minima quantitate, perlaudandos. Prætores illius Regiæ Audientia, quarum appellationes, solum ad dictum Tribunal Graduum interponuntur: ex capit. tertio, leg. 43. titul. secundo, lib. tertio, recopilatio leg. Reg. (& diximus Latius, in fundament. vndecimo, part. primæ, prælect. leg. quintæ, titul. tertio, lib. septimo, ordi. Regi. (vbi differimus: De las appellaciones de los Alcaldes de mesta, y Alarifes.) Et vid. leg. quintæ, dict. titul. secun. & lib. tertio, de cuius intellectu ibidem tractauimus. (Cum ergo dictis Consistorij Iudicibus in cæteris appellationibus, de quibus (vt diximus) possunt cognoscere, concedatur potestas primi Iudicis condemnationem addendi, ex consequenti conceditur, in maiorem summam,

quam decem mille dipondiorum, vsq; ad quantitatem in libello actoris petitam, condemnare posse reum conuentum. Ex quibus etiam (neq; id omnittendum censui, tanquam cotidie practicabile) singulariter infertur, ad intellectum, & explicationem Pragmatic. Valis Oleti, Ann. 1537. & Pragmatic. latæ Tauri, Ann. 1551. & Pragmatic. Madritæ, Ann. 1563. quod Sartores, & Sarcinatores possint impune facere, & sarcire vestes deauratas, auroq; vel argento, intertextas, aut vermiculatas, cum ornatu ve auri, & ferici, quæ militibus, dum actualiter sunt in bello, per dictas Pragmaticas permittuntur. Nam cum ex harum legum dispositione, easdem vestes milites ipsi in ipsa militia possint induere, ex consequenti antecedentis huius, easdem possunt dicti sartores conficere. Et ex quo per dictas leges Regias, dictum concedatur antecedens, per easdem etiam concessum intelligatur huiusmodi consequens: ac omne illud per quod peruenitur ad concessum: quod q; venit accessorie ad consequendum principale, dictis militibus concessum. Etiam si in ipsis castris, eiusmodi vestes per dictos Sarcinatores non fiant, ac eas faciant in ciuitatibus, villis, aut oppidis demandato tamen dictorum militum, qui in belli sunt procinctu, vel ad ipsum bellum tales faciunt apparatus, & ornatus, ex quo de proximo accingendi, pro iam accinctis de iure habeantur: leg. penult. ff. de milit. test. cum alijs, in proposito congestis, per Ioann. Lup. à Palac. Rub. in repeti. rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 38. Et per Hippolit. in leg. vnic. de rap. virgin. numero, 70. & in rubric. de fideiussorib. numero, 217. & in singul. 106. incip. de proximo, ac per Tiracquel. in decima quinta. leg. connub. fol. 127. optimus est textus, in leg. Fulcinius, ff. qui ad lib. proclam. non lic. quem sic summat Bartol. paria sunt, aliquid in esse consistere, vel in eo statu, qui de proximo re producitur in esse, & legi, non tantum, in princip. ff. de excusat. tutor. Alberic. hanc adscribit epitomem, aliquid esse factum, vel de proximo faciendum, paria sunt. Bonus est textus, in leg. vestimentu, ff. de auro, & argent. leg. quod ea quæ sunt in fieri, censentur esse in facto: & ad id eum dicit sing. & vnicum Barba. in tracta. de præst. Cardinal. quinta quæst. primæ, par. col. tertia versicul. & si dicatur, & in Consi. quinquagesimo septimo, incip. præclare scribitur. §. col. vol. 1. & aureis literis scribendum, in Consi.

Si. incip. præclare, 2. col. in volum. 4. Et super dict. lege (quod nostro admodum conducit proposito) Nicolaus de Neapoli, referens Iacob. de Aren. dicit eam esse notandam, ad statum loquens de vestimeto, vt habeat locum in eo, quod in tela est. Quod certe admodum est notandum eam legem, in materia stricta pcedere. Et ita ad hoc istud dictum ipse Barba. notauit, in Consi. 21. incip. præclare, 2. col. vol. 2. Quibus ad stipulatur Bart. sententia, in l. ex facto. §. rerum, ff. de heredib. instituen. quod si testator legauit vxori, vestes quas in domo habebat, venit in huiusmodi legatum, pânus apud Sartorem infectus, vt ex eo vestes conficeret, tamen si nondum sint factæ, nondumq; domum delatæ: quam sequitur, & Commen. Francif. Cremen. in singul. 63. incip. testator legauit, Quodq; quod dicit Dominic. in cap. pöderet in fine, §. 50. dist. & in cap. cum in illis, §. prim. de præben. lib. 6. quod is qui dicit, in supplicatione quod scribebat in registro Papæ, non dicitur mentitus, licet nondum cœpisset scribere, ex quo erat ad id deputatus, & de proximo debebat incipere: quod dictum Mariæ. Socin. sequitur, in rep. c. de multa, col. 52. de præb. Iason, in auth. si qua mulier, 6. col. C. de sacro. Eccle. Felin. in c. eamte, de rescrip. Sic etiã (vt ex sacris testimonium adducamus) Nicolaus Lyr. exponens illud Mathe. prim. cap. + Iosias autem Hieconiam, & fratres eius, in trãsmigratione Babilonis, ita exponit, non quod tunc esset trãsmigratio, sed quia proxime iminebat. Et alibi, + Ioan. 3. cap. in illis verbis, qui non credit, iam iudicatus est, id est (vt ipse exponit) habet in se manifestam causam condemnationis, sicut ille dicitur mortuus, qui iam habet in se manifestam causam proximæ mortis, quasi diceret nihil referre, an aliquid iam euenerit, siue factum fuerit, an vero proxime sit facturum. Quod iam habui in facto illustrissimi Comitibus de Gelues. Ad rem deniq; vnde digressi sumus redeundo, velut enim medicus imperite faciat, si partem aliquam corporis tueatur, reliquas deserat, ita Legislator totam Rempubicam curare, & cuiq; parti providere debet, vt in præsentanea cauetur Pragmatica, ab Inuictissimo Humanissimo, ac Pientissimo huius Nominis secundo PHILIPPO Hispaniarum, & Noui orbis Rege lata, qui prospere, diu multosq; ad annos Regnet, & nobis imperitet, edita.

17 ¶ Quæ adeo iusta est, vt facillime vt talis, vel à Nomothetis probetur: Quibus olim ius erat probandi, vel improbandi legem. (de qui-

bus doctissimus meminit Franciscus Conanus, lib. 1. commentariorum iuris ciuilib. c. 13. nu. 14.) Quapropter ab omnibus adlittera est obseruanda: vt quæ diligentissime sancta sit, & quæ summo studio nos inuitat, & cogit ad virtutes, recte q; & quiete viuendum: Ac ab omni maleficio nos temperat, & mentem nostram, agitationem q; animi bonam, puram, sanctam q; desiderat: quod q; cupiditate (quæ radix est omnium malorum) effugientes, pietatem colamus, & nedum declinemus mala, sed vt virtutem, ac iustitiam amplectamur, & nos puros, & integros à cupidinis vitio seruemus.

18 ¶ Nec enim solum hoc habet negotij, vt benè agamus, sed ne male, & iniustas res non faciamus. Ideo q; pœnam adiungit, quæ proprie vetitorum est: vt hominum omnium cupiditatibus obuiam eat, & futuris malis quantum potest medeatur: & occurrat. l. leges, C. de legibus. Quæ cum de per se scelerata sint, & nefaria, vt etiam si lex non esset, magno opere vitanda fuerint: Nouum ius Pragmatica præsens non constituit: sed in id regreditur, quod de iure Diuino, & Naturali antea erat: id q; renouat, & quasi interpretatur.

19 ¶ Nec enim damnum Rempubicæ affert, sed lucrum dimiuit, & ad iustam, & debitam formam reducit. In quo, optima est legis huius decisio: ac magna æquitate fundata. Et quæ omnium commune bonum fouet, ac respicit: & eorum vtilitati, vim omnem sui instituti dirigit, tanquam ad suum finem: & à belluis omnem hominem defendit. Nam belluæ similis cupiditas est: quæ optimum quemq; à virtute detorquet. Et licet à iure Naturali, & Diuino (vt supra, in prima principali huius opis cõclusionem ostendimus) ea non sit ita occulta, & inuoluta, vt oporteat eam exquisitis rationibus demonstrare: non vsq; adeo in nostro themate prompta erat, & aperta, vt non aliquam admonitionem, & præceptum desideraret, quo non doceri, quam iudicari potius, & improbari præsens species videatur. Qualia, & illa sunt decem Mandata DEI, quæ & si tenere, & seruare vellemus, nihil esset opus iuris ciuilib. scientia: Aut quidem non multum: Sed prauis cupiditatibus debilitati, plerumq; non stamus in eo quod iudicamus faciendum esse, aut fugiendum: vnde necesse est legum pœnis constringamur, non tã per eas docedi quã coercedi. Mali enim nostri mores, causâ sæpe dederunt optimis ferendis legibus: quia vbi perperã viuatur, multiplicibus edendis legi-

magna datur occasio. vnde apud Æginetas cautū est, vt qui nouæ legis condēdæ causam daret, iniustus omnibus, & execrabilis fieret. Et ita accipiendū est illud Pauli. primo ad Timothe. primo, lex iusto imposita non est, sed iniustus, & non subditis impijs.

20 ¶ Nam quicquid eius est generis, vt cognitū omnes approbent, & amplectentur tanquam sibi fructuosum, & vtile: Quale sanctissimum præsentis Pragmaticæ est institutum, iuri Naturæ, vel gentium, (id est vt interpretor iuri Naturali, quod communi Consilio iubetur): tribuendum est. Quod à civili ob id distat, quia ius civile id constituat, quod lege Naturæ, non interest; sic, aut secus fiat. Vnde Marcus Tullius, in officijs, tanquam genus, & species se habeant, vtrumq; definit: dicens quod civile, non idem continuo, & gētium, quod autem gentium, idem civile esse debet. Et ita accipiendus est locus ille Vlpiani, in leg. ius civile, ff. de iusti. & iure, in quibus, ius civile est, quod neq; in totum à iure Naturali, vel gētium recedit, neq; per omnia ei seruit. Itaq; cum aliquid addimus, vel detrahimus iuri communi, ius proprium, id est civile efficimus.

21 ¶ Et inde quærentis Regia hæc Pragmatica, videtur detrahere iuri vendentium frumentum, quæq; non sinit eo vti, ad eum modum quod talibus à lege naturæ concessum est: & de eius liberalitate, ac indulgentia præcidit, ac iuri vendentium addit præscribendo illis nouas leges, quibus parere necesse habent, ius est civile. Per quod (vt recte intuenti constat) ius naturæ non tam violatur, quam negligitur: ac ei additur in foro contentioso: & eiusq; honestati, & pudori, in conscientia relinqui videtur.

22 ¶ Et patet, in vsucapione, & præscriptione, quæ rem à iustis dominibus transferunt ad alienos, quod per iniquum est, si naturæ vocem exaudias: Quæ cum iubet, vt suum cuiq; tribuatur, tum hoc maxime, nequem lædamus: Et tamen bono publico inductum est, vt non plus biennio, triennio ve, aut decennio liceret res suas negligere, & deferere: qui secus fecisset, rei neglectæ damno vt multaretur, lex dura quidem, sed non iniqua: Sed potius sanctissima. Nec enim potuit, vt dominorum in rebus suis excitaret diligentiam, aut melius quiequam, aut aptius facere, quàm si earum amittendarum metum ipsis iniectisset: quod & fecit. In eo q; ius Naturæ non violauit, sed auxit. Nam cum in illo iure, cuiq; li-

ce at esse in rebus suis negligens, hoc nõ pertulit lex civilis, quod hanc singulorum negligentiam videret damnosam fore vniuersis, & iuste quidem aufert. Sic etiam nostræ Pragmaticæ dispositio iusta quidem est: & conuenienter pro rerum humanarum necessitate decernit frumentum, ordeum, auenam, typham, & panicum, certo precio vendenda: vt hominum cupiditati, fraudidus, & mali- cius occurratur.

23 ¶ At enim, & hæc etiam est vox naturæ iustissima, & grauisima, + Salus populi suprema lex esto. + Qua voce audentiores facti Legillatores, multa contra singulorum vtilitatem pro publica salutē adinuenerunt: Quibus tantum abest, vt reclamet, aut dissentiat natura, vt pœna legitima dignos existimet eos, qui non obtemperauerint Patrijs legibus, quodq; qui eas contempserint, omnis supplicij debitores sint,

24 ¶ Et ita fit, vt præsentis Pragmaticæ, quæ nobis maximum contulit beneficium, ac circa publicum bonum versatur omnes homines, sine vllō discrimine parere debeant iuxta Demosthenis, & Chrysippi institutum, de quo, in leg. secunda, ff. de legibus. Tum præcipue, quod iste Regia sanctio, inuentum, & munus fuerit dei optimi, & Maximi, decretum q; doctissimorum, Piorum, & prudentū hominū, & flagitiorum consultorum, ac incōsultorum emendatio: & coercitio, ac honesta constitutio, quæ dum statum honoris cuiuslibet seruat, egregia virtus est, teste Tulio, de officijs, præsertim contraria cum sit turpitudini, omnemq; expellat turpitudinem: vt aduertit Rebuff. in dict. proæm. prim. Tom. cōstitū. Reg. numer. decimo septimo. Et ex quo modo rite lata sit, ac de ijs rebus, de quibus lex fieri potest ab hominibus, ac præuia consultatione, & deliberatione, iusta penitus est: Præsertim cum nihil cogat, aut vetet, quod æquitati repugnet naturæ: Sed eorum sit tantum, quæ quo modo fiant, non refert antea quam instituantur. Atq; ita intelligendum est quod apud Platonem dicit Socrates legē esse quid Diuinum iustum æternum.

25 ¶ Neq; legem, qua lex est, à lege differre: non magis quam aurum ab auro, lapis, à lapide. Qua ratione fit plerunq; vt eiusdem rei, diuersæ leges sint, & contrariæ, iuste tamen, nec alia, ab altera differt potestate, autoritate, æquitate, & natura, veluti in propria specie, frumentum licite taxatur, in quibusdam Regni partibus, in qui-

quibusdam non, tale frumentum, & tale non: apud nos taxa imponitur, apud Gallos autem, vel Lusitanos non taxatur: neq; id fieri permittitur. Vtraq; lex iusta est: Quoniam ita visum est ijs, qui vtriusq; Regni, bonum publicum, ex officio, sibi iniuncto respiciunt, & habere legis condendæ potestatem, quibus qui subsunt populi parere debent: Siquidem Legillatorum omnium, ea sit voluntas, vt nihil, nisi quod æquum sit statuunt: Quæcumq; est ergo quod constituunt pro iusto habendum est: idq;, & ideo ius putatur esse, & appellatur. Iudicant enim de vniuersalibus, & defuturis, neq; affectionem potius habent ad sinistram, quam ad dextram partem.

26 ¶ Vnde maxime admiror, quosdam valde eruditos, ac literatos homines, & quidem nõ vulgares, docere huius Pragmaticæ transgressores minime obligari ad mortale: & super excessus restitutionem. Inter quos (quem nolem) doctissimum Præceptorem meum, Martinum ab Azpilcueta, Nauarrum, Cathedralium primariæ in Decretis lectionis Salmanticensis, & Coimbricensis, iam olim iubilatum, reperio hanc factionem citra delectum, & indistincte tutantem, in suo confessorum Manuali, cap. 23. numero, 55. cum sequen. & numero, 85. Qui (ni fallor) falluntur, dum hanc legem Regiam mere civilem, & solum posituam existimant: Non attendentes ius Diuinum, & Naturale, cui Pragmatica hæc innititur: (vt supra late ostendimus) dū cupidini (quæ omnium peccaminum principium, & fundamentum est) obuiam it: Ac publicæ omnium salutis consulit. Quod quidem presentis legis iniustus transgressor aperte violat: & cuius culpa hoc in casu gemina est: Cum non solum legis posituæ, transgressio fiat, sed etiam legis Diuinæ, & Naturalis: argument. leg. sicum dies, & leg. Celsus, ff. de arbit. & not. Bald. in leg. cum quis, septima columna, numero decimo quarto, C. de iuris & fact. ignor.

27 ¶ Et culpa vnus violatæ legis, non minuit culpam commissam in altera quæ etiam violatur lege: sed potius eam auget: leg. secund. ff. de priua. delict. §. fin. institut. si quadrup. pauper. fecit. dica.

28 ¶ Neq; ius diuinum, aut Naturale si describatur, civile putandum est: Quia scriptura non facit ius civile, sed rei natura, & condicio, quæ prohibetur, aut iubetur: quare si lex vetet furari, & pœnam addat prohibi-

tio furti, non est iuris civilis, cum non ea propria sit eius ciuitatis, seu provincie, sed communis omnium gentium, pœna vero quæ additur civilis erit. Quæ tamen culpam à iure Diuino, Naturali, & gentium incursum, non minuit: neq; tollit. Nec si eandem vbiq; pœnam constituent omnes ciuitates, erit tamen hoc supplicij genus, iuri Naturali, aut gentium adscribendum: quod id, non communit omnium, naturali q; iudicio faciant: Sed potius exemplo. Et in eo dicentur omnes ciuitates eodem iure civili vti, non autem id quod sic ab omnibus est institutum, Naturale ius, aut gentium appellabitur: neq; in aliquo, iuris Naturalis, seu gentium dispositionem alterat.

29 ¶ Nec velim, quæ supra, hoc in opere super hac specie scripsi, sic amè accepta intelligantur, aut ab aliquo sine accipienda, vt presentis Pragmaticæ autoritati aliquid detrahant, quantum vis minimum, quod ad eius obseruationem, in foro exteriori pertinet. Qui ea scripserim, & laboriosam valde hanc eam defendendi tuendi q; nactus fuerim provinciam, nedum ne sperneretur, sed vt ab omnibus potius obseruetur: iusta cum sit, & eius nomen sanctum, sanctum quoq;, & Regis eiusdem latoris. Et neutrum quo ad fieri potest violandum. Quibus si obedientiam abstraxeris, & presentis non pareas Pragmaticæ, manus quodammodo videris afferre patriæ: Præclara enim multa referuntur Perlarum instituta, sed illud præclarissimum, quod Regi suo facti obuij, manus contrahunt in tunicæ manicas, quod signum est, nihil eos in illum, aut velle, aut posse facere. Si hoc in Regibus (qui cum homines sint, multa pro hominum imbecillitate secus committunt) quid in legibus, quæ vere sunt Regiæ, & Dominiæ? Et inde laudatum est Pausaniæ dictum, qui interrogatus, cur apud Spartanos, nullā legem mutare liceret, respondit, quia leges oportet hominum dominas esse, non homines legū. Cum enim leges institutæ fuerint, non est liberum iudicare de ipsis, sed secundum ipsas iudicare oportet. c. in istis, quarta distinct. Tandem huius operis non exiguus ille fructus esse potest, quem omnes ex eo percepturos confido, dum ostendo presentem Pragmaticam, in foro conscientie circa eius proximale ratione (quæ, & ipsam declarat) cōtrauenientes obligare ad peccatū mortale: & super excessus restitutione: aduersus doctoris Nauarri, & aliorū multorū sententiam: quorum

quorum occasione hanc libuit ita defendere legem. Quos vereor aliquando nō pigeat auctores extitisse complurium, qui hisce nostris temporibus, eam generaliter, ac passim transgrediuntur: & prohdolor circumueniūt. Iuxta illud Esaiæ. 34. capit. quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt, fœdus sempiternum, propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores eius, ideoq; insanient cultores eius, & relinquētur homines pauci. + Et eos meminisse oportet IESU Saluatoris sententiæ, Mathe. 5. + Qui ergo soluerit vnum demandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum.

30. ¶ Præcaueo tamen iterum, atq; iterū, quod & semper admonui, & in huius operis introductione, & alibi non semel protestatus sum, me quo ad forum interius attinet, solum supra disputasse, & de præsentis Pragmaticæ ratione disseruisse: Non autem quo ad forum expectat exterioris hominis.

31. ¶ In quo, hanc Pragmaticam vt pote in vniuersum vtilissimam, & consultissimā ab omnibus cuiuscunq; status conditionis & dignitatis sint, omnino pro vt iacet seruandam censeo: hortor, & consulo. leg. 2. §. hæc igitur omnia, C. de iure vet. enucl. l. leges. C. de legibus. Quodq; si ex ea, aliquod dubium, aut auferum resultet, ad ipsum referatur Pientissimum nostrum Principem, cui vt legum ferendarum autor esse possit, data potestas à Republica est, ita quoq; earundem interpretandarum, & adhibendarum ad singulos vitæ actus rationem definiat: leg. 1. & fin. C. de legib. Qui cum sui sacri & supreni Senatus prudentissimis & literatissimis clarissimisq; Proceribus id (vt solet) prospiciet ne nemini iniuria fiat. l. 2. §. si quis à Principe, & §. merito, ff. nequid in loco public. l. 2. & pen. C. de precibus Imper. offerend. Et patet clarissime ex Pragmatic. data. + En Aranjuez 1. 15. Madij, ann. 1560. circa taxationem auium, quæ emuntur in Annonam Regiam. Et in declaratione taxæ ordeï, ann. 1566. Segouix edita. 29. die mensis Augusti.

32. ¶ Quam cum præsentis Pragmaticæ, & eius declaratoriarū serie. Cum quibusdam Scholijs, & aliarum super hoc Pragmaticarum Catholicorum & gloriosæ Memorix Regū (de quibus supra meminimus,) & Pragmaticæ cōtra promeratores panis latæ, tenore, hic ad literam inserere libuit: vt à pertius intelligatur, quam is meus sensus eisdem sit conso-

nus. Et earum plenius cum meminerint, qui hæc nostra legerint, prædictas Pragmaticas inuiolabiliter seruent, ac obseruari faciant. Præ oculis q; vt habeant, quantum eos oporteat ab earū transgressione cauere. Nec enim nostro instituto inutile, aut alienum, vel in cōmodum omnibus vtriusq; iuris, pietatisq;, ac salutaris doctrinæ studiosis putauit, si vniuersas has Pragmaticas, in vnum schema ad literam coniectas, eorum vni aspectui intuendas, & contemplandas præberem: sperans hac ratione futurum, vt in materia quotidiana quidem, sed & multiplici materiarum varietate circumsepta, in quam tot viri Theologiæ, & iuris vtriusq; lumina, suas operas contulissent, tam excellentum, & necessariorum legum, contextura perspecta, omnes, ad eas obseruandas & memoriæ mandandas inuitentur. in quo, quantum præstiterimus, eruditorum & piorum virorum sit iudicium. Nam sedulo in eam incubui curam, ne quid prætermitteretur, quod ad eas scitu necessarium, aut cognitu in vtroq; foro, magno opere dignum extaret: nisi nostra nos fallit opinio. Nec enim hoc in opere, declamatoris, aut Rhetoris partes assumpsi, vt in mouēdis affectibus immorarer, quando quidem id oratori potissimum vetitum fuerit, atq; ea ratione, Diuinus ille Plato Oratores à republica frequenter ablegauerit, & eijciendos decreuerit: cum execrabilis sit vitij, suo conatu, animos auero euertere. Sed meam sententiam ac mentem, iuris vtriusq; textibus, & rationibus vrgentibus, ac Doctorum in sacra Theologia, & vtroq; iure celebratorum autoritatibus, verborū prolixitate, aut pompa omiſsis, sterili phrasi subiunxi: ornari enim res ipsa negat, contenta doceri. Cuius laboris mercedem abunde magnam me satis accepisse arbitrabor, si omnibus gratum fuisse, & affixæ (vt ita loquar) à multis q; neglectæ præsentis Pragmaticæ, aliquam opem attulisse intellexero. Quod nedum apud pios Lectores, sed etiam aduersus obtrektorum, insitam libidinem, & caninam reprehendendi labores alienos, & studia indefessa, detractionem, patrocini plurimum, commendationisq;, & autoritatis, per multum, huic nostræ Lucubrationculæ, tumultuario & si labore, ac inter in assiduos forensium causarum anfractus, & fluctus, impolite, atq; raptim scriptæ, Conciliatum, iri minime dubito: Non quidem si verba numerentur, & pensitentur, sed si

sed si præsentium temporum, condicio spectetur, in quibus, heu dolor, illud Iuuenalis Satyr. secunda, recte valet dici, vbi nunc lex Iulia dormis? Cui rei, aliquantulum vt mederer, coactus sum, cogentibus temporis huius angustijs, in lucem intempestiue edere ante habitos sermones: ipso atramento madentes. Vt ne mihi quidem relegere licuerit, tantum abfuit, vt quippiam, post primam manum, vel addere, vel immutare potuerim: ac censura, limaq; seueriori repurgare. V. L. E. Christiane Lector. Atq; te oratum proinde volo, vt non à præfatione, sed materiæ prosecutione, illorum iudicium facias. Et nec damnare, aut accusare incipias, quod prius non legeris, ac ruminaueris, memor illius Iu-

risconsulti Celsi, lib. nono, digestorum, dicitis, + inciuile est, nisi tota lege perspecta, vna aliqua particula eius proposita iudicare, vel respondere. + Ac Sanctissimi, & Celeberrimi Isidori, inquitentis, in erroris Labyrinthum nōnulli intricandō impinguntur, cum ante iudicant, quam intelligant: ante inculpan, quam iterando lecta perquirant. (Quæ repetuntur verba, in cap. sciendum, 29. distin.) Et iuxta illud Salomonis, (relati, in. c. eorum, vndecim. quæst. tertia,) Ante quam scruteris, non reprehendas, intellige prius, & tunc increpa. Antea quam audias, non reprehendas. Quæ tamen cum perlegeris, (qua es charitate) boni Consule: & D E V M pro me ora.

¶ L A

LA PRAGMATICÆ,
TICA, QVE SV MAGE-

STAT MANDO HAZER ESTE PRESEN

te Año, de mil y quiniētos, y cin-

quenta y ocho, sobre los pre-

cios, à que se ha de véder

en estos Reynos el pá,

trigo, ceuada, cente

no, auena y pa-

nizo.

ON
Phi-
lippe
por
la gra-
cia de
Dios
Rey
de Ca-
stilla,

de Leon, de Aragon, de Inglaterra, de Francia, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iauen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, de las Islas de Canaria, de las Indias, Islas, y tierra firme del mar Oceano, Condes de Flandes, y de Tirol. A los del nuestro Consejo, Presidente, e Oidores, de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra Casa y Corte, y Chacillerias, y à todos los Concejos, Corregidores, Asistētes, Governadores, Alcaldes, y otros Iuezes, y Iusticias qua-

les-

Ratio hæc
finalis est
præsentis
Pragma-

ticæ, vt ultra alios nouissime, explicant, Quintilianus Madosius, in regu. 9. Cancell. quæstion. 9. nu. 3. & Francisc. Serra, in sua allegatione pro Don Ioãne de Lanuça, nu. 126. Quæ clarius demonstratur in Pragmat. Serenissimorū & Catholicorū Regū Fernandi, & Elisabethes. 180. in verb. +trigo+. in volumin. Pragmati. infra citata, ibi. +Y esto causa que los labradores quedaron sin pan+. Et ibi, +De manera que todo el pan esta en poder de regatones, o de personas que no tienen necesidad, y an guardado y guardan el dicho pan, è an dado causa, q se suba, à precios muy desordenados+. Quæ ratio diligenter considerari debet: siquidem per hanc, intētio, & voluntas disponentis, facile deprehendatur, vt notauimus, in prima huius operis cōclusionē super verbo, +Codicia+. Et respōdet Paul. de Castr. in Consil. 462. colu. fin. part. 1. & Barba. in Consili. 20. colu. 1. volu. 2. & alij per me ibidem citati, & per præallegatū Franciscum Serrā, in. d. sua allegatio. num.

lesquier de todas las cibdades, villas, y lugares de los nuestros Reynos, y Señorios, y à cada vno, y qualquier de vos, en vuestros lugares, e iurisdicciones, y à qualesquier personas de qualquier calidad y condiciō que seã. A quien lo de yuso en esta nuestra carta contenido toca, y atañe, à quien esta nuestra carta fuere mostrada, o su traslado signado de scriuano publico. Salud y gracia, ya sabeys que como quiera que la cosecha del pan en este presente año, fue en estos Reynos comunmente buena, y que segun lo que parece por el registro, cala y cata del dicho pan que por nuestro mandado se hizo en todo el Reyno, ay copia, y abundacia, de manera que de razon deuia valer, y véder se à iustos y moderados precios, toda via por la Cobdicia^a de algunos de los que lo tienen, y por estar en poder de personas, assi Ecclesiasticas como Seglares ricas, y que no tienen necesidad, el dicho pan ha valido, y vale à excessiuos, è inmoderados precios, y se va (segun somos informados) de cada dia subiēdo, de modo que no solo los pobres, y miserables personas no lo pueden comprar, ni sostener se, pero ni aun los que tienē facultad y hacienda lo podrian sufrir no se poniēdo remedio, y auiendo sobre esto como en cosa tan importante al serui- cio de Dios y beneficio publico de estos Reynos, mandado platicar en el nuestro Consejo, y visto los pareceres de algunas cibdades y villas y lugares, que por nos les fue mandado embiassen, e oydo otras personas de

209. Et quæ interpretatio, nostra in specie p elucidatio ne præsentis Pragmaticæ in foro (quod vocant) consciētia, iuri gratissima est: cum peream diuersæ opiniones, ad cōcordiã reducantur: vt egregie not. Petrus de Ancharr. in Consil. 214. incipien. Franciscus, ad fin. nu. 22. Et quæ etiam hac exansa, cū verborum impropriate & subauditio- ne, vt effectum habeat admittitur: gl. in capit. cupientes, §. quod si per viginti, de electio. in. 6. Bart. & dd. in. l. 2. §. creditum, ff. de reb. credit. & Collegium Bononiēse, in Consil. 50. incipien. præfens cōsultatio, nu. 23. inter Cōsilia Cur- tij Iunioris. Præfer- tim cum iuri Diuino & Naturali inni- tatur, vt in. d. con- clusio. 1. explica- uimus. Et quadret omnibus Regni per- sonis, partibus, & prouincijs, tam abũ- dantibus frumento- quam sterilibus. Et vt Ancharran. in. d. Consil. 214. scribit, il- lud amplectendum est quod minus cap- tionis in se habet. Et per quod cūcto- rum læsio tollitur, tanquam iuri con- uenientissimum: & Legislatorum, siue statuentium menti & voluntati coniu- ctissimum. Illaq; in

ambiguo eligēda est interpretatio, & expositio, quæ imperfectæ multitudini, & toto populo quadret: ac satisfaciatur. Et perquam nullus contrahentium, dāno afficitur. l. sed & si pupillus, §. sed si plures, ff. de instito. acti. l. 3. §. 1. ff. de recep. arbit. l. 1. §. magistrum, ff. de exercito. actio. & respondet Paul. de Castro, in Consil. 205. incip. ego Paulus, in fine. par. 1. & Aymon, in Consil. 91. incip. nobiles. nu. 11. vol. 1. & in Consil. 245. incipien. Stephanus, num. 2. vol. 2. illudq; item sequēdum sit, per quod minus præiudicatur partibus. l. tertia, ff. de susp. tutor. & respōdent Panormita. in Consil. 7. incip. quæsitum fuit, ad finē, vol. 1. & ipse Aymō, in Cōsil. 33. incipiē. nobiles domicellæ. nu. 24. li. 1. Quodq; æqua nimis hæc sit interpretatio, & maxima æquitate fundata: vt in. d. glo. sup. ver. Cobdicia. Late præostēsum est. Et quia ea interpretatio, omnino admittēda est, p quā quis magis ab onere & grauiamine releuetur: & quāto fieri potest, minus grauiatus existimetur. l. apud Iulianū. §. Seyo, l. si seru. §. qui Margaritā, ff. de leg. 1. l. vnū ex familia, §. si res & l. Titia, §. qui in vita, ff. de leg. 2. l. ason, in. l. serui electiōe, §. cū fundus, nu. 1. & 29. & in. l. si ita scriptū. nu. 18. 33. & 35. & in. l. si quis à filio, §. si quis plures, nu. 7. & in. l. si res obligata, nu. 5. & in. l. si domus, §. si fundus, num. 10. & in. l. quod in rerū. §. 1. in. 1. notat. ff. de leg. 1. & Soci. in Cōsi. 114. incip. supra scripti, nu. 8. volū. 1. Aymō, in Cōsi. 149. incipiēt. Petrus, nu. 15. vol. 1. omne enim grauiamē odiosum est, & perinde strisime interpretandū, vt notatur in l. cū quidam, ff. de liber. & posthū. Et in regul. odia de regul. iuris, in. 6. cū vulgatis. Quodq; omnis dispositio quantūcunq; generalis, siue sit legalis, siue testamentaria, siue inter viuos, secundū suam causam regulatur: & per ipsam restringitur, limitatur, & declaratur. l. adigere, §. quāuis, ff. de iure patrona. l. Cācellauerat ff. de his quæ in testamēt. delē. & dicemus infra, sup. Pragmatica taxæ ordeī nouissime e-

experiencia, y zelosas del bien publico siēdo cōsultado con la serenissima Princesa de Portugal, nuesta muy cara e muy amada hermana Governadora destos nuestros Reynos por ausencia nuestra dellos, fue acordado que deuiamos mādār moderar el precio del dicho pā, y poner en el tassa y limite moderado y iusto ansi para los que lo ouiesse de cōprar, como tãbiē para los que lo vēdiessen^b. Y que en la dicha razō deuiamos mādār dar esta nuestra carta, y nos touimos lo por biē. Por la qual ordenamos y mandamos que desde veynte dias del mes

col: 25. ff. soluto matrimo. pallegatus & rāciūc. Serra, in. d. allegat. nu. 264. Et quia cū in dicta Pragmatica taxæ ordeī, ipse pientissimus, & potentissimus Philippus, huius nominis secundus Hispaniarum & noui orbis Rex inuictissimus, preciū ordeī auxerit, ex quo taxatū, & positū per præsentē Pragmaticā, nō attingebat agricolarū expēlas, & hæ profecto longe maiores essent, sibiq; dānosa hæc ob causam præfens fuerit huiuslegistaxatio, ideoq; addidit mediū ducati, preciū ordeī sanxerit, satis colligitur ipsum nostrū noluisse Principē quod vēditor panis, eundē panē teneretur vēdere in foro consciētia pro longe minori quā sibi cōstaret precio. Vt in. d. cōcl. 1. & super ipsa Pragmatica taxæ ordeī explicuimus. Et licet præsentis Pragmaticæ verba non ita essent clara, ex illis, quæ in dicta ordeī Pragmatica dicuntur, & posita sunt, supplēda sunt: & declarationē recipiūt. Accōpertū, satisq; exploratū in iure sit quod semper verba, quæ in vno capite dispositionis, ambiguitatē aliquā patiūtur, interpretationē accipiāt, ex his quæ in alio præsertim cōnexo capite exposita sunt: textus est, & ibi Barto. & omnes in. l. talis scriptura, ff. de leg. 1. de quo etiā agemus super dicta ordeī Pragmatica, quæ hac in specie (de qua tractamus) maximam lucem & declarationem atulit.

In dicta Pragmatica. 180. in volumin. Pragmatica. hoc exponitur, & Demanera que los pobres se pudiesse mantener, y los que tienen el pā ouiesse alguna ganancia razonable. Et ita acci-

accipiēdū est, quod hic habetur: id nāq; Princeps cauere tenetur, & ita prouidere, ne alicui dānum, seu iniuria fiat. l. 2. §. merito, ibi. Ita oportet permitti, vt sine iniuria cuiusq; fiat. ff. ne quid in loco publi. & in l. si quis sepulchrum, post princip. ff. de religio. & sumpt. funer. ibi. Ita tamē vt iudex de oportunitate loci prospiciat ne vicinū magnū patiatur detrimētū. Et diximus, in. §. huius operis cōclusion. nu. 151. cū sequēt. vbi id Latius explicauimus.

NINGVNA PERSONA. Per hoc verbum, mulier etiā cōprehēditur: Siquidē tā foeminas, quam masculos cōplectatur, l. 1. ff. de verb. signi. vbi plene Reb. & idē Reb. in. 1. Tom. cōf. Reg. trac. de Chirogra. & cedularū recogni. in p̄fatio. art. 2. in princ. facit. l. 6. tit. 33. part. 7.

MARAVEDIS. Quos si emptor velit soluere, in pecunia minuta, & venditor velit, sibi solui, in aurea, vel argentea, electio est debitoris: cū tantū pecunia minuta valeat: sicut magna: argumen. tex. l. quotiescūq; C. de suscept. præposit. & Arch. lib. 10. Et post Iacob. Rebuf. in. l. fin. C. de veter. numism. potest. lib. 11. Petr. Rebuf. eum citās, notat, in 1. Tom. cōf. Reg. trac. de lit. obligat. arti. 5. glo. 1. nu. 3. scribens creditorē teneri recipere solutionē, in pecunia minuta: Et ita, in Senatu, (Post quā fuit valde disputatū) iudicatū fuisse: anno 1534. die 2. Martij: per. l. Paulus. 1. respō. acōtrario, ff. de solutio. vbi creditor non est cogendus, recipere nūmos in alia forma, si

de Abril, proximo figuēte en adelāte. En el qual termino se podra publicar en todo el Reyno, y venir à noticia de todos, para que à vn tiempo se cūpla, y execute en todas partes, fasta el día de nuestra Señora de Septiembre primera venidera, y mas lo que fueren nustravolūtad, ninguna persona Ecclesiastica, ni seglar, de qualquier estado, y cōdiciō, y calidad, y dignidad que sea, no pueda vēder, ni venda, en todos estos Reynos el pā de ningū genero que sea, sino à iustos y moderados precios, de manera que el precio de la hanega del trigo à luego pagar, ni fiado, no suaba ni se veda à mas de treziētos y diez marauedis, y la hanega del cēteno de à doziētos marauedis, y la hanega de la ceuada, de à ciēto y quarenta marauedis, y la hanega de auena, à cien marauedis, y la hanega del panizo, doziētos y quarenta y dos marauedis. Los quales dichos precios, ponemos, y ordenamos generalmēte, para en todos estos Reynos, de modo que dellos no se pueda exceder, ni subir, so pena, que el que vēdiere el dicho pā à luego pagar, ni fiado, à mas precio de qualquier calidad y condicion que sea, lo aya perdido, cō mas quiniētos marauedis de pena por cada hanega, la qual pena se aplique, la tertia parte para el acusador, o denūciador, y la otra tertia parte, para el luez que lo sentēciare, y la otra tertia parte para nuestra Camara, e Fisco. Pero que menos de los dichos precios, se pueda vēder, y veda, segū que las partes se cōuinierē, y cōcertarē. Y en quāto toca à lo que se vēdiere en harina, mādamos, que no suba ni exceda, ni pueda subir ni exceder, del dicho precio, sino hasta treynta marauedis por hanega, de manera, que de lo que se vēdiere en grano, à lo que se vēdiere en

ex ea re, aliquod dānum passurus est: vnde ex quo præfata in specie, dānū nō patitur, siquidē tantundē valeat vna pecunia, sicut alia, iuste cogitur recipere præsertim, quia postquam minuta pecunia, sicut aurea, approbatur à Principe, recusari nō potest: Et recusans, extra ordinem valeat puniri. l. 1. C. de vet. numism. potest. lib. 11. & tradit idē Rebuf. in. l. etiā aureos ff. de verb. signi. Et Curt. Iunior, in Cōsi. 24. nu. 6. & Socin. in Cōsi. 6. vol. 1. Angel. in. l. stipulatus sim decem in melle. ff. de solutio. Et Alber. Brunus, in tract. de augmē. cōcl. vlti. limit. 8. dicēs communem opinionem. Nisi in contractu, moneta certa fuerit promissa, nam tunc non posset debitor inuito credito re aliud soluere. l. 2. §. 1. ff. de reb. credit. notat Bart. & dd. in. l. cū quid, ff. eod. tit. Secus tamē, si pecunia promissa non sit certa, vt aureus, sed per libram, vel solidos, pmitteretur, quia in minuta pecunia, etiā in denarijs fiet solutio: vt colligitur ex Guidon. Pap. in decis. Dalphin. q. 493. incip. si fiat moneta. Et plene p Albert. Brunū, in. d. tracta. de augmēto, & Pet. Rebuf. in. d. glo. 1. subiūgentē, non teneri creditorē recipere pecuniā tamē Angliæ, vel alterius Regni, vt scribit dict. Iacob. Rebuf. patruus suus, in. d. l. fin. de vet. numism. potest. Nisi à Principe fuerit approbata ad certū valorē: Nā tūc ad illud valorē non debet, nec potest recusari. Et an Numismata possint pluri æstimari, quā materia, ex qua fuerint signata, & an pecunia possit pluri æstimari, in priuatis cōmercijs, quam publi-

publice sit æstimata. Et quâdo obligatus soluere, in certa nûmerum specie, an possit in alia soluere, & quomodo promissio solutionis, in certa pecunia, sub certa æstimatione, sit obseruâda. Et an pecuniæ bonitas intrinseca sit consideranda iuxta tēpus contractus, vel solutionis. Et de numismatum bonitate extrinseca, quomodo sit obseruâda, quo ad solutione debiti. Et quâdo mutatio pecuniæ post morâ noceat, vel profit creditori, tradit late Reuerendiss. Coarru. in suo tract. de veter. collatio. numismatum c. 7. Et in c. 5. quomodo se deueni apreciar los marauedis Castellanos, nueuos y viejos. + De quo etiã per Senatorē Ioa. Arze, de Otalora, in 2. part. sui tract. de nobilitate. c. 4. nu. 13. cum seq. Et est notand. ad leg. 2. tit. 33. part. 7.

GANANCIA. Quod ad quintum redactū est, per leg. 14. titu. 21. lib. 2. ordina. Regia. + De lo q̄ saliere, y se comprar el grano, + vt hic dicitur, + Y de lo que cuesta hazer el dicho trigo harina, y lo massar, y cozer. + Vt habetur in Pragmat. 181. in vol. Pragmat. & etiã in Pragmat. 182. sequen. quã tamē vt melius exequantur, & obseruentur, normã iudicibus præscribit, & præcipit, vt in sua quisq; iurisdictione. + Fagan luego en say, à como sale el pã cozido.

FRAVDES. De quibus meminimus, in 6. huius operis conclusio. post principium, nu. 4. cum pluribus sequentibus. Et statutum comitendæ fraudis occasionem remouēs, publicam vtilitatem, & fauorabilem dispositionem cõ-

grano, à lo que se védiere en harina, solo pueda auer el dicho exceso, y differēcia: y en quãto al pãcozido, se tēga respecto à lo que saliere, y se cõprare el grano, cõmas alguna justa, y moderada ganãcia. + E por euitar los fraudes ^f que cerca de la dicha tassa se podrian hazer, prohibimos, e defendemos, que ninguna, ni algunas personas, de los que védiere el dicho pã, sean osados de pedir, & ni lleuar por ello, mas del precio de la dicha tassa, ni por ello recibã otras dadiuas de oro, plata, ni seda, ni de otra qualquier calidad que sea, ellos ni sus mugeres, ni otra persona alguna por ellos, por véder el dicho pã en fraude desta dicha nuestra Carta, ni pidã à persona algũa que quisiere cõprar trigo, que cõ ello cõprẽ ceuada, ni vino, ni otros bastimētos, ni cosa alguna, ni al que quisiere comprar ceuada, se le diga que tome cosa alguna cõ ello, ni hagã en ello otro fraude alguno, so las dichas penas. E porque por experiēcia se ha visto, que las personas que tienē el dicho pã, poniēdo se tassa, lo asconden, y encubren, e no lo quieren vender, de que resulta auer falta, y estecheza, para que esto se prouea, e no aya la dicha falta: Mandamos à los dichos Corregidores, Governadores, Alcaldes, y otras qualesquier Iusticias, e Iuezes, cada vno en su iurisdicciõ, que entediēdo por los registros ^h que se hã hecho, y por las otras vias y maneras que conuenga, los que tienen el dicho pã, para lo poder véder, tomando (si les paresciēre) para esto consigo dos Regidores, e otras personas del lugar, hagã repartimēto por las personas de qualquier ⁱ calidad, estado, o cõdiciõ, preheminēcia, o dignidad que sean, assi clerigos, y personas Ecclesiasticas, como Comēdadores, de qualesquier Orde-

tinēt: vt not. Bal. in c. 1. §. si quis per triginta, col. pen. nu. 9. versic. porro si statutū, si de feud. fuer. contro. uer. inter domin. & Agna. Vassal. & Corne. in Cõsil. 135. incipien. visis articulis, nu. 24. vol. 1. & Socin. in Cõsil. 97. incip. abũde, & subtiliter, nu. 4. versic. sed si tale statutum, vol. 1. Et facit quia fraus est delictum, & pœna Stelionatus punitur l. 3. §. 1. & per totū. ff. de crimin. steliona. publice q; interest delicta coerceri, eorūq; occasiones amputari l. si ita vulneratus, in fine, ff. ad leg. Aquil. l. licitatio §. quod illicite. ff. de publican. l. congruit. ff. de offi. Præsid. l. si operis, C. de pœnis, c. vt fame, de sentent. excommuni.

DEDIR. Satis ergo videtur esse ad incurrēdam legis huius tēporalem pœnam quod véditur, vterius precium quã hic taxatum exigat, quamuis reuera iuxta taxã præsentem vendat: Siquidem hæc verba, + Pedir, ni lleuar. + Distinctim, & seorsum ponantur. Nec maius precium exigi ideo per venditorem possit. Quod tamē sano modo intelligi debet scilicet quãdo vendēs, maius ita exigeret precium, quod iuxta taxatum vendere nolet, & omnino recusaret secus autem, quãdo postquam maius exigisset precium, pro taxato tamen véderet. Vt est textus, meo iudicio ad id notabilis, in l. qui cum natu maior, §. accusasse, ff. de bonis liberto, ibi. + accusasse nõ dicitur, qui causã nõ perorauit, vsq; ad sententiã. + Qui in huius quæstionis praxi, dedit mihi honorem. Et ita (me pro quodã qui

qui fuerat de hoc delatus patrocinate (in eius fauorem) fuit determinatū. optimus ad id etiã est textus in l. Papinianus. §. meminisse, ff. de inoff. testamen. & in l. alia. C. de his quib. vt indig. & glo. in l. 1. C. qui legit. person. Et in l. 13. titu. 7. part. 6. Quodq; verba præsentis Pragmaticæ debent intelligi cum effectu, l. 1. §. hæc autem verba, & ibi not. Iason, in num. 6. ff. quod quisq; iuris, l. pen. §. pen. ff. nequis eum, iunctis quæ late not. idem Iason, in l. cum quædam puella, §. fin. ff. de iurisdic. omni. iudic. & est textus in cap. relationum, de clericis non resident. glo. verbo, si nõ possunt, in c. super quæstionū de officio delegati, & diximus latius in 6. fundament. part. 2. prælection. l. 5. tit. 3. libr. 7. ordination. Regiarum, num. 12. consequentibus.

REGISTROS. Quorū formam per quos, & qualiter fieri debeant describitur in Pragmat. 182. in vol. Pragmaticarum, in fra citata, in versic. + E por que mejor se pueda saber el pan.

QUALQUIER. Verba hæc, personas etiã improprias comprehendunt. Et sub eis etiã includuntur personæ illæ quæ improprie dicerentur personæ, quales sunt Vniuersitates, dotationes Concilia, & Cõfraternitates: vt notabiliter tradit Alexan. in Cõsil. 17. incip. in causa & lite, nu. 5. volu. 6. quæ citat & sequitur doctissimus Francisc. Serra, in dict. sua allegatione, pro Don Ioanne de Lanuça. nu. 66. subiungens, ex horum verborum vniuersalium vi,

nes, e caualleros, e ciudadanos, e dueñas, e donzellas, que estuieren en su iurisdiction sin exceptar persona alguna que en la tal cibdad, villa o lugar tuieren pã de lo que les perteneciēre que deue e puedē véder, ^k e les mãden e apremiē à que lo vendan, segũ les fuere por ellos repartido, e que las personas à quiẽ se repartiēre sean obligados à lo véder luego à las personas que lo quisieren cõprar, assi del tal lugar, como de otras qualesquier partes de los dichos nuestros Reynos, e Señorios, sin interponer dello appellaciõ, ni supplicaciõ ni otro remedio alguno, so pena que por cada hanega que dexare de véder auiedo quiẽ se lo quiera cõprar, paguē trezientos marauedis. E que quiẽquiera que quisiere lo pueda facer, e lleuar por tierra de vnos lugares à otros, e de otros à otros, de los dichos Reynos, eno fuera dellos por mar ni por tierra, para otras partes. E que sobre esto se guarden las leyes de nuestros Reynos, que disponē, no se pueda vedar la saca del pã, ni facer se fuera dellos, so pena que el que vedare la dicha saca, agora sean Iusticias, e Regidores, e los dueños de los dichos lugares, caya cada vno dellos en pena de cinquenta mil marauedis para la nuestra Camara. Y el que lo facere fuera destos nuestros Reynos, por mar, o por tierra, que incurra en las penas cõtenidas, en las leyes de nuestros Reynos, en que se defiēde que no se saque el pã fuera dellos, ^l e que vos las dichas nuestras Iusticias en vuestros lugares y iurisdictiones seyēdo requeridos para hazer véder el dicho pã, no lo quisieredes hazer, o escusa e dilaciõ en ello pusieredes, o despues de repartido, no executaredes el dicho repartimēto, o escusaredes alguna persona de los que tienē el dicho pã para lo véder, que

etiã ad absentes porrigi. Quæ ita magna est, vt etiã maiora expressis comprehendat: vt notat glo. ver. quouis modo, in Clement. ne Romani, de electio. & in cle. 1. verb. quibuscuq; de iudic. & in Clement. 2. glo. final, de rebus Eccles. non alienãdis, & in Clem. 1. verb. quavis, & ibi Imol. col. 2. de sentent. & re iudica. Alexand. in Cõsil. 118. incip. in casu, nu. 5. volu. 5. Cepola, causarum criminal. Cõsil. 14. incip. pro declaratione, num. 11. Andre. Barba. in Cõsil. 12. incip. scribitur, col. 8. in fine, vol. 1. & Cõsil. 23. incip. sapientissimus, colu. 2. in prin. & Cõsil. 26. incip. sapienter scripsit, col. 2. ante finem, vol. 2. (dicens, quod illa dicitio, alia, iuncta cum vniuersali quibuscuq; copulat maiora expressis) & in Cõsil. 87. incipien. illud referam, col. 5. antemedium volum. 3. & in Cõsil. 18. incip. Clemētissimū de v. m., col. penul. post medium, & Cõsil. 21. incip. clemētissimum, col. 3. ad finem, & Cõsil. 48. incip. clemētissimum, & immortalē, col. 3. in fine, volu. 4. Iason, in Cõsilio, 147. incip. per decretum, nu. 3. vol. 4. Decius, in Cõsil. 486. incip. visis & consideratis, nu. 2. & multis exēplis atq; autoritatibus id explicat Hipol. Marfilien. in l. vnus facinoris, §. cogniturum, nu. 22. & sequen. de quæstio. facit glo. singul. iuncta textui, in l. 2. verb. alias, C. de quadrien. præscrip. vbi licet officium iudicis, dicatur improprie actio, vt notat, glo. in princip. instit. de actio. tamen quando in aliqua dispositione diceretur, vel alia quælibet actio propter illud verbū, quælibet,

libet, comprehenderetur appellatione actionis etiã officium iudicis, quibus ad stipulatur, quod Andre. Alciatus scribit, in. l. mouētiũ, ff. de verb. signifi. quod licet iura, improprie inter immobilia computentur, tamen si in statuto fiat mētio, de quibuscunq; bonis, siue mobilibus, siue immobilibus, de iuribus etiã ad hosce improprios casus trahitur. Vnde quicunq; hæres, etiam heredē improprie comprehendit. Et cū de quibuscunq; contractibus dicitur, etiam de abusiuis comprehendi, citās Roman. in. l. id tēpus. §. si. nu. 2. & 3. ff. de vscap. quod licet legatarius, per illũ tex. in re legata, improprie dicatur hæres, nihilominus appellatione cuiuscunq; hærediscōinetur. Quod multis autoritatibus probant Marfil. in. d. §. cogniturum & Curtius Iunior, in Consil. i. incip. facti contingentia, nu. 2. part. i. Quæ etiam sunt notada, ad intellectũ & ampliationē regulæ Cancellariæ, nuperrime factæ, & publicatæ per Sanctissimũ, & Pijssimũ PAVM PAPAM quintũ, die nona, mēsis Martij, Ann. 1567. Põtificatus sui, ann. 3. super reservatione sibi facta beneficiorũ quorũcunq; qualiter cunq; qualificatorũ, & vbilibet exilentiũ, vacantiũ, & quæ imposterũ vacabũt Sede Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, & Primitiali, quarũcunq; Ecclesiarũ Cathedralium, etiã Metropolitanarũ, Patriarchaliũ, & Primitialiũ, pro hoc tempore pastoribus destitutarum vacante, ad eorũ Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum & Primitatum collationem, prouisionem, præsentationem, electionem, seu quãuis aliã dispositionem quomodolibet pertinentia: vt etiam canonicatus & præ-

pagueys cada vno de vos veynte mil maravedis para la nuestra Camara, e mas que os mandaremos priuar de los officios, o proueremos dellos à quien nuestra merced e volũtad fuere, con apercebimiento que vos fazemos que haremos hazer pef quisa de como guardays y cūplis, y executays e fazeyz guardar e cūplir lo contenido en esta nuestra carta. E si vos fallarẽ culpates, mãdaremos executar las dichas penas en vuestros bienes. La qual dicha tasa queremos y es nuestra volũtad que no se entiẽda en el nuestro Reyno de Galizia ni en las Asturias, de Ouiedo e de Sanctillana, e las quatro facadas cõ las villas de Cãgas, e Tineo, e los Arguellos, e Merindades de Valdeburon e Babia de yuso, ni al nuestro Condado de vizcaya, Encartaciones e prouincia de Guypuzcoa, ni en la Merindad de Trasmiera, e cinco villas, ni à las otras villas e lugares e Merindades e valles, e tierras que estã cerca dellos, hasta diez leguas de la mar, porque estas dichas prouincias e tierras se prouee de acarreo de otras partes. Y porque el pã que viene por mar de fuera de estos Reynos, si ouiesse de guardar los que lo truxessen la dicha tasa podria dexar de venir, de que resultaria gran falta e daño à muchas de las nuestras costas e puertos, Es nuestra volũtad, que en quanto al dicho pan que de fuera de estos Reynos viniere por mar no se entiẽda la dicha tasa, e que los que lo truxerẽ lo pueda libremẽte veder segũ se cõcertarẽ, sin que seã obligados à guardar los dichos precios e tassas. E porque lo suso dicho sea publico, e notorio a todos, e ninguno dello pueda pretender

lib. 6. & eorũ, quæ ibi tradũtur per doctores: & per Felin. in. c. in nostra, de scriptis.

VENDER. In Pragm. 180. in vol. Pragma. hoc relinquitur arbitrio horum deputatorũ, ibi, Quæ tu-

bendas comprehendat se de vacante vacantes, quarum collatio, prouisio & præsentatio, seu electio ad dictos prælatos pertinebat simultanee cum capitulo illius Ecclesiæ vbi tales canonicatus, & præbendæ vacarunt: dicta sede eiusdem Ecclesiæ vacante. Ponderando dicta verba, quæcunq; beneficia, quomodolibet pertinentia, &c. Quæ ita ampla sunt, quod huiusmodi prouisionē, seu præsentationē, & quæcunq; aliã etiã impropria Episcoporũ, Archiepiscoporũ, Patriarcharũ, & Primitatũ dispositionē cõprehendat: & maiora expressis in dicta regula cancellariæ (supra diximus) includat. Quod iã habui in factõ, in causa admodũ reuerendi & perquam magnifici & doctissimi Domini Licentiatij, Fernãdi de Arenillas de Reynoso, Relatoris in supremo Sãctæ Inquisitionis Senatu, Canonici Hispalensis super canonicatu illius almæ Ecclesiæ, qui eius sede vacante per obitũ bonæ memoriæ, Reuerēdisi. & illustris. Fernãdi Valdes, Archiepiscopi Hispalensis, vacauit per obitũ Domini Antonij de Corral Canonici dictæ Ecclesiæ: & de qua præbenda per dictũ Dominũ nostrũ Papã, dictõ Fernãdo de Arenillas gratia fuit facta die. 25. Iunij, an. 1569. cuius tamẽ presentatio, ad dictũ Archiepiscopũ (si viueret) pertinebat simultanee cū admodũ reuerendo & illustri dictæ Ecclesiæ Hispalensis Capitulo. Et est notadũ ad intellectũ tex. in. c. quãuis plenissima, de præbend.

uisen pan de lo que les pareciere, deuen, y puen vender. + Et in Pragm. 181. ibi. + Que les pareciere, que podian, y deuiã vender. + Et in Pragm. 182. hoc apertius explicatur: cum dicitur, + Tienen pã, de mas de lo que han menester, para prouision, y mantenimiento de sus casas, + In quo correctores, in suis iurisdictionibus diligenter se debent habere, seq; instruere, & informationem capere tenentur: vt notatur in ead. Pragm. 182. quæ quantuis anterior, legem hanc posteriorem, mire elucidat: & coadiuuat. Et facit, quod si quis tempore caritatis habet tantum frumentum, quod solum pro se, & familia sua sufficiat, non cogitur vendere, vt in Authē. de trien. & semiss. §. i. per quẽ tex. ita tenent Andre. de Ysernia, & Iacobus Aluarotus, & Præpositus, in. c. 1. §. post natale, num. 5. de pace tenend. & eius violator. quẽ citat, & sequitur Francisc. Marcus, in decisio. 540. numero, 27. & 33. part. i. Et facit quia prima, & bene ordinata Charitas, debet à se ipso incipere. l. præses, C. de seruitut. & aqua, Ac illud Mathei, 13. cap. + Ne forte vobis, & nobis, non sufficiat, ite potius ad vendentes.

FVERA dellos. Quod cum regimini publico ipsi q; communitati (cuius pars Ecclesia, Ecclesiastica q; sunt personæ, vt not. Anchar. in. c. canonum statuta, de constit. vt illum citat Thom. Grammat. in decisio. 100. incip. in causa vniuersitatis ciuitatis Salerni, nu. 16. & diximus supra, in §. conclus. glo. 3. verb. + Me-

ignorãcia, Mãdamos que esta nuestra carta sea apregonada publicamente por las plaças e mercados, e otros lugares acostũbrados de estas dichas ciudades, villas, e lugares, por pregonero, ante escriuano publico, e los vnos, ni los otros, no fagades endẽ al, por alguna manera, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra Camara. Dada en la villa de Valladolid, à nueue dias del mes de Março, de mil y quinentos y cinquenta y ocho años.

La Princesa.

Yo Ioã Vazquez de Molina, Secretario de su Catholica Magestad, la fize escreuir por su mãdado.

Su Alteza en su nombre.

Ioã de Vega. El Licẽciado Vaca de Castro. El Licẽciado Montaluo. El Doctor Añaya. El Licẽciado Arrieta. El Doctor Diego Galca. El Doctor Velasco. El Licẽciado Pedrosa.

Registrada. Martin de Vergara. Martin de Vergara por Chanciller.

En la villa de Valladolid, nueue de Março, de mil y quiniẽtos e cinquẽta e ocho años, en la plaça mayor de la dicha villa de Valladolid, presentes. El Doctor Durãgo, y el Doctor Suarez, Alcaldes de la casa e corte de su Magestad, e del su cõsejo delãte de las casas de Consistorio de la dicha villa, y en el principio de la Costanilla, junto à la fuẽte della, se apregonõ publicamente con trompetas, e atabales, e por pregonero publico, à altas, e intelligibles bozes, esta Carta de su Magestad. A lo qual fueron presentes, los Alguaziles Hoyos, Camora, e Pedro de Palacios, Portero de Palacio de su Magestad. Y otras

dina. + nu. 17.) maxime cõueniat hæc Pragmatic. Et eius dispositio præsens, vniuersum ciuitatis, & totius Reipublicæ conuictũ spectet, ne ve tota Respublica grauisimum, damnum & detrimentum, aliàs patiat, cui aliter obuiã iri non potest, Ecclesiam, & Ecclesiasticas comprehendit personas: argumēt. eorũ quæ Calderi. not. in cõf. 21. titul. de constit. & Bal. in Consil. i. incip. factũ super quo petitur Consiliũ, inter Consili. Anchar. Aymon Sauillia. in tracta. de de antiquit. tēpor. 4. part. c. circa præmissa, nu. 8. Reuerēdisi. Couarr. in. 2. part. relectio. c. possessor, de regul. iuris, lib. 6. §. 4. nu. 9. & Andre. Barba. in rep. rubri. de rebus Eccles. non alienan. 32. col. versic. accedo nunc ad secundum, & eorũ quæ diximus, in. d. glof. 3. conclus. 5. nu. 17. cum sequẽ. Et quia turpis sit pars vniuerso suo nõ congruẽs c. quæ contra mores, 8. distin. Quicquid Bal. voluerit in Consil. 198. incip. statuto ciuitatis Tergesti, 2. vol. & Francisc. de Ripa, in tracta. de peste. versic. 14. dum tenere statutum prohibẽs extra territorium annonã deferrũ, puta uinũ, vel frumentum, pro abundantia, in ciuitate cõseruanda, nõ ligare Ecclesiam, quin minus possit extrahere annonam, quam colligũt ex prædijs ipsarum Ecclesiarum, quos refert præallegatus Thomas Grammatici. in. d. decisio. 100. nu. 14. & 15. cum sequent. subiungens, post eundem Ripam, ipsum Baldum hoc idem in clericis sentire de quibus maius erat dubium. Qui cum publicarum commoda-

ditatū expertes non sint, neq; etiam incommodita- tū expertes esse hi debēt: parq; est, vt statutis regan- tur æqualibus. l. secundum naturā, ff. de rég. iuris. c. qui sentit eod. tit. lib. 6. Et simi- lem sentire debēt in legibus disciplinam. c. recolentes, de sta. monacho: leges (ita accipiendæ) 49. tit. 7. part. 1. & 20. tit. fi. part. 3. & 54. tit. 6. par. 1. Et cum eisdem publi- ca hæc annona maxime conducatur, habeant, in neces-

muchas gétes. Lo qual passo ante mi Frã- cisco de Castillo, Secretario del Consejo de su Magestad. Castillo

sitatis, & caritatis tempo- re, unde sustentetur, & sine indigentia provideat, atq; ob id, ista presentis Prag- maticæ dispositio, Ecclesie personis q; Ecclesiasticis admodum conueniens sit, cõ- sequens est, eam, Ecclesiam, & personas ipsas Ecclesia- sticas comprehendere, & in eis sicuti in personis laicis, & per maiorem rationem obtinere: ex his quæ in. glo. 1. cõclus. & in. 3. glo. 5. conclusionis, supra diximus.

D E C L A R A -
C I O N D E L A P R A G M A T I
ca, que su Magestad mando hazer,
del precio a que se ha de ven-
der en estos Reynos
el pan.

DON PHILIPPE por la gracia de Dios, Rey de de Castilla, de Leõ, de A- ragon, de Inglaterra, de Fracia, de las dos Sicilias, de Hierusalẽ, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valẽcia, de Galizia, de Mallor- ca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cõrdoua, de Corcega, de Murcia, de Iaẽ, de los Algar- ues, de Algezira, de Gibraltar, de las Islas de Canaria, de las Indias Islas y tierra fir- me, del mar Oceano, Cõde de Flandes, y de Tirol. etc. A los del nuestro Consejo, Presidẽte, e Oydores de las nuestras Au- diẽcias, Alcaldes, Alguaziles, dela nuestra Casa y Corte, y Chãcillerias, y a todos los Cõcejos, Corregidores, Asistẽtes, Gouer- nadores, Alcaldes, y otros Iuezes, e Iusti- cias, qualesquier de todas las Ciudades vi- llas

DE V S T O .
Ex istis verbis videtur colligi, quod Agafones panis non sint ob id, quod aliquid magis quam hic taxa- tur pro aduocacione panis percipissent, in tempore quo præ- cegitate, & victua- lium caritate, & per- uerſa, sibi grandiori precio alimenta cõ- starẽt: & pabula suis iumentis necessario præstanda, cariora ideo essen. Præfer- tim ex quo ordeum ampliori quam hic dicitur (& vt noui- ter statutum est) cõ- staret precio: argu- men. tex. notab. leg. credendum, ff. qui pet. tu. ibi: incidit in cõstitutionis verba, sed ex sententia ex- cusatur. & in .l. pe. §. videamus, ff. de bono. posse. contra tabul. ibi, quãuis e- dicti verbis collatio inducatur, ex men- te prætoris denegã- dam esse responde- tur. Et in leg. 3. §. cõ- dicio, ff. de adimen. legat. ibi: sed melius est, sensum, magis quam verba ample- cti, & in leg. scire. §. aliud, ff. de excusa- tio. tuto. ibi: sed & si maxime verba legis hunc habent intelle- ctum, tamẽ mēs Le- gislatoris aliud vult. & quorum omniũ rati- o redditur, in leg. pen. ff. ad exhibend. nõ oportere ius ci- uile calũniari, neq;

llas y lugares, de los nuestros Reynos, y Señorios, y a cada vno, y qualquier de vos en vuestros lugares, y lurisdicciones. Salud y gracia, ya sabeys la Pragmatica que ma- damos hazer y publicar cerca del precio y taxa, a que el trigo, ceuada, centeno, y auena, se auia de vender en estos Reynos. La qual mandamos se guardasse y execu- tasse, desde veynte deste mes de Abril, en adelante, y como quierã que nuestra vo- luntad es, que la dicha Pragmatica se guar- de, e cumpla al tiempo, y por la forma que en ella se contiene. Pero porque siendo el precio del dicho pan, conforme a la di- cha Pragmatica, vno, en todo el Reyno. Las Ciudades villas y lugares, que se pro- hucen de acarreo, a las quales les ha de ve- nir el pan de fuera parte, no podrian ser proueydas, porque los tragineros y otras personas que lo an de traer siendo obli- gados a lo vender a la taxa, y compran- dolo al mismo precio, no lo traerian sino se les pagasse e diẽsse lo que pareciẽsse ju- sto por el camino y porte. Atiendo se sobre esto tractado, y platicado en nue- stro Consejo, fue acordado, que deuiã- mos mandar dar esta nuestra Carta en la dicha razon, y nos touimos lo por bien. Por la qual mandamos que guardando se la dicha Pragmatica en todo lo demas, segun y como, y por la forma que en ella se contiene. En quanto a el trigo, ceua- da, centeno, y auena, que viniere de fuera parte a las dichas ciudades villas y luga- res, de mãs y allende del precio, a que cõ- forme a la dicha Pragmatica, se puede ve- der, puedan pedir y lleuar los que ansi lo traxerẽ de fuera parte, seys marauedis por legua de cada hãega de trigo, y cẽteno, y a cinco por legua decada hãega de ceuada

verba eius captari, sed qua mente quid dicatur animadu- tere cõuenire, quod tamen intelligerem, sic q; practicandum consulerem, quan- do tali in tempore Agafones seu milio- nes hi percipissent quod honestum, & moderatũ foret qua- nis vltra taxam: se- cus vero quando vltra taxatum, valde notabiliter exigeret & extorqueret: Nã tunc puniendi foret harum Pragmatica- rum pœna: cum di- recte & formaliter eisdem obuiet, & ipsam harum legum sententiam, expres- sim transgrediatur.

N VENA. Et etiam
 + A feys
 marauedis por legua de cada fanega de panizo. Cum eadem sit ratio, & fructus hi parificentur, & taxetur in ipsa Pragmatica taxæ panis. Et omisi, & expresi, hac in specie idem debeat esse iudicium, textus est notandus in leg. 2. §. si mater, versic. quid si curatores, ff. ad Senatus Conf. Tertil. + ibi verba rescripti deficiunt, sed dicendum est, eandem esse Rationem. + Et inuer. si non fuerint, eiusdem legis, + potlicet verba deficiunt, sententiam constitutionis locum habere. Et in leg. sed sciendum, ff. ad legem Pomp. de parricid. ibi, + sed & noueræ & sponsæ omisse sunt, sententia tamen legis continentur. + Et in leg. si quis adulterium, §. i. ff. ad leg. Iul. de adulter. + ex sententia legis tenetur, quauis verbis non continetur, + & in leg. Diuus. §. item Senatus ff. ad leg. Cornel. de fals. + Diuus Pius ita rescripsit, sententiam magis sequendam esse huius Senatus cõ

tra y auena, trayendo testimonio por ante escriuano del lugar do lo compraren, y presentando el dicho testimonio ante la Iusticia o personas que para esto por la dicha Iusticia fueren diputadas, y jurando ser cierto y verdadero, y que no ha auido fraude ni cautela. Y mandamos que por la presentaciõ del dicho testimonio, ni por el dicho juramento, e diligencias, no les sea lleuado cosa alguna, y que las Iusticias den orden como lo susodicho se haga sin molestia, ni detenimiento alguno, diputando el seriuano, o escriuanos, y personas ante quien lo suso dicho se ha de hazer y presentar, y proueyendo que esten siempre en el lugar y partes que conuenga, de manera que los que truxeren el dicho pan sean biẽ tractados y despachados como conuenga. Y los vnos ni los otros, no fagades ni fagan ende al, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maruedis para nuestra camara. Dada en la villa de Valladolid, a diez y seys dias del mes de Abril. Año del Nacimiento de nuestro Salvador Iesu Christo, de mil y quinientos y cinquenta y ocho años.
 El Liccicia. Vaca de Castro. El Licenciad. Montaluo. El Doctõr Añaya. El Licenci. Arrieta. El Doctõr Velasco. El Doctõr Cano.
 Yo Francisco del Castillo, escriuano de Camara de su Magestad Real, la fize escreuir por su mandado, con acuerdo de los de su Consejo, registrada, Martin de Vergara, Martin de Vergara por Chanciller.

sulti quam scripturã +. Et in leg. i. §. in cidit, ibi, + nõ ex verbis sed ex sententia, ff. ad Senatus conf. Turpil. & in leg. cõ hic status, §. si socer. ff. de donatio. inter vir. & vxor. ibi + atq; verba orationis, minus sufficiunt, tamẽ dicendum est donationem ad sententiam orationis pertinere.

DECLARACION DE LA PRAGMATIC A DEL PAN, EN LO QUE TOCA A LA ciudad de Cadiz, y puertos de mar del Andaluzia, y Reynos de Granada, y Murcia, cõ Carta, y sobre Carta.

DON PHILIPPE por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragõ, de Inglaterra, de Francia, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iuen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, de las Islas de Canaria, de las Indias, Islas, y tierra firme, del mar Oceano, Conde de Flandes, y de Tirol. A todos los Corregidores, Asistentes, Gouernadores, Alcaldes mayores, e ordinarios, e otras Iusticias, e Iuezes qualesquier, anõ de la ciudad de Cadiz, como de las otras ciudades, villas e lugares, de los nuestros Reynos, e Señorios, e a cada vno de vos, salud y gracia sepades, que nos mandamos dar, e dimos vna nuestra Carta, sellada con nuestro Sello, y librada de los del nuestro Consejo, su tenor de la qual, es este que se sigue.

Don

Dō Philippe, por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leõ, de Aragõ, de Inglaterra, de Frãcia, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iauen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, de las Islas de Canaria, de las Indias, Islas y tierra firme del mar Oceano, Conde de Flandes, y de Tirol. A todos los Corregidores, asistientes, e Governadores, Alcaldes mayores, e ordinarios, e otros Iuezes, e Iusticias qualesquier, de todas las ciudades, villas e lugares, de los nuestros Reynos, e Señorios, e à cada vno de vos, en vuestros lugares, y jurisdicciones, à quien esta nuestra Carta fuere mostrada, salud e gracia. Y asabeys como la Pragmatica que mandamos hazer e publicar, cerca de la tassa e precio à que se auia de vender el pan en estos nuestros Reynos, cuyo termino y plazo, fue para veynte deste presente mes de Abril entre otras cosas fue proueydo, que la dicha Pragmatica y tassa, no se extendiesse, ni entendiesse al Reyno de Galizia, Asturias de Oviedo, e Condado de Vizcaya, e otras partes, y prouincias que son Maritimas, e de acarreo, en la dicha Pragmatica contenidas. E agora por parte de la ciudad de Cadiz, e de otros puertos de mar del Andaluzia, nos ha sido pedido, e suplicado, que lo mesmo mandassemos, e proueyessemos, en lo que toca à la dicha ciudad, e puertos de mar del Andaluzia, representandomuchas causas, y razones, por las quales dezian ser justo, e conueniente, que ansi se mandasse. Lo qual visto en el nuestro Consejo, y comoquiera que nuestra volūdad es, que la dicha Pragmatica

QVIS DICATUR portus, & quomodo verbum hoc accipiatur textus est, in .l. portus appellatione, ff. de verbo. signif. & in leg. 8. tit. 33. parti. 7.

SENTENO, Panicum, & Avena, qui fructus licet in presenti Pragmatica omisi sint, earūdem tamen sententia continentur. leg. Diuus, §. item Senatus, ff. ad leg. Cor. de fall. Diuus Pius ita rescripsit sententiam magis sequendam esse huius Senatus cōsulti, quam scripturam, & in .l. si quis adulterium. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adulter. ibi ex sententia legis tenetur, quantum verbis non continetur, & in .l. 1. §. incidit, ibi non ex verbis, sed ex sententia ff. ad senatus consult. Turpil. l. 2. §. si mater verfic. si non fuerint ff. ad S. C. Tertul. putolice verba deficiunt, sententia constitutionis locum habere. l. sed sciendum, ff. ad leg. Pomp. de parricid. ibi, sed & nouerca, & sponsa ommissa sunt, sententia tamen legis continentur. Et cum in eisdem par sit ratio, eadem est iuris dispositio. d. l. 2. §. si mater verfic. quid si curatores, ff. ad S. C. Tertul. verba rescripti deficiunt, sed dicendum est eandem esse rationem. Et in .l. cum hic status, §. si focer, ff. de donatio. inter vir. & vxor. ibi atque verba orationis minus sufficiunt, tamen dicendum est donationem ad sen

matica, se cumpla, guarde, y execute, segun e como enella se contiene. Pero en lo que toca à la dicha cibdad de Cadiz, y puertos de mar del Andaluzia. Queremos y mandamos que por agora en el entretanto que auida mas informacion se prouea lo que conuenga, la dicha Pragmatica y tassa no se entienda en la dicha cibdad y puertos de mar del Andaluzia, y Reynos de Granada y Murcia, en quanto à el pan, trigo e ceuada, y centeno, P que se truxere de fuera parte ansi por mar como por tierra, à la dicha cibdad, e puertos, y con que tan solamente se entienda y estienda à la dicha cibdad e puertos, y no à su tierra, ni à otra parte alguna fuera dellos. E que ansi mismo se entienda en el pan que se vendiere y truxere à vender al alhondiga de la dicha cibdad y no à otra parte alguna, y à las plaças y alhondigas de los otros puertos, y no en otra manera ni parte, con las quales condiciones, e limitaciones, queremos que por agora, y en el entretanto que otra cosa proueamos, que lo suso dicho se guarde e cumpla en la dicha cibdad de Cadiz, e puertos de mar, e no fagades ende al por alguna manera, so pena de diez mil maravedis para la nuestra camara, e de la nuestra merced, à cada vno que lo contrario hiziere. Dada en la villa de Valladolid, a veynte e ocho dias del mes de Abril, de mil e quinientos e cincuenta y ocho años. El licencia. Vaca de Castro. El licencia. Montaluo, Doctor Añaya, El licencia. Arrieta, Doctor Diego Gasca, Doctor Cano. Doctor Hernan Perez. Yo Francisco del Castillo, escriuano de Camara de su Majestad Real, la fize escreuir por su mandado, con acuerdo de los de su Consejo,

tentia pertinere, (& diximus supra in .2. conclusio. in glo. super per verb. Daño.) Bonus est tex. in .l. illud quaesitum est, ff. ad leg. Acquil. ibi, & ratio similiter in hac actione dandi iniuriae interueniat, sequitur ut idem debeat existimari. Et in, §. si igitur, instituitur quod cum eo, l. 1. §. interdum, ff. de fonte, §. pari ratione, instituitur quibus modis pat. potesta soluitur l. si postulauerit, §. ratio, ff. ad leg. Iuliam de adulterijs.

IB D A D. Requiritur ergo ut prae-fens Declaratoria Pragmatica Locum habeat triticū q; aut ordeum, & alij fructus taxati per citatam in textu Pragmaticam, possint extra ciuitatem & ad libitum vendentium vendi in vrbe Gaditana, quod aliunde aduecti fuerint, siue per terram aut per mare, & quod in horreo illius ciuitatis publico, Et ut hic disponitur vendatur. Nec enim sufficit, quod aliunde aduecti fuerint: & in platea seu aliqua dictae ciuitatis, parte vendantur. Cum textus Regius formalis sit, & expressus. Et quando aliquid cum quoda modo disponitur praesupposito, si non verificetur praesuppositum, statuti,

tuti, dispositio locū non habet. leg. 1. §. quod autem ait prætor, & ibi not. Bart. ff. nequid in flum. pub. l. pen. §. docere & ibi Paul, de Cast. nu. 3. not. ff. nequis eum qui inius voca. est vi. exim. l. 4. §. docere, & ibi Angel. ff. vibon. rapt. l. eum actum, ff. de nego. gest. & in. l. si forte, in fine, & ibi Bart. ff. de Castren. pecul. & in. l. Fulcinius, §. cū hoc edictum, ff. ex quib. cau. in pos. eat. c. si forte, c. ab eo, de electio. lib. 6. leg. prætor. 2. §. hæc autem actio, ibi, ceterum si aliter datum sit quā inturba cessa bit hæc actio, ff. vi bono. rapt. & in leg. Diuus, ff. de re iud. late Felin. in. c. non nulli, pen. & si. colu. de rescript. Debent enim ad vngue obferuari concurrere, & pbari omnia quæ à lege, & Pragmatica, seu statuto ipso Regio, requiruntur aliā nihil agitur: se cundum Bart. in. d. §. quod ait prætor, in final. verb. quem refert, & sequitur Phili. Decius, in Cōsil. 356. incipient. in causa dominæ Maria. i. col. nu. 4. & additio. Bald. (licet corrupte) in. l. si quis non dicam rapere, nu. 4. C. de Episcop. & cleri. Et quod ut statutū habeat locum, qualitas statuti, interuenire & probari debeat, scribit idem Decius, in Consil. 434. incip. placet conclusio. i. col. nu. 13. & diximus late in. 4. par. 2. funda. prælectio. l. 5. tit. 3. lib. 7. ord. Reg. quodq; quoties lex pōderat qualita tem, illa qualitas de facti est essentia, & sub-

registrada, Martin de Vergara, Martin de Vergara por Châciller. E agora Antonio de Quintela, en nõbre de la dicha cibdad de Cadiz, nos suplico le mādassemos dar nuestra carta, e prouisiõ inserta la susodicha para que lo enella cõtenido se guarde en la dicha cibdad e como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo fue acordado que deuamos mādardar esta nuestra carta para vos en la dicha razõ, e Nos touimos lo por biç, por la qual vos mādamos, que veays la dicha nuestra carta, que de suso va incorporada, y la guardays cūplays, y executeys hagays guardar cūplir, y executar en todo e por todo como enella se contiene, e cõtra el thenor y forma della, ni de lo en ella cõtenido, no vays ni passeys, ni cõsin tays ir ni passar en tiẽpo alguno, ni por alguna manera so pena de la nuestra merced e de diez mil maravedis para la nuestra camara. Dada en la villa de Valladolid, à treynta dias del mes de Abril. Año del Señor de mil e quinientos e cinquẽta y ocho años. El licencia. Vaca de Castro, El licencia. Motaluo. El licencia. Arrieta. El licencia. Pedrosa. El Doctor Cano. Yo Francisco del Castillo escriuano de camara de su Magestad Real, la fize escreuir por su mādado con acuerdo de los del su consejo. Registrada Martin de Vergara.

Martin de Vergara por Chanciller.

6. col. quod vbi, in aliquo, requiritur volūtas, & libertas, si interueniat sola volūtas & nõ libertas, actus nõ tenet. & diximus in. 6. dictæ par. 2. fun. nu. 11. Et ita ab eadẽ ciuitate Gaditana cõsultus, an. 1567. respõdi: (cui respõso alij nõ vulgares ciuitatis Hispalensis, se subscripserunt.) ad instantiã Thomæ Moreno, optimi viri & recti, illius ciuitatis vicini & executoristuc Delos veynte de à cauallo della y su tierra

PRO-

stantia. Lin delictis. §. si extraneus, & §. si de tracta, ff. de no xal. l. denunciaffe, §. quid tamen, ff. ad. l. lul. de adulter. l. qui habebat, ff. de insti. to. & tradit Chassen. (plura citans) in consuetudin. Burgund. rub. 4. §. 5. fol. 141. colu. 3. nu. 101. & in rub. 13. §. 4. num. 5. cum seq. sub versic. & aduerte, fol. 371. colu. 2. & facit glos. verb. cum omni, in. c. notificasti, 33. quæ. 5. dum colligit ex illo textu argumetum, quod prætermisiss circumstantijs alicui facti debitis, nõ intelligitur illud esse factum. Quam dicit singularem. Didacus à Castel. in. l. 55. Tauri, super verbo: No valat. Quod vbi requiritur certū quid, cū aliqua qualitate, non est satisfactum iuri, si interueniat illud sine illa qualitate: & ibi refert Abbatem dictã glosam ad id commendare, in cap. abbas, quod met. caus. Et ita procedit glosa, verbo licentiam, in. d. cap. notificasti, quam item singularem facit Barba. in rubri. de testamen.

PROVISION
REAL DE SV MAIESTAD

SOBRE EL PRECIO DEL PAN, EN QUE se declara la Pragmatica del Año de cinquẽta y ocho, en lo que toca à como se ha de vender la ceuada, desde en fin de Mayo, de sessenta y siete, en adelante.

ON PHILIPPE por lagracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iauen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, Condes de Flades, y de Tirol. etc. A los del nuestro Consejo, Presidente, e Oydores, de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra Casa y Corte, y Châcillerias, y à todos los Concejos, Corregidores, Afsistẽtes, Governadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros Iuezes, y Iusticias qualesquier de todas las Ciudades, villas, y lugares, de los nuestros Reynos, y Señorios, y a cada vno, y qualquier de vos, en vuestros lugares, e iurisdicciones. Salud y gracia, ya sabeys como por vna nuestra Pragmatica hecha en la villa de Valladolid, à nueue dias del

del mes de Março, de mil y quiniētos y cinquenta y ocho años. Mandamos moderar y tassar el precio del pan para que no se védiēse à excessiuos precios mandando que el precio dela hanega del trigo no se pueda subir, ni vender mas de à treziētos y diez maruedis, y la hanega del centeno, à dozientos maruedis, y la hanega de la ceuada à ciento y quarenta maruedis, y la de auena à cien maruedis; y la del panizo à dozientos y quarenta y dos maruedis, so ciertas penas en la dicha Pragmatica contenidas, con que la dicha tassa no se entendiesse, ni estendiesse al nuestro Reyno de Galizia, ni à las Asturias de Ouiedo, y Sáctillana, y las quatro Sacadas, cō las villas de Cangas, y Tineo, y los Arguellos, y Merindades de Valdeburon, y Babia de yuso, y del nuestro condado de Vizcaya, y Encartaciones, y prouincia de Guipuzcoa, ni à la Merindad de Trasmiera, y cinco villas, ni à las otras villas y lugares, y Merindades, y valles, y tierras que estan cerca dellos, hasta diez leguas de la mar, y por otra nuestra declaraciō hecha en la dicha villa de Valladolid à diez y seys dias del mes de Abril, del dicho año de mil y quinientos e cinquenta y ocho, alargamos lo contenido en la dicha Pragmatica à los que lleuassen de vna parte à otra el dicho pan, para que pudiessen llevar de mas del dicho precio seys maruedis por legua de cada hanega de trigo y centeno, y à cinco por legua de cada hanega de ceuada y auena, trayendo testimonio por ante escriuano del lugar de

RAZEN. ratio hæc, quoad forum cō-

scientiæ attinet, de quo solum in hoc disputamus opere, satis declarat mētem potētissimi eiusdem PHILIPPI huius Nominis secundi Hispaniarum, & noui orbis Regis inuictissimi, in cōdenda Pragmatica taxæ panis (vt super ea obiter notamus, & in textu secundæ huius operis conclusionis) ipsiusq; legis rationem proximalē mirum in modum explicat, ac aperte arguit, non suæ fuisse intentionis, ac sententiæ, quod venditor teneretur in foro cōscientiæ vendere panē pro minori quā sibi cōstaret precio, Quiq; intellectus ex dicti proæmij colligitur ratione (vt etiam in. 1. dicti operis conclusione, super verbo, + Cobdicia + attigimus) Quæ ratio, ibidem, & in hac declaratione expressa, Scripta cum sit, arguit constitutiones has omnes casus complecti, qui sub ratione expressa comprehendi possunt: Etiam si sequeretur iuriscorrectio vt plene scribit Curtius Senior, in Consil. 9. incip. Ticinensi statuto. Quē refert & sequitur Pet. Rebus. in. 2. Tomo ordinat. Regia. tracta. de

gar de adonde la facaren, o adonde la compraren, segun que mas largamente en la dicha declaracion se contiene, despues de lo qual por auer auido mucha falta de ceuada, y queriendo entēder la causa de que procedia. Aue mos mandado hazer algunas diligencias sobre ello. De las quales ha resultado que por el mucho gasto que los labradores hazē en sembrar y coger la dicha ceuada, y por ser el precio tã bajo, que no allega al gasto que los labradores hazen, han dexado y dexan de sembrar la dicha ceuada, y aun dexan de labrar muchas tierras y arrendar las, y ansi se ha cogido mucha menos ceuada que solia antes de la dicha Pragmatica, ya esta causa se va disminuyendo la agricultura y lacia de los cauallos que tan necessaria es en estos Reynos, y resultan otros inconuenientes en muy gran daño del biē publico destos Reynos. Por lo qual auiendo se sobre ello platicado en el nuestro Consejo, y siendo cō nos cōsultado, fue acordado, que en quanto toca à la dicha ceuada, deuiamos acrecentar el precio della, de manera que desde fin del mes de Mayo, del año que viene de mil y quinientos, y sefenta y siete, en adelante se pueda véder la hanega de ceuada, à precio de ciento y ochenta y siete maruedis, y no pueda subir del dicho precio, so las penas contenidas en la dicha Pragmatica, cō que en lo que toca al precio del porte de las leguas, y en quanto à las tierras exceptadas por la dicha Pragmatica y declaracion della, y en todo lo demas en la dicha Pra-

rescisio. contract. arti. vn. glos. 2. nu. 2. Et dispositionem harum Pragmaticarū, in foro poli (de quo agimus) ad limites ipsius rationis restringit. leg. cum pater, §. dulcissimis, ff. de lega. 2. l. si is qui saltus iunct. glos. in verb. amittere, ff. de acqui. poss. Epost Curtium Iunior. in Consilio, 175. col. fin. circa medium, Mando sius (eum citans) cōmunem opinionem dicit in regul. 27. Cancellar. de non iud. iuxta form. suppli. 2. quæst. nu. 2. Omnis enim dispositio quātūcumq; generalis, siue sit legalis, (pro vt ista) siue etiam testamentaria, siue in teruiuos, secundum suam causam regulatur: & per ipsam modificatur, restringitur, limitatur, & declaratur. l. adigere, §. quanuis, ff. de iure patronatus. l. cancellauerat, ff. de his quæ in testamē. delen. l. habebat, ff. de instito. action. l. cum quæritur, & l. & an eadem, & leg. si mater, §. siquis autem, ff. de exceptio. rei iud. cum allegatis per Angel. in Consil. 346. incipient. Titius. nu. 2. Panormit. Consil. 44. incipient. in præsent. nume. 3. versic. hoc idē, volu. 1. & Consil. 64. incip. visis, nu. 6. versic. sed in casu, eod. libro, Pet. de Ancharra. in Consil.

Confil. 47. incipient. pro clariori, num. 4. & Consilio, 254. incipient. statuto caueatur, num. 4. Paul. de Cast. in Consil. 332. incip. visotestamento, nu. 1. par. 1. & Consil. 174. incipiē. videtur dicendum. nu. 1. versic. sed in contrariū, & in Consil. 438. nu. 2. versic. Nec obstat quod statutū, par. 2. Nec requiritur causam ipsam, vel rationem in dispositione expressam reperiri, sed sufficit eam ex narratis, vel dispositis præsumi, & coniecturari posse ut effectum prædictū restringendi generalē dispositionem perinde ac si expressa fuisset operetur. c. suggestum, vbi post Panormit. & Perusin. notat Decius, nu. 1. in. 2. notab. de appellatio. Cyn. in. l. non dubium, C. de legib. cuius dictū, elegans appellat, & sequitur ipse Panorm. in. d. Consil. 64. & notat in simili, idem Panorm. in. c. fin. nu. 11. de rescript. Et licet verba præfationis dictæ Pragmaticæ panis in hoc nostro (de quo tractamus) themate, aliquam paterentur dubitationem, ex his quæ in præfatione eiusdem Pragmaticæ declaratoria exponuntur interpretationē recipiūt clarissimam: vt perinde iudicari debeat ac si vtrubiq; eadem

matica, y declaracion contenido, se guarde, segun y como en ellas se contiene, y animesmo se guardē en quāto à la dicha ceuada, hasta el dicho fin del dicho mes de Mayo, del año que viene, de mil y quinientos, y sessenta y siete, sin que en este medio tiempo se haga nouedad en el precio de la dicha ceuada. Y porque los labradores tengan mas facilidad, en hallar, y cōprar la dicha ceuada, para sembrar la: mandamos à todas, e qualesquier Iusticias y Iuezes, à cada vno en su Iurisdiccion, compelan à todas las personas, que tuieren ceuada para vèder, vendan à los dichos labradores, para esta sementera primera, deste presente año, à el precio de los dichos ciento y quarēta marauedis cada hanega, conforme à la dicha Pragmatica, y porque venga à noticia de todos, y ninguno pueda pretender ygnorancia, mandamos, que esta nuestra carta sea pregonada, por las plaças, y mercados, e otros lugares acostumbrados. Y los vnos, ni los otros, no fagades, ni fagan ende al, so pena de la nuestra merced, y de cinquenta mil marauedis, para la nuestra Camara. Dada en el bosque de Segouia, à veynte y nueue dias del mes de Agosto, de mil e quiniētos y sessenta y seys años.

Y O E L R E Y.

Yo Pedro de Hoyo Secretario de su Catholica Magestad, la fize escreuir por su mandado,

Pedro de Hoyo.

ratio repetita fuisset vt not. Raph. Cumā. in Consil. 117. incipi. A. in testamento, in prin. Panormitan. in Consil. 36. incip. quidam Andreas, colu. fin. volu. 1. Benedict. Capra, in Consil. 60. incipiēt. circa quod, Corne. in Consil. 275. incip. in præfatione, numer. 5. vol. 4. Ancha. in Consil. 120. incip. pro clariori, num. 4. vt eum refert, & sequitur Francisc. Curtius Senior, in Consil. 63. incip. visis testamento, nu. 15. in fine & idem Curtius, in Consil. 51. incip. in su per testamento, nu. 12. & 15. & in Consil. 75. incipiē. dominus Ludouicus, num. 13. Decius, in Consil. 15. incip. & pro tenui, nu. 13. & in Consilio, 270. incipient. dominus Raynaldus, nu. 5. & in Consil. 370. incipiē. visis testamento, nu. 3. & in Consil. 442. incip. in causa, nu. 12. Et ita in iudicando fuisse determinatum per parlamentum Dalphinatus, refert Guido Papæ, in decisio. 485. incipiē. si in aliqua, Est enim regulare, vt semper verba, quæ in vno capite dispositionis ambigunt siue dubitationē aliquam patiuntur, ex his quæ in alio eiusdem materiæ, vel connexo capite exposita sunt, interpretationem seu declarationem recipiant. l. talis

talis scriptura, in fine, & ibi Bart. & omnes, ff. de lega. 1. l. si seruus plurium, §. fin. eod. tit. l. legatorum, §. 1. ff. de lega. 2. l. quemadmodum, §. hæc verba, ff. ad leg. Acquil. l. qui non militabat, §. Lucio Titio, ff. de hæredib. in fit. l. vtrū, & ibi Bartol. Bal. & Angel. ff. de petitio. hæred. idem Bartol. in. l. alimenta, ff. de alimen. & cibariis. lega. & Alexan. in Consil. 32. incip. clarissima, nu. 3. volum. 7. Et quia valet argumentum, à duarum legum cōiunctione, seu cōbinatione: vt est textus notab. in. l. Gallus, §. ille casus in difficilis, & ibi, Bart. Bald. Ioan. de Imol. & dd. notant, ff. de lib. & posth. glo. est ordinaria, verbo, lex, in. l. prospexit, ff. qui, & à quibus, & not. idem Bal. in. l. dominus, §. per fideicommissum, ff. de usufruct. & in. l. nec damnosa, C. de precib. imper. offeren. Angel. in. l. fin. ff. de cōstiti. Princip. Ioan. Andre. in. c. si pater, de testament. lib. 6. in Nouel. & plene Nicola. Euerardus suæ centuriæ, loco. 11. Quodq; præfationis Pragmaticæ relatio, quo ad forum interius (de quo est sermo) ad omnes præcedentes Pragmaticas sit facienda, quando hoc recti sermonis ratio patitur: nec congrua diuersitatis ratio possit accommodari. c. secundo requiris, vbi moder. de appella. c. vbi periculū, §. nulli, de electio. in. 6. l. 1. vbi Bal. nu. 1. & 2. C. de lib. præteritis. Bart. & dd. in. l. si idem cum eodem, §. fin. ff. de iurisdic. omn. iudic. & in. d. l. talis scriptura, Pet. Anchar. in Consil. 68. incip. subtiliter, nu. 5. Angel. in consil. 28. incip. testator, nu. 2. Roman. in Consil. 480. incip. in causa propositæ consultationis, nu. 7. & Francisc. Aretin. in Consil. 115. incip. visis puncto, circa

El Licenciado Diego de Espinosa. El Doctor Gasca. El Licenciado Biruicéca. El Licenciado Atiença. El Licenciado Pedro Gasco. El Doctor Suares de Toledo.

Martin de Vergara por Cháçiller.

¶ En la villa de Madrid, à dos dias del mes de Septiembre de mil e quinientos y sessenta y seys años, à la puerta de Guadalajara, de la dicha villa, en la calle Mayor della, estando presente el Licenciado Ortiz, Alcalde de la casa y Corte de su Magestad, se pregono publicamente, con trompetas, por pregonero publico, à altas e inteligentes voces, esta Carta de su Magestad. A lo qual fueron presentes por testigos, los alguaziles, Martinez, y Antonio de Oro, y otras muchas personas. Passo ante mi Domingo de Cauala, Secretario del Consejo.

Domingo de Cauala.

notat idem Bartol. in. l. prætor, §. erit q; hæc differentia, ff. vi bono. raptor. quod quando sunt plura, in eadem oratione, quæ reguntur ab eodem verbo, tunc qualitas vnum qualificans, refertur etiam, ad omnia prædicta in eadem oratione contenta, argum. l. 1. in prin. iunct. l. 3. §. quod ait, ff. de incend. ruin. naufrag. & scribit idem Bartol. in. l. in repetendis, col. 2. versic. quæro vidimus, ff. de lega. 3. & in alijs locis quos citat Nicolaus Milis, in suo repertorio, in verbo, clausula, verb. 7. clausula, posita, Alexan. in Consil. 48. incip. visis, & oportune, nu. 11. volu. 1. Socin. in Consil. 249. incip. materia præfationis, nu. 10. versic. secunda regula, vol. 2. & in Consil. 66. incip. visa donatione, nu. 14. volu. 3. & in Consil. 28. incip. visis instrumentis, nu. 13. vol. 4. Felin. in. d. c. causam q; de rescrip. Late Iason, in Consil. 137. incip. in causa, & lite, 9. col. num. 12. versic. nono, ad idem facit, volu. 4.

princip. cum similib. Et ita videmus ex communi regula, in materia relationis, pro constanti poni, & teneri qualitatē pluribus copulatiue vel etiam disiunctiue præmissis suppositam, ad omnia pariter esse referendā: l. i. iuncta. l. doli verbum, ff. de fern. corrupt. per quæ, in eadem lege, doli verbū, Bar. infert, quod si statuto caueatur, vt faciens furum, & homicidium de nocte, certapena puniatur, qualitas illa de nocte, ad vtrūq; furum videlicet, & homicidium referri debet, & subdit valde esse notandum: & sequitur Felinus, alia quædā ad propositum adducens, in. c. causam quæ nu. 4. in. 1. limitatione, versic. tertio nota, de rescrip. Et clarius

**Prouision Real de su
MAGESTAD, SOBRE
el pan cozido. De mil y quinientos, y sessenta y
ocho años.**

DON PHILIPPE, por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iac, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, Conde de Flandes y de Tirol, et c. A todos los Corregidores, Assistentes, Gouernadores, Alcaldes mayores y Ordinarios, e otros Iuezes y Iusticias qualesquier, ansi de la ciudad de Seuilla, como de las otras ciudades, villas e lugares, de los nuestros Reynos y Señorios, e à cada vno e qualquier de vos, en vuestros lugares e jurisdicciones, à quien esta nuestra Carta fuere mostrada: salud y gracia. Ya sabeys lo que en la Pragmatica que se hizo y publico en el año passado de quinientos y cinquenta y ocho, cerca de la tassa del pã se proueyo e ordeno, en lo que toca à el pan cozido, se vendiesse auido respecto à el precio del trigo y harina, con alguna moderada ganãcia. E agora somos informados, que por descuydo e negligencia, de las Iusticias que lo auia de proueer, y por la cobdicia y malicia de muchas personas de las que lo

que lo venden y traçtan en ello, ha auido (en lo que toca à el pan cozido) grande exceso y desorden, principalmente en tiempo de falta y necesidad, como se ha visto por experiẽcia en este presente año, en el qual en muchas partes y lugares deste Reyno, el dicho pan cozido se ha vçdido à precios tan excessiuos, que venia à salir la hanega de trigo, à veynte e cinco, e à treynta reales, y que muchas personas de las que se hallaron con pan entendiendo el gran interesse, que por este medio podian cõseguir, no lo auian querido vender, ni vendian en grano, y por medio de panaderos, e otras personas lo vendian en pan cozido, no siẽdo este su traçto, ni costũbre, ni seyendo de calidad que ouiesse de entender en semejante grangeria, vsando para este efecto de diuersos modos, medios, y cautelas, y que no se poniendo remedio en esto, seria de poco efecto traçtar se del precio puesto por la dicha Pragmatica, siẽdo ansi que la mayor parte de la gente y quasi toda se proueya e comia del dicho pan cozido, e permitiendo se el dicho exceso, y desorden, y el dicho traçto que vsauan los que tenian el dicho pan se defraudaria, y seria illusorio, y sin efecto lo que estaua proueydo, y que como quiera que por ley ni Pragmatica general, no se pudiesse poner precio cierto à el dicho pan cozido, las Iusticias podrian en esto (teniendo cuydado) poner el remedio, y orden, cada vno en su Iurisdiccion, con que cessasse el dicho inconuiniente. Lo qual visto en el nuestro Consejo,

INCON-
ueniente,
Faziẽdo
enfay, à
como sale el pan co-
zido al respecto de
lo que el trigo va-
liere encada lugar.
Vt disponitur, in
Pragmatic. 182. in
verbo, +Pan+. In ver-
ficul. +Mando à vos
las dichas Iusticias.
&c. +

QUOD EN DIE re. Quod in id regreditur, quod per Pragmaticam ad quam præfens refertur, cautum erat: ibi, +Se tenga respecto à lo que saliere e se comprare el grano+. Quorum verborum sensum, in.6. huius operis explicuimus conclusione, num. 11. cum pluribus sequentibus.

DEFR. AV dar. Tota hæc oratio iunctim pro vt iacet, sic accipienda, & intelligenda est: nec eius verba astute laceranda sunt. Et vt dicit textus, in. 1. ab Anastasio, circa finem, C. mandat. + Ne videatur in tanta temporum nostrorum benevolentia, aliquid acerbius admittere+. Intelligendum est per hanc Pragmaticam id genus hominum non prohiberi triticum, aut farinam aut frumentum quod habent vendere per se, vel interpositas personas, dum tamen vendant precio per Pragmaticam Regiam taxato. Solum enim eis interdicitur, ne his exquiritis fraudibus, aut panis cocti (vt hic dicitur) colore & occasione, eandem legem circunueniant, triticum, siue farinam panes per se vel per alios faciendo, & vl

fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon, y nos touimos lo por bien. Por la qual vos mandamos à vos y à cada vno de vos en vuestra jurisdiccion, que guardays e cumplays y executeys lo cõtenido en la dicha Pragmatica, y guardando la e cumpliẽdo la tengays muy particular cuydado de proueer como el dicho pan cozido se venda à justos e moderados precios, auido respecto à aquellos en que el pan y harina se vendiere, + cõ alguna honesta y moderada ganancia, de manera que en esto no aya, ni pueda auer exceso ni desorden, proueyẽdo de continuo cerca desto lo que conuenga, y teniendo juntamente fin à que las plaças esten proueydas, y no aya falta. E otro si tẽdreys muy gran cuenta e cuydado, en aueriguar e saber si algunas personas que no sean panaderos, ni de los que acostumbra tener este tracto, ni son de tal calidad que ayan de entender, ni vsar de semejante grangeria tractan por si, o por medio de otras personas, veder su trigo y harina, por estos medios de pan cozido excediẽdo del precio de la Pragmatica, y para la defraudar, + y que aquellos que en esto excedieren, y desto vsaren, seã castigados, Ca nos por la presente prohibimos, y defendemos que no lo hagan ni puedã hazer directe, ni indirecte, por si ni por medio de otras personas, ni vsando para este efecto de ningun tracto, pacto, modo, ni cautela, so pena que ayã perdido, y pierdan el precio del pan que assi vendieren con mas otro tanto, lo

tra taxatũ panis cocti precium vendendo. Et cum in præfenti Pragmatica, de iure quod prædicti homines habent ad panem coctum, per se, vel alios vendendum iam quæsitum, tollendo agatur, intelligenda necessario est, vt quã minime grauet. Et nequis in debite iniuriam seu damnum patiat, quãuis huius Pragmaticæ improprietur verba, & nihil operentur, l. 2. C. de noxalib. c. cum dilectus de consuetudine. l. fin. §. in computatione, C. de iure deliber. vbi post glosam instatutis loquendo, Paulus Castren. Alexan. & moderni not. Imola, & Romanus, in. l. 4. §. Prætor, ff. de dano infect. Alexand. in Consil. 142. incipien. viso processu, num. 5. volu. 5. Philip. Decius, in Consilio. 356. incipi. in causa. num. 4. colum. 2. versicul. non obstat quod statutum, & in Consil. 445. incipien. in casu ad me transmissio, in column. num. 50. Ita vt prius permittendum sit dispositionem perentem inultem reddi, & inanem, atque nullius effectus declarari, quam alicui indebite damnũ seu detrimentum inferri: vt post alios nouissime tradit Doctorissimus Franciscus Serra, in sua allegatione pro don Ioanne de

ne de Lanuça, num. 224. facit tex. in. c. cũ dilectus, & in. c. audientiam, & vtrobiq; notant Anton. & Imol. de clericis non resident. Et docet Compostell. ab omnibus ibi receptus, in. c. causamq; de rescript. quem cũ alijs refert, & sequitur Decius, in Conf. 11. incip. & protentui. 3. col. num. 4. & diximus, supra in. 6. huius operis Conclusi. num. 131. & in. 2. & 3. fundam. part. 2. prælectio. l. 5. tit. 3. libr. 7. Ordinatio. Regia.

qual se aplique à las personas, y en la manera y forma, que en la dicha Pragmatica se aplica. Lo qual vos mandamos que assi lo hagays, guardays, e cumplays, con el cuydado que negocio desta calidad, y que tanto importa al bien e beneficio publico conuene y se deue tener, con apercibimiento que vos fazemos, que si descuydo, o negligencia en esto tuvierdes, mandamos proueer como à nuestro seruicio y al beneficio publico conuenga, y por que lo suso dicho venga à noticia de todos, e ninguno pueda pretender ignorancia, vos mandamos que hagays pregonar esta nuestra Carta por las plaças y mercados, y otros lugares acostumbrados de esta dicha ciudad, e de las otras ciudades, villas y lugares y embieys ante los del nuestro Consejo testimonio, y certificacion del, y los vnos, ni los otros no hagades ni hagan ende al, so pena de la nuestra merced, y de cinquenta mil maravedis para la nuestra camara, à cada vno que lo contrario hiziere. Dada en la villa de Madrid, à catorze dias del mes de Septiembre, de mil e quinientos y setenta y ocho años.

¶ D. Cardinalis Saguntinus. El Doctor Diego Gasca. El Licenciado Fue Mayor. El Licenciado Iuan Thomas. El Doctor Francisco Hernandez de Lieuana. Yo Domingo de Cauala, escriuano de Camara de su Magestad, la fize escreuir por su mandado, con acuerdo de los de su Consejo. Registrada, Jorge de Olaalde Vergara. Por Chanciller, Jorge de Olaalde Vergara. ¶ Apregonos

se esta Real prouision, en las Gradass, y plaza publica de Se uilla, por ante Fernãdo de Scobedo, escriuano de su Magestad, en primero dia del mes de Octubre, de mil y quinientos y sessenta y ocho años.

Pragmaticas Fernandi, & Elisabes Serenissimo-
rum Regum Catholicorum. 180. 181. et. 182. super taxa panis, in volumine Pragmaticarum, sub verbo, trigo, et sub verbo, pan. Hic inserere libuit, et oportuit. Quia multum adiuuant præcedentes Pragmaticas. Et vt melius hæseruëtur, illarũ tenor negligendus non sit. Præsertim cũ à Catholicis, et Christianissimis Regibus, et boni publici amatissimis, edita fuerint, sub hac verborum forma.

Pragmatica. 180.

DON FERNANDO, Y DONNA YSABEL, por la gracia de Dios, Rey e Reynade Castilla, de León de Aragon. etc. A todos los Corregidores, Asistentes, Alcaldes, Alguaziles Merinos, e otras Justicias, qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares de los nuestros Reynos e Señorios, y à cada vno y qualquier de vos en vuestros lugares y jurisdicciones, y à otras qualesquier personas à quien toca y atañe lo contenido en esta nuestra carta, y à cada vno de vos à quien fuere mostrada, o su traslado signado de escriuano publico. Salud y gracia, sepades que nos mandamos dar, y dimos vna nuestra carta firmada de nuestros nombres, y sellada con nuestro fello, y librada de algunos de los del nuestro Consejo su tenor, de la qual es este que se sigue.

Don Fernando, y doña Ysabel, por la gracia de Dios, Rey e Reyna de Castilla, de Leon, de Aragon. etc. A los Duques, Perlados, Condes, Marqueses, ricos omes, Maestres de las ordenes, Priores, Comendadores, y Subcomendadores, Alcaydes de los Castillos y casas fuertes y llanas, y a los Cõcejos Justicias Regidores, Caualleros escuderos oficiales y omes buenos de todas las ciudades y villas e lugares de los nuestros Reynos y Señorios ansi realengos como abadengos y señorios y ordenes y behetrias, y otras qualesquier personas nuestros vassallos subditos y naturales de qualquier estado, cõdicion preheminenta o dignidad que seã. Salud y gracia, sepades que porque fuymos informados que auiedo auido este presente año buena

cofecha

cofecha de pan, generalmente en estos nuestros Reynos, sin ninguna causa los que lo tienen subian el precio del dicho pan à mayores precios de lo que es razon. Por saber las causas de do esto procedia, para lo mãdar remediar, yo la Reyna mande saber que pan auia en essas dichas ciudades, y villas e lugares, y por la cala y registro que dello se hizo parece que ay en todas las partes de estos nuestros Reynos mucha abundancia de pan. Y por experiencia ha parecido y parece que sin iusta causa se hã subido y sube el precio del dicho pan inmoderadamente, y esto causa que los labradores quedaron sin pan, y adeudados del año passado, por lo qual de necesidad à el comienço del año vendieron su pan para pagar sus deudas, y dello que les quedo pagaron sus rentas à los dueños, de manera que todo el pan esta en poder de regatones, o de personas que no tienen necesidad. Y hã guardado y guarda el dicho pan, y andado causa que se suba à precios muy desordenados, de manera que los pobres y miserables personas resciben mucha fatiga, y para mantener sus personas, mugeres e hijos les conuenia auer de vender sus haziendas, si nos en ello no mandassemos proueer. Lo qual mandamos ver y platicar en nuestro Consejo, y con nos consultado fue acordado que deuiamos mandar moderar el precio del dicho pan generalmente en todas las partes de los dichos nuestros Reynos, de manera que los pobres se pudieffen mantener, y los que tienen el pan ouieffen alguna ganancia razonable. Y que deuiamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon, y nos touimos lo por biẽ. Por la qual ordenamos e mandamos que desde oy dia de la data desta nuestra carta, fasta diez años primeros siguientes persona alguna en estos nuestros Reynos de qualquier estado calidad, o condicion, preheminentia o dignidad que sean, no pueda vender ni venda el pan fino à razonables precios, de manera que quando el precio del pan subiere no suba la hanega del trigo à mas precio de cinco y diez marauedis fiado ni à luego pagar, ni la hanega de la ceuada à mas precio de sessenta marauedis, ni la hanega del centeno à mas precio de sessenta marauedis, ni sean osados de pedir ni demandar, ni pidan ni demanden mas por ello durante el dicho tiempo, so pena que el que vendiere el dicho pan, o qualquier suerte del, por mas precios de los suso dichos o pidiere mas por ello, por el mismo hecho aya perdido e pierda el dicho pan que assi vdiere, y porque pidiere mas, e demas cayga e incurra en pena de quinientos marauedis por cada hanega que vendiere, la qual dicha pena se reparta en la fõrma siguiente, la tercia parte para el acusador o denunciador, e la otra tercia parte para el luez que lo senteciare, e la otra tercia parte para la nuestra Camara e fisco. Pero que de los dichos precios abaxo cada vno pueda pedir y vender como quisiere y por bien tuuiere. E que esta tasa no se entienda al nuestro Reyno de Galizia, ni à las Asturias de Ouiedo,

do, e de Sanctillana, y à las quatro facadas, cõ las villas de Cãgas y Tineo, y los Arguellos, y Merindades de Valdeburon, y Bauia de Yulo, y de Sufo, ni à nuestro condado de Vizcaya, y Encartaciones, y Prouincia de Guipuzcoa, ni à la Merindad de Trasmiera, y cinco villas, ni à las otras villas y lugares, y Merindades, e valles, y tierras que estan cõrca dellos, fasta diez leguas de la mar, porque estas dichas Prouincias y tierras se prouee de acarreo de otras partes, y porque no aya falta de pan, y los que lo tienen lo vendan, mandamos que el Corregidor y Alcaldes de cada ciudad, villa o lugar donde ouiere necesidad de pan, agora sea para los vezinos del lugar, agora sea para lo llevar por tierra fuera del, para otras partes destos nuestros Reynos de Castilla, y de Leon, y de Granada, con dos Regidores, y otras dos buenas personas quales fueren nombradas por el Concejo de la tal ciudad, villa o lugar, fagan repartimieto por las personas de qualquier calidad, estado, condicion preheminencia, e dignidad que sean, que en la tal ciudad villa o lugar, tuuieren pan de lo que les pareciere que deuen, y pueden vender, y les manden y apremien à que lo vendan segun les fuere por ellos repartido, e que las personas à quien se repartiere, seã obligados à lo vender luego à las personas que gelo quisieren comprar, assi del tal lugar como de otras qualesquier partes de los dichos nuestros Reynos y Señorios, sin interponer dello appellacion ni suplicacion, ni otro remedio alguno, so pena que por cada hanega que dexaren de vender, auiedo quie gelo comprar, paguen trezientos marauedis, e que quienquiera que quisiere lo pueda sacar y llevar por tierra, de vnos lugares à otros, y de otros à otros, de los dichos nuestros Reynos de Castilla, y de Leon y de Granada, y no fuera dellos, por mar ni por tierra, para otras partes, e que sobre esto se guarden las leyes de nuestros Reynos, que disponen que no se pueda vedar la saca del pan, ni sacarse fuera de los dichos nuestros Reynos, so pena que el que vedare la dicha saca, agora sean Iusticias, y Regidores, o los dueños de los dichos lugares, cayga cada vno dellos en pena de cinquenta mil marauedis para la nuestra Camara, y el que los sacare fuera de nuestros Reynos, por mar o por tierra, que incurra en las penas contenidas en las Leyes de nuestros Reynos, en que se defiende que no se saque el pan fuera dellos: y que vos las dichas Iusticias en vuestros lugares e jurisdicciones, si seyedo requeridos para fazer veder el dicho pan, no lo quisieredes fazer, o despues de repartido, no executaredes el dicho repartimieto, o excusaredes alguna persona delas que tienẽ el dicho pan para lo veder, que pagueys cada vno de vos veynte mil marauedis para la nuestra Camara, cõ apercebimieto, que fazemos à vos las dichas nuestras Iusticias, que embiaremos à fazer pesquisa de como guardays y cumplis y executays, e fazeyys guardar y cumplir, y executar esta nuestra Carta, e si vos fallaren culpantes, mãdaremos

remos executar las dichas penas en vuestros bienes: E porque lo susodicho sea notorio, e ningũo dello pueda preteder ygnoracia, Mãdamos que esta nuestra Carta sea apregonada publicamete por las plaças e mercados e otros lugares acostũbrados de nuestra corte, y de estas dichas Ciudades e villas e lugares por pregonero, y ante escriuano publico: E los vnos ni los otros no fagades, ni fagã ende al por alguna manera, so pena de la nuestra merced e de diez mil marauedis para la nuestra Camara. E de mas mãdamos al ome que vos esta nuestra Carta mostrare que vos emplaze que parezcades ante nos en la nuestra Corte do quier que nos seamos del dia que vos emplazare fasta quinze dias primeros siguientes, so la dicha pena, so la qual mandamos à qualquier escriuano publico que para esto fuere llamado, que de ende al que vos la mostrare testimonio signado cõ su signo, porque nos sepamos en como se cumple nuestro mandado. Dada en la villa de Madrid, à veynte y tres dias del mes de Diziembre. Año del Nacimiento de nuestro Señor Iesu Christo, de mil e quinientos e dos años.

YO EL REY. YO LA REYNA.

¶ Yo Miguel Perez de Almazan Secretario del Rey, e de la Reyna nuestros Señores, la fize escreuir por su mandado. Don Alvaro, Ioannes Episcopus Carthaginensis, Franciscus Licentiatus, Petrus Doctõr, Ioannes Licentiatus. Martinus Doctõr, Archidiaconus de Talauera. Licentiatus Capata, Fernandus Tello Licentiatus. Licentiatus Muxica. Licentiatus de Sanctiago. Registrada Xuares in Decretis Bachalarius. Francisco Diaz Chãciller.

¶ E agora nos es fecha relacion que algunas personas por fazer fraude à la dicha nuestra Carta venden o querran vender el dicho trigo fecho farina, diciendo que lo pueden vender à el precio que quisieren, no lo pudiendo fazer. E porque nuestra Merced e voluntad es de mandar proueer en ello, de manera que cesse el dicho fraude. Por la presente mandamos à vos las dichas nuestras Iusticias, que no consintays que se venda la dicha farina à mas precio de lo que por nos esta mandado: que en estas dichas ciudades, y villas e lugares se venda el dicho trigo con mas las costas del fazer de la farina. De manera, que la dicha nuestra Carta, se guarde y cumpla, assi en la dicha forma como en el dicho trigo. E los vnos, ni los otros, no fagades ni fagã ende al, por alguna manera, so pena de la nuestra Merced, y de diez mil marauedis para la nuestra Camara. E de mas, mãdamos al ome que vos esta nuestra carta mostrare, que vos emplaze, que parezcades ante nos en la nuestra corte, do quier que nos seamos, del dia que vos emplazare, fasta quinze dias primeros siguiẽtes, so la dicha pena, sola qual mãdamos à qualquier escriuano publico, que para esto fuere llamado, que de ende, al que vos la mo-

la mostrare testimonio signado con su Signo, porque nos sepamos en como se cumple nuestro mandado. Dada en la villa de Madrid, à quatro dias del mes de Março, año del nascimiento de nuestro Salvador I E S V C H R I S T O, de mil y quinientos y tres años.

Don Alvaro, Ioannes Episcopus Cartaginensis. Franciscus Licenciatus. Petrus Doctör. Ioannes Licenciatus. Martinus Doctör. Archidiaconus de Talauera. Licenciatus Capata. Fernandus Tello Licenciatus. Licenciatus Muxica. Licenciatus de Sanctiago.

Yo Alonso del Marmol, Escriuano de Camara, del R E Y, y de la R E Y N A nuestros Señores, la fize escreuir por su mandado, con acuerdo de los del su Consejo. Registrada. Xuarez in Decretis Bachalarius.

Francisco Diaz Chanciller.

Prag-

Pragmatica. 181.

NONNA Y SABEL P. O. R. LA gracia de Dios, Reyna de Castilla, de Leõ, de Aragon, etc. A los del mi. Cõsejo, e Oydores de las mis Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la mi Casa y Corte y Chancilleria: y à todos los Concejos, Corregidores, Gouvernadores y Iuezes de Residẽcia, e otros Iuezes y Iusticias qualesquier, de todas las ciudades, villas y lugares, de los mis Reynos y Señorios, assi de Realengo, como de Abadengo, Ordenes y Behetrias, y de Señorio, y à otros qualesquier Cõcejos y personas de qualquier estado o condiçion que sean; à quien lo de yuso en esta mi carta contenido toca y atañe en qualquier manera, y à cada vno de vos, à quien fuere mostrada, o su traslado, signado de escriuano publico: salud y gracia. Bien sabedes como el Rey mi señor e yo, viendo que sin causa el pan se subia à muy crecidos precios en nuestros Reynos: y entendiendo que assi cõplia al seruicio de Dios y nuestro, y à la buena gouernacion dellos, ouimos mandado por vna nuestra Carta y Pragmatica sancion firmada de nuestros nombres, e sellada con nuestro sello, que el pan se vendiesse en ellos, à precios razonables con tanto que la hanega de trigo no pudiesse subir, ni subiesse de ciento y diez maravedis, y la hanega del centeno, de setenta maravedis, y de la ceuada setenta maravedis, y que el trigo que se vendiesse hecho harina, se vendiesse à el dicho precio con mas las costas del hazer de la harina. E porque estas dichas ciudades, y villas y lugares, estuuiesse proueydos de pan: ouimos mādado que los Corregidores y Alcaldes de cada ciudad, villa o lugar, auiedo necesidad de pã, agora fuesse para los vezinos de la tal ciudad villa o lugar, agora para lo llevar por tierra fuera dellos para otras partes de mis Reynos de Castilla, y de Leõ, y de Granada, cõ dos Regidores, y otras dos buenas personas quales fuesse nõbradas por el Cõsejo de la tal ciudad, villa o lugar, fiziesse repartimiçto por las personas de qualquier calidad, estado, o condiçion, preheminẽcia, odignidad que fuesse, que en la tal ciudad, villa o lugar tuuiesse pã de lo que les paresciesse que podiã y deuiã veder, cles apremiasse à que lo vendiesse à la dicha tassa, assi à los vezinos del dicho lugar que lo ouiesse menester para su prouisiõ y mätenimiento, como à los de fuera parte que lo viniessen à cõprar, segun que mas largamete en la dicha nuestra carta y Pragmatica sancion se contiene. E agora à mi es fecha relacion

cion, que à causa que vos las dichas Iusticias, no poneys la diligencia que soys obligados en fazer el repartimiento del dicho pan, en las ciudades, y villas y lugares, donde lo ay: e lo facar, y fazer vender, diz que las personas que tienen poco, tienen necesidad del pan, auiendo lo en los dichos lugares. Y que assimismo algunas personas, por defraudar la dicha Pragmatica, venden el dicho pan cozido, à tã subido precio, que sale cada hanega de pan cozido, à mucho mas de la dicha tassa, y de lo que cuesta hazer el dicho trigo harina, y lo massar, y cozer, y de lo que seria razon que ganasse el que lo fazè para vender cozido: y que à esta causa muchas personas, de las que tienen el dicho pan, lo dexan de vender en grano, por lo véder en pan cozido, à mucho mayores precios, de lo que esta mandado, y que otras personas quando les van à comprar algun trigo, no lo quieren vender, sin que los que lo vienen à comprar, les lleuen con vna hanega de trigo; otra de ceuada, o sin que compren con ello cèteno, o auena, o fierro, o azeyte, o vino, o tocino, o otras cosas, por cargar en el precio de las tales cosas, lo que querrian que les diessen por el dicho trigo, allende de la dicha tassa, y resciben ellos e sus mugeres, y otras personas con ellos, por véder el dicho pan, dadiuas de oro y plata y seda, y otras cosas: y fazè otros fraudes y engaños à la dicha Pragmatica. E porque mi merced y volûtad es, que lo contenido en la dicha nueſtra Carta Pragmatica fansion se guarde y cumpla, e que no se de lugar à los dichos fraudes, Mande dar esta mi carta en la dicha razon, por la qual Mandamos à vos las dichas Iusticias, que luego con toda diligencia, vos informays, y sepays, cada vno en los lugares de vuestra jurisdiccion, que personas de qualquier calidad, estado, o condicion, preheminiencia, o dignidad que sean, sin exceptar persona alguna, aunque sean Arrendadores, y fieles y cogedores, assi de los diezmos como de las nueſtras tercias, e otras qualesquier rentas tienen pan, e fagays luego entre ellos el dicho repartimiento, segun y como por la dicha nueſtra carta esta mandado: e los constriñays, y apremieys, à que vendan el pan que les fuere repartido conforme à la dicha tassa, sin pedir à persona alguna que quisiere trigo, que compre con ello ceuada, ni à quien quisiere ceuada, que compre con ella trigo, ni otro pan, ni cosa alguna otra, con ellos. E si alguna, o algunas personas rescibieren las dadiuas sobredichas, por vender el dicho pan, o vendieren cosa otra alguna con ello, o fizierè otro qualquier fraude à la dicha nueſtra Carta, directe, ni indirecte publica, ni secretamète, executeys e fagays executareñllos, y en sus bienes, las penas en la dicha nra Carta cõtenidas. Y en lo que toca à el pã que se ouiere de véder, o védiere cozido, assi en la dicha mi Corte, como en cada vna de essas dichas ciudades, villas, y lugares, hagays que se véda à precios razonables auiedo cõsideraciõ à la dicha tassa, e dãdo alguna ganãcia, que sea

razo-

razonable à los que fizieren el dicho pan cozido para véder. Lo qual vos mando que assi fagades y cumplades luego, so pena de la mi merced, y de cada veynte mil marauedis para la mi Camara, à cada vno de vos por quien fincare de lo assi fazer e cumplir luego, con apercebimiento que fago à vos las dichas Iusticias, que si no fizieredes luego el dicho repartimiento del dicho pan, en los lugares de vuestra Iurisdiccion dõde lo ouiere, sin exceptar persona alguna que sea, como dicho es, o no lo facaredes, e fizieredes vender conforme à la dicha nueſtra carta, o no castigaredes los dichos fraudes donde se hizieren, e fizieredes todo lo otro que dicho es, que yo mandare embiar personas de mi Corte, por todo el Reyno, para saber como se faze, e cumple y executa lo susodicho, e que vos mandare castigar, y executar en vosotros, y en cada vno de vos, la dicha pena. E porque lo susodicho sea notorio, e ninguno dello pueda pretender ygnorancia, mando que esta mi carta sea apregonada publicamète, por las plaças y mercados, y otros lugares acostumbrados, de essas dichas ciudades, e villas e lugares, por pregonero, e ante escriuano publico. E los vnos, ni los otros no fagades, ni fagã ende al, por alguna manera, so pena de la mi merced, e de diez mil marauedis para la mi Camara, à cada vno que lo cõtrario fiziere. E de mas, mando al ome, que vos esta mi Carta mostrare, que vos emplaze, que parezcades ante mi en la mi Corte, do quier que yo sea, del dia en que vos emplazare, fasta quinze dias primeros siguientes, so la dicha pena. So la qual mando, à qualquier escriuano publico, que para esto fuere llamado, que de ende al que vos la mostrare, testimonio signado con su signo: porque yo sepa como se cumple mi mandado. Dada en la villa de Alcalá de Henares, à veynte dias del mes de Abril, Año del nacimiento de nuestro Señor Iesu Christo, de mil e quinientos y tres años.

Y O L A R E Y N A.

Yo Gaspar de Grizio, Secretario de la Reyna nueſtra Señora, la fize escribir por su mandado.

Don Alvaro. Ioannes Licenciatus. Licenciatus Capata. Fernandus Tello Licenciatus. Licenciatus Muxica. Licenciatus Carauajal. Licenciatus de Sãctiago. Registrada, Licenciatus Polanco. Francisco Diaz Chanciller.

¶ En la villa de Alcalá de Henares, à veynte e vn dias del mes de Abril, de Mil y quinientos e tres años, en la plaça, estando presente el Alcalde Polanco, fue leyda e publicada de verbo ad verbum, esta Carta de sus Altezas. por Iorge pregonero, de esta Corte, à altas bozes. Testigos, Andres Ruberte, e Francisco Gudiel, Alguaziles en esta Corte, e otros muchos.

Nicolas Gomez.
Prag-

Pragmatica. 182.

Oña Ysabel, por la gracia de Dios, Reyna de Castilla, de Leon, de Aragon, etc. A todos los Concejos, Iusticias, Regidores, Jurados, Caualleros, Escuderos, Oficiales, e omes buenos de todas las ciudades, villas e lugares de los mis Reynos e Señorios, e à cada vno e qualquier de vos en vuestros lugares e jurisdicciones, e à otras qualesquier personas à quien toca e atañe lo cōtenido en esta mi carta, e à cada vno e qualquier de vos, salud e gracia. Bien sabeyis como el Rey mi Señor, eyo viendo que cumplia asì al seruicio de Dios nuestro Señor, e nuestro, e al biẽ e pro comun de nuestros Reynos, ouimos mandado por vna nuestra carta, que el pan que ouiesse en ellos, se vendiesse à justos e razonables precios, con tanto que no pudiesse subir ni subiesse cada hanega de pan de cierta tassa en nuestras cartas contenida, e que el trigo que se ouiesse de vender fecho harina se vendiesse à el dicho precio con mas lo que costasse el fazer de la farina. E porque despues yo fuy informada que vos las dichas Iusticias no poniades la diligencia que deuiades en fazer la cala donde estaua el dicho pan, e que muchas personas por defraudar la dicha Pragmatica, e vender el pan à mayores precios, no lo querian dar, sino comprauan ceuada, o auena, con el trigo, o tocino, o azeyte, o vino, o fierro, o otras mercaderias e cosas por cargar en el precio dellas, lo que quisieran que les dieran por el dicho pan demasado de la dicha tassa, e que asì mismo en el precio à que se vendia el pan cozido en mis Reynos auia mucha desorden, porque era tan crecido que buenamente no se podia sufrir, e muchas personas dexauan de vender el pan en grano e farina, por lo vender à muy mayores precios en pan cozido, oue mandado e defendido por otra mi carta, que no se fiziessen los fraudes sobredichos, ni otros semejantes, e que vos las dichas Iusticias fiziessedes que el dicho pan cozido se vendiesse à precios razonables, auiendo consideracion à lo que costasse el dicho trigo, con tanto que no subiesse la dicha tassa, e dando alguna ganancia razonable, à los que hiziesen el dicho pan para lo vender: e que vos informassedes con toda diligencia, cada vno en los lugares de vuestra jurisdiccion, que personas de qualquier calidad y estado, o condicion preheminencia, o dignidad que fuessen, sin exceptar persona alguna, aunque fuessen arrendadores, o cogedores, asì de los diezmos como de las nuestras tercias, e otras qualesquier rentas que tuuieren pan demasado, de lo que han menester pa-

ster para la prouision de sus casas, e fiziessedes entre ellos repartimiẽto del pan que cada vno viesse que podria vender, e los constriessedes, e apremiassedes à que vendiesse cõforme à la dicha tassa, el pan que les fuesse repartido, segun que mas largamente en las dichas nuestras cartas se contiene. E agora yo soy informada por relacion cierta de los que an ydo à lo saber por todo el Reyno, que gracias à nuestro Señor ay mucho pan en el, e que sin auer necesidad ni razon para ello, los pobres la sufren, e reseibe mucha fatiga e daño, porque los que lo tienen no lo quieren vender, ni son apremiados à ello, por vos las dichas nuestras Iusticias, como por mi vos esta mandado, que lo fiziessedes. E porque esto es cosa que requiere mucho remedio e castigo, e à mi como Reyna e Señora conuiene mandar lo proueer y castigar, mi merced e voluntad es, de mandar proueer lo, por manera que pues como dicho es à Dios gracias, ay pan en mis Reynos, todos generalmente se aprouechen e prouean por sus dineros dello. Mandar esta mi carta en la dicha razon, por la qual vos mando à todos e à cada vno de vos en vuestros lugares y jurisdicciones (como dicho es) veades las dichas mis cartas, e las que el Rey mi señor e yo mandamos dar cerca de lo suso dicho, e las guardays e cumplays y executeys, e las fagays guardar e cumplir y executar en todo e por todo, segun que en ellas se contiene: y en guardando las e cūpliendo las cada vno de vos en los lugares de vuestra jurisdiccion, vos informays e sepays con diligencia, quien e quales personas tienen pan de mas de lo que an menester para prouision y mantenimiento de sus casas, e porque donde ay, o ouiere necesidad de razon e de derecho ninguna persona se deue excusar de dar el pã que touiere, yo vos mando que auiendo la dicha necesidad, deys forma como por vuestra negligencia e mal regimiento, no aya la dicha falta e necesidad, e constriñays y apremieys à todas las dichas personas, asì clerigos como Comendadores de qualesquier ordenes e Caualleros, e cibdadanos e dueñas e dõzellas, que estuieren en vuestra jurisdiccion sin exceptar persona alguna de ninguna calidad que sea, que auiendo la dicha necesidad, saquen luego el pan que asì tuuieren para vender, e que lo vendan publicamente por la dicha tassa, e ayays informacion quien e quales personas han fecho los fraudes y engaños suso dichos en la venta del dicho pan publica o secretamente directe o indirecte, y executeys y fagays executar en ellos y en sus bienes las penas en las dichas nuestras cartas contenidas. E porque mejor se pueda saber el pan que cada vno tiene en este año e se fazer el dicho repartimiento dello, segun e como por nos esta mandado, Por la presente mando à todas las sobre dichas personas que del dia que esta mi carta fue re pregonada o viniere à su noticia fasta tres dias primeros siguientes ayã de manifestar e manifesten cada vna de las dichas personas el pan que tuuieren

uieren ante las Iusticias de la ciudad villa o lugar donde bituieré por ante escriuano del Concejo della: A las quales dichas mis Iusticias, e al dicho escriuano de Concejo: Mando que lo fagan luego registrar e registren para que quando alguna necesidad ouiere de pan para los pueblos y personas pobres se pueda mejor fazer el repartimiento sobre dicho, so pena que qualquiera que tuuiere el dicho pan y no lo manifestare ante vos las dichas Iusticias y el escriuano de Concejo como dicho es, que por el mesmo fecho pierda todo el pan que así touiere, que no ouiere manifestado, e se reparta en tres partes, la vna para la persona que lo acufare y denunciare, y la otra para el Iuez que lo sentenciare y executare, y la otra tercia parte para la mi Camara e Fisco. Y en quánto toca à la dicha farina, y à el dicho pan cozido, porque de aqui à delante cesse la dicha desorden que en el vender dello se ha tenido, e cada cosa dello se venda por su justo e razonable precio. Mando à vos las dichas Iusticias, que cada vno de vos en su jurisdiccion fagays luego ensay à como sale el pan cozido à el respecto de lo que el trigo valiere en cada lugar con tanto que en ninguna manera suba de los ciento y diez marauedis por cada hanega, à que por mi esta tassado, que se pueda vender à lo mas, e al precio que saliere dando alguna ganancia razonable al que lo fiziere para lo vender, fagays que se venda con tanto que donde mas caro valiere no pueda subir ni suba à lo mas de à dos marauedis cada libra de pan, e tassays así mismo el precio de la dicha harina, à el respecto del precio del trigo, auida consideracion à lo que en cada lugar costare à moler, e al precio que lo tassaredes fagays que se venda e no mas, con tanto que donde mas caro se vendiere la dicha harina no pueda subir ni suba cada hanega della mas de veynte marauedis mas que la hanega del trigo à lo mas. Lo qual todo mado à vos las dichas mis Iusticias que guardedes e fagades guardar muy estrechamente, e tengays mucho cuydado de fazer registrar el dicho pan, e de inquirir e saber quien son los que no lo vinieren à notificar, y executeys en ellos y en cada vno dellos y en sus bienes las dichas penas, so pena que si así no lo hizieredes e cumplieredes, que por el mismo fecho cayays e incurrays en las dichas penas en que caen los que venden el pan à mas de la dicha tassa, e fizieré los dichos fraudes e no registraren à el dicho tiempo el dicho pan. Las quales mandare executar en vosotros y en vuestros bienes, e mas que vos mandare proveer de los dichos officios, e prouere dellos à quien mi merced e volúntad fuere. E porque lo suso dicho sea notorio, e ninguno dello pueda pretender ignorancia mando que esta mi carta sea pregonada en mi Corte, y en las dichas ciudades e villas e lugares en las plaças e mercados, e otros lugares acostumbrados dellas por pregonero, e ante escriuano publico. E los vnos ni los otros no fagades ni fagan ende al por alguua manera, so pena de la

dela mi merced, e de diez mil marauedis para la mi Camara, à cada vno que lo contrario hiziere. E de mas mando al ome que vos esta mi carta mostrare que vos emplaze que parezcades ante mi en la mi Corte do quier que yo sea del dia que vos emplazare fasta quinze dias primeros siguientes, so la dicha pena. So la qual mando à qualquier escriuano publico que para esto fuere llamado, que de ende al que vos la mostrare testimonio signado con su signo, porque yo sepa en como se cumple mi mandado. Dada en la villa de Alcalá de Henares, à dos dias del mes de Mayo. Año del Nacimiento de nuestro Salvador Iesu Christo, de mil e quinientos y tres años.

YO LA REYNA.

Yo Gaspar de Grizio Secretario de la Reyna nuestra Señora la fize escribir por su mandado.
 Don Alvaro. Ioannes Licentiatus. Fernandus Tello Licentiatus. Licentiatus Caruajal.
 Registrada, Licentiatus Polanco. Francisco Diaz Chanciller.
 Fue pregonada e publicada esta carta de la Reyna nuestra Señora, en la dicha villa de Alcalá de Henares estado ende su Alteza, à tres dias del mes de Mayo del dicho año.

T 2

¶ LA PRAGMATICA FECHA CONTRA LOS
que compraren pan, para reuender.

On Carlos por la diuina Clemencia Emperador semper Augusto, Rey de Alemaña, y Doña Juana, su madre. Y el mismo Dño Carlos, por la gracia de Dios Reyes de Castilla, de León, de Aragón, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Jaén, de los Algarues de Algezira, de Gibraltar, de las Islas de Canaria, de las Indias Islas y tierra firme del mar Oceano, Cōdes de Barcelona, señores de Vizcaya, e de Molina, Duques de Atenas, y de Neopatria, Marqueses de Oristá, y de Gociano, Archiduques de Austria, duques de Borgoña y de Brauante, Cōdes de Fládes, y de Tirol. etc. Al nuestro Iusticia mayor, e à los del nuestro Consejo. Presidētes e Oydores de las nuestras Audiencias Alcaldes, Alguaziles de la nuestra Casa e Corte, e Chácellerías, y à todos los Cortegidores, Asistētes, Governadores, y otros Iuezes e Iusticias qualesquier de todas las ciudades villas, y lugares de los nuestros Reynos e Señorios, y à cada vno de vos en vuestros lugares e jurisdicciones. à quié esta nuestra carta fuere mostrada, o su traslado signado de escriuano publico. Salud e gracia, sepades que nos somos informados, que à causa que muchas personas an tomado por principal officio, e manera de biuir de cōprar trigo, e ceuada, e cēteno para lo reuēder. El valor del pã se ha subido, y sube de cada dia en precios muy excessiuos y desordenados, e como quiera que à cerca dello hemos mādado dar algunas nuestras cartas e prouisiones, no à fido bastāte remedio, lo qual redūda en daño vniuersal de la republica destos nuestros Reynos y Señorios, mayormēte de los pobres y personas miserables que poco puedē. Y porque ànos como à Reyes y Señores naturales pertenece mād dar remediar, las necesidades delos pobres y menesterosos, y dar ordē como aya el pã precio en que licitamēte lo puedā auer y cōprar para se māten. Y visto y platicado por los del nuestro Cōsejo, y cōsultado cō la Emperatriz y Reyna nuestra muy cara y muy amada hija emuger. Fue acordado que deuiamos mād dar esta nuestra carta para vos en la dicha razō, e nos tuuimoslo por biē, por la qual mādamos y expressamēte defendemos que agora e de aquí à delāte persona alguna de qualquier calidad e cōdiciō que sea, no sea osado de cōprar ni cōpre pã trigo, ceuada, cēteno, ni auena en poca ni en mucha cātidad para lo tornar à reuender, so pena que el que lo cōprare, o fuere, y passare cōtra lo en esta carta cōtenido, aya perdido e pierda todo el dicho pã que así cōprare, y se reparta en quatro partes, la vna para la persona que lo denūciare y acusare, y la otra para el Iuez que lo sentēciare y las otras dos partes para los pobres del lugar dōde acaesciere, y que

y que demas desto, por la primera vez sea desterrado del dicho lugar dōde biuiere por seis meses, y por la segūda vez por vn año, y por la tercera vez por tres años, y en quāto à lo passado, si cōtra el tenor y forma de lo en esta nuestra carta cōtenido algunas personas ouierē cōprado algū pã para lo tornar à reuēder hasta el dia de la publicaciō desta nuestra carta, Mādamos que las personas que ouierē vēdido el dicho pã, tornē los dineros que ouierē recebido sin embargo de qualesquier vētas y cōtractos que ouieren hecho y otorgado. Los quales mādamos que no se guardē ni executē, y porque nuestra merced y volūdad no es de impedir ni estoruar por esta nuestra carta, el comercio y tracto de nuestros Reynos, en los lugares que an de ser proueydos de acarreo, Declaramos, y mādamos que lo en ella cōtenido no se entienda, ni estienda à los recueros, ni tragineros, ni otras personas que tienē por tracto y costūbre de llevar mercaderias de vnas partes à otras y en retorno dellas cōpra pã para lo tornar à vēder, y à los que cōprare pã para lo llevar à vēder de vnos lugares à otros para la prouisiō y bastimēto dellos, cōtāto que estos tales despues que lo ouierē cōprado seā obligados à lo vēder y vēdā en los pueblos à dōde lo llevarē luego que lo ouierē cōprado. Por manera que no entroxē ni en silē, ni guardē para lo reuender ni encarecer, cōtra el tenor y forma desta dicha nuestra carta, so las dichas penas, y mādamos à vos las dichas nuestras Iusticias e à cada vno de vos en vuestros lugares y jurisdiccio, que guardays e cūplays, y executeys, y hagays guardar y cūplir y executar todo lo en esta carta cōtenido, y executeys en ellos las penas en ella cōtenidas à los que en ellas cayerē, e incurriere, e cōtra el tenor y forma de lo suso dicho no vays ni passeys nicōsintays que persona alguna vaya ni passe en tiēpo alguno ni por alguna manera. Y porque sea publico y notorio, Mandamos que esta nuestra carta sea apregonada publicamēte en esta nuestra Corte por pregonero, e ante escriuano publico, y por las plaças y mercados y otros lugares acostūbrados destas dichas ciudades villas y lugares, porque vēga à noticia de todos, y ninguno dello pueda pretēder ignorācia, y los vnos y los otros no fagades ni fagā ende al por alguna manera, so pena de la nuestra merced y de diez mil marauedis para la nuestra Camara. Dada en Madrid, à xxviiij. de Junio de. M. D. xxx. Años. Y O LA REYNA.

Yo Iuā Vasquez de Molina, Secretario de sus Sacras y Catholicas Majestades la fize escreuir por mādado de su Majestad. I. Cardinalis, Licēciado Aguirre, Martinº Doct. El Licēciado Medina. Doct. Corral. Licētia. Giró. Doct. Mōtoya. Registrada, Licētiat. Ximenez. Por Cháceller, Ochoa de Luyādo.

¶ Esta Pragmatica se entiende y estiēde à los arrendadores de pã que vendieren pan de lo que ouieren auido de los tales arrendamientos, y se execute la pena, así en los vnos como en los otros, Cap. 18º, de las Cortes de

de.1548.años en Valladolid.Y ley.xviiij.tit.xj.lib.v . de la recopilacion de las leyes del Reyno

**Y LA LEY VEYNTE Y VNA , DEL DICHO TITV-
lo y libro.**Dispone , que los pueblos puedan tomar à los arrendadores la mitad del pan de su arrendamiento à el precio de como les saliere el arrendamiento , para prouision de lo contenido en esta ley , cuyo tenor dize asì.

Mandamos que para prouision de las alhondigas , y alhories , y deposito de pan , y panaderias , y plaças de las villas y lugares destos nuestros Reynos , y Señorios , cada vno de los dichos pueblos puedan tomar à los arrendadores de pan , la mitad del trigo y ceuada , centeno , y auena , que en cada vno dellos ouiere de las dichas rentas , pagando por ello à los arrendadores que lo ouieren arrendado , el precio como les saliere . Y mandamos à las nuestras Iusticias , à cada vna en su jurisdiciõ , que asì lo guarden , y cumplan , y fagan cõplir , y executar , y pregonar esta nuestra ley y Pragmatica publicamente por las plaças , por los lugares acostõbrados , porque ninguno pueda pretender ignorancia , y lo cumplan , sope na de diez mil marauedis para la nuestra Camara , y de la nuestra merced . Y en la ley , xvij . y siguiente , del mesmo titulo . xj . lib . v . de la dicha recopilaciõ , se cõtiene que no se pueda cõprar pã adelantado , sino fuere guardado lo en esta ley cõtenido , pero que las alhõdigas del Reyno puedã cõprar adelantado pan , y tengan la prelacion en esta ley cõtenida : El tenor de las quales es el siguiente .

Dor obuiar los agrauios que se recrescẽ à nuestros subditos y naturales en el cõprar y veder del pã adelantado . Mandamos que todas las personas que quisierẽ , puedã cõprar pã adelantado , cõ tãto que lo paguẽ à las personas que se lo vendierẽ à el precio que comũmente valiere en la cabeça del lugar dõde lo cõprare , quinze dias antes o despues de nuestra Señora de Septiẽbre de cada año , no embargãte que lo ayã cõprado , o cõcertado à menos precio , y si sobre esto ouiere alguna diferẽcia entre los cõpradores y vederadores : Mãdamos à las Iusticias do esto acaesciere , que cõforme à lo en esta ley cõtenido , lo determinẽ lo mas breue y sumariamẽte que ser pueda , y que en otra manera no se pueda comprar el dicho pan adelantado .

Mãdamos que las casas y alhõdigas comunes , de las ciudades , villas , y lugares de nuestros Reynos , y sus mayordomos en su nõbre , puedã cõprar pã adelantado para la prouisiõ dellas , segũ y como se cõtiene en la ley precedente , y porque entendemos que conuiene al bien publico de nuestros Reynos , que las dichas alhondigas seã preferidas en la cõpra del dicho pã adelan-

adelantado à todas las personas Ecclesiasticas y seglares , con quien concurrieren à comprar pan , que no estuuiere comprado , que queriendo lo ellos por el tanto , lo ayan primero que ninguna de las dichas personas , y Mandamos à los del nuestro Consejo , que sobre esto , den las prouisiones necessarias , en fauor de las dichas alhõdigas , y sus mayordomos .

Et vid. Petitio. decimã tertiã , et decimã quartã Comitiorum Madriciorum , Ann. miliesim. quingentesim. vigesim. octau. Et petitionem quadragesimã octauã , Comitiorum Vallis Oleti , Ann. miliesim. quingentesim. vigesim. m. terti.

2

INDEX ALPHABETICVS

RERVM OMNIVM NOTABILIVM,

quæ hoc in opere continentur.

A

Actum, vel cōtra-
ctum faciens qui
publice solet fie-
ri, & communi-
ter æstimatur ef-
se licitus, sapit ta-
mē vsurariā pra-
uitatem, non est
propterea vsura-
rius, in. 3. conclu-
num. 25. fol. 63.

¶ Actus omnis consistit in voluntate, & potē-
tia. in. 6. concluf. nu. 89. fol. 112.

¶ Agendi per denunciationem Euangelicam
via non excluditur per leges Regias audien-
tiam negātes post præscriptionem & lapsum
termini. in. 1. conclusio. nu. 147. fol. 33.

¶ Agens redhibitoria, & succumbens, agere
potest deinde intra annum quanto minoris,
ibidem, num. 152. fol. 34.

¶ Agere potest deceptus ignorans apud iudi-
cem Ecclesiasticum aduersus deceptorem ex
vera scientia precij, ad læsionis compensatio-
nem: secundum Panormitanum, & alios. ibi-
dem. nu. 160. fol. 35.

¶ Agere potest deceptus etiam intra iusti pre-
cij dimidium, ad rescissionem æstimationis re-
rum dotalium, in. 2. concluf. nu. 40. fol. 46.

¶ Agit nihil denuo qui declarat, sed quod an-
tea erat modo repetit. in. 1. concluf. num. 118.
fol. 29.

¶ Agasones & muliones qui valde notabiliter
vltra taxam leucarum in horreo publico seu
aliās vendunt frumentum, ordeum, panicū,
auenam, vel typham, mortaliter peccant, &
ad restitutionem tenentur, si excessus notabi-
lis sit. Et quomodo id intelligendum, & limi-
tandum sit. in. 6. conclusio. nu. 10. fol. 99.

¶ Agasones & muliones ad taxam præsentis
Pragmaticæ, & suarum declaratoriarū obser-
uationem tenentur: quæ eos ligat tanquā sub-
ditos. ibidem.

¶ Agnatus offerens iustum precium præfer-
tur extraneo in emendo fundo. in. 5. concluf.

in. nu. 98. fol. 86.

¶ Agnatus qui cæteris præfertur in venditio-
ne feudi, dare debet precium, quod ab alijs re-
peritur. in. 5. concluf. nu. 117. fol. 89.

¶ Agricola seu pistor, potest frumentū in pa-
ne coctovendere iuxta precium quosibi stat,
& alias quas habet expēsas vsq; fiat panis co-
ctus, & quintam partem totius valoris, quæ
sibi à lege pro lucro iusto & moderato da-
tur: Et iuxta hanc rationem panem coctum
in foro conscientiæ vendere. in. 6. conclusio.
numer. 11. Et qua ratione id procedat. ibidem
fol. 99.

¶ Agricolæ privilegia à iure eisdem con-
cessa, remissiue. in. 1. concluf. nu. 40. fol. 17.

¶ Agricolæ, & quicumq; alij, tres vel quatuor
equas de ventre, nutrientes immunes sunt
ab hospitum receptione: Et de venditione pri-
ma pullorum equinorum, gabellam non sol-
uunt. ibidem.

¶ Agricultores forenses possunt frumentum
quod collegerunt interterritorio, extra impune
ad domum suam asportare. Non sic, cuius ex-
terus, cui agricolæ eam frumenti partem ven-
didissent. ibidem. nu. 30. fol. 16.

¶ Alienare prohibitus rem aliquam ex causa
fideicommissi expressi vel taciti, nō potest eam
vendere ad hoc vt ex eius precio à carcere
publico, vel à publica condemnatione libere-
tur: Etiam si ob paupertatem non possit aliū
de soluere condemnationem. Et quomodo
id accipiendum sit. ibidem. nu. 11. fol. 13.

¶ Alphonfus de Soto Calderon, Prætor causa-
rum capitalium in supremo tribunali Hispa-
lensi laudatur. in. 5. concluf. nu. 32. fol. 79.

¶ Animalia seu plaustra, aut vasa commoda-
ta, vel conducta, non veniunt in condemna-
tionem, seu confiscationem: Nisi scienter ad
illum vsum prohibutum fuerint data. in. 1. con-
cluf. nu. 16. fol. 14.

¶ Annona vnde dicatur in. 5. conclusio. nume-
17. fol. 99.

¶ Antonius de Padilla Regius in Senatu supre-
mo Consiliarius laudatur. in. 2. concluf. num.
34. fol. 46.

¶ Æqualitas in distributione panis seruanda,

ita vt pro vniuscuiusq; vicini indigentia elargiatur, & comunicetur vsus pauperi, vt pauperi: & honestioribus, vt suae exigunt qualitates. in. 1. conclu. num. 42. fol. 18.

¶ Equitatis constitutio ius est Naturale. ibidem. nu. 94. fol. 26.

¶ Equitas, lex est quaedam tacita. ibidem. numer. 95.

¶ Equitas, appellatur humanitas. ibidem. numer. 97.

¶ Equitas, non est proprie clementia id est seueritati contraria. ibidem. nu. 99. Et de delicto horrendo quod Hispali euenit. ibidem. fol. 27.

¶ Equitas ab Aequabilitate, & moderatione animi, constantia appellatur. ibidem. numero. 100.

¶ Equitas quando q; appellatur clementia, & benignitas per quandam similitudinem. ibidem. num. 101.

¶ Equitas basis est & obiectum iuris scientiae, & congruentia quaedam in principijs iuris Naturalis fundata. in. 6. conclu. nu. 95. fol. 12.

¶ Equitas simulata, duplex est iniquitas. ibidem. nu. 33. fol. 102.

¶ Aestimatio rei vera est quam forus admittit & quanti res in foro publico venditur, tanti iuste valet, licet multo plus, vel multo minus alibi vendatur, in. 4. conclusio. numero. 26. fol. 71.

¶ Aestimatio rei semper debet considerari secundum locum publici fori, dum tamen communiter per plures dies sic valeat: non q; sufficit probare vna die illius anni, sic valuisse. ibidem.

¶ Aestimatio, & utilitas rei non est tanta in parte, respectu ipsius partis, quanta in toto respectu totius. in. 5. conclusio. nu. 128. fol. 90.

¶ Arbitrator & moderator est quilibet in suis rebus: Et quomodo id intelligendum, & accipiendum sit. in. 4. conclusio. nu. 12. fol. 69.

¶ Argumentum a contrarijs, validissimum est in iure. in. 2. conclusio. nu. 1. fol. 41.

¶ Argumentum a contrario sensu, seu legis sensus contrarius, lex est. ibidem.

¶ Argumentum valet, si ista opinio teneretur, omnes perirent, ergo non est tenenda. in. 3. conclusio. nu. 19. fol. 62.

¶ Arma non amittuntur, nisi quis fuerit deprehensus armatus, etiam si constet illum arma portasse. in. 5. conclusio. nu. 59. fol. 82.

¶ Aromatarij, & alij corrumpentes aromata, & merces, seu alios liquores, puniuntur extraordinarie. in. 1. conclusio. nu. 81. fol. 25.

¶ Artifices seu menestrales, barbitonfores, &

similes possunt congregari, & eligere Rectorem, qui super eos habeat iurisdictionem ordinariam in his quae ad illa artificia spectant. in. 5. conclusio. nu. 25. fol. 78.

¶ Asportans frumentum, seu panem, vt in penam incidat statuti id prohibentis, requiritur quod sit captus, & comprehensus. Non q; sufficit quod sit visus. in. 1. conclusio. nu. 26. Et quodomo hodie id procedat, & practicetur. ibidem. fol. 154. 25.

¶ Auaritia seu cupiditas radix est omnium malorum. ibidem. nu. 84. fol. 25.

¶ Aurificum, seu Caelatorum Hispalensium congregationis, seu fraternitatis sancti Eligij, mentio fit. in. 5. Conclusio. nu. 28. fol. 78.

B

Beneficij valor aestimatur deductis impensis, nec magis censetur valere, quam illud quod remanet deductis impensis & oneribus in. 2. conclusio. nu. 54. fol. 56.

¶ Beneficium pluris valere opponens quam fuerit expressum in impetratione, non auditur nisi dicat deductis oneribus. ibidem.

¶ Beneficia ciuibus magis quam forensibus sunt conferenda. in. 5. conclusio. nu. 95. fol. 86.

¶ Bona aliquando licite peruenire possunt ad vnum primogenij ratione, propter bonum commune in. 6. conclusio. nu. 81. fol. 111.

¶ Bona Ecclesiae vacantis, debent intelligi de his tantum quae solutis expensis & salarijs famulorum supersunt. in. 2. conclusio. nu. 96. fol. 56.

¶ Bona fides, basis est & fundamentum praescriptionis, & illo per scientiam rei alienae dissoluto, caetera in ruinam tendunt. in. 1. conclusio. nu. 155. fol. 34.

¶ Bona fides non patitur, vt pro re leui, poena mortis aeternae imponatur. in. 3. conclusio. nu. 27. fol. 64.

¶ Bonifacius Licentiatus ex procuratore olim fisci Regiae Audientiae Hispalensis, illius nunc Praetor causarum capitalium, laudatur in. 1. conclusio. nu. 36. fol. 17.

C

Canonicatus, & praebendae, quarum praesentatio, seu prouisio pertinebat ad Episcopum, seu Archiepiscopum, simultanee cum Capitulo, an sede vacante, ad dictum Capitulum, pertineat, vel non, super textu Pragmaticae taxae panis, vbi de

vbi de canonicatu Antonij de Corral, canonici quondam Hispalensis, super text. in. glo. qualquier. fol. 131.

¶ Caput. 133. sobre que no aya juegos de Rifas ni se hechen suertes, comitorum Vallis Oleti, Ann. 1555. citatur: & intelligitur: Et quod non valeat licentia iudicum inferiorum id cedens. in. 1. conclusio. nu. 25. fol. 15.

¶ Cap. 34. de corregidores, citatur. ibidem. nu. 63. fol. 21.

¶ Cap. 180. Comitorum Vallis Oleti, Ann. 1548. citatur. ibidem. nu. 163. fol. 35.

¶ Cap. 49. Comitorum Madriciorum, Ann. 1552. intelligitur & limitatur. ibidem. nu. 181. fol. 38.

¶ Cap. 124. Comitorum Vallis Oleti, ann. 1555. citatur. ibidem.

¶ Cap. 14. sub titulo de los fieles executores, in Ordinatio. Ciuitatis Hispalen. citatur. Et quod ad eos pertineat victualium taxatio. in. 4. conclusio. nu. 12. fol. 69. Et an cum eis, iudex ordinarius qui dictae ciuitati assistit, & eius locum tenentes in hac taxatione possint concurrere, & hanc taxam vel ascendendo, vel descendendo in precio facere. ibid. num. 13.

¶ Cap. 127. in Comitibus Vallis Oleti, Ann. 1555. citatur, & expenditur. ibidem. nu. 30. fol. 71.

¶ Cap. 103. Comitorum Segorsiensium, ann. 1552. citatur, & explicatur in. 5. concl. nu. 23. fol. 78.

¶ Cap. 16. Comitorum Madriciorum, ann. 1552. citatur & intelligitur. ibidem. nu. 27.

¶ Cap. 127. Comitorum Madriciorum, Ann. 1563. loquens in tributis, clericos etiam comprehendit. ibidem. nu. 39. fol. 80.

¶ Cap. 1. Comitorum Madriciorum, ann. 1552. in. 2. citatur. ibidem. nu. 74. fol. 84.

¶ Cap. 111. Comitorum Segorsiensium, ann. 1532. citatur & eius ratio expenditur. in. 6. conclusio. nu. 25. & 27. fol. 101.

¶ Cap. 101. comitorum Madriciorum, ann. 1534. citatur, & explicatur. ibidem. nu. 72. fol. 110.

¶ Cap. 127. Comitorum Madriciorum, ann. 1563. multis citatur & explicatur. ibid. nu. 80. fol. 111.

¶ Cap. idem. 127. iterum explicatur, & quomodo in quibus q; tributis procedat, practican- dum & intelligendum sit, & quia ratione. ibidem. nu. 130. fol. 118.

¶ Cap. salubriter, de vsuris, intellectus, & vera eius decidendi ratio. in. 2. concl. nu. 77. fo. 54.

¶ Cap. salubriter, de vsuris, decisio, procedit etiam quando dilatio data sit focero, a genero, ad soluendum dotem: Nec focer ex eo patet in mora fuerit. ibidem. nu. 78.

¶ Cap. quae in Ecclesiarum, & c. Ecclesia San-

ctae Mariae, de constitutio. & c. fin. de reb. Ecclesiae non alienan. limitantur & intelliguntur in. 5. conclusio. nu. 53. fol. 82.

¶ C. si res aliena. 14. quaest. 6. intellectus in. 6. conclusio. nu. 46. fol. 104.

¶ Cap. intelleximus, de iudicijs, intellectus. ibidem. nu. 52. fol. 106.

¶ Cap. cum secundum leges, de haereti. lib. 6. intellectus, ibid. nu. 65. fol. 108. & nu. 68. ibid.

¶ Cap. 2. de praescrip. lib. 6. ibid. nu. 70. fol. 109.

¶ Cap. cum esses, de testamen. ratio vera decidendi. ibidem. nu. 88. fol. 112.

¶ Cap. 1. de adulter. intellectus, ibidem. nu. 117.

¶ Captus extra coemeterium, & per Ecclesiam ductus, extrahi potest ab Ecclesia violenter. in. 1. conclusio. nu. 28. fol. 15.

¶ Caristiae tempore, quilibet de populo, cogitur aduendendum subiectis, etiam si diues sit, ibidem. nu. 5. fol. 12.

¶ Caritas & penuria, cum vbertate praecedenti, & sequenti compensanda est. in. 6. conclusio. nu. 15. fol. 99.

¶ Carnium precia quae ad praebitionem spectant publicam, taxari possunt. in. 4. conclusio. numer. 15. fol. 70.

¶ Carnes suillae, & bubulae pecorum, & armentorum & etiam arietum, abundare debent in macello, seu carnario. ibidem.

¶ Caro arietum bene digestiua, & nutritiua est, & bonum generat sanguinem. ibidem.

¶ Carnibus deficientibus, & earum creatoribus vendere recusantibus, capi possunt carnes, & solito siue iusto precio vendi ob comitatum publicae Annuae. ibidem. nu. 16.

¶ Casus lachrimabilis, qui Hispali euenit, 14. mensis Augusti, an. 1567. in. 1. concl. nu. 99. fol. 27.

¶ Casus nullus interuenire potest, qui genus deductionis expensarum impediatur. in. 2. conclusio. nu. 88. fol. 55.

¶ Caupones, stabularij, & pistores, possunt inferre frumentum, & ordem pro suorum officiorum fulcimento: & vendere in minuto ordem, & in pane cocto frumentum. Et quomodo id practican- dum, & accipiendum sit. in. 1. conclusio. nu. 55. fol. 10.

¶ Causa omnis in lege apposta, finalis praesumitur, veluti ipsi legi cohaerens. ibidem. num. 90. fol. 25.

¶ Causa iusta ascendendi, vel descendendi in precio est, cum qui ad alterius instantiam, emit, aut vendit, se indemnem seruare si forte aliquid damni vel cessantis lucri inde patiatur. in. 2. conclusio. nu. 43. fol. 47.

¶ Causa quando est indiuidua, & communis, vt nul-

vt nulla possit congrua distinctio, nec diuisio fieri inter socios, quorū alter fori priuilegiū habet, tota causa etiam quo ad socios nō habētes priuilegiū tractāda erit coram iudice illius, qui fori priuilegiū habet: secus autem si diuisa sit causa. in. 5. conclusio. nu. 74. fol. 84.

¶ Cautela aliqua vti potest perquam quis euitēt incōmodū, quod ex aliqua lege nō dignē incurreret: Et quomodo id accipiendum, & intelligendum sit. in. 6. coucl. nu. 38. fol. 102.

¶ Censu si per mille annos contra conuentionem non soluatur, non caditur à iure contractus: Nec pōnē comināsi, de qua fuit conuētum locus est. ibidem. nu. 122. fol. 117.

¶ Censuarius contra pōnam conuentionalē, alienare poterit possessionem impune cēsu lista minime requisitō. ibidem. nu. 123.

¶ Ciuitas cogere potest rusticos habentēs frumenta, & victualia, vt illa vendant in ciuitate, & non extra territorium: & statuta super hoc facere, pōnam contrauentibus imponendo. in. 1. conclusio. nu. 14. fol. 14.

¶ Ciuitas compellere potest ad panem faciendum & coquendum villas, & loca sibi subiecta, in diebus etiam festiuis. ibid. nu. 37. fol. 17.

¶ Ciuitas in distribuendo panem tempore pestis, seu Caristie, aut magnæ penuriæ, quem ordinem debeat seruare. ibidem. nu. 50. fo. 20.

¶ Ciuitas dare potest iurisdictionem ad renouandū pro conferuanda annona publica. ibid. nu. 53.

¶ Ciuitas emere potest frumentum, vt necessitatis tempore reuendat, pro ciuitatis prouisione & abundantia. ibidem.

¶ Ciuitatis Prefecti, & rectores, si in eas, vel speretur sterilitas possunt mittere vnum, vel plures etiā ex eis discretos viros pro frumento comparando ad alienas prouincias, & cōstituere eis salarium de publico. ibidem. nu. 54.

¶ Ciuitas tēpore necessitatis, p vtilitate publicā, & vberrimè in cōmuni habēda, facere potest inter cītes collectā, vt mittat frumentū, & illa quæ habet victualia, quibus respublica e. gēt, singuli singulo die ad vendēdū in foro publico certā annonæ mēsurā pro rata & facultate frumenti, & bladōrum recollectōrum. Ad quod etiam Ecclesiasticæ tenentur persone. ibidem. nu. 64. fol. 21.

¶ Ciuitas, aut villa in contributionum solutio. nē collectā facit cū locis sibi subditis. Et quomodo Hispalipraeticetur. in. 1. cōc. nu. 77. fo. 23.

¶ Ciuitas à territorio differt. ibidem.

¶ Ciuitas seu quæuis alia respublica quæ frumentum habet corruptum, de per se non vendibile, aut erogabile, sine querela potest illud

miscere cum frumento bono, & ita vendere impune. ibidem. nu. 79. fol. 24.

¶ Ciuitas potest reuēdere frumētū quod pro sua necessitate emerat, si sibi superfit, aut speratur abundantia. Et idem possunt facere pistores ac panifici, caupones, & stabularij. ibidem. nu. 177. fol. 38.

¶ Ciuitas & decuriones possunt pro vtilitate publica rebus imponere taxam. in. 4. conclusio. num. 12. fol. 69.

¶ Ciuitas habens magnam copiam frumenti, compellitur tempore penuriæ ad vendēdū illud ipsius ciuitatis ciuibus: & precio etiā vi. liori. in. 4. conclusio. nu. 30. fol. 71.

¶ Ciuitas vendere debet precio per præsentē Pragmaticam taxatō, frumentum quod habet suis ex redditibus. ibidem.

¶ Ciuitas vēdere potest frumētū quod in annonā habet publicā, pro vt ipsa annona exigat secundū expēsas quibus eidē cōstat. ibidē.

¶ Ciuitas circa publicā vtilitatē, liberā habet statuēdi facultatē. in. 5. cōclusio. nu. 43. fol. 80.

¶ Ciuitas quæ exteris præfertur in emptione frumēti, quod ex eius agris fuit collectū, si statim aut paulo post vēditionē cū eis cōuentā, intra breue tēpus boni viri arbitrio iure hoc prælationis vtatur, dare sufficit idē precium, quod exteri cōstituerat. Si autē ex intervallo notabili post vēditionē prælatione vti velit, licet ob annonæ inopiā hoc in casu admittatur, tenetur exteris soluere precium cōmuni hominū æstimatione iustū: etiā si maius sit, quam quo. Ipsi exteri pro illo frumento dederunt. ibidem. nu. 113. fol. 38.

¶ Cui nouello an sit parcendum qui ignoranter quicquā fecit contra statuta ciuitatis: Et quomodo id accipiendum, & practicandum sit. ibidem. num. 87. fol. 84.

¶ Ciues & oppidani, ac ipse vrbes in acceptione, seu captura frumēti, ex earū agris collecti exteris sunt præferēda. ibidem. nu. 94. fol. 86.

¶ Ciues cogi possunt vēdere, cōciuibus, & oppidanis iusto precio frumētū, ordeū, typhā, arenā & alios fructus quoscuq; ex ipsius ciuitatis agris collectos, potius quā exteris. Et quā ratione id procedat. ibidē. nu. 100. fol. 88.

¶ Ciues possunt, exteris emptoribus inuitis, acciperē pro iusto precio frumentum eisdem iam venditum. ibidem. nu. 111.

¶ Clemētia, & misericordia lōge diuersa sunt ab æquitate. in. 1. conclusio. nu. 110. fol. 7.

¶ Clerici vicini gaudere debēt sicut & laici cōmoditate & distributiōe panis. ibi. nu. 41. fo. 18.

¶ Clerici abutētes redditibus Ecclesiasticis, & resti-

stitutionem tenentur, ac si fures, aut latrones essent. ibidem. nu. 66. fol. 22.

¶ Clericus aliquid expēdēs de bonis Ecclesiæ ultra debitum, ad restitutionē tenetur. ibidē.

¶ Clerici præsentis Pragmaticæ trāsgressores, sicut & laici, peccant: & ad restitutionē super accepti tenentur. in. 5. conclusio. num. 1. fol. 75.

¶ Clerici exempti non sunt à lege Diuina, & Naturali. ibidem.

¶ Clerici volentes vti statuto, aut consuetudine contra alios, necesse est aduersus se, quoq; alios eisdem vti patiantur. ibidē. nu. 13. fol. 76.

¶ Clericus volens extrahere pro tanto ré patrimoniale seu à volengi, iuxta leges Regias, debet illā extrahere intra tēpus nouē dierū, de quibus in dictis legibus. ibidem. num. 14.

¶ Clerici tenentur obseruare statuta loci, vbi negotiantur. ibidem. nu. 20. fol. 77.

¶ Clericus in artificio delinquens, cōueniri & iudicari potest occasione illius artis, sub iudice vel Rēctore illius artis. Et qua ratione id procedat. ibidem. nu. 21.

¶ Clericus negotiator tenetur ad veltigaliū solutionē, nō secus quā laicus. ibid. nu. 22. fol. 78.

¶ Clerici an vocari possint coram iudice seculari ratione veltigalium, quæ ab eis debentur. ibidem. numer. 23.

¶ Clericus, gabellarum, aut veltigalium conductor an per iudicem secularē possit poni in vinculis ob earum solutionem. ibidem. nu. 24.

¶ Clericus committens abusum in officio Chirurgiæ, super hoc tenetur coram iudice seculari respondere. ibidem. nu. 28.

¶ Clericus sacerdos sua in domo, vēdens quāuis per alium, vinum cum mensura falsa multari potest per secularē potestatem in. 5. conclusio. nu. 29. fol. 79.

¶ Clerici sacerdotis Pharmacopoliæ, medicina, & merces corruptas, corrector, seu iudex secularis de facto projicere & perdere potest. ibidem. num. 32.

¶ Clerici officiales in suis officijs abutentes, aut abusum committentes puniendi sunt per laicorum statuta: & eisdem ligantur: ex quo publicam vtilitatem respiciunt. ibidem.

¶ Clericus seu persona Ecclesiastica cogi potest per iudicem secularē, ad restitutionem depositi, quod apud eosdem sit factū præsentibus partibus, vel cōsentientibus. ibid. nu. 33.

¶ Clericus qui coram iudice seculari falsum deposuit, an possit puniri ab eo. ibidē. nu. 34.

¶ Clerici, opem ferentes subtrahētibus veltigalia Regia peccant, & ad restitutionem tenentur, si iusta sint. ibidem. nu. 42. fol. 80.

¶ Clerici habētes vineas, vel arbores, seu melenses in quibus sunt bruchi, aut graculi, vermes, seu locustæ, cogi possunt cū alijs per statutū, vt suis expensis huiusmodi animalia capiant, & occidāt: Ne inde in aliorum fructus procedant, & eos comedant. ibidem. nu. 44.

¶ Clerici, superiores & maiores sunt laicis, & eis digniores. in. 5. conclu. nu. 47. fol. 81.

¶ Clerici, sponte etiam non possunt se submittere iurisdictioni laicorum. ibidem.

¶ Clericos tenēt, omnes leges ciuiles quæ circa res humanas & terrenas disponūt, non secus quā laicos: nisi quibus in casibus per iurancanonica specialiter est derogatū iuri ciuili. Et qua ratione id procedat. ibid. nu. 54. fol. 82.

¶ Clerici ante ius canonicum scriptum, qua legibus ciuilibus regebantur. ibidem. nu. 55.

¶ Clerici primæ tonsuræ quisemel secularē iurisdictionē fori exceptione declinauerint, & fuerint ob id à seculari punitione liberati, nō possunt arma ferre, etiā quæ laicis communiter sunt permilla. Et possunt eis licite spoliari per iudices seculares. Et quomodo id accipiendum sit. ibidem. num. 60.

¶ Clericus primæ tonsuræ, ex sola allegatione declinationis fori secularis, coronam nō dicitur reassumpsisse, nec forū seculare declinasse vsq; quo clericus pronuncietur, exceptio q; hæc effectum habuerit. ibidem. num. 61.

¶ Clerici, cogi an possint ad contribuendum pro refectione fontium, murorum, pontiū, & viarum, opiniones citantur contrariæ: & de earum concordia. Et quomodo id hodie accipiendum sit. ibidem. nu. 63. & fol. 83.

¶ Clericorū ad contribuendū coactio quibus in casibus licita est, iudici Ecclesiastico reseruatur: Nisi tā repētina foret necessitas quod nō posset adiri prælatus Ecclesiæ, vel requisitus cogere viros Ecclesiasticos recusaret, aut plus debito differret. in. 5. cōclus. nu. 64. fol. 83.

¶ Clericus permittitur trahi coram iudice seculari propter defectum iustitiæ, seu negligentia iudicis secularis. ibidem. nu. 66.

¶ Clericos potest corrigere laicus, cum potestas Ecclesiastica deficit. ibidem.

¶ Clericos & quoscuq; prælatos cogit Curia Regis Franciæ ad suarum Ecclesiarum reparationem. ibidem. nu. 68.

¶ Clerici, & Ecclesiasticæ personæ p secularē potestatem cogi possunt domos suas, & etiā viā ante domū reficere. Et itineris pertinētia sua mūdare facere suis expēsis. ibidem. num. 70.

¶ Clericus, & laicus, si frumētū quod cōmune habent vēdant maiori precio quā à Prag-

matica taxato, puniri debet vnusquisq; in suo foro per suum iudicem. *ibidem*. nu. 74. fol. 84.

¶ Clericus & laicus si correi sint debendi, conuenitur quilibet in foro suo. *ibidem*. num. 76.

¶ Clericus potest frumentū, seu farinā quā habet alicui delegare cū cōgruo salario, vt ipse fructus clerici expēsis & periculo panē faciat, & pro iusto precio vēdat. *in. 6. cō. nu. 31. fol. 102.*

¶ Clerici fraudem facientes Pragmatica, grauius peccant quam laici. *ibidem*. nu. 37.

¶ Cognatus creditor præfertur alijs extraneis in venditione bonorum debitoris. *in. 5. cōclufion. nu. 101. fol. 86.*

¶ Collecta etiā ultra quantitātē triū mille dipondiorum, imponi potest sine Regia licētia quando magna imminet necessitas: & periculum sit in mora. *in. 1. conclusio. nu. 63. fol. 21.*

¶ Collecta vulgariter lisa appellata, quā pro seruitio Regio Hispalensis ciuitas a Rege nostro, sup̄ ea, & toto suo territorio distribuēdā petierat, ad totum ipsius territorium extēditur ex iussu Regiæ Maiestatis. *ibidē. nu. 76. fo. 23.*

¶ Collecta pro vijs reficiendis, aut pro fontibus, vel similibus ædificijs quoscunq; commorantes in loco comprehendit: non tamen forenses. *ibidem*. nu. 78. fol. 24.

¶ Colonus volens vendere fructus, quos ex agro conducto sibi percepit, cogendus est, eos vendere iusto precio domino fundi potius quā alteri. *in. 5. conclusio. nu. 112. fol. 88.*

¶ Colonus tenetur augere mercedē si p̄ter sp̄e fertilitas magna anni superuenerit: & quomodo id intelligendū sit. *in. 6. concl. nu. 16. fol. 99.*

¶ Commissarius cui aliquid est commissum potest cognoscere nō solū de eo quod venit accessorie ad causam sibi principaliter commissam, sed etiā de eo quod venit accessorie, ad accessoriū causæ sibi commissæ. *in. 7. cōc. nu. 16. fo. 125.*

¶ Commodum veniens alicui in consequentiam non habetur in consideratione. *in. 1. conclusio. nu. 78. fol. 24.*

¶ Concilium, fame vrgente, pecunijs si careat cogere potest in cōmuni diuites mutuare pecunias, vt frumentū ematur: & fiat panis depositū (quod vulgus, posito, appellat) & postea pecuniæ reddantur. Et quomodo id sit practicandum. *in. 1. conclusio. nu. 58. fol. 20.*

¶ Concilium populi potest in expeditione cui iussibet negotij salarium administrantibus deputare, pro exigentia temporum, & personarum qualitate cum decreto, & autoritate iudicis. *ibidem*. nu. 70. fol. 22.

¶ Conciliū, vel quibus alius muguas ad renouandū frumentū vt nouū recipiat, nō cōmittit v-

surā: reiecta distinctione Gofredi, & Host. & quomodo possint saluari. *ibi. nu. 73. fo. 22. & 23.*

¶ Conciliū vbertate imminēte si nō sint qui frumentū publicæ annonæ, emāt vel accipiāt ad renouandū, vel quia præ vetustate speretur corrupti, potest ordinare, quod quilibet ciuis, seu popularis tēatur dedita annona emere vel ad renouandū accipere certā quantitātē: secundū rationē patrimonij, & facultatū: Ad quod clerici etiā tenentur. *ibidē. nu. 74. fol. 23.*

¶ Concilium ciuitatis compellere ne possit ad hāc partitionē & frumentū ita accipiendū, vt cos & oppida quæ ipsi subsunt ciuitati, questio notabilis in vtrāq; partē. Et quod ciuitas hoc facere nō possit, nec debeat: licet Hispalē se Conciliū contrarium olim fecerit. *ibidem. numer. 75. 76. 77. & 78.*

¶ Conciliū populi, pacisci potest cū quodā qui vulgo dicitur obligatus Reipublicæ, quod singulis diebus ipse & non alius citra eius voluntatem, vendere pro certo precio possit certā quantitatem carniū & piscium. *in. 4. conclusio. numer. 19. fol. 70.*

¶ Cōcupiscētia ponitur proprie, & semper in mala significatione, volūtas vero proprie in bono semper accipitur. *in. 2. cōcl. nu. 51. fo. 47.*

¶ Confraternitates, & collegia licita, possunt facere statuta per modum pacti, vel contractus. *in. 5. conclusio. nu. 27. Et quomodo id intelligatur. ibidē. fol. 78.*

¶ Confessarius absoluerē non potest, neq; debet debitorem restituere valentem, qui totū restituere non vult, sed tantū partem. Aduersus Syluestrem. *in. 6. conclusio. nu. 50. fo. 105.*

¶ Confessio partis admittitur in casu. *l. 3. tit. 13. lib. 3. Ordin. Reg. & cap. 125. comitiōrū Madricorū, ann. 1528. in. 1. conclusio. nu. 143. fol. 34.*

¶ Confessio partis tacita & præsumpta sufficit cōtra iuris & de iure p̄sūptionē. *ibidē. nu. 145.*

¶ Confessionibus partium non intelligitur renunciatum post cōclusionem in causa & probationes omnes renunciatas. *ibidē.*

¶ Cōgregatiōis Theologorū in Cænobio Dominicanano Diui Pauli Hispalēsi, mētio fit, & eorū, qui interfuerunt pro præsentis Pragmaticæ dubiorum quorundam in foro conscientie explicatione. *in. 2. conclusio. nu. 30. fol. 45.*

¶ Congregationis Aurificum, & Cælatorum Hispalensium sub vocatione confraternitatis Sancti Eligij, mētio fit, & qua ratione procedat. *in. 5. conclusio. nu. 28. fol. 78.*

¶ Coniecturæ sufficiunt in probanda fraude. *ibidē. nu. 123. fol. 90.*

¶ Confanguineorum suffragia cæteris præferuntur.

runtur. *ibidem*. nu. 104. fol. 87.

¶ Confanguinei in diuisione hæreditatis, extraneis præferuntur. *ibidem.*

¶ Cōsensus implicitus an idem operetur quod explicitus. *in. 6. conclusio. nu. 60. fol. 107.*

¶ Consequens conceditur, concessio antecedenti. *in. 2. conclusio. nu. 3. fol. 42.*

¶ Consorte offerente iustum & æquum precium non admittitur animosus licitator extraneus. *in. 5. conclusio. nu. 99. fol. 86.*

¶ Consuetudo optima interpres est legū humanarum. *in. 3. conclusio. nu. 22. fol. 62.*

¶ Consuetudo in prohibitis à iure positio, excusat non solum à pœna corporali, sed etiā à peccato. *ibidem*. nu. 23.

¶ Consuetudo interdum excusat à crimine, & peccato. *ibidem.*

¶ Cōsuetudo licet nō possit introducere nequis soluat decimas, tamē in terris in quibus de cōsuetudine decimæ nō soluuntur, si Ecclesia nō petit, nō peccat homines nō soluēdo. *ibidem*. num. 24.

¶ Cōsuetudo delictū facit, nō delictū. *ibidē. nu. 25.*

¶ Consuetudo furandi, delictum, & pœnam aggrauat. *ibidem*. nu. 16. fol. 61.

¶ Consuetudo vt ex locatione Cōcilij in publico præconio vnus tantū publice vendat carnes vel pisces, vel oleum, & aliquando vinum, rationalis est. Et valet, & quomodo id procedat, & intelligendum sit. *in. 4. conclusio. nu. 18. fol. 70.*

¶ Consuetudo mista clericorum scilicet, & laicorum ligat Ecclesiam: & Ecclesiasticas personas. *in. 5. conclusio. nu. 19. fol. 77.*

¶ Consuetudines bonæ & Naturales Principem ligant. *ibidem*. nu. 51. fol. 81.

¶ Consuetudo in delictis & peccatis, nō excusat à pœna gehennali, sed quanto assuetior tanto est turpior. *in. 6. conclusio. nu. 30. fol. 101.*

¶ Cōstitutio cōtinēs aliquid nō p̄pter se principaliter, sed ad aliquē finē nō illaq̄at trāsgressores ad pœnā si finis ad quē principaliter tēdit cōstitutio nō violatur etiā respectu peccati mortalis, dū modo id nō fiat ex cōtēptu. *in. 2. cō. nu. 32. fol. 45.*

¶ Cōstitutiones Prædicatorū, ordinis Sācti Dominici, & mōachorū & collegiorū, in quarū p̄fatiōibus cōtinetur, quod nō obligat earū cōditor trāsgressores ad culpā, iustæ sūt. *in. 3. cō. nu. 36. fo. 65.*

¶ Constitutiones præfatæ, vetates aliquid quod de iure Diuino & Naturali prohibitū sit ad culpam obligant, quanuis earum conditor expressim cauerit per dictas constitutiones non intendere, quod in foro conscientie trāsgressores earū aliquomodo teneantur. *ibidem*. nu. 37. & 38.

¶ Contra legem licet facere quanuis recte positam, si in euentibus particularibus cōtra ius Naturæ sit. *in. 2. conclusio. nu. 12. fol. 43.*

¶ Contrariorū vno cognito, cognoscitur & reliquum. Et contrariorum eadem est disciplina. *ibidem*. num. 2. fol. 41.

¶ Contrariorum licet vis sit cōtraria, non tamē contrarium eius, quod in vno constituitur, in altero est statuendum. *ibidem.*

¶ Contēptus proprie dicitur quando voluntarie quis nō vult se subijcere superioris statuto, nō autē quando ex negligentia. *ibidē. nu. 7. fol. 42.*

¶ Contemptus mortalem culpam in se habet, *in. 3. conclusio. nu. 44. fol. 66.*

¶ Cōuētio ea lege facta, vt pro precio quo frumentū valet in horreo publico illius loci vbi trāsferendū, & tradendū est intelligatur vēditio. Et expēsis vēditoris, suoq; periculo illuc portetur, vsq; quo emptori tradatur, licita est. Et quomodo id intelligendū sit. *in. 6. conclusio. nu. 9. fol. 99.*

¶ Correlatiuis pariformiter se non habentibus, vnum ex eis ad reliquum non extenditur. *in. 5. conclusio. nu. 118. fol. 89.*

¶ Credendum est cuilibet in sua scientia experto. *in. 3. conclusio. nu. 3. fol. 58.*

¶ Creditor compellitur iurare tā decisorie quā de calumnia, elapsis decem diebus assignatis ad probandum in casu leg. 5. tit. 8. lib. 3. Ordin. Reg. *in. 1. conclusio. nu. 143. fol. 34.*

¶ Creditor potest ab initio cōtractus etiā ex causa mutui pactum inire cū debitore de repetendo eo quod creditoris siue in damno, siue in lucro intererit, pēdēte dilatione data admitti solutionē, etiā ante morā. *in. 2. cōcl. nu. 71. fol. 52.*

¶ Creditori absenti restitutio faciēda est debitoris expēsis. Cōtra glosam, verbo, superstitibus, *in. c. cū tu, de vsuris. Et quomodo dicta glosa intelligenda sit. in. 6. conclusio. nu. 54. fol. 106.*

¶ Crimē maius est quod in facto cōmittitur, quā quod in omīssione perpetratur. *in. 6. cōc. nu. 114.*

¶ Culpa vnus violatæ legis non minuit culpam commissam, in altera quæ etiam violatur lege. *in. 1. conclusio. nu. 109. fol. 28.*

¶ Culpa leuissima in incendio semper præsumitur. Et quod de illa intelligatur quæ in omittendo contingit. *in. 6. conclusio. nu. 115.*

¶ Culpa leuissima in faciēdo commissam, æquiparatur latæ culpæ in negligēdo seu omittendo. *ibidem*. nu. 118.

¶ Cultura intempestiua, agrum deteriore facit. *in. 1. conclusio. nu. 40. fol. 17.*

¶ Cupiditas, Radix est omnium malorum. *ibidē*. numer. 84. fol. 25.

¶ Cupiditas nimia in cōuentionibus, & contractibus prohibetur de iure Diuino, & Naturali. *ibidem*. nu. 114. fol. 28.

¶ Cupiditas reuēdētū, & promercatorū execrabilis, maximūq; detrimentū inferēs. Et horū of-

sciū satis sordidū & exosum est ibi.nu.164.fol.35.
 ¶ Cupiditas, belluæ similis est. Et quæ optimum quæq; à virtute detorquet.in.7. cō.nu.19.fol.126.
 ¶ Custodes positi ad custodiam bonorum publicorum, non solum fidem faciunt in sua denunciatione contra laicos, sed etiam cōtra clericos. in.5. conclusio.nu.40.fol.80.

D

¶ Damnum quidquam publicæ obueniens annonæ, negligentia depositarij, vel suscepto ad depositarium. vel susceptorem pertinet.in.1. conclusio.nu.72.fol.22.

¶ Damnum suū licite quis potest euitare, nec sibi aliquid crescit.in.2. conclusio.nu.82.fol.54.

¶ Dānū datū alicui culpa leui, vel leuissima, & farciēdū est in cōsciētia, iuxta patiētis interesse: Aduersus Innocētū, & cōmunē dūmodo culpa cōmuniā fit in facto, secus si dānū datū sit ppter omissionē datā culpa leuissima.in.6.nu.114.

¶ Damnum dans dolo vel lata culpa, tenetur ad eius satisfactionem, quanuis à damno passo nō petatur: Contra Fernandum Vasquium Mēchacensem. Et quā ratione. ibidem.nu.133.fol.119.

¶ Datio in solutum, necessaria, non comprehenditur in statutis loquentibus de venditionibus. in.1. conclusio.nu.173.fol.37.

¶ Datio frumētī in solutū volūtaria, locū & vicē venditionis obtinet: & huiusmodi frumētū quod quis ita haberet, vēdens, in pēnā incidit Pragmatica cōtra pmercatores frumētī latæ. ibi.nu.174.

¶ Datio frumenti in solutum voluntaria, habetur pro venditione quando frumentum pro pecunia datum fuerit in solutum: secus si pro altera specie debita. ibidem.nu.174.fol.37.

¶ Debetur statim quod absq; termini præfixione debetur.in.6. conclusio.nu.46.fol.104.

¶ Debitor qui post finitam præscriptionem legalē fatetur pecuniā solutā nō esse, ad restitutionē compellitur, nisi ab eo probata fuisset bona fides: & iuste ignorasset an debitum fuisset solutum, imō crederet solutionem eius interuenisse, quia defuncto successit, vel quando ex facto alieno potestisset.in.1. conclu.nu.148.fol.33.

¶ Debitor, tutus non est in conscientia, quando ignorat debitum ne sit, an indebitum. ibidem. Cōtra Mēchacensem.

¶ Debitor in interiori iudicio tenetur ad lucrū commissum, & damnum quod passus est creditor post moram debitoris: secus ante moram. in.2. conclusio.nu.72.fol.52.

¶ Debitor, nihil tenetur reddere mutanti vltra sortem, etiā ratione damni ex causa mutuationis, interim ante moram incurfi. ibidem.nu.73.

¶ Debitor qui ad diem certū tenebatur soluere

mutuam pecuniam, si non soluerit, tenetur ad vsuras quas creditor accepit: & ei restituere cābia soluta, quod necdū procedit in interesse dāni emergentis, sed & cessantis lucri. ibidē.nu.74.

¶ Debitor constitutus in maxima necessitate restituere debitū nō tenetur: sed illud salua cōsciētia potest sibi retinere dū tamē proponat firmiter in corde, se restitutum cū venerit ad pinguiorē fortunā. Et dū creditor in extrema non sit etiā necessitate. Et quod tūc illi deferatur qui prius in talē deuenit necessitatē, & in eodē tempore deueniētibus, creditor præferendus est. Nisi debitor in personali antecelleret qualitate.in.6. conclusio.nu.49.fol.104.

¶ Debitorem restituere valentem qui totum restituere non vult, sed tantū partem, cōfessarius absolue non debet: neq; potest. Aduersus Syluestrem. in eadem conclusio.nu.50.fol.105.

¶ Debitor qui restituere potest, absoluendus nō est inuito creditore, quanuis periculū imineat, quod nunquam sit restitutio faciēda. Aduersus Directorium, Angel. de Clauasio, & Martinū Nauarrū. Et quā ratione. ibidem.nu.51.fol.106.

¶ Debitor ligatus semper manet secundum iudicium DEI, quousq; restituat quod potest, quādo ad restitutionem tenetur. ibidem.

¶ Debitor restitutionē omittē nō potest: Nec æris alieni solutionē differre, quātūcūq; creditor excōmunicatus sit. Aduersus Panormitanū, Felinū, Probū, Deciū, & Adrianū. ibidem.nu.52.

¶ Debitor tenetur certiore creditori facere restitutionis sibi debitæ: vt creditor ipse de ea certus respondeat quid velit agendum esse de rebus restituendis. ibidem.nu.57.

¶ Debiti remissio liberaliter facta sufficit, etiam si realis oblatio, aut traditio absit, quāuis ad præces debitoris, aut amicorum fiat: dum tamē cessante dolo, metu, aut circūuētionē. Nec oportet remittētē ea fuisse mēte, quod si res esset tradita etiam donaret, quodq; debitor animū restituēdi habeat. Aduersus Dinū. Ioannē Andre. Panormitan. & Ananiam. ibidem.nu.59.fol.107.

¶ Debitor nō solues post lapsum termini conuēti mortaliter nō peccat, quādo credit creditore permissurū ad aliū diem quam conuentum, sibi soluat obseruitia illi à debitore præstita, seu ob cōsanguinitatē, aut familiaritatē. ibi.nu.60.fol.107.

¶ Debitor frumētī, nō tēetur p̄cise illud creditori traderē, quādo illud non habet, aut habere nequit, nisi pro p̄cise inmoderato. in.7. conclusio. nu.13.fol.123.

¶ Debitor Reipublicæ ex causa frumentaria, nō tenetur p̄cise soluere frumentum quando id non habet: neq; habere valet nisi pro excelsiuo precio. ibidem.nu.14.

¶ Deceptio intra dimidium iusti precij contingēs non est licita in foro conscientie, si notabilis sit. in.1. conclu.nu.126. contra Baldū & alios. fol.30.

¶ Deceptio notabilis & si intra dimidiam, re ipsa esse dicitur in foro (quod vocant) conscientie. E qua ratione id procedat. ibidem.nu.156. & 158.fol.34.

¶ Decipiens in foro poli obligatus ad restitutionem manet, quando re ipsa interuenit deceptio sine aliquo dolo ipsarum partium cum earū tamen proposito faciendi lucrum. ibidem.nu.156.

¶ Deceptio vltra dimidium iusti præcij in cōtra ctibus & locationibus cum Ecclesia initis, in quibus Ecclesia vltra dimidium iusti præcij datur quadriēnio nō præscribitur. in.5. con.nu.2.fol.75.

¶ Decima ex statuto soluenda Alguazelo, aut Gabellario, soluenda solū est ex quantitate quæ superest deductis oneribus. in.2. cō.nu.94.fol.56.

¶ Decisio cap. salubriter, de vsuris, procedit etiam quando dilatio ad soluendum dotem data sit focero, à genero: Nec focer ex eo pacto in mora fuerit. in.2. conclusio.nu.78.fol.54.

¶ DEIVoluntati conformia sunt, quæ iure Naturali consistunt. ibidem.nu.48.fol.47.

¶ Delictum si probatum est dubie, reus debet ab solui. in.1. conclusio.nu.171.fol.37.

¶ Delictum clandestinum, plus punitur quā publicum. in.6. conclusio.nu.34.fol.102.

¶ Delinquens nihil præter damnum quod intulit restituere tenetur in foro conscientie. ibidem. nu.66.fol.108.

¶ Delinquens non tenetur se accusare, & deferre. Et quomodo intelligatur se se p̄cæ subdidisse. ibidem.nu.67.

¶ Delinquens in p̄cenis vbi iudicis ministeriū desideratur, ad solutionem p̄cæ in foro conscientie non tenetur: Etiam si lata sit sententia condemnatoria vel declaratoria: solum enim debet obedire iudici sententiam exequenti: & ei non resistere. ibidem.nu.134.fol.119.

¶ Depositarius seu annonæ publicæ susceptor diligens esse debet, & tenetur admonere Concilium pro vendendo aut renouando annonæ frumento, si præ vetustate, vel alia ratione, imineat, vel adsit deterioratio. in.1. conclusio. num.73.fol.22.

¶ Depositarius clericus, seu persona Ecclesiastica, cogi potest per iudicem secularem, ad restitutionem depositi, quod coram eodem iudice, apud eosdem sit factum præsentibus partibus, vel consentientibus. in.5. conclusio. numero. 33. fol.79.

¶ Decreta violans, peccat mortaliter. ibidem. numero.3.fol.75.

¶ Dicitur vnus probi, & fide digni viri, creduli-

tatem inducit iustissimam. in.3. conclusio. nu.6. fol.59.

¶ Differentia non datur inter forum conscientie, & ius ciuile, quando iure Naturali iudicatur in.2. conclusio.nu.46.fol.47.

¶ Dispositio ab ipsa ratione proæmiali regulatur sicut corpus ab anima. in.1. conclusio. numer.86. fol.25.

¶ Dispositio constringitur & declaratur ex præfatione statuti. ibidem.nu.88.

¶ Dispositio omnis ex mente, & sententia agentium, & concedentium restringitur, & ad mensuram, ac modum voluntatis, & consensus redigitur, & aptatur. in.2. conclusione. numero.19.

¶ Dispositio p̄nalis concedens priuilegium marito, ad vxorem quoq; porrigitur. ibidem. numero. 63. fol.50.

¶ Dispositio Pragmaticæ taxæ panis locum habet in casu, in quo etiā eius ratio militat. Et de intellectu eiusdem Pragmaticæ. in.4. conclusio. nu.9.fol.68.

¶ Disponentis mens & volūtas ex proæmio maxime colligitur. in.1. conclusione. numero. 87. fol.25.

¶ Diuisio fructuum, & expensarum, & laboris, quomodo debeat fieri inter duos fratres qui cōduxerunt possessionem ad laborandum, & vnus fratrum habet duos filios, qui similiter laborant. in.2. conclusio.nu.99.fol.57.

¶ Diuites penuriæ tēpore compelli possunt ad eleemosynam faciendā. in.1. conclusio. numero. 5. fol.12.

¶ Doli aut fraudis, nullum præmium in.5. conclusio. numer.12.fol.90.

¶ Dolum committit, qui mentitur ad lucrū suū in damnum alterius: Et tenetur propter dolum ipsum. in.2. conclusio.nu.38. fol.46.

¶ Dolo optio non datur ad iustum precium splendendum, vel rem ipsam restituendum, quoties læsio vltra dimidium cōtingit vel intra, dolo ex proposito, & quomodo id procedat, & intelligendum sit. ibidem. num.39.

¶ Dominus ignoranter commodans sua animalia habet regressum contra asportantem, quando statuto cauetur quod huiusmodi animalia cuiuscūq; sint confiscentur. in.1. conclusio. numero.17.fol.14.

¶ Domino ignoranti restitutio in integrum datur aduersus statutum ex clausula generali, si qua mihi, si asportans non sit soluendo. ibidem.

¶ Domini iuramento quod ignorauerit statum in dubio: Et ignorantia presumitur, quādo est dubium. ibidem.

¶ Dominus fundi locator ius prælationis habet in emendis fructibus è re locata perceptis. in. 5. conclusio. nu. 112. fol. 88.

¶ Dominicus à Soto frater Dominicanus præceptor Autoris Laudatur. in. 2. conclusio. nu. 11. fol. 42.

¶ Dominici à Soto Doctrina explicatur: Et nostræ conclusioni non solum, non contraria, sed conformis ostenditur, Aduersus plurimorum sententiam. Et pro hac noua consideratione idem Soto citatur: & multæ leges expenduntur. ibidem. nu. 26. fol. 44.

¶ Dñs Frânciscus Hurtado d' Médoça, Comes Mōtis Acuti, Dñs oppidi de Almacá ciuitati Hispaleñsi pfectus. Laudatur. in. 1. conclusio. nu. 40. fo. 17.

¶ Dominus Lupus ab Armendariz, Prætor Hispaleñsis, laudatur, in. 3. conclusio. nu. 8. fol. 59.

¶ Dñs Ioân. Pōtius d' Leō Dux Arcuū, & Comes Marchenæ ritauus Autoris, in. 5. cōc. nu. 139. fo. 93.

¶ Donatarius susceptus à donatore filijs, tenetur in foro cōscientiæ restituere res donatas, & quæ ratione. in. 6. conclusio. nu. 108. fol. 115.

¶ Donatarius nō tenetur in foro cōscientiæ restituere res donatas, quādo donatio p ingratitudinē reuocatur. Et quomodo id sit intelligendum. ibidem. num. 109.

E

¶ Ecclesia tenetur ad refectionem viarum publicarum, & pontium, quāuis de nouo fiat, & quomodo id in nostro Regno intelligendum sit, & practicandum. in. 1. conclusio. nu. 61. fol. 22.

¶ Ecclesia tenetur ad onera Realia. ibid. nu. 64.

¶ Ecclesiæ immunitate nō gaudet captus extra Cœmētēriū, si ducatur per ecclesiā: & ab ea uolenter extrahi potest. ibidem. nu. 28. fol. 15.

¶ Ecclesiæ fructuum appellatio, intelligitur de eo quod superest deductis expensis ministrorū & onerum. in. 2. conclusio. nu. 96. fol. 56.

¶ Ecclesia cultrix & autrix Iustitiæ non patitur contra Iustitiam aliquid fieri in se, vel in alterū. in. 5. conclusio. num. 1. fol. 75.

¶ Ecclesiæ res si vendatur, datur offerenti iustū precium, & nō illi qui plus offert, quod etiā procedit in personis ecclesiasticis. ibidem. nu. 2.

¶ Ecclesia sancta legum ciuiliū non respuit famulatum. ibid. num. 4.

¶ Ecclesia cōtribuere tenetur, quoties Princeps inuaditur, si timor sit subitaneus, & improvisus. ibidem. nu. 67. fol. 83.

¶ Ecclesia, ecclesiasticæ q; personæ reliquos Christianos loco fratrū, & habere, & fouere debet. in. 6. conclusio. num. 37. fol. 102.

¶ Ecclesia nō iudicat d' occultis. ibid. nu. 68. fo. 109.

¶ Ecclesiasticæ personæ tenentur tempore famis, ad mutuandas pecunias pro tritico emēdo ipsi

ciuitati, quando eius concilium ad id non haberet. Et quod eas Episcopus, & etiam laicos possit ad id compellere. in. 1. conclusio. nu. 60. fol. 21.

¶ Ecclesiasticæ personæ aliena rapere cōuincuntur, siquidquā ultra necessaria, sibi retineat. ibidem. nu. 65. fol. 22.

¶ Ecclesiastica immunitas, secundum leges distinguitur, in. 6. conclusio. nu. 8. fo. 76.

¶ Egestas dum durat, à Pragmaticæ regulis discedendū est: dummodo principale eius intentū, & dispositio seruetur. in. 1. conclusio. nu. 178. fo. 38.

¶ Eleemosynā tenetur quis sub mortali peccato exhibere existēti in extrema necessitate, & in summa egestate, etiā ex bonis quæ ei necessaria sunt ad statū quē habet, modo ipse his non indigeat ad naturalem, & propriam necessitatem subleuandam. ibidem. nu. 6. fol. 12.

¶ Eleemosynam tenetur quis ex præcepto facere non solum extreme indigentibus, sed & alijs pauperibus penuria & egestate oppræssis, ex his quæ pro suo statu abundantiū habet. ibid. nu. 7.

¶ Eleemosyna faciendā est etiā his pauperibus, qui p propria culpa in paupertatē inciderūt. ibid. nu. 8.

¶ Eleemosyna si vtriq; dari nō possit, forte iuste quæri potest cui magis detur, vel gratificationi locus est. ibidem. nu. 46. fol. 19.

¶ Emphyteosi finita, pferitur cognatus in quarto gradu eius, qui eam habuit, quibuscunq; extraneis. in. 5. conclusio. nu. 102. fol. 86.

¶ Emphyteota psonē p bienniū nō soluēs in cōmissum cadit: Et ad id in foro cōscientiæ tenetur si ab ipso Domino cuius possessio est petatur. in. 6. conclusio. nu. 125.

¶ Emptori primo qui p frumētī faneca valde excessiuū precii soluit vedēti sibi noctu, in via, vel clāculū, an teneatur ciuis secūduhuc emptor retrahēs idē precii præstare, sufficiat ne precii p Pragmat. præsentē taxatū offerre, in pro, & cōtra disputatur. ibid. nu. 114. fol. 89. Et quod idem precii reddere teneatur. nu. 121. Et quomodo id intelligēdū & practicandū sit. nu. 122. & 125. fo. 90.

¶ Emptor, à quo frumēt. retrahitur, sinō seruatur indēnis, duplici iniuria afficitur. ibi. nu. 120. fo. 89.

¶ Emptor, à quo retrahitur, seruari debet indēnis, dummodo fraus, & collusio absit, & pacta sint æqualia, ac precium quod exigitur, reuera sit traditum. ibidem. nu. 122.

¶ Emptori tribuens minus quam eidem cōpetat, iniquus est: & iniustus. in. 6. conclusio. nu. 32. fol. 102.

¶ Episcopus, vel quilibet alius ad distribuēdum inter pauperes executor, tenetur prius prouidere pauperibus loci, vbi testator habebat domicilium quam alienigenis. in. 5. conclusio. nu. 96. fo. 98.

¶ Episcopi consensus requiritur, in restitutione pauperibus faciēda, quando in foro iudicia

li

li constat de illa iniusta acceptione quæ restituenda est. in. 6. conclusio. nu. 42. fol. 103.

¶ Episcopi cōsensus requiritur, quādo restitutio in magna quātitate fieri debet. Et quomodo id accipiendum & intelligendum sit. ibid.

¶ Episcopus potest gratificare cui ex pauperibus sit, quod restituitur. Cōferendū, per modum adhæisionis, id est adhærendo vni ex executoribus, quando inter executores testamenti est contentio super electione pauperum, cum tunc res ad episcopum deuoluatur. ibidem, & quomodo id intelligatur.

¶ Episcopus facere potest restitutionem male ablatorum quando testator qui ea extorsit, & restitui iubet expresse non designauit per quos restitutio sit faciēda. ibidem. nu. 43.

¶ Erogator non videtur culpandus qui suos consanguineos pauperes alijs ante ponit, quādo ordinatum non est, quibus in specie erogatio sit faciēda. Et quomodo id sit accipiendum. in. 1. conclusio. nu. 47. fol. 19.

¶ Error iuris dubij æquipollet errori facti. in. 3. conclusio. nu. 4. fol. 58.

¶ Error iuris probabilis, dicitur, quādo ius est obscurum. ibidem. nu. 5.

¶ Error est inuincibilis quem homo faciendo quod potest, nō valet vincere ob pplexas iuris decisiones, ac varias interpretationes. ibid.

¶ Exceptiones suapte natura procedunt ex æquitate. in. 1. conclusio. nu. 96. fol. 26.

¶ Excōmunicatio si cōcurrat in pūcto cū alio actu momētaneo fingitur propter sui velocitatē, semper præcessisse in ordine intellectus propter proferētis intentionē, quæ fuit vt actus nō valeret: Et ideo præsumitur excōmunicatus, & iam excōmunicatus apellasse. Et qua ratione id procedat. Et de mandato Reuerendissimorum Inquisitorum districtus Hispaleñsis contra canonicos almæ illius Ecclesiæ, vt capitulariter comitarentur Sanctū Inquisitionis officium, indie actus publici fidei Catholicæ. in. 6. conclusio. nu. 105. fol. 114.

¶ Executores testamētōrū licite distribuūt bona testatoris in suos cōsanguineos pauperes. Et quomodo id accipiēdū sit. in. 1. cō. nu. 48. fo. 19.

¶ Executor sibi ipsi erogare potest, sin veritate sit pauper. aduersus Panormitanū. ibid. nu. 49.

¶ Executorū sententia præualet qui sunt consanguinei testatoris quando executores sunt pares in voto, & non possunt concordari. in. 5. conclusio. nu. 104. fol. 87.

¶ Executor ad distribuēdum bona testatoris inter pauperes, volēs eligere pauperes cōiunctos testatoris præfertur alij executori,

qui vult eligere extraneos. ibidem.

¶ Executores vltimarū voluntatū, quāuis generaliter deputati, restitutionē male ablatorū facere possūt cū Cōsilio Episcopi, quādo testator eā iussit facere, & nō designauit personā certā per quā fieret. in. 6. conclusio. nu. 44. fo. 103.

¶ Executor testamenti à testatore deputatus ad distribuēdum bona testatoris in pauperes, si ipse sit in summa necessitate poterit sibi capere. Et quomodo id procedat, & intelligendum sit. ibidem. nu. 49. fol. 104.

¶ Executor testamenti à testatore deputatus ad distribuēdum bona testatoris inter pauperes nominare non potest filium suū quem sub sua habet potestate: secus si sit emancipatus, aut filius illegitimus. ibidem.

¶ Executor testamenti, & Episcopus exequēdo nō possunt eligere filium spurium testatoris & ei hæreditatem patris conferre. ibidem.

¶ Executore seu Episcopo, filiū testatoris de facto nominantibus, fiscus non potest auferre hæreditatem ab eodem filio spurio sic nominato: Et executor vel Episcopus possunt etiam nemine petente talem nominationem retractare: vt pote irritē factam. ibidem.

¶ Executor testamenti eligere, & nominare potest filium testatoris naturalē in eo, quod est capax. ibidem.

¶ Executor seu commissarius constitutus ad distribuēdum in causas pias se ipsum eligere non potest, etiam si in tali electione verteretur fauor piæ causæ. ibidem.

¶ Executor vnus ex quinque, per testatorē nominatis ad distribuēdum bona testatoris in vnum ex multis pauperibus potest per alios eligi: & vox ipsius electi computari cum duobus eum eligentibus vt ceseatur maior pars, & illa præferatur. ibidem.

¶ Executor vnus, vbi sunt plures executores, seu commissarij eligi & nominari potest per alios. ibidem.

¶ Executor seu cōmissarius à testatore nominatus non potest aliū loco sui substituere: Et quomodo id intelligēdum sit. ibidem. fol. 105.

¶ Exhæreatio filij, facta sine iusta causa non nocet testamento, quando fit ob vtilitatem exhæreati. in. 2. conclusio. nu. 16. fol. 43.

¶ Exempla multa paternæ & maternæ pietatis memorantur. ibidem. nu. 59. fol. 49.

¶ Exemptio à præsentī Pragmatica mercatoribus cōcessa nō censetur reuocata per aliam Pragmaticam generaliter reuocatoriam, & præcipientem omnes hanc taxam seruare: nisi, in reuocatoria fiat mentio sigillatim de ipsa

qui vult eligere extraneos. ibidem.

¶ Executores vltimarū voluntatū, quāuis generaliter deputati, restitutionē male ablatorū facere possūt cū Cōsilio Episcopi, quādo testator eā iussit facere, & nō designauit personā certā per quā fieret. in. 6. conclusio. nu. 44. fo. 103.

¶ Executor testamenti à testatore deputatus ad distribuēdum bona testatoris in pauperes, si ipse sit in summa necessitate poterit sibi capere. Et quomodo id procedat, & intelligendum sit. ibidem. nu. 49. fol. 104.

¶ Executor testamenti à testatore deputatus ad distribuēdum bona testatoris inter pauperes nominare non potest filium suū quem sub sua habet potestate: secus si sit emancipatus, aut filius illegitimus. ibidem.

¶ Executor testamenti, & Episcopus exequēdo nō possunt eligere filium spurium testatoris & ei hæreditatem patris conferre. ibidem.

¶ Executore seu Episcopo, filiū testatoris de facto nominantibus, fiscus non potest auferre hæreditatem ab eodem filio spurio sic nominato: Et executor vel Episcopus possunt etiam nemine petente talem nominationem retractare: vt pote irritē factam. ibidem.

¶ Executor testamenti eligere, & nominare potest filium testatoris naturalē in eo, quod est capax. ibidem.

¶ Executor seu commissarius constitutus ad distribuēdum in causas pias se ipsum eligere non potest, etiam si in tali electione verteretur fauor piæ causæ. ibidem.

¶ Executor vnus ex quinque, per testatorē nominatis ad distribuēdum bona testatoris in vnum ex multis pauperibus potest per alios eligi: & vox ipsius electi computari cum duobus eum eligentibus vt ceseatur maior pars, & illa præferatur. ibidem.

¶ Executor vnus, vbi sunt plures executores, seu commissarij eligi & nominari potest per alios. ibidem.

¶ Executor seu cōmissarius à testatore nominatus non potest aliū loco sui substituere: Et quomodo id intelligēdum sit. ibidem. fol. 105.

¶ Exhæreatio filij, facta sine iusta causa non nocet testamento, quando fit ob vtilitatem exhæreati. in. 2. conclusio. nu. 16. fol. 43.

¶ Exempla multa paternæ & maternæ pietatis memorantur. ibidem. nu. 59. fol. 49.

¶ Exemptio à præsentī Pragmatica mercatoribus cōcessa nō censetur reuocata per aliam Pragmaticam generaliter reuocatoriam, & præcipientem omnes hanc taxam seruare: nisi, in reuocatoria fiat mentio sigillatim de ipsa

de ipsa

de ipsa exemptione. in. 5. cōcl. nu. 139. fol. 92. & 93.
 ¶ Exemptio alicui personæ miserabili concessa non reuocatur per generalem exemptionum reuocationem, etiam cum clausula & si de eis metio specialis fieri deberet. nisi nominatim de illa exemptione mentio fiat. ibidē.
 ¶ Expensæ intrinsecæ dicuntur quia ab intus fiunt, & sine illis ut implurimum expediri non possit quod intenditur. in. 2. cōcl. nu. 86. fo. 54.
 ¶ Expensæ factæ propter custodiendum frumentū, deduci possunt. ibidem. nu. 98. fol. 57.
 ¶ Expensis publicis mundari debent locustæ vermes, vel cicadæ in fundis publicis existentes: Et si Concilium non sit soluendo, imponi ad hoc potest collecta, iuxta cuiuslibet patrimonium, in. 5. conclusio. nu. 46. fol. 81.
 ¶ Extensio ex identitate rationis licita est etiā in pœnalibus, vbi agitur de fauore publico. in. 4. conclusio. nu. 7. fol. 68.
 ¶ Exteri dum sunt in Regno, seruare tenentur constitutiones Regni. in. 5. cōclu. nu. 81. fol. 84.
 ¶ Exterus cum intrat in Regnum, ligatur lege Regni. ibidem. nu. 82. fol. 85.
 ¶ Exteri ab his Regnis portantes per mare pānem ad vendendū Hispali, immunes sunt a solutione gabellæ huius venditionis. in. 5. conclusio. nu. 138. fol. 92.
 ¶ Exteri sine causa expelli non debent à Regno. ibidem. nu. 140. fol. 93.

F

¶ Faciens actum qui publice solet fieri, & cōmunitatē estimatur esse licitus, sapit tamē vsurariam prauitatem, non est propterea vsurarius. in. 3. conclusio. nu. 25. fol. 63.
 ¶ Famis necessitas, pestis est omnium teterrima populo perniciosior, & ad omne scelus suadēdū efficacissima. Et qui multa de ea scripserūt remissiuē. in. 1. cōcl. nu. 57. fo. 21. & nu. 12. fo. 13.
 ¶ Franciscus Melsiæ, iuris vtriusq; Doctor in Bononiensi Hispanorum Collegio Collega: Et Domina Ioanna Ponce de Leon, eius vxor parentes Autoris. ibidem. nu. 107. fol. 28.
 ¶ Frater Dominicus à Soto Laudatur. in. 2. cōclusio. nu. 1. fol. 43.
 ¶ Frater Dionisius de Sanctis, Dominicani ordinis Bethicæ prouinciæ prouincialis. Laudatur in. 2. conclusio. nu. 30. fol. 45.
 ¶ Frater Ioānes de Spinosa, Dominicanus Magister in sacra Theologia laudatur. ibidem.
 ¶ Frater Frācisus de Sētā Cruce, Dominicanus Magister in sacra Theologia, laudatur. ibi.
 ¶ Frater Vmbertus de Villalā, Prior Cœnobij Hispalensis, Magister in sacra Theologia lau-

datur. ibidem.

¶ Frater Ioannes Ochoa Dominicanus, Magister in sacra Theologia, Prior perpetuus Cœnobij Sanctæ Mariæ Montis Syon Hispalensis, laudatur. ibidem. nu. 35. fol. 46.
 ¶ Fratres simul habitantes, & patrimonium commune habentes cum fratre qui ratione clericatus, vel alia ex causa immunis est ab oneribus publicis indictis ratione rerum, liberi & immunes non sunt ab eisdem censibus, vel indictionibus, pro partibus, quæ ipsis laicis competunt fratribus. Aduersus Hippolitum. in. 5. conclusio. nu. 77. fol. 84.
 ¶ Fratres testatoris præferuntur in emptione rei, iussu eius venditæ. ibidē. nu. 103. fo. 87.
 ¶ Fraudem licet committere ad excludendū dolum. in. 1. conclusio. nu. 80. fol. 24.
 ¶ Fraudator, impēsas & sumptus necessarios repetit, & deducit. in. 2. cōclusio. nu. 91. fol. 55.
 ¶ Fraudator licite in foro conscientie impensas necessarias deducit. ibidem.
 ¶ Fraudis, & doli, nullum præmium. in. 5. conclusio. nu. 125. fol. 90.
 ¶ Fraus legi fit, quando vnum simulatur, & aliud fit in vero, ita quod simulatur quod permissum est: & reuera fit quod prohibitum est. in. 6. conclusione, nu. 4. fol. 98.
 ¶ Fraus legi fit, quando verba legis seruatur, & venit contra mentem. ibid. nu. 18. fol. 100.
 ¶ Fraudē legi facit, qui saluis verbis legis sententiam eius circumuenit. ibidem.
 ¶ Fraudē legi faciens, grauius peccat, quā ille qui de directo facit cōtra legē. ibi. nu. 32. fo. 102.
 ¶ Fraudem faciens consuetudini, peccat mortaliter. ibidem. nu. 35.
 ¶ Fraudare aliquem sine peccato, & periculo animæ non possumus. ibidem. nu. 36.
 ¶ Fernandus Vasquius Menchacensis, in iure Cæsareo Licentiatus Laudatur. Et de præbēda Hispalensi, ad quam fuit canonicè electus. in. 1. conclusio. nu. 90. fol. 25.
 ¶ Fernandi Vasquij Menchacensis dictū suspectum videtur. in. 3. conclusio. num. 42. fol. 66.
 ¶ Fernandus Vasquius Méchacensis ostēditur sibi aduersarius. in. 6. conclusio. nu. 64. fol. 108.
 ¶ Fictio quauis sit contra veritatem per legem inducta, tamen disponit super certo: id est super eo, quod lex habet pro certo, comperto, & explorato: licet sit contra naturalē veritatem. ibidem. nu. 93. fol. 112.
 ¶ Fictio quam lex facit, procedit etiam in foro conscientie. ibidem. nu. 97.
 ¶ Fidi executores Ciuitatis Hispalensis fundatam videntur habere iurisdictionem ad cognos-

cognoscendum interterritorio eius, ex collatione tituli, qui sibi à Rege datur, de Seuilla, y su tierra. Quodq; vnum corpus territorium sit cū ciuitate cui subest, & eisdē regatur ordinatio nibus & statutis. Et quod ita determinatum fuit in supremo Hispalensi tribunali cōtra Vtrariam. in. 1. conclusio. nu. 76. fol. 23.
 ¶ Fidi executores curare magno opere debēt vt statuta circa victualia facta & ob vbertatē & penuriam commodius regendam seruentur nemini parcentes. ibidem. nu. 167. fol. 36.
 ¶ Fidi executores mulctare possunt Clericos in sua domo quāuis per aliū cū mensura falsa vinum vendentes: & frangere mensuras falsas apud quemcunq; reperiantur. in. 5. conclusio. nu. 29. cum sequentibus. fol. 79.
 ¶ Fidi executores cōpellere possunt clericos reparare suis expensis viam ante domum: & itineris pertinentia sua mūdare iuxta suas ordinationes: & effundentes amurcam per vias publicas mulctare. ibidem. nu. 70. fol. 83.
 ¶ Filij exhereditatio sine iusta causa facta, testamētū patris nō vitiat, quando ob vtilitatem exhereditati fieret. in. 2. conclusio. nu. 16. fol. 43.
 ¶ Filius familias post mortē patris potest vti beneficio Macedoniani, & retinere licite pecuniā sibi mutuatā. in. 6. conclusio. nu. 83. fol. 111.
 ¶ Fons Vtrariensis à Lamedilla, excellētis, & sanissimæ aquæ. in. 5. conclusio. num. 87. fol. 85.
 ¶ Forēses exteri, aut comitatēses possidētes bona immobilia in alieno territorio, tenentur bonorū ratione cōtribuere pro fortificatione castri, aut villæ licet ibi nō foueāt domiciliū, ex eo quod dicta fortificatio, & refectio cōcernit cōmune omnium bonū. in. 1. cōcl. nu. 76. fo. 23.
 ¶ Forenses & peregrini licet nō sortiatur forū in loco, possunt tamē se iuuare consuetudine loci in rebus emēdis: Et eadē p̄cio, merces, & res victui necessariæ sibi & hospitibus exteris vendi debēt quo publice incolis vendi solent. Et ad id videntes cogi possunt per iudicē etiam Ecclesiasticū. in. 4. cōclusio. nu. 27. cū seq. fol. 71.
 ¶ Forenses includuntur in statutis ciuitatum vel locorum, quando tractatur de fauore publico. in. 5. conclusio. nu. 81. fol. 84.
 ¶ Forensis potest per statutum prohiberi vendere. ibidem. nu. 83. fol. 85.
 ¶ Forensis possidēs in loco statuti, ligatur statuto disponente, quod nullus possit edificare supra viginti cānas in altū inuito vicino. ibid.
 ¶ Forēsis extrahēs bladū extra districtū, puniatur pœna statuti, id prohibentis. ibidē. nu. 84.
 ¶ Forēsis extrahēs bladū de loco, in quo habet fundū puniatur pœna statuti illius loci. ibidē.

¶ Forensis repertus cū armis tenetur ad pœnā statuti prohibētis arma portari: Et quomodo id procedat, & intelligendū sit. ibid. nu. 85.
 ¶ Forum exterius ab interiori distare aperta ratione probatur: cū in foro exteriori fraus fieri possit, in interiori autem minime. in. 2. cōclusio. nu. 4. fol. 43.
 ¶ Forū cōscientie est boni, & æqui cōiuncti forus: & in eo de omnibus cōfidenti creditur, & est tribunal veritatis & nō fictionis. ibid. nu. 5.
 ¶ Forū conscientie, forum est veritatis, & nō fictionis. Et quomodo id procedat, & intelligatur. in. 6. conclusio. nu. 97. fol. 113.
 ¶ Fructus diminuere debet, quod infructus redigēdos impēsum est. in. 2. cōclusio. nu. 89. fol. 55.
 ¶ Fructuū appellatio, quādo refertur ad quātā intelligitur non deductis expensis, & idē vbi fructus sunt soluendi ex conuēctione, in aliqua parte, & non vniuersaliter, vel nisi decime debeatur Ecclesiæ, vel piæ causæ ex dispositione legis, statuti, vel hominis, vel nisi vertatur fauor animæ, vel piæ causæ. ibidem. nu. 97. fol. 57.
 ¶ Fructus, & impēsa, quomodo diuidi debeant inter fratres laborātes, quorū vnus, duos habet filios qui similiter laborāt simul. ibi. nu. 99.
 ¶ Fructuū appellatione venit palea. ibi. nu. 100.
 ¶ Frumentū interdicti potest ne extrahatur à ciuitate vel territorio, donec peruisum & prouisum fuerit, an ciuitas abūdantiā habeat frumenti, & quomodo id practicandū. in. 1. conclusio. nu. 56. fol. 20.
 ¶ Frumentum vendi non potest licite vltra taxam præsentis Pragmaticæ, ratione magis interessandi, & lucrandi. ibidem. nu. 104. fol. 27.
 ¶ Frumētū emēs vsus sui causa, si illud postea mutato pposito vēdat, nō peccat mortaliter: Nec pœnam incurrit Pragmaticæ cōtra promeratores frumētū latæ. Et quo pacto id sit intelligendum. ibidem. nu. 170. fol. 37.
 ¶ Frumentū vltra taxatū à Pragmatica precium vendi potest in foro cōscientie iuxta expensas intrinsecas, quæ veditoribus cōstaret. Et quomodo id procedat ex Legislatoris intēctione, Et qua ratione nō meminerit harum expensarum in eadem Pragmatica, vbi aliarum meminit. in. 2. conclusio. nu. 8. fol. 43.
 ¶ Frumentum durante Pragmatica licite potest vendi pro eodem precio, quo fuit emptum etiam si eius taxam nimium excedat. ibidem. nu. 82. fol. 54.
 ¶ Frumenti appellatione cōprehenditur farina. in. 4. conclusio. nu. 2. fol. 67.
 ¶ Frumentum habentes cogi possunt id ciuitatibus

bus potius quam exteris vendere, vbi Respublica Annonæ penuria grauatur, ad eius egestatem subleuandam. in. 5. cōclu. nu. 94. fol. 86.
 ¶ Frumenti exportatio, ex necessitate facta nō cōprehenditur, sub verbis Pragmaticæ taxæ panis exportationem panis extra Regnū prohibentis. ibidem. nu. 133. fol. 91.
 ¶ Frumentum ab his Regnis extrahi potest, in alimenta exulis ab eisdem, qui id frumentum haberet: & per viam testamenti, seu donationis. ibidem. nu. 135.

• ¶ Frumenti species, si debeatur, an creditore inuito solui ei possit eius æstimatione, iuxta taxam præsentis Pragmaticæ. in. 7. conclusio. numero. 11. fol. 123.

• Frumentum si non reperitur, satisfacit creditori debitor, æstimationem per præsentem Pragmaticam taxatā soluendo: quamuis in specie mutui receperit frumentū. ibidē. nu. 12.

• ¶ Frumenti debitor non tenetur præcise illud creditori tradere, quādo illud non habet, aut habere nequit, nisi pro precio inmoderato. ibidem. numero. 13.

¶ Furans rem modici valoris, mortaliter non peccat: neq; ad restitutionem tenetur. in. 3. cōclusion. num. 9. fol. 59.

¶ Fures poena furti ordinaria non damnantur propter paruitatē arborum quas furati sunt, quia syluestres sunt & non fructiferae. Et quomodo id accipiendum sit. ibid. nu. 16. fol. 61.

¶ Furtum quādo dicatur asserre paruum aut magnum detrimentum, arbitrio boni viri reddiquitur. ibidem.

G

¶ Gabella si per statum debeat solui ex legato intelligitur de eo quod superest deductis oneribus. in. 2. cōcl. nu. 97. fol. 57.

¶ Gabbellæ iustæ fraudator, peccat. & ad restitutionē tenetur. in. 5. cōcl. num. 4. fol. 80.

¶ Gabbellam subtrahēti, vel fraudanti opē aut fauorem præstans peccat, & ad restitutionē tenetur: etiam si clericus sit. ibidem.

¶ Grauatū de restituendo, potest in restitutione, sibi retinere quartā bonorum, iure Trebellianicæ. in. 6. conclusio. nu. 84. fol. 111.

¶ Gonfalus Amilianus Doctor, & Administrator Hospitalis, del Cardenal, Hispalensis, laudatur. in. 2. conclusio. nu. 30. fol. 45.

H

¶ Hæres potest in foro conscientie retinere quartam falcidie ex legatis in testa-

mento relictis. in. 6. conclusio. nu. 84. fol. 111.

• ¶ Hæres institutus in minus solemnī testamento, hæreditatē retinere non potest: & eā restituere tenetur venientibus ab intestato, quāuis venientes ab intestato diuites sint: & institutus forte indigēs, vel plus dilectus, quā illi cōsanguinei, contra Anchar. ibidem. nu. 99. fol. 112.

¶ Hæres in testamento solēni institutus, & alijs proximioribus seu venientibus ab intestato trāuersalibus prælatus, nō tenetur restituere eisdē hæreditatē, nec defunctū exonerare, etiā in eo, quod per ipsum testatorē talibus proximis pro sua necessitate, id est ad eorū alimēta relinquēdū esset. Cōtra doctorē Petrū à Peralta. Et quomodo eius dictū posset saluari. ibid.

¶ Hæres legitimus, tutus est in foro cōscientie, qui hæreditatē retinet, & eā nō restituit hæredi scripto in testamento solēni inspecta solēnitate iuris cōmunis, minus autē solēni inspecta solēnitate super addita ab statuto edito per ciuitatem non recognoscentē superiorē. Et quomodo id intelligendū sit. ibidē. nu. 100.

¶ Hæreticus est qui pertinaciter crederet vsuram non esse peccatum mortale, & excommunicatus excommunicatione summo Pontifici reseruata. in. 2. conclusio. nu. 69. fol. 51.

¶ Hieronymus à Contreras, in iure Cæsareo Licentiatus, Regens Audientie Regiæ Hispalensis, Laudatur. ibidem. nu. 52. fol. 47.

¶ Homines omnes, iure Naturæ & gentiū vel solēt & debent, a quo iure recedere nefas est: nisi ob aliquā utilitatem. ibidē. nu. 21. fol. 44.

¶ Homines omnes, Pragmaticæ taxæ panis in foro exteriori parere debent, & qua ratione in. 7. conclusio. nu. 31. fol. 127.

¶ Hospitale solēne oppidi Vtratiensis, ex nomine Resurrectionis IESV CHRISTI, condidit & dotauit illustris Dominus Cathedra Perea vxor illustris Domini Lupi Ponce de Ledon, pro egenis exteris curandis. in. 5. cōcl. nu. 139. fol. 92.

¶ Hospitiū precium taxari potest. in. 4. cōcl. nu. 14. fol. 69.

¶ Ieiunij transgressio quæ fit ex causa non ex toto sufficienti, peccatum est veniale: cum Caietano. in. 2. conclusio. nu. 7. fol. 43.

¶ Ieiunium solēne transgrediens ex aliqua causa non peccat mortaliter, dum tamen nō fiat ex contemptu. ibidem. nu. 56. fol. 48.

¶ Ignis ne alias cōburat domos ultra progrediendo, intermediæ ædes de facto tolluntur etiam

etiam si clericorum sint, ratione cōmunis & publicæ utilitatis. in. 5. cōclu. num. 45. fol. 81.

¶ Imperator, & Rex ad obseruationem iuris Diuini, & Naturalis sicut & cæteri tenentur. in. 1. cōcl. nu. 112. fo. 28. & in. 5. cōc. nu. 48. fol. 87.

¶ Imperator vel Rex noster potest etiā incaus Ecclesiasticis procedere prohibendo suos subditos ne sint hæretici, simoniaci, periuri, & vsurarij, ne violent Ecclesias, & ne turpiter aut vt non decet lucrentur. Et qua ratione id procedat. in. 5. conclusio. numer. 8. fol. 76.

¶ Imperatoria potestas, non potest in aliquo excedere rationis, & Naturæ legem. Et quo iure id procedat. in. 3. cōclu. num. 40. fol. 66.

¶ Impetratio non valet alienigenæ impetrantis beneficium à Papa, non expressa natione, vel patria. in. 5. conclusio. nu. 97. fol. 86.

¶ Impostores qui imposturam faciunt, vel aliud quicquam quo annona carius vendatur, & qui dolo impediunt quominus ad ciuitatē deferatur, vel aliquid emunt pluris quam valeat, vt cæteri eodem precio ad sic emendū incitentur: tenentur crimine Stellationis. Et quomodo hodie Hispali puniantur. in. 1. conclusio. num. 169. fol. 36.

¶ Inductum pro communi utilitate, non debet esse magis in grauamen vnius, quam alterius. in. 2. conclusio. nu. 12. fol. 43.

¶ Inducta in alicuius utilitatem conuerti non debent, in eius læsionem. ibidem. nu. 16.

¶ Inferior legem naturæ, aut gentiū, seu superioris, infringere nō potest. ibid. nu. 21. fol. 44. In iuria, aut damno duplici affici quis nō debet. in. 5. conclusio. nu. 120. fol. 89.

¶ Iniuria non fit scienti, & volenti, & quomodo id intelligatur. in. 6. cōclu. nu. 39. fol. 103.

¶ Iniuriam pati, idem est quod proprio iure priuari, & quomodo id intelligatur. Et seductus actu, & fraude iniuriam per se patitur, ex quo iniustum patitur. ibidem.

¶ Intellectus. l. omnes, C. de operib. publi. in. 1. conclusio. nu. 77. fol. 23.

¶ Intellectus. l. in lege, ff. ad leg. Acquil. in. 6. conclusio. nu. 114. fol. 116.

¶ Intellectus. l. qui ædes, ff. de incend. ruin. nau. fra. ibidem. num. 115.

¶ Intellectus. l. generaliter, §. si quis alienū, ff. de fideicom. lib. in. 7. cōcl. nu. 15. fol. 124.

¶ Intellectus, §. gallinarum, instit. de rerum diuisio. in. 2. conclusio. nu. 11. fol. 60.

¶ Intellectus. l. 10. tit. 15. part. 7. in. 6. conclusio. num. 115. fol. 116.

¶ Intellectus. l. 6. tit. 16. lib. 3. Ordinatio. Reg. in. 1. conclusio. nu. 146. fol. 34.

¶ Intellectus. d. l. 6. tit. 16. lib. 3. Ordinatio. Reg. in. 6. conclusio. nu. 72. fol. 109.

¶ Intellectus. d. l. 6. tit. 16. lib. 3. Ordinatio. Reg. in. 7. conclusio. nu. 16. fol. 124.

¶ Intellectus. c. intelleximus, de iudic. in. 6. conclusio. nu. 52. fol. 106.

¶ Intellectus. c. salubriter de vsuris. in. 2. conclusio. nu. 77. fol. 54.

¶ Intellectus. c. cum sit, de iudeis, citatur, & explicatur. in. 6. conclusio. nu. 42. fol. 103.

¶ Intellectus. c. 2. de præscriptio. lib. 6. ibidem. nu. 70. fol. 109.

¶ Intellectus. c. cum secundum leges, de hæret. lib. 6. citatur, & explicatur. ibidem. numero. 65. & numer. 68. fol. 108.

¶ Intellectus. c. 1. de adult. ibid. nu. 117. fol. 116.

¶ Intellectus cano. fin. 14. quæst. vltim. in. 3. conclusio. nu. 11. fol. 60.

¶ Intellectus. c. si res aliena. 14. q. 6. & eius verba expēduntur aduersus Bernardū, Clauasū, & Martinū Nauarrū. Et cōtra eos fortissima adducitur ratio. in. 6. cōcl. nu. 46. fol. 104.

¶ Intellectus absurdus fugiendus est, & euitā dus. ibidem. nu. 127. fol. 118.

¶ Intellectus ille, & opinio indubijs tenenda est, per quæ euitatur omne peccatū. ibid. nu. 128.

¶ Interesse lucri cessantis quādo sit licitum. in. 2. conclusio. nu. 74. fol. 53.

¶ Interpretatio benignior indubijs debet fieri, & prōptiores esse debemus ad absoluēdū quā ad condēnandum. in. 3. cōclu. num. 22. fol. 62.

¶ Inuentus seu repertus quis non dicitur, nisi sit comprehensus. in. 1. conclusio. nu. 31. fol. 16.

¶ Inuentus cum armis per officialem nisi fuerit comprehensus, non potest puniri per iudicem: etiam si faciat scribi in actis, qualiter talem inuenerit cum armis tali die, & loco, aduersus Hippolitum. ibidem. nu. 33.

¶ Iudex ex officio procedere debet cōtra vendentes alimenta caritatis tempore, carius quā sit taxatum. ibidem. nu. 13. fol. 14.

¶ Iudex stante penuria panis cocti in ciuitate statuere debet, quantum panis cocti vēdi debeat singulis diebus. ibidem. nu. 41. fol. 18.

¶ Iudex taxare debet precium panis cocti habita ratione præsentis Pragmaticæ, quæ in hac panis cocti venditione normam tradit. ibidē. nu. 51. fol. 20.

¶ Iudex verum semper sequi tenetur, & tantum se exorari sinere, quantum iustitia causæ patitur. ibidem. nu. 100. fol. 27.

¶ Iudex sententiam ferre potest, etiam post peremptam instantiam, si pars confessā sit. ibidem. numer. 146. fol. 34.

¶ Iudex, & corrector proijcere potest, & face re concremare merces corruptas apothecariorum, & pharmacopollarum, etiam si pharmacopolla clericus sit, in.5. conclusio . nu. 72. fol. 79.

¶ Iudex secularis necessitate belli imminente, cogere potest ad muniendam, & fortificandam turrim Ecclesiæ. ibidem. nu. 69. fol. 83.

¶ Iudex Ecclesiasticus an teneatur pœnâ præsens Pragmaticæ exequi præcisse aduersus clericos & personas Ecclesiasticas, aut satis sit clericos eiusdem transgressores punire suo arbitrio pœnis iuris Canonici, & pecuniaria multa. ibidem. nu. 72.

¶ Iudice Ecclesiastico leuè pœnâ clerico præsens Pragmaticæ transgressori imponente, iudex secularis potest se intromittere, & vsq; ad debitam eiusdem Pragmaticæ pœnam supplere: secus si pœna per iudicem Ecclesiasticum imposita sufficiens esset, & æquiualens. ibidem. nu. 73.

¶ Iudex prudens & solers esse debet, vt si pos sit perpendere fraudem, curet, in qua deprehendenda, multum facit enormis læsio cum alijs coniecturis. ibidem. nu. 123. fol. 90.

¶ Iudices inferiores à Principe, vim præsens Pragmaticæ taxæ panis immutare non possunt. in. 4. conclusio. nu. 23. fol. 71.

¶ Iudices & Correctores statuere nō possunt quod panem coctum possit quis vèdere, pro vt potuerit, aut maiori quam per eandem legem deceat precio, eius dispositione perpen sa. Et quorum licentia seu dissimulatio licet liberet præfatos venditores à pœna Pragmaticæ, non tamen à culpa superuenditionis panis. ibidem. nu. 24.

¶ Iudices & Correctores, qui temere & extra causam publicæ necessitatis statuūt, aut præcipiunt, quod vnusquisq; pro vt potuerit possit vendere panem coctum, in culpa sunt, & mortaliter peccant. ibidem. nu. 25.

¶ Iudices, & præfecti annonæ publicæ, cauti & prouidi esse debent in taxandis panis cocti precijs, ne Respublica ex maiori oneretur valore. in. 6. conclusio. nu. 17. fol. 99.

¶ Iudices consistorij quomodo hodie possint cognoscere, & ius dicere in maiore summa quam per leges Regias taxata. in. 7. conclusio. nu. 16. fol. 124.

¶ Iudicium conscientie, tantum distat à forē sibus disceptationibus, quantum cœlum à terra. in. 6. conclusio. nu. 68. fol. 109.

¶ Iudicium est idem de similibus seu connexis in. 2. conclu. nu. 64. fol. 49.

¶ Iudicare quis in alio aliter non debet, quam in se iudicare vellet. in. 5. conclusio. numer. 12. fol. 76.

¶ Iuramento vendentis statur, quod sui victus causa emerit, & non animo reuendendi. in. 1. conclu. nu. 172. fol. 37.

¶ Iuramentum cogit & obligat ad pœnæ solutionem: etiam ante condemnationem. Et de iuramenti effectu. in. 6. conclusio. nu. 140. fol. 120.

¶ Iuramentum fideiubentis, eum obligat, vt teneatur omni modo quo potest. ibidem.

¶ Iuramentum vbicunq; interuenit, nō est de apicibus iuris disputandum, in eius obseruantia, & implemento. ibidem.

¶ Iurans Ecclesiam defendere, tenetur etiam non requisitus defendere. ibidem.

¶ Iurisdicctio spiritalis & temporalis versantur ad conseruationem generis humani, secū dum quod conueniunt æternæ salutis. in. 5. conclusio. nu. 9. fol. 76.

¶ Ius Naturale, & Diuinum inter se differunt tāquam genus & species: Nec si lege vel Principis Secularis præcepto ius Naturale, aut Diuinum repetitum sit, desinit esse ius Naturale, aut Diuinum, nec efficitur ius ciuile. in. 2. conclusio. nu. 49. fol. 47.

¶ Iura prohibentia deceptionem seu speciem falsitatis, procedunt in vèditione rerum quæ ita incorporantur, quod discerni non possint in. 1. conclu. nu. 80. fol. 24.

¶ Ius Diuinum aut Naturale esse non desinit quanuis Principis Secularis præcepto repetitum sit, nec ob id efficitur ius ciuile. ibidē. nu. 117. fol. 29.

¶ Iuris Diuini & Naturalis præcepti transgressor tam imperatiui, quam prohibitiui, & si iussu Humanæ legis, aut Principis repetiti, siue ea sit pœnalis, vel non, Diuini & Naturalis iuris est reus, quo ad pœnam æternam. ibidem. nu. 119.

¶ Ius Naturale est ius Diuinum, non vero ius omne Diuinum, est Naturale cum in multis sit supernaturale. ibidem. nu. 120.

¶ Iuris Naturalis præcepta, ita sunt iusta, & necessaria, vt eorum contrarium non possit non esse nefarium. ibidem. nu. 123.

¶ Iuri Naturali quæcunq; fiunt aduersa, probantur DE I voluntati contraria. ibidem.

¶ Ius Naturale, in lege & in Euangelio continetur: & eius principium peccatum euitat. in. 2. conclusio. nu. 45. fol. 47.

¶ Ius Naturale perfectius est, legibus posituis. ibidem. nu. 47.

¶ Ius

¶ Ius Diuinum, aut Naturale ob id quod Principis, aut Legislatoris præcepto repetitū sit, non desinit esse ius Diuinum aut Naturale in. 3. conclusio. nu. 43. fol. 66.

¶ Iure Ciuili disposita, approbata maiore ex parte à iure canonico videntur. in. 5. conclusio. num. 57. fol. 82.

¶ Ius in foro conscientie, non acquiritur ex quocunq; actu in quo non acquiritur ius in foro exteriori contentioso, siue ex defectu solemnitatum siue ex alia causa. in. 6. conclusio. nu. 77. fol. 110.

¶ Ius posituum determinare & interpretari potest ius Naturale. ibidem. nu. 82. fol. 111.

¶ Ius retinendi non competit ex testamento minus solemnibus. ibidem. nu. 85.

¶ Ius acrescendi non impeditur ex testamento minus solemnibus. ibidem. nu. 86.

¶ Iuris ciuilis scientia opus non esset, si velimus seruare decem DE I Mandata. in. 7. conclusio. nu. 19. fol. 126.

¶ Ius ciuile, in quo distat à iure naturali. ibid.

¶ Iuri naturali, seu gentium tribuendum est quicquid eius est generis, vt cognitū omnes approbent, & amplectentur tanquam sibi fructuosum & vtile. ibidem. nu. 20.

¶ Ius Diuinum aut Naturale si describatur, nō est putandum ciuile: quia scriptura non facit ius, ciuile, sed rei natura, & condicio quæ prohibetur. ibidem. nu. 28. fol. 127.

¶ Iura non omnia quæ illicita sunt puniunt, quæ quibusdam ex causis omitti & dissimulatione quadam possunt tolerari: satis q; est ea prouideant, quæ ad hominum conuictum & Reipublicæ integrum & illæsum statum attinet. in prima conclusione. numero. 127. folio. 30.

¶ Iuste quis potest stipulari, se indemnem seruari tam in lucro quam in damno. in. 2. conclusio. numer. 71.

¶ Iustitia habitus est animi communi vtilitate conseruata, suam cuiq; tribuens dignitatem. in. 1. conclusio. num. 94. fol. 24.

¶ Iustitiæ primum munus est, ne cui quis noceat. ibidem. nu. 123. fol. 29.

¶ Iustitia quæ à principijs naturalibus procedit, semper est vna: & tota sibi constat, ac consentit, & immutabilis est: & eius fator DE VS. Nec alia est Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia post hac, nec per populum vel Senatū ab hac solui possumus. in. 2. conclusion. numero. 47. fol. 47.

¶ Iustum precium dicitur impensis deductis, & in æstimando precio impensæ deducuntur

ibidem. nu. 94. fol. 56.

¶ Iustum rei est precium, quod forus admittit, & quanti res in foro publico venditur, tāti iuste valet, licet multo plus vel minus alibi vendatur. Et quomodo id intelligendum sit. in. 4. conclusio. nu. 26. fo. 71.

¶ Iustum rei non dicitur nec censetur precium, quod ab vno, aut altero fuerit datum vel oblatum, sed communi Regionis æstimatione, ex rei qualitate, & reddituum quantitate, & quanti res vendi possit in loco publico. in. 5. conclusio. nu. 100. fol. 86.

¶ Iustum precium rerum, non est punctualiter determinatum, sed magis in quadā existimatione cōsistit, ita quod modica additio vel diminutio tollere non videtur æqualitatem iustitiæ. in. 3. conclusio. nu. 1. fol. 58.

L

¶ Laicus potest corrigere clericos, cū potestas Ecclesiastica deficit. in. 5. conclusio. numer. 66. fol. 83.

¶ Laicus & clericus si frumētū quod cōmune habēt vèdāt simul maiori p̄cio quā à Pragmatica taxato, iudex secularis laicū potest punire & Ecclesiasticus clericū. ibidē. nu. 74. fo. 84.

¶ Lanæ appellatione comprehenditur lana filata, & frumenti appellatione farina. in. 4. conclusio. num. 2. fol. 42.

¶ Lateritas nulla maior, quā viri & vxoris qui Diuino consortio efficiuntur vna caro. in. 2. conclusio. nu. 63. fol. 50.

¶ Legatæ rei dominium, licet à morte testatoris ipso iure separetur ab hæreditate, atq; ad legatariū migret, intelligitur itademū si sequatur legati acceptatio. in. 6. cōcl. nu. 74. fo. 100.

¶ Legatæ rei fructus, non debentur ante aditam verbo vel facto hæreditatem, cum communi, aduersus communem. Et contra Antonium de Padilla. ibidem.

¶ Legatarius possidens rem sibi in testamēto minus solemnibus legatam, vt nō potest iure retentionis, neq; exceptione proposita se aduersus hæredē legitimū in iudicio defendere, reiecta differentia per Alexandrū vano tradita inter hæredem & legatarium. ibidem. nu. 75.

¶ Legatarius cui relicta sunt ducēta, vt seruū alienū manumitat, quod si seruus valeat cētū secūdū iustā & cōmunē æstimationē, & dominus velit habere illa ducēta, an teneatur legatarius dare illa ducēta sibi legata. Et quomodo id accipiendū sit, in. 7. concl. nu. 15. fol. 124.

¶ Legitimæ onus nō rejicitur, quādo filijs vilis est onus nō rejici. in. 2. cōclu. nu. 15. fol. 43.

X ¶ Legiti-

¶ Legitimæ supplementum licet ipso iure inducatur, intelligitur tamen si filius petierit. in 6. conclusio. nu. 72. fol. 109.

¶ Legitimæ supplementum filio acquiescente & tacente, penes hæredem remanet iure fori, & poli. ibidem.

¶ Læsiō intra dimidium iusti precij contingēs licita est, si modica sit, secus si notabilis. in. 1. cōclusio. nu. 129. fol. 30.

¶ Læsiō intra dimidium iusti precij notabilis illicita est: etiam si quis bona fide existimās se pro iusto precio emere, aut vendere, alterū etiam intra hoc dimidium læserit, contra Antoniu de Burgos, & Aretinū. ibi. nu. 130. fol. 31.

¶ Læsiō tollenda est vel contractus rescindēdus, vbi dolo lædentis, aut decipientis ex proposito intra dimidium contingit. ibidem. nu. 158. folio. 34.

¶ Læsiō tollenda in æstimatione etiā rerū dotaliū, in quacunq; quantitate sit, etiā post quadriennium. in. 2. conclusio. nu. 40. fol. 46.

¶ Leuites, vulgo dicti cuñados, au induere hodie possint vestes lugubres, sicut & fratres pro mortuis fratribus. in. 2. conc. nu. 61. fol. 50.

¶ Leuitas rei, in omni materia excusat mortali. in. 3. conclusio. num. 12. fol. 60.

¶ Leuissima res nequaquam est iudicāda, aut consideranda ad iuramenti transgressionem. Et quomodo id accipiendum sit. ibidē. nu. 14.

¶ Legis ea est natura, vt per omnes tendat ad vtilitatem tamen totius vniuersi. in. 1. conclu. numero. 1. fol. 11.

¶ Legis Humanæ considerata intentione, ex ea quis recte agit, vel paritur, quod ita ad bonum commune sit regulatus. ibidem. num. 2.

¶ Lex tota, talis est, quæ legis vel statuti principium. ibidem. nu. 88. fol. 25.

¶ Legis ratio, mens est legis. ibidē. nu. 91. fo. 26.

¶ Legis ratio seu causa, lex est ipsa. ibidem.

¶ Legis ratio debet attendi, tanquam virtus intrinseca legis, & tanquam genus prædicans de suis singulis speciebus. ibidem. nu. 92.

¶ Legum scriptura valet de perse, ad addendum vel detrahendum aliquid iuri naturali, sed æquitatis regula ad exitum perducitur. ibidem. nu. 98.

¶ Legis voluntati coniunctissima æquitas est, & eam sequitur quocunq; tendat, siue ad humanitatem siue ad acerbitatem. ibidem. num. 99. fol. 27.

¶ Legislatoris volūtas, in præsentis Pragmaticæ intellectu maxime attendenda est. ibidem. numero. 102.

¶ Lex, non verbum legis, aut scriptum est sed

sententia. ibidem.

¶ Legis mens debet attendi, etiam si verba disponentiū contraria sint menti. ibidē. nu. 103.

¶ Lex Humana aliquid sub pœna temporali præcipiens, ad mortalem culpam ex sui natura non obligat. ibidem. nu. 107. fol. 27.

¶ Lex tantū habet virtutis, quātum magis asimilatur legi Naturali. ibidem. nu. 122. fol. 29.

¶ Lex quādo iusta est à lege Diuina, vel Naturali deriuata, obligat necessario transgressorē ad mortale. Neq; ex volūtate Legislatoris pēdet, vtrū talis transgressor peccet necne. Neq; definit peccare, quod à Legislatore fuerit expressum eiusmodi transgressorem ad culpam æternā non teneri. Aduersus Alphonsum Castrensem. ibidem. nu. 111. fol. 28.

¶ Lex ciuilis, quæ iuris Diuini aut Naturalis præcepto innititur, non tam noua, quam Diuinæ & Naturalis legis detectio, aut repetitio esse videtur. in. 1. conclusio. nu. 116. fol. 29.

¶ Lex Naturalis subiicitur legi æternæ, & ex ea participat: & qua ratiōe id pcedat. ibi. nu. 121.

¶ Lex, inuentio quædam est, & donum dei. ibidem. nu. 122.

¶ Lex Naturalis dicitur in cōtractibus cōmutatiuis, à Republica, & hominū moribus in vtrū usq; vtilitatē institutis, re ipsa exactā, & summā æqualitatem requiri, ex iustitia cōmutatiua partis ad partem. ibidem. nu. 123. fol. 30.

¶ Lex secularis cedit, & subiicitur Pontificiæ quo ad vtrumq; forum, vbi de peccato vitando agitur. ibidem. nu. 140. fol. 32.

¶ Legem superioris Principi soli interpretari licere quomodo intelligendum, & accipiendum sit. in. 2. conclusio. nu. 11. fol. 142.

¶ Lex ponitur in cōmuni, nō in casibus particularibus, quibus Legislator vel prospicere nequit, aut ex industria ratione boni communis non impediendi dissimulat, quo fit, vt quoties casus occurrerit, quem si Legislator consultus exceptum iudicaret, qui ve cum excepto conuenit non sit obseruanda. ibidem. numero. 12. fol. 43.

¶ Lex siue à Principe seu à populo libero fiat, non aliter legis vim & potestatem habebit, ciues q; aut subditos obligat quam si vtilis eis sit. ibidem. nu. 18.

¶ Lex nocua quādiu nocet, non valet, neq; ciues ligat. ibidem.

¶ Lex positua citra vllam vtilitatem recedēs à iure Naturali, vel gentium, nullius est momenti. ibidem.

¶ Lex non debet esse magis in grauamen vnius quam alterius. ibidem. nu. 12.

¶ Lex ces-

¶ Personæ Ecclesiasticæ aliena rapere conuincuntur, si quidquam vltra necessaria sibi retineant in. 1. conclusio. nu. 65. fol. 22.

¶ Personæ quæ mercimonijs publice præsumt, interhumiles & abiectas anumerantur. in. 6. conclusio. num. 23. fol. 100.

¶ Petitio. 124. Comitiorum Vallis Oleti, citatur, in. 1. conclusione. numero. 181. fo. 38.

¶ Pistor, seu caupones, & stabularij possunt emere frumentum & ordeum pro suorū officiorum fulcimento & vendere in minuto ordeum & in pane cocto frumentum. Et quomodo id practicetur, & accipiendum sit. ibidē. num. 55. fol. 20.

¶ Pistor rogatus, alicui dare fanecā tritici quā pro suo officio paratam habebat ad panem faciendū & vendendū, potest pro ea vltra precium quo in grano sibi stat, petere & percipere partem lucri à lege sibi delati, si frumentū illud in pane cocto venderet. in. 2. conclusio. num. 74. fol. 53.

¶ Pistor, vel agricolæ possunt frumentum in pane cocto vendere iuxta precium quo sibi stat, & alias quas habet expensas vsq; fiat panis coctus, & quintam partem totius valoris, quæ sibi à lege pro lucro iusto & moderato datur: Et iuxta hanc rationem panem coctū in foro conscientiæ vendere. Et qua ratione id procedat. in. 4. conclusio. num. 25. fol. 71. & in sexta conclusione. numero. 11. & 12. folio. 99.

¶ Pistor in foro exteriori puniendi nō sunt Pragmaticæ pœna, quanuis æstimatio precij frumenti & expensarum aduectionis (ab eisdem tamen probata) excedat nimum legalē taxam. ibidem. nu. 13. fo. 99.

¶ Pistor non debet computare valorem tritici, in æstimatione circa panem coctum faciendū maiori quam sibi constitit, aut stat precio. ibidem. num. 14.

¶ Pistoribus, vel panificis aut alijs personis triticum aut farinam dantes vt panes faciant, & pro faneca sibi dēt, aut reddant viginti aut plures argenteos, mortaliter peccant, & ad restitutionē super excessus tenentur. Et quæ negotiatio in nobilibus longe fœdior est. ibidem. nu. 20. fol. 100.

¶ Pistorum officium, id est eorum qui panem conficiunt, sordidum est: & in ordinem viliū & sordidorum artificum, redactum. ibidem. num. 28. fol. 101.

¶ Pistorum officium, munus seruorum erat. ibidem.

¶ Pistoribus aut panificis dominus farinæ, aut

tritici delegare potest panem faciendū & vendendum pro labore eis aliquid dans: Etiam si clericus sit, dummodo huiusmodi delegantis expensis, suoq; periculo id fiat, & panis taliter factus & coctus pro iusto precio vedatur ibidem. nu. 31. fol. 102.

¶ Possessor malæ fidei, non tantum potest repetere aut deducere sumptus, & impensas à se factas gratia colligendorum fructuum, sed etiam precium operarum suarum. in. 2. cōclusio. nu. 92. fol. 56.

¶ Potestas deficit tam ex parte Legislatoris quam subditorum, ad dispensandum cū præcepto Diuini vel Naturalis iuris. in. 1. conclusio. numero. 111. fol. 28. & in. 3. conclusio. numero. 41. fol. 66.

¶ Potestas & imperium iustis Principibus datum à populo, in secunda conclusio. numer. 17. fol. 43.

¶ Potestas tam Principum, quam populorum in suos ciues vel subditos, restricta & limitata sui natura intelligitur. ibidem.

¶ Potestas ciuilis non vsq; protenditur, vt possit peccata remittere. in. 3. conclusio. numer. 43. folio. 66.

¶ Potestas statuendi inter subditos, territorio non arctatur. in quinta conclusione. numero. 92. folio. 86.

¶ Pragmatica taxæ panis explicatur, & eius verba citantur. in. 1. conclusio. nu. 36.

¶ Pragmaticæ taxæ panis verba, explicantur & citantur. ibidem. nu. 64. fol. 17.

¶ Pragmaticæ taxæ panis verba, referuntur. ibidem. nu. 84. fol. 25.

¶ Pragmaticæ taxæ panis ex animo lucrandi, & magis interessandi transgressor, non ex eo peccat, & restitutioni super accepti obnoxius est, quod lex hæc quam transgreditur iusta sit & à Rege non recognoscens superiorem lata, bono q; innitatur publico, sed quod Diuinæ & Naturalis legis sit talis transgressor. ibidem. nu. 110. fol. 28.

¶ Pragmaticæ taxæ panis intellectus. ibidem. numero. 178. fol. 38.

¶ Pragmaticæ taxæ panis quiuis transgressor, pœnam temporalem incurrit, in secunda conclusione. numero. 4. folio. 43. Et in. 7. conclusione. numero. 31. fol. 127.

¶ Pragmatica taxæ panis intelligitur, & declaratur. in tertia conclusione. numero. 17. folio. 61.

¶ Pragmatica taxæ panis, illo in loco vim obligandi amittit vbi cum venditoribus dissimulatur, & eis, aut maiori precio vendētibz per-

permitteretur triticum ad libitum vendere sciente Legislatore & consentiente. ibidē. numero. 18.

¶ Pragmaticæ taxæ panis dispositio, locum habet in casu, in quo etiam eius ratio militat: Et de intellectu eiusdem Pragmaticæ. in. 4. conclusio. num. 9. fol. 68.

¶ Pragmatica taxæ panis, aduenas & forêses ligat: Et qua ratione id procedat. in. 5. conclusio. numer. 88. fol. 85.

¶ Pragmaticæ taxæ panis verba, citantur. ibidem. num. 90.

¶ Pragmatica taxæ panis nõ ligat subditos extra territorium vendentes frumentum ordem typham, vel auenam. Et eius verba pō derauntur. ibidem. nu. 93. fol. 86.

¶ Pragmatica taxæ panis, & eius declaratorix citantur, & intelliguntur. in. 1. conclusio. num. 178. fol. 38. & in. 5. conclusio. nu. 116. fol. 89.

¶ Pragmatica taxæ panis, non prohibet emere ultra taxatum in ea precium: solum enim vendentes arcet. Et eius verba considerantur. in. 5. conclusio. nu. 118. fol. 89.

¶ Pragmaticæ taxæ panis verba citantur, & de earum intellectu, & explicatione. ibidem. num. 131. fol. 91.

¶ Pragmaticæ taxæ panis fraudem facere nõ dicitur, ei contrariens in casibus in ea expressis, sed contra ipsam legem committere. in sexta conclusio. num. 3. fol. 98.

¶ Pragmaticæ taxæ panis verba citantur, & de eorum intellectu, & illationibus quæ ex eisdem inferuntur. ibidem. numero. 11. folio. 99.

¶ Pragmaticæ taxæ panis fraudē faciens, plus puniendus est. ibidem. nu. 35. fol. 102.

¶ Pragmaticæ taxæ panis transgressor, pœnā in ea contentā in foro animæ nõ debet, neq; ad eius restitutionem tenetur. ibidem. numero. 61. folio. 107.

¶ Pragmaticæ taxæ panis transgressor, ad eius pœnam non tenetur ante quam condemnetur, executum q; sit. ibidem. numero. 143. folio. 120.

¶ Pragmaticæ taxæ panis transgressor nedum restituere tenetur, in conscientia excessum superuenditionis, & ablatum ratione acceptationis iniuste quando id à proximo ex proprijs eius bonis aufertur, sed & damni illationem in eo quod proximus habet, vel habere sperat, aut sibi debetur lege iustitiæ, tametsi damnum inferens, nihil utilitatis & commodi ex hoc accipiat. ibidem.

¶ Pragmaticæ taxæ panis, & aliarum Pragma-

ticarum & Constitutionum Regiarum dispositio, à quo tempore, & intra quod tempus liget. Et quomodo id intelligendum sit. in. 7. conclusio. num. 9. fol. 123.

¶ Pragmaticam taxæ panis non fuisse toti Regno traditam, eam non vitiat, neq; iniustam facit. ibidem. num. 16. fol. 124.

¶ Pragmatica taxæ panis summo studio conseruanda, vt quæ diligentissime sancta sit, & ad virtutes nos inuitat & cogit. ibidem. num. 17. folio. 126.

¶ Pragmatica taxæ panis, pœnam adiungit, quæ proprie vetitorum est, vt hominum cupiditatibus obuiam eat: & futuris malis quantum potest medeatur, & occurrat. ibidem. numero. 18.

¶ Pragmatica taxæ panis nouum ius non constituit, sed in id regreditur, quod dī iure Diuino & Naturali antea erat, id q; renouat, & quasi interpretatur. ibidem.

¶ Pragmatica taxæ panis damnum nõ affert, sed lucrum diminiuit: in quo optima est legis huius decisio, ac magna æquitate fundata. Et quæ omnium hominum commune bonum respicit: & eorum vtilitati vim omnem sui instituti dirigit, tanquam ad suum finem. ibidē. numero. 19.

¶ Pragmatica taxæ panis, in qua eius parte sit ius civile. ibidem. num. 21.

¶ Pragmaticæ taxæ panis dispositio, iusta quidem est: Et conuenienter pro rerum humanarum necessitate decernit. ibidem. nu. 22.

¶ Pragmaticæ taxæ panis omnes parere debent: & qua ratione. ibidem. nu. 24.

¶ Pragmaticæ taxæ panis pœna, non minuit culpam commissam, in altera iuris Diuini, & Naturalis quæ etiam violatur lege: sed potius eam auget. ibidem. nu. 27. fol. 127. & in. 1. conclusio. num. 109. fol. 28.

¶ Pragmaticæ taxæ panis sanctio, sancta & eius nomen sanctum, sanctum quoq; & Regis eiusdem latoris. Et neutrum quo ad fieri potest violandum. in. 7. conclusio. numero. 29. folio. 127.

¶ Pragmaticæ taxæ panis expositio, hoc in opusculo contenta, solum versatur in his quæ ad forum interius actinent, (quod appellatur conscientix) non autem in foro exteriori loquitur: neq; in eo locum habet. ibidem. numero. 30.

¶ Pragmatica taxæ panis in vniuersum vtilissima, & consultissima, & ab omnibus nemine dempto, in foro exteriori pro vt iacet obseruanda. ibidem. nu. 31.

¶ Prag

¶ Leges omnes ciuiles quæ circa res Humanas & terrenas disponunt, clericos tenent nõ secus quam laicos: Nisi quibus in casibus per iura Canonica iuri civili specialiter est derogatum. Et qua ratione id procedat. ibidē. numero. 54. folio. 82.

¶ Leges omnibus ciuitatibus non sunt accommodatæ, sed variantur pro rerum publicarum commoditate, in septima conclusio. numero. 16. folio. 124.

¶ Leges oportet hominum dominas esse, nõ homines legum. ibidem. nu. 29. fo. 127.

¶ Legislato humanus, subditos transgressores suæ legis, ad pœnam æternā obligare non videtur, qui potius omni cura, & conatu prospicit ne illorum illaqueentur animæ. in. 1. conclusio. num. 106. fol. 28.

¶ Legislatoris mens attendenda est, & potius inspicienda quā verba. in. 2. cōcl. nu. 57. fol. 48

¶ Legitimum nihil aut iustum est in lege temporali, quod ex æterna lege non deriuetur. in 1. conclusio. nu. 122. fol. 29.

¶ Lex. 1. tit. 1. lib. 3. ordinatio. Reg. citatur & intelligitur. ibidem. num. 10. fol. 13.

¶ Lex. 1. tit. 7. part. 5. citatur. ibidem. Et intelligitur. num. 20. fol. 14.

¶ Lex. 42. tit. 9. lib. 6. ordinatio. Regia. explicatur. ibidem. nu. 26. fol. 15.

¶ Lex. 33. tit. 14. lib. 2. ordinatio. Reg. citatur, & intelligitur. ibidem. nu. 34. fol. 17.

¶ Lex. 31. in quaterno Gabellarum Regio citatur & explicatur. ibidem. nu. 40.

¶ Lex. 4. tit. 28. part. 3. citatur. ibi. nu. 42. folio. 18

¶ Lex. 5. tit. 19. lib. 8. ordinatio. Reg. citatur, & limitatur. ibidem. nu. 53. fol. 20.

¶ Lex. 3. tit. 9. lib. 6. ordinatio. Reg. citatur & limitatur. ibidem. nu. 56.

¶ Lex. 54. tit. 6. part. 1. citatur. ibi. nu. 60. fol. 21

¶ Lex. 1. tit. 3. lib. 1. ordinatio. Reg. expenditur & citatur. ibidem. nu. 61.

¶ Lex. 16. tit. 1. lib. 7. ordinatio. Regia. citatur & limitatur. ibidem. nu. 63.

¶ Lex. 118. in Regio Gabellarum quaterno, explicatur, & limitatur. ibidem.

¶ Lex. 49. tit. 7. part. 1. expenditur, & eius verba citantur. ibidem. nu. 64.

¶ Lex. 19. tit. 2. lib. 7. ordinatio. Reg. explicatur & intelligitur. ibidem. nu. 70. fol. 22.

¶ Lex. 7. tit. 15. lib. 2. ordinatio. Reg. citatur ibidem. nu. 84. fo. 25.

¶ Lex. 6. tit. 1. part. 1. expenditur & eius verba citantur. in. 1. conclusio. nu. 115. fol. 28.

¶ Lex. 5. tit. 8. lib. 3. ordinatio. Reg. citatur. ibidē numero. 143. fol. 34.

¶ Lex. 3. tit. 13. lib. 3. Ordinatio. Regia. citatur. ibidē

¶ Lex. 1. tit. tert. lib. tert. ordinatio. Regiar. citatur. ibidem. numero. 145.

¶ Lex. 6. tit. 16. lib. 3. ordinatio. Regia. citatur & explicatur. ibidem. num. 146. Et in. 3. conclusio. num. 17. fol. 61. & in. 7. conclusio. nu. 16. vbi de appellationibus sententiarū interloquutoriarū in hiscaulis minorisquātitatis agitur. fo. 125

¶ Lex. 65. tit. 5. part. 5. citatur, & explicatur in prima conclusio. nu. 151. fol. 34.

¶ Leges, 9. 12. & 14. tit. 29. part. 3. citantur, & concordantur. ibidem. nu. 155.

¶ Leges, 3. & 4. tit. final. lib. 2. ordinatio. Reg. & 8. cum duabus sequentibus. tit. septimo lib. 4. earundem ordinationum citantur. ibidem. numer. 166. folio. 36.

¶ Lex, 2. tit. 7. part. 5. citatur. ibidem. nu. 168.

¶ Lex. 16. tit. 11. part. 4. intelligitur Aduersus Gregorium Lopez, & eiusdē legis vera restituitur lectio. in. 2. conclusio. nu. 41. fol. 46.

¶ Leges, 4. tit. 7. lib. 5. ordi. Reg. & 56. & 62. tit. 5. part. 5. citantur & explicantur. ibidem, & in 3. concl. nu. 17. fol. 61. & in. 1. cōcl. nu. 158. fo. 35.

¶ Lex. 9. tit. 1. part. 1. expenditur, & eius verba citantur, in. 2. conclusio. nu. 57. fol. 48.

¶ Lex finalis tit. 1. part. 5. citatur & intelligitur ibidē. nu. 74. fo. 52. & in. 6. cōcl. nu. 111. fol. 115.

¶ Lex. 44. ti. 28. par. 3. citat. in. 2. cōcl. nu. 91. fo. 55

¶ Lex. 2. tit. 7. lib. 3. fori, citatur & intelligitur. ibidem. numer. 92.

¶ Lex. 22. tit. 8. part. 5. citatur & intelligitur. ibidem. num. 100. fol. 57.

¶ Leges, 18. tit. 14. part. 7. & stilli, 74. citantur & explicantur. in. 3. conclusio. nu. 10. fol. 60.

¶ Leges multæ citantur Hispanæ, quæ non obligant in conscientia. ibidem. nu. 26. fol. 63.

¶ Leges multæ referuntur Hispanæ, quæ obligat ad mortale, & qua ratio. ibi. nu. 32. fo. 64.

¶ Leges. 1. 2. et. 3. tit. 23. lib. 2. ordinatio. Reg. expenduntur, & earundem verba citantur. in. 4. conclusio. num. 13. fol. 69.

¶ Lex. 14. tit. 21. lib. 2. ordi. Reg. citatur & eius verba referuntur & considerantur pro intellectu Pragmaticæ taxæ panis. ibi. nu. 25. fol. 71.

¶ Lex. 4. tit. 7. lib. 5. Ordinatio. Regiar. citatur & limitatur. in. 5. conclusio. nu. 2. fol. 75.

¶ Lex. 1. tit. 2. lib. 8. ordinatio. Regi. citatur & qua ratione procedat. ibidem. nu. 10. fol. 76.

¶ Lex. 70. Tauri & lex. 13. tit. 10. lib. 3. fori citantur. ibidem. nu. 14.

¶ Lex. 3. tit. 8. de las excepciones. lib. 3. ordinatio. Reg. quo ad clericos sicut & laicos, in suo vniuersi fori procedit. ibidem. nu. 15.

¶ Lex. 3. in quaterno Gabellarum Regio expli-

- catur, & intelligitur. ibidem. nu. 23. fol. 78.
- ¶ Lex. 4. tit. 2. lib. 4. Ordina. Reg. citatur & eius verba expenduntur. ibidem.
- ¶ Leges. 15. 16. & 17. tit. 3. lib. 1. Ordina. Regia. citantur. ibidem. nu. 24.
- ¶ Leges Regiæ, 11. tit. 4. lib. 4. fori, & 4. & 6. tit. 11. lib. 8. Ordina. Reg. & Pragmati. 29. Madricia, Ann. 1534. citantur & limitantur. ibidem. numero. 26.
- ¶ Lex. 2. tit. 4. part. 3. citatur. ibidem. nume. 27.
- ¶ Leges, 7. tit. 7. part. 7. & 1. tit. 10. lib. 3. fori legum, citantur & explicantur. ibidem. numer. 31. folio. 79.
- ¶ Lex. 1. tit. 7. lib. 5. Ordina. Reg. citatur & intelligitur. ibidem.
- ¶ Lex. 3. tit. 10. part. 7. citatur & ampliatur. ibidem. nu. 45. fol. 81.
- ¶ Lex. 16. tit. 1. lib. 7. Ordinatio. Reg. citatur. ibidem. num. 46.
- ¶ Lex. 13. tit. 7. part. 6. expenditur, & eius verba citantur. ibidem. nu. 61. fol. 82.
- ¶ Leges. 17. tit. 3. lib. 1. Ordina. Reg. & 9. tit. 1. lib. 3. earundem ordinationum, citantur & intelliguntur. ibidem.
- ¶ Lex. 54. tit. 6. part. 1. citatur & intelligitur. in 5. conclusio. nu. 63.
- ¶ Lex. 5. tit. 3. part. 3. citatur & explicatur. ibidem. nu. 75. fol. 84.
- ¶ Leges. 1. tit. 1. & 14. tit. 2. & 20. tit. 23. 41. tit. 18. lib. 3. Ordinatio. Reg. citantur & intelliguntur. ibidem.
- ¶ Lex. 6. Tauri, an forenses comprehendat Hispaniæ decedentes. ibidem. nu. 84. fol. 85.
- ¶ Lex. 33. tit. 14. lib. 2. Ordina. Reg. citatur, & explicatur. ibidem. nu. 87.
- ¶ Leges. 71. Tauri, cum alijs tribus sequentibus, & 13. tit. 10. lib. 3. fori, 6. & 7. tit. 7. lib. 5. Ordina. Reg. & 22. 0. stili, citantur & intelliguntur. in 5. conclusio. nu. 130. fol. 91.
- ¶ Lex. 35. tit. 18. lib. 9. Recopil. leg. Regia. citatur, & explicatur. ibidem. nu. 138. fol. 92.
- ¶ Lex. 1. tit. 1. lib. 3. Ordina. Reg. citatur, & explicatur. ibidem.
- ¶ Lex. 4. tit. 7. part. 5. citatur. ibidem.
- ¶ Lex. 66. tit. 5. part. 5. citatur & intelligitur, in 6. conclusio. nu. 7. fol. 98.
- ¶ Lex. 23. tit. 8. part. 5. expenditur & explicatur. ibidem. nu. 15. fol. 99.
- ¶ Lex. 14. tit. 21. lib. 2. Ordinatio. Regiar. & eius verba citantur. ibidem. nu. 17.
- ¶ Lex. 4. tit. 2. lib. 4. Ordinatio. Reg. citatur, & explicatur. ibidem. nu. 25. fol. 101.
- ¶ Lex. 12. tit. 21. part. 2. citatur & ponderatur. ibidem.
- ¶ Lex. 9. tit. 1. lib. 4. Ordinatio. Reg. citatur. ibidem. nu. 27.
- ¶ Lex. 7. tit. 8. part. 7. refertur. ibidem. numer. 33. fol. 102.
- ¶ Lex. pen. tit. 1. part. 6. explicatur. ibidem. numero. 42. fol. 103.
- ¶ Leges. 22. tit. 3. lib. 1. & final. tit. 3. lib. 5. Ordinatio. Reg. & 9. Tauri, citantur & explicantur. ibidem. nu. 49. fol. 104. cum sequen.
- ¶ Lex. 6. tit. 5. lib. 3. fori, refertur, & intelligitur. ibidem.
- ¶ Lex. 31. Tauri, citatur, & explicatur. ibidem.
- ¶ Lex. 3. tit. 14. part. 7. citatur & expenditur. ibidem. nu. 60. fol. 107.
- ¶ Lex. 1. tit. 5. lib. 8. Ordina. Reg. citatur & explicatur. ibidem. nu. 62.
- ¶ Leges. 3. & 7. tit. 1. lib. 1. Ordinatio. Regiar. citantur & explicantur. in 6. conclusio. nu. 63.
- ¶ Leges, 22. tit. 3. lib. 1. Ordina. Reg. & 1. tit. 7. lib. 2. earundem ordinar. citantur, & explicantur. ibidem.
- ¶ Leges. 21. & 22. tit. 14. lib. 2. Ordina. Reg. referuntur & explicantur. ibidem.
- ¶ Leges, 19. tit. 6. & 1. tit. 7. lib. 2. Ordina. Regia. citantur & declarantur. ibidem.
- ¶ Lex. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. Ordina. Reg. & 1. 6. tit. 16. eod. lib. referuntur & explicantur. ibidem. numer. 72. fol. 109.
- ¶ Lex. 37. tit. 9. part. 6. & 1. 1. tit. 2. lib. 5. Ordinatio. Regia. citantur, & intelliguntur. ibidem. numero. 74. fol. 110.
- ¶ Lex. 127. Comitiorum Madriciorum, Anni. 1563. citatur & explicatur. ibidem. nu. 80.
- ¶ Lex. 2. tit. 8. part. 6. intelligitur. ibidem. numero. 99. folio. 113.
- ¶ Lex. 10. tit. 15. part. 7. intelligitur. in 6. conclusio. nu. 115. fol. 116.
- ¶ Lex. 2. tit. 19. part. 7. expenditur, & eius verba citantur. ibidem. nu. 119.
- ¶ Leges, 12. tit. 13. & 41. tit. 5. part. 5. expenduntur & earum verba citantur. ibidem. numero. 126. fol. 117.
- ¶ Lex. Taurina. 69. citatur & explicatur, & de eius intellectu, & vera contextura, Aduersus Ioan. Lupi de Palaci. Rub. Didacum à Castel. & Antonium Gometium. ibidem. numer. 127. folio. 128.
- ¶ Lex. 9. tit. 1. part. 1. citatur. ibidem. num. 128.
- ¶ Lex. 7. tit. 7. lib. 5. Ordinatio. Regia. citatur. ibidem.
- ¶ Lex. 40. tit. 9. lib. 6. Ordina. Reg. expenditur & explicatur. ibidem. nu. 136. fol. 119.
- ¶ Leges, 3. 4. & 5. tit. 6. lib. 2. Ordina. Reg. citantur, & intelliguntur. ibidem. nu. 137.
- ¶ Leges

- ¶ Leges final. tit. tert. & secund. tit. nono, & vltim. tit. 14. & final. tit. 15. lib. 2. Ordinatio. Regiar. citantur & intelliguntur. ibidem. numero. 138.
- ¶ Leges final. tit. 10. & 1. tit. 11. part. 2. referuntur, & expenduntur. in septima conclusio. numero. 4. fol. 123.
- ¶ Librariæ, & obsonatores, Hispali, annonam grauant: & ideo arcendi, & puniendi. in 1. conclusio. num. 166. fol. 36.
- ¶ Licentia correctoris seu iudicis ciuitatis, nõ excusat asportantem res prohibitas deferendi extra territorium contra deuectum. ibidem. numer. 25. fol. 115.
- ¶ Licentia nulla & inualida, à pœna non excusat. ibidem.
- ¶ Licentia dari potest de iure durante necessitate (quæ & hoc anno. 1567. & 1568. omnes valde præmit) vt panifici frumentum per eos aliunde emptum, & suis expensis aduectum, distribuatur sua autoritate inter viduas & miserabiles personas panificas pro rata precij, & expensarum Leucarum. Et ita me patrocinate, fuit data & obtenta. ibidem. numero. 178. fol. 38.
- ¶ Licet, per additionem boni veneni, tollere & velare nocuentum mali, & exinde fit optimum antidotum. in 1. conclusio. numero. 81. fol. vigesimo quarto.
- ¶ Licitatio quæ ultra modum solitæ conductionis, calore licitantis notabiliter inflat, nõ est facile admittenda. in 5. conclusio. numer. 116. folio. 89.
- ¶ Locupletari non debet aliquis, cum alterius iniuria, vel iactura. in 2. conclusio. numer. 68. folio. 50.
- ¶ Locus vbi res venditur, inspici debet, non precium loci, de quo est vendens. in 4. conclusio. numer. 27. fol. 71.
- ¶ Locus Sancti Thomæ, citatur, & temperatur, in 6. conclusio. nu. 34. fol. 102.
- ¶ Locus sancti eiusdem expenditur, & explicatur. ibidem. nu. 134. fol. 119.
- ¶ Lucrari magis quam per Pragmaticam præsentem taxatur, de genere prohibitorum est, quæ à iure Diuino, & Naturali descendunt: ideo pœna adiecta, vel non posita, huiusmodi transgressor reus est peccati, & culpæ in foro animæ. in 1. conclusio. nu. 109. fol. 28.
- ¶ Lucri cessantis interesse, quando sit licitum in 2. conclusio. nu. 74. fol. 52. cum sequen.
- ¶ Lucrum dicitur quod superest deductis expensis. ibidem. nu. 93. fol. 56.
- ¶ Lucrum quod per præsentem Pragmaticam

in pane cocto est dádum & permissum, quomodo intelligendum, & considerandum sit. in 4. conclusio. numer. 22. fol. 71.

M

- ¶ Magistratus potius curam habere debet provincie cui est præfectus, quam alterius. in 5. conclusio. nu. 105. fol. 87.
- ¶ Mala fides superueniens ante completam vsucapionem, eam impedit, & vsucapiens restituere tenetur rem domino. in 1. conclusio. numero. 131. fol. 31.
- ¶ Mala fides superueniens post completam vsucapionem, an noceat, anceps pugna. ibidem.
- ¶ Maritus & vxor correlatiua sunt. in 2. conclusio. numero. 61. & 62. fol. 50.
- ¶ Maritus & vxor, vna caro, & vnum corpus & ad imparia iudicanda non sunt. ibidem. numero. 63.
- ¶ Maritus & vxor focij sunt Diuinæ & Humanæ domus. ibidem.
- ¶ Maritus cui dos est promissa & eius solutio dilata potest pacisci cum promissore dotis vltra dotem certam quantitatem quotannis sibi soluendam interim dum non fuerit soluta dos. ibidem. nu. 76. fol. 53.
- ¶ Martini ab Azpilcueta Nauarri Opinio Refellitur. in prima conclusio. numero. 113. folio. 28.
- ¶ Martini ab Azpilcueta Nauarri circa intellectum Pragmaticæ taxæ panis opinio rejicitur. Et quod eius dispositio secundum rationem præmialem (quæ & finalis eiusdem legis est) obliget transgressores ad peccatum mortale, & super accepti restitutionem, aduersus eundem, & alios suæ factionis defenditur. in septima conclusio. numero. 26. folio. 127.
- ¶ Mens Legislatoris attendenda est: & potius inspicienda, quam verba ipsius. in 2. conclusio. nu. 57. fol. 48.
- ¶ Mens Legislatoris debet attendi, etiam si verba disponentium contraria sint menti. in 6. conclusio. num. 127. fol. 118.
- ¶ Mendacium in iudicio circa rem ad id pertinentem leuissimam contingens, non esse peccatum mortale, Aduersus Caietanum ostenditur. in tertia conclusio. numero. 13. folio. 60.
- ¶ Mendacium in iudicio, quando quæ est veniale non mortale. ibidem.
- ¶ Mensura ponderum, & modiorum, & quælibet

alia mensura excedenda non est: & ignorantia excusationem non præbet. in. 5. conclusi. numer. 30. fol. 79.

¶ Mensura falsa apud quemcūq; reperitur, frangenda est. Et quod inquisitio generalis & singularis potest super hoc fieri. ibidem.

¶ Mensuras publice signatas mutans vel corrumpens condemnatur in duplum eius damni, quod incurrit ille qui cum eo contraxit. Et per tempus in exilium datur. ibidem.

¶ Mercatura est amica populis, & mundus nō potest sine mercatoribus viuere. ibidem. numer. 137. fol. 92.

¶ Mercatores in sua patria decurionatū vel honorem aliquem petere possunt: Nec tanquam viles personas oportet negligi. ibidem.

¶ Mercatores censentur miserabiles personæ quādiu sunt in mercimonijs, quemadmodū, & peregrini. ibidem. nu. 138.

¶ Mercatores in mercimonijs, indubio sunt fauendi. ibidem.

¶ Mercatorum causæ, expediri debent summarie. ibidem.

¶ Mercaturæ laudes remissive. ibidem. numero. 140. fol. 93.

¶ Mercimonijs intendentes, inter personas in honoratas connumerantur. in. 6. conclusio. num. 23. fol. 100.

¶ Milites negotiatores qui negotiationem fecerunt, ex illa negotiatione conuenti, fori priuilegium nō habent: & conueniri possunt coram ordinario. ibidem. num. 27. fol. 101.

¶ Miles inter mercatores anumeratus, iurisdictionem Cōsulum mercaturæ declinare nō potest: quia non vt miles, sed vt mercator cōuenitur. ibidem.

¶ Minori extrahenti granum contra statutū, beneficio ætatis succurritur. in. 1. conclusio. num. 18. fol. 4.

¶ Minor impubes transgressor præsentis Pragmaticæ, non mulcatur eiusdem legis pœna. ibidem.

¶ Minori portanti res non soluto vectigali, subuenitur beneficio restitutionis. ibidem.

¶ Minor deferens contra statutum res prohibitas de patris vel Domini, aut alterius mandato, non restituitur. ibidem. nu. 19.

¶ Minor deferens res suas de nocte, vel loca insolita & inusitata, causa fraudandi Gabelam, vel contra decretum non restituitur, ex quo videtur esse in dolo. ibidem. nu. 20.

¶ Mistura quando patet, & cognosci potest, contrahens non potest allegare dolum vel fraudem. ibidem. num. 81. fol. 24.

¶ Mistura, vel quæcūq; velatio prohibetur in frumento, ordeo, tipha, & cuiuscūq; generis pane, qui solui debeat creditoribus. ibidem.

¶ Monasterium Monialium præsumitur pauperius, ideo præferendum est in eleemosynis quæ erogantur. ibidem. nu. 45. fol. 19.

¶ Monialibus pauperibus, magis quam viris facienda est eleemosyna, etiā si religiosi sint: & qua ratione. ibidem, & in. 6. conclusio. numer. 42. fol. 103.

¶ Modius iniquus id est falsus, modius nō est. in. 5. conclusio. nu. 30. fol. 79.

¶ Moneta minuta reculari non potest: super text. Pragm. fol. 130.

¶ Monopolium facientes, vt precium pro vt volunt imponant iniustissimi sunt: & ad restitutionem tenentur his à quibus extorserunt, totius summæ excedentis precium quod valeret, si non esset huiusmodi monopolium. Et domini concedentes hoc, & reliqui qui sunt causa huiusmodi iniustæ acceptionis, ad hanc restitutionem tenentur. in. 1. conclusio. numero. 168. fol. 36.

¶ Monopolia facientes, vt annona carior fiat, & officiales inientes pacta, ne doceant alijs officium suum, puniuntur. ibidem.

¶ Mortaliter peccat decreta violans. in. 5. conclusio. nu. 3. fol. 75.

¶ Mortaliter quis toties non peccat quoties scit se debere restituere, aut satis facere proximo & potest & non restituit. Aduersus Ioan. Lup. de Palaci. Rub. in. 6. conclusio. nu. 47. cuius opinio in quibusdam speciebus saluatur. ibidem. fol. 104.

¶ Mortem pati licet cuiquam, etiam si posset se ipsum defendere occidendo aggressorem: Aduersus Paul. Castrensem. ibidem. numero. 135. fol. 119.

¶ Mulier ex testamēto mariti in suis bonis usufructuaria relicta dummodo caste viuat, si castitatem non seruat tenetur restituere vsu fructum in foro conscientie hæredibus mariti. ibidem. in numero. 107. fol. 115.

¶ Mutui in contractu, permissum est aliquid ultra sortem capere ob laborem creditoris, & expensarum ratione. in. 2. conclusio. numero. 28. fol. 45.

N

¶ Natura quando q; lædit partem, vt conferuet totum. in prima cōclusionone. numero. 1. fol. 11.

¶ Natura sic accedit, & consentit legibus vt in cis Re

eis Regnet, & dominetur semper. ibidem. numero. 98. fol. 26.

¶ Naturalis lex subijcitur legi æternæ, & ex ea participat. ibidem. nu. 121. fol. 29.

¶ Naturali iuri quæcūq; sunt aduersa, voluntati Diuinæ probantur contraria. ibid. nu. 123.

¶ Naturalis ratio allegari potest in decisionibus causarum, tanquam lex scripta. in. 2. conclusio. num. 53. fol. 47.

¶ Naturæ vox est iustissima, & grauisima, salus populi supræma lex esto. in. 7. conclusio. num. 23. fol. 126.

¶ Natus ex villa, vel castro subdito alicui ciuitati, non dicitur ciuis illius ciuitatis. in. 1. conclusio. nu. 77. fol. 24.

¶ Necessitas magna si immineat ciuitati, ne præ penuria aliqui pereant, necdum subditi & ciues sed & Comitatenfes arctari possunt ad deferendum annonam & victualia in ciuitatem: quibus ob hoc maior summa assignanda est. ibidem num. 38. fol. 17.

¶ Necessitatis tempore, omnia sunt communia. ibidem. num. 39.

¶ Necessitate durante vel imminente, edictū potest sub pœna proponi, & valet nequis extra prouinciam annonam deferat. ibidem. numero. 56. fol. 20.

¶ Necessitas famis, est pestis omnium terribilissima populo perniciosior, & ad omne scelus suadēdū efficacissima. Et qui multa de ea scripserunt remissive. ibid. nu. 57. & in. nu. 12. fo. 12.

¶ Necessitas legem non habet permissiuam, prohibitiuam, nec consultoriam: & in qua nemo liberalis existit: cum non sit tempus deliberandi. in. 5. conclusio. nu. 65. fol. 83.

¶ Necessitate vrgēte, vel publica vtilitate sua dēte factū, fieri nō dicitur cōtra legē. ibidem.

¶ Negotiatio in nobilibus fœdior est, quam in plebeijs. in. 6. conclusio. nu. 21. fol. 100.

¶ Negotiatores dignitatem assequi non possunt & ab iam adēta repelluntur. ibidem. numero. 23.

¶ Negotiatores fordidi sunt, & inter abiectas et humiles personas anumerantur qui publice mercimonijs præsumunt. ibidem.

¶ Negotiationi adeo contraria, & odiosa est nobilitas, vt apud Romanos, Germanos, & Gallos, & alias nationes ex solo mercaturæ nomine, & vsu nobilitas amittatur. ibidē. numero. 25. fol. 101.

¶ Negotiatores milites, qui negotiationem fecerunt, ex illa negotiatione conuenti, fori priuilegium non habent: coram q; ordinario cōueniri possunt. ibidem. nu. 27.

¶ Nobilibus pauperibus potius eroganda est publica annona, quam rusticis, & potius senioribus quam iuuenibus. in. 1. conclusio. numero. 46. fol. 19.

¶ Nobiles & (quos vulgus appellat) fidalgos compellere potest Concilium admittendas pecunias, pro emendo pane, quando pecunijs caret, & magna imminet panis necessitas. Et de lege Regis Alphonfi Sexti, in ordinationibus antiquis apud Complutum. ibidē. numer. 59. fol. 21.

¶ Nobiles dantes frumentum seu farinam pauperibus, pistoribus, aut alijs personis, vt panes faciant, & pro faneca sibi dent, aut reddant, viginti aut plures argenteos, peccant mortaliter, & ad restitutionem tenentur. Et in nobilibus longe fœdus est hoc peccatum, quam in plebeijs. in. 6. conclusio. num. 21. fol. 100.

¶ Nobilium & in dignitate constitutorum peccata trahi solent ab inferioribus in exemplū, ibidem.

¶ Nobilium peccata, grauiora sunt ex quatuor rationibus. ibidem.

¶ Nobilitas potius delictum auget, quam minuatur. ibidem. numer. 22.

¶ Nobilis esse non potest artem mechanicam exercens. ibidem.

¶ Nobilitati ppter mercaturā detrahitur. ibid.

¶ Nobilitatem à Principe impetrans, si postea mercaturam exerceat, amittit priuilegiū Nobilitatis. ibidem. nu. 24.

¶ Nobilitas & mercatura, sibi inuicem repugnant, & aduersantur. ibidem.

¶ Nobiles qui se mercimonijs implicunt, cogēdi sunt tanquā plebei, & viles contribuere in soluendis collectis. ibid. nu. 25. fol. 101.

¶ Nobiles si per alios mercaturā exerceant, & ipsi nō assistant, nobilitatē nō amittūt. ibid.

¶ Nobilis quauis per alios mercaturam tractet, sitamen & ipse aliquando rationes excutiat, mercator est. ibidem. nu. 26.

¶ Nobilis negotiator ex illa negotiatione cōuentus fori priuilegium non habet. ibi. nu. 27

¶ Nobiles & magnates, in Regno ossa sunt Reipublicæ. in. 6. conclu. nu. 81. fol. 111.

¶ Norma ponderum, & mensurarū excedenda non est: Nec ignorantia excusationē præbet. conclus. 5. num. 30. fol. 79.

¶ Nullum doli, aut fraudis præmium. ibidem. nu. 125. fol. 90.

O

¶ Obedientiam quis debet potestatibus, nisi iure aliquo Diuino, aut Naturali excuse-

cusetur.in.2.conclusio.nu.29.fol.45.
 ¶ Observanda sunt in foro civili pro vt in foro cōscientiæ, quæ ratio Naturalis demonstrat ibidem. num. 47. fol. 47.
 ¶ Obligatus aliquid facere, gratis debet saltē suis expensis facere. in prima conclusiō. numero. 68. fol. 22.
 ¶ Obligatio ad mortale crimen non cessat, neq; tollitur, quia à Legislatore fuerit pœna trāsgressori imposita. ibidem. numero. 107. folio. 28.
 ¶ Obligatus Reipublicæ, cogi potest superueniente hospitū aut militum multitudine, vel ex alia iusta causa vendere plures sues, aut oues, seu pisces eodem die, non obstante contractu. in quarta conclusiō. numero. 20. folio. 70.
 ¶ Obligatus Reipublicæ, non potest vendere superuenientibus forensibus, maiori precio quam habitatoribus loci, cum quibus de precio conuentum est. ibidem. nu. 21.
 ¶ Obligatus Reipublicæ, maiori precio potest vendere quæ causa hospitum superuenientiū super erogat victualia, ad quæ non tenebatur, quando ad id compellitur, & precium cōuentum iniustum esset: aut sibi damnosum. Et quo tūc precium taxandū sit arbitrio præfectorum Annonæ. ibidem.
 ¶ Obligatus ex pacto vendere aliquid consorti si velit emere, potius quam alij extraneo, si offeratur precium iustum illius rei ab illo cōsorte tenetur ei vendere pro illo precio: etiā si alius quispiam maius offerat. in. 5. conclusi. numero. 115. fol. 89.
 ¶ Obligatio Naturalis non oritur ex testamento minus solemnī. ibidem. nu. 85. fol. 111.
 ¶ Obligatio Naturalis non oritur ex illo actu, in quo forma eius substantialis deficit. in sexta conclusiō. num. 88. fol. 112.
 ¶ Obligat conscientia, quos Natura obligat, ibidem. num. 133. fol. 119.
 ¶ Ommisi & expressi, idem est ius, quando in vtroq; eadem est ratio. in. 2. conclusiō. numero. 110. fol. 42.
 ¶ Onus è legitima liberorū non reijcitur, quando eis vtilius est non reijci. ibidem. numer. 15. folio. 43.
 ¶ Operarius dignus est cibo suo. ibidem. numero. 86. folio. 55.
 ¶ Operarum ratio habenda est inter socios, non solum eorum sociorum, sed vxorum eorum, vt si vxor vnus multum operatur in societate, debet deduci pars lucri pro operis suis. ibidem. nu. 100. fol. 57.

¶ Opinio Martini ab Azpilcueta Nauarri, refellitur in. 1. conclusiō. nu. 113. fol. 28.
 ¶ Opinio Dominici à Soto, & Alphonfi Castrensis, circa regulam Prædicatorum, & Monachorum suspecta est. ibidem. nu. 119. fol. 29. & in. 3. conclusiō. nu. 41. fol. 66.
 ¶ Opinio Alphonfi Castrensis taxatur. ibidem.
 ¶ Opiniones contrariæ reducuntur ad concordiam ea in quæstione, an valeat statutum ne immobilia alienentur in extraneos, quo ad clericos & Ecclesiam. in. 5. conclusiō. numero. 18. folio. 77.
 ¶ Opiniones communes ex diametro repugnantentes citantur. in. 1. conclusiō. num. 126. Et cōcordantur. num. 129. fol. 30.
 ¶ Opiniones communes citantur contrariæ. Et quæ sit verior. in. 2. conclusiō. numer. 76. folio. 53.
 ¶ Opinio Fernandi Vasquij Menchacensis suspecta est: & refellitur in casibus legum. 3. 4. & 5. titul. 6. lib. 2. Ordina. Reg. in. 6. conclusiō. numer. 137. fol. 119.
 ¶ Opponens beneficium pluris valere quam fuerit expressum in impetratione, non auditur nisi dicat deductis oneribus. in. 2. conclusi. numero. 95. folio. 56.
 ¶ Ordinatio. 19. sub titulo de la entrada del vino, inter ordinationes ciuitatis Hispalen. citatur & explicatur. in prima conclusiō. numero. 25. fol. 15.
 ¶ Ordinatio eadem. 19. & 28. eiusdem tituli, & libri, rursus citantur & explicantur. ibidem. numero. 30. folio. 16. & numero. 35. fol. 17.
 ¶ Ordinationis fidorum executorum, quod Panem nauticum siue coptam facientes emere non possint pro illius officij fulcimento triticum aut farinam in horreo publico ciuitatis Hispalen. Nec per quindecim Leucas intragium ipsius, ratio assignatur. ibidem. numero. 55. fol. 20.

P

¶ Pacisci potest cum quodam qui vulgo obligatus Reipublicæ appellatur, quod vigulis diebus ipse, & nō alius, citra eius voluntatē possit vendere pro certo precio certam quantitatem carnis suillæ, seu rot sues, aut arietes, vel boues in macello, seu carnario, & certam quotam piscium in cetario. in. 4. conclusiō. num. 19. fol. 70.
 ¶ Pacta conuenta in contractu emphyteotico ser-

co seruanda sunt: & locum habent in comisso etiam vbi præstatio annua redimibilis est: aduersus Reuerendissimum Couarru. in. 6. cōclusiō. nu. 124. fol. 119.
 ¶ Pacto fieri nō potest, quod Princeps aut dominus non teneatur administrare iustitiam, & reddere ius subditis. in. 1. conclusiō. numero. 83. fol. 25.
 ¶ Palea venit appellatione fructuum. in. 2. cōclusiō. nu. 100. fol. 57.
 ¶ Panis coctus vendi non potest ratione magis lucrandi, maiori quam per præsentē Pragmaticam taxatum est precio. Et eius taxatio quomodo fieri debeat. in. 4. conclusiō. numero. 22. fo. 71. & in. 6. conclusiō. num. 11. cum sequentib. fol. 99.
 ¶ Papa & Imperator seu Princeps tenentur ad obseruationem iuris Diuini & Naturalis. in. 5. conclusiō. nu. 48. fol. 81.
 ¶ Paria sunt, quem scire, vel scire debere. ibidem. nu. 86. fol. 85. & in. 6. conclusiō. numer. 98. folio. 113.
 ¶ Paria sunt, quem scire, & scire posse de facili. ibidem.
 ¶ Paria sunt hæredem in minus solemnī testamento scriptum, scire testatoris esse nullam voluntatem, vel id scire debere. in. d. num. 98.
 ¶ Pater in morte filij, vestes hodie potest induere lugubres. in. 2. conclusi. nu. 58. fol. 49.
 ¶ Pater & filius si sint torquendi, filius primo torquendus est. ibidem. nu. 59. vbi multa de amore parentum erga filios.
 ¶ Pater & filius correlatiua sunt. ibidē. nu. 60.
 ¶ Patriæ oppræssæ fame, alio ve malo, tenetur quis opem ferre, potius quam alteri ciuitati. in. 5. conclusiō. nu. 106. fo. 87.
 ¶ Patriæ plurimum debetur, & eius amor dulcis est. ibidem.
 ¶ Pauperibus, & egenis caritatis seu penuriæ tempore licet furari & derobare, pro victus tantum necessitate diuitibus, qui eis facere eleemosynam recusarent. in. 1. conclusiō. numero. 12. fol. 13.
 ¶ Pauperibus penuria & egestate oppræssis tenetur quis ex præcepto facere eleemosynā de his quæ pro suo statu abundantius habet. ibidem. num. 7. etiam his pauperibus qui propria culpa in paupertatem inciderunt. ibidē. num. 8. fol. 12.
 ¶ Paupertas procurata vt alteri præiudicium fiat non releuat: nec fauet. ibidem. numero. 9. folio. 13.
 ¶ Paupertas quomodo probetur: Et cui incumbat eam probare. ibidem. nu. 44. fol. 18.

¶ Pausaniæ dictum laudandum. in. 7. conclusiō. nu. 29. fol. 127.
 ¶ Peccatum non tollitur ex temporis antiquitate, imo peccatū quo antiquius, eo grauius dicitur. in. 1. conclusiō. nu. 135. fol. 31.
 ¶ Peccatum tunc est quando quis venit cōtra ius cupiditate, aut sine causa, in casu ve non permisso, aliās non. in. 2. conclusiō. numer. 55. folio. 48.
 ¶ Peccatum, quid vt sit determinare deficiente autoritate authentica quæ sic determinet periculosum est & indiscretum. in. 3. conclusiō. num. 20. fol. 62.
 ¶ Peccatum inducitur ex falsa opinione. Et in tantum quid est peccatum in quantum voluntarium. ibidem. nu. eodem.
 ¶ Peccat quis tanto magis grauius, quāto melioris nationis, condicionis, & dignitatis sit. in. 6. conclusiō. nu. 21. fol. 100.
 ¶ Peccata nobilium, augent quatuor rationes bidem.
 ¶ Peccare per hypochrisim, peius est quā manifeste: & veneno occidere quam gladio. ibidem. nu. 33. fol. 102.
 ¶ Peccare aperte leuius est, quā sanctitate simulare. Et quomodo id intelligendum sit. ibidem. num. 34.
 ¶ Peccat minime quis toties mortaliter quoties scit se debere restituere, aut satisfacere proximo, & potest, & non restituit. Aduersus Ioā. Lup. à Palaci. Rub. ibidem. nu. 47. cuius opinio in quibusdam casibus saluatur. fol. 104.
 ¶ Pœna quādo cōsistit in certā specie non habet locū multiplicatio. in. 1. cōcl. nu. 24. fol. 15.
 ¶ Pœna ex quo à Legislatore imponitur quominus legis trāsgressio fiat, non debet remouere obligationem in foro animæ, ne trāsgrediendi legem occasionem præbeat: Et ita operetur contrarium eius, ad quod ea pœna fuit apposta. ibidem. nu. 108. fol. 28.
 ¶ Pœna de iure cōmuni cōtra Dardanarios statuta. Et de pœna quorundā panē coctū Hispali reuendentium. ibidem. numero. 166. fol. 36.
 ¶ Pœnam mortis pati non debet, qui paruam quantitatem furatus est, licet qualitas aggrauans pœnam omnino conueniat. in. 3. conclusiō. nu. 10. fol. 60.
 ¶ Pœna præsentis Pragmaticæ cōtra clericos & personas Ecclesiasticas eiusdem trāsgressores, per iudicem Ecclesiasticarū infligēda est: Nec aliter à iudice laico inferenda, nisi quando iudex Ecclesiasticus requisitus eam infligere, recusaret, aut negligens esset, plus ve debito differret. in. 5. conclusiō. nu. 71. fol. 83.
 ¶ Pœnam

¶ Pœnâ contentam in Pragmatica præfenti, non debet in foro animæ, eiusdem legis transfessor nec ad illius pœnæ restitutionem tenetur. in.6.conclusio.nu.61.fol.107.

¶ Pœna temporalis quæ damni, vel debitæ rei satisfactionem non spectat, non cõsideratur. ibidem.nu.62.

¶ Pœna à lege vel Canone, ipso iure imposita, in foro conscientia non debetur: Aduersus Panormitan.Felin.& Thom.Parpal. & alios, & Menchacensem. Etia si delinquens nullam habeat aut habere possit defensionem, cum eodem Vasquio Menchacensi sibi aduersario, contra Dominicum à Soto: ibidem. numero.64. fol.108.

¶ Pœna ipso iure statuta, in foro poli non debetur, Aduersus Panormitan. & alios: Nec ab ipso sacerdote qui pœnam indicat exigenda est. ibidem.nu.65.

¶ Pœna legis exterioris in foro animæ nõ debetur. Et qua ratione id procedat. ibidem.

¶ Pœnæ legales ab Humano iudice declarandæ sunt, & ab eius executoribus exigendæ. ibidem.

¶ Pœna ipso facto, vel ipso iure statuta præscribi potest etiam cum mala fide. Aduersus Mechacensem. in.6.conclusio.nu.101.fol.113.

¶ Pœna legis transgressæ, quanuis moderata sit, non debetur in foro conscientia. Contra Decium, & Hierony. Cagnolum. ibidem. numero.103. fol.114.

¶ Pœnæ eius qualitatis, quæ nullum actû iudicis exigant, vt sunt censuræ, & irregularitates canonibus indictæ, vim & effectum habent in foro conscientia. Et qua ratione id procedat. ibidem.nu.104.

¶ Pœna à testatore adiecta, in foro conscientia debetur. ibidem.nu.107.fol.115.

¶ Pœnâ conuentionalem regulariter quis soluere non tenetur in foro cõscientia, nisi à creditore petatur. Et de cõcordia opinionû hac in quæstione. ibidem.nu.110.

¶ Pœna conuentionalis parte petente restitui debet in foro conscientia quatenus non excedit notabiliter proximi damnum aut læsionem. ibidem.nu.111.

¶ Pœna conuentionalis vltra modum appositâ ad mensuram debitam redigenda est. ibid.

¶ Pœna conuentionalis si contra iusticiam sit quia excedit quadruplum, non potest peti, aut exigi in foro conscientia, in eo quod sic excedit, quanuis iuramento sit firmata. ibid. numero.112.

¶ Pœna promissa peti non potest vltra inte-

resse, & si nihil intersit, peti non valet in foro conscientia: secus in foro exteriori. Cum Iasono, (ita intelligendo) dum pœna hæc nimis acerba non sit. ibidem.nu.113.

¶ Pœna in foro conscientia debetur, quando ex parte recipientis non est pœna, sed amissæ rei acquisitio: & interesse. in.6.conclusio.nu.116.fol.116.

¶ Pœna conuentionalis si nimium obdura sit, non debetur in foro conscientia, secus si moderata sit: cum Decio, & Cagnolo, Aduersus Menchacensem eosdem Carpentem. ibidem. num.121.fol.117.

¶ Pœna legis commissoria, in contractibus cõsualibus reprobatur. ibidem.nu.126.

¶ Pœna quæ irrogatur à lege, ei qui alteri damnum dedit in incendio domus, vel vulnere, aut occisione serui, vel iumenti, & similibus, dolo aut lata culpa debetur in foro conscientia quatenus non excedit modum læsionis, cum communi Aduersus Menchacensem. ibidem.nu.132.fol.118.

¶ Pœna non debetur in foro conscientia iudicis q; executio necessaria est, quanquam lex ipsa pœnalis ad incurrendam pœnam disponat nullam requiri declarationem aut sententiam. Aduersus Syluestrem. ibidem. numero.136.fol.119.

¶ Pœnæ in leg. fin. tit.3. & in leg.2. tit.9. & in leg. vltim. tit.14. & final. tit.15. lib.2. Ordinatio. Regiar. non debent in foro conscientia ante iudicis declarationem, ex eo quia ipso iure imponantur, vel ipso facto, Aduersus Menchacensem ostenditur: sed ex alijs rationibus ibidem.nu.138.

¶ Pœna non attenditur in foro cõscientia quæ non continet interesse, nõ solum in foro pœnitentia, sed etiam quo ad pœnam spiritualem quæ imponitur non satisfaciendi. ibidem. num.143.fol.120.

¶ Penuria & caritas cum præcedenti vbertate compensanda est, in valore tritici computando. in sexta conclusio. numero. 15. folio.99.

¶ Periculorum susceptio, res æstimabilis est. in secunda conclusio. numero.28.fol.45.

¶ Periurium in re leuissima semper est peccatum mortale. Aduersus Florentinum Archiepiscopum & Syluestrum. in.3. conclusio. numero.14. & quomodo possint saluari. ibidem. folio.60.

¶ Persarum circa suum Regem institutû præclarissimum. in septima conclusio. numer. 29. folio.127.

¶ Perso.

¶ Lex cessat pro ea parte, pro qua eius ratio cessat. ibidem.nu.31.fol.45.

¶ Lex quæ præsumptionem præ se fert, non habet locum in foro poli. ibidem.nu.33.

¶ Lex manet, quandiu vna eius causa manet, quauis alia eiusdem particularis causa cesset. ibidem.nu.34.fol.46.

¶ Leges datæ ad aliquem particularem finem per quam intenditur talis, aut talis finis sublequitio principaliter & præcise, causa cessante cessat & ipsa lex. ibidem.nu.35.

¶ Lex in eo quod à lege Naturali discordat, non est lex, sed legis corruptio. ibidem. numero. 53. folio.47.

¶ Lex pœnalis etiam in quibus casibus transgressorem non obligat ad peccatum, semper eum ad peccatum obstringere videtur, quando ipse ex legis transgressione peccare se falso existimabat. ibidem.nu.54.fol.48.

¶ Lex definit obligare in conscientia, in casu in quo si Legislato foret consultus, exceptû iudicaret. ibidem.nu.55.

¶ Lex non ligat quando non recipitur ab omnibus sciente Legislatore & patiente. in.3. conclusio. num.18.fol.61.

¶ Lex seu constitutio, vtentium more à longo tempore non recepta, non ligat, nec dicuntur transgressores illam non seruantes. ibid.

¶ Lex pœnalis ex se ipsa, nisi alia præcesserit Diuina Naturalis, vel Humana lex quæ præmittat, præcipiat, vel phibeat id ppter quod pœnâ imponit, minime obligat ex forma verborum, & quatenus pœnalis ad culpam mortalem, neq; venialem. ibidem.nu.26.fol.63.

¶ Lex quo tempore rogatur, vel à ciuibus acceptatur, vel commissio Principibus ad has res vel similes datur, omnes ciues huius animi esse videtur, eaq; obligatio alternatiua est vt vel legi pareatur, vel pœna temporalis patienter subeatur. ibidem.nu.27.

¶ Lex positua pœnalis, aut Principis præceptum disponens id quod explicite seu implicite iure Diuino, Naturali, vel gentium cautû erat, obligat transgressorem ad mortale. ibidem.numer.64.

¶ Lex Humana concordans cum iure Diuino vel Naturali, quantumcunq; sit pœnalis, non inducit nouum ius. ibidem.nu.31.

¶ Legis Humanæ ratione cessante, ad huc tamen ipsius dispositio non cessat, quandiu Legislato eam non abrogauerit. Et quomodo id procedat. ibidem.nu.33.

¶ Lex Humana siue Ecclesiastica, siue secularis quandoq; ad mortalem culpam obligat,

quandoq; ad non mortalem. Et quomodo id accipiendum & intelligendum sit. ibidem.nu.34.fol.65.

¶ Lex Naturalis, neq; Diuina, non semper obligat transgressore ad mortale culpam. ibid.

¶ Lex Humana circa rem grauem & quæ læsionem aut damnum proximi seu detrimētû Reipublicæ respiciat, peccati mortalis reu transgressorem constituit. ibidem.nu.35.

¶ Lex Humana Imperatoria, seu prohibitoria in re leui pœna adiecta vel non, minime obligat transgressore ad culpam mortale. ibidem.

¶ Legis, aut præceptorum conditor, mutare seu minuere non potest iuris Diuini & Naturalis naturam: & eius Robur auferre. ibidem. numero.39.

¶ Legis Humanæ transgressor, vtum peccet vel non, ex Legislatoris voluntate non pendet, Aduersus Alphonsum Castrensem. ibid. numero.41.fol.66.

¶ Lex iusta subditos in foro conscientia obligat, quanuis lator legis huiusmodi quo tempore eam tulit, aperuerit se nõle vt ea lex in conscientia obligaret. Contra Fernandû Mechacensem. ibidem.nu.42.fol.66.

¶ Legis Humanæ cuiuscunq; siue inducentis culpam venialem siue mortalem, semper contrahit mortalem culpam transgressor, si ex co temptu eam violet. ibidem.nu.44.

¶ Lex Principis secularis, in quacunq; re disponat etiam si mentionem clericorum faciat seruari debet si iusta sit, & honesta nec canonibus contraria. in.5.conclusio.nu.10.fol.76.

¶ Leges ciuiles regulariter etiam clericos cõprehendunt. ibidem.nu.11.

¶ Lex ciuilis afferens cõmodû & incõmodû, non dicitur præiudicialis clericis: neq; contra libertatē Ecclesiæ. Et quomodo id accipiendû & intelligendum sit. ibidem.nu.16.fol.77.

¶ Lex, vel statutû in quo clericorû, ac personarû Ecclesiasticarû sit mentio, si super ratione naturali fundetur, clericos & personas Ecclesiasticas comprehendit. ibidem. nu.36.fol.80.

¶ Lex ciuilis à non recognoscente superiore lata, non tractans de materia spirituali, neq; obuians Canonibus, seruanda est in foro Ecclesiastico contra clericos. ibidem.nu.37.

¶ Lex, vel Pragmatica non faciens notabile præiudiciû personis Ecclesiasticis, seruari debet etiam inter clericos. ibidem.nu.38.

¶ Lex pquã limitatur potestas subditorû circa res suas, nõ dicitur cõtra libertatē Ecclesiasticâ: etiã si talis limitatio inducat priuationē lucri Ecclesiasticarû personarum. ibid. nu.39.

¶ Lex, seu statutum pro bono publico latum clericos etiam tenet. *ibidem*. nu. 40.
 ¶ Lex, seu constitutio pœnalis, in fauorem animarum inducta, non est restringenda: sed amplianda & dilatanda. *ibidem*. nu. 48. fol. 81.
 ¶ Lex duplicem habet virtutem vnam punitiuâ, & alterâ regulatiuam: à prima Princeps est absolutus, à secunda non, quia debet honeste & regulate viuere. *ibidem*. nu. 52.
 ¶ Lex civilis quando est iusta, & rationabilis, censetur etiam approbata per Papam. *ibidem*. nu. 57. fol. 82.
 ¶ Lex Principis secularis quæ de interdicto armorum vsu iusta est, clericos etiam completitur: & qua ratione id procedat. *ibidem*. nu. 58.
 ¶ Lex iusta bono imnitens publico, iure naturali fulcita, ac à non recognoscente superiorem, lata, in foro animæ obligat: & transgressor reus est peccati mortalis. in. 6. conclusio. numero, 2. fol. 97.
 ¶ Legi fit fraus, quando vnum simulatur, & aliud fit in vero, ita quod simulatur quod permissum est, & reuera fit quod prohibitum est. *ibidem*. nu. 4. fol. 98.
 ¶ Legi fit fraus, quando verba legis seruantur, & venit contra mentem. *ibidem*. nu. 18. fo. 100.
 ¶ Legi fraudem facit, qui saluis verbis legis, eius sententiam circumuenit. *ibidem*.
 ¶ Legi fraudem faciens, grauius peccat, quam ille, qui de directo facit contra legem. *ibidem*. nu. 32. fol. 102.
 ¶ Lex quando ipso iure transfert dominium, de vnius persona, ad personam alterius, id fieri intelligitur veluti sub hac mentali condicione, vt nisi aliquis futurus euentus sequatur, id dominium translatum fuisse non videatur. *ibidem*. nu. 71. fol. 109.
 ¶ Lex humana fundata ex iusta & rationabili causa, ita etiam & vires habet in foro conscientie. *ibidem*. nu. 78. fol. 110.
 ¶ Lex quæ testium solemnitate testamentis induxit, publicum respicit commodum, & iusta est, & in iudicio animæ necessario admitenda. *ibidem*. nu. 79.
 ¶ Lex, statutum vel cõsuetudo, super incerto, vel præsumpto fundata, quanuis rationabilis sit, non obligat in foro cõscientie. *ibi*. nu. 92. fo. 112.
 ¶ Lex in his quæ sunt iuris, vere facit cum aliquid fingit: non autem dicitur facere ficte. *ibidem*. nu. 94.
 ¶ Lex civilis in conscientie foro est seruanda & excusat, quando permittit aliquem actum eum approbans. *ibidem*. nu. 99. fol. 113.
 ¶ Lex quæ peccatum non excludit, aut nutri-

tiua est peccati non valet: imo nulla est, & qua ratione. *ibidem*. nu. 129. fol. 118.
 ¶ Lex pœnâ inferens statuêdo soluêdâ esse in foro conscientie, obligat ad illius pœnæ solutionem in cõscientia, à tempore commisi delicti. Et quomodo id accipiêdum sit. *ibidem*. nu. 139. fol. 119.
 ¶ Lex non exequitur aliquod iniustum vel iniquum, quia oculus legis, sicut oculus Dei, omnia videt, & omnia intuetur. in. 7. conclusio. nu. 7. fol. 123.
 ¶ Legis factæ noticiam habens ante duos menses postquam lex est lata, ligatur in foro conscientie. *ibidem*. nu. 10.
 ¶ Lex à lege non differt, qua ex parte lex est, non magis quam aurum ab auro, aut lapis à lapide. Et quo modo leges contrarie iustæ sint, & eandem autoritatem habeant. *ibidem*. nu. 25. fol. 126.
 ¶ Lex civilis, in quo differat à naturali, vel iurisgentium. *ibidem*.
 ¶ Leges non possunt statuere, quod contrahentes possint, se ad iniuriam decipere intra dimidium iusti precij, sine peccato. in. 1. conclusio. nu. 127. fol. 30.
 ¶ Leges de præscribendis actionibus personilibus, ab his qui sciunt seueros debitores esse, minime valent, ob peccatum, & malam ipsius præscribentis fidem, cum communi. *ibidem*. conclusio. nu. 140. fol. 32.
 ¶ Leges etiam quæ sunt recte positæ, in aliquibus casibus deficiunt, in quibus si seruantur essent contra ius naturale: Et ideo in talibus non est secundum literam legis iudicandum, sed recurrendum ad æquitatem quam intêdit legislator. in. 2. conclusio. nu. 13. fol. 43.
 ¶ Legum obedientia, à primordio generis humani limitata esse intelligitur, quatenus utilitas, & honestas ipsorum subiectorum deposcit & non ultra. *ibidem*. nu. 14.
 ¶ Leges humanæ debent esse tolerabiles, atque ad hominum imbecillitatem accommodatæ quas etiam illi ferre possint, qui non sunt adeo virtute progressi. *ibidem*. nu. 25. fol. 44.
 ¶ Leges ad Rempublicam accomodatæ sunt, non autem Respublica ad leges. *ibidem*.
 ¶ Leges sicut moribus vtentium cõfirmantur, sic moribus vtentium in contrarium, abrogantur, in. 3. conclusio. nu. 18. fol. 61.
 ¶ Leges seculares licet conseruent genus humanum quo ad seculum, ista tamen cõseruatio tendere debet ad veram alterius seculi conseruationem, in. 5. conclusio. nu. 9. fol. 76.
 ¶ Legibus naturalibus Rex ligatur, sicut quilibet particularis priuatus. *ibidem*. nu. 50. fol. 81.
 ¶ Le-

¶ Pragmaticæ taxæ panis dubia ad Principem, qui ea declarer, referenda sunt. *ibidem*.
 ¶ Pragmaticarum taxæ panis, & suarum declarationum, & aliarum Regni huius Pragmaticarum circa id disponentium, series & cõtextura. *ibidem*. nu. 32.
 ¶ Pragmatica taxæ panis, & aliarum Regni circa id Pragmaticarum ratio, ex earum præfatione colligitur. Et secundum hanc rationem earum dispositio intelligenda est, quo ad forum conscientie. in. 1. conclusio. nu. 84. cum sequen. fol. 25.
 ¶ Pragmatica de las dagas y puñales. Madricia. Ann. 1566. citatur, & explicatur. *ibidem*. nu. 15. fol. 14.
 ¶ Pragmatica de los estoques y verdugos. Madricia. Ann. 1564. citatur & explicatur. *ibidem*.
 ¶ Pragmatica de los buhoneros. Madricia, an. 1562. expenditur & explicatur. *ibidem*. numero. 21.
 ¶ Pragmaticæ Segouienles. 71. & 72. Ann. 1532 & 72. Toletana. Ann. 1525. citantur & explicantur. *ibidem*. nu. 34. fol. 17.
 ¶ Pragmatica. 133. de las rifas, Comitiorum Vallis Oleti. Ann. 1555. citatur, & expenditur. *ibidem*.
 ¶ Pragmatica Madricia, de los lutos. Ann. 1565 referitur & explicatur. *ibidem*.
 ¶ Pragmaticæ plures, & aliæ leges Regni, citantur & expenduntur. *ibidem*. nu. 35.
 ¶ Pragmatica de los cauallos e yeguas. Lata en Aranzuez. 23. mensis Octobris, Ann. 1562. citatur. *ibidem*. nu. 40.
 ¶ Pragmatica de los vestidos y trajes, Comitiorum Madriciorum Ann. 1563. citatur & explicatur. *ibidem*. nu. 45. fol. 19.
 ¶ Pragmatica. 182. in verbo. Pan. in volumine Pragmaticarum, citatur. *ibidem*. numero. 59. fol. 21.
 ¶ Pragmatica. 18. lata en el Real de la vega de Granada. 5. die mensis Augusti. Ann. 1491. Quæ habetur, in volumine Pragmaticarum, in verbo diezmos, citatur & explicatur. *ibidem*. numero. 81. fol. 24.
 ¶ Pragmatica contra panis promeratores, Madriti lata. 28. mensis Iunij. An. 1530. intelligitur & ampliatur. *ibidem*. nu. 163. fol. 35.
 ¶ Pragmatica. 48. in volumine Pragmaticarum, & per potentissimum Philippum, huius Nominis secundum Hispaniarum, & noui Orbis Regem. Lata Toleti. 26. mensis Aprilis. Ann. 1561. & Madriti, 20. mensis Iunij. Ann. 1565. citantur, & quod transgressores ad mortale o-

bligent. *ibidem*. nu. 166. fol. 36.
 ¶ Pragmatica de los lutos Ann. 1565. rursum explicatur & intelligitur, cum altera Pragmatica Catholico. Reg. Fernandi & Elisabes, in secunda conclusio. numero. 58. & 59. foli. 49.
 ¶ Pragmaticæ. 55. Vallis Oleti, Ann. 1523. & 72. Tolet. Ann. 1525. iubentes ne nocte per urbem de ambulantes secum ferant enses, aut mucrones sub certa pœna, & amissionis armorum, non obligant transgressores ad mortale. in tertia conclusio. numero vigesimo octauo, fol. 64.
 ¶ Pragmaticæ præcipientes, ne ultra duos argenteos ludatur, & ne venetur cum canibus (quos vulgus nocharniegos appellat) aut laqueis, cordis ve æreis, aut cum lucernis, vel pullis, perdicinis, seu boue (quæ vocat) de per dizes, aut stlopetis, sulphurarijs que instrumentis aues, & animalia aucupentur, non obligant transgressores ad mortale. *ibidem*. numero. vigesimo nono.
 ¶ Pragmatica, 78. Comitiorum Vallis Oleti, anni, 1555. expenditur, & ampliatur. in. 4. conclusio. nu. 3. fol. 67.
 ¶ Pragmaticæ, 181. & 182. sub verbo, pan, in volumine Pragmaticarum expenduntur, & eandem verba citantur pro intellectu, & practica præsentis Pragmaticæ. *ibidem*. numero. 10. folio. 68.
 ¶ Pragmat. Caroli Cæsaris apud Montifonem, Madriti edita. 15. Octobris, an. 1552. qua calceamenta, & coria taxantur. Et altera Pragmatica taxans mercenariorum mercedes, citantur, & qua ratione procedant. *ibidem*. numero. 14. ad fin. fol. 70.
 ¶ Pragmatic. 133. in volumine Pragmaticarum, citatur & explicatur. in quinta conclusione. numer. 31. fo. 79.
 ¶ Pragmatica, 88. in volumine Pragmaticarum, citatur. Et quod procedat & practitari possit contra Clericum. *ibidem*. numero. 32.
 ¶ Pragmaticæ, decima octaua, & 118. Vallis Oleti, anni, 1537. citantur & ampliatur. *ibi*.
 ¶ Pragmatica Madricia, decimo nono, Mensis Nouembris lata, anni, 1566. super conseruatione possessionum herbarum horum Regnorum, in clericis & Ecclesijs obtinet. *ibidem*. numero. 40. fol. 80.
 ¶ Pragmatica Madricia, 28. Iunij, Ann. 1530. contra promeratores & Reuenditores frumenti lata, clericos etiam comprehendit. *ibidem*. numero. 41.
 ¶ Pragmat. 109. in volum. Pragmat. citatur. *ibi*. dem. nu. 61. fol. 82.
 ¶ Prag-

¶ Pragmatica circa prouisionem pauperum, an. 1565. die. 7. mensis Augusti, lata Madriti, citatur & explicatur. ibidem. nu. 106. fol. 87.

¶ Pragmatica prædicta cōtra promeratores frumenti rursus citatur, & expenditur. ibidē. numero. 118. fol. 89.

¶ Pragmatica. 78. in Comitij Valli Oleti habitis, an. 1555. citatur & explicatur. ibidem.

¶ Pragmaticæ, 181. & 182. in volu. Pragmatic. rursus citantur & explicantur. in. 6. conclusione. num. 1. fol. 97.

¶ Pragmatica. Toleti lata, 20. mensis Octobris, an. 1560. citatur, & declaratur. ibidem. numero. 17. fol. 99.

¶ Pragmatica. circa panem coctū facta Madriti, 14. mensis Septembris, an. 1568. citatur & explicatur. ibidem. nu. 20. in fine. fol. 100.

¶ Pragmatica. 127. Comitiorum Madriciorū, an. 1563. citatur & explicatur. ibid. nu. 80. fol. 110. Et quomodo, in quibus q; tributis procedat, practicāda, & intelligēda sit. ibi. nu. 130. fo. 118.

¶ Pragmatica quæ de iure iam quæsito tollēdo agit, intelligenda necessario est, ut quā minime grauet: Et nequis indebite iniuriam seu damnum patiat: etiam si eiusdem Pragmaticæ verba impropiantur & nihil operentur ibidem. in. 6. conclusio. nu. 131.

¶ Pragmatica. præallegatæ, 180. & duæ sequētes in volumine Pragmatici. citantur. in. 7. conclusio. num. 8. fol. 123.

¶ Pragmaticæ disponentes de amissione vestium & Gemmarum non amittuntur, si visæ sunt per officialem, & non retente. in. 1. conclusio. num. 35. fol. 17.

¶ Pragmaticæ plures, & aliæ leges citantur. ibidem.

¶ Pragmatica. Vallis Oleti, an. 1537. & Prag. Tauri. an. 1551. & Prag. Madricia. ann. 1563. circa vestes citantur: & intelliguntur. in. 7. conclusio. numer. 16. fol. 124.

¶ Præceptum, quod tibi non vis, alteri ne feceris, de iure est Diuino & Naturali. in. 1. conclusio. num. 115. fol. 28.

¶ Præceptum nullum continetur in lege Euāgelica, quod nō sit iuris Naturalis præter præcepta de Sacramentis, & de fide. in. 2. conclusio. nu. 50. fol. 47.

¶ Præcepta omnia Diuini & Naturalis, humani q; iuris ad mortale non obligare, ex Caietano ostenditur. in. 3. conclusio. nu. 34. fol. 65.

¶ Præconium quod aliquando datur ne homines in vendendis in foro, aut per calles publicas victualibus occupentur, valet. in. 1. conclusio. num. 40. fol. 17.

¶ Prædo & intrusus impensas repetit. in. 2. conclusio. numer. 90. fol. 55.

¶ Prælati licite possunt de redditibus Ecclesiæ subuenire consanguineis indigentibus. in. 1. conclusio. nu. 47. fol. 19.

¶ Præscriptio hodie non procedit cum mala fide: aduersus Michaelē Centifontanum, & Rodericum Suarez. ibidem. nu. 134. fol. 31.

¶ Præscriptio immemorialis temporis, cū mala fide non procedit. ibidem. nu. 135.

¶ Præscribit nullo temporis tractu, aut continuatione, qui habet malam fidem tempore possessionis inchoatæ, aut continuatæ, etiam si centum annis vel ultra possessionem continet. Aduersus Salycet. Decium, & Nicolaū Boærium. ibidem. nu. 136. fol. 32.

¶ Præscriptio triginta annorum, non procedit cum mala fide, & scientia rei alienæ: Cum communi aduersus Menchacensem. ibidem. numero. 138.

¶ Præscribi non possunt actiones personales cum mala fide, sicut & actiones Reales, reiecta distinctione Bartoli, & aliorum inter has actiones. ibidem. num. 139.

¶ Præscriptio non procedit cum scientia rei alienæ, etiam si possessor nullum crimen, nec culpam mortalem contraxerit, ex eo quod non restituit rem, & differre possit eius restitutionem. Aduersus Panormitanum, & alios. ibidem. nu. 142. fol. 33.

¶ Præscriptio non potest à dubitante incipere, quia dubitans bonam fidem non habeat: cum communi, Contra Panormitanū, & Mechacensem. ibidem. nu. 149. fol. 34.

¶ Præscriptio civilis Regia, procedit cum mala fide, quando agitur de præscribendo iure exequendi aliquem contractum. Et quare ratione id procedat. ibidem. nu. 150.

¶ Præscriptio actionum personalium, obtinet quo ad utrūq; forū Pontificiū & seculare, etiā cum mala fide præscribentis, quoties agitur de actionibus à lege civili inductis, & ab initio per eam legem certo tempore definitio ne quadam restrictis. in. 1. conclusio. nu. 151.

¶ Præscriptio cum mala fide non admittitur quanuis lege statuatur leges omnes præscriptionem aliquam inducentes habere vicem, & vim consensus ipsorum priuatorum, qui legum latoribus subiiciuntur. Aduersus Baldū ibidem. num. 154.

¶ Præscriptio quæ à iure datur, locum obtinet in foro poli. in. 6. conclusio. nu. 78. fol. 110.

¶ Præscribi potest cum mala fide pœna ipso facto vel ipso iure statuta. Aduersus Menchacensem.

centem. ibidem. nu. 101. fol. 113.

¶ Præscriptio procedit cum bona fide, quanuis oriatur ex iniusta causa. ibidem. numero. 102. fol. 114.

¶ Præsumptio malæ fidei tollitur & purgatur possessione triginta annorum. Et quomodo id procedat & intelligendum sit. in. 1. conclusio. nu. 137. fol. 32.

¶ Præsumptio est pro Reo, quod non deliquerit. ibidem. nu. 170. fol. 37.

¶ Præsumptiones duæ sidentur contrariæ, confunduntur tamen, & quæ pro Reo est, tanquam fortior & validior aliam elidit. ibidem. numero. 171.

¶ Præsumptio cessat, locum q; non habet in animæ iudicio: Ex quo in eo constat veritas. in. 2. conclusio. num. 33. fol. 45.

¶ Precium quod sit iustum ad bonam fidem pertinet. in. 1. conclusio. nu. 125. fol. 30.

¶ Precium iustum est, ut non solum respiciatur ad rem quæ venditur sed ad damnū quod ex venditione incurritur. in. 2. conclusio. numero. 36. fol. 46.

¶ Precium iustum dicitur, impēsis deductis & in æstimando precio impensæ deducuntur. ibidem. num. 94. fol. 56.

¶ Precium iustum Rerum, non est punctualiter determinatum, sed magis in quadam estimatione consistit, ita quod modica additio, vel diminutio tollere non videtur æqualitatem iustitiæ. in. 3. conclusione, numero. 1. fol. 58.

¶ Precium vbi lege positum est, si excessus notabilis augeatur peccatum mortale est: obnoxium q; restitutioni, si autem excessus sit per exiguus, veniale est: cum Dominico de Soto, ibidem. num. 17. fol. 61.

¶ Precia taxare, & quod victui necessaria vendantur pro iusto precio, ad vrbibus præfectos spectat. in. 4. conclusio. num. 11. fol. 68.

¶ Precia victualium & hospitiorum, & Carcium taxari possunt. ibidem. numero. 13. & sequen. fol. 69. & 70.

¶ Precium taxatur in domibus locandis, quibusdam in locis. ibidem. nu. 14.

¶ Precium panis cocti per Pragmaticam præsentem taxatur, & determinatur: Et ad eius taxam non minus Regnicolæ tenentur, quā ad tritici & ordei taxam, ex eadem Pragmatica tenentur. ibidem. nu. 25. fol. 71.

¶ Precium loci, vbi res venditur, inspici debet non autem precium loci de quo est vendens. ibidem. nu. 27.

¶ Precium rei, non dicitur nec censetur iu-

stum, quod ab vno aut altero fuerit statutū, datum vel oblatum, sed communi Regionis æstimatione ex rei qualitate, & reddituum quantitate & quanti res vendi posset in loco publico. in. 5. conclusio. nu. 100. fol. 86.

¶ Precium non attenditur, quando emptor & venditor de maiori precio colludunt. ibidem. nu. 124. fol. 90.

¶ Princeps aut Magistratus seu Rector prouinciæ, ingruente omnium rerum penuria ac annonæ caritate precia rerum taxare potest etiam minus quam valeant. in. 1. conclusio. nu. 4. fol. 12.

¶ Princeps primo cogitare debet bonum publicum quam singulorum vtilitatem. ibidem. nu. 82. fol. 25.

¶ Princeps maritus est Reipublicæ. ibidem.

¶ Princeps quanuis solutus legibus, tenetur ad obseruationem præcepti, quod est de iure Diuino vel Naturali. ibidem. num. 112. fol. 28.

¶ Princeps dicitur esse supra legem, quia quantum expediens fuerit potest legem mutare, & in ea dispensare pro loco & tempore. in. 5. conclusio. nu. 53. fol. 81.

¶ Princeps ita cauere, & providere tenetur ne damnum seu iniuria cuius fiat. ibidem. numero. 141. fol. 93.

¶ Principis verba potius impropiantur, quā quod damnum tertio inferatur: Etiam si motu proprio gratia facta sit, & de præiudicio tertij non in re sed ad rem agatur. Etiam si id modicum præiudicium sit. ibidem. nu. 143.

¶ Principes & Magistratus aliquē punire non debent, nisi publice, neminem iudicare possunt nisi palam conuictum, aut confessum. Etiam si priuatim nouerint illum esse malefactorum. in. 6. conclusio. nu. 68. fol. 108.

¶ Princeps & Respublica sunt domini bonorum particularium, possunt q; ab aliquo tolle bona illo inuito propter bonum commune. Et ex iusta causa impedire translationem dominij. ibidem. nu. 80. fol. 110.

¶ Princeps est in Republica, & Respublica in Principe. in. 7. conclusio. nu. 5. fol. 123.

¶ Princeps dicitur de v s terrenus. ibidem. numero. 6.

¶ Princeps cum sui sacri, & supremi Senatus proceribus, semper solet prospicere ut nemini iniuria fiat. ibidem. nu. 31. fol. 127.

¶ Principatus ad meram ciuium vtilitatem, non etiam ad vtilitatem Regentium, creatus est. in. 3. conclusio. nu. 27. fol. 63.

¶ Priuilegia à iure concessa his qui inopia, & paupertate laborant, non competunt ijs qui

data opera ex culpa ad casum paupertatis præmeditata & ordinata, in paupertatem incidunt vt dictis priuilegijs vtantur. in. 1. cōclusio. num. 9. fol. 13.

¶ Priuilegia concessa à iure ijs qui inopia, & egestate opprimuntur, non sunt seruanda quoties alteri sit præiudicium si pauperes & inopes in eum statum ob scelera & propria culpam deuenierunt. ibidem. nu. 10.

¶ Priuilegia agricolis concessa, remissiue. ibidem. nu. 40. fol. 17.

¶ Priuilegia silere debent, & non loqui tempore famis, aut guerræ. ibid. num. 59. fol. 21.

¶ Priuilegium generaliter indultum, non includit casum publicæ vtilitati contrarium. in. 4. conclusio. nu. 20. fol. 70.

¶ Priuilegium siue facultas prælationis intelligi debet sine dāno tertij. ibid. nu. 118. fol. 89.

¶ Probatio per confessionem aduersarij admittitur, licet via probandi sit præclusa. in. 1. conclusio. nu. 144. fol. 33.

¶ Probatio contra fictionem, omnino rejicitur. in. 6. conclusio. nu. 96. fol. 112.

¶ Proconsul generalis est visitator, & circuitor totius Prouinciæ, & non tollitur commissio hæc generalis per aliquam commissionem specialem. in. 1. conclusio. num. 52. fol. 20. & in. 4. conclusio. nu. 13. fol. 69.

¶ Prohibiti incidere ligna in certa silua, & asportare, non poterunt ligna quæ reperiuntur incissa, vel collapfa asportare. in. 4. conclusio. nu. 5. fol. 68.

¶ Prohibitio ne frumentum vendatur, vltra taxatum precium (quāuis in Pragmatica mentio farinæ non fieret) ad farinam extenditur ex mente statuentium, quanquam de proprietate vocabuli, appellatione frumenti farina non comprehenditur. ibidem. nu. 6.

¶ Prohibitio facta in frumento, locum habet in pane cocto, ne vendatur vltra, quam per Pragmaticam taxæ panis dispositum, & permissum est. num. 9. Et quomodo id sit intelligendum. ibidem.

¶ Prohibitio quæcunq; alienationis, non includit alienationem necessariam. in. 5. conclusio. nu. 133. fol. 91.

¶ Prouinciæ alterius vicini, à superiore suo possunt compelli portare annonam ad ciuitatem egentem, si Comitatus supplere non possent eiusdem necessitatibus. in. 1. conclusio. num. 39. fol. 17.

¶ Prouisio Regia in fauorem agricolarum. ibidem. numer. 40.

¶ Pupillus licet prohibeatur donare causa e-

tiam mortis quanuis tutore autore, non tamen prohibetur donare coniunctis quibusdā causa mortis, & etiam inter viuos. in. 5. conclusio. nu. 136. fol. 91.

R

¶ Ratio finalis legis colligitur ex præmio, ideo præmium multum operatur in statutis. in. 1. conclusio. nu. 85. fol. 25.

¶ Ratio legis iuris noui inductiue, colligitur ex eius præfatione, & finalis eiusdem legis appellatur. ibidem. num. 89.

¶ Ratio legis mēs est legis. ibid. nu. 91. fol. 26.

¶ Ratio seu causa legis lex est ipsa. ibidem.

¶ Ratio debet attendi tanquam virtus intrinseca legis & tanquā genus prædicans de suis singulis speciebus. ibidem. nu. 92.

¶ Ratio statuti facit ius. ibidem.

¶ Ratio eadem in pluribus casibus, omnes deciderit casus, non quidem per extensionem, sed verius per tacitam dispositionem. in. 2. conclusio. numero. 9. fol. 43. & in numer. 65. fol. 50.

¶ Ratio Naturalis allegari potest in decisionibus casuarū, tanquā lex scripta. ibi. nu. 53. fo. 47.

¶ Ratio vbi est eadem, non dicitur extensio sed proprius intellectus. ibid. nu. 66. fol. 50.

¶ Rationem eandem quando multa habent, licet de vno fiat mentio videtur fieri exemplariter, non restrictiue. Nec dicitur extendi constitutio etiam odiosa, quando extenditur ex mente ipsius. ibidem. nu. 67.

¶ Ratio prohibitionis, Ne carius quam iustum sit vendatur frumentum, militat etiam in venditione farinæ: Et ideo eadem dispositio. in. 4. conclusio. num. 4. fol. 67.

¶ Ratio Naturalis sola est arbiter, quando est contentio inter prætendentes supremam potestatem in. 5. conclusio. nu. 51. fol. 81.

¶ Restitutio non consistit vltra nec citra vtilitatem subditorū. in. 2. conclu. nu. 14. fol. 43.

¶ Receptor alicuius artis vel officij, multare potest clericum illius artis artificem, contra statutum vel negotiationem in aliqua sui speciei venientē vel falsificantē. in. 5. cōcl. nu. 25. fol. 78.

¶ Rectores ciuitatis, aut populi salarium habere non debent, quia intersint distributioni panis annonæ publicæ. in. 1. cōcl. nu. 68. fol. 22.

¶ Rectores Conciliorum, non possunt nec debent habere salarium, ob hoc quod intersint operibus publicis construendis seu reficiendis. Et si de facto perceperint restituere tenentur iure fori, & iure poli. Nec remissio conciliorum eos excusat à reali & vera restitutione. ibidem. nu. 69.

¶ Re-

¶ Rectores Conciliorum salarium sibi cōstitutū percipere licite valēt, quādo deputātur ad negotia re publicā cōcernētia, extra eius muros, terminos seu districtum peragēda, in quibus eos oportet facere expēlas. ibidē. nu. 70.

¶ Rectores ciuitatum, quomodo debeant vidualium precia taxare. in. 4. con. nu. 12. fo. 68.

¶ Regis nostri mens ex præfatione taxæ panis deprehenditur. Et secundum verba illius declarantur, & interpretanda sunt sequentia. in. 1. conclusio. nu. 93. fol. 26.

¶ Regulare ius dicitur ius strictū. ibidē. nu. 96.

¶ Repertus in via asportare res prohibitas contra deuectum, quando incidat in pœnam statuti: Et quomodo id procedat, & intelligēdū sit, late examinatur. ibidem. nu. 26. fol. 15.

¶ Repertus extra domū, qui familia eum in sequente domum aufugit, non potest capi in domo. ibidem. nu. 32. fol. 16.

¶ Rem communem contra decretum asportans in scio vel ignorante socio, amittit tantū partem suam: non tamen socius suam partē amittit. in. 1. conclusio. nu. 22. fol. 14.

¶ Res Ecclesiæ alienari possunt ad alēdos pauperes, & Redemptionem eorum qui ob crimina carceribus publicis opprimuntur. Et quomodo id accipiendum sit. ibidem. nu. 8. fo. 12.

¶ Res prohibite si portantur cum licitis, prohibite tantū confiscantur. Aduersus communem opinionem. in. 1. conclusio. nu. 21. fol. 14.

¶ Res omnes primū sup quo sunt fundatæ, est trinitas, & mediatur per quinarium, sed perficitur per septenarium. in. 7. conclu. num. 2. fol. 122.

¶ Reipublicæ interest, vt rustici sedulo agriculturæ vacent. in. 1. conclusio. nu. 40. fol. 17.

¶ Respublica succurrere si nequeat omnibus originarijs, & incolis, subueniendū prius est infirmis & inualidis, & data paritate pauperibus magis dignis. Et qui dicantur magis digni. ibidem. nu. 44. fol. 18.

¶ Reipublicæ salutē, propriæ suæ ante ponere in Principe gloriosissimū est. ibi. nu. 82. fol. 25.

¶ Restitutio in integrū ex clausula generali datur dño ignorati, aduersus statutū si asportas non sit soluendo. ibidem. numero. 17. fol. 14.

¶ Restituere minime quis tenetur re legitime iam præscriptam, licet postea mala fides superueniat: cum communi, contra communē. ibidem. num. 132. cum seq. fol. 31.

¶ Restitutio sæpe conceditur ad damnum vitandū non ad lucrum captandū. in. 2. conclusio. numer. 27. fol. 44.

¶ Restituere non tenetur, qui licite recipit. ibidem. nu. 32. fol. 54.

¶ Restitutio cessat, læsione cessante. in. 5. conclusio. numer. 126. fol. 90.

¶ Restituere nō tenetur veditor frumēti, emptori primo quod ab eo maius super accepit precij quā p legē taxatū sit, quādo huiusmodi primus emptor, ex eodē frumēto nō solū deduceret precij quod veditori dedisset, sed cum lucro maneret. ibidem. Et quibus hac in specie restitutio faciēda. ibidem.

¶ Restitutio faciēda nō est, cū quis certat de lucro ex alterius pœna, vel damno. ibidem.

¶ Restitutio pauperibus faciēda, regulariter fieri debet pauperibus illius loci vbi res fuit suscepta, si commode ibi valet fieri. ibidem.

¶ Restitutio sup accepti, in casu p̄sentis Pragmaticæ, seu dāni vel maleablatorū, quibus, Et quomodo faciēda. in. 6. cō. nu. 41. & seq. fo. 103.

¶ Restitutio faciēda est pauperibus cum cōsensu Episcopi, quando in foro iudiciali constat de iniusta acceptione. ibidem. numer. 42.

¶ Restitutionē male ablatorū facere potest Episcopus quādo testator qui ea extorserat, & restitui iubet, non designauit expresse per quos restitutio sit faciēda. ibidem. nu. 43.

¶ Restitutionē facere debet debitor cū valēt, & si ante mortē potest eā facere, ad eā tenetur de necessitate salutis. Et quod tunc non satisfaciat delegando, vt post eius obitū, hæres aut alius faciat. Et qua ratione id procedat. ibidem. numer. 45. fol. 104.

¶ Restitutio, quibus in casibus potest differri remissiue. ibidem. nu. 48.

¶ Restituere non tenetur constitutus in maxima necessitate. Et quomodo id procedat. ibidem. numer. 49. & fol. 105.

¶ Restitutio iniustæ acceptionis, seu dāni illati, regulariter fieri debet in loco vbi res fuit accepta aut dānū datū: Dūmodo debitor & veditor in eodē sint loco. ibidē. num. 53. fol. 106.

¶ Restitutio expēsis debitoris faciēda est creditori absenti, contra glosam verbo, superfluis, in cap. cum tu, de v. furis. Et quomodo dicta glosa intelligatur. ibidem. numero. 54.

¶ Restitutio quæ expēsis creditoris absenti fieri debet, omitti potest, suspēdi, aut differri, si plus, vel tātundē expēdēdū sit in ipsa restitutione faciēda, quantū res ipsa principalis iuste valet, aut æstimari potest. ibidem. num. 55.

¶ Restitutio faciēda est proprijs expensis debitoris transgressoris præsentis Pragmaticæ, quāuis maioris valoris sint, quā principale. Et quomodo id intelligendum sit. ibidem. nu. 56.

¶ Restituenda res quæ creditori mittitur, si peccat, cuius sit periculo. ibidem.

Restituendi obligatio cessat, quando creditor qui remittere aut donare potest, remittit libere. *ibidem*. nu. 58.

Retrahitur an habeat locum in datione in solutum remissionis, in. 1. conclusio. nu. 174. fol. 37.

Retrahens tenetur emptori à quo retrahit integrum precium quod soluit reddere. in. 5. conclusio. nu. 121. fol. 89.

Retrahere, volens partem frumenti, & non totam quantitatem invito primo emptore, vel venditore à quo retrahit, audiendus non est: & qua ratione, procedat. *ibidem*. nu. 128. fol. 90.

Retrahens, volens retrahere frumentum, tenetur etiam retrahere ordeum, typham, vel auenam quæ cum frumento simul fuerunt vendita. Nec eius est electionis (venditore, seu emptore invito à quo retrahit,) quos fructus velit ex his retrahere. Et quomodo id intelligendum, & practicandum sit. *ibidem*. nu. 129. & fol. 91.

Reuenditores, Dardanarij dicuntur, à Dardano quodam, qui maxime dabat operam ut annonacarior fieret, emendo omnem quam inuenire posset ut postea solus venderet. in. 1. cō. nu. 165. fol. 35.

Reuenditorum cupiditas execrabilis est. *ibidem*.

Reuenditores, seu Dardanarij, quomodo de iure puniuntur, & qualiter reuenditores panis cōti fuerint Hispani puniti. *ibidem*. nu. 166. fol. 36.

Reuenditores seu promeratores non sunt, qui res comparant, & inmutatas non quæ integras reuendunt. *ibidem*. nu. 179. fol. 38.

Reuendere an liceat quod quis ad reuendendum emisisset. *ibidem*.

Regis nostri mens, ex præfatione taxæ panis deprehenditur: Et secundum eam verba præsentis Pragmaticæ in foro poli declaratur: & sequentia interpretantur. *ibidem*. nu. 93. fol. 26.

Rex præsentis cōditor Pragmaticæ, ad eius observationem tenetur, qua ex parte ius Diuinum & Naturale continet: ut quibus alius particularis. in. 5. conclusio. nu. 49. fol. 81.

Rex ligatur legibus Naturalibus, sicut quilibet particularis priuatus. *ibidem*. nu. 50.

Rex ad populorum utilitatem, & sustentationem respicere debet. *ibidem*. nu. 132. fol. 91.

Rex respicere debet ad utilitatem & sustentationem prouinciarum. in. 7. conclusio. nu. 4. fol. 123.

Rustici vendere debent mercantias in grosso, & non minutatim, ne hac occasione diu in ciuitate morentur: & agricultura deferatur. in. 1. conclusio. nu. 40. fol. 17.

Sacerdos inter debitorem, & creditorem sequester non est: sed conscientiarum ex-

purgator. in. 6. conclusio. nu. 50. fol. 105.

Saccus in quo panis seu frumentum asportatur, non comprehenditur in confiscatione panis, vel frumenti. in. 1. conclusio. nu. 15. fol. 14.

Sancti Thomæ locus in. 2. 2. q. 62. arti. 3. citatur & explicatur in. 6. conclusio. nu. 134. fol. 119.

Senatus consultum Macedonianum de non mutuando pecuniam numeratam filio familias, extenditur ad frumentum, & farinam: ne fraus fiat legi. in. 4. conclusio. nu. 3. fol. 67.

Septemarius numerus secundum naturam, & numerorum artem perfectus est. in. 7. cō. nu. 1. fol. 122.

Septimus quisque annus, ætati signum imprimat, & de laude numeri septenarij. *ibidem*. nu. 3.

Siētia Canonica spectat principaliter interpretari ius diuinum in dubijs casibus pertinentibus ad moralem Philosophiam, scientia autem Theologice pertinet ad interpretandum ius Diuinum quatenus tendit ad spiritualitatem, & agnitionem fidei. in. 3. conclusio. nu. 8. fol. 59.

Scire quis certo dicitur, quando est certificatus ab vno notabili viro, & fide digno. *ibidem*. nu. 7.

Socius non tenetur communicare socio parua lucra. in. 2. conclusio. nu. 83. fol. 54.

Socio administranti maior pars lucri tribuenda est à iudice considerata qualitate personæ & industriæ. *ibidem*. nu. 84.

Socius habens fundum, prope fundum diuidendum, alius vero non, debet habere portionem, iuxta fundum proprium. in. 5. conclusio. nu. 112. fol. 88.

Species quando soluitur per speciem, quædam est permutatio, quando vero species soluitur per pecuniam quædam est emptio. in. 1. cō. nu. 175. fol. 37.

Specialia duo, concurrere non possunt nec debent in eodem subiecto. in. 2. cō. nu. 22. fol. 44.

Statuentes, subditum non ligant quo ad ea quæ extra territorium geruntur, nisi hoc in statuto exprimat. in. 5. conclusio. nu. 93. fol. 86.

Statuto stante quod confiscetur plaustra, & animalia super quibus res asportantur prohibita, si duo super eisdem asportentur prohibita, primo æstimationem soluente, secundus non tenetur ad plaustrum cum animalibus. in. 1. cō. nu. 23. fol. 15.

Statuti poenam punientis portantem bladum extra districtum non incurrit qui propter iustum timorem inimicorum excessit fines districtus fugiendo: & idem si propter timorem pestis. *ibidem*. nu. 28.

Statutum distans quod si quis inuenerit Lupum habeat centum, intelligitur si eum interfecerit. *ibidem*. nu. 34. fol. 17.

Statutum disponens quod si quis fuerit inuentus in ludo puniatur oportet quod apprehendatur per familiam. *ibidem*.

Statuta confirmata ut Restores taxæ intelligitur

gitur sine iudicio ordinarij. *ibidem*. nu. 52. fol. 20.

Statutum non habet locum in casu, in quo non verificatur præmiū ipsius statuti. *ibidem*. nu. 88. fol. 25.

Statutum ex præfatione declaratur & secundum illam intelligitur: & omnia posita in statuto intelliguntur secundum principium statuti. *ibidem*.

Statuti ratio facit ius. *ibidem*. nu. 92. fol. 26.

Statutum continens ius commune, non dicitur statutum sed ius commune. Et ex hoc recipit omnem interpretationem quam recipit ius commune. *ibidem*. nu. 118. fol. 29.

Statuta, & leges de prescribendis actionibus personalibus, ab his qui sciunt se veros debitores esse, minime valent, ob peccatum & malam ipsius prescribentis fidem, cum communi. *ibidem*. nu. 140. fol. 33.

Statutum valet ob vbertatem & penuriam in republica commodius regendam, Ne fores seu Dardanarij ciuitatis emant virtualia, donec transeat hora certa: et interim ciues possint emere. Et de statutis illustri ciuitatis Hispanensis, & aliarum ciuitatum & oppidorum super his factis. *ibidem*. nu. 167. fol. 36.

Statuto caueri potest pro vbertate seruanda ut nullus emat in foro ultra duo Sextaria grani, ut sic omnes commode habere possint. *ibidem*. nu. 169. fol. 36.

Statutum contrarium æquitati Naturali est irrationabile. in. 2. conclusio. nu. 13. fol. 43.

Pro statuto habetur in casu omisso, quod legillator verisimiliter statueret si de eo fuisset interrogatus. *ibidem*. nu. 10. fol. 43. cum sequentibus. & nu. 55. fol. 48.

Statutum aliquid dicens de vxore, cum vxor non possit esse sine viro, debet etiam intelligi ut loquatur de viro. *ibidem*. nu. 61. fol. 49.

Statuto licite caueri potest, quod viduæ detur certa quantitas moderata ad rationem decem seu quatuordecim pro centum quolibet anno interitum dum ei non soluitur dos ab hæredibus mariti, cum Couar. contra commune. *ibidem*. nu. 81. fol. 54.

Statutum vsu non receptum, nullas habet vires in. 3. conclusio. nu. 18. fol. 61.

Statuta quæ habentur in pluribus oppidis ne in eadem oppida vinum ad vendendum inferatur aliunde tractum quam à locis iurisdictionis talium oppidorum, valent, quo ad Ecclesias Ecclesiasticas quæ personas. in. 5. conclusio. nu. 17.

Statutum, seu consuetudo mixta clericorum scilicet & laicorum ligat Ecclesiam Ecclesiasticas quæ personas. *ibidem*. nu. 19. fol. 77.

Statuta laicorum generalia in quibus nulla fit mentio clericorum, aut Ecclesiarum, sed tamen tendunt aduersus ea quæ illis competunt non tanquam privilegiatis, sed ut ciuili-

bet de populo illos ligant, dummodo honesta sint. *ibidem*. nu. 35. fol. 79.

Statutum in quo clericorum ac personarum Ecclesiasticarum fit mentio, si super ratione Naturali fundetur, clericos & personas Ecclesiasticas ligat. *ibidem*. nu. 36. fol. 80.

Statuta vel consuetudines circa conseruationem pastuum, non solum laicos vicinos populi comprehendunt, sed etiam clericos. *ibidem*.

Statutum laicorum pro bono publico latum, clericos etiam tenet. *ibidem*. nu. 40.

Statuto ciuitatis cogi possunt cum alijs, clerici habentes vineas vel arbores, vel messes, in quibus sunt Bruchi, aut graculi, vel vermes seu locustæ, ut suis expensis huiusmodi animalia capiant: & occidant: ne inde in aliorum fructus procedat, & eos comedat. *ibidem*. nu. 44.

Statuta inferiorum, superiores non ligant. in. 5. conclusio. nu. 47. fol. 81.

Statutum laicorum ob eorum commodum principaliter factum, valet licet ex eo in consequentiam inferatur Ecclesie incommodum, aut præiudicium. *ibidem*. nu. 62. fol. 82.

Statutum loquens indefinite, locum habet in forensibus residentibus in loco statuti. *ibidem*. numer. 78. fol. 84.

Statuta loci, in quo res sita est, seruari debent cum quaeritur de earum facultate competente circarem. *ibidem*. nu. 79.

Statutum per dominos vassallorum factum, pro conseruatione, & æquali distributione pactus communis ligat non solum vassallos sed etiam forenses. *ibidem*. nu. 80.

Statutum indubio forenses non ligat. Et ita interpretandum est. *ibidem*. nu. 89. fol. 85.

Statutum simpliciter loquendo licet forenses non liget, eos tamen ligat mediante aliquo facto, vel delicto ab eisdem intra territorium commissio. *ibidem*. nu. 90.

Statutum generaliter loquens, omnes personas comprehendit. *ibidem*. nu. 91. fol. 86.

Statuentes subditum non ligant quo ad ea quæ extra territorium geruntur, nisi hoc in statuto exprimat. *ibidem*. nu. 93.

Statutum valet iubens potius vendere conforti vicino, aut proximo, quam alteri eodem precio. *ibidem*. nu. 108. fol. 87.

Statutum prohibens vendere extraneo aut forensi valet: Et an tale statutum comprehendat Ecclesiam, & clericos. *ibidem*. nu. 109. fol. 88.

Statutum imponens poenam extrahenti, non extenditur ad eum qui cepit extrahere frumentum quod in multa summa ante prohibitionem emerat. *ibidem*. nu. 134. fol. 91.

¶ Statutum si prohibeat contra instrumentū confessionatum admitti probationes per testes, testes autem admittantur, & recipiantur, si iudex admisit, & pars aduersa non repugnavit probatio subsistet, & aduersario nocet, non obstante statuti prohibitione. in sexta conclusione, numero septuagesimo secundo. fol. 109.

¶ Statutum Collegij, quod ei contraueniens ipso facto iura collegij amittat vim habet in conscientia. in sexta conclusione, num. 141. fol. 120.

¶ Subditi extra territorium statuto ius dicentis ligantur. in 5. conclusione, num. 92. fol. 86.

¶ Subdito cui palam liquet occurrenti in casu non esse mentem legis ut seruetur, licet face re contra legem: quoniam illa est legis mens. Et qua ratione id procedat, in secunda conclusione, numero undecimo, fol. quadragesimo secundo.

¶ Subrogatus eiusdem est natura, ut is in cuius locum substituitur: & succedit. in quinque conclusione, numero centesimo decimo nono. fol. 89.

¶ Subuenire quis plus ac prius ex ordine charitatis tenetur, quibus sanguine, aut alia necessitudine coniungitur, quam extraneis. ibidem. numer. 105. fol. 87.

¶ Suffragia plura habens iuxta Cursus & qualitates, licet non secundum numerum votorum, chatedram obtinet Salmanticæ, in 6. conclusione. nu. 82. fol. 111.

¶ Susceptores, & depositarii, seu præfecti annonæ, qui aliquid de publica annona subtrahunt, siue ex pecunia seu frumento publico, aut male distribuunt, vel quidpiam mercati sunt, ultra peccatum, & restitutionem faciendam Reipublicæ, in quadruplum tenentur: & pœna deportationis, & publicationis bonorum. in 1. conclusione. num. 67. fol. 22.

T

¶ Tacite videtur inesse in quo eadem ratio reperitur. in secunda conclusion. numero. 66. fol. 50.

¶ Transitus causa frumentum vel panem extra territorium asportans in pœnam non incidit. in 1. conclusio. nu. 27. fol. 15.

¶ Taxatio panis cocti, & victualium, quæ in foro venduntur, etiam si ex statuto, vel consuetudine, à Rectoribus fiat ciuitatis, intelligitur accumulatiue ad Correctorem, vel iudicem ordinarium spectare. ibidem. nu. 52. fol. 20.

¶ Taxatio ponenda est in hospitij publicis, & in his quæ ibi venduntur, & ministrantur quæ

vulgo dicitur Aranzel. Et quomodo puniendi eius transgressores. in 4. conclus. nu. 14. fol. 69.

¶ Taxatio locationis domorum, & pannorum, ac calceamentorum, & carniū fieri potest. ibidem.

¶ Taxatio panis cocti, tali ordine, & circumspectione fieri debet, ut utroque tempore siue vbertatis, aut indigentia, præsens Pragmatica obseruetur: quæ utrumque tempus respicit, ac prospicit. Et expressim disponit ut panis coctus vendatur habito respectu, à lo q salie le è se comprare el grano, & aliarum expensarum vsq; quo fiat panis, coquatur, & vendatur, cum quinta parte totius valoris principalis, & expensarum. ibidem. numero vigesimo quinto, folio septuagesimo primo, & in sexta conclusione. numero. 17. folio. 99.

¶ Tempus inmemoriale non inducit iusti tituli præscriptionem, si constet de titulo iniusto, & vitioso. in prima conclusione, numero centesimo trigesimo septimo. fol. 32.

¶ Testamentum laici, in quo clericus institutus hæres reperitur, spreto legis vel statuti secularis solemnitatibus, nullius est momenti. in quinta conclusione, num. 57. fol. 82.

¶ Testamentum patris filium familias prætereuntis, ipso iure est nullum, dummodo ipse filius bona eiusdem patris agnoscat. in sexta conclusione, numero. 72. fol. 109.

¶ Testamentum minus solemnne, non valet in conscientia, & qua ratione. ibi. num. 85. fol. 111.

¶ Testatoris bona possidens, ex titulo minus solemnne voluntatis, tenetur in Diuino Animæ iudicio illa restituere legitimis intestati hæredibus, quantum non dubitet de libera testantis voluntate: Et licet hæres legitimus de testatoris non dubitet voluntate. Aduersus Ripam, & Menchaceasem. ibidem. numero. 76. folio. 110.

¶ Testator semper videtur velle idem quod lex vel statutum disponit. ibi. num. 90. fol. 112.

¶ Testatore legante quingenta alicui, & interim quod eius hæredes ea non præstant legat quinquaginta eidem quolibet anno soluenda, legatum valet: & legatarius in utroque foro potest illud exigere, quia in pœnam sprete voluntatis quantitas hæc legata sit. Aduersus Aretinum. Et Ioannem Lupi. ibidem. numero centesimo septimo. folio. 101.

¶ Testium solemnitas, & forma in testamentis substantialis est: non tantum probatoria. ibidem. numero octagesimo septimo, fol. 111.

¶ Triticum, aut farinam dantes panificis, pisto-

ribus

ribus aut alijs personis ut panes faciât, & profaneca sibi dent aut reddant viginti, aut plures argenteos, sententiam præsentis Pragmaticæ circumueniunt: & mortaliter peccant: Et ad restitutionem super excessus tenentur. Et in foro exteriori grauius puniendi sunt. ibidem. numero vigesimo, folio centesimo.

¶ Triticum, aut farinam, vel frumeti dominus potest licite triticum, farinam, aut quod habet frumentum alicui cum congruo salario delegare etiam si clericus sit, ut ipsius domini delegantis expensis ac suo periculo panem faciat, & pro iusto precio vendat. ibidem. numero. 31. fol. 102.

¶ Tutor, Salarium percipere non potest pro administratione, cura, & sollicitudine bonorum minoris, secus si peregre proficiscatur, & ultra sollicitudinem & animi intentionem pecuniam expendat. in 1. conclusione. numero. 71. fol. 22.

¶ Tutori, quæ iuxta legem fori debetur decima de fructibus bonorum minoris, intelligitur de his qui supersunt deductis impensis, & oneribus in 2. conclusio. nu. 94. fol. 56.

¶ Tutor licite aualeat in pecunia tutelari quam mutuatur pacisci ut sibi reddatur interese in quo veniet condemnandus, & se ab hoc indemnem præstare. ibidem. numero. 70. folio. 52.

¶ Tutor non mittens frumentum, vel alias merces pupilli, ad locum ubi carius venditur non tenetur de isto lucro, & interesse, in 5. conclusione. num. 116. fol. 89.

V

¶ Valer tritici consideratur secundum quod in horreo publico venditur. in quarta conclusione. numero. 29. fol. 71.

¶ Vendere quis compellitur merces quas habet etiam si venales non exposuerit, ubi Respublica præmitur penuria annonæ. Et quidem iusto precio, à Principe, vel Magistratibus definito. in prima conclusione. numero. 3. folio. 11.

¶ Vendens maiori precio, ex cupiditate magis lucrandi, notabiliter magis quam à Pragmatica sit taxatum, mortaliter peccat, & restitutioni super excessus venditionis obnoxius est. ibidem. nu. 104. fol. 27.

¶ Vendens frumentum ita de prauatū, quod

quia corruptum esset tribus solum argenteis constaret, precio per præsentem Pragmaticam taxato, peccaret mortaliter, & ad ampliore super excessus precij quod vendens super accepit summam restituendam tenetur. ibidem. numero centesimo vigesimo quarto, fol. 29.

¶ Vendens fanecam tritici, communi æstimatione valentem quinq; , & tanti vendi solitam, pro precio per Pragmaticam taxato, peccat mortaliter. Et ad restitutionem tenetur. Et qua ratione. ibidem. numero. 128. folio. 39.

¶ Vendens rem carius quam valeat, eiusdem valorem iustum scienti, vel eam vilius emens à sciente iustum rei valorem, si deceptio notabilis sit, ad restitutionem tenetur. ibidem. numero. 157.

¶ Vendens aut emens, sciens iustum rei valorem, ab ignorante eius precium, viliori precio intra dimidiam cogendus est, qui sic læsit proximum læsionem ipsam in foro exteriori resarcire, præsertim quando quis scit iustum rei valorem, itidem scit, alterum eius ignarum esse. ibidem. numero. 159. folio. 35.

¶ Vendens frumentum, quantumvis precio per præsentem Pragmaticam taxato, quod reuendendi gratia emerat, peccat mortaliter. ibidem. numero. 162.

¶ Vendens frumentum quod sibi fuisset datum in solutum ex causa necessaria quæ fieret à iudice pro executione rei iudicæ, non incidit in pœnam Pragmaticæ contra reuenditores frumenti lætæ. ibidem. numero. 173. folio. 37.

¶ Vendere minutatim quod est emptum, mutatio quædam est. ibidem. numero. 180. folio. 38.

¶ Vendere licet victualia, quæ quis emisset cum abundant, ut seruet illa in tempore necessitatis ad publicam necessitatem subleuandam, vel ad eleemosynam pauperum, vel sui, & suæ familiæ honestam sustentationem: dummodo ob hanc emptionem non intendatur carità, neq; sequatur. ibidem. numero. 181.

¶ Vendens maiori precio quam à Pragmatica taxato ex contemptu, aut sine rationabili causa, ultra pœnam in ea contentam, reus est peccati, & aliquando restitutioni superuenditionis obnoxius. in 2. conclusione. numero. 6. folio. 43.

¶ Venditor licite potest in precium rei ducere

re damnum, quod ex venditione accipit, ita ut non solum res æstimetur quanti in se erat verum & quanti venditori constabat. *ibidem* numero. 23. fo. 44.

¶ Venditor iure potest se seruare incolumem de damno etiam emergenti. *ibidem*. nu. 24.

¶ Venditor potest licite vendere rem plus iusto precio, respectu precij communis, si illam rem cariorem habet precio communi pro aliquo particulari interesse. *ibidem*. nu. 37. fo. 46.

¶ Vendens rem plus iusto precio, si mentitur affirmando illud esse iustum precium, propter quod, emens persuasus tali emit precio. Ad restitutionem tenetur non solum in foro Animæ, sed etiã in foro contetioso per actionem de dolo, vel ex ipso contractu. *ibidem*. nu. 38.

¶ Venditor volens in precio ultra ascendere, aut emptor descendere, causam aliquam æquam & iustam assignare debet. *ibidem*. nu. 42. fo. 47.

¶ Venditor iuste tanti vendit, quanti sibi valebat, quando emptor sciens, & prudens, cum illo onere rem emere contendit. *ibidem*. nu. 44.

¶ Vendens ultra taxatum precium, credendo ex aliqua iusta & rationabili causa, quod non peccabat, non peccat: saltem mortaliter. *ibidem*. numero. 54.

¶ Venditor conscientiam habens erroneam, credens quod in modo vendendi peccabat quantum de se, non peccaret, peccat ex hac credulitate erronea, quæ ex Dei contemptu procedit. *ibidem*.

¶ Vendens, aut veniens contra ius ex cupiditate, aut sine causa, in casu ve non permissio peccat, aliàs non. *ibidem*. nu. 55.

¶ Venditor potest die data emptori ad solutionem precij, pacisci vsuras precij non soluti eo tempore, quo dies constituta expectatur. *ibidem*. nu. 75. fo. 53.

¶ Védere licite quis potest in foro animæ frumentum pro eodem quo emit precio durante hac nostra Pragmatica dum modo reuendendi causa emptum non fuerit. *ibidem*. nu. 82. fo. 54.

¶ Venditor licite potest iure poli deducere, & compensare in æstimatione precij, frumenti impensas, & estimationem laboris impensi in fructibus colligendis, & in ipsius rei cura, sollicitudine, & administratione personali, & filiorum suorum. *ibidem*. nu. 87. fo. 55.

¶ Venditor potest aliquid ultra precium, expensas labores & operas exigere, quando merx Realiter, & in se est meliorata, & quid in frumento purgato, & selectissimo. *ibidem*. nu. 91.

¶ Vendens mercem minutatim potest maius precium exigere quã si eandem totam similiter vendat. *ibidem*. nu. 92.

¶ Vendens triticum seu ordeum pluris quam per Pragmaticam sit taxatum, si excessus in modica & perexigua sit quantitate, mortaliter non peccat: neq; ad restitutionem tenetur. in. 3. conclusio. nu. 2. fo. 58.

¶ Vendens panem seu fructus, pro precio à lege taxato, hoc addito quod emptor soluat laudimiam seu gabellã si aliqua ex huiusmodi venditione debeatur, pœnam legis huius non incurrit: & qua ratione. *ibidem*. numero. 17. fo. 61.

¶ Vendens maiori precio farinã, quã sit taxatum peccat mortaliter, & ad restitutionem tenetur super excessus vèditionis. Et quæ dicta sunt in venditione frumenti, locum habet in venditione farinæ. in. 4. conclu. nu. 1. fo. 67.

¶ Vendentes panem coctum maiori quã liceat precio, non sunt liberi à reatu gehennæ, quãuis Correctores seu iudices cum eisdem aliquo iusto respectu dissimulent, non eos puniendo: quorum dissimulatio seu licentia, licet liberet præfatos venditores à pœna Pragmaticæ, non tamen à culpa superuenditionis panis. *ibidem*. nu. 24. fo. 71.

¶ Vendentes, etiam per iudicem Ecclesiasticum possunt compelli vendere hospitibus exteris pro eodem precio quo incolis vendunt. Et quomodo id accipiendum. *ibidem*. nu. 28.

¶ Venditor, seu emptor, à quo retrahitur seruari debet indemnus, ne ex eo quod ipse cogitur alteri vendere patiatur damnum indebitum. in. 5. conclu. num. 118.

¶ Venditor primus qui maius superacceptit precium, quã per Pragmaticã taxatum, tenetur emptori primo superacceptum restituere. Et quomodo id intelligendum sit. *ibidem*. nu. 127. fo. 90.

¶ Venditori ius non est, quod tantum precium sibi dandum sit, quantum ab alio reperitur, quando legale id excedit. *ibidem*.

¶ Véditor frumeti primus, qui maius superacceptit precium quã per Pragmaticã sit taxatum, non tenetur restituere emptori primo, quod ab eo maius superacceptit precium, quãdo huiusmodi primus emptor, ex eodẽ frumeto non solũ deduceret precium quod vèditori dedisset sed cum lucro maneret. Et cui hoc in casu, & in quo loco restitutio hæc sit faciendã. *ibidem*. nu. 127.

¶ Venditio partis multa adducit incommoda. *ibidem*. nu. 128.

¶ Véditor alioqui non portaturus triticum in Castell-

Castellã ubi plus valebat, cũ emptore conueniẽs pro illo precio quod in Castilla valet, hac lege quod ipse vèditor suis expensis portari faciet triticum in Castellã, reus est culpæ mortalis & sup accepti restitutionis. in. 6. cõ. nu. 5. fo. 98.

¶ Véditor certo sciens precium præscribendum esse tritico vendendo per promulgandã sanctionem, maiori vendens precio peccat mortaliter: & tenetur emptori ad restitutionem excessus precij. Et quomodo id intelligendum sit. *ibidem*. nu. 6.

¶ Véditor tritici, seu alicuius rei quam scit ad corruptionem esse dispositam, tenetur emptori id intimare. *ibidem*. nu. 7.

¶ Vendens frumentum, ordeum, typhã, seu panicum, vel fructum precio à lege taxato, dummodo famulo, frumentum, seu quidpiam ex his extrahenti, & descendentem ex contignatione soluantur pro faneca per emptorem, tres, quatuor, vel plures argentei, aut magis ultra taxatum precium, peccat mortaliter: & ad restitutionem excessus si notabilis sit tenetur. *ibidem*. nu. 8.

¶ Véditor licite vedit frumentum pro precio quo valet in horreo publico illius loci, ubi transferendum, & tradendum est: dummodo expensis vèditoris, suoq; periculo illuc portetur. Et quomodo id accipiendum & intelligendum sit. *ibidem*. nu. 9. fo. 99.

¶ Vendentes hodie panem coctum ratione magis lucrandi, maiori precio quam per præsentem Pragmaticam dispositum & permissum est, mortaliter peccat: & ad restitutionem super excessus tenentur. *ibidem*. nu. 19. fo. 100.

¶ Venditores frumenti, grauantes emptores, ut cum eo emant ordeum, aut alios fructus mortaliter peccant: & obnoxij sunt restitutioni damni, per eos sic illati. *ibidem*. nu. 40. fo. 103.

¶ Veneni mali nocumetum, licet tollere, & velare per additionem boni vèni. Et exinde fit optimum antidotum. in. 1. conclusio. num. 81. fo. 124.

¶ Verbum simpliciter prolatum, intelligitur in potiori, & famosiori significato. *ibidem*. nu. 161. fo. 35.

¶ Verba respondentis, referri debent ad omnes qualitates, in interrogacione positas. *ibidem*. nu. 176. fo. 38.

¶ Verba potius improprantur, imo nihil operantur, quam quod causetur absurdum. in. 6. conclusio. nu. 69. fo. 109.

¶ Verba ipsius iuris, in lege posita, quid de notent. *ibidem*. nu. 70.

¶ Verba hæc, quæcunq; vel quælibet, personas etiam improprias comprehendunt, & maiora expressis. sup textu, in Prag. taxæ panis.

¶ Veritas in foro cõscietie, quocunq; in tempore ois erroris est correctiua. in. 1. cõ. nu. 133. fo. 31.

¶ Vestes & genimæ per Pragmaticas prohibi-

tæ defferri, non amittuntur si visæ sunt per officialem, & non retentæ. *ibidem*. nu. 35. fo. 17.

¶ Via agendi per denunciationem Evangelicam non excluditur per leges Regias audientiam negantes post præscriptionem & lapsum termini. in. 1. conclusio. nu. 147. fo. 34.

¶ Vici seu villæ, & castra ciuitatis Reguntur lege & consuetudine ciuitatis sub qua sunt. *ibidem*. nu. 75. 76. & 77. fo. 23.

¶ Vicini alterius puincie possunt à superiore suo compelli portare annonã ad ciuitatem egentem, si Comitatus suppleri non possent eiusdem necessitatibus. *ibidem*. nu. 39. fo. 17.

¶ Vicinitatis ratioe, multa in iure conceduntur etiã contra ius comune. in. 5. con. nu. 107. fo. 87.

¶ Vidua interim dum dos ei non soluitur, potest pacisci & percipere fructus pignoris precipuos, vel certã annuã quantitatẽ ratioe interesse damni emergentis, aut lucri cessantis, cũ Comuni, contra alterã Communẽ. in. 2. cõcl. nu. 79. fo. 54.

¶ Vidua etiam inops, non potest ratione alimentorum aliquid ultra sortem recipere ob dilatam dotis solutionem. *ibidem*. nu. 80.

¶ Villa pro necessitatibus suis potest sibi imponere collectã sine superioris licetia, vsq; ad triamillia dipondiorum, & non ultra. Etiam si allegetur, & probetur in contrarium consuetudo inmemoralis. in. 1. conclusio. nu. 62. fo. 21.

¶ Vini metretã gustus causa extra territorium asportas, non incidit in pœnam statuti phibetis vinum extra territorium asportari. *ibidem*. nu. 29. fo. 15.

¶ Virginẽ vitiatẽ teneri eã congrua dote dotare, in foro exteriori pcedit, in foro autẽ cõscietie tenetur danum resarcire, quatenus ea mulier postquã vitiata est, pluris eget ad inueniendum virum sibi æqualem, quã egeret si integra, & illibata foret. in. 6. conclusio. num. 117. fo. 116.

¶ Virginis volẽtis stuprator, tenetur ei in foro animæ ad resarciendum hoc danum, dummodo egeat, & ab ea petatur, & quomodo accipiendum sit, aduersus Mèchacensem. *ibidem*. nu. 118. & 119.

¶ Virginis stuprum, omnibus eius cognatis & affinibus probro est: paritibus autẽ ignominiosum & danosum. Et ideo hoc in casu ad satisfactionem eisdem faciendam stuprator tenetur. *ibidem*.

¶ Virginem, dolo, aut suasionem inductam vitiãntem, tenetur ei ad satisfactionem damni sigilli virginitatis effracti, quantum virum talem iam esset sortita, qualẽ virgo si foret obtineret: cũ Reuerẽdis Magistris meis victoria, & Nauarro. *ibidem*. nu. 120. fo. 117.

¶ Vitium nullum, toti mortalium generi comune, censendum est mortale. in. 3. cõ. nu. 19. fo. 62.

¶ Viuere quis tenetur secundum consuetudinem

illorum

Illorum inter quos versatur. in. 5. conclusio. num. 80. fol. 84.

¶ Voluntas in omni dispositione primum locum tenet, sequentem verisimilitudo, vltimū verba. in. 2. conclusio. nu. 20. fol. 44.

¶ Voluntas in bonam partem semper accipitur, concupiscentia vero in malam. ibidē. numer. 51. fol. 47.

¶ Usucapio, & prescriptio ob publicum bonū inducta sunt à iure ciuili, & qua ratione procedant. in. 7. conclusio. nu. 22. fol. 126.

¶ Usus sui causa necessaria, vel voluntaria asportans panem vel frumentum extra territorium, non incidit in pœnam statuti prohibentis asportare panem vel frumētum extra territorium. Et quomodo intelligatur. in. 1. conclusio. nu. 30. Et quod eius iuramento statur. ibidem. fol. 15.

¶ Usus prauius ciuitatis, prouinciæ, aut Regionis Pragmaticam circunueniendi, non excusat. in. 6. conclusio. nu. 29. fol. 101.

¶ Usura omni iure, Diuino, Naturali, & Humano prohibetur. in. 2. conclusio. nu. 69. fol. 50.

¶ Usuræ iure diuino Euāgelico sunt vetitæ. ibi.

¶ Usuras iure Autheticorum prohibitas esse: communis opinio docet. Nos contra cum Panormitano. ibidem.

¶ Usuræ leges permittentes improbæ sunt. ibi.

¶ Usuras licitas esse pertinaci animo dicēs, hæreticus est: & excommunicatus excommunicatione summo Pontifici reseruata. ibidem.

¶ Usuræ prohibitæ de iure Naturali, & qua ratione. ibidem.

¶ Usurarum exercitium permittere non potest Romanus Pontifex priuilegio, dispensatione, alio ve iure, vt ex eo licitum sit, aut usurarius immunis reddatur à restitutione eorum quæ male acquisiuit, & qua ratione. Et idem respondendum in Principe seculari, & consuetudine quantumcunq; in memoriali. ibidem. Aduersus Anchar. Paul. de Cast. & Rochum de Curte.

¶ Cæterū Admonitū velim lectorē nos quā peruigili potuimus cura, eo fuisse animo, vt castigatius hoc eidem traderemus opusculū, quapropter necdum oleo, sed neq; etiam nostræ peperimus salutē, sed quia nec ipse oculatissimus Argus suis (vt fertur) centū oculis id satis absoluere potest, legentiū Iudicio corrigēda relinquimus in quibus numeri omisi, aut anteuersi, vel tollendæ, vel addēdæ, vel mutandæ occurrerint literæ, au syllabæ, seu dictiones vniendæ, vel separandæ, aut inter pūcta, et accentus, colum, et cōmata, atq; id genus alia, quæ quiuis facile per se animaduertere potest.

¶ Usuras per debitores solutas repetendā credentibus iudeis, Principes seculares ius negare non possunt. ibidem Aduersus Paul. Castren. & Alexand.

¶ Usuram iudeis minime fuisse permissam, ostenditur. Et cap. 23. Deuteronomij explicatur. ibidem.

¶ Usura non est permessa de hostead hostem, Aduersus glosam in. c. final. 14. q. 4. Archiepis. Floren. Ioan. Maior. Romanum, & Hippol. Et quomodo possent procedere. ibidem.

¶ Usuram non committit, etiam in ipsa mutui specie, qui mutuando non lucratur, sed tantum damnum euitat: & plura ad propositum pulchra traduntur. ibidem. numero. 70. cum sequentib. fol. 52.

¶ Usura permittenda non est ratione paupertatis, aut alimentorum. ibidem. nu. 80. fol. 54.

¶ Usurarius manifestus quis dicatur, & quibus pœnis vtroq; iure puniatur. Et an hoc crimen sit mere Ecclesiasticum. Ac qualiter in eo procedatur. ibidem. nu. 69. in fine. fol. 50.

¶ Utilitatis publicæ causa, multa introducta. in. 1. conclusio. in. nu. 1. 2. & 3. fo. 11. & in. 4. conc. numer. 17. fol. 70.

¶ Utilitate pro communi inductum, non debet esse magis in grauamen vnius, quam alterius. in. 2. conclusio. nu. 12. fol. 43.

¶ Utilitas publica curanda est, etiam si ita curando fieret contra proprium ipsius curantis commodum. in. 4. conclusio. nu. 17. fol. 70.

¶ Utilitas publica, priuato commodo anteferranda est. ibidem.

¶ Utilitatis publicæ causa facta, & si in cōtumeliā alterius cedat, redarguenda nō sunt. ibidē.

¶ Utilitatis publicæ, & communis ratione, ne ignis vltra progrediens alias cōburat domos intermediæ ædes de facto tolluntur: etiam si clericorum sint. in. 5. conclusio. nu. 45. fol. 81.

¶ Vxor & maritus, correlatiua sunt, & vna caro, & vnum corpus, socij; Diuinæ & Humanæ domus. in. 2. conclusio. nu. 62. fo. 50. & 63.

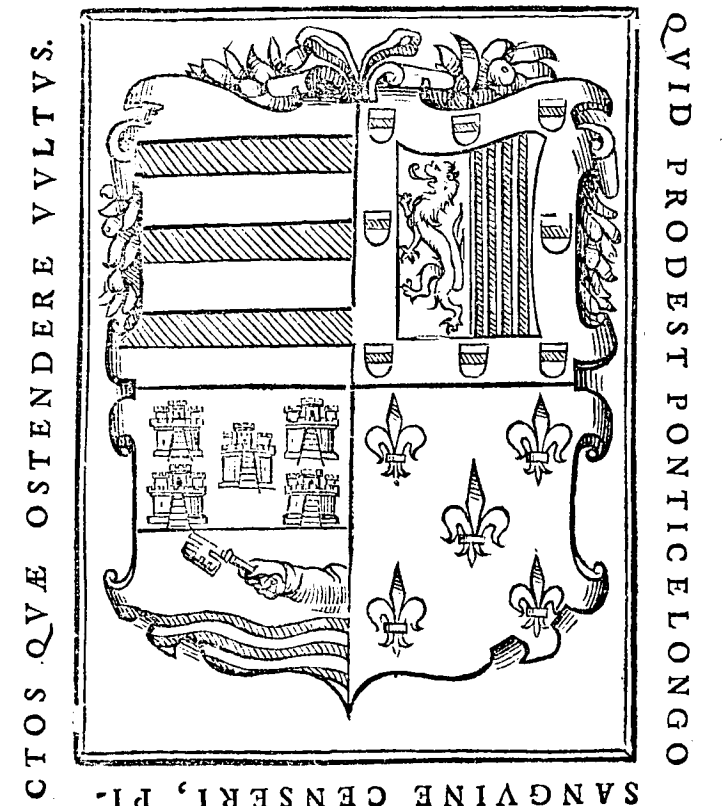
¶ Sine Fide autē, impossibile est placere DEO. Ad Hebr. xj.

Qui manet in Charitate, in DEO manet. Ioan. 4. Epist. 1.

STEMMATA QVID FACIUNT?

¶ In DEO faciemus virtutē, et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. Psalm. xvij.

